A. STEPANOV

PORT-ARTHUR

* *

А. СТЕПАНОВ

Порт-Артур

Роман

Книга вторая

Гослитиздат

Москва 1955

A. STEPANOV

PORT-ARTHUR

ROMAN

★ ★

1959
E. S. P. L. A. — CARTEA RUSĂ

Traducere de
Al. Ştefănescu-Medeleni şi *A. Ivanovski*

P A R T E A A T R E I A

Capitolul I

În ziua de 17 iulie 1904, după un şir de eşecuri suferite pe colinele Zelionîe şi Volcie, diviziile a IV-a şi a VII-a est-siberiene de tiraliori se retrăseseră la Arthur. Începuse asediul fortăreţei. Japonezii au început cu energie operaţiile de împresurare. O săptămînă mai tîrziu aduseseră tunuri de mare calibru, iar la 25 iulie, într-o duminică, în timpul unei procesiuni religioase, au bombardat pentru întîia oară oraşul şi escadra ce se afla în rada interioară.

Era o zi fierbinte de vară. Puţinii locuitori rămaşi în oraşul asediat cu familiile lor — mici slujbaşi, muncitori din port, ofiţeri şi ostaşi în repaus, se strîngeau în faţa bisericii Otreadnaia.

Înainte de a începe slujba sosi şi Stessel împreună cu soţia lui. Se făcea o slujbă mare şi în acest scop se adunaseră vreo douăzeci de preoţi de la toate bisericile din Arthur, şi confesori din unităţile de uscat şi navale. În odăjdii de sărbătoare, cusute cu fir de aur şi argint, slujeau cu osîrdie, cerînd celui-de-sus ajutor şi izbăvire de năpasta pe care o aducea cu sine asediul.

Fumul uşor de tămîie se înălţa încet, în rotocoale albăstrii, deasupra mulţimii. Corul unic, ce întrunea pe toţi coriştii bisericeşti din localitate, dădea răspunsurile în ropotul catifelat al cîntărilor. După ce revărsară nori de fum de tămîie unul asupra altuia şi asupra mulţimii de credincioşi, preoţii porniră în procesiune pe uliţele murdare, înecate în praf, spre cheul Oraşului-Vechi, unde ridicară crucile sus, binecuvîntînd de departe navele ancorate în rada interioară. Pe urmă, străbătînd strada Puşkin şi altele la rînd, procesiunea ajunse pînă în Oraşul-Nou chinezesc, pe cîmpul Circului.

Deodată, bubuitura unui tun zgudui surd văzduhul în depărtare. Înteţindu-se vertiginos, şuierul ascuţit al proiectilului fu urmat de o detunătură asurzitoare. Deasupra mulţimii ţîşni spre cer o trombă uriaşă de fum negru. Ţipînd înspăimîntaţi, oamenii se repeziră care

încotro, pierzîndu-şi în fugă pălăriile, umbrelele şi încălţămintea. Cei care căzuseră jos erau călcaţi în picioare.

Stessel, soţia lui şi cei care-i însoţeau fură şi ei daţi peste cap de mulţime. Generalului îi zbură chipiul şi se alese cu cîteva ghionturi zdravene. Generăleasa fu îmbrîncită cît colo ; pălăriuţa îi sări într-o parte şi se rostogoli pînă într-o groapă.

Stessel, care nu-şi mai vedea nevasta, crezu că i-o luase înainte şi se repezi laolaltă cu mulţimea, sub zidurile ocrotitoare ale celor mai apropiate clădiri. Îşi veni în fire doar cînd se văzu într-un subsol.

Tot cîmpul era acoperit de haine, umbrele, pălăriuţe şi printre ele luceau stins, la soare, odăjdii şi prapure. Peste toate aceste rămăşiţe răspîndite pretutindeni zăceau vreo două duzini de oameni — răniţi, pe jumătate striviţi în picioare, sau numai înspăimîntaţi. Unii încercau să se scoale ; alţii înlemniseră acolo, socotindu-se încă în primejdie.

După primele clipe de panică, apărură şi unităţile de soldaţi, veniţi să ridice oamenii de jos şi să strîngă lucrurile aruncate.

Stessel ieşi din adăpost, grăbit să-şi caute soţia. Peste puţin, Vera Alexeevna se ivi sprijinită respectuos de doi tiraliori ; plîngea de ruşine şi de ciudă şi era mai mult furioasă decît speriată.

Zărind-o, generalul păli mai rău decît la explozia proiectilelor japoneze.

— Eşti dator să-i recompensezi pentru eroismul lor, spuse generăleasa cu glas şuierător de mînie, arătîndu-i soldaţii. S-au dovedit mai curajoşi decît mulţi dintre ofiţeri.

Generalul roşi, pricepînd aluzia soţiei sale.

— Da, da. Vă mulţumesc, fraţilor, se grăbi el să le spună soldaţilor. Pentru fapta pe care aţi săvîrşit-o, vă decorez pe amîndoi cu crucea Sfîntul-Gheorghe şi vă răsplătesc cu cîte 25 de ruble.

— Să trăiţi ! strigară cei doi ostaşi, miraţi, fiindcă nu prea înţelegeau ce mare ispravă făcuseră. Mulţumim prea supuşi !

Cele două excelenţe luară loc în trăsura sosită la ţanc.

Între timp, japonezii îşi deplasaseră focul, concentrîndu-l asupra cheurilor şi portului. Bombardarea oraşului şi a radei interioare ţinu toată ziua, ba slăbind, ba înteţindu-se. Deşi nu provocă distrugeri prea mari, efectul ei moral asupra tuturor fu uluitor. Era evident pentru toată lumea că fortificaţiile Arthur-ului erau cu totul necorespunzătoare pentru apărarea oraşului şi a flotei. De acum încolo Arthurul era permanent ameninţat de bombardamente, în orice clipă, atît ziua cît şi noaptea.

Mai ales erau alarmaţi marinarii. Lovind cuirasatul *Ţesarevici*, două proiectile îi distruseseră postul de T.F.F., rănindu-l uşor pe

amiralul Vitgheft. În port fuseseră avariate casa amiralului Grigorovici şi spitalul marinei.

În aceeaşi seară, la comandamentul lui Stessel fu convocată o consfătuire extraordinară a comandanţilor navali şi tereştri, pentru a discuta asupra apărării fortăreţei. Stessel cerea marinarilor să se deschidă imediat focul asupra bateriei japoneze care pricinuise atîtea rele, trăgînd împotriva ei cu toate tunurile grele de pe nave.

— Dar nu se vede de nicăieri, obiectă generalul Belîi.

— Reglaţi tragerea după licăririle tirului inamic, sau după bubuituri — pe scurt : faceţi ce poftiţi, dar mîine să nu mai existe ! ordonă Stessel.

— Se vor lua toate măsurile necesare.

— Nu-i de ajuns. Trebuie distrusă cu orice preţ ! Doar astăzi, într-o singură zi, au avut de suferit de pe urma obuzelor vreo douăzeci de oameni paşnici ; în plus, au fost striviţi în picioare, de mulţime, alţi cincisprezece, printre care trei femei şi doi copii. De vînătăi şi cucuie, nu mai vorbesc. Nici eu şi nici soţia mea n-am fost cruţaţi.

— La bordul navelor şi în port au fost ucişi trei oameni şi răniţi zece, printre care eu şi flag-ofiţerul meu, adăugă Vitgheft, arătîndu-şi mîna pansată.

— Excelenţă, dumneavoastră sînteţi de vină. Dacă escadra ar fi plecat de la Arthur la 10 iunie, nu s-ar mai fi întîmplat asemenea lucruri. Sper că acum vă daţi seamă de ce am insistat atît ca flota să plece cît mai grabnic din Arthur ? O dată cu începerea asediului, Arthurul devine o capcană pentru flotă, rosti Stessel aprins.

Grigorovici, care era şi el de faţă, oftă amarnic. Explozia unui obuz îi distrusese în ziua aceea o admirabilă colecţie de porţelanuri chinezeşti şi japoneze, pe care o strînsese stăruitor, ani de-a rîndul.

— N-ar fi cazul să executăm o incursiune cu forţe puternice în direcţia acelei baterii, care ne face atîta sînge rău, şi s-o distrugem ? propuse Smirnov, comandantul fortăreţei.

— Trupele noastre încă nu sînt pe deplin reorganizate în urma retragerii de pe colinele Volcie, obiectă Kondratenko. Astfel că, de fapt, n-avem cu ce să executăm incursiunea.

— Să se trimită marinari — măcar cîteva companii de debarcare, îşi dădu cu părerea Stessel.

— Matrozii n-au făcut instrucţie de infanterie, nu ştiu să se răspîndească în trăgători şi nici să atace la baionetă, obiectă Vitgheft. Nu prea cred să fie buni la aşa ceva.

— Nu e mare filozofie — tragere de inimă să fie, mormăi Stessel.

— În afară de aceasta, zilele următoare escadra va încerca să răzbească spre Vladivostok, şi acum e nevoie de matrozi pe nave. Doar n-o să-i înlocuieşti cu tiraliori, adăugă amiralul, usturător.

— Desigur, trimiterea matrozilor în incursiune ne va pune navele într-o situaţie dificilă, îl susţinu Grigorovici pe Vitgheft.

— Cei mai indicaţi pentru incursiune sînt grănicerii, aceşti *plastuni*[1] ai Arthurului, interveni Kondratenko. Ei se pricep cum să se furişeze pînă la inamic.

— Atunci vom trimite în această misiune două companii de grăniceri şi o companie de infanterie marină din Kvantung, hotărî Stessel. Cu conducerea generală a operaţiunii îl însărcinez pe generalul Kondratenko.

La bordul cuirasatului *Ţesarevici* tocmai fusese adusă de un luntraş chinez, de la Cifu, o telegramă trimisă de guvernatorul general. „Nu sînt de acord cu concluzia conferinţei amiralilor şi generalilor, după care ieşirea escadrei din Arthur ar fi imposibilă. Conform dispoziţiei Maiestăţii Sale, ordon ca escadra să plece la Vladivostok, evitîndu-se angajarea luptei cu inamicul. Reamintesc tuturor comandanţilor comportarea eroică a crucişătorului *Variag* şi-i fac atenţi că, dacă escadra nu va ieşi în larg, eventuala cădere a fortăreţei va duce la pieirea neîndoielnică a flotei. Toată răspunderea pentru această pătare a pavilionului Sfîntul Andrei şi pentru onoarea flotei noastre dragi va reveni, în întregime, amiralilor şi generalilor. Prezenta telegramă va fi adusă la cunoştinţă tuturor, sub luare de semnătură. *Amiral Alexeev.*“ După ce citi textul pînă la sfîrşit, Vitgheft, uitînd că e luteran, îşi făcu larg semnul crucii, ca ortodocşii.

— Ei, acum, Wilhelm Karlovici, nu mai avem ce discuta şi dezbate, rosti mulţumit Matusevici. Trebuie să răzbim. Mîine dimineaţă adunăm toţi comandanţii şi-i punem la curent cu dispoziţia primită.

— Procedaţi în consecinţă, Nikolai Alexandrovici. Sînt de acord cu orice. De răzbit — slabă speranţă, dar, cel puţin, vom muri cu cinste, de vreme ce ni se cere acest lucru, rosti abătut comandantul escadrei şi, după ce-l lăsă pe şeful statului său major să plece, începu să scrie o lungă scrisoare familiei, în care, în vorbe mişcătoare, îşi lua adio pentru totdeauna „dat fiind pieirea inevitabilă care ne aşteaptă în luptele pe care le vom da curînd“.

Luîndu-şi rămas bun de la Stessel, Kondratenko, însoţit de colonelul Naumenko, şeful statului său major, şi de Zvonariov, porni repede călare spre Oraşul-Nou, unde se aflau cartiruiţi grănicerii.

[1] În trupele de cazaci, cercetaşi deosebit de capabili ; în sensul larg al cuvîntului, cei mai pricepuţi cercetaşi (n.t.).

Generalul chibzuia adînc asupra incursiunii, care urma să fie executată, şi cîntărea în gînd, la iuţeală, feluritele posibilităţi de organizare a aceşteia, precum şi modul în care putea fi reperată bateria ce primejduia fortăreaţa. Naumenko şi Zvonariov îl urmau în tăcere.

— Sînt sigur că colonelul Butusov va şti să descopere bateria aceea blestemată şi, poate, chiar s-o nimicească, rosti gînditor Naumenko.

— Retragerea precipitată a lui Fok de pe colinele Volcie a pus fortăreaţa într-o situaţie critică. Noroc că japonezii n-au năvălit în Arthur, pe urmele trupelor în retragere. Rău am fi păţit-o cu harababura de aici, răspunse Kondratenko.

— Nu degeaba s-a hotărît în sfîrşit Stessel să-l înlăture pe Fok de la comandă, adăugă Naumenko.

— Nu l-a înlăturat. L-a numit comandant al rezervelor generale, în subordinea lui. În consecinţă, Smirnov, deşi comandant al fortăreţei, n-are dreptul să dispună de rezerve fără ştirea comandantului regiunii Kvantung, obiectă Kondratenko.

— Păi, regiunea a căzut acum în mîinile japonezilor. N-a mai rămas decît fortăreaţa, sub ordinele lui Smirnov, comandantul ei. De fapt, Stessel nu mai are nici un rost. Domnia lui a luat sfîrşit o dată cu ocuparea regiunii de către japonezi.

— Totuşi, Stessel taie şi spînzură, nu Smirnov. Greu poţi pricepe ceva. Va trebui să clarifice lucrurile cei din Piter, ori comandamentul din Manciuria, continuă cu ciudă Kondratenko.

Cu toată ora înaintată (era' aproape miezul nopţii), Butusov nu se culcase încă. Îşi primi oaspeţii prietenos ca totdeauna, poftindu-i la masă. Kondratenko îi explică la iuţeală scopul vizitei sale la un ceas atît de tîrziu. După ce identifică zona în care urma să fie executată incursiunea, Butusov spuse :

— N-avem timp să cercetăm totul, ca lumea, pînă în zori. La cinci se luminează de ziuă ; putem porni peste o jumătate de oră. Pentru recunoaştere rămîn doar patru ore. Trebuie să ne grăbim, şi el ieşi, ca să dea ordinele necesare.

Detaşamentul porni peste o jumătate de ceas. Înainte de a pleca, Kondratenko vorbi soldaţilor, ca totdeauna. Uniformele verzui ale grănicerilor nu se vedeau de loc în întunericul nopţii. Papucii moi, de paie, chinezeşti, le înăbuşeau paşii ; armele, bine strînse în curele, nu zăngăneau, nu făceau nici un zgomot. Căciulile tradiţionale, grănicereşti erau înlocuite cu şepci de un verde cenuşiu.

— Spre ziuă are să se lase ceaţa, zise Butusov, trăgînd aer în piept. De pe mare vine o adiere umedă şi stelele sclipesc viu. Excelenţă, am să iau cu mine trei chinezi. Sînt de prin satele ocupate

acum de japonezi. Cît e încă întuneric ne servesc de călăuze, iar la nevoie, rămîn şi ziua în spatele poziţiilor japoneze, ca să caute bateria.

— Eşti sigur că sînt oameni de încredere ? întrebă generalul.

— Unuia japonezii i-au batjocorit nevasta şi au ucis-o ; altuia i-au înjunghiat tatăl, iar celuilalt i-au ars casa. Au de ce să se răzbune pe japonezi. De altfel îi cunosc mai de mult şi am toată încrederea în ei.

— Ei, dacă-i aşa, totul este în ordine, consimţi Kondratenko. Chinezii ne pot fi de mare folos.

Butusov dădu cîteva ordine scurte şi detaşamentul porni fără zgomot. Oamenii fuseseră uşuraţi de echipamentul de campanie : nu aveau nici mantale, nici saci de merinde ; în schimb, luaseră cu ei cazmale de pionieri şi cartuşe de piroxilină.

Era o noapte caldă, liniştită, fără lună. O ceaţă uşoară învăluia văile şi rîpele. Liniştea era tulburată doar de hămăitul cîinilor şi de urletul şacalilor ; în iarba care adia miresmele nopţii, greierii ţîrîiau fără încetare ; gaolianul foşnea abia auzit. Nici o împuşcătură, de nicăieri ; doar palele de lumină ale proiectoarelor fortăreţei, veghind mereu, lunecau peste sopcile şi văile din jur, ba stingîndu-se, ba aprinzîndu-se viu.

Detaşamentul lui Butusov ajunse repede la linia avanposturilor şi se opri acolo. Locotenent-colonelul adună într-o mică fanză de lîngă drum pe comandanţii de companii şi de plotoane, indicîndu-le încă o dată, pe hartă, zona incursiunii şi direcţia de mişcare a fiecărui ploton. Apoi îi chemă pe chinezii pe care îi luase drept călăuze. Ei trebuiau să-i conducă pe grăniceri în spatele frontului japonez, unde se presupunea că se află amplasamentul bateriei ce ameninţa fortăreaţa.

Cinci plotoane se puseră în marş pe direcţiile indicate, iar trei rămaseră în rezervă. După vreo sută de paşi, soldaţii se mistuiră în bezna nopţii.

Trecu o jumătate de oră chinuitoare. Liniştea nu era tulburată de nimic ; doar pe alocuri urletul unui şacal ba înceta, ba izbucnea cu o nouă putere. Culcaţi în şanţul şoselei, soldaţii trăgeau cu urechea încordaţi, schimbînd cînd şi cînd cîte o şoaptă.

Peste puţin, sosi un agent de legătură de la plotonul din centrul dispozitivului de recunoaştere, raportînd că plotonul trecuse cu bine pîrîul şi, după ce suprimase santinelele japoneze, înainta mai departe, în spatele inamicului.

Mulţumit, Butusov murmură ceva, se întinse cu tot trupul lui scund dar vînjos, şi ordonă cu jumătate de glas plotoanelor aflate în rezervă să se ridice.

Curînd ostaşii, răspîndiţi prin gaolian, începură să înainteze fără zgomot. Însoţit de mai mulţi soldaţi, Butusov mergea pe drum. Deodată, spre stînga, izbucniră nişte împuşcături învălmăşite, dar ele încetară tot atît de brusc precum se dezlănţuiseră. Tăcerea ce le urmă păru deosebit de adîncă. În faţă, o pasăre speriată scoase un scîncet ; un şoarece de cîmp trecu în goană prin gaolian ; un arici alerga peste drum, fîşîind.

Broaştele, care amuţiseră la auzul împuşcăturilor, îşi reluară concertul. Butusov se orienta după hartă, la lumina lanternei electrice. Pînă la zona desemnată ca obiect al incursiunii era cam un kilometru. Agenţii de legătură soseau unul după altul cu rapoarte. Grănicerii depăşiseră primul şir de coline şi acum căutau bateria sortită distrugerii. Călăuzele pătrunseseră adînc în dispozitivul japonezilor şi se informaseră printre chinezi asupra poziţiilor artileriei japoneze.

Butusov ordonă ostaşilor să aprindă focuri cît mai mari şi să stea lîngă ele.

— Noaptea, în uniforme verzi, o să fiţi luaţi oricînd drept japonezi, le explică locotenent-colonelul. Vor crede că sînteţi de-ai lor şi nu vor bănui ce primejdie îi paşte.

Vorba îi fu curmată de o explozie violentă ce se auzi undeva în faţă. Urmară mai multe alte explozii şi un viu schimb de împuşcături. Aproape de tot, izbucniră strigăte frenetice de *banzai!* Butusov porni în pas alergător cu plotoanele din rezervă, în direcţia în care se auzeau împuşcăturile. În locul liniştii de pînă atunci, în întuneric vuiau acum bubuiturile exploziilor, trosnetele gaolianului strivit, tropotul paşilor, strigătele oamenilor şi fluierele de chemare ale comandanţilor.

— Înfige baioneta în japonez, nu-l lăsa să strige! ordonă Butusov.

Noaptea era zguduită de bubuitul năprasnic al tunurilor, de exploziile obuzelor şi ale grenadelor. Jerbele de flăcări ale şrapnelelor fulgerau orbitor în văzduh. Lupta se înteţea repede.

De sus, de pe creasta dealului, Butusov se silea să observe ce se petrece în vale, dar ceaţa şi întunericul împiedicau vederea. Ici, colo, scăpărările împuşcăturilor sclipeau scurt prin beznă ; la dreapta răpăi o rafală de mitralieră. Pe neaşteptate, un sat chinezesc, incendiat, începu să ardă pălălaie. Lumina roşiatică, tremurătoare a focului scoase din întuneric mai multe ogrăzi şi o parte din uliţa satului, pe care mişunau siluete de oameni. În dreapta, o rachetă ţîşni spre cer, lăsînd o dîră scînteietoare, se sparse, se fărămiţă într-o cascadă de steluţe sclipitoare care, coborînd încet, revărsau asupra pămîntului o lumină albă, orbitoare.

Butusov fluieră. I se răspunse imediat din diferite părţi; înaintea lui răsăriră siluetele întunecate ale unor soldaţi.

— Plotonul 3 a aruncat în aer un tun şi a demontat la alte trei tunuri închizătoarele şi înălţătoarele, raportă unul dintre ostaşi, punînd jos înălţătoarele, dovada palpabilă.

— Unde-i acum plotonul?

— Ne strînge rău japonezul; ploţonul se retrage şi o să fie îndată aci.

— Plotonul întîi a capturat două mitraliere cu benzi dar bateria n-a găsit-o, raportă un alt soldat.

— Plotonul 2 a aruncat în aer două tunuri şi a ucis servanţii. Japonezii au fost luaţi pe nepregătite; pe mulţi i-am răpus cu baionetele, raportă al treilea agent de legătură.

Celelalte două plotoane dăduseră peste bivuacul unui regiment de infanterie inamic şi stîrniseră o mare panică; în cele din urmă însă abia izbutiseră să se degajeze de japonezii care contraatacau din toate părţile.

— Transmiteţi la toate plotoanele să se retragă peste pîrîu şi apoi mai departe. Eu voi rămîne aici cu plotoanele din rezervă pentru acoperirea retragerii. Duceţi cît mai repede răniţii înapoi, ordonă Butusov.

Răspîndindu-se de-a lungul crestei, plotoanele din rezervă îi primiră pe japonezi cu salve trase în rafale. Deşi pe întuneric era greu să se obţină o precizie în executarea tirului, totuşi japonezii nu cutezară să înainteze şi începură să sape tranşee de apărare. O ceaţă deasă începu să se ridice din văi, tîrîndu-se în sus pe povîrnişuri; sub protecţia ei, grănicerii îşi luară toţi răniţii şi ajunseră cu bine în linia avanposturilor ruseşti.

În zori, Butusov prezentă lui Kondratenko raportul asupra rezultatelor operaţiunii de recunoaştere din timpul nopţii.

— Şi chinezii dumitale? întrebă generalul.

— Au rămas pînă la noapte în spatele poziţiilor japoneze, ca să observe pe lumină locul de unde trag bateriile lor, răspunse Butusov.

Examinînd înălţătoarele capturate de grăniceri, Zvonariov declară că numai unul era de la un tun naval, celelalte aparţinînd unor piese uşoare, de munte.

— Deci, tot n-am izbutit să distrugem bateria asta blestemată! spuse Kondratenko oftînd.

Parcă pentru a-i răspunde, asupra portului şi a radei începură să cadă obuze trase de tunuri cu tragere lungă.

Kondratenko ordonă praporşcikului să se ducă la Belîi şi să-i raporteze rezultatele incursiunii. Oraşul se trezea din somn. Pră-

văliile începeau să se deschidă; chinezi grăbiţi împingeau căruciocare uşoare cu pîine, zarzavat şi alte alimente. Gospodinele se duceau la piaţă cu coşniţa; muncitorii se îndreptau spre atelierele portului. Nici unul nu lua în seamă bombardamentul. Deasupra portului se înălţau în aer, mai în fiece clipă, jerbe înalte de apă, stîrnite de căderea obuzelor.

Pe neaşteptate, nu departe de *Etajeră,* Zvonariov o întîlni pe Varia Belaia. Arăta foarte obosită, dar era, ca totdeauna, plină de energie.

— Nu mi se dă voie să trec spre casă fiindcă se trage asupra portului, se plînse ea.

— Ia calul meu şi ocoleşte colina Zolotaia, o sfătui praporşcikul. Am dormit bine şi m-am odihnit. Mă duc pe jos la Comandamentul Artileriei.

Varia încălecă şi porni în goană, iar Zvonariov se îndreptă spre Comandamentul-Artileriei înaintînd cu prudenţă. Un proiectil incendiase în port cisternele cu ulei mineral; un fum negru, gros, învăluia colina Zolotaia şi portul. Păşea anevoie prin volbura întunecată, deasă, a fumului, prin care razele soarelui nu puteau pătrunde. Cînd ajunse la Belîi acasă, praporşcikul era negru ca un harap.

— Du-te la baie, îi zise generalul, cînd dădu cu ochii de el.

După ce se spălă şi-şi puse ţinuta în ordine, praporşcikul se duse cu raportul la Comandamentul-Artileriei unde îi găsi pe Tahatelov şi pe Gobiato.

— Să fixăm un premiu pentru descoperirea acelei baterii blestemate, propuse Tahatelov. O sută de ruble pentru ofiţeri, douăzeci şi cinci, pentru soldaţi. Să înfiinţăm posturi permanente de observare pe Bolşoe Orlînoe Gnezda, pe colinele Perepelinaia şi Vîsokaia. De acolo de sus se vede departe jur-împrejur.

— Trebuie să luăm din nou legătura cu marinarii. Ei au cel mai mare interes ca această baterie să fie distrusă, adăugă Gobiato.

— Trebuie să fie atraşi în această acţiune localnicii chinezi care cunosc perfect înălţimile din împrejurimi şi pot fi de mare ajutor la descoperirea bateriilor, sugeră Zvonariov.

— Serghei Vladimirovici, te rog să iei contact în această chestiune cu Piotr Nikolaevici Butusov, dispuse Belîi. El are numeroşi cunoscuţi şi prieteni printre chinezi.

Cu această hotărîre, discuţia luă sfîrşit.

A doua zi, pe nava amiral *Ţesarevici* urma să aibă loc o conferinţă a amiralilor şi a comandanţilor tereştri. Generalul Belîi se pregăti la iuţeală de plecare şi-l luă pe Zvonariov cu el.

Japonezii îşi deplasaseră tirul, dirijîndu-l asupra navelor ancorate în rada interioară. Peste navele *Retvizan*, *Pobeda* şi *Ţesarevici* cădea o ploaie de obuze. Trecu vreo jumătate de ceas, pînă cînd şalupa cuirasatului *Ţesarevici* putu să acosteze la cheul Taberei-Artileriei. Tocmai în clipa plecării ei de la bord, un obuz lovise puntea cuirasatului, explodînd şi ciuruind şalupa. În plus, îi fuseseră avariate cablurile de comandă ale cîrmei şi coşul. De aceea, înainte de a porni spre cheu, şalupa avusese nevoie de reparaţii.

Artileriştii ajunseră, în sfîrşit, abia spre amiază la conferinţa marinarilor. Spre deosebire de consfătuirile anterioare, de data aceasta Vitgheft se mărgini să dea instrucţiuni concrete cu privire la ieşirea escadrei, să indice dispozitivul ei de marş, ordinea de trecere a formaţiei de dragoare de mine şi apoi citi încă o dată ordinul superior cu privire la misiunea escadrei. Plecarea era fixată pentru dimineaţa zilei de 28 iulie.

— Domnilor, vă rog să nu uitaţi nici o clipă că trebuie să executăm un ordin al maiestăţii sale; în consecinţă nu avem ce discuta. Eu voi comanda personal escadra, acţionînd în funcţie de situaţie. Escadra nu va aştepta navele avariate în luptă. În această situaţie fiecare comandant va proceda după cum va crede de cuviinţă, în spiritul ordinului general: marş în formaţie către Vladivostok, încheie amiralul.

— Să ne ajute dumnezeu să trecem cu bine zona minată de la Arthur. Mai departe o să ştim noi cum s-o scoatem la capăt cu japonezii, îi răspunse şeful de stat-major al escadrei, Matusevici. Minele sînt marea primejdie pentru noi!

— Refugiul în porturi neutre ne va fi permis? întrebă pe neaşteptate Liven.

— O asemenea faptă va fi privită ca o dezertare de pe cîmpul de luptă, răspunse Vitgheft.

— Nu sînt de acord cu acest lucru, obiectă comandantul grupului de crucişătoare, amiralul Reizenstein. Navele avariate nu mai pot fi reparate la Arthur, fiindcă portul este expus tirului de pe frontul terestru. Prin urmare, navele care nu sînt în stare să răzbească spre Vladivostok trebuie să încerce să ajungă într-un port neutru, ori chiar să iasă înaintea escadrei din Marea Baltică.

— Dar aceasta nici n-a plecat încă din Kronstadt! spuse Vitgheft zîmbind. Nu prea văd cum ar putea să reziste Arthurul pînă la sosirea ei aici. Numai această consideraţie ne face să ieşim în larg, expunîndu-ne unei înfrîngeri certe. Poate că vom scufunda cîteva nave ale lui Togo şi, măcar astfel, vom ajuta escadra a doua, a noastră.

— Dacă trebuie să răzbim spre Vladivostok, să ne luăm gîndul de la porturile neutre, căci altfel s-ar putea să nu mai ajungă nici unul dintre noi la destinaţie, declară comandantul cuirasatului *Sevastopol*, căpitanul de rangul I, Essen.

— Wilhelm Karlovici, s-ar putea să se îmbarce şi familiile unor ofiţeri din Arthur? întrebă pe neaşteptate comandantul secund al escadrei, contraamiralul prinţ Uhtomski.

— Cred că s-ar putea permite prezenţa femeilor pe nava-spital *Mongolia*, care va însoţi escadra, îl susţinu Matusevici. De altfel, ieri şi azi, numeroase familii din oraş şi, mai ales din port, s-au şi îmbarcat pe această navă.

— Nu cumva să se îmbarce pe *Mongolia* atîţia pasageri, încît să nu mai fie loc pentru răniţi, obiectă Vitgheft.

— Propun ca această chestiune să fie rezolvată de medicul-şef al navei-spital, răspunse Matusevici.

Cu aceasta, conferinţa marinarilor luă sfîrşit.

— Vasili Feodorovici, i se adresă, în sfîrşit, Vitgheft lui Belîi — care stătea de vorbă cu locotenentul Ketlinski, ofiţer cu artileria din statul-major al escadrei — trebuie să ne sfătuim cum să scoatem din luptă acea afurisită baterie de 120 milimetri, care trage de cîteva zile asupra noastră.

— Şi eu doream să vorbesc cu dumneavoastră în această chestiune. Tocmai stabileam cu ofiţerul dumneavoastră cu artileria cum să se ţină legătura între nave şi posturile noastre de observaţie. Mîine vom încerca să nimicim bateria prin tir indirect de pe cuirasate.

Ambii comandanţi se angajară într-o convorbire însufleţită. Zvonariov stătea respectuos de o parte, aşteptînd ordine.

— Ce văd, tinere? Nu mai eşti pe Elektriceski Utios? Ai devenit aghiotant? îl întrebă Essen, apropiindu-se de el.

— În timpul din urmă am condus lucrările de construcţie a fortificaţiilor de pe frontul terestru, dar mi s-a promis că zilele acestea voi putea să mă întorc pe Utios, răspunse Zvonariov. Nădăjduiţi că escadra va putea să forţeze blocada, Nikolai Ottonovici?

— *În raniţa oricărui soldat se află bastonul de mareşal*[1]. Ca să spun însă adevărul, mi-e frică mai puţin de japonezi decît de amiralul nostru. Mă tem că atunci cînd îi va zări pe japonezi, iar o să se sperie şi-o să se întoarcă la Arthur, aşa cum a făcut-o la 10 iunie. De altfel, cei mai mulţi dintre comandanţii noştri sînt împotriva ieşirii în larg. Prin urmare, vor fi mereu cu gîndul îndărăt, la Arthur, şi la cea dintîi ocazie, vor face calea întoarsă.

---

[1] Cuvinte atribuite lui Napoleon Bonaparte (n.t.).

— În cazul acesta, comandanţii şovăielnici trebuie înlocuiţi.

— N-ai cum să-i înlocuieşti pe toţi. Nenorocirea este că şi amiralul e deprimat şi complet neîncrezător în forţele sale.

Artileriştii se apropiară ca să-şi ia rămas bun.

— Să ne vedem cu bine la Vladivostok, rosti Belîi, strîngînd mîinile marinarilor. Vă urez succes deplin, domnilor.

— Iar eu vă urez dumneavoastră să rezistaţi vitejeşte la asediu şi să scăpaţi cît mai repede de blocadă, răspunse Vitgheft, în numele tuturor.

Se sărutară. Mişcat, generalul luă loc în şalupă.

Între timp, bombardamentul încetase. Ieşind din cabinele slab luminate ale cuirasatului, cei doi artilerişti fură întîmpinaţi prietenos de ziua senină, însorită. Şalupa îi duse repede la debarcader.

A doua zi, bombardamentul începu din nou cu o vigoare reînnoită. Dis-de-dimineaţă, o ploaie de obuze se abătu asupra radei de vest, unde erau ancorate toate cuirasatele. Un obuz nimeri în bordajul navei *Retvizan* şi îi pricinui o spărtură sub linia de plutire, aproape de o jumătate de stînjen pătrat. Cuirasatul ambarcă prin spărtură circa cinci sute de tone de apă şi îşi mări pescajul cu un picior. Un alt obuz îl răni uşor la mînă pe comandantul cuirasatului, Şensnovici, şi pe încă douăzeci de matrozi. Toate acestea, petrecute în văzul întregii escadre în neputinţă de a reacţiona, produseră asupra tuturor o impresie deprimantă.

Zadarnic îşi revărsau focul cele şase cuirasate, trăgînd indirect asupra zonei amplasamentului probabil al bateriilor japoneze şi zguduind din temelii căsuţele şubrede din Oraşul-Vechi şi Oraşul-Nou. Bombardamentul continua. Era absolut evident că escadra nu mai putea rămîne la Port-Arthur.

De îndată ce japonezii încetară tragerea, numeroase bărci şi şalupe porniră de la toate debarcaderele spre nave. În unele din ele şedeau grave soţiile locotenenţilor, ale căpitanilor, precum şi demimondenele din Arthur.

Nava-spital *Mongolia* fu asaltată toată ziua de zeci de şalupe şi de bărci cu numeroase pasagere care-şi ofereau serviciile ca surori de caritate şi infirmiere. Deşi toate posturile fuseseră de mult ocupate, unele solicitante, mai norocoase şi cu proptele printre excelenţe, trebuiră primite la bord. Întrucît era cu neputinţă să se asigure cazarea tuturora în spaţiul de locuit al echipajului şi al personalului medical, li se destină unul dintre saloanele rezervate pentru răniţi.

— Încă înainte de a ieşi din Arthur, nu vom mai avea loc pentru răniţi, se revolta medicul-şef al spitalului, Petrov.

Vestea că escadra va pleca a doua zi dimineaţa făcu încă în cursul zilei ocolul oraşului. Toată lumea se ducea grăbită spre cheuri, ca să admire pentru ultima oară navele din radă. Ofiţerii de marină care rămîneau în Arthur priveau siluetele întunecate ale navelor : cei tineri, cu invidie, cei vîrstnici, cu tristeţe.

— Cine ştie care dintre ele va mai naviga mîine, la ora asta, spuse oftînd un căpitan mai în vîrstă.

— Fără îndoială că nu toate, îi răspunse interlocutorul său.

— Nu cred că au să îndrăznească „cufundarii" noştri să angajeze lupta cu japonezii, mormăi gros obezul căpitan de tiraliori. Cînd au să dea cu ochii de Togo, au s-o ia care încotro.

— Să fiu în locul lui Stessel, i-aş avertiza că nu mai au voie să vină îndărăt, la Arthur, îi ţinea isonul rotofeiul căpitan Saviţki.

— Fără flotă, n-o să păstrăm Arthurul prea multă vreme, rosti gînditor comandantul unei baterii de cîmp, locotenent-colonelul Petrov.

Vorbe asemănătoare erau schimbate pe străzi, prin restaurante, în baterii. Marinarii preferau să tacă, spre a nu-i întărîta pe ofiţerii de uscat indignaţi de pasivitatea totală a flotei.

În seara aceea, ofiţerii de marină îşi cinsteau la cazinoul marinei tovarăşii gata de plecare. Şampania curgea gîrlă ; se rosteau toasturi fierbinţi şi jurăminte înflăcărate de a muri mai bine, decît a se păta onoarea pavilionului Sfîntul-Andrei.

În ajunul plecării escadrei, Zvonariov, împreună cu Boreiko şi cu învăţătoarele de la şcoala *Puşkin,* hotărîră să facă Rivei o vizită de adio. Se întunecase cînd ajunseră în Oraşul-Nou. Riva îşi făcea ultimele pregătiri. Toate lucrurile de preţ fuseseră împachetate. Mobilierul locuinţei rămînea, însă, în întregime pe loc. În uniformă de soră de caritate, Riva îi întîmpină bucuroasă pe musafiri.

— Îmi pare atît de bine că plec din Arthur ! În ultimele zile, mai multe obuze au explodat foarte aproape de locuinţa noastră. Mi-e frică numai ca *Mongolia* să nu treacă prin apele minate şi să se scufunde.

— Să sperăm că totul va sfîrşi cu bine, răspunse Olia. În schimb, noi vom avea de trăit aici zilele grele ale asediului.

— Ce faci cu locuinţa ? întrebă Boreiko.

— O las în grija chinezoaicei. Serioja, nu vrei să te stabileşti provizoriu aici ? Doar vii deseori prin părţile acestea. Kuinsan o să-ţi pregătească masa, o să-ţi spele rufele — într-un cuvînt, o să facă tot ce trebuie pentru un holtei inveterat ca dumneata ! spuse Riva cu un zîmbet ghiduş.

— Las' că la Tabăra-Artileriei are cine să aibă grijă de el ! răspunse Boreiko privindu-şi şiret amicul.

Zvonariov roşi dar nu-l contrazise.

Ceaiul fu servit. Conversaţia nu se înfiripa de loc; toţi erau emoţionaţi de apropiata despărţire şi preferau să tacă.

— E timpul să plecăm, spuse Akînfiev ridicîndu-se. Te conduc pînă la *Mongolia*.

— Înainte de a porni la drum, hai să şedem o clipă şi să ne reculegem, spuse Liolea.

Se aşezară toţi şi rămaseră o clipă tăcuţi; pe urmă, îşi luară rămas bun. Fetele se sărutau, bărbaţii îşi strîngeau mîinile, după care se îndreptară cu toţii spre cheu, unde aştepta barca de pe *Sevastopol*.

Era o noapte liniştită, caldă, înstelată. De pe mare sufla o adiere răcoroasă. Dinspre forturi se auzea un slab schimb de focuri, întrerupt de bubuituri răzlețe de tun.

— Înainte! comandă locotenentul şi barca dispăru repede în întuneric.

Noaptea era pe sfîrşite. Oglinda neclintită a apei portului, masele întunecate ale navelor, peninsula Tigrovîi, colina Zolotaia — totul era cufundat într-o tăcere adîncă. Deodată licări ceva pe *Ţesarevici*. Luminiţe jucăuşe licăriră pe catarge şi, în aceeaşi clipă, alte luminiţe se iviră pe toate celelalte nave. Se aprindeau, se stingeau, iar se aprindeau. Îndată după aceea, coloşii întunecaţi, tăcuţi — cuirasate şi crucişătoare — se treziră la viaţă. Deasupra tăcutei rade a Port-Arthurului răsunară sifliile stridente ale botsmanilor, larma glasurilor şi comenzi rostite cu glas tunător. Pe punţi tropăiau nenumărate picioare; înfloriră luminile hublourilor. Peste puţin, de pe nave se înălţară glasurile matrozilor, cîntînd în cor rugăciunea de dimineaţă. Fanfara de pe *Ţesarevici* intonă imnul. Celelalte nave îi urmară exemplul. Un batalion de infanterie marină din Kvantung, cu fanfară, aliniat pe Cheul-Amiralilor, acompania tunător echipajele escadrei. Mulţimea, care se adunase între timp pe ţărm, se descoperi.

— Pentru glorioasa noastră flotă: uraa! strigă cineva din mulţime şi strigătul de izbîndă rusesc se rostogoli peste cheu, se revărsă deasupra portului, unde fu reluat de muncitorii care alergaseră afară din ateliere şi de matrozii din trupa de marină. Trecu cam un sfert de oră pînă cînd uralele se potoliră în sfîrşit.

— Să le ajute dumnezeu să ajungă la Vladivostok! se auzeau urări, ici şi colo, prin mulţime.

Treptat, cerul se lumină spre răsărit. Fascicolele de lumină ale proiectoarelor fortăreţei păleau şi se stingeau una după alta. Veni o dimineaţă liniştită, senină; un vînt răcoros bătea de la nord-est, dinspre coline.

Pe catargul postului de semnalizare de pe colina Zolotaia, la ieşirea în rada exterioară, se înălţară cîteva pavilioane. Două şalupe se îndreptară numaidecît spre estacadele care barau intrarea în port şi începură să le tragă la o parte. Crucişătorul uşor *Novik* porni în urma lor.

După el trecu încet formaţia de nave dragoare de mine : patru dragoare mari pentru dragaj de adîncime şi două mai mici. Scoţînd fum de zor, ele se încolonară două cîte două şi, lăsînd la apă trainele dragelor, porniră de-a lungul coastei spre sud, către baia Belîi Volk, unde se opriră. După ele, începură să iasă în rada exterioară, fără nici o ordine prestabilită, crucişătoarele, canonierele şi torpiloarele. Exact la orele şase dimineaţa se ivi, de după colţul Cheului-Amiralilor, masiva, eleganta siluetă a cuirasatului-amiral *Ţesarevici*. Pavilionul amiralului flutura uşor la mărul catargului din prova. După vreo cinci minute, străbătuse şenalul dragat, printre barajele de mine, şi ancorase în rada exterioară, scăldată în lumina orbitoare a soarelui care răsărise.

Marea netedă, verzui-albastră la orizont, era încă învăluită de pîcla dimineţii. În depărtare se conturau vag siluetele navelor de patrulare japoneze. Ele încercară să se apropie de Arthur ca să observe mai bine manevrele escadrei ruseşti dar crucişătorul *Novik*, lăsînd în pupa rotocoale negre de fum din toate coşurile, se repezi îndată vijelios înainte, despicînd cu etrava un val alb, uriaş. Luîndu-se la întrecere cu el, un grup de torpiloare se avîntă de asemenea spre inamic. Răsunară mai multe detunături surde. Cîteva jerbe de apă ţîşniră la orizont şi japonezii se grăbiră să dispară în depărtare. După ce-şi îndeplini misiunea, *Novik* se întoarse spre escadră împreună cu torpiloarele. Ieşirea acesteia era întîrziată de cuirasatul *Retvizan*, la care se termina în grabă repararea spărturii suferite în ajun.

Nerăbdătorul comandant al cuirasatului *Sevastopol*, Essen, se şi îndrepta spre ieşirea din port, dar fu imediat oprit printr-un semnal dat de comandantul flotei.

Retvizan se urni din loc dar acum întîrzia *Peresvet*. Neînţelegînd cauza întîrzierii, Essen îl întrebă prin semnale pe Boisman, comandantul cuirasatului, ce se întîmplase şi, aflînd că întîrzierea era pricinuită de contra-amiralul Uhtomski, îl sfătui să se descotorosească de el.

— Atunci, Vasili Arsenievici, poţi să ai dintr-o dată un spor de viteză de două, trei noduri, îi recomandă el lui Boisman.

— Nu mă lasă să răsuflu şobolanii din statul-major, se plînse Boisman, drept răspuns. Mai bine să fii comandant de torpilor, decît să navighezi cu un şef ca Uhtomski !

Totuşi, intervenţia lui Essen dădu roade : *Peresvet* se angajă în canalul de ieşire din radă. În urma lui porni şi cuirasatul *Sevastopol.*

Escadra se concentră în rada exterioară abia la orele opt şi jumătate, adică la trei ceasuri şi jumătate după ieşirea crucişătorului *Novik.*

— E o escadră de nave de război, care vrea să forţeze blocada, dar se tîrăşte ca o broască ţestoasă ! se indignă Essen. Păi, în atîta vreme se putea naviga de la Vladivostok la Arthur !

— Totuşi, amiralul Togo e şi el în întîrziere, observă Akinfiev care sta la dispoziţia comandantului.

— Ne aşteaptă în larg, cît mai departe de bateriile de coastă, răspunse comandantul secund, căpitanul de rangul II Bahmetiev.

Erau orele nouă dimineaţa. Soarele începea să dogorească simţitor. Pîcla stăruia pe mare şi prin ea se întrezăreau din nou navele japoneze. Escadra se afla încă la ancoră în rada exterioară, eşalonată în linie de şir de-a lungul coastei, de la colina Zolotaia pînă la Liaoteşan.

— Ar fi vremea de plecare, observă Akinfiev, nerăbdător. Se pare că s-a adunat toată escadra.

De pe *Ţesarevici* se transmiteau semnale.

— Flota este înştiinţată că maiestatea sa împăratul i-a ordonat să pornească spre Vladivostok, îi raportă lui Essen ofiţerul de cart care descifră semnalul.

Peste puţin, navele începură să ridice ancora şi porniră în direcţia sud-vest, după formaţia de dragoare de mine. Escadra era urmată de nava-spital *Mongolia,* un vapor de pasageri cu un deplasament de circa cinci mii de tone, amenajat anume pentru a lua la bord şi a spitaliza răniţii. Destul de rapidă, *Mongolia* putea naviga cu o viteză de aproape 17 noduri, nefiind din acest punct de vedere inferioară crucişătoarelor *Diana* şi *Pallada.* Vopsită în alb, cu cruci roşii mari pe bordaje şi pe pavilioane, ea era vizibilă de departe şi se deosebea în mod izbitor de navele de război cenuşii ale escadrei.

Comandantul ei, căpitanul Ohotski, era un marinar cu experienţă, cunoscînd bine apele Extremului Orient. Pe lîngă marinari, pe *Mongolia* se mai aflau cinci medici şi treizeci de oameni din personalul medical al Crucii-Roşii. Cu o zi înainte de plecare, se mai îmbarcaseră vreo douăzeci de femei şi copii din familiile ofiţerilor de marină. În consecinţă, la bord se afla acum destulă lume, ceea ce reducea la o sută cincizeci numărul de paturi disponibile.

Reţinută pentru recepţia medicamentelor, *Mongolia* nu ieşise o dată cu escadra şi o ajunsese din mers în rada exterioară.

În rîndurile personalului sanitar al navei-spital se afla şi Riva Blum. Terminase de curînd un curs rapid pentru surori de caritate şi încă nu era deprinsă cu acea muncă. Cu un zîmbet sfios cerea sfaturi altor surori.

Cînd vaporul ajunse în larg, toţi pasagerii navei-spital urcară pe punte. Riva se îndreptă şi ea într-acolo, ca toată lumea.

— Vrei să admiri escadra de pe puntea de comandă ? De acolo se vede mai bine, îi propuse Feighelson, farmacistul spitalului.

— Crezi c-o să ne lase acolo ? se îndoi ea.

— Ei asta-i ! Nu există loc pe pămînt unde să n-aibă voie Feighelson ! Căpitanul Ohotski mi-e prieten.

Cînd Riva apăru pe puntea de comandă, Ohotski o salută galant, înclinîndu-se, şi-i oferi binoclul său.

Pe fondul azuriu al cerului se zărea limpede toată escadra eşalonată într-o lungă linie de şir. În cap navigau, în formaţie de dragaj, cele trei perechi de dragoare de mine, urmate de *Novik* ; după el, fumegînd gros, înaintau cuirasatele *Ţesarevici, Retvizan, Pobeda, Peresvet, Sevastopol* şi *Poltava.* La o distanţă nu prea mare, venea grupul de crucişătoare : *Askold, Pallada, Diana.* Torpiloarele acopereau escadra din flancuri, navigînd de ambele borduri ale navei-amiral, pe drumuri paralele. Formaţia era încheiată de patru canoniere : *Bobr, Ghileak, Otvajnîi, Gremeaşcii. Mongolia* naviga în coada liniei de şir a torpiloarelor din tribordul escadrei.

— Păcat că lipseşte *Baian* al nostru ! se necăjea Ohotski. El singur făcea mai mult ca „Daşa“ şi „Palaşa“ la un loc, adăugă el, arătînd cu binoclul spre *Diana* şi *Pallada.* Mică e viteza escadrei, numai şase noduri. Aşa nu ajungem la Vladivostok nici într-o săptămînă.

— Fumuri în pupa babord ! raportă matrozul de cart.

— Uite-l şi pe Togo ! Vine cu toată escadra. Unul, doi, trei... începu Ohotski să numere fumurile navelor ce se apropiau, dar curînd nu mai putu să ţină socoteala.

— Alte fumuri în prova-babord ! arătă din nou semnalizatorul. Şi în tribord, la traversul nostru, altele.

— Nu cumva japonezii au de gînd să încercuie escadra ? se nelinişti Ohotski. Conform ordinului, noi trebuie să navigăm paralel cu a patra navă din cap, în bordul opus inamicului, în afara bătăii maxime a artileriei. Acum însă, inamicul a apărut din toate părţile. Mă întreb, unde e locul nostru ?

În clipa aceea, de pe *Ţesarevici* se ridică un nou semnal : „Viteză, zece noduri, păstraţi distanţele“.

Escadra începu să mărească treptat viteza. Nu trecu însă nici un sfert de ceas şi *Ţesarevici* ieşi brusc din formaţie şi stopă maşi-

nile. La vergă se înalţă semnalul : „Sînt în imposibilitate de manevră“.

— O avarie ! N-au putut să-l repare ca lumea înainte de plecare ! mormăi cu ciudă comandantul.

Toată escadra micşoră viteza. Nava-spital se opri.

Privirile îngrijorate ale tuturor erau îndreptate spre nava-amiral. Profitînd de oprirea escadrei ruse, japonezii se apropiau repede.

În urma unui ordin transmis prin semnale de pe *Ţesarevici*, dragoarele de mine se înapoiară la bază, escortate de canoniere şi de flotila a doua de torpiloare. Peste puţin, *Ţesarevici* porni şi îşi mări viteza, urmat de celelalte nave.

Toate navele scoteau de zor fum ; un nor negru, continuu, plutea deasupra escadrei, şi soarele răzbea cu greu prin el. La orizont, se ivea tot mai desluşit escadra japoneză, apropiindu-se din toate părţile.

— Vom avea o zi grea, spuse Ohotski. Va fi o luptă pe viaţă şi pe moarte. Japonezii sînt de două, sau de trei ori mai puternici ca noi.

Ajungîndu-l din urmă pe *Otvajnîi*, Ohotski îl întrebă prin megafon pe Loşcinski unde să aleagă postul [1] navei-spital.

— Hai înapoi la Arthur ! propuse Loşcinski, drept răspuns.

Puntea de comandă a micii canoniere se vedea mai jos, lîngă bordajul înalt al navei *Mongolia*. Loşcinski, cu faţa ca bronzul roşiatic, îşi scoase chipiul, îşi şterse capul chel, asudat, şi zîmbi blajin, ca de obicei.

Ohotski căzu pe gînduri şi nu răspunse îndată. Timp de cîteva minute, *Mongolia* şi *Otvajnîi* merseră paralel, navigînd cu viteză redusă spre Arthur.

— De pe *Ţesarevici* se transmite : „*Mongolia* va urma formaţia de torpiloare“, raportă semnalizatorul.

— A, iată şi răspunsul la şovăielile mele ! se bucură comandantul. Rămîneţi cu bine la Arthur, excelenţă ! strigă el spre *Otvajnîi*.

— Vă urez noroc ! răspunse de departe Loşcinski.

Distanţa dintre cele două nave sporea.

Mongolia se grăbi să-şi ocupe postul în coada liniei de şir a torpiloarelor, conform ordinului navei-amiral.

Acum, putea fi văzută toată escadra. În cap naviga cuirasatul *Ţesarevici*, transmiţînd necontenit felurite semnale, repetate imediat pe celelalte nave. Din babord se apropiau navele japoneze cu intenţia vădită de a tăia calea escadrei ruseşti.

---

[1] Locul pe care trebuie să-l ocupe o navă în cadrul unei formaţii tactice (n.t.).

— *Mikaza, Asahi, Fudji, Şikişima,* înşiră semnalizatorul.

— De unde le cunoşti ? îl întrebă Ohotski.

— Am fost semnalizator-şef pe curiasatul *Petropavlovsk,* la amiralul Makarov. Acolo ne puneau mereu să recunoaştem navele japoneze. Ne arătau, una cîte una, siluete tăiate din carton şi ne întrebau dacă este vreun vas de-al nostru, ori japonez, explică semnalizatorul.

În clipa aceea, se auzi gongul, anunţînd masa.

— În careul ofiţerilor sînt ocupate toate locurile, ba unii nici n-au unde să se aşeze, vesti ofiţerul secund, urcîndu-se pe punte. Războiul e război ; iar mîncarea, mîncare !

Escadra rusă naviga în linie de şir spre sud-est, cu o viteză de 13 noduri. În cap se aflau cele două cuirasate recent construite în străinătate : *Ţesarevici* şi *Retvizan* care, prin calităţile lor de luptă, nu erau mai prejos de nici o navă japoneză. Navele *Pobeda* şi *Peresvet,* care le urmau, se apropiau mai curînd de tipul crucişătoarelor cuirasate, decît de al cuirasatelor, avînd o artilerie relativ slabă, de 10 ţoli, şi o cuirasă discontinuă. Dar, pentru crucişătoare, viteza lor era prea mică. În sfîrşit, cele două cuirasate din coadă : *Sevastopol* şi *Poltava* erau nave învechite, cu viteză mică, şi care doar stînjeneau escadra. Această diversitate de tipuri se făcu îndată simţită. Fără *Sevastopol* şi *Poltava,* viteza de marş a navelor ruseşti nu se prea deosebea de a celor japoneze, ridicîndu-se la 16—17 noduri. Cu cele două cuirasate din coada formaţiei era greu de menţinut chiar şi viteza de 13 noduri pe oră.

Încă înainte de părăsirea Arthurului, se sugerase să se războească prin blocadă numai cu cele patru cuirasate rapide, urmînd ca *Sevastopolul* şi *Poltava* să fie dirijate, împreună cu canonierele, spre Dalni, pentru a efectua acolo o manevră de diversiune care ar fi dus la împărţirea escadrei japoneze şi ar fi uşurat celorlalte nave din grupul principal executarea misiunii. Vitgheft nu fusese, însă, de acord cu aceasta. Acum era evident cît de mult frînau cele două cuirasate cu viteză mică înaintarea escadrei, eşalonată pe aproape 20 de cabluri distanţă, divizată în două grupări, dintre care una în cap cu cele patru cuirasate moderne şi după ele cealaltă, rămînînd mult în urmă, cu *Sevastopol* şi *Poltava.*

Cele patru crucişătoare rapide, care navigau în pupa lor, erau silite să-şi reducă viteza şi, din cînd în cînd, chiar să stopeze pentru a nu intra în coliziune cu cuirasatele din coadă. Torpiloarele navigau separat, în linie de şir, mai departe de grosul formaţiei.

Principalele forţe japoneze erau alcătuite din patru cuirasate moderne şi două crucişătoare cuirasate de ultimul tip. Toate na-

vele erau mai mult sau mai puţin omogene ca tip, cu o viteză de marş de 17 noduri. În afară de aceasta, fuseseră aduse spre locul bătăliei toate celelalte grupări de luptă ale flotei, rămînînd, însă, în afara bătăii artileriei principale şi urmărind doar manevrele tactice ce se executau.

Apropiindu-se la distanţa de 80 de cabluri de escadra rusă, japonezii deschiseră focul cu artileria principală. Un timp cele două escadre navigau aproape paralel, susţinînd un tir slab. Cînd depărtarea dintre ele mai scăzu, nava-amiral japoneză îşi reglă tragerea asupra cuirasatului *Ţesarevici*, transmiţînd prin semnale distanţa de tragere şi celorlalte nave. Navele japoneze deschiseră foc direct asupra celor ruseşti. Se dezlănţui o canonadă năprasnică. Şi japonezii şi ruşii sporiseră la maximum puterea focului.

De îndată ce bubuitul canonadei deveni mai intens, pasagerii de pe vaporul *Mongolia* îşi lăsară dejunul şi se repeziră agitaţi pe punte. În zadar se străduise Ohotski să-i reţină sub punte. Matrozii care le stăvileau drumul fură daţi la o parte. Toată lumea începu să urmărească cu îngrijorare desfăşurarea luptei. Riva îşi făcu din nou loc pe puntea de comandă. Înainte de toate, se uită spre *Sevastopol.*

Cuirasatul era în întregime învăluit în fum, trăgea cu tribordul. Mai în fiece clipă, limbi de flăcări fulgerau prin fum. Nava părea pustie. Pe punţi nu se zărea nici un om. Doar pe vergile catargului se succedau repede felurite semnale.

În capul formaţiei, cuirasatul *Ţesarevici* naviga înconjurat de exploziile obuzelor. Jerbe negre, uriaşe, ţîşneau necontenit pe punţile lui, arătînd locurile exploziilor. Prin binoclu se vedea un început de incendiu la pupa. Limbile de foc se ridicau vijelios în sus.

— Doamne, ce groaznic! Arde *Ţesarevici!* strigă Riva, arătînd spre nava-amiral.

— Ai noştri pătimesc cumplit! Uitaţi-vă, a izbucnit un incendiu şi pe *Peresvet.* Un catarg al lui *Retvizan* a fost rupt în două, strigă Ohotski, speriat. La japonezi, nu se prea văd urme de distrugeri. Chiar pe nava din cap se zăresc doar nişte fumuleţe şi nu poţi şti dacă sînt de incendii ori sînt stîrnite de exploziile obuzelor trase de noi.

Comandantul privea cu îngrijorare spre escadra inamică, ce se apropia tot mai mult.

— Obuzele cad tot mai aproape de noi, spuse el, privind speriat jerbele de apă ce ţîşneau împrejur.

Între timp, la semnalul transmis de pe nava-amiral, torpiloarele care mergeau înainte se îndepărtară şi mai mult de linia de şir a cuirasatelor. *Mongolia* rămase în urma escadrei. Navele japoneze

executară o întoarcere neașteptată, toate deodată, și ajunseră la coada escadrei ruse, rămînînd în afara bătăii maxime a tunurilor de pe cuirasate, apoi își concentrară focul asupra crucișătoarelor din coadă. În jurul lor marea clocotea de explozii. Crucișătoarele răspundeau printr-un tir violent, învăluindu-se în nori groși de fum negru. Vuietul neîntrerupt al canonadei și al exploziilor, jerbele uriașe de apă proiectată spre cer, înfățișau un tablou amețitor al puterii de distrugere nestăvilite. În clipa aceea Riva rămăsese cu ochii la crucișătoare, uitînd restul lumii.

Deodată, pe cel din capul formației, pe *Askold,* se înălță un șirag de pavilioane multicolore, și cele patru nave care îl urmau, făcînd o întoarcere bruscă, ieșiră cu toată viteza de sub lovituri. Scoțînd fum gros din cele cinci coșuri ale sale, *Askold* gonea înainte, urmat de *Novik,* de *Pallada* și de *Diana.*

— Bravo lor, cu cîtă dibăcie au scăpat ! strigă cu admirație Ohotski.

Riva oftă ușurată și-și îndreptă binoclul spre cuirasate. Acestea încetaseră focul. Incendiul de pe *Țesarevici* era aproape stins. Nici pe *Peresvet* nu se vedea foc. Oamenii începeau să apară pe toate navele. Matrozii forfoteau pe punți, reparînd la iuțeală avariile pricinuite de canonadă ; la nici unul dintre cuirasate nu se zăreau însă distrugeri serioase.

— Slavă domnului : deocamdată, navele noastre n-au suferit prea mult, observă Riva.

— Noi nu le vedem bordurile întoarse spre japonezi, răspunse comandantul. Acolo, avariile trebuie să fie mai serioase. Dar lucrul cel mai important este că am răzbit prin escadra inamică. Ea a rămas în urmă ! se bucură Ohotski.

— Se poate lua din nou după noi, și atunci ne ajunge din urmă.

— Nu este chiar atît de ușor. Nici noi n-o să stăm pe loc, obiectă Ohotski. Uite, vezi cum și-a mărit *Țesarevici* viteza ? Bătrîneii noștri, *Sevastopol* și *Poltava,* se țin anevoie după el.

Continuînd să navigheze în aceeași direcție, japonezii rămăseseră totuși mult în urmă. Se putea spera că, o dată cu sosirea nopții, escadra rusă va izbuti să se facă nevăzută, îndepărtîndu-se spre nord. De pe toate navele se transmiteau intens semnale. Privindu-le prin binoclu, semnalizatorul lămurea celor din jur înțelesul lor :

— Pe *Retvizan,* nu sînt morți ; zece răniți ; distrugeri neînsemnate ; pe *Pobeda,* trei morți, douăzeci de răniți ; distrugeri nu sînt ; pe *Peresvet,* nici morți, nici răniți, nici distrugeri.

— Straşnic ! exclamă Ohotski bucuros.

— *Sevastopol:* nici pierderi, nici distrugeri. *Poltava:* o spărtură mare la pupa — a ambarcat vreo trei sute de tone de apă. Cincisprezece morţi, douăzeci de răniţi.

— Ciudat! Părea că pe *Poltava* totul e bine!

— *Askold* are coşul din faţă doborît şi două spărturi. Morţi: un ofiţer şi zece matrozi; răniţi: opt matrozi. Pe *Pallada* şi pe *Diana* totul este bine, anunţă semnalizatorul.

— Răniţii vor fi aduşi acum la noi? întrebă Petrov, medicul-şef al spitalului, ivindu-se pe punte.

— Nu prea cred! Aceasta ar necesita mult timp, iar noi trebuie să ne îndepărtăm cît mai repede de japonezi. Uite, iar s-au luat după noi. Acum începe adevărata hăituială, răspunse căpitanul, arătînd cu binoclul. Dacă se scufundă vreo navă, trebuie să alergăm la locul catastrofei şi să salvăm oamenii.

— Să dea dumnezeu să nu se întîmple aşa ceva! rosti Riva din toată inima şi se uită încă o dată prin binoclu spre *Sevastopol*, care naviga liniştit, împreună cu celelalte nave. Zîmbi bucuroasă la gîndul că Andriuşa al ei era viu şi nevătămat.

Peste puţin, pe nave se sună încetarea alarmei de luptă, iar de pe *Ţesarevici* se transmise semnalul: „Echipajele să-şi ia ceaiul."

— Ei, acum să mergem şi noi să ne isprăvim micul dejun, întrerupt de luptă, spuse Ohotski.

Pe punte se vorbea cu însufleţire, se rîdea, se făceau glume; după primejdia din care scăpase, toată lumea avea moralul ridicat.

— Pare-se că azi am avut noroc, spuse zîmbind medicul-şef. Am răzbit prin escadra japoneză, acum drumul spre Vladivostok ne e deschis.

— Nu e încă momentul să ne bucurăm, răspunse căpitanul, răcorindu-i entuziasmul. Togo ne mai poate ajunge, căci dispune de o mare superioritate în viteză.

— Pînă ne ajunge el din urmă, escadra noastră va izbuti să-şi repare avariile şi să-şi refacă puterile.

Pasagerele îşi împărtăşeau impresiile. Fiecare vorbea de cîte o navă care o interesa, pe ea fiindu-i ori soţul, ori fratele, ori iubitul.

— Căpitane dragă, află numele ofiţerilor morţi şi răniţi, îl rugau ele pe Ohotski.

— Nu e chiar atît de uşor, doamnă. Doar nu ştim ce pierderi sînt pe vase.

— Dar semnalizatorul vi le-a transmis şi noi am auzit că sînt morţi numai pe *Askold*.

Ca să scape de insistenţele lor sîcîitoare, comandantul le făgădui că se va informa, întrebînd prin semnale nava în chestiune.

În careul ofiţerilor zăngăneau cuţitele, în larma surdă a conversaţiilor. Riva se îngrijea ca pasagerii bolnavi să fie bine serviţi.

— Soră Blum ! o strigă medicul-şef şi, ducînd-o la o parte, îi spuse în şoaptă : Un crucişător japonez vine spre noi. Probabil că vrea să captureze *Mongolia*. Dumneata rămîi aici, ai grijă să nu se facă panică.

Riva îl privi speriată şi păli. Medicul-şef îşi dădu seama că ea nu poate face faţă însărcinării.

— Hai, ieşi pe punte, spuse el. Acolo ai să te simţi mai bine.

Împiedicîndu-se şi tremurînd toată de emoţie, Riva se urcă pe punte. Acolo se şi adunase aproape tot personalul medical : doctorii, studenţii în medicină şi surorile speriate. Comandantul şi secunzii nu erau de faţă. Toată lumea, viu emoţionată, privea cu îngrijorare crucişătorul japonez care se apropia repede. I se şi desluşeau pavilioanele de pe catarg cu soarele-răsare, sub care se iveau mereu la vergi felurite combinaţii de pavilioane mici. Pe puntea *Mongoliei* semnalizatorul, în haine civile, descifra împreună cu tinerelul ofiţer de cart înţelesul semnalelor japoneze.

— Stopaţi şi coborîţi scara, transmiteau ei de pe punte ordinele japonezilor.

— Ce o să se întîmple cu noi ? îl întrebau toţi cu emoţie pe Petrov.

— Ne aflăm sub protecţia Crucii-Roşii, prin urmare, nu ni se poate întîmpla nimic, îi liniştea medicul-şef.

— Dar dacă ne duc în Japonia ? întrebă Riva.

— Ce poţi face. Vom protesta ; după aceea, ne vom supune forţei şi ne vom duce acolo unde ni se va spune.

— Bine, dar cu ce drept ? Noi vrem să rămînem cu ruşii, iar japonezii, dacă vor, să-şi facă şi ei o navă-spital, care să le însoţească escadra.

În toiul acestor discuţii de pe punte, crucişătorul ajunse în dreptul *Mongoliei* şi se opri la o distanţă de o jumătate de cablu. Fără să vrea, toţi îl priveau cu admiraţie. Zvelt, curat, turnat parcă dintr-o bucată de oţel cenuşiu, părea mai curînd un iaht elegant decît o navă de război. Totuşi, ţevile tunurilor de pe puntea lui, îndreptate spre ruşi, dovedeau că are intenţii ostile.

Matrozii japonezi se îmbulziseră şi ei la copastia crucişătorului, privind cu luare-aminte nava-spital, care cutezase să însoţească escadra în luptă şi pe care nu avuseseră încă prilej s-o vadă. De la crucişător porni o barcă în care se aflau mai mulţi ofiţeri şi matrozi înarmaţi. Ofiţerul de cart ordonă botsmanului să adune echipajul şi se apropie de scară, pentru a-i întîmpina pe japonezi.

— Există poate printre dumneavoastră cineva care vorbeşte bine englezeşte ? întrebă el, întorcîndu-se spre personalul medical.

— Olga Alexandrovna, i se adresă Petrov uneia dintre surori : dumneata îţi vei asuma rolul de interpretă.

De îndată ce barca acostă la scară, doi ofiţeri de marină japonezi se urcară sprinteni pe punte, însoţiţi de mai mulţi matrozi înarmaţi, cu baionetele plate puse la arme.

Cei doi ofiţeri se apropiară de grupul de medici şi, luînd poziţia de drepţi, salutară ; pe urmă, unul dintre ei, mai mare în grad, rosti într-o rusească curată :

— Am urcat la bordul navei dumneavoastră ca să ne convingem că pe ea nu transportaţi trupe, sau materiale de război. Dacă nu vom descoperi nimic, veţi fi imediat liberi să vă continuaţi drumul. În caz că vom găsi vreo contrabandă de război, vaporul va fi capturat.

— Domnule ofiţer, îmi permit să vă asigur că pe *Mongolia* nu există nimic, în afară de materialele Crucii-Roşii, răspunse Petrov.

— Rămîne de văzut, spuse japonezul şi dădu un ordin matrozilor săi.

Al doilea ofiţer japonez se îndreptă spre punte, ca să controleze scriptele de bord, iar matrozii coborîră jos.

— Dumnealui e Jean, frizerul guvernatorului general ! exclamă Riva care îl recunoscuse pe japonez. *Monsieur* Jean, dumneata eşti, sau mă înşel ? întrebă ea.

— În prezent, nu sînt frizerul Jean, ci căpitan-locotenentul Kabaiasi din flota imperială japoneză, răspunse acesta cu răceală.

— A, acum te recunosc şi eu ! Şi eu ! Şi eu ! răsunară deodată mai multe glasuri.

Cu un zîmbet arogant, japonezul salută, înclinîndu-se, pe fostele lui cliente. Pe urmă, se apropie de matrozii şi infirmierii înşiruiţi pe punte şi procedă la verificarea lor, după tabelul nominal.

Înspăimîntat de moarte, Ohotski se ascunsese pe undeva, sub punte. Numai unul dintre secunzii lui veni la Kabaiasi. Petrov coborî împreună cu personalul medical în salon, unde găsi pasagerii cuprinşi de panică. Femeile plîngeau văicărindu-se în gura mare, copiii le urmau exemplul ; din toată această învălmăşeală se ridicau numai implorări : „...apăraţi-ne, nu vrem să mergem în Japonia..." Medicul-şef şi surorile se grăbiră să comunice cele declarate de japonezi.

— Dar dacă găsesc ceva ? întrebă cu îngrijorare una dintre pasagere.

— N-au ce să găsească : n-avem nimic în afară de ceea ce aparţine Crucii-Roşii.

— Ghennadi Nikolaevici, uiţi că, în primul rînd, pot să ne strecoare chiar ei vreun obiect interzis şi, în al doilea rînd, să declare că prezenţa pasagerilor pe nava noastră este ilegală, spuse repede Feighelson, care era vădit emoţionat.

— Convenţia de la Haga nu interzice organizaţiilor Crucii-Roşii să ia sub ocrotirea lor femei şi copii, obiectă Petrov.

Peste puţin, Kabaiasi coborî în salon şi ceru tabelul pasagerilor. Trebui să fie alcătuit la iuţeală.

Trecu încă vreun sfert de oră de aşteptare apăsătoare. Oamenii lui Kabaiasi începură să apară, raportîndu-i rezultatele cercetării.

Căpitanul îi ascultă cu un aer imperturbabil şi dădu cîteva dispoziţii scurte.

Cu o netăinuită îngrijorare, toţi ruşii aflaţi acolo urmăreau convorbirea lor, silindu-se să ghicească după expresia feţelor vorbitorilor, ce anume discutau. Deodată, farmacistul năvăli tulburat în salonul ofiţerilor.

— Să fie cu iertare ! strigă el către Petrov. Ei consideră că salpetrul e contrabandă de război. Or, salpetrul figurează în inventarul farmaceutic şi n-avem decît o cantitate foarte mică.

În urma lui Feighelson intrară doi japonezi. Unul ţinea în mîini borcanul cu pricina.

După cercetare, Kabaiasi declară că salpetrul va fi confiscat, iar *Mongolia*, lăsată să-şi vadă de drum, dacă acest lucru va fi autorizat de amiralul Togo.

Toată lumea răsuflă uşurată.

— Noi respectăm cu stricteţe normele convenţiilor de la Geneva şi Haga, şi dumneavoastră aţi fost acum martori oculari asupra acestei proceduri, le spuse Kabaiasi ruşilor, înainte de a părăsi vaporul.

Barca japoneză părăsise vasul-spital. Ohotski, care ieşise din ascunziş, ordonă să se pornească înainte cu toată viteza. Între timp, escadra rusă se îndepărtase destul de mult, aşa că vaporul fu nevoit să mărească viteza pentru a o ajunge din urmă.

Erau aproximativ orele 4 după amiază. Soarele se apropia simţitor de asfinţit. Marea se menţinea tot calmă, iar orizontul limpede. La tribord, dinspre apus, japonezii se apropiau încet de escadra rusă, care naviga în plină viteză în direcţia capului Şantung. Pe navele de la Arthur nu se vedeau urme de distrugeri ; ele navigau la distanţe şi intervale diferite. Crucişătoarele în linie de şir, în drum paralel, la babord, la un interval de zece cabluri de cuirasate. În babordul crucişătoarelor se întindea linia de şir a torpiloarelor. *Mongolia* îşi ocupă postul în pupa acestora.

După vizita japonezilor, moralul crescuse simţitor. Adunaţi sus, pe punte, toţi cei de pe vas îşi împărtăşeau impresiile cu privire la emoţiile prin care trecuseră cu cîteva clipe mai înainte. *Ţesarevici* întreba prin semnale dacă pe *Mongolia* era totul în ordine ; comandantul răspunse afirmativ. Era vădit că cei de pe nava-amiral fuseseră îngrijoraţi de soarta navei-spital.

De îndată ce nava din capul escadrei japoneze ajunse în drum paralel cu cuirasatul *Poltava,* pe acesta bubui un tun de 12 ţoli. Celelalte nave urmară pilda cuirasatului. Răspunsul japonezilor nu întîrzie şi peste puţin, lupta se încinse pe toată linia. Trecînd în zbor dincolo de navele escadrei ruse, obuzele japoneze începură să cadă în preajma *Mongoliei.* Atunci Ohotski se grăbi să se îndepărteze.

De pe punte se vedeau limpede amîndouă escadrele angajate în bătălie : ruşii, mai aproape, la vreo douăzeci de cabluri ; japonezii, la vreo 60—70. Ambele escadre se învăluiră în fumul stîrnit de tir şi de explozii, dar obuzele japoneze se spărgeau, ridicînd trombe uriaşe de fum negru, gros, pe cînd cele ruseşti stîrneau doar un fum verde slab, greu de observat. De aceea, părea că cuirasatele ruseşti aveau de suferit mult mai mult decît cele japoneze. Mai des lovite erau navele-amiral *Ţesarevici* şi *Peresvet* care, din cînd în cînd, dispăreau cu totul în valurile de fum negru.

— Ia uite cum îi trăsnesc pe ai noştri ! rosti Ohotski, tulburat. Iar japonezii, parcă ar fi vrăjiţi : n-au primit nici o lovitură !

— Ia uită-te mai atent, Izmail Dmitrievici : ai să vezi că nu scapă nici ei. Vezi fumuleţele alea verzi ? Sînt exploziile obuzelor noastre, lămuri ofiţerul de cart.

Toate binoclurile şi ocheanele disponibile acţionau de zor. Cu răsuflarea oprită, toată lumea urmărea tragedia ce se desfăşura înaintea ochilor ei.

Multe femei izbucneau în plîns, mai ales atunci cînd obuzele nimereau în navele pe care se aflau cei dragi.

— Nu mai pot, nu mai pot să privesc ! ţipă deodată isteric o pasageră, zărind o volbură uriaşă de fum învăluind *Pobeda.* Sigur că acolo n-a mai rămas nimeni în viaţă !

Totuşi, chiar în clipa următoare, cuirasatul apăru din nou, limpede, iar pe el nu se observau nici un fel de distrugeri.

Doamnele prea neliniştite erau duse aproape cu sila jos.

Riva continua să urmărească cu curaj ceea ce se petrecea pe *Sevastopol...* Iată că la bordul lui ţîşni un vîrtej de flăcări şi de fum ; în aceeaşi clipă, un incendiu izbucni la prova. Tînăra femeie închise ochii îngrozită.

După *Sevastopol,* izbucni şi pe *Poltava* un incendiu. Limbi de flăcări ţîşneau prin fum. Prin binoclu se zăreau, ca nişte puncte albe, oamenii care alergau pe punte.

Aproape în acelaşi timp *Peresvet* rămase fără arboreţi la ambele catarge. De pe *Retvizan* fu smulsă o jumătate din coşul de la mijloc.

Pe măsură ce distanţa între cele două escadre se micşora, urmele distrugerilor de pe navele japoneze apăreau mai vizibile. Tirul lor slăbea văzînd cu ochii.

— Ai noştri se bat ca nişte bravi ! spunea admirativ Ohotski. Nu se ştie încă a cui va fi biruinţa !

Iată cum au descris ziarele japoneze această bătălie :

„Fiind informat că escadra rusească plănuia să iasă în larg, amiralul Togo s-a grăbit să concentreze pe căile de acces spre Arthur toate navele de război aflate în acel sector, în total optsprezece nave de luptă, printre care 4 cuirasate, 6 crucişătoare cuirasate şi 8 uşoare. În afară de aceasta, a fost adusă şi flotila de torpiloare, cu un efectiv de 50 torpiloare.

La luptă n-a luat parte însă decît primul grup de nave cuirasate, compus din patru cuirasate şi două crucişătoare cuirasate de cel mai nou tip, sub ordinele personale ale amiralului Togo. Spre amiază, amiralul a observat escadra rusească, navigînd în drum sud-est, la o distanţă de 10 mile şi, profitînd de superioritatea în viteză de care dispunea, s-a grăbit să-i iasă înainte.

În cursul celui dintîi angajament, navele nipone au fost lovite de mai multe obuze de mare calibru, care au provocat distrugeri însemnate. Amiralul Togo a rupt temporar lupta pentru repararea avariilor. Escadra rusă aproape că şi pierise din vedere, cînd japonezii au fost, în sfîrşit, în stare să pornească din nou în urmărirea ei.

A doua fază a luptei s-a desfăşurat de la o depărtare de 51 cabluri, pe linii convergente.

Bătălia a fost de o înverşunare neobişnuită. Cu toată superioritatea numerică a japonezilor în artilerie de calibru mare şi, mai ales, mijlociu, ruşii au luptat cu îndîrjire, pricinuindu-ne distrugeri foarte importante."

Amiralul Togo se afla în cabina de comandă a navei-amiral *Mikaza* din capul escadrei. El urmărea cu încordare prin binoclu mersul bătăliei, dînd din cînd în cînd ordine scurte. O expresie de încordată concentrare stăruia pe faţa lui palidă, lunguiaţă, de un

tip aproape european, cu barbişonul, pe jumătate cărunt, tuns scurt. În aparenţă, îşi păstra calmul desăvîrşit, fără să-şi trădeze îngrijorarea, mereu în creştere, în privinţa deznodămîntului bătăliei.

Pînă atunci, ruşii nu dăduseră încă niciodată atîtea dovezi de tenacitate şi îndîrjire. Cuirasatul *Mikaza* era în întregime învăluit în fumul exploziilor şi incendiilor care izbucneau la bord. În unele clipe acest fum aproape că împiedica vizibilitatea teatrului bătăliei. Vuietul canonadei se contopea cu exploziile obuzelor ruseşti care loveau în *Mikaza.*

Aproape toate piesele care compun suprastructura navei fuseseră distruse sau smulse de la locurile lor ; pe puntea pustiită de explozii zăceau cadavre neridicate. Unul dintre tunurile turelei din prova fusese avariat ; celălalt funcţiona anevoie. Turela de la pupa, cu piese de 12 ţoli, fusese de asemenea scoasă din acţiune ; jumătate din piesele de calibru mijlociu din babord nu mai funcţionau. Nu mai erau destui servanţi pentru tunuri.

Comandantul cuirasatului, comandorul Hirota, fusese de mult scos din luptă ; aproape tot personalul din statul-major al amiralului se afla la postul de prim-ajutor. Acum, comanda cuirasatului o preluase al treilea locotenent-comandor în ordinea vechimii. Sosi raportul medicului-şef care menţiona că fuseseră scoşi din luptă zece ofiţeri şi circa două sute matrozi.

Amiralul ieşi pe punte şi privi spre navele care veneau în linie după *Mikaza.* Tînărul mus-gornist care stătea alături de el se grăbi să îndrepte luneta într-acolo. În urma amiralului ieşiră din cabină ofiţerii din statul său major şi doi semnalizatori. În clipa aceea un obuz rusesc lovi un coş. Schijele împroşcară cabina blindată, de comandă, şi puntea. Crispîndu-se, amiralul ordonă ca luneta să fie mutată la babord. Ordinul fu executat imediat. Aplecat asupra ocularului, Togo începu să privească navele care-l urmau.

Asahi ardea. Prin fumul incendiului, se vedeau catargul mare, retezat de la jumătate, şi părţi din suprastructură, grav avariate Cu toate acestea cuirasatul continua să susţină un foc intens. *Asahi* era urmat de *Fudji.* Importanţa distrugerilor de pe el putea fi apreciată după tirul său lent. Pe crucişătorul din coadă *Iacumo* se zăreau încă limbi de foc. În clipa aceea, cuirasatul *Şikişima,* al patrulea după nava din cap, ieşi brusc din formaţie, spre babord, şi, pentru o clipă, putu fi văzut limpede. Ambele punţi din prova erau distruse. Din turela de la pupa, doar un singur tun de 12 ţoli mai ieşea din ambrazură ; coşurile fuseseră grav avariate. Peste puţin, *Şikişima* reintră în formaţie şi dispăru în pupa navelor dinaintea sa.

Amiralul îşi ridică ochii de la ochean şi privi spre escadra rusă. Scăpătînd spre asfinţit, soarele o lumina din plin. Cu toate avariile şi incendiile, ea îşi continua drumul, fără să-şi reducă intensitatea tirului.

Togo porni îngîndurat, revenind spre cabina de comandă. Suflul unei explozii năprasnice, izbucnite în apropiere, îl izbi violent în spate. Auzi înapoia sa un ţipăt slab. Se uită îndărăt : pe punte se zvîrcolea în chinurile morţii tînărul gornist, fără să lase din mîini goarna spartă ; luneta zăcea alături, sfărîmată. Unul dintre ofiţerii din statul său major pierise ; celălalt, stăpînindu-şi durerea, îşi strîngea cu mîna coasta rănită.

— Unde-i locotenentul Konoe ? îl întrebă amiralul.

— A căzut ca un samurai, întru gloria adoratului nostru Tenno, răspunse, făcînd o sforţare, ofiţerul, cu buzele albe de durere.

— Duceţi-vă numaidecît să vă panseze, îi ordonă Togo, văzînd că-i curge sîngele.

— Daţi-mi voie. Ofiţerul ridică mîna şi amiralul observă că o bucăţică de carne însîngerată se lipise de steaua Soarelui-Răsare ce-i împodobea pieptul.

Togo o dădu jos cu dezgust, privindu-şi cu părere de rău vestonul său alb ca zăpada, acum pătat.

Intrînd în comanda cuirasată, chemă printr-o mişcare din cap pe căpitanul de rangul II Izida, locţiitorul şefului de stat-major, care fusese rănit. Ofiţerul se apropie imediat şi luă respectuos poziţia de drepţi, aşteptînd ordine. Amiralul rămase o clipă tăcut. Un roi de gînduri îi trecu vijelios prin cap. Situaţia critică a escadrei japoneze era evidentă. Se punea problema ieşirii din luptă ; o asemenea acţiune ar fi însemnat însă eşecul planului de bază operativ, care prevedea stăvilirea joncţiunii escadrei din Arthur cu cea din Vladivostok. Pe de altă parte, continuarea luptei ameninţa să provoace grupului de cuirasate atîtea avarii, încît acesta risca să fie scos din acţiune pentru multă vreme, lăsînd ruşilor superioritatea pe mare, fie şi temporară. E adevărat că lîngă insula Ţuşima se afla şi escadra de crucişătoare cuirasate a amiralului Kamimura, iar în arhipelagul de lîngă coasta Coreii mai aşteptau vreo treizeci de torpiloare. În schimb însă, şi crucişătoarele din Vladivostok puteau veni în ajutorul ruşilor.

În cele din urmă birui prudenţa.

— Să se ridice semnalul „Atenţiune“ ! se adresă amiralul lui Izida.

— Executat ! raportă după o clipă ofiţerul.

— Escadra să se retragă spre Sasebo, rosti răspicat Togo.

Izida îl privi, uimit, speriat.

— Cum, excelenţa voastră consideră că ruşii au cîştigat bătălia ? întrebă el cu sfială.

— Da.

Ofiţerul deschise larg ochii negri, puţin piezişi, şi apoi, privind în direcţia escadrei inamice, strigă deodată bucuros :

— Nava-amiral a ruşilor e scoasă din acţiune !

— Ia uitaţi-vă la *Ţesarevici !* strigă deodată o pasageră.

Cuirasatul executase o întoarcere neaşteptată la babord şi se înclinase atît de mult, încît toată lumea avea impresia că în clipa următoare se va răsturna.

Un ţipăt de spaimă străbătu puntea şi comanda. Toţi aveau impresia că *Ţesarevici* se va scufunda imediat şi uitară pentru cîteva clipe de ei, de *Mongolia,* de tot şi de toate. *Ţesarevici* se echilibră însă într-un chip tot atît de surprinzător, continuînd, însă, să întoarcă mereu spre babord, parcă ar fi fost gata să abordeze *Sevastopolul* sau *Peresvetul.* Făcîndu-i loc, ambele cuirasate întoarseră prova spre inamic.

Cuirasatul *Retvizan,* care naviga după *Ţesarevici,* urmă, în primele clipe, nava-amiral ; apoi schimbă brusc direcţia şi se repezi asupra japonezilor. Numai *Pobeda* şi *Poltava* menţineau drumul iniţial. Escadra îşi pierduse ordinea formaţiei. Acum tot focul japonezilor se concentrase asupra cuirasatului *Retvizan,* dar loviturile lor erau prea lungi, din cauza apropierii lui rapide. Trăgînd continuu cu toată artileria de la bord, cuirasatul se năpusti asupra navei *Mikaza,* care însă nu-l înfruntă, ci bătu repede în retragere. Celelalte nave din escadra rusească nu-l urmară însă pe *Retvizan.* Aflîndu-se mai aproape de japonezi decît de forţele proprii, sub focul nimicitor al întregii escadre inamice, cuirasatul *Retvizan* fu nevoit să facă repede cale întoarsă.

Mai trecură cîteva clipe. Cuirasatele ruse răspundeau mereu, prin foc, inamicului, dar toate se deplasau fără rost şi, în sfîrşit, în plină neorînduială, ele începură, unul după altul, să se îndrepte spre Arthur.

Pe *Ţesarevici,* care gira mereu în jurul lui, se ridică un semnal din mai multe pavilioane.

— „Amiralul predă comanda", descifră semnalizatorul.

— Asta înseamnă că Vitgheft ori a murit, ori e grav rănit, spuse Ohotski, clănţănind din dinţi, emoţionat.

— Cînd a pierit Makarov, toată lumea spunea : nava ca nava, numai pe amiral să nu-l pierdem ; acum însă se poate zice : amiralul ca amiralul, numai nava să rămînă întreagă, îl consolă medicul-şef Petrov.

Urmînd nava-comandant, *Askold* şi celelalte crucişătoare se apropiau de cuirasate, dar acestea continuau să evolueze dezordonat, întrecîndu-se unele pe altele şi trăgînd în toate direcţiile, aşa că două, trei obuze căzură lîngă *Mongolia.*

— Cîrma dreapta ! comandă Ohotski, şi vaporul începu să se întoarcă cu pupa spre escadră. Timp de cîteva clipe, de pe punte nu se zări nimic din pricina fumului care ieşea din coş.

— Sînt bătuţi, se retrag, mama lor ! strigă deodată Ohotski, cuprins subit de o înflăcărare războinică.

— Ne-a părăsit maica precista ! rosti timonierul, scoţîndu-şi bereta şi făcîndu-şi cu evlavie semnul crucii. Ei, mulţi matrozi, sărmanii, s-au înălţat astăzi în împărăţia cerurilor.

— Tacă-ţi gura, nătărăule ! i-o reteză ofiţerul de cart. Şi aşa mi-e lehamite de ce văd ! Mai vii şi tu acum cu prostiile tale !

Cuirasatele continuau însă să se retragă în debandadă, ca o turmă, spre Arthur. Japonezii nu le urmăreau, mulţumindu-se doar să tragă asupra lor de la distanţă. În clipa aceea, crucişătoarele se apropiară de cuirasatul *Retvizan* care gonea înaintea tuturor. Pe *Askold* se ridică un semnal. Revărsînd un fum gros din toate coşurile, crucişătorul se repezi cu toată viteza spre grupul de nave japoneze ce se zărea în depărtare. *Novik* îl urmă. Ambele nave dispărură repede pe marea care începea să se întunece spre răsărit. O canonadă puternică se auzi cîtva timp în depărtare ; apoi liniştea se înstăpîni nemărginită.

Uriaş, roşu, soarele în asfinţit scăpăta sub zare. Cele din urmă raze ale lui însîngerau marea ce se tălăzuia necurmat. Pe fondul ei se profilau limpede siluetele navelor ruseşti. Afundîndu-şi adînc prova în apă, cu coşul dinainte retezat, cuirasatul *Retvizan* îşi continua mereu marşul, urmat de *Poltava,* cu pupa cufundată în valuri. Ceva mai departe, continuînd să ardă, venea cuirasatul *Ţesarevici,* cu toată suprastructura făcută praf, şi *Sevastopol,* cu un tun de 12 ţoli de la turela prova răsturnat şi cu coşul din prova doborît. Puţin mai încolo, se zăreau cuirasatul *Peresvet,* cu vîrfurile catargelor retezate şi cu suprastructura de la pupa sfărîmată, şi *Pobeda,* cu cele două coşuri din prova turtite şi cu o spărtură în babord, deasupra liniei de plutire. Numai pe *Diana* şi pe *Pallada* nu se zărea nici o urmă de distrugeri.

Riva privea cu deznădejde spre navele mutilate, crunt încercate.

— Se pare că escadra noastră se întoarce definitiv la Arthur, rosti Ohotski, posomorît.

— Ce vorbeşti ! S-ar putea ca îndată ce se întunecă să ne continuăm drumul, răspunse Petrov care se urcase pe puntea de comandă.

— Dacă avariile nu sînt prea grave, n-are rost ca escadra să se întoarcă la Arthur ; iar dacă sînt grave, nu poţi să le repari nici acolo, mai ales sub bombardamentul de pe uscat.

— Navele au să se aprovizioneze cu cărbuni, apă, alimente, şi după reparaţia avariilor vor pleca din nou în larg.

— La Arthur nu există provizii. Fortăreaţa are să le ia şi ceea ce au. Marinarii vor fi trecuţi pur şi simplu la infanterie şi tunurile, predate forturilor, bombăni posomorît Ohotski.

— Nu se ştie cîte nave vor putea să se mai întoarcă. Torpiloarele japoneze dau năvală din toate părţile, îi ţinu isonul ofiţerul de cart. Să n-o păţim şi noi în încăierare... Şirul acesta de nave parcă ar fi o procesiune funebră.

— De ce procesiune funebră ? întrebă Riva. Crezi că sînt mulţi morţi pe escadră ? O podidiră lacrimile ; nervii ei încordaţi cedară.

— Să mergem jos ! îi spuse comandantul, susţinînd-o de braţ.

Riva aruncă cea din urmă privire spre soarele ce dispărea sub orizont. Asfinţitul era purpuriu. Parcă şi marea luase culoarea sîngelui.

Deşi fără lună, noaptea nu era prea întunecoasă : pe cer se vedeau lunecînd nori uşori, aproape străvezii. Prin perdeaua lor netedă stelele îşi strecurau lumina blîndă, difuză. Dinspre sud se rostogoleau neliniştit valuri mărunte ; *Mongolia* tanga şi rula sensibil.

În salon, vesela zăngănea uşor. Unii începură să simtă o uşoară ameţeală şi se grăbiră să se culce.

Nava-spital îşi urma drumul, paralel cu al cuirasatelor, menţinîndu-se la cîteva cabluri de ele.

O dată cu căderea nopţii fură aprinse toate luminile de drum şi de poziţie — cea din prova şi cele din borduri. La prova şi la pupa fură instalate mai multe felinare puternice. Toate hublourile necamuflate erau luminate puternic.

Prin aceste măsuri, Ohotski voia să-şi ferească vaporul de atacurile torpiloarelor japoneze care, profitînd de întuneric, se repeziseră la atac asupra navelor ruseşti în retragere. Dar, întrucît naviga în acelaşi drum, paralel cu escadra, indica astfel inamicului poziţia acesteia ; de aceea, cei de pe *Peresvet* îi ordonară, printr-un semnal, ori să ia alt drum şi să se îndepărteze, ori să stingă luminile şi să se pună sub protecţia escadrei. Comandantul *Mongoliei* preferă să se afle cît mai departe de locul bătăliei şi să ajungă

în afara bătăii maxime a artileriei. Mări viteza şi începu să depăşească escadra rusă care se deplasa încet.

Observînd acest lucru, pasagerii veniră şi îl implorară să nu se îndepărteze de cuirasate :

— Dacă rămînem singuri, japonezii ne capturează cu siguranţă şi ne duc cu ei. Nici măcar n-are să ştie nimeni ce s-a întîmplat cu noi.

Ohotski începu să şovăie. În clipa aceea însă, o flotilă de torpiloare japoneze se repezi ca un pîlc de umbre uşoare spre escadra rusă ; cuirasatele ripostară aproape simultan, trăgînd cu toate tunurile, şi mai multe obuze căzură în mare, nu departe de *Mongolia.*

— Cîrma dreapta ! strigă comandantul, speriat, şi *Mongolia* începu să se îndepărteze cu toată viteza de escadră.

Riva se urcă pe punte. Adierea uşoară a brizei nocturne răcorea plăcut obrazul. Stelele sclipeau sus pe cer. Valurile legănau domol vaporul în plină viteză, împroşcînd din cînd în cînd puntea cu stropi mărunţi, săraţi. Bărcile de salvare, ridicate la gruie, scîrţîiau încetişor în ritmul tangajului. Printr-un tambuchiu deschis se auzea zgomotul cadenţat al maşinilor.

Pe punte nu era nimeni. Riva se duse la pupa, se rezemă cu coatele de copastie şi privi cu încordare în direcţia escadrei ruseşti. Bubuiturile ba se potoleau, ba se dezlănţuiau cu turbare. Pe nici o navă nu se zăreau lumini de proiectoare. Cuirasatele se ascundeau în întuneric, ferindu-se de atacurile cu mine.

„Cît de mult s-a întins escadra noastră !“ îşi zise Riva în gînd.

În clipa aceea, foarte aproape, în prova *Mongoliei* răsări pe neaşteptate silueta unei nave mari de război. Nava-spital abia putu să evite coliziunea. Imediat după aceea, luminat de *Mongolia,* un crucişător uşor, japonez, trecu pe lîngă bordajul ei ; prin portavoce se striga ceva în englezeşte, dar la sfîrşit răsună o înjurătură rusească.

Riva privea ca fascinată vasul oţeliu, cu tunuri lungi, subţiri, lucind slab prin întuneric, din care, poate, în ziua aceea, zburase moartea ca să-i răpună prietenii şi cunoscuţii de pe navele ruseşti. Gîndul că şi Andriuşa al ei putea să fie printre morţi o cutremură.

— Încotro mergem ? îl întrebă ea pe Feighelson care se apropiase de ea.

— Mă tem că de-a dreptul în iad ! O dată am nimerit în bătaia tunurilor ; acum, era cît p-aci să ne spargă bordajul ; mai avem în perspectivă barajele de mine de la Arthur.

— Aşadar, ne întoarcem ? Atunci, de ce nu mergem paralel cu direcţia escadrei ?

— Pentru ca torpiloarele japoneze să nu ne ia, doamne-fereşte, drept o navă de război şi să ne scufunde.

— Şi cînd ajungem la Arthur ?

— Comandantul nostru se pare că nu se încumetă să treacă noaptea prin barajele de mine, aşa că nu vom ajunge înainte de zorii zilei.

— Numai de-ar sosi cu bine acolo şi escadra noastră. Dacă se scufundă vreo navă n-o să fim acolo ca să salvăm răniţii şi pe cei în pericol de a se îneca.

— Acum trebuie să ne gîndim la salvarea noastră, nu a altora.

— Dacă-i aşa, atunci ce rost a avut ca *Mongolia* să iasă în larg ?

— Asta o ştiu cei mari ; în ceea ce mă priveşte, întotdeauna am preferat să am sub picioare pămîntul.

Petrov se ivi dintr-un tambuchiu, scrută prin binoclu orizontul, mormăi posomorît : „Unde naiba ne ducem ?“ şi se urcă la comandă. După ce schimbă cîteva cuvinte cu comandantul despre menirea *Mongoliei* ca navă-spital a Crucii-Roşii, Petrov ordonă să se adune pe coverta superioară tot personalul medical şi matrozii, cărora le adresă următoarele cuvinte :

— Prieteni ! *Mongolia* noastră e o navă-spital a Crucii-Roşii şi ne putem îndrepta în voie spre orice port neutru, sau chiar spre Vladivostok, iar de acolo să ne întoarcem în Rusia. Japonezii nu ne vor opri, dar asta ar însemna să dezertăm din Arthurul asediat, unde, după cum ştiţi, e mare lipsă de medici, surori, infirmieri şi medicamente. Aparatura Roentgen de la bordul *Mongoliei* e tot ce poate fi mai perfecţionat în această privinţă. La Arthur există doar o instalaţie slăbuţă, la Spitalul Marinei. Aşadar, după părerea voastră, încotro să ne îndreptăm : spre Arthur ori spre vreun port neutru ?

Cei aproape două sute de oameni îl ascultaseră într-o tăcere încordată. Siluetele lor întunecate se conturau slab pe fondul cerului nocturn.

— Îmi daţi voie ? se auzi glasul emoţionat al uneia dintre surori. O fată liniştită, măruntă, modestă, care trecea de obicei neobservată, prinse deodată curaj. După mine, răspunsul nu poate să fie decît unul singur : înapoi, la Arthur ! Dacă acolo e nevoie de noi — acolo trebuie să mergem. Fireşte, putem pieri uşor în fortăreaţa asediată ; dar tocmai de aceea sîntem noi rusoaice, nepoate ale surorilor de caritate de la Sevastopol, ca să împărtăşim cu ostaşii noştri toate greutăţile şi primejdiile războiului.

— Are dreptate ! Înapoi, la Arthur, la ai noştri ! o sprijini zgomotos mulţimea.

— Am trăit împreună la Arthur şi o să murim tot împreună ! rosti cu glas tare un matroz din echipajul vaporului. Dacă o să fie nevoie, mergem în linia întîia, tragem cu tunurile, punem mîna pe puşti.

— Care e părerea dumneavoastră, domnilor ? se adresă Petrov medicilor.

— Patria ne-a trimis la Arthur ; acolo trebuie să rămînem pînă la terminarea războiului. Refugierea într-un port neutru e dezertare, răspunse în numele tuturor Mirotvorţev, medicul secund, înalt şi uscăţiv, care sosise la Arthur după începerea ostilităţilor.

— Nevasta mea o să rămînă văduvă înainte de vreme, spuse în şoaptă farmacistul, însă n-avu curajul să vorbească cu glas tare.

— Vă mulţumesc, prieteni, pentru hotărîrea luată. Adevăraţii ruşi, adevăraţii fii iubitori ai ţării lor, nici nu puteau vorbi altfel. Daţi-mi voie să consider închis consiliul nostru improvizat de război, rosti cu emoţie Petrov. Căpitane Ohotski, vă rog să luaţi direcţia Arthur, adăugă el întorcîndu-se spre comandantul *Mongoliei.*

— Îmi declin toată răspunderea în eventualitatea că vom fi scufundaţi de o mină sau de un obuz, răspunse de pe puntea de comandă Ohotski, tulburat.

— Întrucît facem parte din personalul Crucii-Roşii, sîntem datori să ne riscăm viaţa pentru salvarea altora, răspunse Petrov.

În pofida tuturor temerilor, spre zorii zilei *Mongolia* ajunse cu bine la Arthur. În primele ore ale dimineţii, se dezlănţui o ploaie torenţială. La orizont, prin negura premergătoare zorilor, se contura masivul sumbru al Liaoteşanului. Încetinind viteza, deşi se lumina de ziuă, *Mongolia* ancoră prudent, departe de ţărm, în dreptul intrării în radă. Tot acolo se opriseră cuirasatul *Sevastopol, Pallada* şi torpilorul *Boiki* [1]. La tribord, lîngă baia Tahe, se zărea cuirasatul *Retvizan.*

Pasagerele, care nu închiseseră ochii aproape toată noaptea, se repeziră pe punte. Cel dintîi lucru pe care îl văzură fu o spărtură deasupra liniei de plutire la prova cuirasatului *Sevastopol,* astupată la iuţeală cu scînduri. O altă spărtură mare se căsca la pupa. Bordajul era plin de cercuri roşii, cu numeroase raze în toate direcţiile — urme ale loviturilor lăsate de obuzele japoneze. Ambele catarguri fuseseră rupte, iar coşul din prova doborît. Suprastructura, neagră de fum, arsese, tunurile aveau ţevile deteriorate. Toate acestea îi dădeau cuirasatului o înfăţişare jalnică.

Pe navă, ca un furnicar răscolit, forfoteau matrozii, făcînd rînduială. Pe puntea superioară de la prova, Essen, cu şapca dată pe

[1] Sprintenul (n.t.).

ceafă, dădea prin megafon felurite ordine, iar lîngă el, sprijinit cu coatele de copastie, Akinfiev privea palid, obosit.

Riva duse palmele pîlnie la gură, îl strigă şi-şi flutură batista. Locotenentul o vesti prin megafon că e teafăr şi nevătămat.

— Ce pierderi aţi avut ? se auziră dintr-o dată mai multe voci.

— Morţi nu sînt. Răniţi — doi ofiţeri şi cincizeci de matrozi.

Peste puţin, dinspre sud se iviră *Peresvet*, *Pobeda* şi *Poltava*, apropiindu-se în linie de şir împreună cu două torpiloare. Din cînd în cînd, se apărau cu focuri de navele japoneze, ce se întrezăreau la orizont. Astfel, aproape toată escadra se adunase la Arthur ; lipseau cuirasatul *Ţesarevici*, *Askold*, crucişătoarele *Diana*, *Novik* şi cinci torpiloare.

Dragoarele trimise din Arthur începură să cureţe rada de mine, pentru trecerea navelor. De pe toate navele se aduceau răniţi pe *Mongolia*.

Nava-spital care nu avusese nici o activitate în timpul bătăliei se umplea repede. Tot personalul medical alergă la posturi. *Mongolia* se îndreptă spre intrarea portului în urma celorlalte nave.

Amiralul Vitgheft nu închisese ochii o clipă în noaptea premergătoare plecării escadrei. De cu seară, avusese tot felul de consfătuiri cu comandanţii navelor, dînd cele din urmă dispoziţii escadrei şi navelor care rămîneau în Arthur. Într-o dispoziţie sumbră, Vitgheft spunea mereu că în lupta care o aştepta, escadra era sortită înfrîngerii. În zadar se străduia să-l îmbărbăteze amiralul Matusevici, şeful statului său major, care spre deosebire de comandantul flotei, credea cu tărie în izbîndă.

— De ce, Wilhelm Karlovici, sînteţi atît de trist ? Dumnezeu e milostiv, iar Togo nu-i atît de înspăimîntător cum se spune ! Desigur, nu vom scăpa fără pierderi, căci nu putem evita lupta. Totuşi, unele nave vor izbuti să răzbească spre Vladivostok, stăruia el.

În loc de orice răspuns, Vitgheft dădu din mînă abătut :

— Orice ai spune, Nikolai Alexandrovici, dar, după mine, acţiunea de mîine e curată aventură, sortită dinainte eşecului. Poate că răposatul Stepan Osipovici Makarov ar fi fost în stare să execute o asemenea misiune, dar eu nu sînt comandant de flotă şi nu-i voi putea face faţă, obiecta el, cu glas domol, stins.

Comandanţii navelor, care soseau pe *Ţesarevici* pentru cele din urmă ordine, primeau dispoziţii amănunţite asupra misiunii lor ; apoi, Vitgheft îi întreba confidenţial dacă speră în victorie. Aproape toţi comandanţii răspundeau stereotip :

— Cum va fi voia domnului... Dacă ne va ajuta sfîntul Nicolae, îl vom birui pe japonez ; de nu, vom şti să murim cu cinste.

Despărţindu-se, Vitgheft îi săruta pe toţi la rînd şi-i binecuvînta urîndu-le să se poarte vitejeşte. Starea sufletească a comandanţilor în subordine varia de la om la om. Prinţul Uhtomski declara pe faţă că nu vedea în ieşirea escadrei o încercare de a străpunge blocada, ci doar o nouă ciocnire cu japonezii.

În schimb, Reizenstein, comandantul flotilei grupului de crucişătoare, recent avansat contraamiral, rosti scurt :

— Aici nu mă mai întorc cu crucişătoarele. Nu ştiu dacă voi ajunge la Vladivostok, în fundul mării, ori în vreun port neutru, dar sînt perfect convins că n-am să mai văd bălţile de la Arthur, numite, printr-o confuzie, Bazinul de vest şi Bazinul de est.

Vitgheft îi elogia călduros bărbăţia şi-l autoriză să acţioneze în clipe dificile din proprie iniţiativă, împreună cu grupul, în limitele capacităţii de luptă a unităţii lui tactice.

Spre miezul nopţii, după ce îngădui ofiţerilor din statul-major să se retragă spre a se odihni, amiralul îşi chemă fiul, care se afla pe crucişătorul *Peresvet*.

Tînărul ofiţer, plin de înflăcărare războinică, veni la tatăl său. Nu se îndoia nici o clipă de victorie, ba visa chiar că vor bombarda insulele japoneze, dar starea sufletească a amiralului izbuti să-l descumpănească.

— Tată, cum vei conduce mîine escadra în luptă, din moment ce nu crezi în victorie ? spuse el mirat.

— Numai cîţiva oameni din escadră cred în victorie ; ceilalţi nu fac altceva decît să execute ordinul ţarului, răspunse tatăl lui cu un aer obosit.

Bătrînul amiral îşi privea cu duioşie fiul, al cărui chip i-o aducea atît de bine aminte pe răposata lui soţie ; aceiaşi ochi căprui, aceleaşi buze roşii de copil, acelaşi oval feminin, delicat, al obrazului.

Amiralul îşi aminti de anii îndelungaţi pe care îi trăise alături de soţia lui şi, pe neaşteptate, aduse vorba de acele clipe. Îi povesti pe îndelete fiului cum o ceruse în căsătorie pe soţia sa ; cum venise pe lume el, Vasea ; aminti scene din copilăria lui. Pe urmă, trecu la poveţe : era testamentul său, la care se gîndise de mult, în toate amănuntele.

— Tată, dar de ce vorbeşti în felul acesta, ca şi cînd ai fi sigur că o să mori curînd ! încercă tînărul miciman să-l întrerupă.

— Te-am chemat atît de tîrziu tocmai pentru a-mi lua adio de la tine. Totul este în mîinile domnului ; presimt însă că am să pier în lupta de mîine.

Tot vorbind astfel, noaptea trecu pe neobservate. Vitgheft îşi binecuvîntă fiul cu o iconiţă ocrotitoare şi-l privi îndelung din urmă pînă cînd barca lui dispăru în ceaţa premergătoare zorilor...

Îndată ce navele începură să se angajeze în radă, amiralul se urcă pe puntea de comandă şi n-o mai părăsi. Privea oarecum absent escadra care ieşea încet în rada exterioară, lăsînd ca şeful statului său major să dea toate ordinele cuvenite.

Matusevici, care dormise foarte bine, se înviorase, şi acum alerga de colo colo dînd ordine, presîndu-şi subalternii, zorind pe comandanţii întîrziaţi şi fredonînd vesel melodia lui favorită din „Frumoasa Elena". Încetul cu încetul, tot statul-major se obişnui să i se adreseze lui pentru dispoziţii, lui Vitgheft rămînîndu-i doar să dea din cap în semn că aprobă ordinele date de Matusevici.

Cînd escadra porni după dragoarele de mine, Vitgheft se lăsă în fotoliul moale, adus pe punte anume pentru el, şi, tăcut, începu să privească prin binoclu orizontul; scruta zarea şi urmărea escadra, care se înşiruise în urma navei-amiral, oprindu-şi îndelung ochii asupra cuirasatului *Peresvet*, al patrulea din cap, cu speranţa că îşi va distinge fiul.

Observînd grupul de cuirasate japoneze, ce apăruse la orizont, amiralul lăsă dragoarele de mine să se întoarcă la Arthur şi ordonă crucişătorului *Novik*, care naviga în capul formaţiei, să-şi reia postul. Cînd cuirasatul *Ţesarevici* ieşi din linia de şir, în urma defectării maşinilor, Vitgheft se scutură de apatia lui şi începu să-l admonesteze în termeni violenţi pe comandantul cuirasatului, căpitanul de rangul I Ivanov. Uimit de tonul neobişnuit al amiralului, comandantul încearcă să se dezvinovăţească, dar Vitgheft îi ordonă să tacă şi să ia măsuri pentru repararea imediată a maşinilor.

Ofiţerii din statul-major priveau cu mirare spre amiralul lor, de obicei blajin şi calm. Matusevici încetă chiar să fredoneze şi spuse aprobator :

— Deşi nu face să vă supăraţi pentru nişte fleacuri, tot e mai bine aşa, decît să staţi posomorît şi îngîndurat. O să vedeţi, Wilhelm Karlovici, astăzi îi batem pe japonezi, îl îmbărbăta el pe comandantul escadrei.

— Ptiu, ptiu ! Să nu-ţi fie de deochi, Nikolai Alexandrovici ! răspunse amiralul, scuipînd superstiţios peste umăr.

Dispoziţia amiralului nu putea să nu se răsfrîngă asupra oamenilor din statul său major, iar prin ei, asupra tuturor ofiţerilor de la bordul cuirasatului. Pînă şi cei tineri, cu toată firea lor fluşturatică, se posomorîră, privind întunecaţi grupul de cuirasate al amiralului Togo, care se apropia spre a bara drumul escadrei ruseşti. Navele japoneze, foarte vizibile, veneau ca la paradă. Men-

ţinînd distanţele şi navigînd în siajul navei-amiral, cu ţevile de oţel ale tunurilor lucind stins în soare, japonezii se apropiau repede.

Comandantul turelei din prova, cu tunuri de 12 ţoli, micimanul Spolatbog, aşezat în cupola de deasupra ei, privea prin ambrazură spre japonezii ce se apropiau şi se mira de ce amiralul nu dădea mai repede ordinul de deschidere a focului. Cei doi comandori trebăluiau pe lîngă tunurile lor, verificînd funcţionarea mecanismelor.

— Vezi, Garkuşa, să nu te faci astăzi de rîs, spuse comandorul de la piesa numărul unu, tovarăşului său. Cercetează dacă funcţionează bine elevatorul de muniţii, să nu se înţepenească taman cînd ţi-e lumea mai dragă.

— N-avea grijă, Fedea ; totul e în deplină rînduială, numai javra de japonez să nu ne fărîme ceva.

— Alexei Vasilievici ! îi strigă lui Spolatbog locotenentul Neniukov, ofiţerul cu artileria de la bordul cuirasatului, apropiindu-se de turelă. Ţine minte : nu deschizi focul decît atunci cînd inamicul se vede bine, şi nu zvîrli proiectilele în vînt.

— Am înţeles, am înţeles. Ce mai face Willi ? Tot cu mutră de înmormîntare ?

— S-a mai înviorat, ba chiar l-a muştruluit pe Ivanov, dar, în treacăt fie vorba, se gîndeşte mai mult cum să evite lupta, decît în ce chip s-o cîştige.

— Dar şeful de stat-major ?

— Fredonează o şansonetă, povesteşte anecdote pornografice şi se simte pe puntea navei-amiral ca la cazinoul marinei. Dacă n-ar fi el, totul ar arăta întocmai ca la o înmormîntare. Dar Garkuşa şi Kotin ai tăi, sînt vulturi ?

— Vulturi, înălţimea voastră. Gata să-i tragem una la mir lui Togo ! răspunse Garkuşa.

În clipa aceea sună alarma de luptă. Turela se umplu de matrozi. Macaralele ascensorului zăngăniră ; ţevile tunurilor începură să se mişte încet. Spolatbog coborî şi verifică el însuşi funcţionarea pieselor.

— Nu vă pripiţi ; vedeţi-vă de treabă fără să vă încurcaţi unul pe altul ; aveţi grijă să fie totul în ordine, îi sfătui el.

Bubuitul greu al unui tun de mare calibru se rostogoli peste valuri ; îndată după aceea o jerbă de apă ţîşni în prova tribord.

— A început... doamne-ajută... Matrozii deveniră dintr-o dată gravi.

Spolatbog se urcă la postul lui.

După cea dintîi bubuitură urmară altele. Lupta începuse.

— Servanţii de la calibrele mici şi cei fără treabă, jos ! ordonă Vitgheft. Deschideţi focul asupra navei inamice din cap !

Semnalizatorii se repeziră să aleagă pavilioanele necesare compunerii semnalului. Matusevici privea atent spre japonezi.

— Patru cuirasate şi două crucişătoare cuirasate, rosti el. În total, douăzeci şi şapte de piese mari şi circa cincizeci de şase ţoli, contra douăzeci şi trei de piese mari şi treizeci mijlocii, ale noastre. Superioritatea lor nu e chiar aşa de mare.

Drept răspuns, Vitgheft oftă din adînc :

— Dumneavoastră, Nikolai Alexandrovici, vedeţi mereu totul într-o lumină trandafirie.

— În schimb dumneavoastră, Wilhelm Karlovici, prea vedeţi totul în negru.

Un obuz japonez explodă lîngă prova navei şi împroşcă o grindină de schije spre cei de pe punte. Doi semnalizatori fură răniţi. Apărură sanitarii cu tărgi. Vitgheft şedea tot în fotoliul său, cu acelaşi aer nepăsător, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. În schimb, Matusevici începu să se agite.

— Wilhelm Karlovici, ar fi bine să intraţi în cabina de comandă. Aici, doamne-fereşte, poate să vă ucidă şi un fleac de schijă, spuse el.

— În cabină nici n-ai unde să te mişti. Nu găsesc indicat să intru în cabină numai eu, iar cu toţii nu avem loc.

— Atunci, urcaţi-vă măcar pe puntea de sus, la pasarelă : acolo sar mai puţine schije, stărui şeful de stat-major.

— Parcă nu e totuna unde mori ? răspunse lugubru comandantul escadrei şi, întorcîndu-se, începu să scruteze inamicul.

Matusevici înălţă din umeri şi înjură în surdină.

Ambele escadre continuau să tragă focuri rare de la mare distanţă. Japonezii barară drumul escadrei ruseşti şi începură să se apropie de ea. Canonada se înteţi deodată. Cuirasatul *Ţesarevici* tuna cu tot tribordul. Concomitent, fu lovit de mai multe obuze de mare calibru care, unul după altul, îi făcură cîteva spărturi şi-i sfărîmară suprastructura de la centru. Schijele răpăiau ca o grindină în cuirasa turelei de la prova.

Prinzînd un moment potrivit, Spolatbog trase o salvă asupra cuirasatului *Mikaza* din capul formaţiei japoneze.

De îndată ce piesele reveniră din recul, iar culasele fură deschise pentru reîncărcare, turela se umplu de gaze înecăcioase de pulbere, care ţîşniră din ţeavă. Servanţii începură imediat să tuşească şi să strănute ; mulţi simţeau că-i dor ochii.

— Nu mai putem să ochim, înălţimea voastră, i se plînse Garkuşa micimanului.

— Deschideţi uşa laterală pentru aerisire ! dispuse Spolatbog.

Curînd, aerul din turelă se primeni şi matrozii putură să intre din nou în ea. După o nouă salvă, se petrecu însă acelaşi lucru. Tirul rapid deveni cu neputinţă. Matrozii se plîngeau că-i doare capul şi deserveau anevoie piesele.

Micimanul ieşi din turelă şi raportă acest lucru ofiţerului cu artileria care stătea în faţa cabinei de comandă. În urma lui Spolatbog, acelaşi lucru fu raportat de comandanţii altor posturi de luptă. Se ivise un obstacol neaşteptat, serios. Vîntul care bătea dinspre japonezi împiedica tirul ruşilor.

— Să vină oamenii din schimbul doi, de la piesele de calibru mic. Să se schimbe tunarii după fiecare lovitură ; să iasă din turele şi să se adăpostească înapoia lor ! ordonă comandantul cuirasatului.

Tirul reîncepu. La fiecare explozie a obuzelor inamice, matrozii care stăteau neadăpostiţi căutau să se ascundă, să se ferească de schije. Cei mai mulţi izbuteau s-o facă ; unii erau însă loviţi. Se auzeau mereu strigăte : „Targa !“ ; şi această forfotă a marinarilor stîrnea o mare neorînduială.

Vitgheft contempla tăcut tabloul bătăliei.

Japonezii care, la început, trăseseră intens asupra cuirasatului *Ţesarevici*, îşi deplasară tirul asupra navelor din coadă. Cînd crucişătoarele, printr-o manevră executată cu dibăcie, ieşiră din zona bombardată, toţi cei de pe punte izbucniră în aplauze. Pînă şi Vitgheft începu să zîmbească şi ordonă să se transmită crucişătoarelor felicitările sale.

Între timp, japonezii, navigînd în acelaşi drum, aproape că dispăruseră dincolo de orizont. Doar coşurile şi catargele se mai zăreau deasupra mării. Bătălia se sfîrşise. Escadra rusă, sporind viteza la aproape 15 noduri, înainta în două linii de şir paralele spre strîmtoarea Coreii. Pe nave sună încetarea focului şi echipajele fură lăsate să-şi bea ceaiul.

Pe puntea amiralului se adună tot statul-major, în frunte cu comandantul cuirasatului şi cu ofiţerii superiori specialişti. Începu o vie discuţie asupra situaţiei ce se crease. Navele fură întrebate ce avarii aveau. Se constată că acestea nu erau grave.

— Se pare că japonezii au avarii mari, căci s-au degajat de noi şi acum, probabil, fac reparaţii, îi asigura pe toţi Matusevici. Am observat cu ochii mei mai multe lovituri în *Mikaza* şi în *Nissin*. Pe acesta din urmă a izbucnit şi un incendiu.

Ofiţerii din statul său major, Ellis şi Kuvşinnikov, confirmară existenţa unor însemnate spărturi, vizibile aproape la toate navele japoneze.

— În timp ce Togo îşi linge rănile, vom avea timp să ne îndepărtăm cît mai mult, iar cînd se va întuneca, vom putea să dispărem, îl susţinu pe şeful statului-major ofiţerul cu navigaţia din statul-major al escadrei, locotenentul Azariev.

— În cursul nopţii, am putea să scăpăm de japonezi, executînd manevre de diversiune, spuse Vitgheft înviorat pe neaşteptate.

Era vădit că şi el începuse să spere într-o ieşire favorabilă. Escadra continua să meargă în ordine perfectă, păstrîndu-şi, după cea dintîi ciocnire, toată capacitatea de luptă.

— Să bem pentru succesul nostru, propuse Matusevici şi dădu ordin să se servească dejunul pe punte, pentru el şi pentru comandantul escadrei, lăsîndu-i pe ceilalţi ofiţeri să coboare la careu.

Comandantul secund al cuirasatului, căpitanul de rangul II Sumov, îi raportă lui Vitgheft că un obuz distrusese cabinele amiralului.

— Să le ia naiba! Noi să scăpăm cu bine de aici, răspunse amiralul. Să vină ordonanţa mea, ceru el.

Cînd veni matrozul, Vitgheft îi spuse să se ducă să vadă dacă mai există portretul răposatei sale soţii pe măsuţa de scris şi, dacă e întreg, să i-l aducă.

Fu servit dejunul. Matusevici savura felurile cu poftă, ca întotdeauna.

Dejunul ales era şi pe placul lui Vitgheft. Acesta lua din felu-ritele gustări, vădit înviorat.

— Ce-ar fi să cerem şi o sticlă de *Mumm*[1] ? propuse după dejun şeful de stat-major.

— Nu ; bem şampanie cînd ajungem la Vladivostok, se împotrivi amiralul.

Trecuse de amiază ; soarele începu să scapete spre asfinţit. Vremea se menţinea frumoasă. După dejun, Vitgheft se tolăni în fotoliu şi, mîngîiat de razele soarelui, aţipi.

Matusevici coborî de pe puntea de comandă şi, împreună cu comandantul cuirasatului, începu inspecţia echipajului. La vederea superiorilor matrozii luau voinicește poziţia de drepţi şi răspundeau voios la toate întrebările puse de amiral.

— Ei, cîţi japonezi ai dat gata astăzi ? îl întrebă Matusevici pe Garkuşa care stătea lîngă turelă.

— Trei ofiţeri şi vreo două duzini de matrozi, răspunse comandorul, fără să clipească. Pe deasupra n-am văzut prea bine prin ocular ce ispravă am făcut cu încă un obuz. Poate l-oi fi nimerit cumva pe amiralul lor.

---

[1] Marcă veche de şampanie franţuzească (n.t.).

— Bravo ţie : minţi fără să roşeşti ! Bravo ţie ! Dar flăcăul ăsta ce tot face aici ? întrebă amiralul întorcîndu-se spre Kotin, care se freca de zor la ochi.

— Excelenţă, s-a burzuluit aprig pe mine japonezul cînd i-am trîntit unul de doisprezece şi, de ciudă, mi-a umplut ochii de nisip, răspunse matrozul zîmbind.

Pe punte, la suprastructurile de la centru, oamenii trebăluiau punînd în ordine ce se mai putea pune. Lîngă turela de 6 ţoli de la pupa tribord, cîţiva matrozi, bucurîndu-se de răgaz, jucau rişcă. Zărindu-şi superiorii, săriră în picioare.

— Daţi-i înainte, le spuse îngăduitor amiralul, dar vedeţi ca în jocul cu japonezul să ne cadă pajura, nu capul.

— Excelenţă, şi de-o cădea capul, îl dăscălim noi pe amiralul *Togov* şi-l întoarcem cu pajura-n sus, răspunse unul dintre jucători.

— Bravo, băieţi ! îi lăudă Matusevici.

Apoi coborî să viziteze matrozii răniţi. Infirmeria bordului fusese distrusă de un obuz, aşa că răniţii erau spitalizaţi provizoriu la careul subofiţerilor. Mulţi dintre ei nu-şi pierduseră cunoştinţa şi, zărindu-l pe amiral, îi puseră întrebări asupra mersului luptei.

— Va să zică i-am cam ardeiat şi noi pe japonezi, de-aia au rămas aşa de iute în urmă ! spuneau bucuroşi matrozii. Să ştii că acum o să fie mai cu ochi-n patru.

— Vesel om e amiralul, spuse unul dintre răniţi : se zice că şi atunci cînd îţi cîrpeşte una peste bot îţi spune o snoavă !

— El ar fi bun în locul lui Vitgheft. Ăla şade în jilţ ca o bufniţă de cînd am plecat din Arthur, spuse cu năduf un marinar, semnalizator la statul-major al escadrei.

— Da. Comandantul nostru e bun de stareţ la o mînăstire, nu de amiral. Tot oftează şi se închină. Cînd te uiţi la el, te apucă şi pe tine jalea.

— Adineauri a adus ordonanţa poza nevesti-si şi el a sărutat-o faţă cu toată lumea, ca pe o iconiţă, şi pe urmă a băgat-o în buzunar.

— Din babord, ne ajung japonezii din urmă ! dădu de veste felcerul, venind de pe punte.

— Înseamnă că ne încăierăm iar, observă posomorît semnalizatorul.

Pe la orele patru şi ceva, escadra lui Togo, navigînd în drum paralel cu escadra rusă, la distanţa de 50—60 cabluri, începu s-o ajungă treptat din urmă. Cu fiece clipă ce trecea, devenea evident că era iminentă o nouă luptă.

Pe puntea de comandă, cei doi amirali, împreună cu comandantul cuirasatului *Ţesarevici* şi cu specialiştii din statul-major,

examinau felurite posibilităţi de manevră a escadrei, pentru a-l pune pe inamic într-o situaţie dezavantajoasă.

Schimbul de focuri care se dezlănţui întrerupse consfătuirea. Escadra rusă continua să navigheze în aceeaşi direcţie, tot în linie de şir, sporind viteza la aproape 15 noduri.

Japonezii începură tirul printr-o serie de lovituri prea lungi, trase asupra cuirasatelor *Ţesarevici* şi *Peresvet*. Încetul cu încetul, îşi reglară însă tirul şi începură să tragă în plin asupra escadrei ruse. Aceasta riposta cu îndîrjire, aşa că bătălia se desfăşura cu sorţi egali de izbîndă pentru ambele părţi.

După ora 5, loviturile pe care le primea cuirasatul *Ţesarevici* deveniră copleşitoare. Aerul era literalmente împînzit de schije ce şuierau în toate părţile. Vitgheft stătea mereu, cu încăpăţînare, pe puntea descoperită de jos, la prova. Întrucît amiralul se afla acolo, tot statul-major şedea lîngă el. Aproape toţi ofiţerii erau palizi, avînd acea expresie de concentrare ce se observă la oamenii expuşi primejdiei morţii.

Pînă şi Matusevici încetase să fredoneze şi, stînd pe pasarela din tribord a punţii de comandă, observă cu atenţie tot ce se petrecea în escadra japoneză. Micimanul de stat-major Ellis îşi făcea pe furiş semnul crucii, la fiecare bubuitură. Lui Azariev îi tremurau mîinile de emoţie. Ambii semnalizatori săreau speriaţi la o parte cînd exploziile detunau în apropiere. Numai Vitgheft şedea liniştit, cu braţele sprijinite pe speteaza fotoliului. Din cînd în cînd privea prin binoclu cuirasatele care veneau după nava-amiral. Norii de fum care învăluiau toată escadra nu-i îngăduiau însă să vadă ceva desluşit. Nu zărea decît valuri de fum negru, prin care se iveau ici, colo coşuri şi catarge.

Amiralul se întoarse spre pasarela din babord a punţii de comandă şi începu să urmărească încordat ceea ce se petrecea pe *Peresvet*. Cuirasatul părea încins cu o centură de flăcări verzui care ţîşneau din tunuri.

— Luptă vitejeşte, spuse cu jumătate de glas Ellis, apropiindu-se de amiral.

— Azi, escadra noastră trage mai socotit decît japonezii. Hotărît, aceştia sînt nervoşi, căci prăpădesc degeaba o mulţime de obuze, observă locotenentul Azariev care se afla tot acolo.

— Peste un ceas începe să se întunece ; dacă rezistăm pînă atunci, înseamnă că am cîştigat bătălia, rosti Vitgheft.

— Bineînţeles că vom rezista ! Priviţi : *Mikaza* arde ; trage din ce în ce mai rar ; pe *Asama* e incendiu ; *Iakumo* a ieşit, deocamdată, cu totul din luptă. Se pare că amiralul Togo nu e de loc în apele lui, răspunse Ellis.

Deodată, un proiectil de 12 ţoli, lovind în mijlocul catargului din prova, explodă deasupra punţii. După bubuitura năprasnică totul fu învăluit într-un fum gros.

Explozia fu atît de cumplită. încît pînă şi matrozii care stăteau pe puntea superioară, lîngă turela prova, fură daţi peste cap. Comandantul navei, care se afla în clipa aceea în faţa cabinei de comandă, fu zvîrlit de suflu cît colo şi căzu în nesimţire. În interiorul cabinei telemetrul din babord fu smuls de pe postament şi toţi cei aflaţi înăuntru asurziră. Gornistului Zubov, care stătea lîngă intrare, îi plesni timpanul de la urechea dreaptă. Crezînd că l-a lovit careva dintre ofiţeri, scoase un strigăt de durere şi spuse repede :

— Iertaţi-mă, înălţimea voastră ; iacă, m-am dat la o parte.

Îndată ce trecură primele clipe de spaimă, toţi cei ce se aflau în cabina de comandă se repeziră afară. Acolo zăriră un tablou zguduitor : Toată puntea era stropită de sînge. Pe ea, ofiţeri şi matrozi zăceau claie peste grămadă, dar Vitgheft nu se afla printre ei. Matusevici, zvîrlit aproape de cabină, icnea sub greutatea altora. Încerca să se ridice, dar, vlăguit de răni, cădea din nou. Cînd fu scos de sub ceilalţi întrebă, înainte de toate, unde se afla Vitgheft şi căzu în nesimţire. Fu dus la cabinetul medical. Nu departe alţi cîţiva oameni dădeau încă semne de viaţă.

— Unde-i amiralul ? întrebă, uitîndu-se speriat împrejur comandantul cuirasatului *Ţesarevici*, Ivanov, care îşi venise în fire.

— Uite-l colo, spuse răguşit un matroz, arătînd cu spaimă un ciot de carne însîngerată, cu un epolet de amiral pe el, care zăcea departe pe punte.

Se repeziră să cerceteze cadavrele şi găsiră între ele un picior rupt din şold. După monograma de pe resturile lenjeriei, stabiliră că era al lui Vitgheft. Tot acolo zăceau cadavrele decapitate ale lui Ellis şi Azariev.

Trupurile celor morţi fură duse jos şi puntea spălată cu apă.

Amintindu-şi cum îşi pierduse capul toată escadra cu prilejul morţii amiralului Makarov, pe *Petropavlovsk*, cînd comanda fusese preluată tot de amiralul Uhtomski, comandantul cuirasatului *Ţesarevici* luă hotărîrea de a continua drumul fără să anunţe moartea amiralului.

Între timp japonezii, depăşind uşor escadra rusă, începură să manevreze pentru învăluire, cu intenţia de a o împinge spre nord. Pentru a dejuca planul inamicului, Ivanov ordonă să se pună cîrma cu două carturi spre stînga.

În clipa aceea, un obuz de 12 ţoli căzu pe puntea superioară la prova şi împroşcă cu o ploaie de schije cabina de comandă. O

parte din acestea nimeriră în ambrazura cabinei, mare cam de 12 ţoli, rănindu-i pe toţi cei ce se aflau în dreptul ei şi distrugînd toate aparatele. Ivanov se alese cu un braţ frînt şi, de durere, căzu în nesimţire. Cîrma pusă la stînga se blocă în această poziţie şi, ca urmare, cuirasatul, nefiind dirijat de nimeni, se întorcea la babord, începînd să gireze în jurul lui.

Nici unul dintre cei aflaţi în apropiere de cabina de comandă nu-şi dădea seama ce se întîmplase înăuntru ; toţi credeau că, pentru anumite motive, escadra schimbase direcţia de drum. Dar cînd înclinarea cuirasatului ajunse la limita critică, matrozii, speriaţi, începură să iasă din tambuchiuri pe punte şi se repeziră spre copastie. Evident că ceva de pe navă nu era în ordine. Ofiţerii năvăliră în cabina de comandă, unde dădură cu ochii de comandantul cuirasatului ; acesta căzuse jos în nesimţire. Alături de el, cu pieptul spintecat, horcăia în chinurile morţii ofiţerul cu navigaţia, de la bordul cuirasatului, locotenentul Nikşici. Lîngă acesta zăceau, de-a valma, matrozi şi ofiţeri. Fură strigaţi oamenii cu tărgi ; locotenentul Pilkin se repezi la timonă, încercînd să readucă nava la drum, dar timona nu mai funcţiona. Atunci locotenentul hotărî să schimbe guvernarea navei la comanda centrală de navigaţie şi, în acelaşi timp, trimise după comandantul secund, care urma să preia comanda cuirasatului.

Căpitanul de rangul II Şumov se afla la turelele din prova. Tocmai aflase vestea pieirii lui Vitgheft. Hotărîse să urce sus, la comandă, pentru a vedea care e situaţia, dar în clipa aceea cuirasatul se înclină mult la tribord. Dîndu-şi seama că ceva nu era în regulă se grăbi să iasă pe punte, unde îl întîlni pe comandantul cuirasatului care se ducea să fie pansat.

— Ce s-a întîmplat, Nikolai Mihailovici ? întrebă Şumov cu îngrijorare. Unde este amiralul Matusevici ?

— Amiralul a fost grav rănit şi e la el în cabină. Preluaţi comanda cuirasatului şi anunţaţi prin semnale către toate navele că amiralul transmite comanda escadrei ofiţerului celui mai vechi în grad dintre comandanţii de unităţi tactice.

— Am înţeles ! Ordinul va fi executat ! Şumov se şi repezi sus la comandă.

După cîteva clipe, comandantul secund, ajutat de locotenentul Pilkin şi de subofiţerul timonier Losev, care se întorsese de la pansat, schimbară guvernarea navei la comanda centrală de navigaţie. Totodată se ridică semnalul prin care comanda escadrei era transmisă amiralului Uhtomski. Din pricina fumului stîrnit de incendiul de pe *Ţesarevici*, nu toate navele recepţionaseră însă complet acest semnal şi continuau să urmărească manevrele navei-amiral. Una după alta, începeau şi ele să întoarcă de 180 de grade.

În timpul acesta, cuirasatul *Ţesarevici*, nemaifiind total stăpîn pe manevră, iar coşurile fiindu-i grav avariate, începu să rămînă în urmă. Neîndrăznind să urmărească grosul escadrei ruseşti, japonezii se grăbiră să atace cuirasatul avariat. Asupra lui îşi concentrară tirul cuirasatele şi două grupe de crucişătoare. Întunericul, care se lăsase între timp pe mare, împiedica însă observarea efectelor tragerii şi cuirasatul *Ţesarevici* nu avu prea mult de suferit.

Piesele lui de calibru mare şi mijlociu rămăseseră în funcţiune. Mai multe obuze bine ochite, trase de cuirasat, incendiară un crucişător inamic după care celelalte se grăbiră să se retragă din bătaia tunurilor ruseşti. Peste puţin, din cauza unor avarii serioase, cuirasatele japoneze rămaseră şi ele în urmă.

Ceaţa care se lăsă peste puţin ascunse cuirasatul de vederea inamicului. *Ţesarevici* rămase singur. La nord-est, în direcţia escadrei care se retrăgea, se auzeau lovituri dese trase de tunurile uşoare. Era clar că torpiloarele japoneze o urmăreau îndeaproape.

Cîtva timp, cuirasatul mai navigă în întuneric la întîmplare ; toate compasurile de la bord fuseseră deteriorate. Folosind acel răgaz de linişte, Şumov îi adună pe punte pe ofiţerii specialişti, care fuseseră cu toţii răniţi, şi se sfătui cu ei asupra măsurilor pe care trebuia să le ia. La lumina unei lanterne de mînă, fu identificată pe hartă poziţia navei : se aflau la aproape 100 mile spre sud-est de Arthur.

Cel dintîi care îşi spuse cuvîntul fu locotenentul Ketlinski, ofiţer cu artileria în statul-major.

— Părerea mea e că faţă de avariile existente nu putem ajunge la Vladivostok, aşa că trebuie să ne întoarcem la Arthur.

— În situaţia în care ne aflăm am ajunge la Arthur mai greu chiar decît la Vladivostok, căci pe toate căile de acces spre bază ne pîndesc zeci de torpiloare japoneze, de care nu vom putea nici să fugim, nici să scăpăm prin luptă, obiectă locotenentul Pilkin, ofiţerul torpilor-şef al navei.

— Nu ne rămîne decît să ne strecurăm către vreun port neutru, să facem reparaţiile posibile, iar de acolo, să pornim spre Vladivostok, hotărî Şumov.

— Dar aceasta ar însemna dezertare ! Acolo vom fi desigur dezarmaţi imediat, obiectă emoţionat ofiţerul cu artileria, locotenentul Neniukov, a cărui faţă aproape dispărea sub pansamente. Onoarea „pavilionului sfîntului Andrei“ nu ne permite să luăm o asemenea hotărîre ruşinoasă.

— Şi ce propui dumneata ? întrebă Şumov.

— Să pornim imediat spre a ne alătura restului escadrei.

— Aşa ceva e cu neputinţă, interveni şeful mecanic Korzun, care se urcase pe punte. Maşina din babord are axul elicei strîmbat de un proiectil ; la compartimentul căldări-prova, toate căldările au fost scoase din funcţiune ; coşurile sînt sfărîmate. Ventilatoarele nu mai au tiraj ; aceasta provoacă un mare consum de cărbuni. Nu putem obţine mai mult de 30 turaţii pe minut, adică o viteză de circa 6—7 noduri, cerînd cea mai încordată muncă din partea fochiştilor. Aşa stînd lucrurile, nu sîntem în stare nici să ajungem din urmă escadra, nici să pornim spre Vladivostok. Avem doar o cale : să ne îndreptăm spre un port neutru. Ar fi bine dacă am izbuti să ajungem măcar acolo.

— Ei Alexei Vladimirovici, dumitale îţi place întotdeauna să prezinţi totul în negru, obiectă Neniukov.

— Faptele vorbesc singure, Dmitri Vasilievici.

Încet, încet, se adunară pe punte şi alţi ofiţeri de la bordul cuirasatului. Se iscă o discuţie aprinsă. Tinerii erau de partea lui Neniukov şi insistau să pornească înapoi spre Arthur, dacă nu se putea merge la Vladivostok. Ofiţerii mai maturi găseau că era înţelept să se retragă într-un port neutru.

— Să ne ducem la Ţindao, propuse locotenentul Şcetinin, gesticulînd cu mîna pansată. După regulile în vigoare ale neutralităţii, orice navă care aparţine unei puteri beligerante are voie să-şi facă reparaţii în port, să se aprovizioneze cu cărbuni şi alimente, după care să-şi continue drumul.

Această propunere avu darul să-i împace pe toţi. Hotărîră să se deplaseze, în măsura posibilităţilor, spre Ţindao, situat în sudul peninsulei Şantung. Pînă acolo, mai erau circa 120 mile.

— Scopul nostru principal este acum să nu fim observaţi de torpiloarele japoneze. Deci, înainte de orice, cuirasatul trebuie să fie cît mai bine camuflat. Dacă vom fi reperaţi de inamic, să nu se aprindă proiectoarele de luptă, să se tragă numai în caz de extremă nevoie, ocolindu-se locurile minate prin schimbări succesive de drum, dădu dispoziţii Şumov.

Tipicar şi necomunicativ, nu se bucura nici de simpatia echipajului şi nici a ofiţerilor. Dar în ziua aceea, în cele mai grele clipe ale luptei, dăduse dovezi de atîta sînge rece şi de bărbăţie, încît îşi cîştigase îndată prestigiu în ochii subalternilor.

— Am înţeles ! Am înţeles ! răspunseră ofiţerii, bucuroşi, şi se întoarseră la posturile lor.

În timp ce tunarii rămăseseră de veghe în ambele borduri, scrutînd cu încordare bezna din jurul navei, ceilalţi matrozi se ocupau cu repararea tuturor avariilor care puteau fi remediate pe întuneric. Se înlăturau sfărîmăturile îngrămădite pe punţi, în locul scărilor

rupte se înjghebau la iuţeală altele, de lemn ; echipa de avarii astupa în grabă numeroasele spărturi din coca navei, care, din fericire, se aflau mai toate deasupra liniei de plutire, şi golea compartimentele inundate.

La infirmerie, cei doi medici abia pridideau să panseze răniţii. Mai mult de jumătate dintre matrozi se întorseseră la posturi ; numai vreo cincisprezece oameni rămaseră prin cabinele ofiţerilor şi în salonul amiralului. Hotărîrea de a porni spre Ţindao fu aprobată unanim.

— Credeam că şeful ştie doar să te ocărască şi să te pedepsească să stai în poziţia de drepţi cu arma pe umăr ! Uite că face mai multe parale căpăţîna lui de comandant, perora subofiţerul semnalizator Mokin, rănit la ambele picioare.

— Da, pentru ziua de azi mulţi au să-l vorbească de bine, întări medicul-şef Şplet, pansîndu-l pe furierul Kutov. Ei, acum putem fi siguri că toţi răniţii noştri vor scăpa cu viaţa şi chiar Gavrilov, cu piciorul netăiat, adăugă el dînd din cap spre timonierul cu piciorul zdrobit, care gemea.

— Dacă are să fie aşa, înălţimea voastră, am să aprind o lumînare la icoana sfîntului Nicolae pentru sănătatea secundului. vorbi anevoie acesta. Decît să rămîn fără picior, mai bine să mor. Ce-o să mă fac acasă ? Am nevastă şi trei copii. Numai în mine le e nădejdea.

— Nu te mai necăji. Îndată ce sosim în port, pe tine te trimitem cel dintîi la uscat. Îţi punem osul la loc, în ghips. Peste vreo lună şi jumătate — o să şi joci ! îl îmbărbătă zîmbind medicul secund.

— Feodor Lukici, îi spuse acestuia Şplet, rămîi aici ; eu mă duc să-l văd pe Matusevici, şi ieşi pe coridor.

Amiralul îşi venise în fire şi suporta cu tărie suferinţa. Citea nişte schiţe de Maupassant ; cînd şi cînd începea să rîdă zgomotos, dar îndată se strîmba de durere din pricina rănilor grave pe care le avea la abdomen şi la picioare.

— Ce se aude, iubite Esculap ? se adresă el amical şi oarecum familiar medicului care intrase pe uşă.

— Profităm de liniştea şi întunericul de pe mare şi navigăm spre Ţindao.

— Deci, Şumov a luat cîrma în mînă cu hotărîre ?

— Ofiţerii nu găsesc destule vorbe de laudă pentru el. Pînă şi matrozii îl vorbesc de bine.

— Ia te uită ! Cînd mă gîndesc că mai deunăzi, eu şi răposatul Wilhelm Karlovici, ne gîndeam să-l înlocuim pentru lipsă de

autoritate. Şi Nikolai Mihailovici ? se interesă el de comandantul cuirasatului.

— Are un fleac de rană. Altul, în locul lui, nu şi-ar fi părăsit postul.

— Altă surpriză. Era socotit un comandant energic şi s-a dovedit că-i o curcă plouată.

— Dumneavoastră cum vă simţiţi, Nikolai Alexandrovici ?

— Mă cam doare ; încolo, nimic deosebit. Temperatura, în jurul lui 38°. Răposatul amiral e vinovat de toate. Spune şi dumneata : ce naiba a căutat pe punte şi ne-a ţinut acolo, lîngă el ? Putea să stea în cabina de comandă, ori pe puntea de sus, ori chiar în gabie. Acum am fi cu toţii, dacă nu teferi, măcar în viaţă. Nici eu n-aş zăcea aici ca un nătărău. Cît timp va trebui să stau în pat ?

— Vreo lună de zile.

Amiralul îşi răcori sufletul printr-o vorbă tare marinărească şi rugă să i se aducă vin de Marsala.

— Să bem pentru odihna sufletului lui Wilhelm Karlovici. A fost un om admirabil ! Blînd, bun, milos, viteaz fără reproş, numai că nu prea avea tărie sufletească. Ei, dumnezeu să-l odihnească. Să-i spui lui Şumov că-i mulţumesc şi că aprob hotărîrea pe care a luat-o. Iar pe Ivanov sfătuieşte-l prieteneşte, în numele meu, să se restabilească cît mai repede, spuse el, lăsîndu-l pe medic să plece.

După ce acesta ieşi, Matusevici îşi umplu paharul cu Marsala, îl privi în lumină şi începu să-l soarbă cu mici înghiţituri, plescăind de plăcere.

Comandantul cuirasatului şedea, pe jumătate culcat, la el în cabină, cu braţul rănit pus pe o pernă. Avea puţină febră ; îşi trecea mereu palma mîinii sănătoase peste fruntea fierbinte.

„Cangrenează, îmi vor tăia braţul", se gîndea el cu nelinişte, atent la durere.

La soarta cuirasatului nu se mai gîndea din clipa în care predase comanda.

„Şumov n-are decît să se descurce cum o şti. Şi pe urmă, nu prea cred să mai dea cineva peste noi acum, pe întuneric", se liniştea el.

Sosirea medicului îl abătu de la aceste gînduri.

— Amiralul vă recomandă să reluaţi comanda cuirasatului, spuse medicul, după ce-l examină.

— Dar mă simt foarte rău.

— O să vă simţiţi mai bine afară la aer curat. Puneţi-vă braţul în bandaj ; o să staţi liniştit în fotoliu. Chem îndată doi matrozi. Au să vă sprijine de subsuori.

Ajuns pe punte, căpitanul se lăsă numaidecît în fotoliu, îşi puse pe o pernă braţul rănit, duse la nas o sticluţă de amoniac şi numai după aceea îl chemă pe Şumov.

— Amiralul mi-a ordonat să preiau comanda, dar mă simt foarte rău. Te rog deci să ai grijă dumneata mai departe. Ce drum avem ?

— Am ordonat să ne orientăm după Steaua-polară, s-o avem mereu în pupa ; deci, se poate socoti că navigăm spre sud.

— Foarte bine. Cînd ne apropiem de peninsula Şantung, mergem de-a lungul coastei pînă ajungem la Ţindao. Unde se află rămăşiţele amiralului şi ale celor din statul său major ?

— Au fost depuse în cabina lui şi acoperite cu „pavilionul sfîntului Andrei".

— Le facem funeraliile mîine, dacă va fi linişte. Dacă se întîmplă ceva, să mă treziţi. Am să aţipesc puţin. Comandantul îl lăsă pe Şumov să plece şi se aşeză în fotoliu cît mai comod.

Noaptea se scurgea în linişte. Încetul cu încetul, încordarea nervoasă din cursul zilei descreştea. Ici, colo se auzeau sforăind matrozii adormiţi la posturile lor. Era evident că japonezii pierduseră cu desăvîrşire urma cuirasatului. Un văl de ceaţă se lăsase la suprafaţa mării perdeluind tot orizontul. Unul dintre compasurile de drum fusese reparat de bine, de rău şi nava se îndrepta spre sud cu viteză redusă. Echipajul, împărţit pe borduri de serviciu, trebuia să doarmă lîngă tunuri.

În zori apăru spre sud lumina farului de la Şantung. Pătruns de răcoarea zorilor, Ivanov se trezi şi, văzînd farul, ordonă drum est. Curînd, se zări şi litoralul peninsulei Şantung ; nava se îndreptă de-a lungul coastei, spre sud.

Se sună deşteptarea. Matrozii, care adormiseră pe unde nimerise fiecare, se repeziră la spălătoare, grăbiţi să se învioreze cu apă rece, trasă din mare. Pe urmă, luară o gustare la repezeală şi, în frunte cu botsmanii, se apucară să facă ordine pe navă.

Totodată, o comisie alcătuită din comandantul secund şi din ofiţerii superiori începu să cerceteze avariile pe care le suferise nava în cursul luptei.

Se constată că cuirasatul avea cincisprezece spărturi mari deasupra şi dedesubtul liniei de plutire. Catargul din prova fusese lovit la mijloc şi jumătatea de deasupra părea că se va prăbuşi la fiece smucitură. Toate încercările de a-l întări cu ajutorul sarturilor se dovediră zadarnice. Coşurile fuseseră ciuruite ; cel din pupa era despicat de sus pînă jos ; toate proiectoarele, măturate de pe punte ; bărcile lovite, inutilizabile.

Din cauza spărturilor de sub linia de plutire, două compartimente de la tribord erau inundate. Compartimentul cîrmei fusese distrus şi cîrma, avariată. În interior, fuseseră devastate cabina amiralului, infirmeria şi multe alte compartimente.

— Rău ne-au mai atins, îşi rezumă impresiile Şumov, după ce examinară totul. Cu asemenea avarii, nici gînd să ajungem la Vladivostok.

— Da. Avem nevoie de cel puţin o lună pentru reparaţii, observă Pilkin.

— Se pare că va trebui să dezarmăm nava şi să ieşim din horă, rosti îngîndurat Neniukov. *Ţesareviciul* nostru şi-a încheiat cariera.

Vorbele lui se răspîndiră numaidecît pe toată nava.

— Dacă ajungem în port înseamnă că am ancorat acolo pînă la sfîrşitul războiului ! turuia Garkuşa. Ce o să mai beau pentru odihna sufletului răposatului amiral !

— Aşteaptă ; încă nu se ştie ce-o să se întîmple. Dacă răsare deodată japonezul ca din pămînt ? Atunci, nu mai scăpăm de împărăţia peştilor, îl domoli Kotin.

Pe la amiază, echipajul fu aliniat pe puntea principală, în faţa şirului de morţi întinşi pe jos. Cei căzuţi în luptă fuseseră înfăşuraţi în pînză de tendă cusută ca un sac ; li se legaseră greutăţi de picioare şi astfel aceşti marinari erau gata de plecare în ultima lor călătorie. La flancul drept zăcea de o parte piciorul lui Vitgheft, acoperit cu pavilionul său de amiral ; alături de el se aflau trupurile celor patru ofiţeri şi opt matrozi, sub „pavilionul sfîntului Andrei". Preotul navei, părintele Rafail, încă palid în urma încercărilor prin care trecuse în ajun, cu capul tremurînd, slujea prohodirea cu glas întretăiat. Soarele amiezei de vară dogorea capetele goale ; marea scînteia orbitor sub bolta albastră a cerului adînc, nemărginit. Toate acestea nu prea erau în armonie cu cuirasatul devastat, cu cadavrele înşiruite pe punte şi care începuseră să răspîndească iz de descompunere.

— Domnului să ne rugă-ăm ! glăsui preotul şi îngenunchie pe puntea sfîrtecată de obuze, mistuită de incendii. Matrozii îi urmară pilda.

— „Ve-e-şnica po-me-ni-re-e, ve-e-şnica po-me-ni-re-e..." repeta corul navei trista cîntare.

— Din ţărînă ai fost făcut şi-n ţărînă pogorî-vei, căci ţărînă eşti, murmură preotul, presărînd cadavrele cu pămînt dintr-o căldare.

Parastasul se sfîrşi.

— Acope-riţi ! comandă ofiţerul de gardă. Drepţi ! Pentru onor prezentaţi arm' !

Matrozii luară armele pentru onor ; săbiile ofiţerilor scînteiară în bătaia soarelui. Pavilioanele de pe catarge şi de la pupa fură coborîte în bernă. Fanfara intonă „Slăvit e domnul". Comandantul cuirasatului, secundul şi ofiţerii din statul-major al escadrei, rămaşi în viaţă, ridicară scîndura cu piciorul amiralului. Tunurile de trei ţoli bubuiră, dînd onorul. Pentru ultima oară, ceea ce rămînea din amiralul Vitgheft trecu solemn în accentele funebre ale fanfarei, prin faţa frontului matrozilor. Plescăind uşor, apa primi rămăşiţele nenorocosului amiral.

Urmară ceilalţi morţi. Cînd cel din urmă lunecă de pe scîndură în apă, Ivanov comandă : La picior, arm' ! Apoi, ieşind înaintea frontului, mulţumi matrozilor pentru comportarea lor în slujba patriei.

— Ne îndreptăm spre un port neutru ; acolo vom face reparaţiile necesare şi, cu ajutorul lui dumnezeu, vom încerca să ajungem la Vladivostok, îşi încheie el cuvîntarea.

După aceea, se comandă ruperea rîndurilor, iar comandantul cuirasatului se duse la Matusevici spre a prezenta raportul. Amiralul nu mai era voios ca în ajun. Durerile neîntrerupte puseseră pecetea suferinţei pe faţa lui, acum palidă. Era vădit nervos. După ce ascultă raportul, Matusevici aprobă hotărîrea de a duce cuirasatul la Ţindao.

— Nikolai Mihailovici, te-ai născut cu căiţa pe cap, glumi amiralul. Mare noroc trebuie să ai ca să reuşeşti să rupi lupta cu cuirasatul ciuruit de obuze şi, totodată, să eviţi întîlnirea cu numeroasele nave japoneze.

— În afară de noroc, mai trebuie să ai şi pricepere, observă ofensat Ivanov.

— Ei, în cazul de faţă, numai cu priceperea n-ai fi făcut mare ispravă. Norocul acesta e explicabil numai prin zăpăceala totală de care au dat dovadă japonezii după luptă. E o neglijenţă de neiertat din partea japonezilor să nu dea lovitura de graţie unei nave care abia mai putea să se deplaseze.

— Sper că excelenţa voastră n-are nici o pretenţie faţă de amiralul Togo ?

— O, bineînţeles că n-am, Nikolai Mihailovici. De îndată ce veţi termina reparaţiile : cu dumnezeu înainte — plecaţi la Vladivostok ! Poate că un singur cuirasat va izbuti să ajungă acolo unde toată escadra n-a ajuns.

— Am înţeles, excelenţă ! Deocamdată abia mă ţin pe picioare ; de îndată însă ce mă voi restabili, îmi voi încerca iar norocul !

În seara aceleiaşi zile, cuirasatul *Ţesarevici* ajunse la Ţindao, unde, peste cîteva zile, fu dezarmat şi internat pînă la sfîrşitul războiului.

— Şase noduri ! Şi asta se cheamă o escadră care are misiunea de a forţa blocada inamică ! se indigna comandantul flotilei de crucişătoare, amiralul Reizenstein, scrutînd prin binoclu, de pe puntea crucişătorului *Askold*, navele japoneze ce se întrezăreau la orizont.

— Viteza cu care înaintăm depinde de aceea a navelor dragoare din prova noastră. La o viteză mai mare, dragele se ridică la suprafaţă şi nu-şi mai îndeplinesc sarcina, răspunse comandantul navei, căpitanul de rangul I Boris Nikolaevici Grammatcikov, care stătea lîngă el.

— Dacă mergem tot atît de încet şi de acum înainte, fără îndoială că nu vom răzbi.

Deodată tînărul miciman Medvedev, care îndeplinea funcţiunea de ofiţer adjutant al amiralului, arătă aproape de cuirasat o mină în derivă.

— Să vină oamenii din gardă să distrugă mina ! ordonă Grammatcikov.

Peste puţin, vreo douăzeci de matrozi înşiraţi de-a lungul copastiei traseră în mină mai multe salve şi aceasta se scufundă.

— Halal dragori de mine, mama lor ! înjură Reizenstein. Au dragat aproape toată săptămîna şi tot n-a curăţat cumsecade rada. Ce-aş mai săpuni eu pe foca aia de Loşcinski, pentru felul acesta de a-şi face datoria ! Raportaţi prin semnale navei-comandant : „Mine în derivă la babord".

— Am înţeles ! răspunse micimanul şi ordonă semnalizatorilor să aleagă pavilioanele necesare semnalizării.

Spre deosebire de amiral, Grammatcikov privea imperturbabil cele ce se petreceau. Ofiţer instruit, cu studii, Grammatcikov îşi alesese cu atenţie subalternii. Bătaia fusese desfiinţată pe crucişător ; pînă şi botsmanul Kulik se ferea să-şi pună în acţiune pumnii grei şi nu îndrăznea să înjure decît cu jumătate de glas. Grammatcikov se trăgea dintr-o familie de artişti şi se pregătea şi el să devină muzician. Mama lui, violonistă cu reputaţie pe vremea ei, fusese bună prietenă cu Makarov, în tinereţe. Cele povestite de acesta despre mare şi marinari treziseră în tînăr dragostea pentru marină. Şi astfel tînărul, care promitea mult ca pianist, schimbase sala de concerte cu puntea navei şi pianul „Becker", pe tunul cu tir rapid. Totuşi pasiunea pentru muzică rămăsese pentru totdeauna vie în sufletul lui. Cam grosolan, cu apucături cazone, Reizenstein nu

putea fi pe placul lui Grammatcikov. La rîndul lui, amiralul nu prea îl avea la inimă pe Grammatcikov, socotindu-l pe jumătate civil, cu o doză de spirit liber cugetător. Reizenstein, călcîndu-şi pe inimă, îşi arborase pavilionul pe *Askold*. Şi acum, trebuia să pornească la luptă împreună cu Grammatcikov.

Navigînd cu viteză redusă în pupa cuirasatelor, *Askold* era mai în fiece clipă silit să stopeze maşinile, ca să nu intre în coliziune cu *Poltava* care naviga în prova lui. Cu acest prilej, Grammatcikov doar ce se crispa enervat, dar amiralul izbucnea în înjurături crunte.

— Echipajul are timp să ia masa, îi raportă Medvedev amiralului noul semnal transmis de pe *Ţesarevici*.

— Anunţaţi împărţirea băuturii, comandă ofiţerul de cart, mimanul Jitkov.

Şuieratul strident al siflelor botsmanilor şi ale comandanţilor de divizioane răsunară pe toată nava.

Pe puntea de comandă fu adusă proba de mîncare. Bucătarul, în alb de sus pînă jos, strălucitor de curăţenie, în poziţie de drepţi, ţinea o tavă pe care se aflau două străchini cu ciorbă şi cu pilaf de orez fiert, o solniţă şi cîteva felii de pîine neagră. Reizenstein gustă cel dintîi din mîncare. Luă o lingură, mestecă ciorba care avea deasupra o pojghiţă chihlimbarie de grăsime, suflă în lingură, o duse cu băgare de seamă la buze şi abia după aceea se hotărî să înghită. Apoi, gustă din pilaf, mîncă o felie de pîine şi se strîmbă nemulţumit.

— Ciorba e excelentă, dar pilaful e numai cocoloaşe. Orezul trebuie fiert în aburi, cu cît mai puţină apă. În treacăt fie zis, pilaful de orez este cu totul altceva decît păsatul nostru de hrişcă. Nu-i aşa ? îl întrebă el pe bucătarul care stătea smirna.

— Da, excelenţă ! Nu prea dă puteri omului, răspunse voios matrozul.

La babord se iviră navele japoneze. Toţi duseră binoclurile la ochi, străduindu-se să vadă cît mai bine inamicul ce se apropia. Matrozii îşi terminau repede prînzul şi se împrăştiau în toate părţile spre a se odihni înaintea luptei care-i aştepta. Cei mai mulţi se urcară pe punte, urmărind atenţi şi îngrijoraţi manevrele inamicului care se apropia tot mai mult. Locotenentul Kitkin, ajutorul ofiţerului cu artileria, veni la ei şi începu să înşire tipurile de nave ce se zăreau.

— La stînga, *Iakumo ;* seamănă cu *Diana* noastră ; *Kasaghi, Citose*. De astea nu ne e frică : sînt crucişătoare uşoare. La stînga, sînt nişte nave învechite : cuirasatul *Cin-Ien*, crucişătoarele *Haşidate, Maţuşima, Iţukuşima* — nici astea nu sînt periculoase. În

schimb, colo, în faţă, vor să ne bareze drumul forţele principale : *Mikaza, Asahi, Fudji, Şikişima.* În pupa lor sînt crucişătoarele cuirasate : *Nissin* şi *Kassuga.* Ca putere de foc, sînt chiar puţin superioare grupului nostru de cuirasate.

— Mulţi îs, înălţimea voastră. Ne înconjoară escadra din toate părţile, spuse un matroz cu îngrijorare.

— Da, o să fie o luptă aprigă. Azi, comendorii trebuie să ochească cu deosebită grijă ! Şi, mai cu seamă, să nu vă lăsaţi biruiţi de frică ; dacă aveţi curaj, o s-o păţească rău japonezul !

— Ne-om da toată silinţa, înălţimea voastră ! răspunseră în cor matrozii.

Se sună alarma de luptă. Matrozii se repeziră la posturi. Puntea rămase pustie. Amiralul şi comandantul navei intrară în cabina de comandă.

Distanţa pînă la inamic era prea mare şi japonezii nu deschideau focul. Cînd ei schimbară de drum, rupînd lupta cu grupul de cuirasate şi atacară crucişătoarele, tunurile de 6 ţoli din tribordul lui *Askold*, fără să mai aştepte comanda, deschiseră un foc infernal. Ofiţerul cu artileria, baronul locotenent Maidel, cu toată violenţa bombardamentului inamic, stătea neadăpostit pe punte şi comanda direct tragerea tuturor turelelor şi tunurilor.

— Hristian Ghenrihovici, nu brava fără rost ! îi strigă de la comandă Grammatcikov.

— De aici văd mai bine inamicul şi observ căderea loviturilor noastre, răspunse Maidel.

În clipa aceea un obuz de calibru mare lovi la bază coşul din prova şi-l reteză. Coşul se prăbuşi spre babord, sfărîmă copastia, mătură totul pe punte şi rămase atîrnat de sarturile lui. Rotocoale groase de fum învăluiră îndată puntea superioară. Locotenentul Rkliţki fu străpuns mortal din spate de schije ; Maidal, dat peste cap ; doi matrozi, ucişi ; alţi cîţiva, grav răniţi. Toţi cei din cabina de comandă simţiră un şoc uşor, provocat de suflu. Reizenstein se alese cu şapca îndesată pînă peste urechi. Speriat, articulă ceva nedesluşit, se descoperi şi-şi pipăi capul cu grijă, ca să vadă dacă mai este întreg.

Îndată după explozie, Grammatcikov ieşi pe punte şi ordonă matrozilor să arunce peste bord coşul prăbuşit.

Deodată, crucişătorul se cutremură tot ; un nor gros de fum cenuşiu-verzui învălui pupa. Era evident că şi acolo lovise un obuz de calibru mare. Se sună alarma de incendiu. Comandantul secund, căpitanul de rangul II Taşe, botsmanul şi cîţiva matrozi se repeziră spre pupa.

Zeci de obuze ridicau jerbe de apă în jurul cuirasatului.

— Ridicaţi semnalul : „Măriţi viteza“, ordonă Reizenstein, privind prin binoclu spre *Pallada* şi *Diana* care mergeau în linie de şir.

Grammatcikov ordonă să se pună cîrma spre dreapta şi *Askold* porni în plină viteză spre babordul formaţiei de cuirasate.

Crucişătoarele îl urmară ; cîteva clipe după aceea, ele ieşiseră de sub focul inamicului şi acum navigau paralel cu grupul de cuirasate.

În timpul acestei întreruperi survenite în desfăşurarea luptei, crucişătoarele se apropiară de cuirasate şi acestea începură să semnalizeze cu pavilioanele, cerîndu-le date asupra pierderilor şi avariilor.

Pretutindeni, totul era în ordine, deoarece crucişătoarele ieşiseră tocmai la timp din zona bătută. Reizenstein şi Medvedev se apucară să redacteze un raport pentru *Ţesarevici,* asupra desfăşurării bătăliei.

Grammatcikov inspectă crucişătorul şi coborî în cabină, la rănitul Rkliţki. Tînărul era în agonie. Căscînd spasmodic gura, trăgea cu lăcomie aerul pe care nu-l mai puteau primi plămînii săi plini de sînge. Încerca să spună ceva, dar din pricina sîngelui ce-i clocotea în gîtlej nu se înţelegea nimic. Ochii lui, holbaţi într-o expresie sălbatică, nu mai vedeau. Peste puţin nu mai mişcă. Comandantul îi atinse uşor fruntea cu buzele şi ordonă să fie învelit cu „pavilionul sfîntului Andrei“. După aceea, îi vizită pe matrozii răniţi. Amîndoi se aflau într-o stare mulţumitoare.

— S-ar părea, înălţimea voastră, că escadra a răzbit prin blocada japoneză, nu ? întrebă electricianul-telegrafist.

— Să sperăm că da.

— Ei, atunci, peste o zi, două, vedem Vladivostokul.

— Ai răbdare. Încă n-a trecut ziua ; cînd o să se întunece o să se vadă ce perspective avem.

Profitînd de acalmia care urmase luptei, matrozii se culcaseră lîngă piese. Unii dormitau, alţii vorbeau de una, de alta. Pe puntea de la prova, la umbra scuturilor tunurilor, Kitkin citea cu glas tare nişte povestiri de Cehov.

— *Ai fi tu al şaptelea, dar tot dobitoc rămîi !* isprăvi el „Condica de reclamaţii“ [1] în rîsetele tuturor.

Capacele cuirasate fură trase la o parte de pe tambuchiurile intrărilor la maşini. Roşii de căldură, mînjiţi peste tot de ulei şi de funingine, fochiştii şi mecanicii urcau pe punte, trăgînd în piept aerul proaspăt. O dată cu ei urcă şi ofiţerul mecanic Stepanov, un tînăr cu obrajii rumeni, cu dinţii albi. Vestonul şi panta-

[1] A. P. Cehov. Opere vol. II, Povestiri (Cartea Rusă, 1955) (n.ed.).

lonii lui, îmbrăcaţi de-a dreptul pe piele, erau plini de pete de ulei ; în părul lui des şi creţ, se încurcase un şomoiog de cîlţi.

— Parc-ai fi un hornar, măi, Şurka ! îi strigă de pe punte Medvedev.

— Mai rău : un duh al iadului ! răspunse mecanicul, rîzînd şi descheindu-şi vestonul. Era cît p-aci să mă fac friptură ! Cînd a zburat coşul — focarele n-au mai avut tiraj şi fumul a năvălit peste fochişti. A trebuit să sting numaidecît focarul de la prova şi pentru asta m-am repezit singur acolo. Vai, ce-aş mai înota acum în mare !

— În schimb voi, cei de acolo, sînteţi cu toţii teferi şi nevătămaţi, pe cînd aici, uite, a fost ucis Alioşa Rkliţki şi doi matrozi răniţi.

— Păcat de el, sărmanul. Deci nu şi-a luat revanşa la şah. Îmi făgăduia mereu să mă facă mat de două ori la rînd, dar n-a mai avut cînd.

Peste puţin, cuirasatele angajară un schimb de focuri cu japonezii. Cele mai multe dintre loviturile japonezilor erau lungi, căzînd în mare aproape de crucişătoare. Reizenstein se grăbi să-şi retragă navele cît mai departe de grosul forţelor.

Matrozii urmăreau mersul bătăliei cu răsuflarea tăiată.

Crucişătoarele japoneze ce se zăreau spre nord-vest şi sud-est urmăreau şi ele de la distanţă duelul de artilerie.

— Greu e pentru ai noştri ! S-a pus pe ei, diavolul, mutra-strîmbă ! N-au s-o scoată la capăt cu el... spuneau amărîţi matrozii.

— Ia nu vă mai văicăriţi atîta ! La război nu se poate fără pierderi, îi îmbărbăta Kitkin. Proptit zdravăn pe picioarele lungi, date larg în lături, privea prin binoclu crucişătoarele japoneze. Pe *Asahi* a izbucnit un incendiu, vesti el. *Mikaza* are coşul de la centru avariat. Să ştii că *Retvizan* le-o trage ; Şensnovici s-a aprins, a uitat de cumînţenia lui de totdeauna.

— Locotenente, vezi-ţi de treburile dumitale, îl admonestă de pe comandă Reizenstein.

— Am înţeles ; să-mi văd de treburile mele ! răspunse ofiţerul ironic, luînd poziţia de drepţi.

Pe măsură ce distanţa scădea, superioritatea artileriei japoneze creştea, căci navele ruseşti nu dispuneau de multe piese de calibru mijlociu : de 6, de 3 ţoli şi de 120 milimetri. Deşi acestea nu prezentau un pericol prea mare pentru cuirasate, puteau totuşi să distrugă părţi din suprastructură şi să provoace incendii. Acest lucru îi făcea pe matrozi să se gîndească cu teamă la rezultatul luptei. Tot mai des oftau şi ocărau cu ciudă.

Reizenstein păşea nervos de colo colo pe punte, înjurînd, fără

să știe nici el pe cine. Grav și calm, Grammatcikov rostea la fiecare explozie a unui obuz de pe vreo navă rusă: „Așa!“ și, cu buzele strînse, își îndrepta binoclul asupra altei nave.

Cuirasatul *Țesarevici* ieși curînd din luptă. *Retvizan* se repezi asupra japonezilor; celelalte cuirasate se învălmășiră. Reizenstein începu să zbiere ca din gură de șarpe.

— Ridicați semnalul: „Crucișătoarele, după mine!“ Căpitan de rangul I Grammatcikov, întoarceți de 180 de grade, cu viteză maximă, perpendicular pe direcția grupului de cuirasate. Altfel, japonezii ne vor copleși curînd cu foc intens, concentric!

— Am înțeles! Banda stînga! Înainte, la limită! ordonă comandantul. Hristian Ghenrihovici, fii gata să deschizi foc cu ambele borduri asupra crucișătoarelor japoneze.

— Cum, ai de gînd să răzbești printre ele? întrebă mirat amiralul.

— Chiar dacă escadra nu ne va urma în încercarea de a străpunge încercuirea, cel puțin vom face ca crucișătoarele grele japoneze să se ia după noi, și prin aceasta vom ușura situația cuirasatelor noastre.

— Amiralul predă comanda, raportă în clipa aceea Medvedev. Cu binoclurile la ochi, Reizenstein și Grammatcikov priveau semnalul ridicat la verga catargului cuirasatului *Țesarevici*.

— Prin urmare, a preluat comanda Uhtomski; dar ambele catarge de pe *Peresvet* au vîrfurile retezate: nu se văd la vergi nici pavilioane, spuse Reizenstein.

— E posibil ca și Uhtomski să-și fi pierdut capacitatea de luptă, presupuse Grammatcikov.

— În cazul acesta, preiau eu comanda, în ordinea vechimii, hotărî Reizenstein. Ridicați semnalul: „Escadra mă urmează!“ îi ordonă el lui Medvedev.

Mai multe pavilioane se ridicară repede la vergă pe catargul crucișătorului. Semnalizatorii căutau să vadă care dintre nave va repeta semnalul. Crucișătoarele, unul după altul, ridicară îndată semnalele de răspuns; în schimb, nici unul dintre cuirasate nu repetă semnalele lui *Askold* și, fără a le da atenție, continuau să se îndrepte toate, ca o turmă, înspre nord-vest.

Reizenstein ordonă să se reducă viteza și să se apropie de cuirasate, ridicînd iarăși același semnal. Nici o navă nu confirmă recepția semnalului nici de data aceasta. Atunci amiralul ordonă crucișătorului *Askold* să treacă în capul grupului de cuirasate și încercă din nou să antreneze după sine escadra, dar tot fără succes.

— Să executăm străpungerea numai cu crucișătoarele, propuse Grammatcikov. Cuirasatele lui Togo par să se retragă spre nord;

n-au mai rămas la post decît *Cin-Ien* cu *Şimami* şi crucişătoarele uşoare. Să sperăm că escadra noastră le va putea face faţă măcar lor.

Reizenstein se uită împrejur. Imediat după *Askold*, fumegînd gros din cele trei coşuri ale sale, venea crucişătorul *Novik*, urmat cam anevoie de *Pallada* şi de *Diana*. Ceva mai la o parte, navigau răzleţite cuirasatele. Crucişătoarele japoneze se apropiau din toate direcţiile, iar mai departe de ele se zăreau zeci de torpiloare. Se întuneca repede. Flăcările tunurilor, nu prea vizibile în timpul zilei, păreau să indice acum un tir mult mai violent. După ce scrută orizontul, amiralul voi să se consulte cu comandantul crucişătorului *Askold* în privinţa direcţiei de străpungere. Dar Grammatcikov se şi îndreptase drept spre sud, printre două grupuri de crucişătoare uşoare inamice şi, mărind la maximum viteza, se repezise înainte. Numai crucişătorul *Novik* îl urma. *Pallada* şi *Diana* rămaseră curînd mult în urmă, apoi se întoarseră spre cuirasate.

Observînd cele două crucişătoare ruseşti în plină viteză, japonezii îşi concentrară tot focul asupra lor. Din babord, grăbindu-se să le bareze drumul, venea în goană crucişătorul cuirasat *Iakumo*, armat cu tunuri de 8 ţoli ; din tribord, se apropiau patru crucişătoare uşoare.

— Cu presiune maximă, înainte ! comandă la maşini Grammatcikov. Concentraţi focul asupra lui *Iakumo !* îi ordonă el lui Maidel.

— Am înţeles ! răspunse locotenentul, şi cele opt piese de 6 ţoli, de la prova şi de la pupa, deschiseră un foc viu asupra obiectivului indicat.

— Patruzeci, treizeci şi cinci, treizeci ! se anunţa de la telemetru distanţele în cabluri pînă la ţintă.

Maidel înregistra aceste numere pe cadranul electric, de unde ele erau transmise bateriilor. O întoarcere de manivelă şi crucişătorul fu zguduit de salva trasă cu tot bordul. Distanţa pînă la *Iakumo* se micşora repede, iar eficacitatea tirului creştea.

La fiecare explozie a proiectilelor inamice, Reizenstein se crispa şi căuta să se retragă cît mai repede în fundul cabinei de comandă. Grammatcikov nu-şi lua ochii de la ambrazura comenzii, urmărind efectul tirului propriu.

— Konstantin Gheorghievici, micşoraţi înălţătorul cu două gradaţii, i se adresă el ofiţerului ajutor cu artileria, locotenentul Jitkov, şi veţi nimeri în plin.

Distanţa pînă la *Iakumo* continua să scadă rapid. Prin binoclu se vedeau bine avariile provocate la bordul lui, de tirul crucişătorului *Askold*. Ţevile ambelor tunuri din turela de 8 ţoli de la

prova erau cabrate neputincios în sus. Pe puntea din prova izbucnise un incendiu ; se zăreau siluete de oameni, sărind afară din cabina de comandă, fugind de flăcări şi de fum. Coşurile lui *Iakumo* fuseseră avariate grav ; la pupa luaseră foc părţile de sus ale suprastructurii sfărîmate. Japonezii alergau în debandadă pe punte, măturaţi de obuzele ruseşti.

Crucişătorul *Askold* gonea şi el în plină viteză, cutremurîndu-se de tirul propriu şi de exploziile obuzelor inamice ; artileria susţinea intens focul. Tirul japonezilor deveni din ce în ce mai dezordonat şi mai puţin eficace. În cele din urmă, crucişătorul cuirasat *Iakumo*, cu un deplasament de 9000 tone, nu mai rezistă la încercare ; începu să bată repede în retragere din faţa lui *Askold* — un crucişător uşor avînd doar puntea cuirasată şi cu un deplasament sub 6000 tone. Un „ura“ năvalnic răsună pe crucişătorul rusesc.

După această răfuială cu *Iakumo*, Grammatcikov se năpusti asupra crucişătoarelor uşoare *Akiţuşima*, *Takosago* şi *Suma*. Acestea o rupseră la fugă care încotro. *Suma* nu se grăbise şi nimeri sub o salvă de obuze, care o transformară într-o pălălaie de foc, ceea ce o făcu să se ascundă repede după alte nave. Drumul era liber. În clipa aceea, însă, patru torpiloare se iviră în goană de după crucişătoare, repezindu-se asupra lui *Askold*.

— Banda dreapta ! Sporiţi turaţiile la elice ! comandă Grammatcikov la maşini şi se repezi spre torpiloare.

— Ce vreţi să faceţi ? întrebă Reizenstein.

— Să trec peste ele, răspunse scurt comandantul crucişătorului *Askold*.

Distanţa pînă la torpiloare nu era mai mare de 20 cabluri şi acum descreştea văzînd cu ochii. Japonezii nu-şi dădură îndată seama de primejdia ce-i ameninţa şi cînd o înţeleseră, se şi pomeniră aproape de *Askold*. În plină viteză, crucişătorul se repezi vijelios şi abordă unul dintre torpiloare. O izbitură năprasnică, aburi, fum în jurul bordajelor, ţipete de oameni aruncaţi în apă, şi totul se sfîrşi...

Un obuz nimeri al doilea torpilor, retezindu-i prova ; nava se scufundă din goană. O clipă, palele elicelor, încă învîrtindu-se, scînteiară în aer. Torpilorul pieri în adîncuri. Cele două torpiloare rămase încercară să scape cu fuga, dar crucişătorul *Novik*, care venea după *Askold*, le împroşcă cu un foc viu, întîi pe unul, apoi şi pe celălalt, avariindu-le grav.

Askold se îndrepta spre sud în plină viteză. Crucişătoarele japoneze, în număr de 8, care, în sfîrşit, se dezmeticiseră, se nă-

pustiră după el, dar prada le scăpase. *Askold* se făcuse nevăzut, în întunericul care se lăsase.

La bordul crucişătorului rusesc începu cercetarea avariilor suferite în luptă. Fură descoperite două spărturi mari în bordajul din babord, sub linia de plutire, şi mai multe, deasupra liniei de plutire ; din pricina vitezei, apa năvălea în interiorul navei prin toate spărturile. Coşurile fuseseră grav avariate şi abia asigurau un tiraj suficient, iar viteza scăzuse la 15—17 noduri. Lucrînd intens, refulatoarele de fum stîrneau făclii la coşuri. Spre a nu fi descoperit, *Askold* îşi micşoră viteza la 12 noduri. Se constată că proviziile de cărbuni ajungeau pînă la Vladivostok dacă nava naviga cu viteza redusă.

— Totuşi tirajul s-a înrăutăţit mult şi consumul de cărbuni e în creştere ! În plus, am ambarcat cel puţin 200 tone de apă şi avem spărturi grave, se agita Reizenstein. Crucişătorul nu poate ajunge la Vladivostok într-o asemenea stare.

— În cursul nopţii vom face reparaţiile necesare, iar în zori vom căuta să ne îndepărtăm cît mai mult în larg, ca să ocolim Japonia şi să răzbim prin strîmtoarea Sungari ori prin Laperouse, obiectă Grammatcikov. Avem multe şanse să ajungem acolo înaintea crucişătoarelor cuirasate ale amiralului Togo, iar de cele uşoare vom scăpa cu uşurinţă. Părerea sa fu sprijinită şi de alţi ofiţeri.

Văzînd că nu va izbuti să-şi impună punctul de vedere în disputa cu Grammatcikov şi cu ceilalţi ofiţeri, Reizenstein luă un aer oficial şi ordonă marţial :

— Faţă de gravitatea avariilor suferite în cursul luptei, consider că este imposibil să ajungem la Vladivostok fără reparaţii temeinice, care nu pot fi executate decît într-un port neutru. Căpitan de rangul întîi Grammatcikov, binevoiţi a vă îndrepta către Şanhai.

— Dar, excelenţă, Ţindao e mai aproape. Pe la amiază vom fi acolo, iar mîine seară vom pleca, după ce vom completa rezervele de cărbuni şi de apă şi vom face reparaţiile necesare, obiectă comandantul crucişătorului *Askold*.

La Ţindao poate să se repete incidentul de la Cemulpo. Japonezii vor bloca portul şi ne vor cere să ieşim. Ordon drum Şanhai ! i-o reteză scurt Reizenstein, curmînd discuţia.

— Am înţeles ! răspunse Grammatcikov, luînd poziţia de drepţi şi, împreună cu ofiţerul cu navigaţia, locotenentul Iakimov, începu să studieze pe hartă drumul spre Şanhai.

Indispus de dispută, Reizenstein coborî în cabina lui.

— De ce s-o crampona amiralul de Şanhai ? îşi exprimă mirarea unul dintre ofiţeri.

— E simplu ca bună ziua. Încă din timpul războiului din China şi-a cumpărat acolo o vilă, unde-i locuieşte aleasa inimii, dacă nu chiar soţia lui, lămuri Kitkin, care urcase la comandă. Şi, precum se ştie : *Iubirea nici o vîrstă n-are*[1], iar amiralii, uneori, chiar mai mult decît micimanii, o dovedesc cu prisosinţă.

— Aşadar, mergem la Şanhai, unde vom încerca să facem reparaţiile necesare şi pe urmă să ne strecurăm, care cum om putea, spre Vladivostok.

Însoţit de torpilorul *Grozovoi*, crucişătorul *Askold* a sosit în dimineaţa zilei de 31 iulie la Şanhai, fără nici un fel de întîmplări deosebite. Au fost începute imediat lucrările de reparaţii. S-a constatat că *Grozovoi* putea părăsi portul peste o săptămînă. *Askold* avea nevoie de cel puţin două săptămîni, pentru a fi în măsură să iasă în larg. Atunci au intervenit Statele Unite ale Americii. Ştiind că flota japoneză trebuia să-şi trimită o parte din nave pentru blocarea navelor ruseşti de la Şanhai, ceea ce avea să provoace dispersarea flotei japoneze, destul de slăbită şi aşa în urma bătăliei navale, America a cerut Chinei să reducă la o săptămînă termenul de staţionare a navelor ruseşti la Şanhai. Totodată, Japonia a avertizat guvernul Chinei că flota niponă va ataca navele *Askold* şi *Grozovoi* chiar în port la Şanhai, dacă acestea nu vor ieşi în larg la expirarea termenului fixat. Cu toate protestele Rusiei, la Peking, chinezii, sub presiunea Americii şi a Japoniei, l-au somat pe Reizenstein să părăsească portul Şanhai în termen de şapte zile, ori să dezarmeze navele.

Reizenstein nu era cîtuşi de puţin dornic de luptă, aşa că n-a întîrziat să profite de ultimatumul chinez, spre a dezarma navele de sub ordinele sale. La 7 august, crucişătorul şi torpilorul erau complet dezarmate şi au rămas la Şanhai pînă la sfîrşitul războiului.

Crucişătorul *Diana* cu un deplasament de aproape 7000 tone, cu trei punţi şi cu bordajele înalte, avînd o mulţime de elemente de suprastructură, fusese lansat în 1899, şi era de un tip învechit, deoarece construcţia lui se tărăgănase cinci ani şi mai bine. Avea armament redus şi viteză relativ mică ; avea slabe calităţi manevriere şi adeseori lua foc. Toate acestea îi determinau pe marinarii din escadră să privească cu dispreţ pe cele două „zeiţe de producţie naţională“ — poreclă dată *Dianei* şi *Palladei* la Arthur. Cît

[1] Din „Evgheni Oneghin“ de A. S. Puşkin (Cartea Rusă, 1955) (n.ed.).

despre echipaje, acestea îşi numeau crucişătoarele pur şi simplu „Daşa“ şi „Palaşa“.

În ziua cînd escadra a plecat din Port-Arthur, comanda *Dianei* o deţinea căpitanul de rangul II, prinţul Liven, care făcea parte din nobilimea baltică. Prinţul arăta cel mai profund dispreţ faţă de ruşi şi de tot ce era rusesc. Pînă şi cu ofiţerii vorbea rareori şi numai printre dinţi. Cît priveşte conversaţiile lui cu matrozii, ele se limitau la cele mai deochiate înjurături, căci, după părerea luminăţiei sale, matrozii nu pricepeau cîtuşi de puţin altfel de vocabular.

Comandant secund pe *Diana* era căpitanul de rangul II Semionov. Bondoc, cu picioarele scurte şi cu capul rotund, Semionov se învîrtea toată ziua, ca o minge, pe tot crucişătorul. Tipicar, veşnic fără astîmpăr, acesta era în stare să-i înnebunească cu şicanele sale nu numai pe matrozi, ci şi pe ofiţeri.

Cei doi comandanţi instauraseră pe *Diana* un regim aparte, fapt pentru care matrozii din toată escadra vorbeau despre crucişător ca despre o navă pe care îndurau munca silnică.

Liven îşi alegea subalternii numai dintre ofiţerii cu reputaţie bine stabilită de oameni severi, necruţători.

Astfel, chiar în ajunul plecării escadrei din Port-Arthur, pe *Diana* fusese mutat locotenentul Kolceak de pe torpilorul scufundat *Leitenant Burakov*, ofiţer vestit în toată escadra pentru cruzimea cu care îi trata pe matrozi.

În noaptea premergătoare plecării, *Diana* fusese de gardă în rada exterioară, la gura canalului. După ce lăsase toată escadra să treacă, ea îşi ocupase postul în flotila de crucişătoare, în coada formaţiei.

În timpul primei lupte, *Diana* nu avusese nici o pierdere. Atunci însă cînd amiralul Togo se năpustise asupra crucişătoarelor din coadă şi obuzele începuseră să plouă în jurul acestora, nervii slabi ai serenisimului comandant al *Dianei* nu rezistaseră, aşa încît, fără să mai aştepte vreun ordin de la comandantul grupului său, execută o întoarcere în bordul opus înaintării inamicului şi scăpase repede din zona bombardată.

Echipajul fu trimis să ia masa pe schimburi, iar ofiţerii, cu excepţia celor din serviciul de cart şi de gardă, coborîseră în careu.

— Fac cinste cu două sticle de *Mumm*, pentru succesele noastre de azi ! declară Semionov care prezida masa.

— Vladimir Ivanovici, să nu vorbeşti într-un ceas rău, îl opri un ofiţer, superstiţios ; doar ziua n-a trecut încă.

— Seara vom bea pentru succesele ce vor urma, preciză Kolceak.

Ordonanţele serviră şampania. Vinul ameţi capetele şi ridică moralul. Ofiţerii începură să debiteze lăudăroşenii, amintind peripeţiile luptei ce avusese loc.

— Prinţul nostru a cîrmit-o fără ordin şi a spălat putina cînd a simţit că miroase a ars, observă Kolceak.

— În schimb dumneata, Alexandr Vasilievici, ai deschis un foc straşnic, de s-a cutremurat şi cerul! De la început l-ai băgat în sperieţi pe Togo, replică Semionov.

Sus, sună alarma de luptă. Se repeziră toţi la posturi. Escadra japoneză îi ajunsese din urmă şi angajase lupta din nou. Crucişătoarele nu luau parte la bătălie, ci doar priveau desfăşurarea ei.

Tăcut ca întotdeauna, cu un zîmbet dispreţuitor pe faţa lui îngrijită, aristocratică, Liven urmărea de pe punţea de comandă evoluţia luptei. Semionov care urcă în treacăt pe punte încercă să înfiripe o conversaţie.

— Ce lucru absurd e şi războiul ăsta! Am fost bun prieten cu comandorul Nomoto, comandantul *Mikazei*, nava-amiral a lui Togo. Am băut de atîtea ori împreună şampanie prin localurile din Nagasaki, şi acum ne gîndim cum să ne ucidem cît mai repede unul pe celălalt, spuse el, adresîndu-se superiorului său.

Liven rămase însă tăcut şi comandantul secund nu avu altceva de făcut decît să plece repede de pe punte.

De îndată ce crucişătorul *Askold* se năpusti înainte ca să străpungă blocada, *Diana* încercă să-l urmeze, dar, executînd manevra cu întîrziere, voi să treacă prin formaţia de cuirasate, fiind la un pas de a se aborda cu *Peresvet*.

Japonezii deschiseră un foc viu asupra navelor ruseşti, care se mişcau în neorînduială. Un proiectil căzu în tribord pe puntea superioară a crucişătorului, sfărîmă gruia de la dispozitivul *Temperley* [1], reteză ventilatoarele şi strîmbă unul dintre coşuri. Totodată, provocă explozia mai multor obuze aflate pe puntea tunurilor, omorînd sau rănind vreo douăzeci de oameni, printre care se afla şi micimanul Kondratiev, comandantul bateriei. Incendiul ce izbucni începu să se propage repede, ameninţînd să ajungă la magaziile de muniţii.

Semionov se repezi împreună cu echipa de pompieri să stingă focul; în clipa aceea, însă, explodară iar mai multe obuze. Înspăimîntaţi, matrozii se risipiră în goană. Cine ştie ce urmări ar fi avut această derută, dacă un nou obuz, lovind nava la linia de plutire, n-ar fi făcut o mare spărtură în bordaj. Apa năvăli prin spărtură stingînd repede focul. Matrozii se repeziră în compartimentul

---

[1] Dispozitiv pentru transbordarea cărbunilor de pe o navă pe alta (n.t.).

inundat, unde apa ajunsese pînă la genunchi, ca să astupe spărtura. Cînd abia izbutiseră să aşeze paietul, un alt proiectil de mare calibru pătrunse în compartimentul de sub infirmerie. Acesta fu inundat repede şi apa, presînd de jos în sus, ridică podeaua infirmeriei. Plăcile pardoselei săreau cît colo, trosnind. Prin crăpăturile din podea începeau să ţîşnească şuviţe de apă.

Între timp, *Diana* se îndepărtase de escadră. În prova ei se zăreau limpede crucişătoarele *Askold* şi *Novik*, ripostînd energic la tirul inamicului.

Liven căzu pe gînduri. Nu-i surîdea de loc perspectiva de a fi supus la o încercare atît de grea ca aceea prin care treceau cele două crucişătoare din cap, aşa că ordonă răstit :

— Banda stînga !

Diana întoarse brusc la stînga şi porni imediat după crucişătorul *Pallada* care naviga în pupa escadrei.

— Nu mai putem să-l ajungem pe amiral, explică Liven, parcă dezvinovăţindu-se, lui Kolceak care stătea lîngă el.

— Astfel călcăm ordinul amiralului, obiectă locotenentul.

— Nu întotdeauna este posibil să executi ordinele superiorilor. Totuşi, am să mă sfătuiesc cu comandantul secund. Să vină încoace ! ordonă Liven unuia dintre timonierii-alergători.

După cîteva clipe, Semionov apăru pe punte gîfîind. Cînd află despre ce e vorba, ca şi Ulisse cel isteţ, propuse o soluţie de compromis :

— Acum, să mergem după escadră şi după ce se înnoptează să ne despărţim de ea şi s-o luăm spre Vladivostok.

Motive puteau fi găsite.

Se înnoptă. Escadra rusă înainta prin întuneric spre Arthur, pe două linii de şir : la tribord, *Peresvet, Pobeda, Poltava, Pallada* şi *Diana ;* la babord, mai spre prova, *Retvizan*, urmat de *Sevastopol,* iar în coadă *Ţesarevici.*

Pe neaşteptate, umbrele unor nave uşoare se iviră în întuneric, din tribord, apropiindu-se repede de crucişător. Pe ele scînteiară licărirule roşiatice de la tuburile lans-torpile. Torpiloarele făcură o întoarcere „toţi odată“ de 80 de grade şi pieiră în beznă. În noaptea aceea marea era deosebit de fosforescentă, aşa că înaintarea torpilelor pe sub apă putea fi observată cu uşurinţă. Iată că, nu departe de *Diana,* apărură două puncte luminoase, licărind uşor şi apropiindu-se de crucişător.

— Banda stînga ! comandă nervos Liven.

Diana se întoarse încet cu pupa spre torpilele care se apropiau tot mai mult.

Trei sute de perechi de ochi urmăreau cu încordare punctele alburii care creşteau repede pe măsură ce se apropiau. Toţi se gîndeau la unul şi acelaşi lucru : „O să fie lovit crucişătorul de vreo torpilă ori trece pe alături ?“ Punctele sinistre erau tot mai aproape, tot mai aproape. Încă o clipă şi vor lovi nava. Atunci o jerbă uriaşă de flăcări va ţîşni în sus, deasupra ei, va răsuna explozia, o puzderie de sfărîmături va zbura în toate părţile, zeci de tone de apă se vor prăbuşi peste punte. Torpilele nimeriră însă în curentul refulat de elice care le respinse, le împiedică înaintarea. Ele începură să-şi încetinească mersul ameninţător ; pe urmă, deviindu-şi drumul, dispărură cu totul. Primejdia trecuse. Un oftat de uşurare scăpă din sute de piepturi.

Acum marşul împreună cu escadra devenea periculos, deoarece aceasta era atacată de numeroase torpiloare inamice. Dîndu-şi seama de primejdie, Liven întoarse spre stînga şi porni vijelios în direcţia sud, căutînd să iasă cît mai repede din zona primejdioasă.

Totuşi, în drum nu izbuti să evite un atac. Se sună alarma pentru respingerea atacului cu torpile. Matrozii se repeziră la tunurile de calibru mic. Flăcări verzi-aurii începură să fulgere ; piesele de 3 ţoli detunau sec, violent.

— Luminăţia voastră, pentru dumnezeu, încetaţi focul ! strigă desperat Semionov de pe punte. Prin aceasta, nu facem decît să atragem inamicul asupra noastră !

Gurile de foc amuţiră. În pupa *Dianei* se ivi un torpilor. Naviga exact în siajul crucişătorului. La început, îl socotiră japonez şi-l supravegheară cu atenţie. Dar el nu arăta nici un fel de intenţii ostile. Atunci, riscînd oarecum, i se ceru semnalul de recunoaştere. După o clipă, pe el licăriră luminiţe de răspuns.

— E *Grozovoi !* raportă semnalizatorul.

Torpilorului i se ordonă să se apropie de crucişător.

— În ce direcţie aveţi de gînd să navigaţi ? îl întrebă Liven pe locotenentul Brovţîn, comandantul torpilorului.

— Nu-mi ajung cărbunii pînă la Vladivostok ; în consecinţă, am de gînd să fac o escală la Ţindao, să-mi completez proviziile de apă şi de cărbuni, şi după aceea să plec mai departe.

— Ferească dumnezeu să vă duceţi la Ţindao, vorbi pe neaşteptate Semionov, de undeva din întuneric. Japonezii probabil că pîndesc în preajma lui. Trebuie să ne îndepărtăm cît mai mult. Dacă se poate, să ajungem chiar în Rusia.

— Nu prea cred că o să fim lăudaţi pentru aceasta, răspunse

Bovţîn, cu glas plăcut de bariton. În orice caz, voi merge în aceeaşi direcţie ca şi dumneavoastră.

— În cazul acesta, vă rog să mă urmaţi, ordonă Liven.

— Am înţeles ! răspunse Brovţîn. Torpilorul se îndepărtă.

Pe mare se aşternu ceaţa şi crucişătorul fu învăluit de ea, pierzîndu-i-se urma cu desăvîrşire. Se hotărî ca echipajul să doarmă cu schimbul, pe borduri de luptă. Căscînd, Liven lăsă comanda lui Semionov şi se duse să se odihnească.

În cabina de comandă, la lumina slabă a becului de la habitacul compasului, Semionov scria în carnetul său de însemnări, descriindu-şi cu accente eroice comportarea în lupta din ziua aceea. Faţa lui rotundă, plină, era aspră şi încruntată. Îşi ducea mereu mîna la frunte, căutînd să-şi amintească feluritele episoade ale zilei.

— Ce o fi scriind acolo balonul ăsta cu două picioare ? îl întrebă în şoaptă semnalizatorul-şef pe timonierul-alergător care se odihnea aproape de cabina de comandă.

— Pesemne că-i scrie pe cei care s-au făcut azi vinovaţi cu ceva. Tocmai a fost la el botsmanul şi i-a dat raportul. Te pomeneşti că a pîrît pe careva.

— De-ar da dumnezeu să ajung teafăr acasă, să-mi mai văd o dată nevasta şi copiii...

— Prinţul şi balonul ăsta caută să se strecoare pe unde-i mai multă linişte.

— Balonul s-ar vîrî însă şi-n gaură de şarpe, dacă ar mirosi că acolo e rost de înaintare ori decoraţie !

Cei doi matrozi tăcură.

Liniştea se înstăpîni pe crucişător. Doar semnalizatorii de cart, cei mai ageri, vegheau pe punte, împreună cu timonierii şi cu comandantul secund. Valuri destul de mari începură să se stîrnească dinspre sud, dînd crucişătorului o derivă cu aproape şapte grade. Acum, *Diana* nu mai întîlnea în drum decît jonci chinezeşti. Zona de operaţii rămăsese în urmă.

Trecuse de miezul nopţii cînd Kolceak, cam cu chef, se urcă pe punte şi, poticnindu-se în întuneric mai la fiece pas, îşi căută un loc unde să doarmă. Rătăcind de colo-colo ajunse pe puntea de la pupa, unde, pe o ferţă de tendă, erau întinse cadavrele matrozilor căzuţi în luptă, ori morţi în urma rănilor. Nu erau multe, aşa că găsi loc destul alături de ele. Locotenentul împături de cîteva ori capătul liber al tenzii şi, culcîndu-se foarte calm alături de morţi, adormi numaidecît.

În cursul nopţii, brancardierii mai aduseră un cadavru. Socotindu-l şi pe Kolceak mort, se gîndiră că nu se cădea ca un ofiţer

să fie pus alături de matrozi : deşi mort, tot comandant rămînea ! Apucîndu-l de umeri şi de picioare, brancardierii îl tîrîră fără multă ceremonie la o parte. În clipa aceea, însă, „mortul“ se smuci din mîinile lor şi începu să-i înjure de mama focului.

Brancardierii săriră cît colo.

— Ba e viu ! strigă înspăimîntat unul dintre ei, şi în clipa următoare, încasînd o scatolcă zdravănă, se convinse pe deplin de acest lucru.

Celălalt brancardier scăpă cu fuga.

După ce se dumeri asupra celor întîmplate, Kolceak îl ajută pe brancardier să aşeze cadavrul adus, îi puse mîinile pe piept şi apoi, adulmecînd în aer, spuse :

— N-a început încă să miroase !

— Nu, abia acu' un sfert de ceas şi-a dat duhul ! explică brancardierul.

— Ia, împătureşte tenda, frăţioare, să fie mai moale la dormit ! ordonă locotenentul ; după aceea, dînd voie matrozului să plece îşi continuă somnul întrerupt pe neaşteptate.

Îndată ce se lumină de ziuă, după ce fură cercetate amănunţit toate avariile, pe punte se ţinu un consiliu de război pentru a se stabili măsurile ce se impuneau şi drumul care trebuia urmat. Semionov perora mai mult ca toţi, stăruind să se îndrepte spre unul din porturile franceze.

— Francezii ne sînt prieteni şi aliaţi. La ei o să găsim adăpost şi ajutor. Pe urmă, ne vom încerca norocul, căutînd să ajungem la Vladivostok, sau poate că ni se vor încredinţa misiuni de interceptare pe căile de acces spre Japonia. N-ar fi rău de loc, argumenta el.

— Dar cel mai apropiat port francez e Saigonul şi e la dracu-n praznic — n-au să ne ajungă cărbunii pînă acolo, obiectă mecanicul-şef Kunst.

— Oprim cel dintîi vas comercial care ne iese în cale şi-i luăm cărbunii. Îi lăsăm doar cît îi trebuie ca să ajungă pînă la cel mai apropiat port. Mai tîrziu, guvernul o să plătească totul, perora comandantul secund.

Liven se declară îndată de aceeaşi părere. Saigonul era cu totul izolat de zona ostilităţilor. Ar fi fost greu de presupus ca o escadră japoneză să apară şi acolo.

— Ordon drum către Saigon ! rosti prinţul pe un ton de comandă.

— Am înţeles : drum Saigon ! răspunse prompt Semionov, în poziţie de drepţi.

Diana sosi la Saigon după două săptămîni. Străbătuse pînă acolo o distanţă de două ori mai mare decît pînă la Vladivostok. La Saigon fu dezarmată.

Prin caracteristicile sale, crucişătorul uşor, rapid (circa 26 noduri) *Novik*, cu punte cuirasată, cu artilerie slabă, dar cu un mare număr de tuburi lans-torpile, reprezenta un tip intermediar între torpilor şi crucişător. Cu cele 3000 tone deplasament, era prea mare pentru a fi clasat ca torpilor ; în acelaşi timp n-avea o artilerie suficient de puternică pentru a putea fi socotit crucişător.

Crucişătoarele japoneze de acelaşi tip aveau o viteză cu mult mai redusă ; în schimb, ele dispuneau de tunuri de calibru mare.

Navă de toată frumuseţea, cu linii armonioase, cu trei punţi suprapuse şi cu prova înaltă, crucişătorul *Novik* era mîndria întregii marine ruseşti. Fusese mult timp sub comanda căpitanului de rangul II Nikolai Ottonovici Essen, marinar cutezător, neînfricat. Acesta ştiuse să-şi alcătuiască un echipaj pe măsura lui. Botsmanul-şef al crucişătorului, Kascenko, iscodea pe la toate navele căutînd matrozi cît mai zurbagii, pe care, după aceea, Essen îi obţinea de la comandanţii lor. Atît el, cît şi toţi ofiţerii se purtau cum nu se poate mai bine cu echipajul navei. Pe *Novik* nu se obişnuia să se dea pedepse ; serviciul era însă foarte sever, iar ieşirile dese în larg şi ciocnirile cu inamicul îi disciplinau repede pe matrozi.

În luna mai Essen fusese înlocuit cu căpitanul de rangul II Maximilian Feodorovici Şulţ. Rece, pedant, acesta nu ştiuse să-şi apropie echipajul a cărui comandă o preluase, deşi era un om instruit. Mai mulţi ofiţeri ieşiseră la raport, cerînd să fie mutaţi pe alte nave.

Vestea ieşirii în larg a escadrei, spre a răzbi spre Vladivostok, reînviase pentru un timp la bord vechiul spirit de pe vremea lui Essen. Echipajul executa iar cu cea mai mare viteză ordinele primite, mecanicii izbuteau să revizuiască într-o singură noapte maşinile. Kascenko, un bărbat vînjos, cu faţa ciupită de vărsat, era pretutindeni pe crucişător, înjurînd pe înfundate în stînga şi-n dreapta.

La această însufleţire contribuia mult ofiţerul secund, locotenentul Porembski, care căuta să-l imite în toate privinţele pe fostul său comandant. Ceilalţi ofiţeri se străduiau şi ei să urmeze pilda lui Porembski, iar matrozii pricepeau bine acest lucru şi-l preţuiau.

În ziua plecării escadrei din Port-Arthur crucişătorul *Novik* ieşise cel dintîi în rada exterioară. Pînă la angajarea primei faze

a luptei, mersese ca navă-ghid, conducînd escadra. Pe urmă, se alăturase crucişătoarelor, plasîndu-se imediat după *Askold*.

Dat fiind că inamicul se afla în afara bătăii tunurilor de pe crucişătoare, *Novik* nu lua parte la luptă. Matrozii erau liniştiţi, gravi. Comandantul „nu-şi dădea arama pe faţă", iar Porembski şi alţi ofiţeri umblau de colo-colo pe crucişător, făcînd glume şi ţinîndu-se de şotii. Botsmanul Kaşcenko ieşise pe punte şi privind spre japonezi, fluiera înciudat.

— Dacă ar fi după mine, aş trimite crucişătoarele să-i facă praf pe prichindeii ăia din babord, spuse el, arătînd spre grupul crucişătoarelor uşoare japoneze. De-ar fi Nikolai Ottonovici cu noi, s-ar şi repezi la ei.

— Ehei ! Bine ar fi fost să fie cu noi acum ? Cu el, am ajunge într-un suflet, în zbor, la Vladivostok. N-ar apuca japonezul să ne vadă.

— Ei, tîrîş-grăpiş, poate om ajunge acolo şi cu comandantul nostru.

În clipa aceea, japonezii începură să tragă asupra crucişătoarelor din coadă. Mai multe obuze căzură aproape, împroşcînd puntea cu apă.

— Ia uite ce grijă are de mine mutră-strîmbă, nu cumva să-mi fie prea cald ! zîmbi ochitorul tunului de pe dunetă, Niurin, scuturîndu-se.

Îndată ce căzu primul obuz, Şulţ comandă :

— Banda dreapta !

Novik ieşi din bătaia tunurilor şi-şi luă postul în linia de şir a crucişătoarelor, al doilea din cap.

Cele trei ore care urmară se scurseră într-o linişte deplină, căci crucişătoarele nu luară parte nici la al doilea angajament.

— Vitgheft e un laş ; se teme să se apropie de japonezi. În locul lui, m-aş apropia la cincisprezece-douăzeci de cabluri şi aş trage intens, cu toate piesele. Cine dă înapoi cel dintîi, e învins ! făcea pe grozavul Şulţ, urmărind mersul luptei.

— Din fericire pentru noi, amiralul e de altă părere, observă ironic comandantul secţiei de torpile, locotenentul Ster.

— De ce din fericire ?

— Japonezii dispun de o mare superioritate în artilerie de calibru mijlociu şi mic, cu care ne-ar putea copleşi la distanţe mici.

— Fleacuri ; amiralul nu are curaj pur şi simplu ! declară Şulţ îngîmfat.

Cînd cuirasatul *Ţesareveci* ieşi pe neaşteptate din formaţie şi navele se învălmăşiră, Şulţ se pierdu cu firea :

— Ce s-a întîmplat ? Ce-i de făcut ?

— Urmaţi-l pe amiral, îl sfătui Ster care stătea pe puntea de comandă.

Matrozii priveau şi ei nedumeriţi la ceea ce se petrecea în faţa lor.

— Vasăzică, fraţilor, fugim de japonez, rosti Kaşcenko, posomorît.

— E-eh, de-ar fi Essen cu noi... se auzi un glas.

Dar Essen nu era acolo. În locul lui se afla Şulţ care se grăbi să urmeze cuirasatele.

— Pe *Askold* s-a ridicat semnalul „Urmaţi-mă", raportă semnalizatorul.

— Am înţeles ! Înainte, în linie de şir, după amiral ! ordonă Şulţ, fără să priceapă încă manevra pe care o executa Reizenstein. În clipa însă cînd *Askold* se năpusti cu toată viteza spre crucişătoarele uşoare japoneze, Şulţ fu cuprins de frică.

— Nu putem să ne ţinem după el ! *Pallada* şi *Diana* rămîn cu escadra ; trebuie să le urmăm exemplul, rosti el pripit. Banda dreapta !

— La loc comanda ! interveni tăios Porembski. N-avem dreptul să rămînem în urma lui *Askold*, căci viteza noastră este de 26 noduri, iar a lui de 22, dacă nu şi mai puţin. Cu presiune maximă înainte ! strigă el la maşini.

Şulţ voi să-l împingă la o parte pe ofiţerul secund, dar feţele întunecate ale ofiţerilor şi matrozilor îl făcură să se stăpînească.

— Konstantin Alexeevici, fă ce vrei — eu mă spăl pe mîini. Vei răspunde pentru tot ce are să se întîmple, rosti în cele din urmă Şulţ.

— Am înţeles : voi răspunde pentru tot ! repetă locotenentul, dînd vesel din cap. Boris Vasilievici ! strigă el mecanicului, prin pîlnia porta-vocii. Înainte — trebuie să răzbim ; scoate din maşini tot ce se poate !

— Am înţeles ! Se execută !

Viteza crucişătorului crescu şi mai mult. Escadra rusă rămăsese de mult în urmă. Urmîndu-l pe *Askold*, crucişătorul *Novik* se apropia repede de inamic. Ster şi micimanul Şveikovski, care comandau artileria navei, deschiseră un foc violent asupra celor mai apropiate nave japoneze.

Crucişătorul *Suma* care nimerise în bătaia focurilor de pe *Askold* se aprinse ca un rug şi se grăbi să bată în retragere.

Aprinşi de încordarea luptei, matrozii nici nu băgau de seamă schijele care şuierau împrejur, străduindu-se să intensifice cadenţa de tragere a tunurilor. Palancurile ascensorului de muni-

ţie scîrţîiau neîncetat ; peste puţin, stive întregi de tuburi trase se ridicară pe punte — oamenii n-aveau timp să le care de acolo.

Un proiectil japonez reteză saula pavilionului de la pupa. Observînd acest lucru, Kaşcenko sări sprinten şi ridică la iuţeală alt pavilion.

— Să nu vadă japonezul nici o clipă nava fără pavilionul ei, spunea mai tîrziu botsmanul, explicîndu-şi fapta.

Cînd torpiloarele se repeziră spre *Askold,* crucişătorul *Novik* se îndreptă spre ele. Nimeni nu ordonă să se tragă asupra torpiloarelor, dar comendorii, din proprie iniţiativă, ochiră şi le scoaseră repede din luptă. În clipa aceea un proiectil greu tras de pe *Iakumo* lovi în babord, pe teugă, în dreptul comenzii. Zăngănind, schijele împroşcară puntea.

Şulţ fu izbit de suflu. Apucîndu-se cu groază de tîmple strigă :

— Mi-a smuls capul !

— Nu vă speriaţi, Maximilian Feodorovici : se ţine încă zdravăn pe umerii dumneavoastră, îl linişti Porembski, continuînd să conducă crucişătorul.

Peste puţin, un obuz desprinse pavilionul de război de la mărul catargului. Pavilionul zbură în sus şi începu să coboare lin. Dîndu-şi seama de aceasta, matrozul de categoria a doua [1] Piotr Bobrov, care se afla în apropiere de ventilatorul de la sala maşinilor, încercă să-l prindă din zbor, dar o rafală de vînt împinse pavilionul peste bord.

— Păcat ; s-a dus pavilionul nostru ! rosti el cu ciudă, scărpinîndu-şi capul tuns şi dădu fuga la botsman, după altul. Întorcîndu-se cu un pavilion nou, din proprie iniţiativă şi cu o iuţeală uimitoare, fără să ia în seamă tirul violent, se căţără pînă la crucetă, sus, şi acolo înălţă noul pavilion de război. După această faptă, Bobrov, ţinîndu-se cu mîna de catargul retezat, fluturîndu-şi de pe crucetă bereta înspre japonezi, strigă :

— Ehei, japonezule, nu dobori tu pavilionul nostru !

La maşini, era o activitate febrilă. De la comandă se cerea mereu sporirea turaţiilor. Jdanov, mecanicul-şef al navei, roşu de căldură, alerga prin tot compartimentul, urmărind funcţionarea fără greş a maşinilor.

În urma exploziei unui obuz, se deplasă un lagăr al maşinii din tribord. Pentru repararea sa, trebuia să se oprească maşina, ceea ce ar fi încetinit mersul navei. Jdanov se frămînta.

— Îngăduiţi, înălţimea voastră, îl repar eu şi din mers ! propuse vînjosul şi sprintenul subofiţer Egor Krivozubov şi, fără să

---

[1] De curînd în serviciul marinei (n.t).

mai aştepte răspunsul, intră în santină şi se apucă să fixeze la loc lagărul deplasat.

Toţi priveau cu îngrijorare mişcările îndrăzneţului lor tovarăş ; în cele din urmă, cînd acesta se ivi din nou sus, Jdanov îl lăudă cu multă căldură :

— Bravo ţie ! Te-ntreci în fapte cu comendorii de sus !

Crucişătoarele japoneze rămaseră curînd în urmă şi pieiră în negură. Lupta se sfîrşise. Pentru a evita făcliile la coşuri, vizibile de la mare distanţă în întunericul ce se aşternea pe mare, viteza crucişătorului fu redusă la 17 noduri. Se sună încetarea alarmei de luptă şi se dădu ordin ca echipajul să ia cina pe borduri de luptă, cu schimbul, lîngă tunuri.

Lui Şulţ îi veni inima la loc. Răsucindu-şi mustaţa roşcată, rară, declară.

— Nu m-am îndoit nici o clipă că *Novik* va izbuti să scape de japonezi !

Se lăsă o noapte ceţoasă. Marea era pustie. Comandantul luă hotărîrea de a profita de acalmie şi stopă maşinile pentru reparaţii. Semnalizară, cerînd amiralului aprobarea, dar nu primiră răspuns. *Askold* dispăru repede la orizont ; rămas singur, crucişătorul *Novik* se legăna uşor pe unde.

În compartimentul maşinilor, se lucra de zor. În vîltoarea luptei, nimeni nu observase că tancul de apă dulce pentru alimentarea căldărilor fusese găurit de o schijă. Cînd fu descoperit lucrul acesta, se constată că aproape nu mai era în el apă dulce.

— Să se alimenteze căldările cu apă de mare ! ordonă Jdanov.

— Aşa, pînă ajungem la Vladivostok, tuburile de la căldări se înfundă de tot, obiectă mecanicul-secund Freilihman.

— Ce Vladivostok ! Cu un tiraj atît de slab ? Consumul de cărbuni este dublu faţă de normal, iar la plecare am ambarcat cu peste o sută de tone mai puţin. Trebuie să mergem într-un port neutru după cărbuni, răspunse Jdanov.

În urma alimentării cu apă sărată, gradul de salinitate din căldări crescu simţitor ; crusta de sare se depunea repede, tot mai groasă, iar vaporizarea începu să scadă. Pe deasupra, scădea şi vidul la condensoare ; pompele de aer se încălzeau. Trebui să se demonteze condensoarele. În ele găsiră multă iarbă de mare, absorbită împreună cu apa. În afară de aceasta, se constată că unele tuburi aveau scăpări.

Matrozii munceau cu îndîrjire, dîndu-şi bine seama că salvarea crucişătorului depindea de viteza lui.

Pe la miezul nopţii maşinile fiind, în sfîrşit, reparate, crucişătorul îşi continuă drumul. Noaptea trecu în linişte. Dimineaţa, la

orizont fu observată *Diana*. Peste puţin, torpilorul *Grozovoi* se apropie de *Novik* şi se informă despre intenţiile pe care le avea comandantul lui.

— Fac escală la Ţindao. Acolo iau cărbuni şi mă duc la Vladivostok. Îl sfătuiesc pe Liven să facă acelaşi lucru, răspunse Şulţ.

Spre seara zilei de 29 iulie, crucişătorul *Novik* sosi la Ţindao şi, după ce trase cele 21 lovituri de tun de salut, intră în port, unde se afla şi torpilorul *Bezşumnîi*. Şulţ se duse imediat la guvernator spre a-i cere autorizaţia pentru ambarcarea cărbunilor.

Rămas în locul comandantului, Porembski procedă îndată la repararea maşinilor şi căldărilor, interzicînd chiar ofiţerilor să coboare la uscat.

Pe la nouă seara Şulţ se întoarse cu autorizaţia guvernatorului.

De îndată ce începu ambarcarea cărbunilor, Şulţ, sub pretext că trebuie să viziteze cuirasatul *Ţesarevici*, sosit şi el în port tocmai atunci, se grăbi să plece din nou în oraş.

— De pe *Ţesarevici* mă duc la hotelul „Kaiserhof" în strada Nanking. Vă rog să mă anunţaţi cînd ambarcarea cărbunilor se apropie de sfîrşit.

— La urma urmei, ce căutaţi la „Kaiserhof" ? îl întrebă Porembski fără ocol.

— Vreau să stau de vorbă acolo cu nişte marinari şi să mă informez asupra situaţiei internaţionale. În funcţie de aceasta vom hotărî dacă e cazul să pornim spre Vladivostok, explică Şulţ şi dispăru.

— O comoară de comandant ! mormăi Kaşcenko, în urma lui. Altă grijă n-are decît cum s-o şteargă mai repede de pe crucişător. Într-o asemenea clipă Nikolai Ottonovici nu s-ar fi dat în lături chiar să care saci de cărbuni.

— Ei, Şulţ e *von*, e baron sadea ! spuse Niurin.

Pe *Ţesarevici*, Şulţ nu-i mai găsi nici pe Matusevici, nici pe Ivanov care, între timp, fuseseră transportaţi la spitalul de la uscat. Socotind mai prejos de demnitatea lui să se sfătuiască cu Sumov în privinţa planurilor sale, se grăbi să se ducă la hotel.

Era tîrziu după miezul nopţii cînd un matroz sosit de pe *Novik* raportă că se ambarcaseră peste 200 tone de cărbuni şi că în curînd se va face plinul.

Se hotărî să se facă curăţenie generală pe crucişător ziua, în navigaţie. Crucişătorul *Novik* părăsi Ţindao noaptea tîrziu, puţin înainte de revărsatul zorilor. Luminile portului lunecau repede, rămînînd în urmă ; valuri puternice veneau din larg, zvîrlind nava de colo-colo. La răsărit, stelele se stingeau una după alta.

Stînd în fotoliu, pe punte, Şulţ îşi ciupea gînditor barbişonul roşcat. Trebuia să hotărască ruta pe care urmau să meargă pentru

a ajunge la Vladivostok : să treacă de-a dreptul prin strîmtoarea Coreei, ori să ocolească Japonia. Personal, prefera a doua variantă. Adevărat, drumul care ocolea insulele era de două ori mai lung decît acela direct, prin strîmtoarea Ţuşima ; cărbunii s-ar fi putut să nu ajungă pînă la destinaţie ; în schimb, era mai uşor să se facă nevăzut pe întinderile oceanului şi să se apropie neobservat de strîmtorile de la nord. Or, prin strîmtoarea Coreii, nu putea nădăjdui să răzbească decît noaptea şi nici de asta nu era sigur.

— Am intenţia să ocolesc Japonia, îl anunţă el pe Porembski.

— Prin urmare, drumul nostru va dura cam o săptămînă. E greu de presupus ca japonezii să nu fi aflat unde ne aflăm şi să nu fi trimis crucişătoare prin strîmtorile din nord.

Crucişătorul *Novik* naviga toată ziua în direcţia sud-est, evitînd orice fum care se observa la orizont.

Matrozii trebăluiau de zor, spălînd nava şi curăţind-o, reparînd micile stricăciuni pricinuite de lupta din ziua precedentă, astupînd spărturile, cîrpind coşurile. Maşinile trebuiau mereu stopate pentru reparaţii. Totodată, crucişătorul era pregătit pentru a putea să angajeze lupta în orice clipă. Tunurile fuseseră încărcate ; comendorii vegheau pe schimburi lîngă ele.

Şulţ nu lua parte sub nici o formă la preocupările echipajului — şedea tot timpul pe punte şi scruta prin binoclu orizontul pustiu. Aproape că nici cu ofiţerii nu stătea de vorbă, limitîndu-se doar la scurte observaţii făcute pe un ton distant.

Cînd lucrările mai importante fură terminate, echipajul fu lăsat să se odihnească. Vremea era minunată. Căldura caracteristică zonei subtropicale era atenuată de briza mării. Încărcate de umiditate, valuri destul de mari se rostogoleau de undeva de departe, legănînd ritmic crucişătorul.

— Phii, ce plăcut e ! Soarele te înfierbîntă, adierea te răcoreşte, iar oceanul e fără de sfîrşit ! se bucurau matrozii.

Ofiţerii se odihneau şi ei în cabine. Medicul şi lunganul miciman Korring angajaseră o partidă aprigă de şah, la umbra tenzii întinse deasupra tunului de pe dunetă. Micimanul Sveikovski se distra cîntînd *kake-walk* [1] la pianul din careu şi fredonînd şansonete.

Porembski hotărî să tragă un pui de somn în cabina lui, sub hubloul deschis prin care intra aerul curat al mării. Pînă seara, crucişătorul se îndepărtă şi mai mult spre est pierzîndu-se cu desăvîrşire în imensitatea oceanului.

---

[1] Dans, pe atunci la modă (n.t.).

Viaţa de pe navă îşi reluase cursul normal. Cînd se lumina de ziuă, pe puntea superioară răsunau modulaţiile sonore ale semnalului de deşteptare. Matrozii care dormeau îmbrăcaţi dădeau fuga spre spălător, ca să se învioreze cu apă de mare, dar aceasta era călduţă şi nu prea înviora. După aceea făceau curăţenie pe punte şi în diferitele compartimente ale navei. Porembski, însoţit de Kaşcenko, inspecta crucişătorul. Ceilalţi ofiţeri, care dormeau pe punte din pricina căldurii, coborau în cabinele lor spre a-şi continua somnul întrerupt, pînă la ridicarea pavilionului. Pe puntea de comandă nu rămîneau decît ofiţerul de cart, timonierul şi semnalizatorii. Scrutînd agale prin binoclu nemărginitele întinderi pustii ale oceanului, micimanul Sveikovski dădea din cînd în cînd mici dispoziţii.

— Bine ar fi, înălţimea voastră, să navigăm aşa pînă la Vladivostok, spunea zîmbind semnalizatorul Grubko. Ce linişte şi pace — o adevărată binecuvîntare!

La amiază, după înălţimea soarelui se determina poziţia navei. Marea era tot timpul pustie. Numai cînd şi cînd la orizont se iveau şi dispăreau fumuleţe fără să se apropie de crucişătorul rusesc.

Doar anumite ştiri îngrijorătoare venite de la maşini tulburau liniştea tuturor. Adeseori, plesnea cîte o ţeavă de la cutare sau cutare căldare. Ca urmare, se produceau pierderi de vapori, iar viteza scădea la zece noduri. La maşini se auzeau bătăi suspecte; nici condensatoarele nu erau în stare prea bună. Personalul de la maşini se spetea, muncind cîte douăzeci şi patru de ore în şir la repararea feluritelor defecţiuni de funcţionare sau avarii.

În legătură cu aceasta se constată un mare supraconsum de cărbune. Jdanov raportă faptul lui Porembski. După ce-l ascultă, ofiţerul secund coborî el însuşi la maşini.

— Băieţi, le spuse el matrozilor. Trebuie să ne gîndim cu toţii cum să ieşim din încurcătură. Superioritatea principală a navei noastre faţă de crucişătoarele japoneze este marea ei viteză. Dacă n-o s-o mai avem, atunci, fără doar şi poate, vom ajunge o pradă uşoară pentru japonezi.

— Înălţimea voastră, dacă am putea să stopăm maşinile, măcar pentru cîteva ceasuri, am revizui condensoarele şi am strînge presetupele, propuse subofiţerul-mecanic Krivozubov.

— Explicaţi lui Şulţ situaţia. Lăsaţi-ne să rămînem toată noaptea în derivă şi atunci o să reparăm toate defecţiunile, spuse cu căldură Freilichman.

— N-o să fie de acord cu aşa ceva, răspunse Porembski îngîndurat.

Totuşi, hotărî să discute cu comandantul. Şulţ însă nici nu voi să audă de stoparea maşinilor.

— Avem trei maşini. Să navigăm cu două, în timp ce una se repară, răspunse el.

Cînd începu să se întunece, Şulţ ordonă :

— Echipajul să cînte şi să joace !

Ofiţerul de cart, micimanul Knorring transmise cu glas gros, tineresc ordinul comandantului.

— Tot echipajul pe punte ! Să se cînte şi să se joace ! răcni Kaşcenko.

Matrozii se mişcau însă fără însufleţire şi nu se grăbeau să execute ordinul. Vajnicul armonist al navei, electricianul Soveliev, se aşeză pe afetul tunului de la prova ; în locul unui cîntec de joc, începu însă altul, trist :

Cazacul plecat-a departe
Lăsîndu-şi sătucul, medeanul,
Şi nu s-o-nturna pîn' la moarte
În ţara-i iubită, sărmanul...

Tonul melancolic al cîntecului era pe placul matrozilor care îl acompaniară cu jumătate de glas.

— Hei, ce urlaţi ca nişte cîini la lună ? strigă enervat Şulţ de la comandă. Dă-i drumul unui joc ! ordonă el armonistului.

Saveliev începu o *rusească*.

— În cerc, la joc ! strigă Şulţ.

Matrozii însă şovăiau ascunzîndu-se unul după altul.

— Miciman Sveibovski, hai, arătă-le acestor adormiţi cum se joacă o *rusească !* îi strigă comandantul micimanului care se afla în mijlocul matrozilor.

— Nu face parte din îndatoririle mele de serviciu ! răspunse ofiţerul cu glas răsunător, ce se auzi pe toată nava.

Şulţ se învăpăie de furie şi strigă :

— O hîrtie de zece, celui dintîi care va juca !

Nici unul dintre matrozi nu se lăsă ispitit şi nu păşi în mijloc ca să joace.

— Deocamdată matrozii noştri n-au ajuns comedianţi, ca să facă tumbe pentru bani, şi să rîdă alţii de ei ! bombăni Knorring care era de cart.

— Botsman, ia joacă tu ! ordonă Şulţ.

— Am înţeles : să joc ! repetă Kaşcenko luînd poziţia de drepţi. În tăcerea mormîntală a întregului echipaj, intră în mijlocul cercului şi făcu cîteva figuri ale jocului *ruseasca*.

— Încă o dată ! strigă căpitanul, cînd Kaşcenko se opri.

Botsmanul continuă să joace, cu buzele strînse, cu chipul aspru, încruntat.

— Joacă, joacă, frăţioare, că aşa te vrea jupînu' ! strigă careva din echipaj.

Matrozii începură să murmure indignaţi. Părea că peste o clipă se vor răzvrăti. Dîndu-şi seama de aceasta, Porembski se urcă repede pe puntea de comandă şi-i şopti cu ciudă lui Şulţ :

— Încetaţi imediat această bătaie de joc ; altfel, matrozii vă vor azvîrli peste bord !

Şulţ aruncă spre ofiţerul secund o privire mînioasă şi-i strigă tare lui Kaşcenko care continua să joace :

— La loc comanda !

— Am înţeles : la loc comanda ! răspunse botsmanul, luînd poziţia de drepţi. Apoi, ştergîndu-şi cu batista roşie fruntea asudată, dispăru printre matrozi.

Aprins de furie, Şulţ se trase de cîteva ori de barbişon, coborî repede de la comandă şi se închise în cabina lui. Matrozii se înviorară îndată şi începură să lărmuiască :

— Dă drumul la *kamarinskaia* [1] ! îi strigă Sveikovski armonistului. Bobrov, ieşi încoa ! Să arătăm cum ştiu să joace cei de pe *Novik !*

O clipă mai tîrziu, toată puntea se zguduia sub tropotul zecilor de picioare vînjoase, avîntate în joc. Răniţii nu se lăsau mai prejos de cei teferi. Strîngîndu-şi la piept mîna pansată, Bobrov executa îndrăcit figurile unui joc marinăresc, în sunetele armonicii şi în şuierăturile voiniceşti ale matrozilor.

După joc, începură să cînte. Însufleţitul cîntec rusesc se rostogoli deasupra întinderilor de necuprins ale oceanului.

Spre seara zilei următoare, la orizont se ivi un fum care se apropia repede. Bănuind că e o navă de război japoneză, pe *Novik* sună alarma şi matrozii se pregătiră de luptă.

După un sfert de oră, nava se apropie de ei. O somară să stopeze. Era vaporul comercial portughez *Celtis ;* naviga în drum vest. Îl controlară şi, negăsind nimic suspect, îl lăsară să-şi vadă de drum.

— Acum, trebuie să pornim cu toată viteza spre Vladivostok, ca să ne putem strecura prin strîmtori mai înainte ca japonezii să trimită nave spre a ne intercepta, îi spuse Porembski comandantului. Pesemne că ne aşteaptă de mult în strîmtorile Laperouse şi Sungari, ba poate că ne pîndesc şi la nord de Sahalin.

— Bineînţeles, nu ştim ce ne aşteaptă ; e posibil însă ca ei să nu trimită nave în urmărirea noastră decît după ce vor afla ruta precisă pe care am ales-o.

---

[1] Joc şi cîntec rusesc (n.t.).

Timp de o săptămînă întreagă, pînă la 6 august, crucişătorul *Novik* navigă nestingherit, fără să fi întîlnit vreo navă în drumul lui.

Încet-încet, aerul se răcea, valuri de ceaţă se tîrau pe mare dinspre nord ; se simţea apropierea răcoroasei Mări Ohotsk. Paralelul Vladivostokului fusese de mult depăşit, crucişătorul se apropia de Sahalin. Cei de la bordul lui sperau că vor putea să se strecoare neobservaţi, prin strîmtori, profitînd de perdeaua de ceaţă. Doar starea proastă a căldărilor inspira îngrijorare. Din douăsprezece căldări, şapte fuseseră scoase din funcţiune ; condensoarele de asemenea funcţionau tot timpul neregulat. Consumul de cărbuni era tot mai mare, stîrnind temeri că nu vor putea să ajungă la Vladivostok.

— Vom face o escală la staţiunea Korsakovski, în extremitatea de sud a Sahalinului. Completăm rezervele de cărbuni, reparăm maşinile şi în timpul nopţii încercăm să străbatem prin strîmtoarea Laperouse, îl informă Şulţ pe Porembski asupra hotărîrii pe care o luase.

— Eu n-aş mai trece pe la Korsakovski ci, profitînd de ceaţă, aş risca traversînd direct prin Marea Japoniei, obiectă Porembski. Şulţ nu fu însă de acord cu el.

Spre revărsatul zorilor zilei de 7 august, se zări la vreo 10—12 cabluri spre nord, insula Kunashiri, din lanţul insulelor Curile, pe care exista un far şi un post de telegraf. Japonezii observară numaidecît crucişătorul rusesc.

Ster care era de cart îi propuse lui Şulţ să distrugă farul cu lovituri de tun, pentru a face imposibilă legătura prin telegraf cu Japonia.

— Nu se poate ! Bubuiturile tunurilor vor atrage asupra noastră atenţia navelor inamice care se află eventual prin apropiere, obiectă comandantul.

În consecinţă, pe cînd crucişătorul *Novik* putea fi încă zărit de pe insulă, spre Tokio zbură o telegramă, anunţînd apariţia lui lîngă Sahalinul de Sud.

La orele 6 dimineaţa ale aceleiaşi zile, nava ancoră lîngă staţiunea Korsakovski şi trimise la ţărm o barcă după apă dulce şi cărbuni. Acolo nimeni nu se aştepta la sosirea crucişătorului, aşa că nu se pregătise nimic pentru el. La Korsakovski nu existau nici un fel de instalaţii portuare pentru ambarcarea cărbunilor. Ca să se accelereze transportul lor la ţărm, fu nevoie să se adune toată populaţia locală şi garnizoana. În lipsă de saci şi chiar de coşuri, cărbunii erau căraţi la ţărm în găleţi obişnuite, dar şi acestea erau prea puţine.

Comandantul staţiunii, locotenent-colonelul în retragere Ghiblîi, se agita, se răstea la toată lumea şi nu făcea altceva decît să stinghereascâ încărcarea cărbunilor.

Jdanov profită de escală pentru a mai repara căldările şi maşinile.

Era o zi mohorîtă, răcoroasă. Dinspre ţărm adia o mireasmă de răşină de pin şi de fîn cosit. La marginea staţiunii se zărea singura clădire de piatră, cu etaj de prin partea locului : închisoarea celor osîndiţi la muncă silnică, împrejmuită cu zid înalt şi cu turnuri la colţuri ; pe un dîmb se ridica o biserică de lemn.

Prin norii de praf de cărbune care învăluiau crucişătorul, nu se putea desluşi ce se petrece pe mare. Spre orele 2 după amiază, telegrafistul raportă însă că interceptase anumite transmisii între mai multe nave. Fără îndoială că se apropiau japonezii, deşi încă nu puteau fi văzuţi. Şulţ fu năpădit de spaimă.

— Încetaţi imediat ambarcarea cărbunilor ! Măriţi presiunea la toate căldările în funcţiune ! ordonă el.

— Maximilian Feodorovici, ce aveţi de gînd să faceţi ? îl întrebă Porembski, apropiindu-se de el.

— Voi încerca să răzbesc prin strîmtoare.

— Cerul e senin ; nu vom trece neobservaţi ; prin împrejurimi trebuie să fie cel puţin două nave japoneze. Maşinile noastre nu funcţionează bine. Planul dumneavoastră nu prea are şanse de reuşită.

— Şi, după părerea dumitale, ce ar trebui să facem ?

— Să ne îndreptăm numaidecît spre est şi, pînă se înnoptează, să dispărem în ocean ; pe urmă, să încercăm să ne strecurăm prin strîmtoarea Sungari. Dacă nu reuşim, să ne întoarcem, sau, în cel mai rău caz, să ne continuăm drumul spre nord, către Nikolaevsk, pe Amur.

— Eu cred că ar fi mai simplu să atacăm inamicul şi să-l nimicim, aşa cum a făcut Nahimov la Sinope, rosti Şulţ.

În zare se ivi curînd un fum slab. Crucişătorul ridică ancora şi porni spre el cu viteză maximă. Se sună alarma ; se făcură pregătiri pentru luptă. Porembski examina prin binoclu nava inamică.

— E un crucişător uşor, cu trei coşuri şi cu două catarge. N-o fi *Bogatîrul* nostru de la Vladivostok ? întrebă locotenentul nedumerit.

— Nu e, înălţimea voastră, raportă semnalizatorul-şef. Asta-i o navă japoneză ; seamănă cu *Niitaka*.

— Nu ne sperie pe noi : peste o jumătate de oră se va duce la fund ! declară Şulţ cu emfază.

— Are totuşi tunuri de 6 ţoli, contra pieselor noastre de 120 milimetri ; în plus, are o viteză de 20 noduri, pe care noi, acum, n-o putem menţine mult timp. Ar fi mai înţelept să nu angajăm lupta, pînă nu sîntem atacaţi.

Şulţ nu voia să audă de nimic. De îndată ce distanţa pînă la inamic scăzu la 40 de cabluri, Şulţ ordonă deschiderea focului. Matrozii care avuseseră adeseori prilejul de a vedea la Arthur crucişătoare de acest tip, priveau inamicul cu oarecare dispreţ. De astă dată însă n-aveau de-a face cu *Niitaka*, navă greu încercată în lupte, ci cu crucişătorul *Ţuşima*, de acelaşi tip, însă nou-nouţ, lansat de curînd. Artileria lui era în cea mai perfectă stare. Chiar primele obuze începură să cadă foarte aproape de *Novik*.

— Ia uite, s-a şi pornit japonezu' ! şuguia Niurin, comandorul piesei de pe dunetă, ochind cu grijă.

N-avu însă timp să tragă : un obuz inamic străpunse puntea de la pupa, doborî ventilatoarele de la maşini, iar una din schije se înfipse în coapsa stîngă a comandorului.

— Ce-a fost asta, fraţilor ? strigă el speriat, şi căzu încet pe punte.

Ster, care se afla în apropiere, fu rănit la umăr.

— N-am noroc, la naiba ! spuse el, crispîndu-se de durere. Să mă panseze careva.

Doi matrozi îl pansară la iuţeală şi Ster rămase la postul său.

Lupta se înteţea. Focul era tot mai violent de amîndouă părţile. Numărul loviturilor primite de ambele nave era aproape egal. Dar obuzele japoneze, fiind de calibru mai mare şi, în plus, încărcate cu un exploziv foarte puternic, provocau distrugeri grave.

Deodată, crucişătorul *Novik* se cutremură din încheieturi. O trombă uriaşă de fum negru ţîşni în văzduh, de pe puntea superioară. Schijele zburară peste punte, ciuruind cabina de navigaţie şi avariind comanda. Doi semnalizatori şi un timonier se rostogoliră însîngeraţi pe punte.

Transmisiunile de la cîrmă fuseseră retezate. Comanda fu mutată în compartimentul cîrmei, unde mecanismul de guvernare funcţiona încă. În timpul acesta, japonezii îşi reglaseră tirul şi, trăgînd mai multe obuze bine ţintite, pricinuiră crucişătorului *Novik* trei spărturi sub linia de plutire, prin care năvăli apa. Tunul de pe dunetă, smuls de o explozie de pe postamentul ei, sări în aer şi strivi trei oameni din echipa de incendiu.

Matrozii alergau pe punte, prin fumul exploziilor, reparînd la iuţeală avariile. Tirul nu înceta nici o clipă. Gurile de foc fulgerau necontenit, tuburile trase ale obuzelor se rostogoleau zgomotos pe punte. Închzătoarele zăngăneau, deschizîndu-se şi revenind la loc; ascensoarele huruiau aducînd mereu muniţie pe punte.

În cele din urmă, crucişătorul izbuti să se întoarcă spre coastă şi să se degajeze de crucişătorul japonez, care arăta şi el destul de jalnic. Catargul din prova îi fusese retezat de la jumătate; toate cele trei coşuri erau grav avariate; se înclinase simţitor într-un bord şi devia continuu de la drum, ceea ce denota pierderea capacităţii de manevră.

Novik continuă tirul, chiar şi după ce japonezii încetaseră focul. Ofiţerii îi trăgeau cu forţa pe comandori de lîngă piese.

— Înălţimea voastră, daţi-ne voie să-i mai trîntim una japonezului! îi implorau aceştia. Nimerim taman în comandantul lor!

— Fie, daţi-i drumul, îngădui Ster. Dar nici un obuz mai mult! şi tunurile bubuiră iară, unul după altul.

Nava japoneză se deslușea bine pe fondul cerului senin al înserării, pe care se profilau limpede cele două catarge şi cele trei coşuri din care ieşea fum. Deodată, o flacără verzuie ţîşni în dreptul coşului din mijloc; un noruleţ de fum se ridică deasupra lui. Îndată ce fumul se împrăştie, coşul din mijloc nu se mai văzu la locul său, iar acolo unde se aflase mai înainte, se ridica acum o grămadă informă de sfărîmături.

— Ura! răcniră cu înverşunare matrozii de pe crucişător şi tragerea care se potolise o clipă izbucni iarşi cu furie.

Japonezii se grăbiră să se întoarcă cu pupa spre *Novik* şi începură să se îndepărteze încet.

— Cu toată viteza, înainte! comandă Şulţ, observînd această manevră. Maşinile însă nu mai funcţionau normal: căldările nu mai aveau presiune, iar condensoarele dădeau semne de supraîncălzire.

Şulţ se uită cu părere de rău spre crucişătorul japonez care se îndepărta şi se întoarse cu nava la staţiunea Korsakovski. Porembski examină fugitiv avariile: crucişătorul avea trei spărturi sub linia de plutire, spre pupa. Compartimentul cîrmei, magazia de pesmeţi şi depozitul de muniţie de la pupa erau inundate. Din pricina aceasta, pupa se afundase în apă cu trei picioare şi jumătate. Printr-o spărtură de la nivelul liniei de plutire, apa pătrunsese în cabina ofiţerului secund, se revărsase de acolo pe coridor, inundînd salonul şi alte cabine ale ofiţerilor. Jumătate din căldări nu mai funcţionau.

După ce ascultă raportul lui Porembski, Şulţ declară categoric :

— În urma gravelor avarii suferite de crucişător, ordon aruncarea sa în aer.

— Cum ? ! exclamă mirat locotenentul. Mai avem o noapte întreagă înaintea noastră. În cursul ei putem să reparăm avariile mai grave.

— Evacuaţi echipajul la uscat ; pregătiţi totul în vederea dinamitării, ordonă Şulţ.

Nimeni nu mişcă.

— Ce vorbă-i asta, fraţilor ? strigă Kaşcenko. Cum, *Novik* să fie scufundat ca un prăpădit de brulot ?

— Mai întîi, să încercăm să oprim pătrunderea apei şi să reparăm maşinile. Pe urmă, vedem noi ce ne mai rămîne de făcut, spuse Porembski, împăciuitor.

— Lumini de proiectoare la orizont, raportă semnalizatorul.

Întoarseră cu toţii privirile în direcţia indicată. Trei fîşii palide de lumină lunecară la orizont, pieiră, apărură din nou. Japonezii căutau pesemne crucişătorul rusesc prin întunericul ce se lăsase peste mare.

— Se aud comunicări prin T.F.F. între mai multe nave, raportă telegrafistul. Sînt cel puţin două nave, dacă nu şi mai multe.

— Lăsaţi bărcile pe apă ! comandă Şulţ.

— Înălţimea voastră ! rosti Kaşcenko, ieşind din grupul matrozilor. Fac serviciu pe crucişătorul *Novik* de cînd a fost lansat. Lăsaţi-mă să mor pe el. Nu vreau să-l părăsesc.

— Duceţi-ne la luptă ! Mai bine moartea decît să-l scufundăm singuri ! Jos cu comandantul ! Lui Nikolai Ottonovici nici prin cap nu i-ar fi trecut una ca asta ! se striga din rîndurile matrozilor.

Cei de pe puntea de comandă priveau buimac.

— Apa pătrunde mereu, deşi au fost puse în funcţiune toate pompele, raportă Tihonov. Puntea cuirasată e inundată în întregime ; nava a ambarcat cel puţin trei sute de tone de apă.

Porembski ordonă să se lase la apă bărcile, cîte mai rămăseseră întregi ; se ceru celor de la uscat să trimită plute ; începu evacuarea oamenilor şi a lucrurilor celor mai necesare. Crucişătorul se scufunda încet. La orizont nu se mai zăreau proiectoare. Curînd un val de ceaţă groasă, rece, se abătu în zbor dinspre nord.

— E-eh, de ar fi venit ceaţa asta cît a fost lumină ! Ne-am fi strecurat sub nasul inamicului, se necăjea Porembski.

Spre dimineaţă, crucişătorul *Novik* atinse fundul mării şi se canarisi la tribord. Coşurile, catargele, gruiele bărcilor şi o mare parte din puntea superioară rămaseră la suprafaţă.

Trei torpiloare, din cele opt care însoţiseră escadra, se întoarseră la Arthur ; celelalte răzbiră printre navele inamice şi ajunseră în porturi neutre, unde fură dezarmate.

Astfel, dintre cele optsprezece nave plecate în ziua de 28 iulie, doar nouă izbutiră să străpungă blocada : un cuirasat, trei crucişătoare şi cinci torpiloare ; celelalte se întoarseră la Arthur.

Capitolul II

Kuinsan trebui să bată îndelung în uşa dormitorului. În sfîrşit Zvonariov se trezi şi-i răspunse. El deschise larg fereastra. În cameră năvăli lumina orbitoare a zilei şi aerul primenit de ploaie din cursul nopţii. Pe caldarîmul ud sclipeau încă băltoacele de apă din care se adăpau vrăbiile zburdalnice. În urma plecării escadrei, rada rămăsese aproape pustie. În depărtare se auzeau bubuiturile surde ale unei canonade.

Zvonariov o strigă pe chinezoaică, cerîndu-i ligheanul cu apă pe care i-l pregătise ca să se spele. Praporşcikul pufăia, spălîndu-se în grabă. Zîmbind şiret cu ochişorii ei piezişi, Kuinsan turuia într-un soi de grai ruso-chinezesc :

— *Eu merge mare, priveşte, aşteaptă Riva. Nu e Riva, Andruşa nu e. Eu vreau plînge. Serioja plimbă cu Varia. Kuinsan plictisit.*

— De unde ai mai scos-o şi cu Varia ? sări Zvonariov.

— La mine ştie tot despre Serioja. Eu priveşte, ascultă, pricepe. Serioja Varia iubeşte, Riva nu.

— Nu pricepi nimic, dragă copilă a naturii ! Hai, mai bine adu-mi gustarea de dimineaţă.

Kuinsan dispăru. Zvonariov se îmbrăcă şi intră în sufragerie. În timp ce îşi lua micul dejun, chinezoaica îi tot dădea tîrcoale rîzînd cochet şi făcîndu-i ochiade.

„Nu e de loc urîtă“, îşi zise în gînd Zvonariov, uitîndu-se la gingaşa fată cu pielea galben-trandafirie. Abia atunci îi observă pieptănătura complicată, plină de feluriţi piepteni de baga, chimonoul de mătase nou-nouţ şi pantofiorii de lac din picioruşele ei.

— Ei, Kuinsan, nu cumva îţi aştepţi astăzi logodnicul, de te-ai gătit aşa ? zîmbi praporşcikul.

— *La mine logodnic nu este. Mine iubeşte Serioja !* Kuinsan pufni în rîs, îşi acoperi faţa cu mîinile şi o zbughi din odaie. Zvonariov rîse vesel.

La plecare, Zvonariov îşi luă servieta plină de planuri pe care o lăsase în ajun pe sofa, în salon. Nu era bine închisă. Lucrul acesta îl miră. Controlă, să vadă dacă nu lipseşte ceva. Constatînd că toate hîrtiile erau la locul lor, luă servieta subsuoară şi plecă. Kuinsan îl conduse pînă la uşă.

La statul-major al lui Kondratenko, Zvonoriov află că o parte din escadră se întorsese înapoi, la Arthur. Se îndreptă grăbit spre Tabăra Artileriei, după veşti. Cînd ajunse lîngă casa lui Belîi, generalul tocmai încăleca.

— Escadra noastră a suferit ieri o înfrîngere şi azi dimineaţă s-a întors în port. Hai pe colina Zolotaia : acolo o să aflăm, de la marinari, toate amănuntele, îi propuse Belîi.

Lîngă catargul de semnalizare al marinei întîlniră un grup de ofiţeri, în frunte cu comandantul bazei navale din Port-Arthur, amiralul Grigorovici, şi pe Viren, comandantul crucişătorului *Baian*, aflat pe doc.

— Vitgheft şi Matusevici sînt morţi. *Ţesarevici* a rămas pe locul bătăliei ; soarta lui nu e cunoscută. *Askold, Diana* şi *Novik* fie că au răzbit şi s-au îndreptat spre Vladivostok, fie că s-au scufundat, îl informă Grigorievici pe Belîi, înainte de a-i strînge mîna.

— Dar ceilalţi, de ce s-au întors ?

— Au avarii grave. *Retvizan* s-a ales din nou cu o spărtură gravă ; *Poltava* a venit cu pupa cufundată în apă ; *Peresvet* e ciuruit de obuze ; maşinile cuirasatului *Sevastopol* s-au defectat, iar *Pobeda* şi *Pallada* n-au îndrăznit să pornească singure spre Vladivostok.

— Bineînţeles, toate acestea sînt foarte dureroase, spuse Belîi, răsucindu-şi mustăţile falnice, dar pe mine mă consolează oarecum faptul că cele cinci cuirasate şi un crucişător pot fi de mare ajutor la apărarea fortăreţei cu tunurile lor grele. Şi echipajele navelor vor da un sprijin însemnat infanteriştilor. Sînt pierderi mari în efectivul navelor ?

— Dintre comandanţi, Boisman a fost grav rănit, iar Şensnovici, uşor. Au fost ucişi zece ofiţeri şi vreo patruzeci răniţi. Sînt circa o mie cinci sute de matrozi morţi şi răniţi. Amănunte o să aflăm mai tîrziu.

— Andriuşa trăieşte ? îl întrebă Zvonariov pe Soimanov care stătea alături.

— Ne vom informa îndată pe *Sevastopol*. Iată-l : soseşte împreună cu *Pallada* şi cu *Mongolia*, răspunse locotenentul. La întreabă, ce pierderi au fost pe *Sevastopol*, dintre ofiţeri, ordonă el unui semnalizator.

— Am înţeles ! răspunse matrozul şi începu să mînuiască pavilioanele de semnalizare.

Zvonariov îşi îndreptă binoclul spre *Mongolia* care se apropia în pupa navelor de luptă. Pasagerii se înghesuiau pe puntea ei, şi printre aceştia numeroşi copii şi femei priveau lung panorama Arthurului, de care le era lehamite de mult. Unii îşi ştergeau ochii cu batista. Prea puţini erau bucuroşi că se întorc în oraşul asediat şi bombardat fără încetare. Din cînd în cînd se zărea uniforma unei surori de caritate. Riva nu se vedea.

— Pe *Sevastopol* totul este bine, raportă semnalizatorul. Morţi nu sînt ; au trei matrozi răniţi, şi aceştia, uşor.

„Vasăzică, Akinfiev e teafăr ; zilele acestea va trebui să-i fac o vizită“, gîndi Zvonariov.

Curînd după aceea îl salută pe Belîi şi plecă spre Elektriceski Utios.

Îndată ce ocoli colina Zolotaia, praporşcikul zări încă de departe ostaşii în bluze albe de vară, trebăluind de zor pe lîngă tunuri. Împrejurul lor erau răspîndite cricuri pentru ridicarea pieselor, colaci de parîme şi diferite palancuri. Pe povîrnişurile colinei Zolotaia, alţi ostaşi pliveau grădina de zarzavat. Pe ţărmul mării, mai mulţi tunari din baterie trăgeau năvodul din apă. Departe, la orizont, se zăreau, mici, navele japoneze. Cu toată ora matinală, soarele dogorea necruţător.

Ştergîndu-şi cu batista fruntea udă, Zvonariov ajunse la Utios, îşi lăsă calul în paza unor ostaşi de lîngă grajd şi se îndreptă spre tunuri. De departe zări în mijlocul soldaţilor făptura vînjoasă a lui Boreiko.

— Hei, Serioja ! Ce vînt te aduce pe la noi ? îi strigă porucikul. Ai făcut vreo poznă şi te-au alungat din înalta societate, ori te-ai săturat să fii valet la generali ?

— În viaţa mea n-am fost aşa ceva şi cu atît mai puţin acum cînd e nevoie de ofiţeri mai mult pentru front decît pentru comandamente.

— Bine ! Îţi găsim noi de lucru numaidecît. O să-mi ajuţi să transformăm bateria, aşa fel ca piesele să poată trage circular.

— Unde-i Jukovski ?

— Trebuie să fie la cancelarie. Îl tot chinuie stomacul. D-aia a şi plecat de la bateria *B*. Belîi a hotărît să trimită toată compania înapoi pe Utios, ca să isprăvească mai iute transformarea bateriilor. Hai, daţi zor, draci împieliţaţi ! strigă Boreiko încurajînd pe ostaşii care, cu cămăşile leoarcă de sudoare, munceau cu rîvnă.

Răspunzînd la salutul ostaşilor întîlniţi în drum, Zvonariov se îndreptă spre cancelarie.

— Înălţimea voastră, v-aţi întors la noi, ori sînteţi doar musafir ? îl întrebă Blohin.

Soldatul se întremase şi era ars de soare, părînd mai sănătos ca oricînd. Zvonariov nici nu-l recunoscuse.

— M-am întors. O să luptăm iar cot la cot. Dar tu, cu ce treburi te ocupi acum ?

— Acum sînt bombardier-artificier. M-au pus să încarc din nou obuzele. Înlocuim pulberea din ele cu piroxilină şi cu melinită.

— A, va să zică, ai avansat, ai ajuns bombardier ? Dar la măsea mai tragi ?

— Eh, se mai întîmplă... răspunse soldatul, stînjenit.

— Îmi pare foarte bine că te văd, Serghei Vladimirovici, rosti Jukovski ridicîndu-se în întîmpinarea praporşcikului. Stai mai mult la noi ?

— M-am mutat înapoi, pe poziţii.

— A, minunat ! De vreme ce eşti din nou al nostru, am să te rog să supraveghezi transformarea bateriei. E în specialitatea dumitale de inginer. Eu stau cam prost cu sănătatea. Căpitanul îşi trecu mîna peste obrazul slab, ras neîngrijit. Ceva veşti ?

— Una singură : escadra s-a întors, greu încercată. Vitgheft a fost ucis. N-am aflat alte amănunte.

— Da, am văzut-o şi noi. N-au noroc marinarii noştri. Au pierit Makarov, Vitgheft. A rămas neisprăvitul de Uhtomski. Cu hrana o ducem tot mai rău. Abia a început asediul, şi două zile pe săptămînă nu mai avem carne.

— Ei, compania noastră n-o să flămînzească.

— Da, dar dacă n-au să aibă alţii, va trebui să împărţim rezervele cu ei. Atunci flămînzim şi noi.

— Să-şi dea Stessel şi Belîi vacile şi porcii !

— Ce au ei e o nimica toată pentru întreaga garnizoană. Şi-apoi Belîi şi-a dăruit vacile şi porcii spitalului la care lucrează fiicele lui.

Cînd se adunară toţi ofiţerii, Jukovski le anunţă întoarcerea praporşcikului.

— Am condus uzina electrică în absenţa dumitale. Mereu se întîmplă deranjamente. Nu prea mă pricep în treaba asta — te rog să mă ajuţi, i se adresă Gudima lui Zvonariov.

— Cu multă plăcere, ba chiar propun s-o iau eu în primire, răspunse praporşcikul.

Jukovski fu de acord cu propunerea.

Afară se sună masa. Lăsînd lucrul, soldaţii alergară spre spălător, şi apoi se adunară sub umbrarul unde luau masa.

Jukovski veni însoţit de ofiţeri, gustă mîncarea şi dădu comanda pentru rugăciune.

— Staţi jos ! comandă el, după ce se cîntă rugăciunea.

— Oamenii sînt flămînzi, spuse Boreiko apropiindu-se de Jukovski. De la orele cinci n-au luat nimic în gură, iar dimineaţa, toată mîncarea lor e apa caldă şi pîinea. Provizii avem aproape o sută de puduri de hrişcă. Dacă am da dimineaţa, măcar cîte zece zolotnici de om, ne-ar ajunge pentru o jumătate de an. Între timp, Arthurul ori va fi depresurat, ori va cădea.

— E o propunere înţeleaptă. Am să vorbesc cu generalul.

— Doamne fereşte ! O să ordone îndată să se predea toate rezervele ! protestă porucikul, gesticulînd.

— Ei, fie, hotărî comandantul, după o clipă de gîndire. Bine ! Daţi-i drumul !

— Zaiaţ, la mine, trap ! răcni Boreiko. Cu începere de mîine, găteşti pentru dimineaţa terci de crupe cu ulei.

— Am înţeles ! O să fie mai săţios pentru burta ostaşului.

— Mi se pare că aici oamenii nu flămînzesc deocamdată, observă Zvonariov, privind feţele bucălate, arse de soare, ale soldaţilor.

— Ostaşii sînt slabi şi flămînzi acolo unde se fură. Hei, Zaiaţ, cum stai cu ciupeala ? întrebă deodată Boreiko, întorcîndu-se spre artelnic. Timofeici ! strigă el către Rodionov, comandantul secţiei.

Subofiţerul se apropie fără grabă, cu un aer demn, şi duse mîna la cozoroc.

— Parcă s-a cam îngrăşat Zaiaţ.

— Păi, aşa e felul lor : vara prind osînză. De aia e mai gras iepurele toamna, răspunse Timofeici în glumă [1]. Şi-apoi acum s-au îngrăşat cu toţii, de trai bun !

— Fie ! Să ştii totuşi că am să fiu cu ochii în patru pe tine, îl avertiză Boreiko pe artelnic şi-l lăsă să plece.

Ofiţerii se îndreptară spre pavilionul lor. Zvonariov rămăsese ceva mai în urmă. Trecînd pe lîngă căsuţa feldvebelului, o zări pe nevasta acestuia, bătrîna Savvişna, spălînd în albie nişte rufe. Praporşcikul o salută şi o întrebă cum o mai duce cu viaţa.

— O-of, ce viaţă mai e şi asta cînd ai ajuns de rîsul lumii, răspunse posomorîtă bătrîna şi-şi şterse lacrimile.

Zvonariov nu înţelesese despre ce e vorba şi se îndepărtă nedumerit.

---

[1] Joc de cuvinte : *zaiaţ*, în l. rusă, înseamnă iepure (n.t.).

Luară masa, ca şi odinioară, în sufrageria lui Jukovski. Spre mirarea sa, praporşoikul dădu cu ochii acolo de Şura Nazarenko — aceasta parcă trona pe scaunul căpitanului, într-un chimono scump de mătase, cu piepteni de sidef în păr. La apariţia lui Zvonariov, fata se înroşi ca para focului şi îi întinse sfioasă mîna împodobită cu o brăţară.

Zvonariov se miră la vederea ei dar, din delicateţe, nu voi să ceară lămuriri, sperînd că va ghici de la sine ce se petrecuse cu ea. „Ce o putuse împinge pe aşezata, pe sfioasa Şura, să facă un asemenea pas ?“ se întreba praporşcikul.

Luară masa într-o atmosferă destul de încordată, şi toţi răsuflară uşuraţi cînd se sfîrşi. Zvonariov trecu pe la Boreiko.

— De mult s-a întîmplat povestea asta cu Şura ? întrebă el.

— Naiba să-i ştie cînd au avut timp să se înhăiteze. Şurka s-a mutat la el cam de o săptămînă. Pentru una ca asta, l-aş trimite pe Gudima în faţa consiliului de disciplină, răspunse porucikul, încruntat, aspru, măsurînd odaia cu paşii. N-ar putea amazoana ta să stea de vorbă cu Şurka ?

— Cînd am s-o văd îi spun. Dar tu n-ai încercat să-i vorbeşti ?

— Pot să mă amestec eu ca bărbat, într-o încurcătură ca asta ? Aici trebuie să intervină o femeie.

După repauzul de prînz, cei doi prieteni se duseră la baterie. Soldaţii se şi înghesuiau în jurul tunurilor pe care trebuiau să le întoarcă cu ţeava spre uscat. Această operaţiune urma să fie executată numai cu răngi şi pîrghii rudimentare, aşa că toată speranţa era în puterea fizică a soldaţilor. Fiecare secţie avea misiunea de a deplasa cîte un tun. Soldaţii ascultaseră cu atenţie explicaţiile practice care li se dăduseră şi acum discutau cu aprindere cum să procedeze. Ajungînd la baterie, ofiţerii fură întîmpinaţi de comandanţii de secţii.

— Înălţimea voastră, am pus rămăşag : să vedem care mută tunul mai întîi ? spuse Rodionov.

— Şi pe ce aţi pus rămăşag ? întrebă porucikul.

— Ei, pe nimic. Cei care-l pierd cară în cîrcă la cazarmă pe cei care-l cîştigă, răspunse Lepiohin.

— Iar eu o să cinstesc secţia învingătoare cu o vadră de votcă ! să nu călărească pe nebăute, vesti Boreiko.

— Mulţumim frumos ! răspunseră soldaţii, şi, salutînd, alergară la piese.

— Aşadar, secţia întîia o să aibă ce bea ! rosti Rodionov, absolut convins.

— Nu se ştie ca pămîntul !

— Ia tu secţia întîia, eu pe a doua, lui Gudima să i-o lăsăm pe-a treia şi — să-i dăm drumul. Vrei ? îi propuse Boreiko lui Zvonariov.

— Crezi că Jukovski o să fie de acord ?

— Să stăm de vorbă cu el şi chiar deseară să începem treaba. Ai grijă ca la noapte să dai lumină la baterie.

Aflînd despre propunerea lui Boreiko, Jukovski îşi exprimă dorinţa de a participa şi el la întrecere şi spuse că va conduce secţia a treia.

Vestea că şi ofiţerii urmau să ia parte la întrecere îi făcu pe toţi ostaşii să se agite :

— S-a lepădat de noi Ursu, lua-l-ar naiba ! spuneau aprinşi cei din secţia întîia. S-a dat de partea bucherilor, iar nouă ne-a vîrît praporul pe gît.

— Ei, acu să vă ţineţi ! Vă arătăm noi împreună cu Ursu, cîte parale face sfanţu ! spunea vesel Lepiohin.

Secţia a treia era măgulită că-l vede chiar pe comandantul companiei alături de ea. Totuşi ostaşii nu prea erau siguri de izbîndă.

— Ursu ridică tunul de unu singur, pe cînd comandantul nostru e bolnav rău. Şade mai mult în jilţ şi citeşte în cărţi.

Zvonariov îşi adună ostaşii, ca să discute împreună ce aveau de făcut. Ca întotdeauna, mai mult se sfătuia cu ei, decît dădea ordine. Rodionov, Koşeliov şi matrozul semnalizator Denisenko, detaşat la secţia întîia, ajutară la repartizarea sarcinilor. Praporşcikul arăta oamenilor cum puteau fi folosite mai bine mijloacele mecanice.

Peste puţin, munca era în toi.

Ocărîndu-i pe bărboşii din secţia a doua şi rîzînd de stîngăcia lor, Boreiko robotea nu departe de secţia întîia. Jukovski, ca întotdeauna, conducea cu calm, pe îndelete, munca secţiei a treia. Oamenii trebăluiau pe lîngă tun preocupaţi.

Lebiodkin şi echipa de la proectoare puneau la punct iluminatul pentru noapte. Blohin nu muncea pe lîngă tunuri dar se interesa îndeaproape de mersul întrecerii, mai ales, la secţia întîia, din care făcea parte.

— *Bloha*, da' tu cu ce secţie ţii ? îi strigă Boreiko.

— Cu aia care cîştigă, înălţimea voastră ! răspunse voios ostaşul. Atunci, gîtlejul o să aibă cu siguranţă parte de udătură !

— Ia te uită, pezevenghiul ! Te lepezi şi de secţia ta, hai ? !

— Da ce mai poate secţia de vreme ce nu sînteţi cu ea ?

— Dacă-i aşa, atunci ţine cu a doua, unde sînt acum.

— Fără secţia întîia, nu ţineţi piept nici înălţimea voastră.

Boreiko zîmbi vesel.

După ce se întunecă, se dădu repaus timp de o oră.

Seara, Jukovski trimise un raport la Comandamentul Artileriei asupra mersului lucrărilor. Drept răspuns, primi dispoziţia de a termina transformarea bateriei pînă seara zilei următoare.

Noaptea era înstelată, fără lună. Departe, spre miazănoapte licăreau mereu fulgere, dar tunetul nu se auzea. Pe mare domnea liniştea. Fascicolele de lumină ale proectoarelor lunecau încet de colo-colo pe suprafaţa liniştită a apei. Dinspre poziţiile terestre, bubuiau lovituri răzleţe de tun, răpăiau puşti şi mitraliere.

De îndată ce lumina începu să funcţioneze, lucrările fură reluate cu aceeaşi vigoare. La secţia întîia, treaba mergea strună. La a doua, era cea mai multă gălăgie. Fără să închidă o clipă gura, Borieko răcnea de mama focului, asurzindu-şi oamenii cu sudălmi tot mai piperate, însă fără răutate. La auzul înjurăturilor, ostaşii pufneau în rîs sau îşi făceau semnul crucii. Totuşi, secţia era codaşă în muncă. La secţia a treia, soldaţii trebăluiau fără pripeală pe lîngă tun, executînd dispoziţiile lui Jukovski, clare şi precise.

Nici nu băgaseră de seamă că se apropie miezul nopţii. La 12 fix, Jukovski ordonă încetarea lucrului. Oamenii porniră agale spre cazarmă. Secţiile întîia şi a doua terminaseră lucrul în acelaşi timp ! A treia rămăsese puţin în urmă. Asta îi făcu pe ostaşii lui Boreiko şi ai lui Zvonariov să ia în tărbacă ghinionista secţie a lui Jiganov.

— Ei, toamna se numără bobocii, replică enigmatic Jukovski, în numele tuturor.

— Înălţimea voastră, dar noi nu numărăm bobocii, ci păhărelele cu votcă, de care o să ne învîrtim ! dădu cu gura Blohin.

Curînd toată compania se cufundă într-un somn adînc : doar sentinelele păşeau de colo-colo prin baterie.

A doua zi, dimineaţa, Zvonariov dormi cam mult. Deschise ochii aproape de ora şase cînd munca era în toi.

— De ce nu m-ai deşteptat ? se răsti el la ordonanţă.

— Mi-a ordonat domnul porucik să nu vă scol, răspunse soldatul, zîmbind mucalit.

Praporşcikul alergă la baterie. Ajunse tocmai la timp. Boreiko lua bîrnele de la secţia întîia. Făcînd cerc în jurul porucikului, soldaţii protestau zgomotos.

— Praporşcikul vostru doarme încă, iar regulamentul spune că în lipsa ofiţerului, ostaşii n-au voie să mişte tunurile din loc.

— Căraţi bîrnele la loc ! strigă praporşcikul, aflînd despre ce e vorba.

În timp ce secţiile întîia şi a doua trebăluiau pe lîngă piesele lor, Jukovski începu să ridice tunul cu afet cu tot pentru a-l monta pe platforma mobilă.

— Înălţimea voastră, într-un ceas-două, secţia a treia isprăveşte treaba, îl anunţă pe Zvonariov ochitorul Koşeliov, îngrijorat.

Praporşcikul se duse să vadă ce fac vecinii. Tunul fusese ridicat ; nu mai rămînea decît să fie coborît pe platformă şi fixat pe ea cu afet cu tot. Era vădit că Jukovski îşi pusese în aplicare îndelungata experienţă şi lăsase în urmă celelalte două secţii.

— Deci, Nikolai Vasilievici, şi eu şi Boreiko am pierdut pariul, recunoscu Zvonariov, apropiindu-se de căpitan.

— Sînt de aceeaşi părere. Peste o oră, pot să deschid focul cu piesa mea, răspunse Jukovski.

— Dar aici se procedează nereglementar, protestă Boreiko. La carte scrie că piesele nu pot fi ridicate împreună cu afetele.

— Ia te uită ce reglementar a devenit deodată Boris Dmitrievici ! La război nu e cazul să fii atît de formalist, spuse cu un zîmbet căpitanul.

— Eu, formalist ? se aprinse Boreiko. Aşa ceva n-am fost şi nici n-am să fiu vreodată. Dar putea să se întîmple un accident, să fie strivit careva.

— La război, nu ţii cont de primejdie şi încă de una problematică, acum vă rog să vă duceţi la Comandamentul Artileriei să raportaţi că lucrările au fost terminate, să stabiliţi legătura între Utios şi cei din bateria *B* şi să vă înţelegeţi cu ei asupra organizării tragerii.

— Nikolai Vasilievici, n-ar fi mai bine să vă duceţi personal ?

— Nu ţin neapărat să stau de vorbă cu superiorii. Legătura o încredinţez lui Serghei Vladimirovici, iar problemele artileristice, dumitale, Boris Dmitrievici.

Cînd secţia a treia isprăvi lucrul, soldaţii se repeziră la Jukovski şi începură să-l salte în sus, voind să-l ducă pe braţe acasă, dar Boreiko îi dădu la o parte şi-l pofti pe căpitan să-l încalece.

— Suiţi-vă, Nikolai Vasilievici, vă duc în galop.

— Doamne fereşte, Boris Dmitrievici, ce vorbeşti !

— Ei, aşa ne-a fost tocmeala : de vreme ce am pierdut, sîntem datori să ducem călare secţia a treia. Jiganov, încalecă pe Rodionov, iar ceilalţi, fiecare pe cine vrea ! strigă Boreiko.

Soldaţii săriră repede unii în cîrca altora. Zvonariov îl ajută pe Jukovski să încalece şi fiind ora mesei, toată cavalcada porni în trap spre sala de mese, în rîsete şi chiote.

Boreiko şi Zvonariov plecară în oraş. Spre stînga se întindea marea nemărginită. Pretutindeni domneau pacea şi liniştea : la ori-

zont se întrezăreau torpiloarele japoneze care pîndeau Arthurul, iar în apropierea ţărmului mişcau încolo şi încoace dragoarele de mine. În schimb, Oraşul-Vechi dispărea în nori de fum şi praf, prin care pîlpîiau flăcările : bombardamentul era în toi : peste tot se rostogolea un vuiet continuu. Uliţele păreau moarte ; nu se zărea ţipenie de om ; doar din cînd în cînd treceau în goană ricşe sau vreo birjă cu un rănit cules de pe stradă. Dar iată că, deodată, acoperind toată larma, începură să mugească tunurile de douăsprezece ţoli ale cuirasatelor din radă, trimiţîndu-şi obuzele departe în spatele liniilor japoneze.

La Comandamentul Artileriei, cei doi ofiţeri trebuiră să facă un raport detaliat asupra lucrării executate la baterie.

În timpul acesta, aghiotantul anunţă sosirea lui Butusov. Generalul îl primi numaidecît.

— Excelenţă, permiteţi să vă raportez că bateria care ne face atîta sînge rău a fost descoperită de chinezii mei. Poftiţi schema dispozitivului bateriilor de asediu japoneze. Bateria pe care o căutăm este amplasată după o sopcă, în zona satului Şulinmin. Am trecut-o pe schemă, după relatările unui chinez. E de notat, că din cei trei informatori chinezi, s-a întors numai unul. Al doilea a fost prins de japonezi şi decapitat. Al treilea a căzut în timpul unui schimb de focuri. Ar trebui să se acorde deocamdată măcar un ajutor familiilor rămase fără sprijin, iar după război, şi o pensie ; doar cei doi chinezi ne-au făcut servicii mari şi au murit în slujba noastră. Acest ajutor ar încuraja mult pe conaţionalii lor. Ne-ar ajuta cu şi mai multă tragere de inimă acţionînd ca informatori în spatele liniilor japoneze.

— Stessel nu va accepta niciodată una ca asta. El este de părere că cea mai bună recompensă pentru chinezii care se străduiesc pentru noi este ştreangul, răspunse generalul.

— Întîi ar trebui să se verifice informaţiile primite şi dacă sînt juste, să se dea recompensă chinezilor, fu de părere Tahatelov.

— Ocupă-te dumneata de treaba asta. Ia legătura cu marinarii şi încearcă să verifici, în măsura posibilului, informaţiile date de chinez. Dacă ele se confirmă, vom face propuneri pentru recompense, iar dacă propunerile noastre nu sînt acceptate vom acorda premii în bani din fondurile noastre de rezervă, spuse generalul, adresîndu-i-se lui Tahatelov.

— Am înţeles. Mă voi ocupa îndată de această chestiune, răspunse colonelul.

— Cum rămîne cu familiile celor care au pierit ? aminti Butusov.

— Deocamdată, va trebui să apelm la caritatea publică pe cale

particulară. Iată, din partea mea, spuse generalul, întinzîndu-i lui Butusov, o bancnotă de 25 ruble.

Tahatelov şi Zvonariov contribuiră şi ei. Se adunară în total vreo sută de ruble, pe care Butusov se şi oferi să le transmită familiilor celor morţi.

Deşi bateriile despre care se primiseră informaţii nu putură fi reperate, bateria care făcuse atîta rău, nu mai trase, după ce zona indicată de chinez fu supusă unui bombardament.

După ce-şi termină raportul, Zvonariov plecă de la comandament. În stradă o întîlni pe Varia. Se ducea acasă.

— De la spital vii ? o întrebă praporşcikul.

— Da, ce te miră ?

— Bine, dar oraşul e sub bombardament.

— Azi am transportat la Spitalul Marinei nişte marinari bolnavi. Ce mai nou pe Utios ? Ce mai face Şurka Nazarenko ?

Zvonariov îşi aduse aminte de cele vorbite cu Boreiko.

— E în luna de miere.

— A, deci tot s-a măritat cu furierul ei ! Şi zicea mereu, că mai curînd se spînzură decît să-l ia de bărbat.

— Nu s-a măritat cu furierul.

— Dar cu cine ? Nu cumva, chiar cu dumneata ? I-ai plăcut întotdeauna, deşi i-am spus mereu că dumneata eşti buh de bărbat, cum sînt eu bună de domnişoară de onoare la Curte.

— Poate că, într-o zi, ca eroină a apărării Port-Arthurului, ai să ajungi şi domnişoară de onoare la Curte.

— Ei, cine e soţul Şurkăi ?

— Gudima.

— Gudima ? Acum o aud pentru prima oară. Cînd a fost cununia, la ce biserică, cine i-a cununat ? Hai, povesteşte-mi cu de-amănuntul. Dumneata, bineînţeles, le-ai fost cavaler de onoare !

— S-au cununat în „tufiş de răchitiş“, dar cînd, asta n-o ştiu cu precizie.

— Se poate să vorbeşti aşa urît ? Să-ţi fie ruşine ! protestă Varia, roşind.

— Din păcate, e tristul adevăr.

Varia îl privi uimită şi speriată !

— Chiar mîine am să trec pe la ea : am să-i trag o săpuneală zdravănă ! O fac eu să se întoarcă acasă.

— Dar cinstea n-ai cum să i-o mai întorci !

— După mine, ce a făcut Gudima e o ticăloşie ! Am să i-o spun de la obraz.

— Atunci cred că ar fi mai bine să nu vii pe la noi. Vizita dumitale nu-i va pricinui Şurei decît neplăceri.

— Eu am să fac scandal, şi nu dumneata, aşa că n-ai de ce să te îngrijorezi. Cu aceste cuvinte Varia scutură cu energie mîna lui Zvonariov şi plecă spre casă.

Întrucît se însera, Belîi hotărî să amîne pe a doua zi dimineaţă tragerea de încercare. După ce îi telefonară lui Jukovski, informîndu-l despre această hotărîre, cei doi prieteni se gîndiră să-şi petreacă seara la Riva, nădăjduind să afle acolo amănunte asupra recentei bătălii susţinute de escadră.

De îndată ce încetă bombardamentul, pe străzi ieşi lume multă. Magazinele se deschiseră ; pe *Etajeră* apărură primii oameni ieşiţi la plimbare ; nu mult după aceea, bulevardul forfotea. Muzica militară începu un marş tunător, şi viaţa clocotitoare reintră în drepturile ei.

Boreiko şi Zvonariov păşeau agale de-a lungul cheiului. La debarcader acostau mereu bărci venind de la navele de război. Marinarii, în ţinută albă, parfumaţi, se îndreptau spre *Etajeră*. De îndată ce-şi făcură apariţia acolo, tiraliorii care se plimbau pe alei, începură să-i fluiere şi să-i huiduiască.

— Bine au ajuns marinarii noştri : nici nu mai pot să scoată nasul în lume ! spuse Boreiko. Sînt sigur că dacă la comanda cuirasatelor ar fi fost nişte locotenenţi, fără îndoială că măcar o parte din escadră ar fi răzbit spre Vladivostok... Ce-ai zice, să trecem pe la institutoarele de la şcoala *Puşkin* ? propuse el pe neaşteptate.

— Trebuie să facem un ocol pînă acolo. Ia, spune drept, Borea, aşa-i că vrei s-o vezi pe mica Olia ?

— Aş fi foarte nefericit dacă i s-ar întîmpla ceva.

— Ai de gînd să te însori cu ea ?

— Ei, cine ia de bărbat un beţivan ca mine... Mergem ?

— Fie.

Cei doi prieteni se îndreptară pe strada Puşkin. Ici, colo, trebuiră s-o ia prin mijlocul străzii, ocolind clădirile avariate de bombardament. Şcoala n-avusese însă nimic de suferit. Doar zidul care împrejmuia grădina fusese dărîmat într-un loc iar schijele loviseră mai mulţi copaci. Mica, voioasa Olia Selemina venea în întîmpinarea lor.

— A, ce văd ! Mi se pare că e domnul Urs în persoană, împreună cu prietenul său ! rosti ea, salutîndu-şi musafirii. Poftiţi în fanză !

Cei doi ofiţeri o urmară. În casă o găsiră pe Maria Petrovna şi pe Liolia Lobina. Musafirii fură poftiţi să ia loc.

— Sîntem în trecere ; ne ducem la Riva. Haideţi şi dumneavoastră cu noi, le propuse Boreiko.

Cele două fete o priviră întrebător pe Jeltova.

— Duceţi-vă voi ; eu rămîn acasă ! le învoi Maria Petrovna.

Se repeziră amîndouă, o îmbrăţişară şi dispărură îndată ca să se îmbrace.

— Au căzut multe obuze azi în partea aceasta ? întrebă Zvonariov.

— Destule. Ne-am adăpostit în pivniţă ; totuşi a fost înspăimîntător.

— Da de ce nu vi se face un adăpost ca lumea ?

— Cine se uită la noi ? Nici nu contăm. În schimb, nu departe de aici, la Stessel, se construieşte pentru vite un adăpost uriaş.

Cele două institutoare se întoarseră în cameră urmate de Stah. Acesta şchiopăta încă bine şi se sprijinea în baston.

— Salut, tunarilor ! le strigă el celor doi vizitatori. Cum merge cu războiul ?

— Păi, stăm în rezervă, pe Utios, aşteptăm şi noi aşa să se facă mai cald. Dar tu, cum o mai duci ?

— Rănile mi s-au vindecat aproape complet ! Saviţki, comandantul meu de regiment, de prea mult dor, a şi trimis o comisie, ca să mă examineze, să vadă în ce stare mă aflu. Înţelepţii Esculapi au constatat, că sînt aproape restabilit.

— Auziţi : medicul-şef al regimentului a spus că Stah n-o să poată dansa pe poziţii, dar de mers o să meargă cum poate — aşa, cătinel, cătinel ! adăugă Lobina, indignată.

— Mai ales la atac ! adăugă Zvonariov cu un zîmbet ironic.

Îşi luară rămas bun de la Jeltova şi plecară cu toţii. Endjeevski şi Liolia mergeau înainte, urmaţi de Zvonariov şi de Olia, iar Boreiko călca greoi în urma lor.

Apropiindu-se de căsuţa Rivei, auziră încă de departe un cîntec prin ferestrele deschise.

— Se pare că argonauţii noştri s-au întors cu bine, aşa că vom afla toate amănuntele navale, spuse Liolia.

Anii tinereţi-s
Păsări călătoare,
Fericirea-i doară
Val care dispare.

se auzea din casă.

Vremea cea de aur
Fost-a şi-a trecut
Şi cu trupu-o dată
Vlaga-a dispărut.

secondară în cor noii sosiţi.

Riva apăru la fereastră :

— Andriuşa, ne vin musafiri, rosti ea, întorcîndu-se spre interiorul camerei.

Cîntecul din casă încetă, dar continuă afară, tot atît de avîntat.

Rătăcesc prin lume
Fără vre-o plăcere
Mă despart de-amaruri
Şi dau de durere ! [1]

Timbrul amplu, de soprană, al Olei şi vocea catifelată, scăzută, de bas, a lui Boreiko răsunau distinct printre celelalte.

Gazdele, care ieşiseră în pragul casei ca să-şi primească musafirii, izbucniră în aplauze.

— Ei, sînteţi teferi şi nevătămaţi ? Atunci, totul e în ordine, rosti porucikul.

Fetele se sărutau, bărbaţii îşi strîngeau mîinile.

— Hai, povesteşte-mi iute tot ce ţi s-a-ntîmplat, o îndemnă Olia pe Riva, după ce intrară cu toţii în casă şi luară loc.

— O, de-aţi şti prin ce clipe am trecut în cursul luptei ! La fiecare explozie de pe *Sevastopol* îmi venea să leşin de groază pentru Adriuşa. Nu, n-aş mai vrea să văd aşa ceva ! îşi încheie Riva istorisirea. Cînd am dat cu ochii de Arthur m-am bucurat de parcă aş fi văzut Odesa mea dragă !

— De fapt, de ce s-a întors escadra ? întrebă Stah.

— Pentru mai multe motive, răspunse Akinfiev. Uhtomski e vinovat de tot ce s-a întîmplat. În loc să adune escadra îndată ce s-a întunecat şi să încerce din nou să răzbească spre Vladivostok, s-a repezit primul înapoi, spre Arthur, iar ceilalţi s-au luat după el.

— Dar Essen de ce n-a încercat să se strecoare cu *Sevastopol* ? întrebă Zvonariov.

— Ni s-a oprit maşina din tribord, aşa că am pierdut mult din viteză. Nu puteam merge mai departe. Cu toate strigătele lui Essen, nu mai era nimic de făcut.

— Dar *Retvizan, Poltava* şi celelalte ?

— *Retvizan* avea chiar de la plecare o spărtură la prova, iar cînd s-a năpustit asupra japonezilor, a fost lovit încă o dată tot în prova, şi a ambarcat prin spărtură atîta apă, încît a început să se scufunde din mers. Fireşte că Şensnovici s-a grăbit să ajungă la

[1] Strofe din poezia „Soartă amară" de A. V. Koltov, Poezii Alese (Cartea Rusă, 1953) (n.ed.).

Arthur. *Poltava* avea o spărtură la pupa iar cîrma abia mai funcţiona.

— Dar *Peresvet* în ce stare se afla ? De ce a ordonat Uhtomski să se întoarcă în port ? întrebă Stah, continuîndu-şi interogatoriul.

— Gurile rele zic că *Peresvet* era sub comanda lui Boisman, acesta, sub comanda lui Uhtomski, şi prinţul însuşi sub ordinele unui trio femenin : nevastă-sa, Korţeva şi Nepenina. Un proverb japonez zice că nava cu mai mulţi comandanţi rămîne căruţă pe drum. Aşa s-a întîmplat şi cu *Peresvet*. În cursul luptei cuirasatul n-a suferit avarii grave, aşa cum n-au suferit nici *Pobeda* şi nici *Pallada*. Toate aceste nave puteau să-şi continue foarte bine drumul spre Vladivostok.

— Atunci ce s-a întîmplat, s-au speriat ? întrebă Olia.

— *Cherchez la femme*, Olga Semionovna. Probabil, că şi pe *Pobeda*, şi pe *Pallada* se aflau doamne care tot leşinau de frică. În loc să comande navele, Zaţarenîi şi Sarnavski trebuiau să trezească doamnele din leşin, spuse Akinfiev, zîmbind.

— Tot răul vine întotdeauna de la femei, observă Boreiko, sentenţios. Serioja, să-ţi intre bine în cap acest lucru. Fereşte-te de amazoana ta !

Femeile protestară cu aprindere.

— Fără noi, voi bărbaţii, nu sînteţi buni de nimic, spuse Riva. Ia uitaţi-vă la Stah : a ajuns om după ce s-a însurat. Înainte umbla murdar şi neîngrijit, nu mînca de loc, sau mînca pe apucate. Acum şi-a orînduit şi el viaţa în toate privinţele.

Discuţia luă o turnură glumeaţă. Aprinseră lumina, închiseră ferestrele şi se aşezară la masă.

— Şi acum, ce aveţi de gînd să faceţi, marinari rataţi ce sînteţi ? întrebă Boreiko.

— Essen speră că i se va lua comanda lui Uhtomski. Atunci poate că escadra îşi va încerca din nou norocul.

— Pînă una alta, veţi fi trecuţi la infanteria de marină, ori la artileria de fortificaţii, preciză Boreiko.

— Andriuşa a şi fost numit comandant de baterie pe Liaoteşan, spuse Riva.

— Provizoriu.

— Pînă te întremezi. Acum, Liaoteşanul este cel mai liniştit loc din Arthur. Obuzele bateriilor terestre nu ajung acolo, iar de pe mare nu se trage asupra lui. E linişte, aer curat, într-un cuvînt un adevărat sanatoriu, spuse Liolia.

— Riva, te duci şi tu cu el ? întrebă Olia.

— N-o să-mi dea voie.

— Va să zică, deocamdată, o să cam rămîi văduvioară ? ! întrebă Boreiko, clipind mucalit.

— Nu cumva să-i dai tîrcoale : n-o să se uite la dumneata, îl struni cu energie Olia. Toată lumea izbucni în rîs.

— Se pare, că simpaticul nostru Urs a fost prins bine în laţ, rosti Riva, zîmbind duios.

— Nu cred că pot interesa vreo femeie, declară porucikul oftînd şi trăgînd cu ochiul la Olea.

— Femeile, ca femeile, dar se pare că pe un ţînţăruş îl interesezi foarte mult ! preciză Stah rîzînd.

— Mă tem de ţînţari ca de foc ! Nici n-ai prins de veste cînd te-a înţepat.

— Dacă te porţi cum trebuie, n-o să te înţepe nimeni, puse lucrurile la punct Liolia. Ei, e timpul să mergem acasă. Bărbăţelul meu, după cum văd, e obosit rău, adăugă ea mîngîindu-l pe Stah pe cap.

Musafirii îşi luară rămas bun. Kuinsan care se învîrtise tot timpul prin sufragerie le trimise din urmă o bezea.

— Pentru cine ? o întrebă Riva.

— Serioja ! Chinezoaica chicoti şi se făcu nevăzută.

— Bravo, Serghei Vladimirovici ! Ca să vedeţi : n-a stat degeaba aici, în lipsa noastră ! rîse Akinfiev.

Zvonariov, fîstîcit, încercă să lămurească lucrurile, dar nu-l ascultă nimeni.

— Ei, dacă află Varia, s-a zis cu tine, îl ameninţă şugubăţ Boreiko, făcîndu-l pe praporşcik să intre în pămînt de ruşine.

Cei doi artilerişti le conduseră pe institutoare pînă la şcoală, apoi se îndreptară spre Utios.

Îndată ce Andriuşa şi Riva se duseră la culcare, Kuinsan ieşi din casă şi o luă la fugă spre marginea oraşului, unde intră într-o fanză mică, pe jumătate năruită. Înăuntru îl găsi pe bătrînul chinez şi îi relată pe scurt amănuntele cu privire la starea în care se aflau navele ruseşti după bătălia din 28 iulie, amănunte pe care le aflase trăgînd cu urechea în sufragerie ; şi nu uită să pomenească despre intenţia marinarilor de a ieşi din nou în larg. După ce ascultă totul, chinezul îi oferi o crizantemă şi încercă s-o îmbrăţişeze, dar Kuinsan îl evită chicotind şi o luă la fugă.

A doua zi de dimineaţă, Zvonariov se duse la amiralul Grigorovici, pentru a cere cablul telefonic. Amiralul îi ascultă rugămintea şi scrise îndată o dispoziţie prin care ordona să se elibereze materialul cerut.

Praporşcikul salută şi se întoarse pe Utios. Cînd se apropie de scara casei în care locuia, auzi glasul Variei răsunînd prin fereastra deschisă a camerei lui Gudima :

— Vino-ţi în fire ! Întoarce-te acasă ! o muştruluia Varia pe Şura Nazarenko.

Zvonariov nu auzi clar răspunsul.

Un sfert de ceas după aceea, praporşcikul ieşi din camera lui, şi intră în sufragerie. Şura plîngea în hohote, cu capul plecat pe umărul Variei, iar Gudima fierbea de indignare :

— *Mademoiselle*, lucrul acesta nu vă priveşte cîtuşi de puţin pe dumneavoastră. Vă rog, o dată pentru totdeauna, să nu vă amestecaţi în treburile altora.

— Şura este colega mea, şi socot, că dumneata te-ai purtat josnic cu ea ! răspunse Varia.

— Eşti o domnişoară prost crescută ! Chiar azi, îi voi scrie tatălui dumitale şi-l voi ruga să-ţi interzică să mai apari pe Utios ! o ameninţă ofiţerul, furios.

— Hai în odaie, Alexandr Alexeievici, îl rugă Şura pe iubitul ei, trăgîndu-l după ea.

Varia, ieşi pe uşă triumfătoare.

— Ei, vezi că ştiu nu numai să mă apăr pe mine, dar şi pe prietenii mei ! se lăudă ea faţă de Zvonariov.

— Nu cred că procedeul dumitale va fi aprobat de cei de-acasă.

— A, ştiu c-o să capăt o săpuneală, răspunse fata, scuturînd sfidătoare din cap, dar nu va fi pentru întîia oară.

Primind plîngerea lui Gudima, Belîi îi interzise fiicei sale să mai pună piciorul prin vreo baterie. Apoi îi scrise cîteva rînduri lui Gudima în care cerea scuze pentru ieşirea fetei faţă de el, dar totodată observa cu severitate că atitudinea lui faţă de Şura Nazarenko era reprobabilă.

A doua zi, la Utios apărură musafiri nepoftiţi : doctorul Subbotin, inspectorul spitalelor fortăreţei, însoţit de mai mulţi medici şi ofiţeri de administraţie. Jukovski îi întrebă care era scopul vizitei lor.

— Aici se va amenaja un spital pentru soldaţii debili şi intraţi în convalescenţă, după rănire, răspunse Subbotin.

— Aveţi aprobarea Comandamentului Artileriei ?

— Căpitane, uiţi că gradul meu e asimilat cu acela de general, obiectă Subbotin, arătîndu-şi epoleţii.

— General de dizenterie, mormăi Boreiko, apropiindu-se.

— Pe lîngă aceasta, sîntem informaţi că dumneavoastră aveţi rezerve alimentare care nu figurează în evidenţa serviciului de

subsistenţă, adăugă un funcţionar de la intendenţă. Am ordin să inspectez depozitele şi pivniţele.

— Fără dispoziţia directă a generalului Belîi, nu puteţi inspecta nimic, izbucni îndată Boreiko.

Ciorovăiala fu curmată de primirea unui ordin, conform căruia bateria trebuia să deschidă imediat focul asupra unor obiective terestre.

— La tunuri ! Obiectiv numărul treisprezece ! răcni Boreiko.

Soldaţii şi ofiţerii se repeziră la posturi. Subbotin şi însoţitorii lui hotărîră să aştepte pînă la încetarea tragerii, dar bubuitul primei salve îi şi făcu să bată în retragere.

După încetarea focului Boreiko îi chemă pe artelnic şi pe magazioner şi le spuse că cei de la intendenţă voiau să pună mîna pe alimente.

— N-au nici un drept ! se amestecă Blohih, ivindu-se lîngă ei. O să le pitim atît de bine că n-au să le găsească cît or trăi. Le îngropăm şi turnăm ciment peste ele.

În timp ce Boreiko punea lucrurile la cale împreună cu soldaţii, Jukovski începuse tratative diplomatice cu Comandamentul Artileriei. Belîi îi dădu dezlegare să acţioneze după cum va crede de cuviinţă :

— Eu nu ştiu, n-am văzut nimic ! încheie, lăsînd să se înţeleagă, că-i dă mînă liberă.

După ce convorbirea luă sfîrşit, Boreiko raportă căpitanului :

— Acum n-au decît să poftească. Să caute pînă n-or mai putea, spuse el.

A doua zi, Subbotin se ivi din nou pe Utios. Pentru a-şi întări autoritatea, îl invitase şi pe inspectorul şef al spitalelor militare din regiunea Kvantung, generalul Ţerpiţki. Deşi teritoriul Kvantungului se reducea acum la incinta fortăreţei, Ţerpiţki continua să deţină acea funcţie, care nu mai avea nici un rost. La un moment dat, Stessel îl numise comandantul brigăzii a II-a din divizia lui Kondratenko. Dar chiar în cea dintîi ciocnire în luptele pentru trecători, generalul se arătase „cu nervii foarte slăbiţi", astfel încît fusese mutat imediat înapoi, în vechiul lui post.

Bondoc, îndesat, stacojiu, cu ochelari în ramă de aur, făcea impresia unui gurmand şi amator de anecdote scabroase. Alături de el, păşea ţeapăn Subbotin, înalt, uscăţiv, cu părul alb aproape în întregime, cu o expresie permanent dispreţuitoare. Medicii şi funcţionarii de la aprovizionare păşeau în urma superiorilor.

Era o zi caldă, însorită. Ţerpiţki îşi ştergea cu bastista obrazul asudat şi chelia în dezvoltare.

— Aş putea să beau un pahar cu apă ? îl întrebă el pe Jukovski.

— Permiteţi-mi să vă ofer un pahar de cvas, făcut de noi din pîine.

Generalul bău. Rece, adus din beci, aromat şi spumos, cvasul îl încîntă pe Ţerpiţki.

— Căpitane, judecînd după acest cvas, soldaţii dumneavoastră sînt bine hrăniţi ! i se adresă el lui Jukovski.

— Nici nu e de mirare, de vreme ce se cheltuieşte pentru hrana lor cu mult peste alocaţia regulamentară, se amestecă un funcţionar de la intendenţă.

— Dovezi, nu vorbe goale ! interveni Boreiko.

— O s-o dovedesc ! răspunse aprins intendantul.

Însoţit de Boreiko acesta se îndreptă spre pivniţă, iar Ţerpiţki, împreună cu medicii se duse la cazarmă. După ce cercetă totul din ochi, generalul manifestă un interes deosebit pentru bucătărie unde ceru să guste din mîncare. Ciorba de peşte proaspăt şi pilaful fraged fiert în abur, îl încîntară. Zîmbind prietenos, generalul gustă din bucate cu poftă. Apoi se întoarse în cazarmă unde recomandă medicilor să examineze totul în amănunt, şi să stabilească dacă era potrivită pentru amenajarea spitalului, după care plecă împreună cu Subbotin.

În timpul acesta, Boreiko şi intendantul făceau în pivniţă un inventar minuţios al alimentelor. Constatînd că aproape nu erau surplusuri intendantul rămăsese pe gînduri tot mai bănuitor :

— Le-aţi ascuns ! îi spuse el în sfîrşit de la obraz porucikului.

— Tot ce găsiţi al dumneavoastră să fie, răspunse acesta.

Funcţionarul ieşi din pivniţă, se uită împrejur şi o luă direct spre locul în care fuseseră îngropaţi cartofii. Groapa fusese camuflată cu atîta grijă, încît era cu neputinţă să fie descoperită chiar stînd lîngă ea. Era limpede, că intendantul aflase secretul de la cineva.

— Săpaţi, vă rog, în locul acesta, poate om da de vreo comoară ! rosti el batjocoritor, jubilînd dinainte.

Arborînd un aer nepăsător, Boreiko ordonă lui Blohin şi altor trei soldaţi să sape în locul indicat.

Soldaţii puseră mîna pe cazmale. După ce aruncară la o parte stratul de pămînt de deasupra, dădură de piatră şi se străduiră zadarnic s-o spargă cu tîrnăcoapele şi cu cazmalele.

— Stîncă şi iar stîncă. Sper că eşti satisfăcut, nu ? îl întrebă Boreiko pe funcţionar.

— Nu prea ! răspunse acesta şi încercă să sape el însuşi fără nici un rezultat. Se îndepărtă, oftînd înciudat.

— Să ştiţi că vreo lepădătură a arătat locul gropii ! *Bloha,* află, care-i ticălosul şi raportează-mi, ordonă Boreiko mînios, plecînd spre cazarmă.

— Aşadar, nu-i rău, că am făcut ieri rost de ciment de la marinari. Nu d-a surda spuneau că se întăreşte îndată, că peste un ceas nu-l mai spargi nici cu ranga. Ei astupă cu ţiment, pe vase, spărturile mici, spuse ochitorul Koşeliov.

— Bine, dar noi cum mai scoatem cartofii ? întrebă Boreiko.

— N-aveţi grijă, înălţimea voastră. Credeţi că nu mai putem să-i scoatem ? Hm ! Aruncăm ţimentul în aer şi gata, îl linişti Blohin.

În timp ce intendantul cotrobăia zadarnic după rezervele dosite, medicii discutau despre posibilitatea transformării cazărmii în spital.

— Lucrările de amenajare putem să le facem chiar noi. Avem un inginer : numai să ne arătaţi, ce-i de făcut şi în ce fel, lămuri Jukovski.

— Ce personal medical aveţi ?

— Avem felcerul companiei şi o soră voluntară, răspunse Jukovski.

— Vă mai trimitem o soră. E de ajuns ! spuseră „esculapii". Ei, putem să plecăm. Dar dumneata, domnule căutător de comori, ce faci ? Nu mergi cu noi ? îl întrebară ei pe intendant.

— Trebuie să mai viu o dată ! Se pare că totul a fost scos din baterie şi ascuns undeva, răspunse funcţionarul, posomorît.

— Poţi să vii şi de o sută de ori, n-ai să găseşti nimic ! îl asigură Boreiko zîmbind ironic.

După ce generalul şi medicii plecară, Jukovski îl chemă pe Nazarenko şi-l întrebă fără ocol, dacă nu cumva chiar el dăduse în vileag existenţa surplusului de provizii pe Utios.

— Să-mi fac rău cu mîna mea, înălţimea voastră, protestă feldvebelul. Nu mănînc şi eu tot de la cazan ?

— Atunci află vinovatul şi raportează-mi, ordonă căpitanul.

Trecu o zi, încă una, dar nu se descoperi nimic.

Boreiko îi beştelea pe soldaţi, ordonîndu-le să descopere neapărat pe denunţător.

În cele din urmă, Rodionov raportă că totul fusese dat în vileag celor de la intendenţă de furierul Pahomov.

— Are de gînd să se reangajeze la jandarmi după ce o să fie lăsat la vatră, aşa că face practică, lămuri subofiţerul.

— Am să mă răfuiesc cu el chiar azi, rosti porucikul.

— Nu vă murdăriţi mîinile cu el, înălţimea voastră. Las-că-l

pedepsim tot noi, pe tăcute, fără gălăgie, de-o să ţină minte toată viaţa !

— Băgaţi de seamă — nu cumva să-l omorîţi ! îi avertiză Boreiko. Ar începe tot felul de anchete, de judecăţi, am avea neplăceri şi comandantul companiei şi eu.

În aceeaşi noapte ostaşii se aşezară la pîndă şi în clipa cînd furierul ieşi din cancelarie îi puseră sacul în cap şi-l bătură măr. Boreiko, care se culcase, auzi ţipete înăbuşite şi gîfîituri, dar nu se amestecă. Dimineaţa Pahomov, lăsat în nesimţire, cu mai multe coaste rupte, fu dus la spital, unde zăcu timp de o lună şi mai bine dar nu îndrăzni să spună nici pîs.

Într-o bună zi, pe Utios îşi făcu apariţia Riva. Coborî din brec, şi dădu jos cele două geamantane şi rămase pe loc, uitîndu-se dezorientată împrejur.

— Cu ce prilej pe la noi, doamnă ? o întrebă Jukovski de la fereastră.

— Unde l-aşi putea găsi pe porucikul Boreiko ori pe Zvonariov ? Sînt numită soră la dumneavoastră.

— A, poftiţi, soră dragă, rosti prietenos căpitanul, ieşind în capul scării. Permiteţi să vă iau geamantanele. Conducînd-o pe Riva în locuinţa lui, urmă : Trimit îndată să-i cheme pe porucik şi pe praporşcik. Scuzaţi-mă... nu vă cunosc numele.

— Blum.

— Căpitan Nikolai Vasilievici Jukovski.

— Îmi pare foarte bine de cunoştinţă. Îşi strînseră mîinile.

— Hei, Rivocika, ce vînt te-a adus pe la noi ? întrebă Boreiko, intrînd în cameră.

— Am fost numită pe Utios, la spitalul de debili, dar deocamdată sînt cam dezorientată.

— O să-l detaşăm imediat pe lîngă dumneavoastră pe Serghei Vladimirovici : o să vă arate şi o să vă explice totul, spuse Jukovski, zîmbind.

— Ei, chiar dacă n-o să-l detaşaţi, o să amareze chiar el lîngă Rivocika — ca la geamandură ! dădu asigurări Boreiko.

— Nu-l vorbi de rău pe Scrioja ; e băiat cuminte şi niciodată nu-şi va permite vreun gest deplasat.

Curînd apăru şi Zvonariov bucuros.

— Hei, frăţioare, trebuie să te muţi la mine, îl întîmpină Boreiko. În camera ta o să se instaleze Rivocika.

Apariţia Rivei stîrni o înviorare în viaţa bateriei de pe Utios. Invocînd felurite pretexte, Zvonariov o consulta toată ziua. Boreiko făcea glume pe seama lui Akinfiev, prezicîndu-i anumite excrescenţe cornoase în frunte.

Jukovski îşi petrecea seri de-a rîndul lîngă ea, povestindu-i despre familia lui. Gudima îşi răsucea de zor mustăţile. Pînă şi Cij încercă să facă pe cavalerul galant, dar n-avu succes. Şura, care la început era sfioasă în prezenţa Rivei, se împrieteni repede cu ea. Chiar şi soldaţii bateriei făceau presupuneri asupra celui care avea să cucerească favorurile Rivei.

— Cu praporşcikul nu se poate pune nimeni : să-l vezi ce-i mai dă tîrcoale, prorocea Lebiodkin.

— Ba nu, băieţi ! se împotrivea Blohin. Uite care-i socoteala : comandantul e însurat ; Gudima o are pe Şurka ; *praporul,* pe Varka ; numai Ursu nostru a rămas de unu singur. A lui are să fie, ţineţi minte vorba mea, o ţinea el morţiş.

Spre marea ciudă a lui Blohin porucikul avea însă tot timpul faţă de Riva o atitudine de ironie amicală.

În seara zilei în care sosise Riva, Boreiko adună soldaţii şi-i puse să cînte în cor. Sunetele armonioase ale glasurilor bărbăteşti, puternice, pluteau în văzduhul neclintit al înserării.

Vocea tunătoare, de bas, a porucikului domina. Stelele sclipeau viu pe cer ca în emisfera sudică. Licuricii săgetau, ca nişte punctuleţe de lumină ; dinspre ţărm se auzea vuietul necurmat al mării ; tentaculele palide ale proectoarelor lunecau pe suprafaţa întunecoasă a apei. Şi deasupra tuturor acestora se rostogolea avîntatul cîntec rusesc...

De peste dealuri se auzeau bubuituri surde, îndepărtate. Riva şedea ca vrăjită lîngă Jukovski.

— Daţi adesea asemenea concerte minunate ? întrebă ea.

— Aproape în fiecare zi. Boris Dmitrievici e mare meşter în treaba asta.

Viaţa celor de pe Utios îşi urma cursul în linişte ; doar mugetul surd al canonadei ce se auzea în depărtare şi cele ce se povesteau despre bombardamentele la care era supus oraşul, aminteau că e război.

Japonezii ajunseseră în preajma fortăreţei în ziua de 17 iulie. După ce s-au întărit pe poziţii, la 27 iulie au pornit la atac, izbutind să cucerească fortificaţiile înaintate din sectorul de est, aflate pe crestele dealurilor Daguşan şi Siaoguşan. În cursul zilelor de 1 şi 2 august au ocupat, pe frontul de vest, colinele Triohgolovaia şi Peredovaia. Astfel, pînă la 3 august, în sectorul de est au ajuns în dreptul liniei principale de apărare, şi au înaintat în direcţia punctelor de sprijin întărite de pe frontul de vest : colinele Vîsokaja, Ploskaia, Divizionnaia, şi spre reduta Vodoprovodnîi. Toate acestea făceau cu putinţă asaltul general asupra fortăreţei.

În dimineaţa zilei de 3 august, căzuse o ploaie destul de puternică împrospătînd aerul, răcorindu-l. Pe tot frontul domnea o linişte desăvîrşită. Artileria tăcea : doar din cînd în cînd răpăiau împuşcături răzleţe. Şi ruşii şi japonezii îşi întăreau grabnic poziţiile.

Pe la zece dimineaţa un grup de călăreţi japonezi cu un mare steag alb apăru din direcţia colinelor Volcie şi se îndreptă spre poziţiile înaintate ale fortăreţei. Ei explicară unui ofiţer rus, care îi întîmpină călare că maiorul Iamaoki, din Marele Stat-Major japonez, doreşte să predea generalului Stessel o scrisoare din partea comandantului său.

— Vă rog, domnule locotenent, să comunicaţi imediat acest lucru generalului dumneavoastră, rosti maiorul, zîmbind amabil.

— Voi transmite imediat prin telefon cererea dumneavoastră comandantului fortăreţei. Deocamdată, fiţi amabili şi aşteptaţi aici. Voi dispune să vi se servească ceai şi cafele.

Japonezii se înclinară adînc. Curînd se mai apropiară cîţiva ofiţeri şi tiraliori : duşmanii de pînă atunci începură să vorbească prietenoşi. Într-un cort ridicat la iuţeală fu servită o gustare.

— Sînt nevoit să le dau o veste tristă vitejilor apărători ai Arthurului : crucişătorul rus *Riurik* a fost scufundat la 1 august într-o bătălie navală angajată în strîmtoarea Coreei. Ca şi în bătălia de la Şantung, escadra rusă a dat dovadă de un deosebit eroism, ceea ce l-a determinat pe amiralul Togo să aducă faptul acesta la cunoştinţa împăratului nostru, spuse Iamaoki în ruseşte.

— Unde se află navele noastre care nu s-au întors la Arthur ? întrebară ruşii.

Maiorul relată amănunţit ce se întîmplase cu fiecare navă.

— Dumneavoastră ce pierderi aţi avut în aceste bătălii navale ?

— N-am avut pierderi, răspunse japonezul.

Nu-l crezu nimeni.

Peste puţin sosi şeful statului-major al lui Stessel, colonelul Reis. La apariţia lui, toţi ofiţerii săriră în picioare. Iamaoki se prezentă colonelului şi-i înmînă cîteva plicuri. După aceea, ruşii şi japonezii băură cîte un pahar de vin şi se întoarseră în liniile lor. Peste un sfert de ceas, schimbul de focuri reîncepu.

Stessel deschise unul din plicuri şi cercetă hîrtiile. Acestea erau scrise în limba engleză, aşa că generalul putu să înţeleagă doar semnăturile :

— Generalul baron Noghi şi amiralul Togo. Sînt curios ce pot să-mi scrie maimuţoii aceştia ?

— Le traduc numaidecît, excelenţă, răspunse prompt Reis. Mai este un plic pentru marinari şi o scrisoare scurtă destinată soţiei dumneavoastră.

Vestea scrisorii parlamentarului japonez străbătu ca fulgerul prin Arthur. La comandament sosiră unul după altul : Fok, Kondratenko, Smirnov, Belîi şi amiralii — prinţul Uhtomski şi Grigorovici.

— Se nimereşte foarte bine ! exclamă Stessel la vederea lor. Nu mai e nevoie să vă convoc. De îndată ce se face traducerea, ţinem un consiliu de război.

În clipa aceea, Vera Alexeevna, adînc jignită pentru faptul că soţul ei nu trecuse pe la ea ca să se sfătuiască înainte de consiliu, trimise pe cineva să-l cheme :

— Ce-i cu tine, *Anatole* ? De ce te grăbeşti să pui în discuţie propunerile japonezilor ? Înainte de orice, trebuie să le discutăm amîndoi, căci altfel, s-ar putea ca smintitul acela de Smirnov şi marinarii lui să ne joace vreo festă.

Discuţia lor fu întreruptă de sosirea lui Reis. Colonelul sărută respectuos mîna generălesei.

— Îmi permit să vă predau traducerea scrisorii baronului Noghi.

— Ce-ar putea să-mi comunice mie ? se miră Vera Alexeevna. Despături hîrtia şi citi :

«Milady,

Profit de ocazie spre a vă asigura de sentimentele celui mai profund respect şi-mi iau îndrăzneala de a vă oferi, aici anexat, un cec în valoare de zece mii dolari asupra băncii „Chosen Spacy Bank". Binevoiţi a folosi suma menţionată pentru opere de caritate, la aprecierea dumneavoastră.

Cu cea mai desăvîrşită stimă
al dumneavoastră prea supus servitor

Baron Noghi»

— Cum aş putea încasa suma aceasta în Arthurul asediat ? întrebă ea, cercetînd cecul.

— Asediul nu poate dura la infinit. De altfel japonezii cer capitularea fortăreţei înaintea asaltului general.

— Ciuciu ! Asta o să vadă ei, nu Port-Arthur ! strigă Stessel, fierbînd de mînie. Citiţi mesajul.

Reis se execută :

„Domniei Sale Domnului Comandant suprem al Armatei ruse din Port-Arthur

Avem onoarea a vă supune la cunoştinţă cele ce urmează :

Apărarea strălucită a Port-Arthurului şi-a atras admiraţia lumii întregi. Cu toate acestea, fiind blocat de pe uscat şi dinspre mare de forţe superioare, fără şanse de a fi despresurat, Arthurul nu poate să reziste la infinit, cu toată destoinicia comandanţilor şi cu toată vitejia soldaţilor ruşi. Trupele noastre sînt gata de asalt, şi cînd acesta se va dezlănţui, soarta fortăreţei va fi pecetluită. În consecinţă, pentru a evita vărsarea inutilă de sînge şi din motive umanitare vă propunem iniţierea de tratative în vederea capitulării. În cazul cînd veţi fi de acord, binevoiţi a ne face cunoscut acest lucru pînă mîine, 17 august, anul treizeci şi şapte Meidji [1], *orele 10.*

Cu toată stima,

General baron Noghi, comandantul armatei de asediu, Amiral Togo Heihatsiro, comandantul flotei de blocadă din faţa Port-Arthurului.“

— Ce neobrăzare ! Să ceară capitularea fortăreţei pentru zece mii de dolari ! izbucni generăleasa revoltată.

— Ciuciu ! Pun să mi se deseneze un ciuciu şi li-l trimit, declară Stessel categoric. Altceva, ce mai scrie ?

— Se propune să evacuăm din fortăreaţă, pînă mîine la orele două, femeile, copiii, străinii şi preoţii.

— Femeile sînt necesare în spitale : preoţii, la fel : copiii nu pot fi lăsaţi să plece fără mame, iar străinii pot să ne dea în vileag anumite secrete militare. Deci şi această propunere este inacceptabilă, hotărî Vera Alexeevna în locul soţului ei.

— În schimb, am scăpa de un număr de guri de prisos, sugeră Stessel.

— Aş ! parcă a mai rămas multă lume aici : femei, vreo trei sute, copii, vreo cincizeci ; preoţi, vreo douăzeci... plus vreo două duzini de străini. Ai face mai bine să-l expediezi din Arthur pe Smirnov cu şleahta lui de subalterni şi pe amirali.

— Dumneata ce părere ai, Viktor Alexandrovici ? se adresă Stessel şefului său de stat-major.

— Ca întotdeauna, mă plec în faţa înţelepciunii mult stimatei

[1] De la înscăunarea împăratului Mustu-hito, sub a cărui domnie (1867—1912) Japonia a dus războaie de agresiune împotriva Chinei şi Rusiei (n.ed.).

Vera Alexeevna şi mă asociez la părerea domniei sale, răspunse colonelul, înclinîndu-se curtenitor.

Cu aceasta, consiliul de familie luă sfîrşit.

Peste un sfert de ceas Stessel citea tare în consiliul de război hîrtiile primite de la japonezi, trecînd prudent sub tăcere scrisoarea către soţia lui.

— Drept răspuns o să le trimit japonezilor un ciuciu desenat după mîna mea ! îşi încheie el relatarea.

— Cum ? Ce anume ? întrebară mai multe glasuri mirate.

— Ciciu ! şi generalul întinse pumnul cu degetul mare apărînd obscen printre arătător şi mijlociu.

— Glumiţi ? îl întrebă Uhtomski.

— Dacă luminăţia voastră sînteţi obişnuit să faceţi glume acolo, pe cuirasate, în schimb eu, aici la comandament, nu permit nimănui aşa ceva.

— În cazul acesta, în calitatea mea de prim comandant al flotei din Arthur, nu sînt de acord cu un asemenea răspuns.

— Vă recomand să vă păstraţi obiecţiunile pentru uz personal : altminteri, nimic nu mă va împiedica să vă expediez la japonezi.

— Consider răspunsul propus de comandantul regiunii nedem de un general rus, rosti Smirnov.

— Cum, dumneavoastră socotiţi că trebuie să încep tratativele pentru capitulare ? Vă previn că oricine va îndrăzni să scoată numai o vorbă despre aceasta, va fi imediat spînzurat, indiferent de grad şi de rangul său, strigă generalul izbind cu pumnul în masă.

— Nu prea se pare că japonezii vor înţelege cum trebuie gestul excelenţei voastre, obiectă Kondratenko. Acesta înseamnă la ei cu totul altceva.

— Ce anume ?

— La ei doar femeile de moravuri uşoare fac un asemenea semn atunci cînd vor să atragă bărbaţi.

Cei de faţă se siliră să-şi ascundă zîmbetele.

— În acest caz, vom explica şi semnificaţia lui la ruşi, insistă Stessel, cam fîstîcit.

— Nu vor pricepe ce vrem să spunem şi o să rîdă de noi, replică Fok. Ar fi preferabil să răspundem scurt : „Onoarea şi demnitatea Rusiei nu permit nici măcar gîndul capitulării fortăreţei, atît timp cît nu sînt epuizate toate posibilităţile de apărare."

— Să se suprime sfîrşitul frazei, îşi exprimă părerea Kondratenko. Sub forma aceasta, răspunsul nostru le-ar da japonezilor speranţa că Arthurul ar putea totuşi să capituleze mai tîrziu.

Stessel se declară de acord, astfel că fu adoptat textul răspunsului cu amendamentul propus de Kondratenko.

— Acum, problema a doua : e cazul să se evacueze din fortăreaţă femeile şi copiii ? întrebă comandantul regiunii fortificate.

Părerile erau împărţite. Unii se declarau pentru evacuarea femeilor, alţii, împotrivă.

— Şi eu sînt contra, spuse Stessel şi repetă argumentele soţiei lui.

Pe neaşteptate, fu susţinut de Smirnov.

— Despărţirea de familiile lor va zdruncina moralul apărătorilor fortăreţei.

Fok făcu un gest grăitor cu degetul la frunte, dar nu-i contrazise.

A doua propunere a japonezilor fu de asemenea respinsă.

— Colonelul Reis va redacta răspunsul şi, după ce-l va traduce în limba engleză, îl vom expedia mîine japonezilor printr-un curier, declară Stessel, ridicînd şedinţa consiliului.

În seara aceleaşi zile, Reis, Fok şi Saharov se adunară în buduarul Verei Alexeevna pentru a discuta ce aveau de făcut cu cecul primit.

— E o sumă prea mică, pentru a fi acceptată. Slavă-domnului, graţie străduniilor şefului politic, stăm bine cu banii.

— În schimb, primesc în fiecare zi reclamaţii prin care e învinuit de abuzuri, comunică Reis.

— Şi ce faceţi cu ele ? întrebă Fok.

— I le trimit tot lui pentru cercetări. După aceea, reclamaţiile nu se mai repetă.

— E un procedeu inteligent, încuviinţă generăleasa.

— După aprecierea dumneavoastră, ce sumă ar fi suficientă pentru acoperirea nevoilor societăţii de binefacere ? se informă Saharov.

— Exact de o mie de ori mai mare, răspunse Fok, în locul Verei Alexeevna.

— Mă tem că o asemenea sumă nu se va găsi la japonezi.

— Ei, atunci vom face cumva faţă nevoilor cu mijloace proprii, rosti generăleasa.

— Dispuneţi să răspund în acest sens ? întrebă Reis.

— Da, desigur. Şi restituiţi-le cecul, porunci Vera Alexeevna.

Musafirii îşi luară rămas bun.

A doua zi, la ora fixată de japonezi, le fu înmînat răspunsul la toate propunerile.

Stelele păleau. Spre răsărit cerul se lumina tot mai mult şi peste puţin, soarele se ivi de după orizont.

Un tun bubui surd undeva în depărtare şi văzduhul străveziu, neclintit, fu sfîşiat de zborul şuierător al obuzului. O volbură de fum negru ţîşni undeva la marginea oraşului. Cel dintîi proiectil fu urmat de al doilea, de al treilea. Oraşul încă dormea. Vuietul canonadei îi trezea din somn pe locuitori. Speriaţi, aceştia alergau afară, pe străzi, şi priveau neliniştiţi împrejur. Cîteva căruţe o luară la goană, huruind asurzitor şi alarmînd toată lumea în drumul lor.

Femeile se închinau şi duceau grăbite copiii în subsoluri, în pivniţe.

Îndată ce bubui primul tun, pe poziţii totul se puse în mişcare : tunarii forfoteau în baterii, îndreptînd tunurile în direcţia ordonată ; trupele de intervenţie de la forturi se pregăteau repede pentru a înfrunta asaltul. Numărul santinelelor de la întăriturile de pămînt fu sporit. Rezervele fură aduse mai aproape de linia de rezistenţă. Arthurul se pregătea să întîmpine inamicul.

Bombardamentul se înteţea, cu fiecare clipă. Lovind parapetele forturilor şi ale bateriilor, obuzele zvîrleau în sus trombe de nisip şi de pămînt.

Peste puţin, bombardamentul se transformă într-un vuiet continuu. Se dezlănţuise cel dintîi asalt al fortăreţei.

Şiruri de brancarde începură să ia drumul zonei interioare.

Stessel dormea dus cînd Reis sosi la el cu raportul. Fu întîmpinat de Vera Alexeevna care, aflînd despre ce era vorba, se duse să-şi trezească soţul.

— Japonezii au dezlănţuit atacul ! spuse ea, după ce-l zgîlţîi îndelung, abia izbuti să-l deştepte din somnul adînc în care era cufundat.

— Au năvălit în oraş ? A început măcelul ? bolborosi generalul, sufocat de spaimă. Să se trimită numaidecît la comandament o sotnie de cazaci, cu mitraliere şi tunuri ! striga el, zăpăcit, scăldat în sudoare rece.

— Pentru dumnezeu, *Anatole,* linişteşte-te ! Încă n-a năvălit nimeni. A început doar bombardamentul pe toată linia. Reis crede că asaltul e iminent. Smirnov, Gorbatovski şi Kondratenko au plecat în sectoarele ameninţate, îl lămuri Vera Alexeevna.

Îmbrăcîndu-se în pripă, neputînd nimeri mînecile de emoţie, generalul, deodată tras la obraz şi îmbătrînit, ieşi să stea de vorbă cu şeful său de stat-major. După ce ascultă raportul, Stessel ceru să i se aducă un cal de şa.

— Mă duc la fortul 2; de acolo, se observă bine tot frontul bombardat, spuse el tare.

— Nu te las să pleci, declară generăleasa cu hotărîre. Ce să cauţi tu în linia întîia. Alege-ţi un punct neprimejduit în zona interioară, de unde poţi să vezi bine totul, şi rămîi acolo.

— Fortul 1 aproape că nu e bombardat; din el se vede fortul 2 şi, parţial, spaţiul dintre el şi fortul 3, sugeră Reis.

— Acolo sînt adăposturi bune? întrebă Vera Alexeevna.

— Da. Sînt adăposturi cu bolţi de beton, groase aproape de un arşin şi jumătate, răspunse colonelul.

— Ei bine, du-te, spuse generăleasa cu un oftat. Dar, Viktor Alexandrovici, să nu-l leşi pe *Anatole* să-şi rişte viaţa: e atît de imprudent.

— Voi face tot posibilul ca să păzesc pe excelenţa sa.

După micul dejun, Stessel şi Reis se duseră la fortul 1, ocolind pe departe sectoarele aflate sub bombardament. Din cauza fumului şi a prafului nu vedeau aproape nimic; în schimb acolo era linişte iar ospitalierul comandant al fortului le servi fără întîrziere ceai cu coniac. În acel sector îşi petrecu Stessel vremea pînă seara, în deplină siguranţă. E drept că, din cînd în cînd, conversaţia paşnică era întreruptă de sosirea unor rapoarte alarmante, dar generalul le expedia îndată la Smirnov, sau la Kondratenko, cu rezoluţia: „Vă recomand să procedaţi după aprecierea dumneavoastră, potrivit cu împrejurările.“ La asta se mărginea rolul lui în conducerea bătăliei ce se dezlănţuise.

Îndată ce bubui primul tun, generalul Kondratenko se grăbi să plece pe poziţii. În drum îşi dădu seama că sectorul cel mai violent bombardat era intervalul dintre forturile 2 şi 3, precum şi cota numită *Bolşoe Orlinoe Gnezdo*, din spatele lor. Din acel punct avea cîmp excelent de vedere peste tot, spre fronturile de nord şi de est ale fortăreţei. Generalul se îndreptă într-acolo. Peste puţin, fu ajuns din urmă de Belîi.

— Încotro, Roman Isidorovici? Întrebă acesta.

— Spre Bolşoe Orlinoe.

— Deci, avem acelaşi drum. Am hotărît să-mi instalez acolo postul de observaţie.

Ajunşi într-o văgăună adîncă, imediat în spatele cotei Orlinoe Gnezdo, cei doi generali descălecară şi începură să urce povîrnişul. În drum, se întîlniră cu un matroz rănit.

— De unde vii, viteazule? îl întrebă prietenos Kondratenko.

— De sus, de pe Gnezdo, răspunse matrozul, arătînd cu mîna îndărăt.

— Ce se petrece acolo ?

— Trage aprig japonezu', nici nu te lasă să-ţi tragi răsuflarea. Pe comandantul nostru, sublocotenentul Wilhelms, l-a omorît pe loc ; ne-a stricat şi un tun, aşa că acum, acolo, mai trage doar unul singur. Mă pansez şi vin îndărăt, adăugă el, arătîndu-şi braţul ; sus au mai rămas prea puţini de-ai noştri.

— Bravo ; du-te cu dumnezeu !

— Slujesc voios, excelenţă ! Păziţi-vă de ceasul rău, să nu vă lovească.

— Minunaţi oameni sînt marinarii ăştia ; curajoşi, inteligenţi, cu iniţiativă, spuse Kondratenko, admirativ. Iată ce înseamnă şcoala. Uneori, un electrician ori un artificier bagă în cofă chiar şi un ofiţer de la noi, de la tiraliori.

Urcau anevoie pe potecuţa ce ducea spre cota Gnezdo. La jumătatea drumului cei doi generali se opriră să mai răsufle. În faţa lor, se desfăşura panorama întinsă a sectorului bombardat : la dreapta, învăluit într-un nor de praf, abia se întrezărea fortul 2. Drept în faţă, la vreo două verste, se vedeau cele două redute vechi, chinezeşti, 1 şi 2, apărate de cîte două rînduri de sîrmă ghimpată. Prin binoclu, se observau parapetele pe jumătate dărîmate şi soldaţii adăpostiţi în şanţul din spate. La sînga, se distingea limpede fortul 3.

— Bateriile noastre răspund cu un foc la zece japoneze, rosti Kondratenko îngrijorat.

— Ba chiar multe din ele au fost reduse la tăcere, răspunse Belîi. Experienţa de la Kindjou n-a fost folosită pe deplin de noi. Tunurile se văd ca în palmă. Bateriile care au piesele mascate, ca Zaliternaia, Zaredutnaia şi Volciia-Mortirnaia susţin şi acum un foc intens. Trebuie să fie camuflate şi celelalte baterii chiar în noaptea asta.

Generalii porniră mai departe. Apariţia lor îl miră nespus pe căpitanul Kremniov, comandantul fortului :

— Excelenţă, de ce aţi venit încoace ? întrebă el cu îngrijorare. Aici riscaţi să fiţi răniţi.

— Sîntem obişnuiţi să împărtăşim truda şi primejdia cu subalternii noştri, răspunse Kondratenko. Ce se petrece la voi ?

— Stăm liniştiţi, aşteptăm să se potolească tragerea, ca să reparăm stricăciunile şi să evacuăm pe cei grav răniţi.

Kondratenko inspectă fortul. Afară, pe parapete, se aflau numai santinelele ; restul trupei intrase în cazemate. Aruncînd o privire prin adăposturi, generalul dădea cu glas tare ziua bună ostaşilor şi glumea cu ei. Deodată, undeva aproape explodă un obuz ; totul fu învăluit într-o perdea groasă de fum.

Doi soldaţi răsăriră din adăpostul cel mai apropiat, apucară de mînecă pe comandantul lor de divizie şi, fără multă ceremonie, îl îmbrînciră înăuntru, în adăpost.

— Se poate, Roman Isidorovici ? îl dojeni unul din tiraliori.

În adăpostul neîncăpător, Kondratenko se aşeză pe o manta făcută colac şi intră în vorbă cu tiraliorii.

— Cum vă descurcaţi cu mîncarea ? întrebă el.

— Bucătăriile vin seara, cînd se întunecă, dar cu apa stăm prost ; zăpuşeală, ni-i sete, apa e puţină şi se cloceşte repede, se plîngeau ostaşii.

— Dar de japonez, nu vi-i frică ?

— Cîtuşi de puţin. De-am mai avea vreo două mitraliere n-ar pune el mîna pe Gnezdo cît ar trăi, răspunseră cu hotărîre tiraliorii.

Generalul îşi făcea la iuţeală însemnări în carnet.

Profitînd de un răstimp de acalmie, el îşi văzu de drum, iar soldaţii se apucară să dreagă parapetele năruite şi să desfunde tranşeele. Matrozii trebăluiau pe lîngă tunurile avariate. Belîi stătea lîngă ei şi-i îndruma.

Kondratenko se apropie de el, şi cei doi generali plecară împreună spre linia a doua.

— Acum, încotro, Roman Isidorovici ? întrebă Belîi, sărind în şa.

— Hai să-l căutăm pe Smirnov ; se află undeva pe creasta Skalistîi. Poate-o fi şi Stessel pe acolo.

— Nu prea cred. Pe ei nu-i găseşti niciodată împreună.

— Adevărat. Ciudată situaţie e la noi, în Arthur. De fapt, aici sînt doi comandanţi şi în plus încă un comandant al flotei şi tustrei se războiesc între ei. Pofteşte de te descurcă cu cele trei excelenţe, rosti Kondratenko, îngîndurat.

— Eu am hotărît de mult să ascult ordinele tuturor şi să acţionez cum mă taie capul, sau de acord cu dumneavoastră, spuse Belîi.

— Ce părere aveţi : în ce sector vor ataca ?

— Punctul nostru nevralgic la Arthur este flancul stîng. Dacă japonezii vor ataca dinspre golful Golubinaia spre Liaoteşan, Arthurul va fi făcut mat din două mişcări. Se pare însă că ei au intenţia să asalteze cu toate forţele frontul, de-a dreptul spre oraş, străpungînd liniile noastre între forturile 2 şi 3. Acolo intervalul este apărat numai de două întărituri vechi, de campanie — redutele 1 şi 2.

Cei doi generali ajunseră pe creasta vecină denumită Skalistîi Kreaj [1]. În dosul ei, fuseseră dispuse în stare de alarmă rezervele şi bateriile artileriei de cîmp.

Zărindu-i pe generali, comandantul divizionului 7 de artilerie din divizia de tiraliori, colonelul Mehmandarov, un bărbat spătos, cu barba lată, neagră, se apropie de ei :

— Excelenţă, stăm aici din zori fără să ştim de ce şi pentru ce. Apă nu-i. Dogoarea, praful, sînt înăbuşitoare ; tăunii nu dau pace cailor, raportă colonelul.

— Cine v-a fixat sectorul acesta ?

— Generalul Smirnov ne-a trimis aici în dispozitiv de alarmă, răspunse colonelul, cu un pronunţat accent caucazian.

— N-aveţi idee, unde o fi generalul Smirnov ?

— E mai încolo, pe creastă. Şade după o stîncă şi, scrie, tot scrie, şi nu ia nimic în seamă, răspunse Mehmandarov cu ciudă.

— Am să-i vorbesc îndată, făgădui Kondratenko.

După o jumătate de ceas de căutare, Belîi şi Kondratenko îl găsiră pe Smirnov, împreună cu şeful său de stat-major, colonelul Hvostov, un bărbat trupeş, înalt. Generalul îi dicta un ordin interminabil.

— A, ce bine îmi pare că vă văd ! îi întîmpină el bucuros. Am elaborat zece ipoteze posibile ale asaltului fortăreţei, precum şi măsurile ce se impun pentru respingerea lui. Iată, ascultaţi : Smirnov scoase un teanc de file scrise şi începu să citească :

— „Ipoteza numărul I. Sînt asaltate forturile 1 şi 3. Trupele regimentului 25 de tiraliori vor ocupa...“ Urma cea mai amănunţită enumerare a subunităţilor, pînă la plutoane, cu indicarea direcţiei de marş pentru fiecare şi a timpului precizat la minut. Acum, Vasili Feodorovici, vine rîndul artileriei ! Smirnov începu să enumere bateriile care urmau să acţioneze, precizînd direcţia tirului, felul proiectilelor, înălţătorul...

— Acum, ipoteza numărul 2 ! continuă generalul pasionat de creaţia sa.

Belîi pufăia enervat.

Kondratenko îşi ciupea nerăbdător barbişonul, uitîndu-se ba la Belîi, ba la Hvostov. Lectura ţinu cel puţin un ceas.

— Ei, ce ziceţi, Roman Isidorovici ? Credeţi că am omis ceva ? întrebă Smirnov.

— Nu cred că e posibil să se prevadă totul, excelnţă. Şi apoi, ordinele dumneavoastră de operaţii trebuiesc confirmate de acord cu generalul Stessel.

---

[1] Creasta Stîncoasă (n.t.).

— S-ar putea ca să nu fie de acord cu ele... răspunse Smirnov trist.

„Bine ar face", gîndi fără voia lui Kondratenko.

Smirnov continuă :

— Le va respinge... Nu fiindcă ar fi proaste, ci pentru că vin din partea mea. Roman Isidorovici, n-aţi putea să-i spuneţi aceste propuneri ca fiind ale dumneavoastră ?

— Stessel şi-ar da îndată seama, că nu sînt elaborate de mine, spuse Kondratenko adăugînd în sine : „căci eu n-aş fi scris niciodată cu asemenea galimatias..."

Cei trei generali rămaseră o clipă tăcuţi.

— Excelenţă, majoritatea bateriilor au fost grav lovite şi nu-i vor putea sprijini pe tiraliori, în timpul asaltului, spuse Belîi. E necesar să se ceară ajutor de la flotă.

— Nu-i indicat să se facă apel la marinari peste capul lui Stessel. Cînd ar auzi aşa ceva, fără îndoială că s-ar supăra.

— Iau asupra mea acest lucru, îl sprijini Kondratenko pe Belîi.

Mehmandarov sosi călare şi ceru din nou permisiunea de a retrage bateriile pentru a adăpa caii.

— Doi cai au şi fost răpuşi de arşiţă, adăugă el.

— Nu, nu. Prin aceasta îmi zădărniciţi ipoteza numărul 3, pentru respingerea atacului japonez. Aşteptaţi pînă spre seară, ordonă Smirnov.

— Pînă atunci n-o să mai am cai la atelaje.

— Deocamdată n-avem nevoie de artilerie de cîmp. Nu se observă nicăieri pregătiri pentru atac. Cred că divizionul ar putea fi lăsat să plece, obiectă Kondratenko.

— Vă rog, fără obiecţiuni cînd dau eu un ordin ! se răsti Smirnov.

— Am înţeles ! răspunse Roman Isidorovici, luînd poziţia de drepţi. Vasili Feodorovici, să mergem mai departe !

— Generalul Belîi va rămîne cu mine.

Belîi n-avea altceva de făcut decît să se supună. Kondratenko se îndepărtă fără să salute.

— Lăsaţi o baterie pe loc, iar celelalte două retrageţi-le mai în spate şi adăpaţi caii, îi ordonă el lui Mehmandarov.

— Să trăiţi, Roman Isidorovici ! mulţumi colonelul cu însufleţire. Cu încăpăţînatul ăsta, nu poţi să te înţelegi. Comandantul divizionului plecă vesel, în galop.

Seara se adunară la Stessel pentru un consiliu de război Kondratenko, Belîi, Fok, Reis şi amiralul Uhtomski. Smirnov lipsea, dar îl trimisese pe Hvostov ca să-l reprezinte. După ce ascultă

rapoartele subalternilor, Stessel îi invită să se pronunţe în privinţa măsurilor menite să întărească puterea defensivă a fortăreţei.

— Comandantul fortăreţei supune o serie de consideraţiuni în această chestiune, raportă Reis şi întinse notele dictate de Smirnov.

Stessel începu să le citească cu glas tare. Unii dintre cei de faţă rîdeau pe înfundate.

— Galimatias, divagaţii, fleacuri, exclamă Stessel, aruncînd notele pe masă. Colonele Hvostov, vă invit să-l sfătuiţi pe generalul Smirnov să se abţină pe viitor de la asemenea literatură, altfel am să-l trimit la balamuc, să stea acolo pînă la sfîrşitul asediului.

— De mult trebuia făcut acest lucru ! observă prompt generalul Nikitin. Încă nu ştii, Anatoli Mihailovici, că din vina lui azi, la divizionul şapte, au pierit mai mulţi cai, răpuşi de arşită şi de lipsă de apă.

— Voi institui o comisie pentru cercetarea acestui caz, sub preşedinţia dumitale. Vă invit să luaţi în cursul nopţii, toate măsurile pentru a se reface fortificaţiile avariate în urma bombardamentului, ordonă Stessel.

Pe Elektriceski Utios, viaţa îşi urma cursul ei din totdeauna. Toată lumea începu să trebăluiască dis-de-dimineaţă. Bateria deschise de mai multe ori focul asupra unor obiective terestre. Înainte de masă, oamenii se duseră să se scalde. Pe mare, pînă la orizont, domnea o linişte desăvîrşită ; doar vuietul necurmat ce se auzea de peste colina Zolotaia arăta că bombardamentul continuă. După amiază, deasupra oraşului se ridică un nor uriaş de fum negru. Boreiko ordonă telefoniştilor să întrebe ce se întîmplase. Aceştia aflară că fuseseră încendiate depozitele de ulei din port şi că focul se propagase asupra clădirilor vecine, fiind cuprins de flăcări aproape tot portul.

— Grozav arde, înălţimea voastră. Ticălosul de japonez a început să bată şi mai de zor cînd a văzut focul, ca să nu-l putem stinge, raportă telefonistul şef Iurkin, vorbind iute şi apăsînd pe „o“ ca cei de prin părţile Volgăi.

— Dar pe front, ce se petrece ?

— Cică japonezu' se găteşte să dea năvală. Gheneralu' nostru a stat toată ziua pe poziţii.

În timpul mesei, porucikul propuse să se ducă în oraş, ca să se informeze asupra situaţiei.

Jukovski fu de acord şi-l învoi să plece în recunoaştere împreună cu Zvonariov.

Soldaţii erau şi ei îngrijoraţi de ceea ce se întîmpla.

— Să nu răzbească japonezu' în oraş. Atunci ne-ar lua ca din oală.

— Ia te uită la ei, ce fricoşi sînt. Păi ce, o să vă lăsaţi să vă ia aşa, cu una cu două !? Aici, pe Utios, sîntem trei sute de voinici, şi pe deasupra trei muieri şi cinci tunuri, îi luă la rost Blohin. Trebuie o divizie întreagă ca să ne răpună.

— Prea te lauzi, *Bloha !* Să nu fie într-un ceas rău, îl struni Boreiko zîmbind.

— Dacă ni s-ar da cîte un pahar de vodcă pe zi, n-ar mai lua japonezu' Arthurul, cît ar trăi, i-o întoarse soldatul, şugubăţ.

— Nu bate şaua, că nu-ţi dau ! Mergi cu mine în oraş ?

— Bucuros ; îmi pun îndată bluza curată, spuse Blohin şi se depărtă în goană.

Peste puţin mergeau tustrei pe drum, ocolind colina Zolotaia. Boreiko păşea în frunte ; Zvonariov şi Blohin îl urmau grăbiţi. Ajuns pe creastă, porucikul se opri o clipă, ca să se uite împrejur.

Oraşul era învăluit într-un fum negru, gros. Ici, colo, fulgerau explozii. Prin văzduh zburau şuierînd obuze trase fără întrerupere în toate direcţiile. Din bateria de pe colina Zolotaia, ţîşneau ca dintr-un crater de vulcan, la intervale egale de timp, snopi uriaşi de flăcări, şi aerul era sfîşiat de vîjîitul obuzelor de douăzeci de puduri. La stînga, se zărea prin fum rada şi cuirasatele, viu luminate de soare. Bombardamentul ajunsese la cea mai mare intensitate.

— Maică precistă, ia uite ce prăpăd ! rosti Blohin. Nici la *Kindjova* n-am văzut aşa ceva.

— E neatinsă ! strigă deodată Boreiko şi arătă cu mîna undeva înainte.

— Cine ? întrebă Zvonariov.

— Şcoala *Puşkin*, se înţelege !

Praporşcikul pricepu îndată că prietenul lui pusese la cale toată misiunea aceea de recunoaştere ca s-o vadă pe mica institutoare cu ochii albaştri ; spuse zîmbind :

— Borea, faci pe şiretul copilăreşte ! Ai născocit cîte-n lună şi-n stele, şi cînd colo, vrei să ştii dacă aleasa inimii tale n-a păţit ceva.

— Ia mai tacă-ţi gura ; n-am timp de taclale, bombăni porucikul, drept răspuns şi-şi văzu de drum.

Străzile erau pustii. Locuitorii se ascundeau prin subsoluri şi pivniţe. Numai strengarii îşi scoteau capul pe porţi, la fiecare obuz care cădea pe aproape. Blohin mergea înjurînd pe înfundate.

O explozie bubui undeva înainte, nu prea departe, şi totul se învălui în pulbere de moloz. Într-o casă dărîmată un cîine scoase un urlet ascuţit.

— Păcat de cîine ; să ştii că l-a lovit. Ptiu, grele zile a ajuns să trăiască Arthurul ! mormăi soldatul.

Aşteptară pînă cînd se risipi praful şi nu se mai auzi şuieratul schijelor. Porniră mai departe. Trotuarul şi caldarîmul dispăreau sub mormane de pietre şi de moloz. O casă de cărămidă cu etaj era despicată de la acoperiş pînă la temelie. Se vedea interiorul camerelor : o canapea acoperită cu un covor, un pat nestrîns, în bucătărie apa ţîşnea în voie dintr-un robinet care rămăsese deschis. Un papagal zăcea în colivie cu picioruşele în sus ; o pisică alerga speriată prin pod. Oameni nu se vedeau nicăieri.

— Au plecat la timp, observă Blohin.

Boreiko grăbea mereu pasul. În sfîrşit ajunse în faţa clădirii cu etaj a şcolii *Puşkin*. Era întreagă. E drept, în preajma ei se vedeau pîlnii de obuze, iar multe ferestre rămăseseră fără geamuri. Cei doi ofiţeri se auziră strigaţi din subsol. Zvonariov se aplecă şi dădu cu ochii de numeroşi oameni pansaţi, care se înghesuiau într-o odăiţă.

— Aici sînt răniţi, spuse el. Probabil că şi surorile se află cu ei.

Găsiră după colţ uşa care ducea în subsol. Îndoindu-se aproape de tot, Boreiko coborî pe scară. Maria Petrovna le ieşi înainte.

— Aţi fost răniţi ? Veniţi la pansament ? întrebă ea, neliniştită.

— Deocamdată sîntem teferi cu toţii ; am venit să vedem ce faceţi, răspunse porucikul.

— Ce să facem, aşteptăm în fiece clipă să vină moartea ! Din zori stăm aici, înghesuiţi, în aer închis. Cînd se vor termina toate acestea ?

— Să sperăm că o dată cu venirea nopţii vom avea un răgaz. Ar trebui să vi se facă un adăpost.

Cei doi ofiţeri cercetară casa de jur împrejur.

— Eu rămîn aici să chibzuiesc ce e de făcut, iar pe tine te rog să afli care e situaţia pe poziţii. La întoarcere, vino şi mă ia, îi propuse Boreiko prietenului său.

— Bine, s-a făcut ! Hai să mergem, Blohin, se declară de acord Zvonariov.

Pe măsură ce se îndepărtau de port, obuzele cădeau tot mai rare. Ajunşi în Cartierul-Nou chinezesc, ce se ridica dincolo de zidul oraşului, cei doi drumeţi răsuflară în voie. Pe străzi se îmbulzeau o mulţime de oameni, privind bombardamentul de departe.

— Cum de aţi scăpat teferi, cum de n-aţi fost loviţi, întrebau ei, privindu-i cu mirare pe Zvonariov şi pe Blohin.

— Păi, Varka ; adică, zic şi eu, fata generalului Belîi. Uite-o colea, în colţ, stă plecată asupra unei tărgi. Poate-o face dumneaei rost de oleacă de spirt pentru înălţimea sa.

Praporşcikul o strigă pe Varia.

— Cum ai ajuns aici ? întrebă ea, apropiindu-se de Zvonariov. Halatul ei alb era plin de sînge ; chiar şi basmaua albă era pătată. Părul ciufulit îi ieşise de sub basma.

Praporşcikul o întrebă dacă nu are ceva de băut pentru Solomonov.

— Aduc numaidecît, spuse Varia şi se făcu nevăzută.

Blohin alergă la ofiţerul rănit, ducîndu-i vestea îmbucurătoare. În urma lui veni şi fata cu un pahar de vin.

— Bea-l, o să te întărească ! Unde eşti rănit ? Varia începu să-i scoată repede pansamentele. A, rănile nu sînt grave ; acum e important numai să nu se infecteze.

În clipa aceea, Belîi sosi călare la post şi, zărindu-l pe Zvonariov, îl strigă.

— La bateriile *B* şi Zaliternaia n-a rămas nici un ofiţer. Du-te imediat acolo. Organizează tragerea — mai întîi la Zaliternaia ; pe urmă, ocupă-te şi de bateria *B*. Am să chem de pe Utios compania dumitale. Pînă la sosirea ei, va trebui să te descurci singur, dispuse generalul. Nu cumva eşti din comapania a şaptea ? întrebă el întorcîndu-se spre Blohin.

— Da, excelenţă, dintr-a şaptea.

— Ştii să călăreşti ?

— În copilărie am păscut cai.

— Ai să duci pe Utios un ordin al meu.

Peste o clipă, şuierînd tîlhăreşte, Blohin porni în goana goanelor.

— Treci pe la şcoală ! mai avu timp să-i strige praporşcikul. Soldatul dădu din cap şi pieri din vedere.

Zvonariov îşi luă rămas bun de la Varia.

— Bagă de seamă : în baterii e primejdie mare. Azi au fost omorîţi patru ofiţeri de artilerie, trei — răniţi, iar din soldaţi au rămas mai puţin de jumătate. Te rog să nu faci pe viteazul, rosti Varia cu îngrijorare în glas. Îmi promiţi ?

— Doar sînt un fricos, după cum toată lumea ştie ! spuse cu un zîmbet praporşcikul, drept răspuns.

— Dacă ţi se întîmplă ceva, dă-mi de veste şi sosesc îndată, în zbor, făgădui Varia.

— Treci pe la Zaliternaia, să te odihneşti. Eu, probabil că am să fiu ocupat pînă dimineaţa cu repararea diferitelor stricăciuni.

Varia îşi apropie faţa de Zvonariov. O clipă i se păru că ea voia să-l sărute şi o privi mirat. Fata se ruşină şi se trase repede îndărăt.

— Poate că voi accepta invitaţia dumitale, spuse ea de la distanţă.

În bateria Zaliternaia era un adevărat dezastru. La flancul drept al bateriei, se căsca o groapă uriaşă, rămasă în locul magaziei de pulbere care sărise în aer. Totul împrejur era acoperit de pămînt, de spărturi de beton, de scînduri pîrjolite. Printre ruine zăceau vreo zece cadavre oribil mutilate. Mirosea greu a fum şi a carne arsă. Din cele patru piese, numai tunul naval *Armstrong* rămăsese intact. Mai mulţi tunari rătăceau de colo colo prin baterie. Zvonariov îi chemă.

— Sînt trimis comandant la voi, le spuse el. Ce s-a întîmplat aici, în timpul bombardamentului de ieri şi de astăzi ?

— Eri, japonezu' a bătut tot pe-alături, că nu vedea bateria. Azi, dis-de-dimineaţă, a înălţat în văzduh un cartoboş, a reperat bateria şi a început să tragă drept asupra ei. Pe urmă a nimerit în pulberărie. Pe unii i-a făcut bucăţi, pe alţii i-a zvîrlit la cincizeci de stînjeni în jur.

Praporşcikul le ordonă să care cadavrele în dosul bateriei şi să refacă parapetul ; pe urmă plecă spre bateria *B*.

Ocolind colina Zaliternaia şi tranşeele tiraliorilor de pe coasta ei, Zvonariov începu să urce pe drumul ce ducea spre bateria *B*. Aceasta era protejată din două părţi de aşa-numitul zid chinezesc — un val de pămînt ridicat de ingineri germani, încă pe cînd chinezii erau stăpîni în Arthur. Valul era înalt de un stînjen şi jumătate şi gros de aproape două şi jumătate. Năpădit de o iarbă deasă, el se contopea perfect cu terenul din jur, aşa că era foarte util pentru apărarea intervalelor dintre forturi şi întărituri.

Bateria *B* se afla încă sub bombardament. Tunurile ei tăceau. Tunarii ascunşi prin adăposturi scoteau cînd şi cînd capul afară.

Însoţit de un artificier, praporşcikul inspectă bateria. Numai trei tunuri erau întregi. Parapetele de pămînt fuseseră rase de obuze, şi stratul de beton dezgolit.

Zvonariov examina atent toate stricăciunile cu un ochi profesional. Soldaţii îl priveau miraţi cum se tîra în genunchi, cercetînd pîlniile făcute de obuze, măsurîndu-le adîncimea şi diametrul.

— Ei, băieţi, aţi stat destul prin cazemate. Haideţi să dregem platformele şi parapetele ! ordonă Zvonariov.

Peste puţin, toţi ostaşii teferi şi uşor răniţi astupau gropile şi reparau platformele tunarilor.

Zvonariov se duse la postul de comandă — o mică turelă blindată, cu o ambrazură în faţă, ca şi pe Zaliternaia. Prin ambrazură se zăreau două linii de tranşee pentru tiraliori, cu obstacole de sîrmă. Jos, în depărtare, forfoteau siluetele întunecate, abia vizibile ale japonezilor. Se însera. Soarele asfinţea în zare spre crestele albăstrii ale colinelor Volcie. Prin văi pogorîseră umbrele amurgului. Bombardamentul scădea în intensitate. O adiere răcoroasă plutea prin aer. În spatele bateriei se auzi huruitul bucătăriilor care soseau. Se aşternea o noapte neliniştită, plină de necunoscut.

Cînd Zvonariov se întoarse la baterie, din întuneric se ivi silueta masivă a lui Boreiko.

— Ce se petrece aici la voi ? se informă el.

Zvonariov îl informă amănunţit.

— E întuneric beznă ; trebuie să lucrăm la lumina felinarelor. Proectorul nu funcţionează, îşi încheie el raportul.

Un ostaş se amestecă în discuţie,

— Ieri ni s-a adus la baterie un tun ciudat : scurt, de aramă, seamănă cu o broască. Cică ar fi pentru luminat, în loc de rachete. Dar nimeni nu ştie cum să-l folosească.

— Unde e ? întrebă Boreiko.

Dintr-o cazemată de la margine, fu scos un tunuleţ de aramă cu afet de lemn.

— E mortier de o jumătate de pud, cu ţeavă lisă ; se încarcă pe la gură cu *brandskughele* — proiectile incendiare, preciză Boreiko. Aveţi proiectile pentru el ?

— Avem ! Tare-s ciudate : două funduri de fier unite printr-o vergea, iar între ele ceva cenuşiu care ustură pe limbă.

— Acum cincizeci de ani cu proiectile dintr-astea, la Sevastopol se trăgea asupra navelor de lemn şi a forturilor pentru a le incendia.

— Nu s-ar putea să-l încercăm chiar acum ? propuse Zvonariov.

— De acord, dar ceva mai departe de baterie ca să nu atragem focul japonezilor.

Mortierul fu dus pe braţe dincolo de zidul chinezesc. I se introduse pe la gură o încărcătură de pulbere, un dop de hîrtie, şi peste el un *brandskughel* în formă de butoiaş. În orificiul de aprindere fu vîrît tubul aprinzător, de lemn, prin care se dădu foc încărcăturii cu ajutorul unui băţ lung, prevăzut la un capăt cu un fitil aprins.

Micul mortier trase, bubuind asurzitor şi se răsturnă cu afetul în sus. Şuierînd, *brandskughelul* ţîşni spre cer, ca un glob de foc, luminînd destul de bine terenul. Descriind o traiectorie curbă,

căzu ca o ghiulea aprinsă în poziţiile japonezilor. De acolo izbucniră ţipete de spaimă, urmate de o rafală de împuşcături. Tunarii strigau încîntaţi :

— Aha, nu i-a plăcut japonezului mizilicul nostru ! Duhneşte a carne friptă ! Înălţimea voastră, nu s-ar putea să le mai trimitem un plocon ?

Dar porucikul nu le dădu voie să mai tragă şi-i trimise pe toţi înapoi la baterie.

Peste puţin se auzi din spatele bateriei un cîntec avîntat, însoţit de şuierături voiniceşti :

Ostăşelule, fîrtate,
Unde vi-s nevestele ?
Tunurile încărcate,
Ele ni-s nevestele !

— A, ai noştri tropăie aşa, spuse Boreiko, recunoscînd şuierăturile voiniceşti ale lui Blohin.

Nu se înşela. Pe poziţii se iviră curînd Jukovski şi Gudima, urmaţi de toată compania.

— Eu şi Alexei Andreevici rămînem aci, iar dumneata şi Serghei Vladimirovici vă rog să vă duceţi cu secţia întîia la Zaliternaia, ordonă căpitanul, după ce ascultă raportul lui Boreiko.

— Am înţeles ! Secţia întîia, adunarea ! Drepţi ! Direcţia, bateria noastră, înainte, marş ! comandă Boreiko.

La Zaliternaia, era mai multă linişte, decît la bateria *B.* Gloanţele nu ajungeau pînă acolo, iar obuzele cădeau mai rar. De-a lungul frontului bateriei începură să pîlpîie curînd focuri la care se încălzeau soldaţii. O dată cu sosirea celor de pe Utios, totul se însufleţi. Tunarii robotiră pînă în zori, punînd în ordine tunurile şi adăposturile. Ajutat de Lebiodkin, Smekalov şi Iurkin, Zvonariov puse la punct proiectorul defect, repară instalaţia electrică, conducta de apă şi montă deasupra tunurilor bonete de camuflaj. Puţin înainte de a se lumina de ziuă, apăru Varia, istovită.

— Serioja, vezi că ai musafiri ! strigă Boreiko, zărind-o.

— Cad din picioare de oboseală, se plînse Varia. Vîsokih a murit acum o jumătate de oră. Sadîkov zace în nesimţire ; Solomonov are fracturi complicate la ambele picioare.

— Păcat de Vîsokih, rosti Boreiko, oftînd. Ei, frumoasă amazoană, hai, du-te şi te culcă în adăpostul nostru, urmă el blajin. Scumpul dumitale Seriojenka o să te binecuvînteze şi o să te pupe înainte de a adormi.

— Ursule, fie-ţi milă de mine : sînt atît de obosită, încît nici măcar nu te pot răsplăti cu o palmă pentru obrăznicia dumitale.

Zvonariov o conduse în adăpostul lui.

Oamenii trebăluiră toată noaptea. Cînd cerul începu să se lumineze spre răsărit, somnul îi doborî pe toţi. Adormiră fiecare pe unde nimeri, pe cîte o manta întinsă sau de-a dreptul pe pămînt.

— Deşteptarea ! Japonezii atacă ! răcni asurzitor Boreiko. La tunuri, încărcaţi cu mitralii !

În baterie începu îndată forfotă. Frecîndu-se la ochi soldaţii alergau la posturile lor.

Închizătoarele tunurilor ţăcăneau ; ţevile se roteau. Servanţii aduceau în grabă din depozite mitralii şi săculeţe cu pulbere.

— Gata ! raportau şefii de piese, unul după altul.

— Atenţie la creastă ; cînd se iveşte mutră-strîmbă trăzneşte-l la mir ! Serioja, rămîi în baterie ; eu stau la postul de comandă, ordonă porucikul.

Zvonariov se uită împrejur. Soarele abia răsărise ; văgăunile erau încă întunecate de adumbrirea zorilor. Undeva peste culme răpăiau viu împuşcături întrerupte de bubuiturile învălmăşite ale tunurilor. Departe răsuna vuietul prelung al unor strigăte, şi nu se putea desluşi, dacă era *ura*, sau *banzai*. Cînd primele clipe de tulburare trecură, soldaţii începură să privească cu încordare în jur, căutînd inamicul. În faţă, la dreapta, la stînga nu se zărea nicăieri nici o mişcare.

— Înălţimea voastră, îngăduiţi să plece înainte cîţiva oameni, să-l pîndească pe japonez ! propuse Blohin.

Praporşcikul trimise mai mulţi oameni spre stînga poziţiilor ; pe urmă, ieşi în drumul care ducea spre bateria *B*. Prin fumul şi praful care învăluia bateria fulgerau mereu tunurile. Pe drumurile de acces dinspre inamic se zăreau lanţurile dese ale trăgătorilor japonezi, măturate de mitralii. În spatele bateriei, se îmbulzeau tiraliorii care îşi părăsiseră tranşeele. Se vedea desluşit cum ofiţerul lor îi aşeza în linie pentru contraatac.

— Pe bateria *B* s-a înălţat un steag japonez ! strigă Blohin.

Pe parapet, în mijlocul bateriei, fîlfîia o pînză albă cu discul roşu la mijloc.

— Înălţimea voastră ! strigă telefonistul Iurkin, apropiindu-se în goană de praporşcik, domnul porucik a dat ordin să alergaţi în ajutorul lor.

Înainte ca Zvonariov să-şi dea seama ce avea de făcut, Blohin şi alţi vreo douăzeci de soldaţi se şi repeziră cu armele în cumpănire spre bateria atacată. O companie de tiraliori din rezervă îi ajunse din urmă. Japonezii bătură în retragere numaidecît. Înainte de toate, praporşcikul îl văzu pe Gudima rănit la picior. Se pan-

sase la iuţeală, ajutat de ordonanţa lui. Jukovski se agita pe lîngă piese, străduindu-se să regleze tragerea. Pierderi nu erau.

— Am scăpat ieftin! spuse Gudima, stăpînindu-şi durerea. Am tras cu mitralii pînă în ultima clipă şi cînd să punem mîna pe arme ne-am amintit că rămăseseră în cazemate; trebuie să mulţumim tiraliorilor că ne-au sărit în ajutor.

— Fricoşilor, ne-aţi făcut Utiosul de ruşine! ocără Blohin. La *Kindjova*, noi am ţinut piept pînă la capăt; ne-am retras doar atunci, cînd nu mai rămăsese nimeni pe poziţie.

— Îţi dădea mîna să stai molcom pe Zaliterania, în vreme ce noi ne-am trezit încercuiţi. Ce vrei, n-aveam chef să ne alegem cu burta despicată, se dezvinovăţi Lepiohin.

Jukovski îi ordonă lui Zvonariov să deschidă foc asupra flancului japonezilor cu tunurile de cîmp de la aripa stîngă. Acele piese erau deservite de tunarii din secţia a 3-a. Ochitorii, Gnedin şi Voblîi, deşi acţionau atent şi cu precizie, se mişcau cam încet, ceea ce le atrăgea adeseori ocările lui Boreiko. Zvonariov îi găsi scotocind prin buzunarele unor japonezi morţi.

— Înălţimea voastră, poftiţi! rosti Gnedin, întinzîndu-i lui Zvonariov o hartă japoneză.

Pe hartă erau trecute detailat toate bateriile din fortăreaţa Port-Arthur, indicîndu-se calibrele tunurilor şi amplasamentele proiectoarelor şi ale depozitelor de pulbere. Praporşcikul privea harta uimit, văzînd cît de bine informaţi erau japonezii.

După amiază, inamicul se năpusti din nou la asalt. Cuceri repede redutele înaintate 1 şi 2, şi luneta Kuropatkin. Jukovski alergă la Zvonariov:

— Serghei Vladimirovici, stăm prost; inamicul ne poate cădea oricînd în spate. În caz de retragere, rămîi cu secţia de acoperire, ordonă el.

— Şi ce facem cu Zaliternaia?

— Acolo o să se descurce Boreiko singur. Noi o s-o ajutăm mai mult cu foc din flanc asupra atacatorilor.

Între timp japonezii depăşiseră pe alocuri zidul chinezesc şi începuseră să urce pe colina Zaliternaia şi spre Maloe Orlinoe Gnezdo, la o jumătate de verstă spre răsărit. Zvonariov întoarse tunurile spre ei şi deschise focul cu şrapnele. Gnedin şi Voblîi ocheau fără grabă şi după fiecare foc puneau mîna streaşină la ochi, urmărind cu atenţie exploziile proiectilelor.

— Înălţimea voastră, ar trebui să mărim înălţătorul cu o diviziune şi să reducem timpul de ardere al focosului, îl sfătuiră ei pe Zvonariov.

— Bine, fie, dar n-o mai tărăgănaţi atîta; fiecare clipă e scumpă! Ochiţi mai iute! Foc!

Nici Gnedin, nici Voblîi nu puteau însă să se grăbească. În cele din urmă, praporşcikul îşi pierdu răbdarea:

— Cară-te la naiba, eşti bun să vînezi purici, nu să respingi un asalt! strigă el lui Gnedin, şi dîndu-l la o parte, începu îndată să tragă de două ori mai repede, dar incomparabil mai puţin precis decît tunarul.

— Înălţimea voastră, zvîrliţi proiectilele în vînt, îşi dădu cu părere Gnedin, jignit.

Zvonariov îl dădu la o parte şi pe Voblîi:

— Treci la manivela de direcţie. O să ochească Jiganov. Dă-i drumul Jiganov, cît poţi mai repede! îi ordonă el subofiţerului.

Tunurile bubuiau pe întrecute. Servanţii abia aveau timp să le aşeze la loc în baterie. Loviţi pe neaşteptate din flanc şi de la spate, japonezii se rostogoliră îndărăt. Observînd acest lucru, bateriile vecine îi luară sub focuri încrucişate. Lăsînd în urmă mormane de cadavre, gloata de japonezi se repezi val vîrtej înapoi, dar în clipa aceea artileria lor îi întîmpină cu foc, căutînd să-i oprească. Totul era însă zadarnic. Soldaţii japonezi fugeau mîncînd pămîntul. Steagurile Soarelui-Răsare, dispăreau unul după altul, de pe fortificaţiile ruseşti. Tragerea slăbi în intensitate.

— Încetarea! Repuneţi tunurile în baterie! comandă praporşcikul. Iar pe voi, domnilor ochitori, o să vă trimit pe Zaliternaia, la porucik: să vă înveţe el cum să vă mişcaţi! se răsti el la Gnedin şi la Voblîi.

Aceştia îl priveau cu mirare, ştiindu-l de obicei calm şi cumpănit.

— Serghei Vladimirovici, ai salvat situaţia! Dacă ai fi deschis focul un minut-două mai tirziu, japonezii ar fi ocupat linia a doua de apărare, şi drumul spre oraş le-ar fi fost deschis, spuse Jukovski, apropiindu-se de el.

Fok se plimba nervos prin cabinetul său. Saharov, stătea în faţa lui într-o atitudine respectuoasă.

— Înţelege-mă o dată! se agita generalul. Nu pot să reţin rezervele la infinit. Smirnov şi Kondratenko nu mă slăbesc din zori. Din toată divizia mea nu mi-au mai rămas decît trei batalioane. Cu multă greutate am reuşit să-l conving pe Stessel să le păstreze ca gardă personală pentru el şi pentru comandamentul său.

— Excelenţă, vă asigur : încă o jumătate de oră, o oră, şi japonezii vor răzbi spre oraş. Totul e să nu mai daţi nici un soldat din rezervă, stăruia aprins Saharov.

— S-ar putea ca marinarii să strice totul. Nu se tem nici de dracu ! Îi bat de-i sting pe maimuţoii ăia afurisiţi.

— Am luat măsuri pentru ca ei să nu se afle unde ar trebui.

— Măsuri ! Au alergat din proprie iniţiativă spre sectorul atacat, iar acum sînt în drum spre Zaliternaia şi Orlinoe Gnezdo, în loc să se îndrepte către frontul 1, unde au fost trimişi.

— N-o să ajungă la timp ! Bateria *B* a fost redusă la tăcere ; redutele şi fortul 2 sînt în mîna japonezilor...

— Informează-te la telefonişti asupra situaţiei, îi ordonă Fok, dînd din cap.

Saharov ieşi.

— Succes deplin ! Zidul chinezesc, ocupat ! Zaliternaia, încercuită. Orlinoe Gnezdo, asaltat, raportă Saharov, întorcîndu-se. Stessel şi-a pierdut capul de tot şi vine încoace. Kondratenko, nu se ştie pe unde se află. Smirnov, la fel.

— Kondratenko se află la Bolşoe Orlinoe Gnezdo şi conduce operaţiile de acolo. La naiba cu Smirnov ! N-are nici o importanţă. E egal cu zero. Voi stărui pe lîngă Stessel să nu mai dea oameni din rezervă.

Intră Stessel, posomorît, deprimat, rotindu-şi de jur împrejur privirile rătăcite.

— Alexandr Viktorovici, ce-i de făcut ? Japonezii pot năvăli în oraş din clipă în clipă, şi să facă un masacru ca atunci cînd au cucerit Arthurul, în războiul cu China.

— Înainte de toate să se aducă aici, la comandament, toate rezervele rămase şi sotnia de cazaci, ca să avem cu ce să facem faţă în cazul unei străpungeri. În felul acesta ne vom apăra în primele clipe. Pe urmă vor putea fi angajate tratative.

— Kondratenko cere însă întăriri ; el e sigur că va putea respinge asaltul, dacă i se vor trimite măcar două batalione. Tu ce rezerve mai ai ?

— Trei batalioane.

— Trimite două pe poziţii, iar unul să rămînă aici la dispoziţia noastră.

— Ba nu mai dau nici un soldat !

— De ce ?

— Nu vreau să crăp înainte de vreme şi nu te sfătuiesc nici pe tine ! Sîntem oameni bătrîni, n-o să ne putem apăra singuri. De ai tăi nici nu mai vorbesc. Un batalion poate fi strivit în doi timpi şi trei mişcări — atunci, închipuieşte-ţi şi tu ce ar urma !

— E adevărat ; totuşi ar fi mai bine să nu-i lăsăm pe japonezi să pătrundă în oraş.

— Asta nu stă în puterile noastre !

— Kondratenko speră...

— Nu ştiu cum de mai asculţi ce spune Kondratenko...

— Smirnov garantează succesul !

— Aiureli de nebun !

În clipa aceea, se auzi o bătaie în uşă ; intră un călăreţ plin de praf, trimis cu un plic de Kondratenko. Stessel desfăcu plicul cu mîini tremurătoare. „Tirul bateriei *B*, a măturat literalmente coloanele de atacatori ; printr-un strălucit contraatac al marinarilor, inamicul a fost zvîrlit peste tot, dincolo de linia forturilor, pe poziţiile de plecare. Rog a mi se pune la dispoziţie două batalioane, pentru exploatarea succesului obţinut. Consider oraşul în siguranţă. Kondratenko“, citi generalul. Slavă ţie, doamne, rosti el cu evlavie, făcîndu-şi semnul crucii. Să se trimită rezervele cerute !

— Această relatare trebuie verificată, Kondratenko se înflăcărează uşor ; el îşi ia adeseori dorinţele drept realităţi, obiectă Fok cu răceală. Să nu ne grăbim !

— O notă telefonică de la generalul Belîi, raportă aghiotantul, prinţul Gantimurov, intrînd în cameră.

— „Toate atacurile au fost respinse : urmăresc inamicul în retragere cu focul tuturor bateriilor. Sînt la Orlinoe Gnezdo. Arthurul este în afară de orice primejdie. Belîi“, citi Stessel. Să se trimită rezervele ! Să se exprime prin ordin de zi mulţumiri marinarilor şi tunarilor, ordonă el deodată mai liniştit. Mă duc la mine, la comandament.

— Am înţeles ! răspunse Fok mohorît. Ai să vezi pe dracu ghem dacă vei trimite batalioanele înainte de a se înnopta ! mormăi el în urma lui Stessel.

— Am feştelit-o ! şopti Saharov, posomorît. Dracu să-i ia de artilerişti ! La bateria *B* se află Jukovski, cel de pe Elektriceski Utios. A ştiut Belîi, pe cine a trimis acolo !

Te rog să nu uiţi că am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să reţin rezervele, îi aminti Fok.

— Cuvîntul meu e cuvînt, excelenţă. Cu atît mai mult cu cît situaţia de astăzi se poate repeta, şi nu numai o dată. Permiteţi-mi să mă retrag.

În aceeaşi seară, îndată ce se întunecă, cerul se învălui în nori groşi de furtună. Cei trei generali : Smirnov, Kondratenko şi Be-

lîi, urmaţi de agenţii lor de legătură, mergeau călări pe drumul strategic care trecea de-a lungul liniei de fortificaţii.

— Roman Isidorovici, deşi dumneavoastră nu consideraţi judicioasă elaborarea diferitelor ipoteze operative pentru eventualitatea asaltării fortăreţei, totuşi, atacurile de astăzi au reprodus aproape întocmai ipoteza mea numărul optsprezece. Atîta numai că, contraatacul a fost executat frontal şi nu din flanc, cum figurează la mine, îi spuse Smirnov lui Kondratenko.

— E imposibil să prevezi totul, excelenţă ! Deşi nu cunosc ipoteza despre care vorbiţi, totuşi am găsit destul de uşor soluţia — singura corespunzătoare în condiţiile respective — şi contraatacul a fost încununat de succes.

— Cine ştie cum s-ar fi soldat totul, dacă nu v-ar fi sprijinit bateriile lui Vasili Feodorovici.

— Am fost ferm convins că tunarii şi marina nu vor întîrzia să vină în ajutorul infanteriei şi, precum vedeţi, nu m-am înşelat.

— Mi-e teamă numai că s-a consumat o cantitate prea mare de muniţii. Dumneavoastră, Vasili Feodorovici, ar trebui să faceţi economie, să trageţi numai la sigur şi să nu vă dispersaţi focul bateriilor asupra mai multor obiective deodată.

— Voi executa întocmai dispoziţiile excelenţei voastre, răspunse Belîi.

Zorile se revărsară suri şi reci. După ploaia torenţială care se dezlănţuise în cursul nopţii, o ceaţă deasă înecase toate văgăunile, în valuri lăptoase, de nepătruns cu ochiul. Împuşcături răzleţe trosneau surd şi se stingeau de îndată în văzduhul neclintit.

Zvonariov se urcă pe parapetul bateriei *B* şi privi prin binoclu în zare. Departe, se vedeau albăstrii colinele Volcie ; la dreapta, se profila estompat Daguşanul, la stînga Bolşoe Orlinoe Gnezdo, iar în vale, totul era ascuns în norii ce se tălăzuiau încet. Pînă şi tranşeele, situate cam la o sută de stînjeni în faţă, erau parcă învăluite în negură. Tiraliorii umblau de-a lungul tranşeelor lor fără să se mai ferească. Pe alocuri, ardeau încă focuri aprinse de cu noapte. Peste tot domnea liniştea.

Praporşcikul sări jos de pe parapet şi, după ce îi raportă lui Jukovski situaţia de pe poziţii, obţinu de la el permisiunea de a se duce la *Zaliternaia* unde îşi lăsase lucrurile. Pe drum, alături de el, păşeau agale echipe de pionieri, care se întorceau de la munca de noapte de pe poziţiile înaintate. Din direcţia opusă, se apropiau bucătării întîrziate şi furgoane de aprovizionare.

Zvonariov ajunsese aproape de Zaliternaia, cînd mai multe explozii bubuiră surd undeva în spatele lui, urmate de împuşcături

dese. Circulaţia de pe drum deveni îndată mai animată. Praporşcikul iuţi şi el pasul. Schimbul de focuri devenea tot mai intens. Peste puţin totul se contopi într-un vuiet. În mijlocul larmei răsunară deodată mai multe bubuituri de tun, învălmăşite.

Ajuns la Zaliternaia, praporşcikul se repezi la postul de observaţie. De pe deal se zăreau licăririle focurilor de arme, fulgerînd prin văgăunile pe jumătate cufundate încă în întuneric. Şirul de împuşcături se apropia cu iuţeală de Zidul chinezesc care abia se contura în adumbrirea zorilor. Curînd, din ceaţă începură să se ivească tiraliori şi matrozi răzleţi ; pe urmă, apărură pîlcuri, pîlcuri şi, în sfîrşit, lanţuri întregi de trăgători ruşi care se retrăgeau în grabă. Era evident că începuse un nou asalt. Praporşcikul dădu buzna val-vîrtej în baterie — cît pe ce să-l dea peste cap pe Boreiko.

— Ce este ? întrebă porucikul.

— Atacul ! Japonezul se şi urcă spre Zaliternaia ; deschideţi focul, repede !

— La tunuri ! Foc de mitralii ! strigă Boreiko. Du-te la flancul drept, eu rămîn la cel stîng, ordonă el.

Încă buimăciţi de somn, pe jumătate dezbrăcaţi, desculţi, tunarii forfoteau pe lîngă piese.

— Ochiţi drept în creastă ; ardeţi în pocitanii, fără comandă dar cu luare aminte. Aţi auzit, draci împieliţaţi ? răcnea porucikul, stînd pe una din traversele fortificaţiei.

Comandant de secţie la piesele de la flancul stîng era Rodionov. Blohin se agita tot acolo, fără o treabă anume. Cîteva clipe după ce tunurile fură încărcate, se ivi primul lanţ de trăgători japonezi. Tunurile bubuiră, unul după altul, întîmpinînd inamicul, măturînd totul din calea lor. Imediat se ivi însă un nou şir, apoi altul şi altul. Tirul se învălmăşi.

— Înălţimea voastră, japonezu' ne învăluie prin stînga ! strigă deodată Rodionov.

— La arme ! răcni Boreiko. Trageţi numai cu piesele din dreapta !

Tunarii săriră să-şi ia puştile, pregătindu-se să contraatace la baionetă lanţurile inamice care-i încercuiau.

— Nu vă pripiţi, ochiţi cu grijă, striga Boreiko, fără să-şi piardă calmul. Foc de flanc !

Dar şi fără comandă soldaţii făceau tot ce le stătea în putere. De atîta încordare, se înroşiseră ; cămăşile erau leoarcă de sudoare pe ei. Îşi roteau privirile împrejur şi întorceau la iuţeală tunurile în direcţia inamicului.

Învăluind bateria, japonezii ajunseră în spatele ei şi, strigînd *banzai* atacar˘ la baionetă. Vînturîndu-şi sabia şi urlînd sălbatic, Boreiko se năpusti cel dintîi asupra lor. Se încleştă lupta corp la corp. În primele clipe tunarii izbutiră să împingă inamicul îndărăt ; îndată însă băturăîn retragere, copleşiţi de forţe superioare. Tunurile nu mai trăgeau. Toată lumea pusese mîna pe arme. Făptura uriaşă a lui Boreiko domina încăierarea. Lovea în dreapta şi în stînga ; cot la cot cu el, Rodionov, Koşeliov şi Lebiodkin, îi urmau pilda. Deodată, izbind o baionetă japoneză, sabia porucikului se făcu bucăţi. Boreiko sări îndărăt, se aplecă, apucă de jos o manelă groasă de stejar cu armături de fier, lungă de un stînjen şi, învîrtind-o pe deasupra capului, se repezi din nou asupra japonezilor. Primul lor şir fu literalmente măturat ; ceilalţi, îngroziţi, se dădură îndărăt. Înarmaţi cu ştergătoare de tun, Rodionov şi Lebiodkin îşi urmau comandantul. Cu acele arme înspăimîntătoare zdrobeau capete, frîngeau braţe, doborau. Rîndurile atacanţilor japonezi se clătinară, apoi deodată o rupseră la fugă. Tunarii se repeziră după ei. Tiraliorii le săriră în ajutor şi inamicul fu cu desăvîrşire respins.

Abia izbutiră să înlăture această primejdie şi japonezii începură altă manevră de învăluire pe la flancul drept. Zvonariov şi mai mulţi soldaţi începură să tragă cu puştile asupra atacanţilor, dar fără efect. Japonezii se apropiau repede, şi peste puţin se dezlănţui din nou lupta la baionetă. Deodată praporşcikul zări secţiile a doua şi a treia repezindu-se din bateria *B* în ajutorul Zaliternaiei, prin spatele inamicului. În fruntea lor, vînturîndu-şi în vînt sabia, alerga Jukovski. Îşi pierduse chipiul, dar nu mai ştia de nimic. Soldaţii îşi întrecură repede comandantul şi căzură din spate asupra atacatorilor. Blohin, urmat de un pîlc de soldaţi, se repezi după ei. Japonezii se învălmăşiră şi o luară la goană.

— La tunuri ! strigă Boreiko. Ochind el însuşi la un tun, trase cu mitralii asupra inamicului în retragere ; celelalte tunuri deschiseră îndată şi ele focul, zdrobind inamicul cu desăvîrşire.

Zvîrliţi înapoi, la Zidul chinezesc, japonezii fură atacaţi acolo din flancuri de tiraliorii şi marinarii sosiţi în grabă şi care le tăiară retragerea. Începu hăcuirea necruţătoare a celor încercuiţi. Pe o verstă pătrată, mai multe mii de ruşi în bluze albe şi de japonezi în vestoane verzi, luptau corp la corp, perechi-perechi ori în grupuri. Nici artileria japoneză, nici cea rusească nu îndrăzneau să tragă asupra acelui vălmăşag, în care luptătorii se măcelăreau unii pe alţii. De la ruşi soseau mereu rezerve şi curînd culoarea verde fu cu totul înecată în cea albă. Artileria japoneză dezlănţui un uragan de foc asupra cîmpului de luptă, omorîndu-şi proprii răniţi

o dată cu cei duşmani. Ruşii se grăbiră să se adăpostească în dosul Zidului chinezesc.

La auzul primelor bubuituri de tun, Varia alergă spre Zaliternaia, cu pansamente şi cu iod. După ce străbătu în goană cam jumătate din drum, dădu pe neaşteptate de un soldat japonez care se uita dezorientat împrejur. Vederea fetei care alerga îl zăpăci şi mai mult. Nu se putu hotărî îndată s-o străpungă cu baioneta sau nu. Profitînd de această clipă, Varia îi aruncă drept în faţă borcanul cu iod. Japonezul scoase un urlet, silindu-se să şteargă de pe faţă lichidul usturător ce-i ardea ochii, iar fata dispăru după o cotitură a drumului. La baterie nu mai găsi japonezi şi se apucă numaidecît să panseze numeroşii răniţi.

Cu manela însîngerată în mîini, cu vestonul sfîşiat, fără chipiu, legat la cap, Boreiko în picioare pe parapet îşi cerceta bateria. Totul era neatins şi dacă n-ar fi fost cele zece-douăzeci de cadavre ale japonezilor şi numeroşii răniţi, n-ar fi spus nimeni că doar cu cîteva clipe mai înainte, acolo se petrecuse un episod sîngeros al războiului. Zărind-o pe Varia, exclamă cu năduf :

— Iar a adus-o aghiuţă pe capul nostru !

Soldaţii se îmbulziră numaidecît în jurul fetei, aşteptînd să le vină rîndul la pansat.

— Drepţi ! strigă deodată Boreiko.

Încremenind unde se aflau, soldaţii întoarseră privirile spre porucik.

— Vă mulţumesc pentru purtarea voastră vitejească şi vă cinstesc pe toţi cu cîte un pahar de votcă.

— Slujim voios, mulţumim frumos ! răcniră tunarii.

— Timofeici, ia vezi care dintr-ai noştri îs morţi ori răniţi !

— Morţi, slavă domnului, nu sînt, dar răniţi, berechet, răspunse Rodionov, care avea şi el capul şi mîna stîngă pansate.

— Sînt douăzeci, printre care cinci răniţi greu, raportă el cîteva clipe mai tîrziu.

— Adică, au rămas teferi numai cincisprezece. Cam puţini. Va trebui să cerem întăriri. Unde-i praporşcikul ?

— A plecat la bateria *B*. Şi acolo sînt răniţi, îl vesti Blohin, strîmbîndu-se de durerea ce-i săgeta umărul străpuns de un glonţ.

— Dar cum de au şi ei răniţi ?

— Păi, chiar domnul căpitan a alergat cu secţiile a doua şi a treia, în ajutorul nostru.

— Dar el e teafăr ? întrebă neliniştit Boreiko.

— Da, să trăiţi. Uitaţi-vă, vine spre noi.

Boreiko comandă cu glas asurzitor : „drepţi !“ Apoi sări de pe parapet, înaintă spre comandantul companiei şi-i dădu raportul.

— Lasă ceremoniile dragul meu ! îl opri Jukovski. Ce pierderi ai ?

Porucikul raportă.

— Şi dumneavoastră ? întrebă el la rîndul său.

— Trei răniţi şi un mort.

— Păcat de cel care a murit, sărmanul...

După aceea, căpitanul mulţumi soldaţilor pentru purtarea lor vitejească şi se apropie de Varia :

— Dumneata eşti îngerul nostru păzitor ! De îndată ce începe lupta te şi iveşti la baterie. Ţi-l trimit îndată pe Melnikov să-ţi dea ajutor.

— Mi-e frică să nu mă gonească Boreiko... se uită cam chiorîş la mine...

— ...cu toate că are şi el nevoie de ajutorul dumitale.

— Să-l aştepte pe Melnikov. Eu o să mă ocup de cei grav răniţi. Sofron Timofeici, vino-ncoace ! îi strigă ea prietenos lui Rodionov.

— Mi-a repezit baioneta în faţă ; am apucat-o cu mîna şi m-am tăiat la degete. N-am putut să-mi feresc bine capul. Dacă n-ar fi fost Zaiaţ, m-ar fi străpuns, povesti subofiţerul.

— Dar ce a făcut Zaiaţ ? întrebă Jukovski.

— Cînd să înfigă japonezul baioneta-n mine, Zaiaţ a sărit în spatele lui şi l-a muşcat de ureche. Japonezul nu s-a aşteptat la una ca asta şi a căzut jos. Atunci i-au făcut de petrecanie. Zace colea, în dosul bateriei. Zaiaţ i-a scos bocancii, să-i aibă amintire ; ia uitaţi-vă cum se făleşte cu ei !

Varia întoarse capul. Înconjurat de soldaţi, artelnicul, cu mîinile în buzunare, se plimba fudul prin baterie, încălţat cu bocanci japonezi şi cu moletiere.

— Ca să ştiţi cu cine aveţi de-a face ! O să mă întorc eu la Svenţianîi, şi au să crape toţi de ciudă, cînd or să mă vadă cu ei ! se lăuda el în glumă.

După Rodionov, Varia îl îngriji pe Blohin. În timp ce-i curăţa rana adîncă de la umăr el se strîmba de durere dar răbda. Cînd însă îi vîrî în ea un tampon îmbibat cu iod, izbucni în înjurături crîncene, dar îşi dădu imediat seama de necuviinţa lui :

— Nu asculta, surioară ; înjur şi eu ca să-mi uşurez inima, se dezvinovăţi el repede.

— Mai rabdă puţin. Acum termin, îl îndemnă Varia, introducîndu-i sonda adînc în rană. Îţi pun plasturele şi gata !

Pansarea răniţilor se apropia de sfîrşit, cînd Belîi şi Kondratenko sosiră călări la baterie. Boreiko se grăbi să dispară, dîndu-şi seama că ţinuta lui pitorească nu era de loc reglementară. Ca în-

totdeauna la vederea superiorilor, Jukovski se zăpăci. Comandă drepţi cu un glas piţigăiat şi dădu raportul bîlbîindu-se. Ambii generali îi strînseră mîna cu căldură şi-i mulţumiră pentru modul strălucit în care fusese respins atacul.

— Am auzit că aţi tăiat cu mîna dumneavoastră doi japonezi, observă Belîi.

— De unde aţi aflat, excelenţă ?

— Zvonariov ne-a povestit totul la bateria *B*.

Căpitanul făcu un gest de ciudă :

— Am văzut că Zaliternaia se află în situaţie grea şi m-am grăbit să-i vin în ajutor. Atîta tot. În schimb, Boreiko a luptat vitejeşte împreună cu tunarii lui. Mai mult de jumătate din oameni sînt răniţi, şi el de asemeni.

— Nikolai Vasilievici, lasă modestia ! Cunoaştem cu toţii vitejia şi comportarea dumitale neînfricată în luptă.

Aruncînd o privire în jur, Belîi îşi văzu fiica pansînd răniţii.

— A, aici eşti ? o luă el la rost. Am căutat-o prin tot Arthurul ! Ne-am dus la spital : nu-i ; la postul de prim-ajutor : nu-i. Şi dumneaei umbla prin baterii... Nu ţi-e ruşine de oameni să apari aşa murdară, ciufulită şi cu pantofii scîlciaţi ? Du-te numaidecît acasă şi curăţă-te !

— Ieri şi azi, Varia a muncit cu abnegaţie, sub bombardamente, îi luă apărarea Jukovski.

— Foarte rău. La spitale e lipsă mare de surori. Aici ar scoate-o la capăt şi sanitarii singuri...

— Ce nu face dragostea ! aruncă în treacăt Boreiko, apropiindu-se.

Varia îl săgetă cu o privire nimicitoare.

— Prostii, fleacuri, mormăi mînios Belîi.

Adînc jignită, fata îşi luă rămas bun în mod ostentativ numai de la soldaţi. Totuşi, nu se putu stăpîni să nu treacă pe la adăpostul ofiţerilor unde era telefonul. Acolo îl chemă pe Zvonariov şi i se plînse de nedreptatea ce i se făcuse.

— Boreiko mă alungă şi tata e supărat pe mine. Totuşi mîine am să vin iar la postul de prim-ajutor. Bagă de seamă : paza bună trece primejdia rea ! Fata agăţă receptorul la loc şi oftă adînc. După aceea, trecu mîndră prin faţa lui Boreiko şi dispăru la cotitura drumului.

Cei doi generali inspectară bateria şi apoi, făgăduind că vor trimite întăriri alcătuite din unităţi de marină plecară spre comandamentul lui Stessel.

Cînd Kondratenko şi Belîi sosiră la comandament, Stessel tocmai se pregătea să plece acasă.

— Poftiţi la mine, la masă. O să discutăm acolo toate chestiunile care vă interesează, îi invită el îndatoritor.

În sufragerie fură întîmpinaţi de Vera Alexeevna. Ea le răspunse amabilă la salut, porunci să se mai pună două tacîmuri şi-şi expedie la bucătărie pupilele.

În vreme ce generalii îşi făceau toaleta pentru a se aşeza la masă, sosi şi Nikitin. Arăta încă slăbit după dizenteria de care suferise.

— Vladimir Nikolaevici ! Ce bine îmi pare că te văd, exclamă Vera Alexeevna grăbindu-se să iasă în întîmpinarea lui.

— Primul meu drum, la dumneavoastră l-am făcut, Vera Alexeevna, măicuţă dragă ! Dacă nu eraţi dumneavoastră eram demult în pămînt. Îngăduiţi-mi să vă sărut mînuţa, binefăcătoarea mea !

— Dumneavoastră, Vladimir Nikolaevici, vă este îngăduit orice. Doar sînteţi cavalerul meu fără teamă şi prihană !

— Şi aşa voi fi pînă la mormînt ! o asigură generalul cu înfocare.

Luară loc cu toţii. În timp ce generăleasa servea supa, bărbaţii acordară atenţia cuvenită votcăi şi gustărilor. Nikitin îi întrecu pe toţi. Votca pierea în gîtlejul lui, păhărel după păhărel. Obrazul i se făcea tot mai stacojiu, iar gîndurile i se succedau cu o uşurinţă şi o repeziciune neobişnuită.

— Anatoli Mihailovici, ai auzit noua ispravă a lui Smirnov — Archimedele nostru din Arthur ? îl întrebă el pe Stessel.

— A mai făcut vreo boacănă ?

— S-a gîndit ce s-a gîndit şi, deodată, a inventat un nou procedeu de tragere, pe bază de calcule de matematici superioare şi de alte bazaconii. Această descoperire l-a tulburat pînă într-atîta încît, uitînd totul pe lume, a ieşit val-vîrtej pe uşă, doar cu ce avea pe el, şi s-a repezit glonţ la Vasili Feodorovici. Puţin a lipsit să-şi piardă nădragii pe drum ! povestea Nikitin hohotind.

— Vladimir Nikolaevici, ia dă-mi carafa ! îl somă Vera Alexeevna.

— Încă un păhărel, ultimul ! o imploră generalul. Dar stăpîna casei sechestră votca.

Stessel rîdea să se prăpădească, ascultînd pălăvrăgeala prietenului său şi urmărindu-l cum se războia cu Vera Alexeevna.

— Ehei, aici n-ai de-a face cu mine ! Nu-ţi merge !

Kondratenko şi Belîi zîmbeau şi ei pe sub mustaţă.

— Şi Fokuşka al nostru s-a distins grozav, îi dădea zor Nikitin.

Tu ai dat ordin să se trimită toate rezervele pe poziţii. Trebuia, de, să se ducă şi el cu ele, dar nu prea îl trăgea inima fiindcă, he, he, japonezul trăgea, nu glumă. Şi atunci, a oprit rezervele pe loc, pînă mîine, zicînd că e sărbătoare.

— Ce sărbătoare ? întrebă generăleasa.

— Sfînta Frică, Vera Alexeevna, maică dragă ! răspunse prompt Nikitin.

De astă dată, gluma lui nu mai stîrni rîsul celor de faţă.

— Anatoli Mihailovici, ţin şi eu să vă raportez că ordinul dumneavoastră pentru trimiterea rezervelor pe poziţii n-a fost executat de generalul Fok. Azi, din pricina aceasta era cît pe ce să fie străpunsă linia a doua de apărare, spuse Kondratenko.

— O asemenea conduită din partea lui Fok e cu totul inadmisibilă ! observă indignată Vera Alexeevna. *Anatole*, se pare că nu mai are nici o consideraţie pentru tine ; trebuie să i se bage bine în cap că fiecare cuvînt al tău este lege pentru toţi cei din Arthur, fără excepţie.

— Roman Isidorovici, să-mi prezinţi un raport. Am să mă ocup personal de acest caz, dispuse Stessel.

— Totul e foarte limpede. Din moment ce Fok nu execută ordinele tale, trebuie să i se ia comanda, interveni din nou Vera Alexeevna.

— Da, cred că aşa voi face ! Chiar mîine îl voi trece la dispoziţia mea, hotărî Stessel.

— Care e totuşi situaţia pe poziţii ? îl întrebă Vera Alexeevna pe Kondratenko.

— Toate atacurile au fost respinse. S-au distins îndeosebi tunarii : la Zaliternaia au luptat cu ştergătoarele tunurilor iar la bateria *B* au contraatacat la baionetă.

În schimb avem pierderi însemnate : din optzeci de oameni, şapte sînt morţi şi douăzeci şi trei răniţi.

— Îngrozitor ! Şi cine comandă aceste baterii ?

— Cei de pe Elektriceski Utios : Jukovski, Boreiko, Zvonariov.

— *Monsieur* Zvonariov s-a distins şi el ? îl întrebă generăleasa pe Belîi.

— Despre acest lucru ar fi mai bine s-o întrebaţi pe Varia, o sfătui Kondratenko zîmbind. Zi şi noapte e în preajma bateriei praporşcikului.

— Nu mai ascultă de nimeni. Am s-o închid în casă, să-i ajute maică-si la gospodărie, izbucni Belîi cu ciudă.

— Sare pe fereastră, zboară pe horn şi tot se duce la drăguţul ei : e dată naibii fata asta ! îl zădări Stessel.

Masa se sfîrşi. Musafirii îşi luară rămas bun.

În aceeaşi seară Stessel îl invită pe Fok la el şi, pe un ton amical, îi propuse ca un timp să se mai odihnească.

— Ce, te-au sfătuit Smirnov şi Kondratenko să-mi iei comanda ? întrebă Fok, fără ocol.

— Boala de care suferi mă obligă să am grijă de tine ; şi apoi, vei fi consilierul meu.

Fok ceru un răgaz pentru a reflecta şi-l rugă să amîne pentru ziua următoare punerea în executare a ordinului, lucru cu care Stessel se declară de acord. Ajuns acasă, Fok îl chemă numaidecît pe Saharov şi-l puse la curent cu dispoziţia pe care o primise.

— Minunat ! exclamă bucuros căpitanul. Acum, nu veţi mai avea nici o răspundere directă ; în acelaşi timp, influenţa dumneavoastră asupra lui Stessel va creşte.

— Asta, cam aşa ar fi. Totuşi, prestigiul meu va avea de suferit, căci, de fapt, sînt înlăturat de la comandă.

— Spre paguba lor. De azi înainte, veţi fi un observator imparţial. Nimeni nu vă va împiedica să faceţi aprecieri critice asupra evenimentelor în curs. Aceste aprecieri vor putea fi trimise, în scris, pentru documentare, tuturor ofiţerilor superiori, inclusiv comandanţii de regimente.

— Nu cumva vrei să mă faci la bătrîneţe zmîngălitor de hîrtie !

— Excelenţa voastră subapreciaţi puterea cuvîntului scris ; cu ajutorul său se poate obţine mult.

— Cam ce, de pildă ?

— Infiltrarea în mase, la momentul oportun, a anumitor idei : surparea prestigiului anumitor persoane.

— Încep să te înţeleg.

— De asta nu m-am îndoit niciodată ! Anumite comunicări prin care să se dea în vileag o greşeală sau alta, reală ori imaginară, ale lui Smirnov, Kondratenko sau ale altor persoane indezirabile excelenţei voastre, pot avea urmări foarte grave. Ele pot fi distribuite prin poşta obişnuită, pentru ca şi furierii să poată lua cunoştinţă de cuprinsul lor iar, prin ei, şi masa largă a soldaţilor.

— Eşti de părere, că astfel poate fi influenţat moralul garnizoanei ?

— Fireşte ! Furierii sînt colportori de intrigi şi panicarzi înnăscuţi. Ei transmit întotdeauna cele mai absurde zvonuri care, tocmai prin aceasta, le par soldaţilor cele mai demne de crezare.

— Tifontai se pricepe de minune să-şi aleagă prietenii şi colaboratorii ! Coţca... oameni şmecheri ca dumneata — să tot cauţi. Ai să ajungi departe, Vasili Vasilievici !

— Cu ajutorul excelenţei voastre ! răspunse Saharov, înclinîndu-se adînc.

Cei doi prieteni se despărţiră. A doua zi, fu comunicat ordinul prin care Fok era eliberat din funcţia de comandant al rezervelor generale ale fortăreţei şi trecut la dispoziţia lui Stessel.

Atacurile au încetat în preajma zilei de 11 august. În mîinile japonezilor, rămăseseră, complet distruse, doar redutele 1 şi 2, situate în intervalul dintre forturile 2 şi 3. Asalturile îi costaseră însă pe japonezi peste cincisprezece mii de oameni. Pierderile ruşilor se cifrau numai la trei mii de oameni. Victoria repurtată ridicase mult moralul garnizoanei. Pînă şi Stessel crezuse de cuviinţă să adreseze trupelor următorul ordin de zi :

„Glorie vouă, viteji apărători ai Arthurului, voi care, cu pieptul vostru aţi salvat bastionul rusesc din Răsăritul Îndepărtat ! Timp de o săptămînă, fără a fi schimbaţi, fără a vă odihni, aţi rezistat năvalei hoardelor duşmane, de mai multe ori superioare vouă ca număr. Sub conducerea vitejilor voştri comandanţi, generalii Fok, Kondratenko, Nikitin şi Belîi, aţi dovedit de ce este în stare soldatul rus în luptă. Toate ordinele mele au fost executate prompt şi cu exactitate, lucru de care m-am putut convinge personal, aflîndu-mă necontenit în liniile înaintate !

Prezentul ordin se va citi în toate companiile, sotniile, bateriile şi detaşamentele.“

— Stessel în liniile înaintate !... Or să aibă de ce să rîdă soldaţii la apelul de seară ! exclamă Boreiko, hohotind după ce citi acea operă.

Capitolul III

După asalt, pe poziţii se statornici o perioadă de acalmie. Doar arareori cîte o lovitură de tun răzleaţă zguduia văzduhul încins, dogorîtor, al zilelor de vară din Arthur. Ceasuri întregi, soldaţii şedeau tolăniţi la umbra adăposturilor şi a bonetelor de la tunuri, odihnindu-se desfătaţi. În bateriile *B* şi Zaliternaia viaţa îşi urma cursul obişnuit. Fiecare secţie stătea cîte şase zile pe poziţii, după care trecea pe Utios în repaos. Ofiţerii intrau în schimb o dată cu soldaţii.

Infirmeria pentru debili, înfiinţată pe Utios, era aproape pustie. Riva şi Şura făceau faţă uşor îndatoririlor. Sprijinindu-se în baston,

Gudima umbla încetişor prin curte, făcînd ordine printre tunari şi convalescenţi.

Într-o dimineaţă, socotind că Zvonariov trebuia să fie pe Utios, Varia sosi acolo călare. Ajunsă la baterie, îşi lăsă iapa, ca de obicei, lîngă bucătărie şi se îndreptă spre pavilionul ofiţerilor. Acolo se apropie de uşa camerei lui Zvonariov şi bătu. Îi răspunse o voce de femeie, rugînd-o să aştepte o clipă. Varia era numai urechi, glasul i se părea cunoscut. În afară de aceasta, însuşi faptul că la ora aceea în camera lui Zvonariov se afla o femeie, o îndemna la anumite deducţii, stîrnindu-i gelozia. Tropăia nerăbdătoare ; în sfîrşit uşa se deschise şi se pomeni faţă-n faţă cu Riva : o privi mirată, surprinsă, şi încremeni. Riva o privea fix nu mai puţin mirată, neînţelegînd ce căuta Varia pe Utios, la o oră atît de matinală.

— Intră, te rog, o invită Riva, recăpătîndu-şi cea dintîi cumpătul.

Fata intră şi aruncă o privire prin odaie. În cuierul de lîngă uşă, printre nişte vestoane ofiţereşti, erau atîrnate şi cîteva rochii ; dedesubtul lor se afla o pereche de cizme înalte, cu pinteni, alături de doi pantofiori de lac femeieşti. Pe masă se aflau două manşete scrobite şi o cămaşă bărbătească, ce urma să fie cîrpită. Zvonariov însă lipsea...

— El unde e ? întrebă Varia, cu glas sugrumat, învăpăiată.

— Serioja ? E pe Zaliternaia.

Auzind-o că-i spune lui Zvonariov pe nume, Varia îşi pierdu cu totul echilibrul sufletesc.

— Ce cauţi aici ? întrebă ea răstit.

— Aici locuiesc, răspunse Riva, fără să priceapă pricina supărării vizitatoarei.

— L-ai... l-ai ademenit... fiinţă mîrşavă, vrei să-l nenoroceşti, dar... dar n-are să-ţi meargă ! strigă Varia, tremurînd toată de furie şi, dînd uşa de perete, ieşi afară.

— Dă-mi voie, e o neînţelegere !... strigă Riva, alergînd după ea, dar Varia, fără să mai audă ceva, sfîşiată de durere, distrusă, sări drept în şaua Kubancăi, o şfichiui violent cu biciuşca şi se îndepărtă în goană. Lacrimile îi curgeau şiroaie pe obraz : basmaua îi lunecase într-o parte, descoperindu-i părul ciufulit. Ardea de nerăbdare să-l vadă pe Zvonariov şi să afle ce raporturi avea cu Riva. Amorul ei propriu primise o lovitură dureroasă.

„Cum a putut omul acesta josnic să mă înşele atîta timp, susţinînd că între ei nu este nimic ? Îl voi sili să-şi mărturisească în public această legătură, şi o rup pentru totdeauna cu el !“ treceau fulgerător gîndurile unul după altul, prin capul fetei. „Şi eu, care aveam încredere în el şi-i purtam de grijă...“

Pe urmă, cu o logică pur feminină, începu să caute o justificare pentru Zvonariov.

„Vina nu e a lui, cît a acelei fiinţe ticăloase. Probabil că a dat buzna peste el, i-a dat ghes neobrăzata, iar el... papă-lapte, mototolul, nu i-a putut rezista şi a uitat de mine ! îşi zise Varia şi, la acest gînd, izbucni într-un hohot de plîns. Poate că în general, nici nu se gîndeşte la mine, ajunse ea la cea mai tristă concluzie cu putinţă, dar o respinse repede. Ba nu ! se gîndeşte şi se va gîndi ! Nu-l voi ceda nimănui..."

Cugetînd astfel, ajunse vijelios în oraş. Pe strada Puşkin o strigă cineva :

— Varia, ce s-a-ntîmplat ? Unde alergi în halul acesta ? Dacă ai şti cum arăţi ! ? Nu ţi-e ruşine să ieşi pe stradă aşa ciufulită ?

Fata întoarse capul şi dădu cu ochii de Vera Alexeevna.

— N-are nicio importanţă... răspunse ea, printre lacrimi.

— Descalecă şi hai la noi să te aranjezi puţin ! porunci generăleasa.

Varia se supuse.

În timp ce fata îşi punea toaleta în ordine, Vera Alexeevna o tot descosea, curioasă să afle ce anume o supărase atîta. La început fata căuta să evite răspunsul; pînă la urmă însă destăinui totul şi izbucni din nou în hohote deznădăjduite de plîns, aşa că trebui să i se dea un pahar de apă.

— Ţi-ai şi găsit pentru cine să suferi — pentru un Zvonariov oarecare ! Păi, el nu preţuieşte nici cît o unghie de-a ta ! Sînt destui tineri, mult mai bine decît nesuferitul acesta de praporşcik ! o îmbărbăta generăleasa.

— Nu e deloc nesuferit...

— Dar ce ai găsit la el ? În cadrele armatei se află doar din întîmplare ; probabil că e fiul vreunui popă, o fi sărac lipit pămîntului. După ce că e prost crescut, se pare că pe deasupra mai e şi un desfrînat !

— Nu-i adevărat ! Numai ea e vinovată.

— De fapt, cum a ajuns fiinţa aceea abjectă la Utios ? Ce caută acolo ? E ceva suspect la mijloc !

— S-a ţinut după el...

— Crezi că numai atît ? întrebă Vera Alexeevna, bănuitoare.

— Eu ştiu ?

— Lasă că mă ocup eu de ea, chiar astăzi. O scoatem de acolo şi o trimitem pe Liaoteşan, ori la baia Golubinaia. Păpuşelul tău n-o să prea aibă cînd s-o viziteze acolo.

Varia se mai lumină la faţă.

— Ei, fetiţo ! Dacă ai şti de cînd a pus ochii pe tine Gantimurov al nostru. Tu ce să vezi !

— Un ţîngău caraghios !

— Nu-i adevărat ! E un tînăr bine, dintr-o veche familie de prinţi. Toate uşile-i sînt deschise în înalta societate. E drept, avere n-are ; în schimb ai tu ; eşti o fată cu zestre. Ai putea să devii prinţesă, ba poţi chiar să ajungi şi la Curte.

— E scîrbos, puhav, respingător, răspunse Varia cu dezgust.

— Lasă că vorbesc eu cu mama ta despre asta. Îţi bagă ea minţile în cap. Deocamdată du-te acasă. E ruşinos să te vadă lumea aşa plînsă.

Varia îşi privi în oglindă faţa umflată de lacrimi, ochii roşii, îşi luă rămas bun şi plecă.

Îndată ce ieşi, Vera Alexeevna porunci să fie chemat la ea porucikul de jandarmi Poznanski.

— Omagiile mele, excelenţă ! rosti porucikul, stînd smirnă înaintea generălesei.

Aceasta îi întinse binevoitoare mîna, pe care porucikul depuse respectuos o sărutare.

— Ia loc, te rog. Te-am chemat ca să mă ajuţi într-o chestiune.

— Sînt cu totul la dispoziţia dvs., răspunse jandarmul, înclinîndu-se.

Generăleasa îi atrase atenţia asupra prezenţei Rivei la Utios.

— Ovreica aceasta mi se pare suspectă. Ce caută ea la Utios, şi de ce s-a încurcat tocmai cu Zvonariov care a lucrat atîta timp pe lîngă Kondratenko şi cunoaşte amănunţit dispozitivul tuturor fortificaţiilor din Arthur şi starea lor ?

— Dispuneţi să cercetez cazul ?

— Nu numai să cercetezi, ci să şi faci această fiinţă inofensivă ! porunci generăleasa cu o grimasă dispreţuitoare.

— Am înţeles ! Ordinul va fi executat imediat ! Îmi permiteţi să mă retrag ? Poznanski sări în picioare şi ieşi repede pe uşă. Ducîndu-se la comandamentul lui Stessel, intră în cabinetul şefului de stat-major, colonelul Reis, şi-l rugă să-i dea un ordin scris pentru efectuarea de percheziţii la domiciliul Rivei, în Oraşul-Nou, şi la Zvonariov, pe Elektriceski Utios, ca şi pentru arestarea lor, în caz că vor fi descoperite materiale suspecte.

— La praporşcikul Zvonariov ? întrebă mirat Reis. Bine, dar ştii şi dumneata că este protejatul lui Kondratenko şi mîine poimîine ginerele lui Belîi ? Fără o dispoziţie din partea comandantului regiunii nu pot să-ţi dau un asemenea ordin, obiectă Reis.

— E dispoziţia Verei Alexeevna.

Colonelul îl privi cercetător.

— Bine ! Să ştii că voi verifica afirmaţia dumitale.

Un sfert de oră mai tîrziu, jandarmul ieşi cu hîrtiuţa necesară în buzunar. Întorcîndu-se spre biroul lui, schiţă în gînd planul de acţiune. N-avea chef să se ducă la Elektriceski Utios, temîndu-se să nu se ciocnească cu ofiţerii de artilerie care nu-i puteau suferi pe jandarmi. Şi apoi acasă la Riva putea să aibe şi un profit de pe urma descinderii. De aceea, odată ajuns la serviciul jandarmeriei, propuse rotmistrului, prinţul Mikeladze, superiorul său, să se ducă el pe Utios. Rotmistrul, care nu prea excela în ceea ce priveşte inteligenţa, acceptă. Curînd, ambii jandarmi porniră la drum.

La Utios, Mikeladze trecu mai întîi pe la Gudima, îi arătă ordinul de perchiziţie şi intră împreună cu el în camera lui Zvonariov. Apariţia jandarmilor o înspăimîntă cumplit pe Riva. Ea se pierdu cu firea, izbucni în hohote de plîns şi spuse întretăiat că nu e vinovată de nimic.

Rotmistrul socoti toate aceste manifestări drept o confirmare indirectă a bănuielilor şi începu zelos perchiziţia. În cameră fură găsite : un plan vechi al Arthurului şi mai multe schiţe de amplasamente pentru baterii, însoţite de o notă explicativă. Înşfăcîndu-le pe toate, jandarmii o declarară pe Riva arestată şi o luară cu ei.

— Ia te uită, şi-au vîrît nasul şi aici, ticăloşii ! ocărî Lebiodkin, care împreună cu alţi ostaşi urmărea de departe cele ce se petreceau.

Păcat că lipseşte porucikul nostru. El n-ar fi lăsat-o fără apărare. Ar fi alungat îndată leprele astea de aici, îi ţinură hangul soldaţii.

— Mă duc numaidecît la Zaliternaia, cu masa, spuse Zaiaţ. O să-i spun praporşcikului totul.

— Hai, du-te în goana goanelor ca să le-o iei înainte !

— Păi, azi cazanul e pe jumătate gol, ajungem cît ai clipi. Belonogov, înhamă caii, porunci Zaiaţ ajutorului său.

După ce o depuse pe arestată la comenduirea pieţei Mikeladze plecă la Zaliternaia, după Zvonariov. Praporşcikul nu se afla acolo. Fiind prevenit de Zaiaţ, se dusese la bateria *B* să se sfătuiască cu Jukovski. Zărindu-l pe jandarm, Boreiko se şi burzului :

— Chiar dacă praporşcikul s-ar afla aci, tot n-aş admite să fie arestat. Deocamdată, te rog să-mi scuteşti bateria de prezenţa dumitale, i-o reteză el rotmistrului care-l privea uluit.

— Dumneata uiţi că am venit cu un ordin emis de comandamentul regiunii.

— N-aţi venit la mine, iar persoana pe care o căutaţi nu se află aici. Prin urmare, prezenţa dumneavoastră la Zaliternaia este absolut de prisos. Hei, să vină trăsura şefului jandarmeriei ! ordonă porucikul.

— Cel puţin, spuneţi-mi unde se află acum praporşcikul Zvonariov.

— Habar n-am.

Mikeladze se îndreptă încruntat spre trăsură.

— Înălţimea voastră, praporşcikul Zvonariov vă pofteşte la telefon ! raportă ordonanţa lui Boreiko, sosind în goană.

— Idiotule ! scrîşni porucikul, dar era prea tîrziu. Jandarmul se întoarse repede :

— A, perfect. O să-l rog să vină încoace, rosti el.

În locul praporşcikului însă, rotmistrul trebui să vorbească cu Jukovski.

— Întrucît n-am primit de la superiorii mei nici un fel de dispoziţii cu privire la praporşcicul Zvonariov, nu cred că ar fi cu putinţă să vă satisfac cererea, răspunse căpitanul. Va trebui să-mi prezentaţi personal ordinul de arestare.

— Dar nu pot să fac aşa ceva prin telefon !

— Nu vă rămîne decît să veniţi încoace, la bateria *B*.

Pe front era linişte, şi asta îi dădu jandarmului curaj. Călcîndu-şi pe inimă, porni spre Jukovski.

— Nikolai Vasilievici, alungaţi-l pe ticălosul ăsta. Să nu-l daţi pe Serioja fără aprobarea lui Belîi, îşi instrui imediat la telefon Boreiko comandantul.

Văzînd semnătura lui Reis, Jukovski şovăi şi-i propuse lui Zvonariov să hotărască el ce era de făcut.

— Din moment ce există un ordin, trebuie să mă supun, spuse Zvonariov oftînd.

— Am să raportez imediat la Comandamentul Artileriei. Desigur, se va lămuri totul numaidecît, răspunse Jukovski, bucuros.

Zvonariov salută, luîndu-şi rămas bun. Soldaţii se întrebau nedumeriţi, pentru ce fusese arestat praporşcikul.

— A fost pîrît că-i cîntă în strună japonezului, lămuriră telefoniştii, ca întotdeauna bine informaţi.

— Aiurea ! D-aia a omorît şi a schilodit alaltăieri cel puţin un batalion, cînd a tras cu tunul el şi cu Jiganov.

— Pe semne că a făcut-o de ochii lumii !

— N-o să-i mulţumească pentru asta japonezu' ? chiar dacă a făcut-o de ochii lumii !

— Cu bine, fraţilor ! Noroc să dea dumnezeu ! le strigă Zvonariov.

— Să trăiţi ! Să vă întoarceţi cît mai repede, răspunseră tunarii în cor.

Pe cînd Mikeladze opera la Utios şi în bateria *B*, nici Poznanski nu-şi pierdea timpul. Ajuns la căsuţa Rivei din Oraşul-Nou, şi dînd dovadă de spirit de iniţiativă, o încercui cu toţi oamenii lui ; pe urmă, ocoli intrarea principală şi începu să bată la uşa din dos care dădea în curte. Toate ferestrele erau închise ; înăuntru nu se auzea nici o mişcare. Căsuţa părea pustie. Porucikul căzu pe gînduri. Dacă ar fi fost numai locuinţa Rivei, ar fi forţat uşile şi ar fi făcut perchiziţia fără nici o jenă. Ştia însă foarte bine că acea casă era închiriată de locotenentul Akinfiev. Violarea domiciliului unui ofiţer de marină ar fi dus la neplăceri grave cu ştabii de la comanda flotei. Acest lucru nu i-ar fi făgăduit lui Poznanski nimic bun.

— Ia bateţi încă o dată, mai tare, pentru ultima oară ; dacă nu răspunde nimeni va trebui să aşteptăm pînă vine cineva ca să putem intra, ordonă el.

Jandarmii începură să bată energic la toate ferestrele şi uşile. Zelul lor făcu ca mai multe geamuri să sară în ţăndări din cercevele.

— Mai încet, idioţilor ! se răsti la ei porucikul.

— Înălţimea voastră, e cineva înăuntru, se aude cum umblă ! raportă cu bucurie unul dintre subofiţeri.

— Deschide uşa, vulpe chinezească ! zbieră Poznanski, zărind-o pe Kuinsan la o fereastră.

Chinezoaica se grăbi să îndeplinească porunca.

— Da ce, eşti surdă, proastă cu botul strîmb ? se răsti jandarmul la ea.

— *Noi dormi, nu aude nimic*, bolborosi chinezoaica, speriată, făcînd plecăciuni adînci.

Jandarmii intrară în casă, începură să caute prin toate ungherele şi, peste puţin, scoaseră dintr-o odăiţă pe un chinez bătrîn.

— *E tata mea bătrînă*, lămuri Kuinsan, apropiindu-se iute de el.

Chinezul părea grozav de speriat şi făcea plecăciuni după plecăciuni.

— Eşti spion, ticălosule ! strigă Poznanski, zgîlţîindu-l de coadă.

— *Noi chines cinstiţi*, spuse bătrînul, aplecîndu-se cu un geamăt pe spate.

— Ce cauţi aici, boşorogule ? mormăi Poznanski.

— *Muncare, muncare, puţin-puţin.*

— *Noi cifan* [1] *dat la el*, interveni Kuinsan.

— Frumoasă puicuţă, o preţălui jandarmul luînd-o de bărbie. Un maimuţoi ca ăsta şi aşa fiică ! Silin, nu e pe aici vreo cămăruţă

---

[1] Mîncare (l. ch'n.) (n.t.).

unde aş putea s-o interoghez între patru ochi pe păpuşa asta galbenă ? îl întrebă el pe plotonierul său.

— E dormitorul, înălţimea voastră, are un pat moale ca puful, răspunse Silin, zîmbind cu înţeles.

— Aveţi grijă de hodorog — să nu spele putina, ordonă porucikul.

— Avem, înălţimea voastră, fiţi liniştit, îl asigură Silin.

Chinezul şedea pe un scăunel, complet nepăsător faţă de tot ce se petrecea împrejur.

— Ei, *hodea, hodea!*[1] îi căină unul dintre jandarmii rămaşi în bucătărie... Acu te-ai ars, *kantami*[2] te aşteaptă, şi el se lovi grăitor cu muchia palmei peste grumaz.

— *Noi chines cinstiţi!*

— Dar de ce n-ai deschis atîta timp uşa ?

— *Tare bătut, tare frică fost.*

Subofiţerul îşi aprinse ţigara şi apoi începu să deschidă uşile odăilor, privind înăuntru ; în bucătărie un ostaş cerceta cratiţele, alegîndu-şi una după gust. Deodată, chinezul sări de pe scaun şi o zbughi pe uşă afară.

— Stai, unde fugi ?

Cei doi jandarmi se repeziră după el.

Bătrînul ar fi izbutit să scape dar, spre nenorocul lui, în curte dădu peste unul din subofiţerii postaţi acolo. La strigătele acestuia sosiră în goană şi ceilalţi jandarmi precum şi Poznanski care n-avusese timp s-o „interogheze" pe Kuinsan.

— Leagă-l zdravăn pe ticălos — ordonă Silin. Bătrîn, bătrîn dar e mai vînjos ca un tînăr.

După ce-l bătură măr, îl legară bine şi-l închiseră în magazie, punînd o santinelă de pază. Poznanski nu se mai îndoia că cel prins era spion şi, bucuros de succes, făcu perchiziţia la iuţeală. Nu descoperi nimic suspect.

Peste o jumătate de oră, bătrînul şi Kuinsan fură duşi sub escortă la comenduire, iar Poznanski plecă grăbit să dea raportul lui Mikeladze. După aceea se prezentară amîndoi la comandamentul lui Stessel. După ce luă cunoştinţă de caz, generalul ordonă să se înainteze tot materialul generalului Kostenko, preşedintele curţii-marţiale a fortăreţei.

După ce se întoarse acasă, ca să-şi uite gîndurile negre, Varia se apucă cu rîvnă de gospodărie, ajutînd-o pe maică-sa.

Gîndul la Riva n-o părăsea deloc. Îşi bătea capul, întrebîn-

---

[1] Prieten (l. chin.) (n.t.).

[2] Decapitare (l. chin.) (n.t.).

du-se cum ar putea s-o despartă de Zvonariov. N-avea încredere în ajutorul Verei Alexeevna.

— Am să-l caut pe locotenentul acela de marină care o întreţine şi am să-i spun totul, hotărî ea în cele din urmă.

Nu ştia însă nici cum îl chema, nici unde se afla atunci. Îi veni deodată o idee : să încerce să-i afle numele de la Sevastianov, furierul şef de la Comandamentul Artileriei care era la curent cu tot ce se petrecea în Arthur.

— Piotr Evdokimovici, nu cumva cunoşti numele marinarului care o întreţine pe femeia aceea... Pe Riva ? îl întrebă ea.

— Vreţi să-i comunicaţi că a fost arestată ?

— Arestată ?

— Cum, nu ştiţi nimic, domnişoară ? A fost arestată şi ea şi praporşcicul Zvonariov.

— Zvonariov, arestat ? exclamă Varia, pălind.

— Din ordinul colonelului Reis. E invinuit, mi se pare, de spionaj.

— Dumnezeule ! Dar cui i-a putut trece prin cap o idee atît de stupidă ?

— Nu ştiu. Au fost duşi la comenduire, îi judecă deseară.

Varei i se tăiară picioarele ; se lăsă pe scaun aproape leşinată.

— Nu vă simţiţi bine, domnişoară ? Vă aduc îndată apă, se agită Sevastianov. Nu vă faceţi sînge rău. Pe dumnealui, probabil, o să-l achite domnul general Kostenko.

Biruindu-şi slăbiciunea de o clipă, Varia o luă la fugă spre casă.

— Tăticule, Serio... Serghei Vladimirovici a fost arestat ! strigă ea, dînd buzna în cabinetul tatălui ei.

— Da, ştiu. E o neînţelegere la mijloc, răspunse Belîi, calm.

— Îl judecă azi, urmă Varia, deznădăjduită.

— Cu atît mai bine. Kostenko îi cunoaşte activitatea şi, desigur, că va lămuri repede lucrurile.

Varia rămase nemişcată cîteva clipe, neştiind ce hotărîre să ia.

— Tată, n-o să-l spînzure ?

— Pentru ce ? Poate doar pentru că ţi-a sucit ţie capul ? Păi, pentru asta ar trebui mai întîi, să fii tu bătută bine, ca să-ţi mai iasă gărgăunii din cap.

— Nu mi-a sucit capul, tată ! protestă fata, ruşinată, şi se grăbi să dispară.

„La Kostenko, cît mai repede !“ îşi şopti ea, ieşind din casă.

Kostenko locuia tot în aşa numitul cartier al vilelor, aşezate într-o vale, între crestele colinelor Zolotaia şi Krestovaia.

Generalul se odihnea după masă.

— A dat ordin să nu fie trezit pînă seara, îi spuse Variei ordonanţa lui.

— Ştie că azi are la curtea marţială o şedinţă într-un proces de spionaj ?

— Acum, mai în fiecare zi, judecă pe cîte cineva ; mai ales, chinezi, că ei sînt toţi spioni japonezi, răspunse soldatul nepăsător.

Varia rămase cîteva clipe pe gînduri, apoi intră cu hotărîre în casă, şi bătu încetişor la uşa cabinetului, dar nu primi nici un răspuns. Atunci, deschise cu băgare de seamă uşa şi rosti cu jumătate de glas numele generalului.

— Cine-i acolo ? întrebă Kostenko, somnoros, nerecunoscîndu-i vocea.

— Eu sînt, răspunse fata şi intră.

— A, tu eşti, zvăpăiato ? Intră, intră. Ce vînt te aduce la mine ?

— El n-are nici un amestec ; numai ea e... ! se agita Varia.

Kostenko se frecă la ochi şi o privi ţintă, mirat. Înecîndu-se, vorbind întretăiat, Varia spuse destul de confuz pentru ce venise.

— Mihail Nikolaevici, trebuie neapărat să-l puneţi în libertate, încheie ea.

— A, va să zică, este vorba de alesul inimii tale ? Bine, dar în tevatura asta mai este implicată o persoană. La început, credeam că, pur şi simplu, este vorba de un chinez şi o chinezoaică — atunci, se procedează la iuţeală : în ştreang, şi cu asta basta. Toţi mironosiţii ăştia cu coadă sînt în slujba japonezului, glumi generalul, dar, aici se pare că e o tărăşenie întreagă... Ba-i chiar cu cîntec ! adăugă el făcînd mucalit cu ochiul.

— Pe cuvîntul meu de onoare, că el n-are nici o vină ! stărui fata, ducîndu-şi mîinile la piept.

— Ar fi foarte simplu dacă am rezolva cazurile penale, pe baza unor asemenea declaraţii ! răspunse Kostenko rîzînd zgomotos. Ei, fie, hai să mai văd o dată materialul pe care l-am primit. Îşi puse ochelarii şi se apucă să citească rapoartele jandarmilor.

— Ar fi interesant de ştiut ce anume a declanşat cercetările. Văd aici numai ordinul şefului de stat-major al lui Stessel, pentru arestare. Dar de ce s-o fi dat un asemenea ordin ? Nu e clar, mormăia generalul. Ei, fleacuri ! Hm ! Uite şi ceva mai grav. Aşa, aşa ! Probe concrete nu sînt. Numai prezumţii. Va trebui să fie verificate, se pronunţă Kostenko, rezumînd cele citite. Personal, nu cred că tînărul acela, cum îi zice ? *Zvonnikov*...

— Zvonariov, îl corectă Varia.

— Ei, tot aia-i ! Nu cred să aibă vreun amestec ! E o simplă coincidenţă.

— Îl citaţi pe tata ca martor, nu ?

— Pentru ce să-l mai deranjez pe Vasili Feodorovici ?

— Doar e un ofiţer de al lui ; poate să dea referinţe în ceea ce-l priveşte ; şi Kondratenko, la fel.

— Desigur, tribunalul va lua în consideraţie depoziţiile unor asemenea persoane onorabile.

— Atunci, am să vin eu însămi cu tata la judecată. Am voie să asist şi eu ?

— Nu. Procesul se va judeca în şedinţă secretă.

— Numai să arunc o privire ; să ştiu ce se întîmplă...

— O să vedem.

Varia îşi luă rămas bun şi plecă sprintenă, iar Kostenko, gemînd şi oftînd, începu să se pregătească pentru a se duce la şedinţă.

După multe insistenţe, Varia izbuti să-l înduplece pe tatăl ei să participe la judecată. Pe Kondratenko însă nu izbuti să-l găsească.

Era aproape orele şase seara. Încet, încet, dogoarea zilei scădea. De pe mare venea o adiere răcoroasă. Oamenii începeau să iasă la plimbare. Japonezii tăceau. Pe *Etajeră* cînta fanfara. De pe nave veneau grupuri de marinari. Coropcari chinezi îşi expuneau marfa la intrarea scuarului.

Varia şi tatăl ei părăsiră cheul, îndreptîndu-se spre cazinoul garnizoanei, unde, îşi ţinea în mod obişnuit şedinţele curtea marţială. În drum, fură ajunşi din urmă de porucikul Azarov, un bărbat corpolent între două vîrste, ofiţer adjutant la comandamentul artileriei de fortificaţii, rezervist mobilizat, numit procuror la curtea marţială regională din Port-Arthur.

— Unde te duci aşa grăbit, Ivan Ivanovici ? îl întrebă generalul.

— Azi trebuie să susţin acuzarea în şedinţa curţii.

— A, va să zică dumneata ai să-l acuzi pe Zvonariov ! se năpusti Varia asupra lui ca un erete asupra prăzii.

— Cunoscîndu-ţi sentimentele de simpatie pentru el, mă voi mărgini să cer să fie împuşcat, în loc de a fi spînzurat.

— Cum ? Împuşcat ? repetă fata, fără să-şi dea seama că Azarov glumea, şi izbucni într-un hohot de plîns. Nu e vinovat de nimic... adăugă ea, printre suspine.

— Să nu te văd bocind pe stradă ! o dojeni supărat Belîi. Altfel ne întoarcem acasă ! Bine a zis poetul : *E rol ingrat, de-a dreptul mizerabil, să ai o fată mare...* [1]

---

[1] Din „Prea multă minte strică" de A. S. Griboiedov (Cartea Rusă, 1957) (n.ed.).

— Nu te necăji. Varia, totul se va termina cu bine, o liniști Azarov pe fată. Acuzațiile împotriva lui Serghei Vladimirovici al nostru sînt foarte șubrede.

— Cine va susține apărarea ?

— Căpitanul Veniaminov, comandantul bateriei Sapiornaia.

— Piotr Erofeici ? întrebă Varia.

— Chiar el.

— Unde pot să-l văd ?

— Nu cred c-ai să-l poți prinde înainte de ședință. E ocupat cu pregătirea pledoariei.

— O să-l ajut.

— Las' că se descurcă el și fără tine ! O să stai lîngă mine, o struni tatăl ei.

Cazinoul garnizoanei era instalat într-o clădire fără etaj, de cărămidă, nearătoasă, ca o cazarmă. Nici înăuntru nu era mai acătări.

Una din încăperi servea drept sală de ședințe. Deliberările completului de judecată aveau loc într-o cămăruță alăturată. În dosul casei se afla o grădiniță de flori, cu mai multe cărări. Belîi și fata lui se duseră într-acolo. Imediat începură să se apropie de ei artileriștii. Cel dintîi sosi Tahatelov găfîind ca de obicei.

Se ivi și Veniaminov. Varia păși repede spre el.

— Dumneata îl aperi, Piotr Erofeici, nu ? N-are nici un amestec...

— Vorbești de *monsieur* Zvonariov ?

— Da !

— Sper să obțin achitarea lui de orice penalitate. În ceea ce-i privește pe ceilalți...

— Nu mă interesează decît Serghei Vladimirovici.

Căpitanul zîmbi, voi să spună ceva, dar fu chemat de Kostenko.

Varia ieși în stradă. În depărtare se ivi grupul de acuzați venind spre cazinou. Zvonariov mergea înainte, sprijinind-o pe Riva care pășea palidă, abia ținîndu-se pe picioare. Variei nu-i veni să creadă că aceasta era femeia atrăgătoare pe care o văzuse în dimineața aceleiași zile. Praporșcikul părea și el dezorientat, speriat. Zărind-o pe Varia, îi zîmbi ușor.

— Totul va fi bine, Serghei Vladimirovici ! îi strigă Varia, tare, ca să-i dea curaj.

Ostașii din escortă, niște artileriști de pe Utios, nici nu luau seama la ofițer, ocupați numai cu supravegherea celor doi chinezi.

— Hai, întinde pasul, strigau mereu soldații către aceștia. Nu puteți să spălați putina !

Şedinţa Curţii Marţiale începu curînd. În camera neîncăpătoare se aduse o masă acoperită cu postav roşu, pe care se afla „oglinda legii“ [1].

Acuzaţii, înconjuraţi de escortă fură duşi lîngă fereastră într-o boxă scundă ; martorii : Mikeladze, Poznanski şi jandarmii care efectuaseră descinderea se aşezară pe scaune. Ceva mai încolo şedea Belîi împreună cu alţi cîţiva ofiţeri de artilerie. Varia se strecură în odaie şi se piti în firida ferestrei, după perdea.

Grefierul începu să strige de pe o listă acuzaţii şi martorii prezenţi. Apoi, pe uşa din fund apăru Kostenko însoţit de cei doi membri ai completului — căpitanii de artilerie Straşnikov şi Vamenzon. Varia se strîmbă : ambii ofiţeri aveau faima de chiţibuşari, de tipicari fără pereche. Începu procedura depunerii jurămîntului martorilor.

Soarele în asfinţit privi prin geam şi-şi revărsă razele strălucitoare spre bătrînul chinez. Acesta îngustă pleoapele şi se trase în umbră. Deodată Varei i se păru că îl mai văzuse cîndva, dar nu-şi putea aduce aminte unde şi cum.

Începu judecata. Mikeladze şi Poznanski relatară faptele amănunţit.

— De unde a obţinut colonelul Reis informaţii relativ la existenţa unei organizaţii de spionaj ? întrebă Veniaminov.

— Din surse secrete care nu pot fi divulgate, răspunse Poznanski, fără să stea pe gînduri.

Soarele îi lumina mereu pe acuzaţi, şi bătrînul chinez se agita tot mai vizibil, trăgîndu-se în umbră. Din cînd în cînd, Kostenko se uita spre el.

Membrii completului de judecată schimbau păreri cu glas scăzut.

— Drăguţă e păpuşica asta, îi şopti Straşnikov lui Kostenko la ureche, arătînd din cap spre Kuinsan. N-o să ne îndurăm s-o spînzurăm !

— Păcătos bătrîn ! Bagă de seamă, o să afle nevasta dumitale şi o păţeşti !

— Şi ovreicuţa e drăguţă, numai că-i speriată rău, adăugă Vamenzon, şi el evreu botezat şi provenit din cantonişti [2].

Atenţia lui Kostenko era tot mai mult atrasă de eforturile pe care le făcea bătrînul chinez ca să se ferească de lumina soarelui. Generalul pufăia enervat. Varia nu-şi lua ochii de la Zvonariov.

---

[1] Pe o prizmă triunghiulară, împodobită cu pajura imperială, sta scris textul decretului referitor la îndatoririle judecătorilor (n.t.).

[2] Denumirea dată copiilor de trupă care rămîneau apoi în cadrele armatei (n.t.).

Începu interogatoriul acuzaţilor. Cu glasul tremurînd uşor, praporşcikul dădu explicaţii amănunţite la toate întrebările. Pe urmă veni rîndul Rivei. Ea începu să vorbească confuz, spunînd că nu ştie nimic, că n-are nici o vină.

— Bătrînul venea des pe la dumneavoastră ? o întrebă Azarov, arătînd spre chinez.

— Nu prea ; cînd venea, mi-era milă de el, îi dădeam să mănînce, atîta tot. Nu pot să spun nimic rău despre el.

— Cine vă vizita mai des ?

— Ofiţerii de marină de pe diferite nave.

— Nu cumva discutau chestiuni de serviciu ? Despre situaţia escadrei, despre ordinele superiorilor ?

— Vorbeau despre treburile lor. Eu nu mă pricep la aşa ceva.

— Dar dintre ofiţerii de la uscat, cine vă vizita ?

— Porucikul Boreiko, praporşcikul Zvonariov... cam atît.

— Zvonariov a dormit vreodată la dumneata ? întrebă fără ocol Vamenzon, uitîndu-se cu coada ochiului la Belîi.

Varia, Riva şi praporşcikul se aprinseră în obraz toţi trei, în aceeaşi clipă.

— Niciodată.

— E adevărat ? îl întrebă Kostenko pe Zvonariov.

— E adevărat. Pe cuvîntul meu de onoare, răspunse praporşcikul cu glas ferm, roşind şi mai mult.

La toate întrebările ce-i fură puse, Kuinsan răspunse monosilabic.

— *Eu nu ştim.*

În sfîrşit, veni rîndul bătrînului chinez. Acesta se ridică, făcînd de zor plecăciuni şi bîiguind ceva nedesluşit. Kostenko se tot silea să-şi aducă aminte unde-l mai văzuse. Privirea lui sfredelitoare nu scăpă atenţiei chinezului, care pe cît putu se întoarse într-o parte.

Deodată pe chipul generalului se întipări expresia unei nespuse uimiri. Chiar se ridică puţin de pe scaun şi, privind ţintă spre bătrîn, îngăimă :

— Exce... excelenţă, e cu neputinţă ! Să fiţi dumneavoastră ?

Chinezul se prefăcu că nu înţelege.

— El e ! L-am recunoscut şi eu ! strigă Varia sărind din firidă.

Chinezul fu alt om într-o clipă. Îndreptîndu-se de spate, cu cel mai amabil zîmbet, îi salută politicos pe Kostenko şi pe Varia.

— Nu neg, eu sînt, răspunse el în cea mai curată rusească.

Se stîrni rumoare. Belîi sări în picioare şi strigă :

— Generalul Tanaka !

— Am onoarea să vă salut, excelenţă, rosti japonezul.

Ostaşii din escortă rămaseră cu gura căscată, urmărind cele ce se petreceau. Uitîndu-şi necazurile proprii, Riva şi Zvonariov îşi priveau uimiţi vecinul de pe banca acuzaţilor. Numai Kuinsan şedea cu acelaşi aer nepăsător, privindu-şi vîrfurile picioarelor.

— Aduceţi un fotoliu pentru domnul general ! porunci Kostenko, recăpătîndu-şi cel dintîi stăpînirea de sine.

Doi plutonieri de jandarmi se repeziră zeloşi să execute ordinul. Închinîndu-se, Tanaka se aşează în fotoliu plin de demnitate.

— În persoana acuzatului Ho-Djan-Şi a fost identificat de mine şi de generalul Belîi baronul Tanaka, general-maior în armata imperială japoneză, fost ataşat militar la Vladivostok. Rog să se consemneze acest lucru în procesul-verbal, rosti solemn Kostenko după ce rumoarea din sală se mai potoli. Excelenţă, confirmaţi acest lucru ? i se adresă el japonezului.

— Pe deplin, excelenţă !

Ambii generali se înclinară ceremonioşi unul în faţa altuia.

— În cazul acesta, tribunalul îşi continuă şedinţa.

— Sînteţi dispus, excelenţă, să declaraţi în faţa curţii de cînd vă aflaţi în Arthur ? întrebă Azarov.

— De la începutul ostilităţilor.

— Îmi permiteţi : cu ce v-aţi ocupat în tot acest timp ?

— Cu executarea misiunilor date, pe care mi le-a încredinţat maiestatea sa imperială mikado-ul Japoniei.

— Şi în ce au constat acele misiuni ?

— În sprijinirea armatei imperiale japoneze, pe măsura puterilor mele.

— Sub ce formă s-a concretizat acest sprijin ?

— Spre marele meu regret, nu pot să răspund la această întrebare.

— În cazul acesta, recunoaşteţi că sînteţi vinovat de faptele care vi se impută ?

— Bineînţeles că nu ! Ca soldat sînt dator să execut fără şovăială toate ordinele cerescului meu împărat.

Cu aceasta interogatoriul luă sfîrşit. După rechizitorul lui Azarov şi pledoaria lui Veniaminov, curtea se retrase pentru deliberare. Ofiţerii prezenţi în sală se îngrămădiră în jurul acuzaţilor. Belîi îl salută politicos pe Tanaka.

— Ce mare a crescut fiica dumneavoastră, Vasili Feodorovici, o adevărată domnişoară, rosti japonezul înclinîndu-se spre Varia, care îi răspunse de departe la salut. Gîndul ei fu numaidecît din nou la Zvonariov. Se strecură pînă la el şi-l informă în şoaptă despre tratativele pe care le dusese cu Kostenko şi cu Azarov.

Deliberarea curţii nu ţinu mult. Kostenko propuse completului ca Zvonariov să fie achitat, din lipsă de probe ale acuzării, iar ceilalţi, condamnaţi la moarte prin spînzurătoare.

— Totuşi, Zvonariov ar trebui ţinut un timp la comenduire ca să se înveţe minte : e liber cugetător şi nu crede în dumnezeu, încercă să obiecteze Vamenzon.

— Să nu se uite că este ca şi rudă cu Belîi. Generalul s-a prezentat la proces din proprie iniţiativă ca să depună în favoarea lui, îl făcu atent Kostenko.

— Din respect pentru opinia excelenţei voastre, precum şi faţă de comandantul meu, nu voi face obiecţiuni împotriva achitării praporşcikului, încheie grăbit Vamenzon, declarîndu-se de acord cu ceilalţi.

Aceasta fu hotărîrea definitivă.

— Drepţi, intră curtea ! anunţă ofiţerul de serviciu.

Kostenko îşi făcu apariţia, urmat de membrii completului. Un freamăt de emoţie străbătu prin încăpere.

— În virtutea rescriptului maiestăţii sale imperiale, începu preşedintele să citească sentinţa : „Curtea Marţială din Port-Arthur... îl declară pe praporşcikul Zvonariov nevinovat, şi-l achită de orice penalitate urmînd a fi pus imediat în libertate."

Un oftat de uşurare scăpă din pieptul Varei. Era cît pe ce să sară în sus de bucurie. Continuarea sentinţei, n-o mai interesă.

— „Prin spînzurătoare... prin spînzurătoare... prin spînzurătoare", termină generalul.

Riva scoase un ţipăt şi leşină. Zvonariov abia apucă s-o sprijine. Urmă o clipă de zăpăceală.

Kuinsan şi Tanaka îşi păstrau stăpînirea de sine.

— Împotriva sentinţei se poate face recurs la generalul Stessel, domnia-sa avînd dreptul de a confirma, explică Kostenko celor condamnaţi. Declar şedinţa curţii închisă.

— Serghei Vladimirovici, te felicit pentru achitare, rosti Belîi cu căldură.

— Şi eu, adăugă Varia, apropiindu-se repede. Mi se pare însă că nu prea îţi pare bine.

— Riva trebuie salvată cu orice preţ !... spuse praporşcikul, drept răspuns.

— Las' c-o să aibă ea şi fără dumneata destui salvatori, ripostă Varia.

— Excelenţă, sper că nu ne veţi reproşa un asemenea gen, oarecum original, de ospitalitate, rosti Kostenko, apropiindu-se de japonez.

— Nicidecum, excelenţă! Nepoftitul n-are jilţ, aşa zice un proverb al dumneavoastră. Eu fac parte tocmai din această categorie.

— Aveţi cumva vreo dorinţă? Voi face pentru excelenţa voastră, cu cea mai mare bucurie, tot ce-mi va sta în putinţă.

— Sînt mişcat de amabilitatea excelenţei voastre! Singurul lucru pe care îndrăznesc să-l solicit este permisiunea de a face baie şi de a-mi schimba îmbrăcămintea. Poate că mi s-ar găsi alte haine, fie chiar şi de calitate inferioară. Altfel, mă tem că voi intra ca o sperietoare în împărăţia umbrelor, cu zdrenţele acestea.

— Voi da imediat dispoziţii pentru a vi se satisface ambele dorinţe.

Tanaka se înclină mulţumindu-i.

— Scoateţi-i afară pe acuzaţi, în afară de excelenţa sa, ordonă Kostenko.

Riva, care îşi venise în fire, şi Kuinsan fură duse afară sub escortă.

— Am să-l găsesc numaidecît pe Andriuşa şi-i spun totul, apucă Zvonariov să-i şoptească Rivei.

Varia privea de departe cu ciudă această scenă.

— N-avea grijă: Piotr Erofeici va şti s-o apere pe... prietena dumitale, mai bine ca oricare dintre numeroşii ei amici. Rămîi cu bine, ingratule, rosti Varia şi se îndreptă spre ieşire.

— Ah da! Am şi uitat să-ţi mulţumesc pentru osteneală.

— Poţi să-ţi păstrezi mulţumirile pentru alţii.

Într-o cameră de lîngă sala de şedinţe, Kostenko, Vamenzon şi Straşnikov îl aşteptau pe Tanaka să iasă de la baie, unde îl spăla o ordonanţă.

— L-am cunoscut pe Tanaka acum vreo zece ani, la Vladivostok, încă de pe cînd era maior. Sociabil, manierat, cu mult tact, i se deschideau toate uşile, mai ales ale militarilor şi marinarilor. Era considerat drept un rusofil înfocat. Era primit de mai multe ori la Piter şi la Moscova. Cu puţin timp înainte de izbucnirea războiului l-au rechemat în Japonia. Înainte de plecare a fost sărbătorit la cazinou: i s-a oferit drept amintire un album cu fotografii. Şi deodată — poftim, o asemenea surpriză! Kostenko îşi dădu braţele larg în lături cu uimire.

— La judecată a avut o atitudine ireproşabilă, observă Vamenzon.

Apariţia japonezului, curat, spălat, bărbierit, îmbrăcat cu un costum bun de stofă, le întrerupse convorbirea:

— Să vă fie de bine, excelenţă, îl întîmpină Kostenko.

— Nici nu ştiu, excelenţă, cum să vă mulţumesc pentru atîta amabilitate. Luni întregi, am fost nevoit să trăiesc ca un animal, aşa că acum făcînd baie am simţit o adevărată desfătare, ca în paradis.

— Îmi permiteţi să vă invit a lua cina în modesta noastră societate ?

— Voi socoti drept o mare cinste pentru mine acest lucru.

Straşnikov se duse să dea dispoziţiile de rigoare. Peste puţin fură puse pe masă patru tacîmuri ; se iviră gustări, dopurile sticlelor săriră pocnind, conversaţia deveni animată. Doar santinela cu armă, postată lîngă uşă, strica acel tablou paşnic.

După cină Kostenko personal îl duse cu trăsura pe japonez la comenduire ; urmaţi de o escortă de jandarmi călări, era greu de înţeles, dacă aceştia îl păzeau pe arestat, ori serveau drept gardă de onoare.

Comandantul gărzii, ştabs-căpitanul Cij care, între timp, aflase despre cazul generalului japonez, îl întîmpină pe condamnat cu mult respect şi-i rezervă cea mai bună încăpere dintre cele destinate ofiţerilor. După ce-l predă pe Tanaka, Kostenko se duse la Stessel, spre a-i da raportul.

— Aşadar, e adevărat, că arestatul este un general japonez ? îl întîmpină Vera Alexeevna.

— Întrutotul ! Am venit pentru a raporta personal tot ce s-a întîmplat.

— Poftim în cabinet ! soţul meu e acolo cu Reiss.

Kostenko relată amănunţit cum decursese şedinţa tribunalului.

— Excelenţă, permiteţi-mi să vă prezint sentinţa pentru confirmare, încheie el.

Stessel muie peniţa în călimară pentru a-şi pune apostila, cînd pe neaşteptate Vera Alexeevna interveni :

— Orice ai zice, *Anatole*, dar Tanaka nu poate fi împuşcat şi, cu atît mai puţin, spînzurat.

— De ce ?

— Vai, greu înţelegi ! Deşi japonez, totuşi e general. Unde vom ajunge ? Soldaţii să execute un general ! E o subminare directă a autorităţii ! Nici nu trebuie măcar să le treacă prin gînd că pot să ridice mîna împotriva unui general. Azi îl vor împuşca pe Tanaka, şi mîine dumnezeu ştie ce le-ar mai putea trece prin cap !

— Doar nu pot pune ofiţeri să-l împuşte !

— Nici nu trebuie.

— Şi atunci, după părerea ta, ce e de făcut ? Doar nu pot să-l graţiez ori să-l expediez înapoi la japonezi ?

— Viktor Alexandrovici, Mihail Nikolaevici, dumneavoastră mă înţelegeţi ? se adresă ea lui Reiss şi lui Kostenko.

— Pe deplin ! răspunseră amîndoi într-un glas.

— Perfect. Ţie, *Anatole*, o să-ţi explic eu totul mai pe urmă.

— Bine, dar ce să fac acum ? întrebă Stessel, descumpănit.

— Scrie : „Sentinţa se confirmă. În ceea ce-l priveşte pe generalul Tanaka, pedeapsa cu moartea prin spînzurătoare se înlocuieşte cu împuşcarea", dictă Vera Alexeevna.

În clipa aceea, în vestibul răsună soneria şi în uşa cabinetului se ivi figura sfioasă a unui preot uscăţiv.

— Pace vouă ! Îngăduiţi să intru ? rosti el timid.

— A, părintele Piotr ! îl recunoscu Vera Alexeevna. Poftim ! Preotul intră. Întorcîndu-se spre icoana din colţ, îşi făcu semnul crucii, apoi făcu o plecăciune adîncă în semn de salut către toţi cei de faţă.

— Ce nevoie te aduce, părinte ? întrebă Stessel.

— Vin de la arestul comenduirii. Am vrut să-i grijesc pentru călătoria din urmă pe osîndiţi. Cei doi păgîni m-au respins, dar a treia, ovreica, nu numai că m-a rugat să-i dezleg de păcate sufletul rătăcit, dar şi-a mărturisit dorinţa de a trece la ortodoxie înainte de a muri. Auzindu-i dorinţa, am hotărît să intervin pe lîngă dumneavoastră ca să i se amîne executarea.

— A, cunoaştem noi pe ovreicele astea ! Cînd le-a ajuns cuţitul la os, sînt în stare să treacă la orice credinţă numai să scape ! zvîrli generăleasa cu ciudă.

— Nu cer îmblînzirea soartei acestei samaritence, ci doar amînarea execuţiei cu o zi, două, ca să aibă timp să afle canoanele bisericii pravoslavnice.

— Noi, completul, am cam sărit peste cal condamnînd-o la moarte. Fiind încă minoră, nu poate fi pedepsită cu moartea. Prin urmare, cred că cererea sfinţiei sale poate fi satisfăcută, observă Kostenko.

— E ovreica aceea brunetă şi drăguţă care locuieşte în Oraşul-Nou ? întrebă Stessel.

— Excelenţă, aveţi o memorie prodigioasă, remarcă Reis.

— Mai ales cînd e vorba de tinerele, completă Vera Alexeevna cu ciudă.

Urmă o clipă de tăcere. Părintele Piotr se uita ba la Stessel, ba la nevasta acestuia, aşteptînd hotărîrea lor.

— Două-trei zile îţi ajung, părinte ? întrebă Reis.

— Da.

— Cred că execuţia poate fi amînată. Putem s-o spînzurăm oricînd, se pronunţă generăleasa.

— Ce rezoluţie să scriu ? întrebă Stessel.

— „În ceea ce o priveşte pe condamnata Blum, se amînă executarea sentinţei pînă ce va primi sfîntul botez, spre a putea să se înfăţişeze înaintea tronului celui-de-sus, luminată de harul credinţei celei adevărate“, dictă Kostenko.

— Ei, asta e totul ? întrebă Stessel şi iscăli larg.

— *Anatole*, aş dori să-l văd pe acest Tanaka.

— Se cade oare ?

— Prezidez societatea de binefacere din Port-Arthur şi fac parte din Societatea Crucii-Roşii. Datoria noastră este să avem grijă şi de prizonieri.

— Dar Tanaka e pur şi simplu un spion.

— Un general nu poate fi spion ! El a venit la Arthur ca să facă o recunoaştere militară. S-ar fi putut să fii trimis şi tu, la fel, în Japonia.

— Asta ar mai trebui ! Din fericire la noi, lucrurile nu merg pînă acolo.

— Deci, eu mă duc, iar tu fă cum vrei. Sînt de părere că şi tu trebuie să te duci să-l vezi.

— Aceasta va arăta ca o vizită din partea mea.

— Cred, excelenţă, că dumneavoastră puteţi vizita arestul, avînd ca pretext inspecţia gărzii şi cercetarea modului cum sînt trataţi deţinuţii, sfătui Reis.

— Dumneavoastră ce părere aveţi, Mihail Nikolaevici ? îl întrebă Stessel pe Kostenko.

— Din punct de vedere juridic aveţi tot dreptul să-l vizitaţi pe Tanaka.

— Ei, dacă-i aşa, să mergem ! Hei, care eşti acolo ? Să mi se pregătească trăsura ! strigă generalul, ordonanţelor.

Peste o jumătate de oră trăsura se opri în faţa comenduirii. Comandantul gărzii, Cij, dădu raportul şi-i conduse pe vizitatori în localul arestului.

— Generalul Tanaka se află aici, îi informă el pe soţii Stessel, oprindu-i în faţa unei celule.

Fu deschisă uşa. Vera Alexeevna intră cea dintîi. Tanaka sări în picioare şi-i sărută respectuos mîna pe care aceasta i-o întinse.

— Am venit ca reprezentantă a Crucii-Roşii, să aflu, dacă nu pot cumva să vă uşurez ultimele ceasuri, rosti generăleasa, cu glas cîntător.

— Doamnă, sînt adînc mişcat de amabilitatea dumneavoastră. Singura mea dorinţă ar fi să fumez o ţigară bună de foi şi să beau o cupă de şampanie în sănătatea dumneavoastră, răspunse japonezul galant, înclinîndu-se de mai multe ori.

— Dorinţa dumneavoastră poate fi îndeplinită cu uşurinţă. Sper că n-ai nimic de obiectat ? întrebă ea întorcîndu-se spre Stessel. Soţul meu, adăugă ea, prezentîndu-i-l lui Tanaka.

— Regret nespus că sînt nevoit să vă cunosc în asemenea împrejurări. Fără îndoială, însă că dumneavoastră, ca soldat, ştiţi prea bine că războiul îşi are legile lui, rosti Stessel de parcă s-ar fi scuzat. Pe lîngă aceasta, aş dori să vă cunosc părerea ca militar asupra apărării Arthurului.

— Tot timpul am fost uimit de energia cu care, sub înţeleapta dumneavoastră conducere, fortăreaţa Port-Arthur a fost refăcută la drept vorbind dela pămînt. Vom fi nevoiţi să facem mari sacrificii pentru a o cuceri.

Chipul lui Stessel se lumină de un zîmbet amabil :

— Sînt foarte măgulit de o asemenea apreciere a modestei mele activităţi. Aveţi vreo nemulţumire ?

— Bineînţeles că nu. Îmi exprim adînca mea recunoştinţă pentru modul în care am fost tratat la judecată şi după aceea, răspunse japonezul cu o uşoară nuanţă ironică.

În sfîrşit generalul şi soţia lui plecară.

Acasă îi aştepta Reis, cu ordinul pentru executarea sentinţei, gata redactat, şi Saharov, care discuta aprins cu colonelul.

Căpitanul se oferi amabil să-i predea lui Tanaka ţigările de foi şi vinul, făgăduite de Vera Alexeevna, la care generăleasa mai adăugă nişte bomboane.

— Aşadar, Viktor Alexandrovici, vei avea grijă ca totul să fie în ordine ? îl întrebă generăleasa pe colonel, ca în treacăt.

— Totul se va executa întocmai, excelenţă, răspunse Reis, înclinînd respectuos capul.

Ajuns la comenduire, Saharov îi înmînă japonezului cele aduse. Tanaka îl invită şi pe el şi pe Cij, să-i ţină companie. Profitînd că ştabs-căpitanul ieşise pentru o clipă, Saharov îi dădu lui Tanaka un pacheţel şi schimbă cu el cîteva fraze scurte.

— Vă rog, domnule căpitan, să daţi aceste bomboane micii mele tovarăşe de nenorocire, Kuinsan. Să mai aibă o plăcere, înainte de a muri, îl rugă Tanaka.

— Dorinţa dumneavoastră va fi executată imediat, spuse căpitanul şi ieşi pe uşă.

Tanaka se grăbi să desfacă pachetul şi-şi vîrî conţinutul lui în buzunare.

Saharov ieşi înaintea lui Cij în coridorul spre care dădeau uşile celulelor şi-i spuse ceva la ureche.

— Ţi se oferă astfel un prilej, poate unic în viaţa dumitale, de a te îmbogăţi repede şi cu uşurinţă, încheie el aproape în şoaptă.

Mai schimbară cîteva vorbe la iuţeală, cu glas şi mai scăzut, apoi în mîinile lui Cij trecu un teanc de bancnote şi ambii ofiţeri se întoarseră la Tanaka.

În lipsa lor japonezul umpluse paharele. Privind vinul în lumină, îi invită să ciocnească cu el.

— Ce ar fi să jucăm o partidă de stos ? propuse Cij.

— Din păcate nu dispun de fonduri, răspunse japonezul.

— Vă rog să primiţi un mic împrumut de la mine propuse Saharov întinzîndu-i un teanc de bilete de bancă.

— Dar cum am să vă restitui banii în caz că voi pierde ?

— Cînd ne-om vedea pe lumea cealaltă.

Rîseră cu toţii înveseliţi.

— Faceţi jocul vă rog, anunţă Cij. Tăiaţi, excelenţă.

Întinseră tustrei mîinile spre cărţi.

În ziua aceea la comenduire era de gardă secţia a treia din compania de pe Utios. Subofiţerul Jiganov, care era de rond, ca ajutor al comandantului gărzii, şedea la măsuţă şi-l asculta pe bombardierul Iarţev. Apăsînd pe „o", cu glas tărăgănat, ritmic, acesta spunea povestea lui Bova Crăişorul şi a Vasilisei cea frumoasă.

— Mare meşter la palavre eşti, băsmuitorule, spuse alene subofiţerul, se vede că limba ta n-are oase.

— Ti, că straşnică ziulică a mai fost azi ! Ba ni l-au adus pe praporşcikul nostru, ba pe *şpioni*. Să ştii că ăştia trebuiesc păziţi cu străşnicie că, doamne fereşte de ceasul rău, se fac nevăzuţi — şi atunci ne mănîncă magaoaia, grăi agale caporalul de schimb.

— De ce să se facă nevăzuţi ? Fetele se încurcă în fuste, iar stîrpitura de japonez trage la măsea cu ştabs-căpităanul, obiectă Jiganov. Ai să vezi c-o să-l ducă înapoi la ai lui cu onor, în caretă, aşa cum l-au adus încoace : „Poftiţi, luaţi-vă în primire *iscilenţa* voastră japoneză, că noi avem ghenerali berechet", şuguia mereu Jiganov.

— Ehei, dacă ar fi fost ostaş, de rînd, în loc să-l pună în jilţ la judecată i-ar fi cîrpit una peste bot şi nu l-ar fi adus cu droşca pînă aci, observă Iarţev.

— Las-că l-am blagoslovit noi cu patul armei peste grumaz, cînd îl duceam la judecată. Tot am găsit prilej, iaca, să dau într-un gheneral, batîr că nu-i de-ai noştri, se amestecă în vorbă Grunin, un ostaş pistruiat şi tăcut.

— Şi nu ţi s-au uscat mîinile ?

— Da' de unde ! au prins şi mai multă poftă...

— Ei, atunci nu ştiai ce-i cu el. Fii pe pace : acum, îţi arde el una peste bot şi n-o să-i zică nimeni nici dă-te mai încolo.

— Gheneralu, frate, e tot gheneral, iar ostaşul de rînd tot ostaş de rînd rămîne, încheie Jiganov, oftînd.

— Mai e puţin pînă la schimb ; trebuie să trezesc oamenii, spuse Bulkin ridicîndu-se în picioare.

Schimbul plecă curînd la posturi.

— Îmi permiteţi să ies o clipă pînă afară ? îi ceru voie Tanaka lui Cij.

— Numaidecît, excelenţă ; chem îndată un ostaş de la corpul de gardă. Hei, Grunin, ia-ţi arma şi condu-l pe arestat pînă la privată, ordonă Cij.

Japonezul porni pe coridor urmat de soldat. Cij şi Saharov rămaseră singuri în cameră, continuînd să joace cărţi.

— Hai să-i mai tragem o partidă, propuse Saharov.

— Daţi-luaţi, daţi-luaţi, rosti Cij, punînd cărţile în dreapta şi în stînga. Daţi ! Stimate Vasili Vasilievici, îmi permiteţi să vă cer banii.

Căpitanul îi întinse o bancnotă de cinci ruble.

Trecură vreo zece minute.

— E timpul ! rosti Cij.

— Mai stăm vreo cinci minute.

— Timpul costă bani, spune un proverb american.

Saharov îi întinse mai multe bancnote.

Ştabs-căpitanul mai aşteptă puţin, şi apoi se ridică.

— Grunin ! De ce n-a ieşit arestatul pînă acum ? îl întrebă el pe soldat.

— Îşi face încă nevoile.

— Ia bate tare în uşă. E timpul să iasă.

Soldatul începu să dea cu pumnul în uşă, dar nu primi nici un răspuns.

— Spargeţi uşa ! zbieră Cij, ca scos din minţi. Trimiteţi doi oameni să cerceteze clădirea pe dinafară !

Ostaşii din corpul de gardă se alarmară. Bulkin şi mai mulţi alţi soldaţi ieşiră repede afară. Latrina era goală, iar gratiile de la fereastra ei, tăiate.

— Te dau în judecată, ticălosule ! răcni ştabs-căpitanul, năpustindu-se cu pumnii asupra lui Grunin.

— Iertaţi-mă, înălţimea voastră, îngînă soldatul, abia mai mişcîndu-şi buzele strivite de lovituri.

— Marş la arest ! Unde-i caporalul de schimb ? Da' tu, ce-ai păzit ? La judecată şi cu tine ! Vă învăţ eu cum se face serviciu pentru maiestatea sa imperială, tuna Cij.

— Trebuie să se raporteze imediat la comandamentul lui Stessel că japonezul a evadat, aminti Saharov. Mă duc eu acolo.

— Îţi sînt foarte recunoscător. Deocamdată, eu am să organizez urmărirea evadatului prin împrejurimi...

Căpitanul ajunse agale la comandament, îl trezi din somn pe Reis şi-i raportă cele întîmplate.

Colonelul ordonă să fie chemaţi numaidecît Mikeladze, Poznanski şi şeful poliţiei Tautz. Cînd aceştia se prezentară, şeful de stat-major le ceru să ia imediat cele mai energice măsuri pentru prinderea evadatului.

— Nu prea cred să se mai poată face ceva : noaptea e întunecoasă, şi a trecut destul de mult timp ; s-a putut ascunde foarte uşor la chinezi ; totuşi, trebuie căutat, încheie Reis întunecat.

— Am să-l găsesc măcar că s-ar ascunde şi în fundul mării, pe onoarea mea de jandarm ! rosti Mikeladze cu înflăcărare.

— De dumneata, prinţule, o să avem nevoie mîine dimineaţă ! răspunse Reis. Şeful poliţiei şi ajutorul dumitale se vor descurca şi singuri.

Tautz şi Poznanski se priviră unul pe altul cu înţeles.

Tanaka nu putu fi găsit. Dimineaţa, Reis raportă totul lui Stessel.

— În afară de asta, chinezoaica condamnată la spînzurătoare a fost găsită moartă la ea în celulă. În urma autopsiei, s-a constatat că a murit otrăvită.

— Cu atît mai bine ! Nu mai avem bătaie de cap şi cu ea. Comandantul gărzii, caporalul de schimb şi santinela, care l-au scăpat ca nişte gură-cască pe Tanaka, să fie daţi imediat în judecată, ordonă generalul.

Judecata avu loc în aceeaşi zi. Cij fu condamnat la trei luni de arest după terminarea războiului, Jiganov, la degradare, iar Grunin, ca vinovat principal, la moarte prin împuşcare. De astă dată Stessel confirmă sentinţa fără s-o mai citească. Grunin fu executat în aceeaşi noapte.

Cînd vestea celor întîmplate ajunse la bateria Zaliternaia, Boreiko, fără să se sinchisească de soldaţii dimprejur, izbucni într-un torent de înjurături crîncene la adresa lui Stessel şi a tuturor generalilor îndeobşte.

— Ticăloşii ! Ei i-au dat japonezului drumul, iar lui Grunin i-au făcut seama fără să aibă vreo vină ! striga indignat porucikul.

După cîteva zile evadarea lui Tanaka începu să fie dată uitării. La cererea marinarilor, cazul Rivei fu deferit judecăţii lor. Zvonariov se întoarse la Zaliternaia, iar Varia, fericită, găsea în fiece zi un pretext ca să-şi facă apariţia acolo. Japonezii reîncepură bombardarea forturilor şi a oraşului. Viaţa fortăreţei era din nou plină de episoadele războiului. Kondratenko luă o serie de măsuri pentru îmbunătăţirea apărării. Îndeosebi, se hotărî amenajarea unor amplasamente suplimentare de artilerie. În fortăreaţă nu mai erau însă tunuri, aşa că trebui să fie cerute de la marinari.

Belîi şi Kondratenko se duseră să discute această chestiune cu amiralul Uhtomski şi cu Viren, ajutorul său. Discuţia începu printr-un schimb de informaţii asupra situaţiei în care se aflau fortăreaţa şi flota.

— În cîteva zile, escadra va termina repararea tuturor avariilor, şi atunci, va fi iar aptă de luptă, vesti Uhtomski.

— Prin urmare, veţi încerca din nou să ieşiţi din Arthur, spuse Belîi dezamăgit.

— Ba nu, Vasili Feodorovici, n-avem de gînd să facem acest lucru. Atît eu, cît şi Robert Nikolaevici Viren sîntem amîndoi împotriva ieşirii escadrei. Dacă data trecută am scăpat relativ uşor, acum am fi ameninţaţi cu scufundarea inevitabilă a tuturor navelor, datorită superiorităţii copleşitoare a forţelor japoneze.

— Se pare însă că Togo este ocupat în prezent cu repararea navelor lui. După cît se aude s-ar fi ales şi el cu mai multe nave scoase din acţiune, aşa că nu se ştie în ce măsură e mai puternic, decît dumneavoastră, obiectă Kondratenko.

— Chiar dacă ar avea de două ori mai multe nave avariate decît noi, şi tot e mai puternic. De aceea, nici nu ne mai gîndim să plecăm din Arthur. Aşteptăm să sosească Rojestvenski — atunci firește că escadra îi va ieşi înainte. Tocmai în vederea acestei împrejurări ţinem toate navele gata pentru luptă.

— Despre plecarea escadrei a II-a din Kronstadt nu se aude nimic. Prin urmare sosirea ei la Arthur nu e de aşteptat, în cel mai bun caz, decît peste vreo două luni şi jumătate, trei, adică prin noiembrie. În acest timp, se pot întîmpla multe.

— Sper că n-aveţi de gînd să predaţi fortăreaţa pînă atunci!

— În treacăt fie zis, nimeni nu va preda Arthurul, făcînd abstracţie de cazul că el va fi luat cu asalt.

— Bineînţeles că noi o să vă ajutăm cu foc de artilerie şi detaşamente de infanterie marină.

— Flota poate să ne dea un ajutor şi mai preţios, în materie de guri de foc şi de proiectile, interveni Belîi, care pînă atunci tăcuse. Avem nevoie de vreo 30 de piese de calibru mic şi mij-

lociu, cu proviziile reglementare de proiectile. Cei doi amirali care nu se aşteptaseră pesemne la o asemenea cerere se arătară cam încurcaţi.

— Nu poate fi demontat nici un tun de pe nave, fără a se prejudicia capacitatea lor combativă, bîigui Viren.

— Dezarmaţi navele mici : *Zabiaka*, *Gaidamak*, vasul de transport *Angara*, torpiloarele staţionate în port, devenite inapte pentru serviciu în urma avariilor suferite, propuse Kondratenko.

— Roman Isidorovici, sînteţi uimitor de bine informat despre tot ce avem şi unde se află, observă mirat Uhtomski.

— Mă preocupă tot ce poate spori apărarea fortăreţei. Să-mi fie cu iertare : deunăzi, într-o seară, m-am abătut pe la dumneavoastră prin port şi m-am informat în toate privinţele, răspunse generalul, zîmbind pe sub mustaţă.

După un scurt schimb de cuvinte marinarii cedară.

— Acum, să stăm de vorbă asupra utilizării artileriei navale de mare calibru pentru nevoile apărării terestre, propuse Belîi. Deocamdată navele irosesc obuzele în mare măsură, fără nici un rost.

— ...ele trag la cererea dumneavoastră, ripostă Viren.

— Foarte adevărat ; dar în situaţia tactică din zilele trecute nu era posibil să se pună totul la punct. E necesar ca fiecare navă să-şi instaleze la uscat un post de observaţie propriu, cu care să aibă legătură telefonică. În plus, am să indic pentru toţi sectoarele de tragere. Atunci, la apariţia obiectivului se va şti îndată care navă trebuie să deschidă focul.

— Ofiţerii cu artileria de pe toate cuirasatele şi crucişătoarele vor fi trimişi la dumneavoastră chiar mîine îl asigură Uhtomski.

Cu aceasta partea oficială a întrevederii luă sfîrşit. Vizitatorii şi gazdele trecură în careu. Peste puţin intră comandantul cuirasatului *Retvizan*, Şensnovici, care era încă pansat după rănirea pe care o suferise la 28 iulie. Venise însoţit de Essen, comandantul navei *Sevastopol*. Şensnovici ceru permisiunea de a da citire planului de acţiune a flotei pentru viitor.

— Chestiunea aceasta este rezolvată : rămînem la Arthur atîta timp cît va rezista fortăreaţa, şi numai la caz de extremă nevoie om încerca să răzbim eventual spre vreun port neutru, se grăbi Viren să protesteze.

— Eu cred că ar trebui să străpungem blocada, navă cu navă, individual, şi mă gîndesc în primul rînd la cuirasatul *Baian*, care are o viteză de 20 noduri. Dacă ar ieşi pe înoptate din Arthur, în zori ar fi la 100—120 mile de Arthur, adică aproape de Ţindao.

— Pînă la toamnă nu mai e mult. Atunci nopţile sînt lungi, întunecoase şi cu ceaţă deasă. În asemenea împrejurări va fi imposibil să se menţină pe mare o blocadă perfectă, se asocie Essen la propunerea lui Şensnovici. Am să-mi încerc şi eu atunci norocul cu cuirasatul meu care are viteză mică.

— Uitaţi de minele cu care japonezii împînzesc în fiecare noapte rada exterioară, obiectă Uhtomski. Înainte de a forţa blocada ar trebui să răzbim printr-o adevărată mare de mine, adăugă el.

— Ei, minele pot fi dragate.

— Asta ar putea atrage atenţia japonezilor şi ei s-ar pune imediat în gardă.

Cei doi generali îşi luară rămas bun de la marinari şi se duseră la Stessel, să-i raporteze cum decursese consfătuirea.

La el îl găsiră pe locotenent-colonelul Verşinin, comisarul oraşului. Înalt, cu barba lată, parc-ar fi fost un negustor de la Nijni. Asemănarea aceasta era scoasă şi mai mult în evidenţă de accentul cu care vorbea, de felul în care apăsa pe „o“, ca cei de pe Volga. Colonelul era foarte emoţionat.

— Întrucît dumneata eşti ofiţer de artilerie şi fiindcă în prezent ducem o mare lipsă de artilerişti, va trebui să-ţi predai lucrările civile şi să iei în primire o baterie, după cum va hotărî generalul Belîi, îi spunea Stessel aprins.

— Sînt numit comisar prin înalt ordin şi fără o dispoziţie de la Petersburg nu-mi părăsesc postul, se împotrivea locotenent-colonelul.

— Vei fi tradus în faţa curţii marţiale, pentru neexecutare de ordin într-o fortăreaţă asediată. Marş afară! termină Stessel, de astă dată răstit.

Verşinin se întoarse, prea puţin reglementar, şi ieşi.

— S-a îngrăşat de bine ce-i merge. Nu vrea să mai ştie de disciplină, îşi vărsă năduful Stessel către Kondratenko şi Belîi, care intraseră în cabinet.

— Ca ofiţer de artilerie, Verşinin nu mai e bun de nimic — a rămas în urmă, a uitat şi ce ştia cîndva. Scutiţi-mă de el! interveni Belîi.

— Ei, atunci am să-l pun să strîngă morţii ; măcar acolo să fie de folos, hotărî Stessel.

Verşinin intrase în cabinetul lui Reis. Cu glasul tremurînd de emoţie, îl implora pe şeful de stat-major să-l scape de serviciul operativ.

— Ajutaţi-mă, Viktor Alexandrovici, nu mă lăsaţi. Am să vă fiu recunoscător.

Colonelul rămase o clipă pe gînduri.

— Mă tem că generalul o să se încăpăţîneze acum. Aşa că n-o să ai ce-i face. Dacă nu te supui, tună şi fulgeră. Poate că ai face bine să te duci la Vera Alexeevna. Cînd vrea, numai ea e în stare să-l struneascâ.

— Generăleasa nu prea mă are la inimă. Am refuzat aplicarea unei taxe pentru fondul societăţii de binefacere. Îmi cerea ceva ilegal... ei, şi s-a supărat pe mine.

— Oferă-i din partea dumitale, personal, o miişoară, două, pentru operele de binefacere. Poate c-o împaci.

Verşinin îl salută şi, vrînd nevrînd, se duse la Vera Alexeevna. Generăleasa îi făcu o primire foarte rece : deşi îi primi darul, nu-i făgădui sprijinul ei :

— Nu mă amestec în chestiunile de serviciu ale soţului meu. Dacă se va ivi prilejul, îl voi întreba ce-i cu dumneata.

Neputînd obţine mai mult, comisarul, îngrijorat, plecă acasă.

În aceeaşi noapte Verşinin fu numit la comanda unei unităţi de jandarmi, care, ajutaţi de chinezi, aveau sarcina de a ridica cadavrele de pe străzi. Îl apucă o greaţă cumplită. Nu putea să suporte duhoarea de hoit.

Dimineaţa se întoarse acasă mai mult mort decît viu şi, ocărîndu-l de mama focului pe Stessel, se apucă să colecteze bani pentru o nouă donaţie destinată atotputernicei generălese.

La masă, Vera Alexeevna trăgea cu urechea la discuţiile bărbaţilor.

— Aşadar, marinarii consimt să ne dea tot concursul ? întrebă Stessel după ce-i ascultă pe Belîi şi pe Kondratenko.

— Pe deplin. Au fost foarte îndatoritori, recunoscu Belîi.

— De unde şi pînă unde ? Au simţit, probabil, că la Arthur începe să miroase a pîrleală şi că fără noi s-a isprăvit cu ei. Pe mare — Togo ; pe uscat — Noghi ; iar ei, între două focuri — s-au dus pe copcă !

— Pe poziţii e o duhoare insuportabilă. Nu ştiu ce să mai fac. E cald şi mormanele de cadavre emană miasme îngrozitoare, observă Kondratenko.

— Subbotin recomandă ca oamenii să-şi introducă în nări tampoane de cîlţi muiate în terebentină. Am şi dat ordin în consecinţă.

— Nu ştiu dacă aşa ceva e suportabil, se îndoi Belîi.

— Da' ce, îi întreabă cineva pe răcani ?

Oaspeţii îşi luară rămas bun de la gazde.

Chiar a doua zi la bateria Zaliternaia, Melnikov, felcerul companiei, împărţi tampoane de cîlţi la soldaţi.

— Vîrîţi-le în nas, ca să nu vă mai pută hoiturile gălbejiţilor, explică el.

Blohin îşi vîrî cîlţii în nas şi trase aer pe nări. Îndată însă începu să strănute cumplit.

— Nu face doi bani ! Te gîdilă, da' duhoarea tot se simte !

— Dacă ai să-i înmoi în terebentină, nu mai simţi nimic.

Ostaşul ascultă sfatul, dar îşi smulse numaidecît tamponul din nas :

— Care a scornit-o şi pe asta ? se oţărî el. Te ustură de vezi stele verzi — cum o să-l ţii în nas ! ?

— Aşa a dat *orden gheneralu' Stesselev !*

— Să-şi vîre el sub coadă cîlţii cu terepentină, că poate s-o face mai deştept ! îşi dădu cu părerea Blohin, în rîsetele tuturor.

Trecură cîteva zile. În fortăreaţă se reparau în grabă stricăciunile şi se ridica un şir de întărituri pe linia a doua de apărare — creasta Skalistîi — şi între cele două coline denumite Orlinoe Gnezdo. Stessel inspecta cu teamă sectoarele neprimejduite şi-i felicita pe soldaţi pentru vitejia de care dăduseră dovadă în lupte. La comandamente se ticluiau rapoarte sforăitoare şi se alcătuiau liste peste liste de cei propuşi pentru decorare. Zeci de ambuscaţi, care rîvneau cutare sau cutare decoraţie, îi dădeau tîrcoale Verei Alexeevna.

Generăleasa le primea ofrandele cu bunăvoinţă şi, potrivit cu valoarea acestora, obţinea de la soţul ei cutare sau cutare distincţie pentru solicitator.

Într-una din zilele acelea, la Arthur sosi de la Cifu o goeletă chineză, cu care veni locotenentul de cazaci Hristoforov, deghizat în chinez, cu un mesaj din partea lui Korupatkin. Din portul militar, unde goeleta fusese pilotată de torpilorul de gardă, locotenentul se duse direct la camandamentul lui Stessel şi fu primit de Reis, deoarece Stessel lipsea.

— Ce veşti ne aduci ? întrebă colonelul.

— Veşti bune ! Maiestatea sa a dispus ca fiecare lună de serviciu executat de militarii din garnizoana Arthur să fie considerată, cu începere de la 1 mai, egală cu un an. Pe deasupra, cu ocazia naşterii moştenitorului tronului, l-a numit pe generalul Stessel aghiotant imperial, iar pe colonelul Semionov, aghiotant à la suite. Apoi a conferit generalului Stessel, pentru bătălia de la Kindjou, ordinul Sfîntul-Gheorghe clasa a III-a ; generalului Fok, pentru aceeaşi bătălie, o sabie de aur cu briliante ; iar lui Nadein, ordinul Sfîntul-Gheorghe, clasa a IV-a.

Veştile se răspîndiră repede pretutindeni în Arthur. Toţi cei care nu erau de serviciu se grăbiră să se înfiinţeze la comandament. Doi curieri călări fură trimişi numaidecît după Stessel.

De îndată ce hîrtiile primite fură descifrate, Reis se duse în primul rînd la Vera Alexeevna şi-i comunică textul telegramelor. Generăleasa era radioasă :

— *Anatole* — general-aghiotant, curtean ! N-aş fi crezut niciodată !

— Regretabil, Vera Alexeevna, maică dragă, exclamă Nikitin, intrînd neanunţat, ca un prieten al casei ce era. Eu am prezis întotdeauna că soţul şi stăpînul dumneavoastră va ajunge nu numai general-aghiotant, dar chiar feld-mareşal ! Ţineţi minte vorba mea ! Deocamdată, maică dragă, îngăduiţi să vă sărut mînuţa de soţie de general-aghiotant, urmă Nikitin, înclinîndu-se ; şi primiţi felicitările mele călduroase cu prilejul acestei bunăvoinţe din partea maiestăţii sale.

Vera Alexeevna îi mulţumi.

— Atîta numai, că lucrurile sînt cam jenante în ceeace priveşte Kindjoul. Doar ştie toată lumea din Arthur că *Anatole* n-a fost acolo şi că pe deasupra la Kindjou am pierdut şaptezeci de tunuri. E mai bine ca ordinul de zi să sune astfel : „...pentru luptele duse pe poziţiile înaintate". În fond, lucrurile nu se schimbă. Fok şi Nadein nu vor face obiecţiuni şi nimeni nu va îndrăzni să zică ceva, îi spuse ea lui Reis. Ce părere ai, Viktor Alexandrovici ?

— Împărtăşesc întru totul părerea excelenţei voastre.

În seara aceea, la Stessel acasă, fu sărbătorit noul general-aghiotant şi cavaler al ordinului Sfîntul-Gheorghe. Oaspeţii soseau pe rînd. Dineul plin de voioşie se prelungi pînă tîrziu după miezul nopţii.

Totuşi, vestea decorărilor nu fu întîmpinată pretutindeni aşa cum o primiseră cei din anturajul lui Stessel. Aflînd că fusese şi el decorat, generalul Nadein se miră :

— Pentru şe mi-au dat cruşea ? fonfăia el nedumerit. — N-am meritat-o. E o greşeală la mijloc. Şineva nu a raportat ţarului situaţia ecjactă. Trebuie lămurit totul.

Îşi părăsi în grabă adăpostul din spatele masivului Skalistîi, unde se stabilise de la începerea asediului, ceru să i se aducă numaidecît calul şi porni spre Stessel.

Apariţia bătrînului fu primită cu entuziasm. Toată lumea îi cunoştea firea îndărătnică, iar vizita pe care o făcea acum lui Stessel era privită ca o manifestare a stimei şi devotamentului

său față de noul, prin grația țarului, general-aghiotant. Vera Alexeevna îl conduse personal la masă și stărui să ia loc lîngă ea. Nadein, cu politeța din alte vremuri, fonfăia cu gura lui știrbă complimente în stil înflorat la adresa stăpînei casei.

— Mitrofan Alexandrovici, dar și dumneavoastră sînteți de felicitat ca distins cu un înalt ordin, prin grația suveranului, îi spuse generăleasa.

— Cu mine ș-a făcut o greșeală, numele meu a nimerit peșemne din întîmplare în ordin.

— Cum așa, din întîmplare ? Soțul meu v-a propus pentru decorare și ați fost decorat.

— N-am făcut nici o faptă vrednică de o așemenea rășplată. Să șe șcrie țarului că ș-a făcut o greșeală.

— Nu cumva sînteți de părere că și recompensele date lui *Anatole* sînt nemeritate ? întrebă supărată generăleasa.

— Despre șoțul dumneavoastră nu pot șpune nimic, căci nu știu pentru șe a fost decorat.

După aceea, Nadein îl luă pe Stessel la o parte și-i expuse îndoielile lui. Generalului îi trebui mult timp pînă să înțeleagă ce vrea.

— Vi s-a dat o decorație — ei, bucurați-vă și nu importunați fără rost persoana sacră a suveranului ! îi recomandă el lui Nadein.

Bătrînul nu se potolea însă deloc.

— Faceți cum vreți. Nu sînt de acord cu intențiile dumneavoastră, dar nu pot să vă interzic să scrieți, dacă doriți acest lucru, rosti Stessel, enervat.

Nadein se grăbi să-l salute și se întoarse pe poziții.

În seara aceleiași zile, cu pana de gîscă — fiindcă ignora penițele de oțel — scria îngrijit pe hîrtie groasă de pergament : „Prea luminate Monarh și Împărat Suveran, Prea milostive Țar...“ expunîndu-și toate îndoielile în legătură cu decorarea lui.

Cînd raportul lui Nadein îi fu înmînat lui Stessel, acesta îl zvîrli cu ciudă lui Reis.

— Ascunde-l și comunică-i nerodului bătrîn că scrisoarea a fost expediată cu primul curier, la Cifu...

Zvonariov fu cel care aduse veștile la bateria *Zaliternaia*. Intrînd în adăpostul lui Boreiko, strigă :

— A venit corespondența : pe Stessel...

— L-au trimis la toți dracii ? se bucură porucikul.

— ...L-au numit general-aghiotant și i-au dat crucea Sfîntul-Gheorghe clasa a III-a.

— Asta-i pesemne la rugămintea mikadoului japonez — că l-a făcut scăpat pe Tanaka.

— L-au decorat şi pe Fok...

— Pentru pierderea poziţiilor de la Kindjou ?

Soldaţii erau indignaţi, uimiţi.

— N-am auzit că gheneralul *Stesselev* să fi făcut vreo faptă de vitejie ! spunea Blohin. Iacă, Belîi al nostru ar merita mai mult : zi şi noapte îl vezi umblînd călare prin baterii.

Ştirea despre echivalarea unei luni de serviciu la Arthur cu un an întreg, stîrni mult mai multă vîlvă.

— Va să zică, atunci cînd s-o isprăvi războiul ne ducem cu toţii acasă, spunea Belonogov, visător.

— N-o să se sfîrşească aşa curînd războiul ăsta ! se îndoi Blohin. Ehei, dacă ar învîrti treburile nişte ostaşi de-ai noştri, ne-am înţelege într-o clipă cu japonezii !

— Cu cine, cu gheneralii lor ?

— La naiba ! Tot cu ostaşii. De bună seamă că şi ei duc dorul muierilor lor.

— Uşor ţi se pare ţie totul, Filea ! Ia, du-te pînă la bateriile *B* şi du-i căpitanului situaţia asupra consumului de obuze, ordonă Rodionov, comandantul secţiei.

A doua zi se comunică unităţilor că va avea loc o paradă pe una din pieţele ferite de bombardamentele japoneze. Cerul era senin. Marea scînteia în razele soarelui. Japonezii erau liniştiţi. Arthurul se însufleţi ; pe străzi forfoteau trecători, prăvăliile făceau vînzare bună. Trupele fură aliniate în careu, în piaţă, nu departe de casa lui Stessel. În mijloc fusese pus un tetrapod acoperit cu brocart argintiu şi în jurul acestuia se adunase tot clerul din Port-Arthur, în odăjdii strălucitoare. Stînd în faţă, înconjurat de o suită numeroasă, Stessel tot şoptea destul de tare preoţilor, zorindu-i să termine mai repede. În cele din urmă protodiaconul cîntă ultima urare „...întru mulţi ani pentru acea cetate ocrotită de dumnezeu şi pentru cei ce sălăşluiau într-însa“... şi te-deum-ul luă sfîrşit. Stessel păşi în mijlocul careului şi dădu citire, cu glas de stentor, telegramelor ţarului, felicitînd garnizoana cu prilejul distincţiilor acordate de maiestatea sa. După aceea, Fok se desprinse din suită şi începu o cuvîntare în cinstea lui Stessel :

— Generalul-aghiotant este o persoană apropiată maiestăţii sale. El reprezintă în Arthur persoana sacră a împăratului. Generalul Stessel, comandantul nostru, este gloria şi mîndria noastră. Sub conducerea lui nu ne paşte pieirea. În cinstea eroului Arthurului : ura !

Fanfara intonă un marş tunător. Fok şi Stessel se sărutară solemn.

După paradă Essen prezentă şi el generalului-aghiotant felicitări. Ca de obicei, Stessel îl întîmpină cum nu se poate mai curtenitor şi mai amabil.

— Excelenţă, îmi permit să vă rog ceva, declară marinarul.

— Sînt gata, anticipat, să vă satisfac dorinţa, Nikolai Ottonovici.

— Vă sînt extrem de recunoscător pentru toată bunăvoinţa pe care o arătaţi modestei mele persoane. Aş dori să vă solicit graţierea doamnei Blum, condamnată într-un proces de pretins spionaj, împreună cu generalul Tanaka.

— Cum, n-a fost încă spînzurată ?

— Nu ! Începînd de eri, ea este creştină ortodoxă. Eri cazul ei a fost judecat de tribunalul militar al marinei, sub preşedinţia mea, şi am hotărît să intervenim pe lîngă dumneavoastră pentru graţierea ei.

— Ei, dumnezeu e milostiv cu ea. O graţiez, lua-o-ar naiba, dar să nu mai aud de ea, aprobă cu mărinimie Stessel.

Essen se grăbi să-i mulţumească şi se retrase. Akinfiev îl aştepta ceva mai departe, negăsindu-şi locul de parcă ar fi stat pe ace.

În aceeaşi zi, spre mirarea ei, Varia dădu cu ochii pe *Etajeră* de Riva, care se plimba braţ la braţ cu Akinfiev. Rivala ei era din nou liberă. Se duse să-i ceară lămuriri Jeltovei.

— Mîine se cunună cu locotenentul, îi explică Maria Petrovna.

Varia sări în sus de bucurie şi o săruta năvalnic pe Jeltova.

— Ce bine-mi pare ! A fost pusă în libertate şi...

— ...şi nu-ţi mai ameninţă fericirea cu Zvonariov, termină în locul ei Jeltova.

Fata o sărută încă o dată cu căldură.

Biserica garnizoanei strălucea de lumini.

Essen, împreună cu un grup de ofiţeri de pe nava aflată sub comanda lui, îl înconjurau pe Andriuşa Akinfiev, care aştepta îmbujorat de emoţie. Lîngă altar, Boreiko discuta cu preotul, cu diaconul şi dascălii asupra amănuntelor slujbei. Lîngă el era Zvonariov, cu mănuşi albe şi cu un buchet de flori în mînă.

— Cam întîrzie mireasa, mormăi porucikul, nemulţumit.

În cele din urmă, Riva îşi făcu apariţia, însoţită de cele două institutoare şi de Jeltova.

— Staţi alături. Mirele, la dreapta, mireasa la stînga ; ţineţi-vă de mîini, porunci Boreiko. Serioja — panglica, să le legăm mîinile ca să nu fugă de la cununie ! glumi el.

— Apropiaţi-vă mirilor, glăsui preotul. Tînăra pereche păşi spre altar.

Slujba începu. Praporşcikul şi Boreiko ţineau pe rînd cununile deasupra Rivei şi a lui Akinfiev. Cînd cununia era pe sfîrşite, Varia Belaia intră în biserică cu un buchet de trandafiri. Se strecură anevoie în faţă şi se uită cu luare-aminte împrejur ; chemînd în şoaptă un matroz, îl rugă să dea buchetul miresei după cununie. Puse matrozului în mînă o hîrtie de o rublă, îşi lăsă peste frunte vălul de soră şi ieşi grăbită din biserică. În uşă, se întoarse, se uită la mire şi la mireasă şi, fericită, fugi în pridvor.

— Nevasta să se teamă de bărbat ! glăsui diaconul.

— Dar nu prea, prea ! îi tună la ureche Boreiko Rivei, ţinînd isonul.

Slujba se sfîrşi. Toţi cei de faţă se înghesuiră să felicite tînăra pereche. Se apropie şi matrozul cu buchetul.

— M-a rugat să vi-l dau o domnişoară soră, spuse el.

— Care soră ? întrebă mirată Riva.

— Nu ştiu. O fată subţirică, gingaşă, cată repede cu ochii în toate părţile. Iacată, a scăpat jos aiasta. Matrozul întinse o batistuţă cu tiv de dantelă.

De la biserică, tînăra pereche şi invitaţii plecară spre căsuţa Rivei din Oraşul-Nou.

Essen şi Jeltova, naşii, dăruiră tinerilor însurăţei, drept binecuvîntare, o icoană. Olia şi Liolia îi împroşcară cu boabe de orez, iar Boreiko, vădindu-şi toată puterea plămînilor, răcni tradiţionalul : *Amar ! Amar !*. Cam ruşinaţi, Andriuşa şi Riva se sărutară în aplauzele musafirilor.

— Ei, şi acum : *Amar !* — pentru cavalerii şi domnişoarele de onoare ! răspunse Andriuşa.

— *Amar ! Amar !* îl susţinură ceilalţi în cor.

Zvonariov atinse delicat cu buzele obrăjorul Liolei Lobina, dar Boreiko o sui pe scaun pe gingaşa Olia şi o sărută din inimă, cu atîta înflăcărare, încît fu răsplătit pe loc cu o palmă răsunătoare.

— Ursul acesta nu sărută — muşcă ! strigă fata mînioasă. Mă temeam c-o să mă înghită de vie. Să nu te mai atingi de mine, auzi, neîndemînaticule !

— Dar am făcut-o, ca să zic aşa, din dragoste, se dezvinovăţi porucikul şi fu din nou răsplătit cu o palmă dar de astă dată cu una uşoară de tot.

— Vorbeşti prostii ! Cine să creadă că o asemenea matahală e în stare de simţăminte duioase, omeneşti ? Eu, în orice caz, nu !

— Pildele rele sînt molipsitoare ; ei, acum cine vine la rînd ? întrebă Essen.

— Serioja Zvonariov cu amazoana lui, răspunse Boreiko.

— A, să nu uit : am primit de la o soră necunoscută un splendid buchet de flori, anunţă Riva. Nu şi-a spus numele, dar la plecare a pierdut batista asta. Cine ar putea să fie ?

Liolia Lobina şi Jeltova se apropiară şi cercetară batista.

— E a Varei Belaia o recunoscu Liolia. Miroase a farmacie — aşa că a ei e. Numai ei nu-i plac parfumurile şi preferă să miroase a fenol sau a grajd.

— E o fată de ispravă ! Am spus întotdeauna că are un suflet minunat ! spuse Olia cu căldură.

— Sînt foarte, foarte mişcată de atenţia ei şi te rog, Serioja, să-i mulţumeşti călduros din partea mea, spuse Riva.

— Mă tem că n-am s-o văd curînd, Rivocika.

— Mai întîi că nu mai sînt Riva, ci Nadejda Sergheevna Akinfieva, iar pentru prieteni, simplu — Nadia ; şi apoi, ai s-o vezi chiar astăzi. Probabil că tot ea o să te găsească şi o să te descoasă cu de-amănuntul în privinţa cununiei. Pentru ea, toate acestea prezintă un mare interes. Doar se ştie că noi, femeile, sîntem foarte curioase cînd e vorba de o poveste de dragoste.

Oaspeţii îi însoţiră pe tinerii însurăţei, care plecau la Liaoteşan, pînă la debarcader, unde erau aşteptaţi de o şalupă, pavoazată cu pavilioane, trimisă de pe *Sevastopol*. Strigară pentru ultima oară *Amar !* şi ciocniră cu tînăra pereche ultimele pahare de vin. După aceea, şalupa se desprinse de cheu şi se îndepărtă pe oglinda netedă a radei care începea să se întunece. Invitaţii se împrăştiară.

Lîngă casa lui Stessel, Zvonariov se întîlni pe neaşteptate cu Varia. Părea că fata îl aştepta.

— Nadejda Sergheevna Akinfievna m-a rugat să-ţi transmit mulţumirile ei pentru flori.

— Nu cunosc o persoană cu acest nume !

— Tăgăduieşti că azi ai fost la biserică, la cununia ei ?...

— Pesemne că ai visat !

— ...şi că ţi-ai pierdut acolo batista ?

— Acolo ? Vai, cît am căutat-o ! se dădu de gol Varia.

— Aşadar tot dumneata ai fost ! exclamă triumfător Zvonariov.

— Ei şi ? Ce dacă am fost ?

— Fapta asta a dumitale m-a mişcat. Nu mă aşteptam deloc ca o amazoană fioroasă să fie capabilă de un asemenea gest faţă de o femeie „pierdută", după cum spui dumneata.

— Ei, ce a fost a fost. Acum, din moment ce s-a însurat cineva cu ea, înseamnă că s-a cuminţit şi a devenit o adevărată doamnă, răspunse Varia, cu toată seriozitatea.

— Varia, eşti fermecătoare în naivitatea dumitale !

— Iar dumneata eşti... pur şi simplu greu de cap — nu pricepi nimic ! Ei, povesteşte-mi amănunţit cum a fost ! încheie ea, luîndu-l de braţ.

Praporşcikul trebui s-o conducă pînă acasă, povestindu-i colorat cum decursese cununia.

— Şi acum, Varia, e rîndul dumitale. Gantimarov nu visează altceva decît să te vadă soţia lui.

— N-am să mă mărit niciodată cu o tîrîtoare ca el.

— Dar cu o netîrîtoare ?

— Am să mă mai gîndesc ; în orice caz, va trebui să fie mult mai deştept şi mai ager la minte decît dumneata ! Spunînd aceste cuvinte, Varia o luă la fugă, fluturînd mîna în semn de salut.

Zvonariov zîmbi şi-şi văzu de drum. Pentru întîia oară se gîndi la ea ca la eventuala lui soţie. Şi cu tot efortul său de a alunga acel gînd, fără voia lui îi revenea mereu în minte.

Capitolul IV

În urma asalturilor din august, japonezii se apropiaseră, pe frontul de est al apărării, la 200—250 de paşi de fortul 2, de bateria *B* şi de luneta Kuropatkin. Prin aceasta, fortificaţiile frontului de nord, învecinat, adică redutele Kumirnenski şi Vodoprovodnîi, rămase acum mult înainte, erau expuse focului din flanc şi, parţial, chiar din spate : garnizoana redutelor era asigurată de companiile regimentului 26 Est-siberian tiraliori, al colonelului Semionov, al cărui post de comandă era situat în imediata lor apropiere, în satul Palidjuan.

Abia restabilit, şchiopătînd, sprijinindu-se în baston, Endjeevski se duse la Semionov.

— De ce ai ieşit din spital în halul acesta ? îl întrebă colonelul. Eşti invalid de-a binelea.

— Am fost şters din controalele spitalului, după ce am fost reexaminat de către comisia regimentului 14 care m-a declarat apt pentru serviciul de front.

— Ei, atunci du-te la regimentul 14, la Saviţki. Să se spele pe cap cu dumneata !

— Permiteţi să-mi iau din nou în primire detaşamentul de cercetare.

— Vrei cumva să te poarte pe braţe în recunoaştere ?

— N-o să rămîn în urma soldaţilor, măcar de-ar fi să mă tîrăsc în patru labe.

— Bine, fie ! La drept vorbind, îmi eşti foarte necesar în prezent. În lipsa dumitale detaşamentul de cercetare s-a întors cu susul în jos ; habar n-am ce se petrece la un pas de mine. Ei, toate cele bune ! încheie Semionov strîngîndu-i cu căldură mîna. E cel mai bun ofiţer din regiment, spuse el aghiotantului după ce Stah ieşi. Atîta numai că e veşnic la cuţite cu superiorii !

Aflînd că Endjeevski se întorsese, tiraliorii din detaşamentul de cercetare lăsară baltă toate treburile şi alergară să-l vadă.

— Evstahi Kazimirovici ! Ce bine ne pare că vă vedem ! Fără dumneavoastră ne-am prostit de tot !

Stah întrebă ce se petrecuse în lipsa lui. Printre altele află că porucikul Mineat, care îi ţinuse locul, schimbase aproape pe toţi gradaţii de la comanda plotoanelor.

Endjeevski trebui să-i pună din nou pe toţi în posturile pe care le deţinuseră în trecut.

Făcu de asemenea din nou repartizarea ostaşilor pe plotoane, pentru ca cercetaşii vechi şi cu cea mai mare experienţă să se afle în număr egal, în fiecare din ele. Simpli soldaţi, uneori chiar dintre cei pedepsiţi, care erau însă cercetaşi îndrăzneţi şi cu experienţă, fură puşi comandanţi de plotoane, pe cînd gradaţii delăsători trecură în front ca soldaţi de rînd.

Seara, la popotă, Semionov îl preveni pe Stah :

— În ceea ce priveşte numirile gradelor inferioare în comenzi, dumitale îţi revine întreaga răspundere.

— N-ar strica să se facă asemenea numiri în tot Arthurul, replică Endjeevski.

Semionov îl privi cu coada ochiului, zîmbind şiret : apoi potrivindu-şi eghileţii nou-nouţi de aghiotant *à la suite* întrebă :

— Pe mine m-ai pune comandantul trenului divizionar şi dumneata ai lua comanda diviziei, nu ?

— O, nu ! Înainte de toate, i-aş trimite pe Stessel, pe Fok, pe Nikitin şi pe Reis, cît mai departe, hai să zicem la Liaoteşan, sub supraveghere severă. Pe Roman Isidorovici l-aş numi în

fruntea apărării, iar pe dumneavoastră şi pe Tretiakov, ajutori ai lui.

— Dar pe Smirnov ?

— Pe el l-aş pune să predea aritmetica la şcoala *Puşkin*.

Semionov rîse zgomotos :

— Ce să zic, bun post i-ai mai găsit !

Şi se grăbi să schimbe subiectul :

— Am auzit că bătălia hotărîtoare între ai noştri şi japonezi are să se dea la Liaoian. Se zice că avem mulţi sorţi de izbîndă, spuse el.

— Dacă japonezii stau cuminţi la Arthur, înseamnă că au fost călcaţi pe coadă în Manciuria ; dacă pornesc aici la atac, atunci să ştiţi că am fost bătuţi la Liaoian, îşi dădu cu părerea Stah.

Tiraliorii aleseră ca adăpost pentru Stah un beci mare, încăpător, sub o pagodă năruită. După ce dărîmaseră pagoda, japonezii nu mai trăgeau asupra ei. Tiraliorii degajară intrarea, măturară beciul, aduseră fîn proaspăt, înmiresmat, şi atît cît fu cu putinţă făcură ca adăpostul să aibă o înfăţişare cît mai plăcută. După ce soldaţii plecară în recunoaştere, Endjeevski, istovit de treburile acelei zile, se trînti cu plăcere în fîn şi aţipi. Din proprie iniţiativă doi cercetaşi se culcară la intrare pentru a veghea asupra comandantului lor. Era o noapte umedă ; ceaţa tălăzuia încet dinspre mare, umplînd văgăunile şi rîpele. Pe poziţii era linişte.

— Ei, acum o să meargă treaba... spuse încet un tiralior. Porucikul nostru e om drept, pătrunde pînă în fundul sufletului ostaşului cu care are de a face !

— Da, Stah al nostru îşi apără oamenii.

— Trebuie păzit şi de gloanţele japoneze şi de ăi mari.

După miezul nopţii, cercetaşii plecaţi în recunoaştere începură să se întoarcă. Voiră să-l trezească numaidecît pe Endjevski, dar ostaşii de pază nu-i lăsară.

— O să-i raportaţi toţi odată, cînd o să vă adunaţi. Dacă ar fi după voi, nu i-aţi da pace omului toată noaptea.

Tiraliorii nu se împotriviră cîtuşi de puţin şi se culcară îndată.

Dimineaţa, ascultînd raportul soldaţilor, Endjeevski se miră de faptul că veniseră cu toţi în acelaşi timp : nimeni nu-i spuse însă care era pricina. Informaţiile aduse de cercetaşi indicau destul de limpede concentrarea unor forţe inamice destul de importante pe frontul de vest şi pregătiri pentru o nouă ofensivă, lucru evi-

dent prin faptul că se amplasase un număr de baterii noi de asediu, în sectorul respectiv.

Stah îi raportă lui Semionov informaţiile obţinute prin recunoaşterea efectuată.

— Se pare că ai noştri au cedat Liaoianul, rosti colonelul gînditor, privind amplasamentele şi tranşeele recent amenajate, trecute pe hartă. Am să trimit îndată un raport lui Roman Isidorovici, printr-un curier călare.

Porucikul alese în acest scop un cercetaş de-al lui, căruia îi spuse să treacă şi pe la şcoala *Puşkin*, cu un bileţel, la care alătură şi un buchet de flori de cîmp, pentru Liolea. Văzînd acest lucru, cercetaşii culeseră la iuţeală un mănunchi uriaş. Unul dintre cercetaşi, un polonez grădinar de meserie, asortă cu mult gust florile şi le oferi lui Stah :

— Pentru Elena Feodorovna, spuse el.

Endjeevski fu foarte mişcat.

„Sînt unii care au neobrăzarea să le spună cu dispreţ acestor oameni „lepădături", gîndi Endjeevski şi-i mulţumi ostaşului cu căldură.

Kondratenko apăru la Palidjuan pe la amiază şi se duse de-a dreptul la Endjeevski. După ce ascultă încă o dată raportul asupra rezultatelor recunoaşterii, generalul ceru să fie condus într-un loc unde să aibă cîmp de vedere cît mai întins. Stah îl chemă pe Denisov.

— Există un asemenea loc, excelenţă, dar se află la o verstă, în faţa tranşeelor noastre. Ziua nu se poate ajunge acolo decît tîrîş.

Fără să stea pe gînduri, Kondratenko îşi puse o bluză de soldat, luă de la careva o şapcă nu prea curată şi, cu binoclul în mînă, porni după feldvebel. Împiedicat de răni, Stah nu-i putuse însoţi şi-i urmărea cu privirea. Auzind unde se dusese Kondratenko, Semionov se năpusti asupra porucikului.

— De ce n-ai stăruit pe lîngă Roman Isidorovici să nu se ducă la postul de observaţie ? Unde s-a mai văzut ca un general să se tîrască o verstă întreagă pe brînci, ca un ostaş de rînd ? se frămînta colonelul, aprins, urmărind prin binoclu cele două siluete cenuşii care se îndepărtau tîrîş de tranşeele ruseşti.

Endjeevski făcu tot ce-i stătea în puteri ca să-l liniştească pe colonel. Totuşi amîndoi avură parte de un ceas nespus de zbuciumat pînă cînd, în sfîrşit, Kondratenko se întoarse. Asudat, prăfuit, acesta era agitat dar mulţumit de expediţia lui.

— Am văzut tot, am cercetat tot ! Datele furnizate de recunoaştere s-au confirmat în întregime. Am şi reperat în sector mai

multe baterii noi. Fără îndoială că se pregăteşte un asalt, dar nu atît asupra frontului de vest, cît împotriva voastră, îl avertiză el pe Semionov.

După ce mai dădu cîteva ordine pentru întărirea poziţiilor defensive în sectorul de nord, generalul plecă. Semionov, împreună cu Stah şi cu aghiotantul se apucară să întocmească amănunţit planul de apărare pentru sectorul regimentului.

Mai trecură cîteva zile.

În noaptea spre 3 septembrie fu semnalată debuşarea prin surprindere de la Şuşuin a unor forţe japoneze cam de tăria unei companii, spre tranşeele înaintate ale redutei Kumirnenski, situate chiar în preajma satului. Endjeevski luă hotărîrea de a ataca din flanc acea companie şi de a o izola de poziţiile japoneze. În acest scop, îşi adună detaşamentul de cercetaşi. Ca să nu-l deranjeze pe Semionov care dormea, se înţelese cu comandantul companiei de gardă şi ei porniră împreună spre inamic.

— Fără zgomot ! Nu trageţi, căsăpiţi-i cu baioneta şi pocniţi-i cu patul puştii, îşi povăţuia Endjeevski tiraliorii.

La semnalul convenit — un ţipăt de bufniţă — ruşii se năpustiră la atac cu baionetele. Se stîrni o încăierare scurtă şi sîngeroasă. Ruşii nu izbutiră să termine lupta pe muteşte : izbucni un strigăt de durere ; trosni un foc de puşcă ; rachetele de mînă ale japonezilor fulgerară, despicînd văzduhul. Noaptea se umplu de vuietul luptei. Trebuiră să-l trezească pe Semionov care angajă încă două companii din rezervă. Bateriile fortăreţei începură să bubuie. În sfîrşit, tirul încetă abia spre revărsatul zorilor.

Printre prizonieri se aflau şi doi ofiţeri japonezi. La ei fu găsit un ordin de zi dat pe armata din Manciuria, anunţînd zdrobirea totală a ruşilor la Liaoiang şi un ordin al lui Noghi, vestind o nouă ofensivă asupra Arthurului, „...pentru a spăla cît mai curînd cu putinţă de pe drapelele Soarelui-Răsare pata asediului prelungit...“, scria înflorat comandantul armatei de asediu japoneze.

Nedormit şi prost dispus, Semionov dicta aghiotantului raportul asupra celor petrecute. Căuta să ascundă faptul că ofiţerii lui acţionaseră de capul lor, fapt care se soldase cu încăierarea nocturnă şi cu pierderi serioase, dar scotea în evidenţă rezultatele pozitive ale recunoaşterii.

— De ce nu m-aţi trezit cu un ceas mai devreme ? Atunci totul ar fi fost în ordine. Japonezii au înaintat, noi ne-am apărat... pe cînd acum — poftim, prezintă dovezi, bodogănea colonelul. Stessel n-o să scape prilejul ăsta.

— Nici dumnezeu nu ne-o lăsa, nici Stessel nu ne-o-nghiţi ! răspunse Stah în glumă, deşi îşi dădea seama că-şi pusese comandantul în încurcătură.

Spre seară sosi pe neaşteptate Fok, declarînd că fusese trimis pentru anchetarea „incidentului din timpul nopţii". Rămase pînă seara tîrziu, supunînd pe ofiţeri şi pe mulţi soldaţi la un interogatoriu în toată regula. Simţind că e ceva suspect la mijloc, Semionov îl anunţă pe Kondratenko asupra vizitei lui Fok. Generalul sosi fără întîrziere la postul de comandă al regimentului 26.

— Alexandr Viktorovici, sînt bucuros că vă văd bine, sănătos, rosti el strîngînd mîna lui Fok. Cu ce treburi aţi poftit pe la noi ?

— Am fost trimis de comandantul regiunii, pentru a verifica anumite informaţii sosite la statul-major, cu privire la dezordinea inadmisibilă din regimentul 26 !

— N-am nici o cunoştinţă despre o aşa-zisă dezordine. Dimpotrivă, consider că regimentul 26 este cel mai bun, cel mai de nădejde din divizia mea.

— Regret, dar îmi fac datoria să vă previn că lucrurile nu stau chiar aşa. Mai multă dezordine ca în regimentul colonelului-aghiotant *à la suite*, Semionov, e cu neputinţă de închipuit ! Are în subordine ofiţeri nihilişti, revoluţionari, care angajează în luptă, de capul lor, aproape întreg regimentul, fără ştirea comandantului, provoacă pierderi inutile, şi toate acestea, numai pentru glorie personală.

— Excelenţă, vă rog mai concret : cine e vinovat şi de ce anume ?

— Semionov a lăsat regimentul vraişte ; Endjeevski a întreprins cu de la sine putere acţiuni care au dus la pierderi fără rost, iar dumneavoastră nu supravegheaţi îndeajuns regimentele diviziei pe care o aveţi în subordine.

— Mi-aduceţi la cunoştinţă aceste fapte din ordinul lui Stessel ?

— Nu ; sînt concluziile pe care le-am tras din cercetarea stării de lucruri din regimentul 26.

— Concluziile dumneavoastră nu mă interesează ! Întrucît eu sînt comandantul sistemului de apărare terestră, eu voi raporta asupra acestui lucru comandantului regiunii. Să se aducă domnului general calul ! ordonă Kondratenko cu glas tare.

— Şi dacă n-o să plec ? întrebă Fok, privind ostil printre gene.

Kondratenko începu să păşească nervos de colo, colo, chibzuind în grabă.

„Să trec la o acţiune radicală cu ajutorul regimentelor mele şi al marinarilor... să-i aresteze pe Fok şi pe Stessel şi să-i trimit în faţa curţii marţiale să-mi asum conducerea apărării, înlăturîndu-l pe Smirnov ?“ Se perindau fulgerător gîndurile prin mintea lui. „Dar regimentele din divizia a IV-a : 13, 14, 15 — îl vor urma pe Fok ; se poate dezlănţui o luptă fratricidă şi, din clipă în clipă, ne putem aştepta la un nou atac. Nu, nu acum. Altădată într-un moment mai potrivit !“ încheie în gînd Kondratenko, oftînd uşurat. Nu era omul măsurilor hotărîtoare şi radicale, aşa că se agăţă cu multă bucurie de acel pretext salvator al perspectivei unui nou atac.

— Alexandr Viktorovici, sper că nu veţi insista ! răspunse Kondratenko, de astă dată ceva mai conciliant.

— Fie ; dar am să mă duc direct la Stessel, îl ameninţă Fok.

— Atunci avem acelaşi drum, observă Kondratenko, cu o uşoară nuanţă de ironie.

— Ba nu, scutiţi-mă ! Nu am avut niciodată şi nu voi avea nici de acum înainte, cît voi trăi, acelaşi drum cu dumneavoastră ! rosti Fok cu o aprindere neobişnuită la el.

Cei doi generali se salutară şi se despărţiră.

Aflînd de cele petrecute, Stessel îşi ieşi din sărite. După ce-i luase recent lui Fok comanda, se afla acum în faţa unei dileme : să-l destituie pe Kondratenko şi să-l înlocuiască cu Fok ? Vera Alexeevna îi curmă frămîntarea :

— Fără Kondratenko, Arthurul ar mai rezista cel mult două săptămîni. Nu ştim precis ce anume se petrece la Kuropatkin aşa că numirea la comandă a lui Fok ar fi încă prematură.

Totuşi, Stessel crezu de datoria lui să dea următorul ordin de zi trupelor regiunii fortificate Kwantung :

„În noaptea de 2 spre 3 septembrie, anul curent, porucikul Endjeevski, din regimentul Est-Siberian 26, tiraliori, fără să raporteze comandantului de regiment, a antrenat după el, fără aprobare, detaşamentul de cercetare şi compania de gardă a sectorului, trecînd la executarea unor acţiuni „vitejeşti“ fără un obiectiv precis, dovedind astfel în primul rînd că există ofiţeri care nu se dau înlături de a expune fără rost pieirii zeci de vieţi omeneşti şi de a avea apoi pretenţia să fie recunoscuţi ca viteji, eroi etc. Pe deasupra, în regimentul Est-Siberian 26 tiraliori se constată o lipsă totală de disciplină. Faţă de toate acestea, ordon ca porucikul Endjeevski să fie înlăturat de la comandă şi mutat la o unitate auxiliară. Nu va fi în nici un caz propus pentru vreo distincţiune.

Se dă un sever ordin observator comandantului regimentului Est-Siberian 26 tiraliori, aghiotantul à la suite, *colonelul Se-*

mionov, pentru lipsa de disciplină din regimentul său şi se pun cele de mai sus în vedere comandantului diviziei Est-Siberiene VII tiraliori, generalul Kondratenko.

General-aghiotant
Stessel"

— Ei, acum, japonezii pot dormi în linişte. S-a isprăvit cu incursiunile, rosti Kondratenko, rezumîndu-şi impresiile în urma citirii ordinului.

A doua zi, Stah fu numit administrator al spitalului de la şcoala *Puşkin.* Institutoarele, şi mai cu seamă Liolea, rămaseră foarte mulţumite de o asemenea întorsătură a lucrurilor.

Zvonariov şi Boreiko roboteau de zor la bateria Zaliternaia, străduindu-se s-o camufleze cît mai bine. În afară de aceasta, praporşcikul se ocupa cu întărirea adăposturilor şi depozitelor de pulbere, prevăzîndu-le cu bolţi suplimentare, construite din şine de cale ferată şi din beton. Încetul cu încetul, zăpuşeala verii scădea ; uneori cădeau ploi calde. Copacii pîrjoliţi de arşiţă se îmbrăcau din nou în frunziş proaspăt. Pe poziţii domnea o acalmie aproape deplină. Cînd şi cînd, japonezii deschideau focul asupra forturilor şi bateriilor, deplasîndu-l apoi în adîncime, asupra oraşului şi portului. Între timp însă, cei din Arthur se obişnuiseră cu bombardamentele, deprinzîndu-se să părăsească la iuţeală sectoarele aflate sub foc.

— Azi bat mereu în sectorul şcolii *Puşkin,* se frămînta Boreiko, cercetînd oraşul prin binoclu.

— Acum acţionează Stah acolo. Împreună cu tiraliorii uşor răniţi, s-a apucat să amenajeze clădirea pentru orice eventualitate, îl linişti Zvonariov.

— Nu ştii ce să mai zici — a fost o şansă pentru el, ori ba, rosti Boreiko, gînditor. E drept că de acum încolo n-o să mai vadă nici o decoraţie, în schimb însă, stă în spatele frontului, lîngă nevastă.

— Dar tu ai vreo perspectivă cu Olia, ori ba ?

— Ce să spun ? S-ar părea că am oarecare şanse, dar mai puţine decît le ai tu cu Varia.

— Varia e cel puţin originală : te mai cravaşează ea cîteodată, dar pe urmă te sărută cu foc.

În baterie apăru un curier, ducînd de căpăstru un cal cu şa ofiţerească.

— Un ordin pentru domnul praporşcik Zvonariov, raportă soldatul întinzînd un plic.

Zvonariov se grăbi să-l desfacă şi citi :

— „În urma rănirii comandantului bateriei Sapiornaia căpitanul Veniaminov, veţi lua urgent comanda acestei baterii. Raportaţi de executare. General *Belîi*"

— Ia te uită ! Unde o mai fi şi Sapiornaia asta ? exclamă praporşcikul.

— E la vreo trei verste de Oraşul-Nou ; lîngă fortul 4. Amplasamentele de acolo au fost făcute încă din timp de pace ; sînt construite din beton. Bateria are tunuri de coastă de 6 ţoli. Terenul, descoperit, e destul de expus tirului. Pe scurt, în caz că va fi atacat frontul de vest, n-ai să te plictiseşti acolo.

— Nu s-ar putea să iau cu mine cîţiva ostaşi de-ai noştri ? M-aş simţi mai bine.

— N-ai pe cine ! Jumătate din ei sînt răniţi. Poate c-o să-ţi trimit pe cineva mai tîrziu, făgădui Boreiko.

Luîndu-şi rămas bun de la porucik şi de la ostaşi, Zvonariov încălecă şi porni la drum. Trebui să meargă încet, căci Oraşul-Vechi era bombardat de japonezi. Ajungînd în Oraşul-Nou îl auzi pe Andriuşa strigîndu-l de la fereastră. Aflînd unde fusese detaşat, locotenentul îi propuse să locuiască la el.

— Aici o să fii foarte aproape de baterie.

După ce se informă de la Akinfiev asupra situaţiei, praporşcikul îşi văzu de drum şi peste o jumătate de ceas ajunse la bateria Sapiornaia. Matrozii şi soldaţii care o deserveau, reparau alene parapetele şi traversele, pe jumătate năruite.

La ivirea praporşcikului, soldaţii şi matrozii luară poziţia de drepţi. El le dădu ziua bună şi-i vesti că fusese numit comandantul bateriei.

— Nu ni s-a comunicat nimic, observă morocănos un subofiţer de marină.

— Ei, iată că vă comunic eu ! Şi acum, la tunuri, fuga marş ! Mişcarea mai vie ! ordonă Zvonariov.

Bateria avea avarii destul de serioase de pe urma bombardamentelor zilnice ; pînă şi construcţiile de beton fuseseră pe jumătate dărîmate. Nu mai erau în funcţiune decît două tunuri de fortificaţii şi unul naval.

Cercetîndu-le, Zvonariov hotărî să camufleze piesele, sau să asigure măcar protejarea servanţilor cu ajutorul unor scuturi. Cazematele de beton trebuiau şi ele întărite. Seara, adună servanţi, tunari şi matrozi, şi le împărtăşi pe larg ceea ce avea de gînd să facă. Tunarii se arătară cam sceptici faţă de posibilitatea rea-

lizării unor asemenea amenajări ; în schimb, matrozii înţeleseră numaidecît despre ce era vorba.

— Adunăm de prin port table groase de oţel şi le sudăm la tunuri, sau cerem să ni se dea scuturile de pe navele vechi : *Vsadnik*, *Zabiaka* şi altele, care tot nu mai sînt bune de nimic — îşi dădură ei cu părerea. Înălţimea voastră, ar trebui să vorbiţi cu căpitanul de rangul doi Klüpfel ; dumnealui are în subordine toată artileria navală, care a fost debarcată de pe nave.

Praporşcikul hotărî să se ocupe chiar a doua zi de acea chestiune.

Postul de observaţie al comandantului fusese şi el amenajat într-un mod cu totul rudimentar. În timpul tragerilor, observatorul era silit să se ridice pînă la mijloc deasupra parapetului pentru a urmări prin binoclu căderea proiectilelor proprii. Zvonariov ordonă să se facă deasupra postului un acoperiş din traverse de fier şi saci cu pămînt.

Dimineaţa, îndată ce răsări soarele, Belîi sosi în inspecţie. Sări sprinten din şa şi, netezindu-şi din mers mustaţa stufoasă, se apropie repede de baterie.

— Înălţimea voastră, a sosit gheneralul nostru, spuse un tunar, trezindu-l din somn pe Zvonariov care încă dormea.

— Cînd ai sosit aici ? fu cea dintîi întrebare pusă de Belîi praporşcikului. Unde şi ce mănînci ?

— Ieri am mîncat de la cazan.

După ce ascultă planurile praporşcikului în privinţa amenajării bateriei, generalul răspunse scurt :

— Totul e perfect ; japonezii se pregătesc însă pentru un nou asalt, aşa că reperează toate obiectivele. Acum nu ne arde de amenajări. Vedem noi pe urmă ce e de făcut.

După aceasta generalul plecă.

Ziua trecu în linişte. Zvonariov trase mai multe lovituri de tun, ca să repereze obiectivele bateriei.

În clipa aceea se pomeni cu Blohin lîngă el.

— Înălţimea voastră ! Mă prezint gata la ordinele dumneavoastră ! răcni ostaşul.

Luat pe neaşteptate, praporşcikul tresări :

— Te-a trimis porucikul Boreiko ?

— Chiar dumnealui ! Du-te de vezi, zice, să nu-l necăjească acolo, la Sapiornaia, careva pe înălţimea sa ! răspunse Blohin, zîmbind cu căldură.

— Numai tu ai venit ?

— Nu ! Au venit cu mine şi Iarţev băsmuitoru' şi Iurkin telefonistu'.

Bucuros de sosirea oamenilor săi, praporşcikul le spuse cum avea de gînd să amenajeze tunurile şi bateria.

Curînd începură să cadă obuze din mai multe părţi deodată, ceea ce arăta că bateria era încadrată sistematic.

— Acu, nichipercea cu mutra strîmbă o să tragă pînă seara ! bombăneau soldaţii cu ciudă.

Bateriile japoneze, bine adăpostite, amplasate după cutele terenului, nu puteau fi deloc reperate. În schimb Sapiornaia, cu parapetele ei proaspăt refăcute, se contura limpede, chiar pe culmea sopcii.

Obuzele japoneze făcură curînd parapetele una cu pămîntul ; un tun fu avariat şi o cazemată de pulbere, goală, năruită. Mai multe proiectile nimeriră şi în adăpostul comandantului, despicîndu-i înfiorător bolta. Praporşcikul hotărî să-şi retragă oamenii în spatele bateriei, cam la o jumătate de verstă depărtare, unde îi adăposti într-o viroagă făcută de ape. După aceea redactă un raport pe care îl trimise la statul-major al lui Irmann, care avea comanda sectorului.

Rămaseră acolo ceasuri întregi, apăsătoare, în bătaia soarelui. În cursul zilei, Kondratenko veni pentru o clipă, indică o poziţie nouă pentru amplasarea bateriei, apoi plecă.

Praporşcikul adună matrozii şi tunarii, le comunică ordinul pentru mutarea tunurilor şi repartiză lucrările care trebuiau executate.

Îndată ce se întunecă, începură cu toţii să muncească de zor. Curînd sosiră şi pionierii, urmaţi nu mult după aceea de încă o unitate de marină. Împreună cu ei veni şi un căpitan-inginer, pe care Zvonariov îl cunoştea de la Kindjou.

— Ne-a fost dat să ne revedem, spuse el, strîngînd mîna lui Zvonariov. Am să iau asupra mea lucrările de fortificaţie, iar dumneata vezi-ţi de tunuri, propuse el.

Zvonariov se declară de acord.

Blohin, care făcea pe instructorul în lucrările de amenajare a poziţiilor, se răstea la cei care roboteau, împroşcînd cu acest prilej rafale de înjurături atît de meşteşugite, încît îi făceau şi pe cei mai încercaţi matrozi să se strice de rîs.

— Măi, leatule, ai navigat cumva cu fraţii de pe *Novik*, ori ăi fi neam cu Kaşcenko, botsmanul lor ? îl iscodeau ei.

— N-am navigat decît pe maica Volga — ca toporu', la fund. Acolo am auzit tot soiul de snoave de la edecari, dar am mai născocit cîte ceva şi de la mine.

— La voi, la Zaliternaia, toţi sînt şugubeţi, ca tine ?

— Mai toţi. Într-o zi, gălbejitu' şi-a vîrît nasu' şi la noi, la Zaliternaia, dar cînd ne-a văzut proţăpiţi cu răngi şi cu ştergătoare a spălat putina cît ai zice peşte.

— Păi, numai cînd îţi vede omu' mutra de haidamac, şi a sfeclit-o ! îl înţepă matrozul Lugovoi ; în aceeaşi clipă însă, se trezi cu o scatolcă după ceafă.

— Hopa, las-o mai moale ! Ce, vrei să-mi faci vreo avarie ! ? cîrti el, ferindu-se cu mîna.

Era o noapte senină, cu lună. Puteau să lucreze fără felinare. Cînd şi cînd japonezii deschideau focul asupra bateriei, ceea ce îngreuna oarecum lucrările. Din lipsă de macarale, toate greutăţile erau cărate cu braţele. După vechea datină rusească, marinarii începură să cînte *Dubinuşka ;* cu prilejul acesta însă, se cînta o variantă din Arthur :

Japonezul şiret, ca să-i fie cu spor,
Născoceşte pe loc o maşină ;
Iară bietul matroz din Arthur, îi dă de zor,
Se speteşte-ntărit de-o Dubină...

Cîntau toţi în cor, viersurile presărate cu vădite aluzii ironice, dar Zvonariov se făcea că nu le pricepe.

— Înălţimea voastră, vă vine domnişoara, vesti Iarţev, zîmbind ghiduş.

Dîndu-şi seama că e vorba de Varia Belaia, praporşcikul roşi.

— Tata mi-a poruncit să-ţi aduc de mîncare, să nu mori de foame, spuse fata, întinzîndu-i sufertaşul greu.

Luase drept „poruncă" cîteva vorbe, pe care le spusese, în treacăt, la masă tatăl ei : „*Praporul* tău flămînzeşte de două zile la Sapiornaia". Deşi Varia protestase : „Ba nu-i al meu de loc şi nu strică să flămînzească puţin ca să nu mai fie aşa de papălapte" — după ce dăduse serviciul în primire la spital sorei care o schimba, în loc să se odihnească alergase la bucătărie şi după aceea la baterie.

Zvonariov luă sufertaşul şi amîndoi se îndepărtară. De hămesit ce era, praporşcikul dădu gata într-o clipă ciorba, pîrjoalele şi crema. Varia oftă, părîndu-i rău că nu adusese mai mult.

— Mai stai mult aici ? întrebă ea.

— Pînă se întoarce Veniaminov. A fost internat la Spitalul Nr. 10.

— E rănit uşor, mai mult de o săptămînă nu stă acolo. N-am putea să găsim un colţişor în Oraşul-Nou, unde să-ţi fac de mîncare ? De acasă pînă aici e prea departe.

— De ce să te osteneşti ?

— Dar dacă mori de foame ? Aş avea remuşcări cumplite. La institut, părintele ne dăscălea : „Hrăneşte asinul flămînd !“

— O comparaţie nu tocmai măgulitoare pentru mine...

— Voiam să zic : boul flămînd, deşi dumneata semeni mai curînd... cu un iepure. Nu, serios : unde am putea să găsim o bucătărie ?

— La Riva, alias Nadia Akinfieva. E foarte aproape.

— Crezi că o să primească ? Să mă lase numai la bucătărie !

— Pun eu o vorbă bună pentru dumneata ! o tachină Zvonariov.

— A, dacă-i aşa, n-ai decît să te descurci singur ! se burzului Varia şi sări în picioare.

— Milostiveşte-te de cei flămînzi ! se rugă praporşcikul. Hai să mergem şi la soţii Akinfiev şi la Veniaminov, mîine pe la amiază, dacă va fi linişte, propuse el.

Supărată foc, fata dădu din cap, în semn că e de acord şi se îndreptă spre Kubanka ei, care o aştepta nerăbdătoare.

Oboseala după o noapte de muncă neîntreruptă impuse curînd după miezul nopţii încetarea lucrului, pentru a se evita eventualele accidente, căci atunci cînd se ridicau tunurile şi afetele grele acestea scăpau uneori jos şi puteau prinde pe careva sub ele.

Japonezii stăteau inactivi, mărginindu-se doar la focuri rare de armă. Dimineaţa, convins că ziua va trece în linişte, Zvonariov dădu soldaţilor toate instrucţiunile necesare şi plecă spre Oraşul-Nou.

Spitalul Nr. 10, în care fusese internat Veniaminov, era instalat în clădirea neterminată a unui hotel din oraş. Praporşcikul intră în vestibulul mare, luminos, urcă pe scara de marmoră la etajul I şi găsi repede rezerva în care se afla comandantul bateriei Sapiornaia. Veniaminov juca de zor cărţi cu vecinii săi de cameră.

— Îmi pare foarte bine că te văd, Serghei Vladimirovici. Ce vînt te-aduce în lăcaşul acesta al tristeţii şi al suferinţei ? îl întîmpină el pe Zvonariov.

Praporşcikul îi lămuri motivul vizitei sale.

— Păcat, păcat ! Am rezistat o lună şi jumătate pe vechea poziţie. E adevărat că ziua nu era mare activitate în baterie ; deschideam rareori focul, numai în cazuri de extremă nevoie. Voi căuta să mă întorc cît mai curînd pe poziţii.

În rezervă, intră o soră, blondă, înaltă şi sveltă. Ea se apropie zîmbind de căpitan :

— Să mergem ; azi te pansez pentru ultima oară.

— Lolocika, în ziua în care are să se întoarcă pe poziţii, moare de dorul dumitale.

Sora deschise uşa, zîmbind. Veniaminov o urmă, şchiopătînd de zor. Se auzi iar o bătaie în uşă.

— Alţi musafiri. Intră ! strigă un ofiţer de infanterie între două vîrste.

Îşi făcu apariţia Varia.

— Unde-i Veniaminov ? întrebă ea, fără să dea ziua bună.

— Respectele mele, fermecătoare necunoscută ! o întîmpină ofiţerul în vîrstă, cum nu se poate mai curtenitor.

— Vă rog să-mi iertaţi lipsa de bună cuviinţă. Sînt foarte grăbită, răspunse Varia făcînd o reverenţă. Hai în sala de pansament, îi spuse ea praporşcikului, după ce află unde se dusese căpitanul.

Străbătură tot coridorul.

— Aşteaptă-mă aici ; să văd ce e înăuntru.

Fata deschise uşa şi intră.

Nu trecu mult şi se ivi din nou, urmată de căpitan.

— Pot să-ţi fac imediat formele de ieşire din spital : eşti perfect sănătos, şi totodată aş expedia-o de-aici pe „sora“ — între ghilimele ! Asemenea persoane nu fac decît să-i încurce pe cei din jurul lor.

— Cine te-a supărat aşa ? întrebă Zvonariov.

— Lolocika noastră ! Varia este o puritană, nu tolerează nici cea mai mică abatere de la morală, răspunse Veniaminov.

— Dar aici există medici care au căderea de a aprecia dacă cutare sau cutare persoană corespunde menirii pe care o are... începu praporşcikul.

— ...şi care sînt gata să facă şi ei ochiade unor asemenea „surori“ ripostă Varia, înfruntîndu-l prompt.

— Hai la medicul şef ; vreau să-mi ridic actele şi banii, propuse căpitanul. Mă întorc la Sapiornaia.

Ieşiră tustrei în curte, unde se afla cancelaria spitalului. Pe coridor, se întîlniră din nou cu Lola.

— Piotr Erofeici, am auzit că pleci de la noi şi că eu sînt cauza indirectă a acestei hotărîri. E adevărat ? întrebă ea aruncînd spre Varia o privire fugitivă.

— Nu pot să vă învinovăţesc de nimic, fiinţă fermecătoare, deşi mă despart cu durere de dumneavoastră, răspunse căpitanul cavalereşte, dar observînd privirea ucigătoare a Variei, se grăbi să-şi ia rămas bun de la Lola.

O jumătate de oră după aceea ieşiră tustrei pe cheu. Lolocika îşi flutura din balcon batista, salutîndu-l pe căpitan, care se îndepărta.

— Să nu cumva să întorci capul ! îi porunci Varia lui Zvonariov, cu glas şuierător, răutăcios, cînd acesta dădu să răspundă la salut. Nu ţi se adresează nicidecum dumitale !

Merseră un timp împreună şi apoi Veniaminov se îndreptă spre locuinţa lui.

— Hai la Akinfiev, propuse Zvonariov.

— Dar dacă este şi ea acolo ? observă fata, cu aversiune.

— Doar ai spus chiar dumneata că s-a cuminţit.

— Desigur, aşa e ; totuşi... îngăimă Varia. Nu ştiu, nu pot s-o privesc ca pe o femeie onorabilă, mărturisi ea.

— Cînd ai s-o cunoşti mai bine, ai să-ţi schimbi repede părerea despre ea, adăugă Zvonariov.

Varia se apropie, parcă împotriva voinţei ei, de căsuţa soţilor Akinfiev. Nu erau acasă.

Varia intră în casă şi începu numaidecît să cerceteze cu atenţie interiorul ; pe chipul ei stăruia o expresie de curiozitate copilărească, îmbinată cu o nuanţă de repulsie.

— Murdărie şi dezordine ; totul trebuie spălat şi curăţat ! dispuse ea, după cercetarea bucătăriei.

Matrozul, ordonanţa lui Akinfiev, se uită cu mirare la noua stăpînă căzută din senin, dar nu îndrăzni să zică nimic.

Varia aruncă o privire în bufet şi se aprinse de-a binelea, descoperind şi acolo un talmeş-balmeş de nedescris. Fără s-o mai intereseze altceva pe lume, se apucă de îndată să facă rînduială. Ordonanţa abia dovedea să arunce afară gunoiul şi apa murdară.

— Te aştept cu masa, diseară la şase ! Deocamdată poţi să pleci ! îi porunci ea lui Zvonariov.

Praporşcikul se execută.

Veniaminov şchiopăta de colo colo prin baterie. Înconjurat de soldaţi, căpitanul îi întreba despre toate cele petrecute în lipsa lui.

Bombardamentul intens care se dezlănţui deodată pe poziţii, îi îndreptă atenţia într-acolo. Ambii ofiţeri se duseră la postul de observaţie.

Soarele amiezii lumina viu şopcile din faţă. Se vedea cu ochiul liber, cum bateriile de asediu îşi concentraseră tirul asupra redutelor Kumirnenski şi Vodoprovodnîi. În sectorul acela se observa gruparea unor rezerve japoneze. Pîlcuri răzleţe şi lanţuri de trăgători înaintau în salturi.

— Miroase a un nou atac, îşi dădu cu părerea Veniaminov. De aici, am putea să deschidem foarte bine focul asupra rezervelor inamice, dar din nenorocire, bateria nu poate acţiona.

— Hai la Zubciataia ; poate că măcar de acolo se va deschide focul, propuse Zvonariov.

— Comandantul e un oarecare Straşnikov, mutat recent de la Tigrovka, un fricos de n-are pereche. Moare dar n-ar îndrăzni să deschidă focul, fără ordin de la Comandamentul Artileriei.

Zvonariov obţinu ordinul necesar şi alergă spre colina Zubciataia, dincolo de o vîlcea puţin adîncă, la cîteva zeci de stînjeni de Strelkovaia. Spre deosebire de aceasta din urmă, bateria de pe Zubciataia era amplasată în semicerc, cu tunurile orientate spre toate fronturile şi în afară de asta era foarte bine camuflată.

În spatele bateriei, la adăpostul coastei povîrnite, se zăreau corturile şi bordeiele rezervelor infanteriei. Tot acolo se instalase şi Straşnikov. Şedea la intrarea adăpostului său şi se încălzea la soare. Deşi era vară, căpitanul era îmbrăcat cu mantaua şi-şi înfăşurase fularul în jurul gîtului. Îl pofti amabil pe Zvonariov la un pahar de ceai. În adăpost, ziua-n-amiaza mare ardea o lampă cu petrol. În fund era un pat lat, dublu, cu un morman de perne ; pe masa făcută din scînduri nevopsite, clocotea samovarul.

„Ăsta s-a instalat ca la el acasă", gîndi Zvonariov şi, deodată, spre mirarea lui dădu cu ochii de o femeie blondă, cu forme pline, destul de tînără şi cu o expresie energică.

— Niusik, începu căpitanul, îţi prezint pe praporşcikul Zvonariov despre care ai auzit.

— Am auzit, cum să nu ! E de pe Elektriceski Utios. Viitorul ginere al lui Belîi, turui doamna Straşnikova, privindu-şi cercetător fără jenă musafirul. N-are gust prost Varia : tînăr, sănătos, rumen ca mărul, sfios, adăugă căpităneasa.

Într-adevăr, praporşcikul roşise, dar mai mult de ciudă, decît de sfială.

— Cu ce prilej aţi poftit pe la noi ? întrebă nevasta căpitanului, curioasă.

— L-a adus un ordin pentru deschiderea focului, îi răspunse soţul.

— Asta ne mai lipsea ! Nu le ajunge dezastrul de ieri, de la Sapiornaia ! Acum vor ca şi noi să avem aceiaşi soartă ! Nu deschidem focul pentru nimic în lume !

— Şi eu ce să raportez la Comandamentul Artileriei ? întrebă Zvonariov.

— Raportaţi că aţi transmis ordinul. Restul nu vă priveşte. Straşnikova se întoarse cu ciudă spre soţul ei : Nu-i aşa, Mişa ?

— Aşa-i ; cred că e cea mai bună soluţie, Niusik. Dă-ne cîte un ceai cu rom ; ne-a mai rămas cîte ceva dinainte de război.

În timp ce praporşcikul îşi bea ceaiul, căpităneasa se ocupa de treburile companiei.

— Feldvebelul ăsta nu-i bun de nimic, se plînse ea soţului său. Se uită ca un lup la mine şi mă bombăneşte cînd îi vorbesc. Să-l pui la punct. Şi apoi, să le spui soldaţilor să nu mai îndrăznească să înjure în prezenţa mea.

Zvonariov mulţumi pentru ceai şi se ridică.

— Totuşi, îmi daţi voie să vizitez bateria ? îi rugă el.

— Fie, dar cu o condiţie : să nu atrageţi atenţia japonezilor. Încep să ne bombardeze, iar eu sînt o biată femeie, nu pot suporta bubuiturile, răspunse căpităneasa, în locul soţului ei. Am să vă conduc chiar eu.

Escortat de Straşnikova, praporşcikul trecu de-a lungul frontului gurilor de foc. Era de ajuns să se uite peste parapet că imediat îl trăgea de mînecă, fără jenă :

— Nu scoateţi capul ! Hai la postul de observaţie, de-acolo se pot vedea poziţiile japoneze, fără să fim observaţi.

Soldaţii pe care-i întîlneau în drum luau poziţia de drepţi, dînd onorul. Straşnikova le răspundea cu bunăvoinţă la salut.

— Să trăiţi cucoană ! răcneau tunarii, holbîndu-se crunt, reglementar la *madame* Straşnikova.

La postul de comandă, Straşnikova arătă cu destulă pricepere praporşcikului bateriile inamice reperate, obiectivele de zi şi de noapte.

— Anna Pavlovna, se pare că la nevoie îl puteţi înlocui foarte bine pe soţul dumneavoastră, observă Zvonariov.

— Ce spuneţi ? Habar n-am cum se trage. Gospodăria bateriei e altceva... Acolo, un ochi priceput de femeie se descurcă în toate mai repede şi mai bine decît un bărbat.

— Îmi permiteţi să trag măcar cîteva lovituri ? De aici, rezervele japoneze se văd foarte bine. Le putem pricinui pierderi mari chiar de la prima lovitură.

— Zău, nu ştiu ce să vă spun ! Ei, fie... dacă vă face plăcere. Dar nu prea multe...

Cele patru tunuri bubuiră unul după altul.

Loviturile se plasară perfect. Prin binoclu se vedeau rezervele împrăştiindu-se în fugă.

— Ura ! strigă Zvonariov. Încă două-trei salve şi fug cu toţii !

— Gata ! Puţin şi bine ! hotărî căpităneasa.

Întors la Sapiornaia, îi povesti rîzînd lui Veniaminov ce văzuse.

— Ce femeie ! Bărbat şi bună pace ! Da, da, şi-au schimbat

rolurile. Nevasta comandă compania, iar bărbăţelul şade la vatră. Pe scurt — asta-i una din numeroasele anecdote din Arthur, încheie căpitanul.

Curînd după aceea, Kondratenko sosi pe neaşteptate la Sapiornaia.

— În ce direcţie trag japonezii ? întrebă el.

— Se pare că execută tragerea de pregătire pentru asaltul redutelor Kumirnenski şi Vodoprovodnîi, raportă praporşcikul.

— Foarte posibil ! Te-ai înzdrăvenit, căpitane ? Atunci am să ţi-l răpesc pe Serghei Vladimirovici. Nu mi-a mai rămas nici un aghiotant.

După zece minute, Zvonariov, în şa, abia se putea ţine în trap larg după general.

Postul de comandă al lui Semionov era instalat lîngă calea ferată, în linia doua de apărare.

— Ei, cum merge ? întrebă Kondratenko, strîngînd mîna colonelului.

— Toate adăposturile au fost distruse de focul artileriei. În plus, japonezii au adus un tun de munte, şi bat în plin reduta. L-am rugat pe domnul general Belîi să concentreze tirul tuturor bateriilor asupra frontului de atac.

— Locotenentul de pe *Baian* este aici ?

— Este. A instalat cîte două aruncătoare de mine în fiecare redută, dar bombardamentul e atît de intens, încît, deocamdată e cu neputinţă să intre în acţiune.

— Vrei să vezi un nou tip de armă de artilerie : un fel de tub lans-torpile care aruncă mine asupra tranşeelor inamice ? îl întrebă Kondratenko pe Zvonariov.

— Cu multă plăcere.

— Ei, atunci, hai la reduta Vodoprovodnîi.

— Acolo e foarte periculos, Roman Isidorovici. De ce să vă expuneţi ? Pot să-i dau praporşcikului un însoţitor dacă vrea neapărat să vadă aruncătoarele.

— Şi eu vreau să văd ce efect tactic au.

Generalul se îndreptă spre poziţii.

Trecînd de satul Palidjuan, unde erau concentrate rezervele şi posturile de prim-ajutor, se strecurară printr-un şanţ de comunicaţie spre redută.

Între timp, tirul aproape încetase. Asta le îngădui să ajungă în linişte unde doreau. E drept, cu acest prilej fură împroşcaţi de două-trei ori cu ţărînă, iar o piatră zvîrlită în aer, de gloanţe, îl zgîrie pe Zvonariov la obraz.

— Asta e prima rană de la începutul războiului, spuse el, ştergîndu-şi sîngele.

— Sperăm să fie şi ultima, răspunse generalul.

La reduta Vodoprovodnîi, tiraliorii reparau în grabă stricăciunile pricinuite de bombardament. La apariţia lui Kondratenko, luau repede poziţia de drepţi şi-l salutau. Generalul le răspundea din mers, privindu-i în ochi, ca întotdeauna.

— Ce pierderi aveţi ? S-a organizat evacuarea răniţilor ? Oamenii au hrana asigurată ? Aveţi cartuşe destule ? Ce vă lipseşte ? îl copleşea el cu întrebări pe comandantul redutei.

Ofiţerul începu să-i prezinte un raport nesfîrşit. Generalul se crispă, apoi apucă de umăr pe un ostaş care aşeza cu grijă pe parapet saci cu pămînt.

— Ai mîncat deajuns ? Cartuşe ai ? Ce-ţi lipseşte ?

— Am mîncat de dimineaţă ; tot atunci ni s-au dat şi cartuşe, răspunse soldatul, ştergîndu-şi sudoarea de pe frunte ; deodată, dîndu-şi seama cu cine stătea de vorbă, luă poziţia de drepţi. Iertaţi-mă excelenţă ! Îmi dăduse năduşeala în ochi de atîta trudă — nu v-am cunoscut îndată. De-ar trage cît mai mult artileria, că *el* tot dă în noi, iar tunurile noastre tac de te apucă năbădăile !

— Ei, bravo ţie ! Tu vezi-ţi de treabă mai departe, iar de sprijinul artileriei mă îngrijesc eu.

— Să trăiţi !

— Ei, ce ziceţi, îi faceţi de petrecanie japonezului ? îl întrebă Kondratenko pe un alt ostaş.

— Cum să nu-i facem, dacă trebuie, răspunse zîmbind ostaşul. Mai cu seamă, excelenţă, dacă o să fiţi şi dumneavoastră cu noi.

Generalul îl bătu prietenos pe umăr şi păşi mai departe. Într-un ieşind al redutei, se afla un aruncător de mine cu suport de lemn. În clipa cînd se apropie Kondratenko cu însoţitorii lui, se făcea încărcarea aruncătorului.

Observîndu-l pe general, locotenentul de marină, înalt, cu chipul vioi, voios, luă poziţia şi comandă : „drepţi" ! Kondratenko îl rugă să-şi vadă de treabă. Mina, în formă de ţigară de foi, lungă cam de un stînjen, ieşea cu un capăt din ţeava aparatului de lansare.

Locotenentul îl rugă pe general să se îndepărteze.

— În cazul unei lansări greşite, mina poate exploada înainte de timp. De aceea, trebuie să fim prudenţi, explică el.

Kondratenko se îndepărtă cu cîţiva paşi şi se rezemă de parapet. Distanţa pînă la japonezi era de circa o sută de paşi.

— Foc ! comandă locotenentul.

Detunînd uşor, proiectilul învăluit într-un nouraş de fum semînînd cu un peşte gigantic, se înălţă în văzduh, descrise o traiectorie curbă şi căzu în liniile japoneze. Cîteva clipe după aceea ţîşni o jerbă uriaşă de fum şi de praf, laolaltă cu pietre, bîrne, bucăţi de trupuri omeneşti, cazmale, tîrnăcoape... Japonezii rămaşi teferi fugeau îngroziţi înapoi.

Tiraliorii se repeziră fără comandă după ei. Se încinse o luptă corp la corp. Puţin după aceea, tranşeele inamice erau ocupate. Entuziasmat, Kondratenko sări pe parapet şi-şi urmă soldaţii. Zărindu-şi generalul, ostaşii izbucniră într-un „ura" tunător.

— Vă mulţumesc pentru avîntul vostru vitejesc ! strigă Kondratenko, cît putu de tare.

În clipa aceea artileria japoneză reîncepu tirul cu o putere înnoită.

— Excelenţă, întoarceţi-vă, spuse un ostaş bărbos. Ferească dumnezeu de ceasul rău. Să nu vă lovească. Facem noi aici singuri ce trebuie.

— Ei, dacă mă alungaţi, n-am încotro, trebuie să plec, consimţi generalul cu un zîmbet, mişcat de această dovadă de grijă pentru el.

Se întoarse în redută, ordonă comandantului ei să se ducă în tranşeele reocupate, apoi se îndreptă spre aruncătorul de mine.

— Ce cadenţă are ? îl întrebă el pe locotenent.

— Cel mult o lansare la cincisprezece minute.

— Păcat ! Dacă s-ar lansa măcar o mină la cinci minute, s-ar putea înlocui tunurile cu aruncătoare de mine. Nu s-ar putea să se intensifice cadenţa de tragere ?

— E cam primejdios : o schijă cît de mică, sau chiar un glonţ de armă e de ajuns ca să scoată aruncătorul din acţiune.

— Serghei Vladimirovici, studiază construcţia aparatului şi instalează cîteva şi pe Vîsokaia. Domnul locotenent îţi va da tot concursul.

— Am înţeles ! Am să-i dau ca ajutor pe Butorin, subofiţerul meu de la secţia de mine. El îi va arăta cum se instalează aparatul. Nu e cine ştie ce filozofie, încheie marinarul.

Generalul şi praporşcikul o luară îndărăt. În drum, trecură şi pe la reduta Kumirnenski. Acolo distrugerile erau mai mari. Şanţul se surpase pe jumătate, parapetul se năruise. Peste tot zăceau cadavre şi gemeau răniţi.

— E posibil ca inamicul să debuşeze la atac din clipă în clipă, îi raportă generalului comandantul redutei, porucikul Dunin-Slepeţ.

În clipa aceea, strigînd *banzai*, japonezii se năpustiră într-adevăr asupra redutei. Din tranşeele inamice răsăriră pionerii, cu scări

de bambus şi grenade de mînă, urmaţi de coloanele de asalt, cu baionetele puse la arme. Tirul de artilerie încetă îndată ; fumul începu să se împrăştie. Zvonariov luă de jos o puşcă şi se pregăti să se apere pe el şi pe Kondratenko.

— Companie, foc de salvă ! Foc ! strigă porucikul, sărind pe parapet şi fluturînd sabia.

Armele răspunseră în aceeaşi clipă, cu o rafală asurzitoare ; încă odată, şi încă odată... Singura mitralieră în stare de funcţiune clănţăni şi ea. Trei japonezi ajunseră aproape de Kondratenko ; unul dintre ei aruncă o grenadă de mînă. Generalul se aplecă iute, adăpostindu-se după dărămăturile parapetului. O clipă, explozia îl asurzi, îl orbi ; îndată însă, se îndreptă iar de spate.

— Nu v-a atins ? îl întrebă Zvonariov, repezindu-se spre el.

— Nu, dar pe dumneata ? îl întrebă la rîndu-i Kondratenko.

Un ostaş se zvîrcolea jos, lîngă el, în chinurile morţii ; altul gemea greu, ţinîndu-se de coasta dreaptă.

— Excelenţă, inamicul s-a retras pe poziţiile de plecare fără să primească contraatacui la baionetă ! raportă Dunin.

— Cu asemenea voinici nu ne temem de nici un duşman ! Dar, pe cît se poate, cruţaţi-i. Ei sînt reazimul şi mîndria Arthurului, răspunse generalul. Mă duc la Belîi să-l rog să concentreze focul tuturor bateriilor pentru apărarea sectorului vostru.

După bubuiturile, larma şi încordarea nervoasă a luptei care abia se potolise, la Palidjuan părea că domneşte o linişte desăvîrşită ; doar gloanţe răzleţe zburau pe undeva pe sus, şuierînd melodios.

— Am trecut prin cîteva clipe de mare tensiune ! spuse praporşcikul, oftînd uşurat.

— Ne aşteaptă altele şi mai şi. Trebuie să ajung repede la Belîi.

— Permiteţi să mă întorc la Sapiornaia ? întrebă praporşcikul.

— Du-te ; informează-l pe Veniaminov asupra misiunii pe care ţi-am dat-o ; înţelege-te cu Irman în privinţa aruncătoarelor de mine, ordonă generalul.

— Nu credeam să te mai văd viu ! îi strigă Veniaminov praporşcikului. Am privit prin luneta de baterie tot ce s-a întîmplat, ce vijelios au asaltat japonezii redutele.

Aflînd ce misiune primise Zvonariov, căpitanul oftă contrariat.

— Să fi stat aici măcar pînă diseară. Ostaşii dumitale, Blohin şi tovarăşii lui erau cît pe ce să se încaiere cu ai mei la lucrările de refacere. Pentru ei, dumneata şi Boreiko sînteţi autorităţile supreme în materie. S-au luat la colţ şi cu mine, iar Blohin i-a strigat obraznic locotenentului că el habar n-are cum se construiesc

amplasamentele şi, bineînţeles, a fost scărmănat bine pentru asemenea vorbe.

— Lăsaţi-i să vină cu mine. O să-mi fie de mare folos.

— N-ai ce face aci, se plînse Blohin, apropiindu-se de praporşcik : răcanii ăştia nu te ascultă, oricum i-ai lua, iar ofiţerul lor nu se gîndeşte decît să-ţi tragă pumni, adăugă el, arătîndu-şi ochiul învineţit.

Zvonariov îi vorbi despre misiunea pe care o primise.

— Serghei Vladimirovici, pe dumneavoastră vă urmăm bucuroşi oriunde ! strigă însufleţit ostaşul.

Seara, sosi matrozul-ordonanţă trimis de Varia cu un bilet : „Te aştept la masă. V.“

— A poruncit conița, adică domnişoara, să veniţi negreşit, numaidecît, raportă el pripit.

Praporşcikul se înţelese cu Veniaminov şi plecă în oraş pentru un ceas.

— Eşti rănit ? îl întrebă Varia, văzîndu-i urmele de sînge pe obraz.

— Nu, m-a sărutat o japoneză frumoasă, numită şimoza !

— Trebuie să-ţi dau cu iod, ca să nu se infecteze, spuse fata cu competenţă.

Casa strălucea de curăţenie. Duşumelele erau frecate ; perdelele spălate, obiectele de aramă, lustruite ; pretutindeni în odăi era rînduială, nu se zărea un firişor de praf nicăieri.

— Ai cam avut de furcă, observă praporşcikul, aruncînd o privire prin camere.

— Parcă n-a fost locuinţă de oameni ! Rivocika dumitale e o leneşă de n-are pereche ! sporovăia Varia. Eu şi Afanasi am întors totul cu susul în jos. Ce nostim e ! În loc de podea, zice punte ; în loc de „s-o speli“, zice „s-o bricueşti“ ; în loc de „să cureţi ceva“, zice „să furbisezi“. Se tot necăjea că podeaua n-are şanţuleţe pentru scurgerea apei. Acum sîntem buni prieteni. Nu e încîntat de Rivocika dumitale : după părerea lui, nu este o persoană descurcăreaţă. Mă socotea şi pe mine „domnişoară ofiţerească“ şi nu voia să creadă că sînt fată de general cînd a văzut că ştiu să frec pe jos şi să spăl rufe.

— Şi pe mine, drept cine mă lua ? o întrerupse Zvonariov.

— Drept drăguţul meu...

— Şi dumneata, bineînţeles, eşti nespus de măgulită, nu ?

— Măgulită !? Păi, numai să mişc un deget, şi văd colonei la picioarele mele, dacă nu şi generali !

— În genul lui Kostenko, nu ?

Varia izbucni în rîs.

— Of ! Mor de rîs ! Tata-naşu !

Se aşezară amîndoi cuminţi la masă ; Afanasi aducea bucatele, Varia servea supa, iar Zvonariov înfuleca de zor. Se auzi o bătaie în uşă. Varia sări de la masă şi se repezi să deschidă.

— E Kondratenko ! strigă ea după o clipă, ivindu-se în goană. Întreabă de dumneata !

Praporşcikul se grăbi să iasă.

— Iartă-mă că te deranjez ! se scuză acesta. Voiam să-ţi indic locul pentru instalarea aruncătoarelor de mine. Am trecut pe la Sapiornaia, şi mi s-a spus că te pot găsi aici.

— Roman Isidorovici, poate că, printre atîtea treburi, luaţi masa cu noi ? îl invită Varia.

— A, nu refuz ; mi-e o foame de lup ; pe deasupra, e de sperat că ai şi pregătit un prînz delicios. Nu degeaba eşti fata Mariei Fominişna, marea artistă în materie culinară.

Generalul preţui pe deplin toate bucatele, făcînd-o pe Varia să se bucure mult.

— Serghei Vladimirovici, nu ştiam că ai în Oraşul-Nou o locuinţă atît de drăguţă, observă el.

Varia se roşi ca para focului.

— Dar nu este a lui ; e a unui ofiţer de marină, care stă pe Liaoteşan, lămuri fata cam confuz, dîndu-şi seama de situaţia ei echivocă.

— N-ai grijă, nu suflu o vorbă Mariei Fominişna. În afară de aceasta, cunoaştem cu toţii cumînţenia lui Serghei Vladimirovici, spuse cu un zîmbet generalul şi se ridică.

— Încotro vă duceţi ? întrebă Varia.

— În Oraşul-Vechi. Trebuie să-l întîlnesc pe Vasili Feodorovici.

— Pot să vă însoţesc pînă acasă ? propuse fata.

— Şi Serghei Vladimirovici rămîne aici ? întrebă Kondratenko.

— A mîncat ; nu mai are ce căuta aici. Să se ducă pe poziţii, rosti fata autoritară.

— Azi nu prea e linişte acolo.

— Fii cu băgare de seamă, Serghei Vladimirovici, îl sfătui Varia, cu un ton ceva mai blînd.

— Am înţeles excelenţă ! răspunse în glumă Zvonariov, luînd poziţia de drepţi.

La Sapiornaia, praporşcikul îi găsi pe matrozi în frunte cu Butorin. Aşteptîndu-l împreună cu tunarii de pe Utios, se duse pe colina Vîsokaia, unde trebuia să instaleze două aruncătoare de mine. Colina reprezenta cheia tactică a întregului front de vest, dominînd toate fortificaţiile din acest sector. De pe culmea ei se

deschidea o vastă perspectivă asupra Oraşului-Vechi şi Oraşului-Nou, asupra portului şi escadrei ; ocupînd acea înălţime japonezii ar fi dobîndit un admirabil post de observaţie pentru artileria lor de asediu. Aceasta ar fi expus toate navele ruseşti, precum şi zonele interioare ale fortăreţei, la primejdia de a fi bombardate oricînd. Conducerea apărării şi asediatorii apreciau şi unii şi alţii la justa ei valoare importanţa colinei Vîsokaia, fiind gata s-o dispute pînă la limita posibilităţilor.

Înainte de război, pe Vîsokaia nu se făcuse nici o lucrare defensivă ; doar după izbucnirea ostilităţilor se amenajaseră două linii de tranşee de infanterie, prevăzute cu obstacole de sîrmă ghimpată, şi cu tunuri de fortificaţii de 6 ţoli, neadăpostite. În timpul ofensivei din august, însă, aceste tunuri, copleşite de focul inamic nu putuseră să acţioneze. De aceea, Kondratenko luase acum hotărîrea de a întări apărarea colinei, afectîndu-i cele două aruncătoare de mine.

Ajungînd la comandamentul lui Irman, Zvonariov rugă să i se indice precis punctele în care va trebui să amplaseze aruncătoarele.

— De acum înainte te ocupi de mine, în loc de artilerie ? întrebă Irman, ironic.

— Execut ordinul personal al generalului Kondratenko.

— Praporşcik Gaev, condu-l sus, pe culme. Să se înţeleagă cu căpitanul Stempkovski în privinţa aruncătoarelor de mine, dispuse Irman.

Drumul care ducea spre vîrful colinei era abrupt şi prost amenajat. Zvonariov şi însoţitorii lui dădeau mereu în întuneric prin hîrtoape şi peste dîmburi.

— Sînt aproape două luni, de cînd s-au amenajat poziţiile de aici şi uite, geniştii n-au găsit încă timp să niveleze drumurile, se revoltă Gaev.

Comandantul sectorului se afla într-un adăpost solid făcut din bîrne groase de zece verşoci. Înainte de toate, acesta îi invită să ia o gustare şi să bea un pahar cu el. Zvonariov refuză categoric băutura şi spuse stăruitor că vrea să înceapă imediat lucrările. Neavînd chef să se despartă de clondir, Stempkovski trimise pe poziţii cu praporşcikul pe tinerelul podporucik Iakovlev. Gaev, curios, merse şi el.

Creasta colinei era formată din două şopci, cu o mică depresiune între ele.

Coasta dinspre inamic era atît de abruptă, încît oferea posibilitatea de a lansa mine la o mare distanţă. Hotărîră să instaleze chiar acolo unul din aruncătoare.

— Frontal, poziţia e greu accesibilă, lămuri Iakovlev ; în schimb, poate fi învăluită cu uşurinţă prin flancuri, căci are unghiuri moarte întinse. Ca să îmbunătăţim apărarea, am îngropat acolo fugase automate.

În tranşeele de pe şopca din dreapta, se afla o companie de infanterie marină. Printre matrozi se găsiră cîţiva care se pricepeau la mine ; aceştia se oferiră să dea o mînă de ajutor.

Curînd, se anunţă sosirea căruţelor cu aruncătoarele de mine. Începuseră să urce la deal. Abia peste vreun sfert de oră ajunseră, în sfîrşit, pe culme. Tunarii examinau cu interes aruncătoarele. Blohin încercă chiar să ridice ţeava unuia dintre ele.

— Nişte puşcoace de copii, înălţimea voastră ! le categorisi el cu dispreţ. Cu un tunuleţ d-astea n-ai să tragi departe !

În schimb, minele îi stîrniră admiraţia.

— Cum, e plină cu piroxilină ? întrebă el, neîncrezător, lovind cu palma o mină lungă de aproape un stînjen.

— Pe trei sferturi. În coadă are nisip pentru cumpănire, lămuri Butorin.

Iarţev şi Iurkin se apucară să întindă firul telefonic de la adăpostul comandantului pînă la amplasamentul aruncătorului de mine. Spre miezul nopţii, Stempkovski sosi la locul lucrărilor împreună cu un locotenent de marină care şchiopăta, sprijinindu-se în baston.

— Reduta Vodoprovodnîi a căzut ; Kumirnenski abia mai dă semne de viaţă, dar şi ea este învăluită din ambele flancuri, vesti el.

— Dar aruncătoarele de mine ? întrebă Zvonariov.

— Două, distruse de artilerie ; unul, aruncat în aer chiar de ai noştri, iar unul a căzut în mîinile japonezilor.

— Acum au să tragă cu el asupra noastră, spuse oftînd Stempkovski.

— E greu să tragă de jos în sus cu aruncătoarele de mine, mai ales la un unghi de înclinaţie ca aici, îl linişti locotenentul.

— Mîine au să tabere pe noi şi pe Dlinnaia. O s-o păţim urît de tot ! oftă căpitanul. Daţi-i zor, băieţi. Pînă-n zori să fie gata totul ! le strigă el soldaţilor şi matrozilor.

Nu era însă nevoie să zorească pe nimeni. Toţi îşi dădeau foarte bine seama că lucrările trebuiau isprăvite în cursul nopţii, căci ziua orice mişcare pe creastă atrăgea imediat focul artileriei asupra ei. Lăsîndu-l pe Butorin să supravegheze lucrarea, ofiţerii coborîră în tranşee. Stempkovski îşi exprima părerea în privinţa apărării colinei :

— Părţile noastre slabe sînt flancurile, mai ales cel stîng. În partea aceea, japonezii pot să ajungă foarte aproape de noi. Aruncătorul de mine trebuie amplasat acolo, în adăpostul ofiţerilor. E foarte solid, are boltă de beton. Ţeava aparatului poate fi scoasă prin fereastra lui.

Cercetînd adăpostul, locotenentul ajunse la concluzia că, într-adevăr, aruncătorul de mine putea fi amplasat foarte bine acolo.

— De aici, din adăpost, se poate trage cu el şi ziua, îşi dădu el cu părerea.

Cînd piesele aparatului fură aduse în adăpost, Zvonariov constată cu mirare că Blohin dădea îndrumări soldaţilor şi matrozilor.

— Ai ajuns instructor la aruncătoarele de mine ? îl întrebă praporşcikul.

— Înălţimea voastră, domnul porucik Boreiko ne-a învăţat pe Utios, să facem de toate : să tragem cu tunul, să prindem peşte, să îngrijim grădinile de zarzavat, să construim amplasamente. Cînd ai o treabă, gîndeşte, chibzuieşte bine şi treaba s-a făcut ! răspunse ostaşul.

Aparatul ocupă jumătate din încăpere. Trebui să se scoată afară masa, lăsîndu-se pe loc numai paturile de campanie ale ofiţerilor.

Spre răsărit, zarea începu să se lumineze. Bombardamentul ce se auzea dinspre reduta Kumirnenski, potolit pentru cîtva timp, se dezlănţui cu reînnoită putere. Răpăitul mitralierelor, pocnetele puştilor, mugetul tunurilor, se contopiră într-un vuiet neîntrerupt.

— Japonezii au dezlănţuit atacul decisiv, spuse locotenentul. Se pare că pînă se ridică soarele sus vor ocupa reduta. După ea, vine rîndul nostru.

Drept răspuns, Stempkovski înjură crunt.

Mijea de ziuă. Profitînd de acest fapt, locotenentul şi Zvonariov cercetară toată colina, coborîră în avanposturi şi determinară locul cel mai probabil de concentrare a forţelor japoneze.

— Pe-alocuri, panta e atît de repede, încît s-ar putea să se dea drumul la vale unor ghiulele sferice vechi chinezeşti, prevăzute cu focoase cu întîrziere, spuse praporşcikul.

— Ideea nu e rea ! Şi să rostogolim la vale nu ghiulele, ci mine electrice percutante de ale noastre, de la marină. O să se ducă de-a dura pînă jos, iar dacă scurtăm arcul percutorului, putem să le facem să explodeze numai la un şoc puternic, de pildă în cădere. Chiar azi am să mă ocup de treaba asta.

Butorin raportă că aruncătorul de mine fusese amplasat. Ofiţerii inspectară lucrarea şi găsiră totul în ordine.

— Ei, acum ne putem odihni. Eu mă duc cu matrozii la noi, pe *Baian*. Dumneata ce faci ? întrebă locotenentul.

— Rămîn aici pînă deseară ; pe urmă o să mai vedem ce-i de făcut.

Zvonariov găsi nu departe un mic adăpost neterminat şi-l alese drept loc de odihnă.

Era o mică scobitură în stîncă, în care abia încăpea un om adult. După ce o curăţă la repezeală de pămînt şi de gunoaie, praporşcikul îşi făcu rost de un braţ de paie, îşi improviză un aşternut rudimentar şi se culcă.

Bombardamentul asupra colinei Vîsokaia începu pe la amiază. Deschiseră focul deodată cîteva zeci de tunuri de asediu. Cruţîndu-şi oamenii, Stempkovski lăsă în tranşee doar santinelele necesare pentru supravegherea inamicului, iar restul trupei o retrase în văgăuni, în spatele liniilor. Japonezii procedau metodic, pe îndelete, la distrugerea sîrmelor ghimpate din faţa tranşeelor, a adăposturilor şi şanţurilor de legătură.

Trezit din somn de canonadă, Zvonariov se uită afară, şi cel dintîi lucru de care dădu cu ochii fu Blohin, care şedea călare pe Butorin. Mai mulţi matrozi şi tunari se ţineau după ei, rîzînd în hohote, fără să ia seama la bombardament.

— Vă mănîncă pielea, nărozilor ! le strigau ostaşii din adăposturile mai apropiate.

— N-are voie stîrpitura gălbejită să m-atingă pînă nu mă cară Butorin unde trebuie, răspunse Blohin mucalit. La o adică : cu ce-s eu mai prejos ca gheneralu *Stesselev* ? E drept, am o mîrţoagă mai răpciugoasă ca roaiba lui ; dar alminterea, eu mi-s un irou ! Drepţi ! Onoru' la gheneral ! comandă el, încheind ca de obicei cu o înjurătură înflorată.

Soldaţii şi matrozii se hîrjoneau, prăpădindu-se de rîs. Ajuns în dreptul praporşcikului, Blohin sări jos şi luă poziţia de drepţi :

— Sînt gata şi la ordinele dumneavoastră. Ce porunciţi să fac ?

— Lărgiţi repede scobitura asta, să ne adăpostim în ea cît ţine bombardamentul, ordonă praporşcikul.

— Am înţeles ! Ostaşii se apucară de lucru.

După amiază, două canoniere japoneze îşi alăturară tirul la acela al bateriilor de asediu ; se apropiară de ţărmul băii Malaia Golubinaia, deschizînd şi ele focul asupra colinei Vîsokaia. Lovind tranşeele, proiectilele lor de opt şi de nouă ţoli surpau deodată porţiuni întregi, distrugeau obstacolele de sîrmă ghimpată, făcînd cu neputinţă şederea oamenilor pe creastă.

Sub protecţia acestui tir, infanteria japoneză, în grupuri mici, făcea salturi pe căile de acces spre creastă pînă la unghiurile moarte, concentrîndu-se treptat acolo în vederea atacului.

Zvonariov se îndepărtă, şi ajuns pe una din crestele colinei Vîsokaia începu să urmărească ceea ce se petrecea.

— Dacă am avea acu nişte mortiere, i-am scoate la iuţeală pe japonezi din ascunzişuri, spuneau soldaţii de lîngă el, oftînd.

— Din păcate mortiere sînt doar pe coastă, şi alea-s de calibru mare — de nouă şi de unsprezece ţoli : nu pot fi urcate pînă aici, răspunse praporşcikul.

— Ei, atunci să se aşeze măcar aruncătoare de mine.

— Da, dar aruncătorul îşi zvîrle proiectilul cel mult la o sută de paşi, iar de aici pînă la japonezi e cam o verstă şi jumătate. Spre seară au să ajungă sub creastă — atunci o să tragem cu mine.

— Atunci o să fie prea tîrziu ; parcă văd că o s-o luăm la goană pînă la Oraşul-Nou, dacă nu chiar pînă la Liaoteşan, bombănea Stempkovski, mohorît.

— Japonezii au debuşat la atac ! spuse Zvonariov tulburat şi alergă sus pe creastă.

Pe povîrnişul dinspre oraş, de la miază-zi, rezervele inamice înaintau în lanţuri dese de trăgători. În clipa aceea artileria japoneză îşi deplasă tirul asupra spatelui liniilor ruseşti. Ca să scape cu viaţă ruşii se împrăştiară.

Zvonariov se îndreptă în fugă spre adăpostul în care fusese amplasat aruncătorul de mine. Butorin şi Blohin alergară după el. Ajunşi acolo se repeziră la fereastră ca să vadă ce se petrecea devale. Lanţurile trăgătorilor japonezi cuceriseră cu uşurinţă linia întîia de tranşee şi acum se ocupa cu amenajarea ei. Ici şi colo încercările unor grupuri răzleţe de a se urca ceva mai sus erau respinse de focul ruşilor de pe creastă.

— Înălţimea voastră, zvîrlim mina ? întrebă Butorin.

— Mai întîi să luăm legătura cu comandantul. Caută-l pe Stempkovski şi întreabă-l, dacă e cazul să tragem cu aruncătorul, ordonă praporşcikul. Iurkin, supraveghează flancul stîng ; vezi dacă nu îl învăluie japonezii. Tu, Blohin, ai grijă de cel drept ; tu, Iarţev, observă drept în faţă !

Profitînd de faptul că povîrnişul nu era accidentat, japonezii, strecurîndu-se prin rîpe şi prin surpăturile făcute de ape, începură să se apropie treptat de creastă.

Blohin nu mai avu răbdare ; îşi duse la ochi arma japoneză capturată şi începu să tragă. Mai multe siluete mici întunecate se întinseră la pămînt una după alta şi nu mai mişcară, dar celelalte continuau să înainteze.

— La stînga a şi ajuns în spatele nostru, raportă Iarţev.

Zvonariov se întoarse. Ieşind dintr-o viroagă, japonezii, răzleţi şi în grupuri, alergau spre vale cu armele în cumpănire. La dreapta răsări încă un val de trăgători, făcînd o manevră de învăluire.

Creasta era acum încercuită aproape din toate părţile. În clipa aceea, undeva în flanc, răsări ca din pămînt o companie de marinari ruşi. În fruntea lor alerga un ofiţer, fluturîndu-şi sabia care sclipea în soare. Matrozii îl urmau cu armele în cumpănire. Zărind marinarii, japonezii se zăpăciră şi îndată după aceea fură zvîrliţi înapoi şi puşi pe fugă. După ce isprăviră cu ei, marinarii se repeziră spre dreapta. Acolo însă, japonezii înspăimîntaţi de cele petrecute sub ochii lor, o luară la goană, pierzîndu-şi în drum armele şi echipamentul.

— Aşa mai zic şi eu ! strigă Blohin admirativ. Matrozii se bat ca la noi pe Utios !

— Ne taie sîrmele ghimpate ! strigă deodată Iarţev.

În timp ce praporşcikul urmărea cele ce se petreceau în spatele poziţiilor, un grup inamic, cam de tăria unei companii, se furişase frontal spre tranşee, se strecurase printre sîrme şi acum ataca la baionetă. Zvonariov trase fulgerător pîrghia de declanşare a aruncătorului. Mina căzu drept în mijlocul atacatorilor, zvîrlindu-i în toate părţile.

Tiraliorii şi matrozii se năpustiră înainte. Năvălind în tranşeele din vale se încăierară cu japonezii corp la corp şi-i zvîrliră pe toţi înapoi, spre poalele colinei. Atacul fusese respins. Abia atunci se întoarse şi Butorin, ţinîndu-şi mîna rănită cu cea teafără.

— Straşnic le-aţi trîntit mina în nas ! Au spălat putina cît ai clipi ! observă el cu admiraţie şi raportă : Domnul căpitan a dat ordin să faceţi cum credeţi.

Ofiţerul de marină care comandase compania adusă din rezervă se apropie de adăpost. Spre mirarea lui, praporşcikul văzu că era Akinfiev. Andriuşa îşi lăsase barbă. Sănătos, voinic, arăta acum mai matur.

— Ce vînt te aduce pe coclaurii ăştia ? îl întrebă Zvonariov.

— Văzînd că Vîsokaia e în primejdie, azi dimineaţă ne-au trecut de pe Liaoteşan în Oraşul-Nou, iar de acolo, ne-au trimis încoace. Tu ce mai faci ? Cei doi prieteni stătură îndelung de vorbă despre toate cele.

— Nadia s-a mutat înapoi în oraş. A fost foarte mirată de ordinea pe care a găsit-o acasă. Afanasi a explicat destul de încîlcit că a făcut curăţenie o domnişoară. Am ghicit că e vorba de Varia, mai ales cînd ne-a spus ce autoritară era.

— Astăzi cred că se întîlnesc, spuse Zvonariov îngrijorat.

— Foarte bine. Soţia mea va fi încîntată s-o cunoască.

— Varia nu-şi prea ţine gura şi uneori, chiar fără să vrea, poate să jignească prin felul ei de a vorbi fără ocol.

— Are Nadia destul tact ca s-o tempereze.

Ieşiră din adăpost. Se înseră: Soarele se cunfunda repede în mare, dincolo de baia Golubinaia. Îndată ce amurgi, bombardamentul încetă cu desăvîrşire.

— Hai să iei masa cu noi, îşi invită Andriuşa prietenul.

O jumătate de ceas, după aceea se apropiau de căsuţa lui Akinfiev. Nadia şi Varia puneau paşnic masa în sufragerie. Varia îi explica cu de-amănuntul cum se aşează faţa de masă, cum se aranjează vesela, cum se fac şerveţelele sul. Gazda o asculta cu un zîmbet îngăduitor.

— Iată şi băieţii noştri, vesti ea, zărindu-i pe fereastră pe cei doi ofiţeri care se apropiau. Varia făcu o grimasă dar nu zise nimic.

Zvonariov intră împreună cu Akinfiev şi-l prezentă Varei.

— Nu-ţi şade bine cu barbă, îi spuse fata acestuia. Te îmbătrîneşte, şi dumneata eşti încă tînăr-tinerel, cam de-o vîrstă cu Serioja... adică, cu Serghei Vladimirovici, se grăbi fata să se corecteze.

Locotenentul o privi descumpănit.

— Mai bine povesteşte cum ai nimerit aci, interveni Zvonariov.

— Cum a nimerit aici *mademoiselle* Belaia? îl întrerupse Akinfieva. Cam pe la cinci, cînd pe Vîsokaia au început să tragă intens, am ieşit repede afară, să văd ce se petrece acolo. Cînd m-am întors în casă, am găsit o musafiră. Şi, fiindcă ne cunoaştem de mult, ne-am apucat să gătim.

— Masa e gata, luaţi loc, declară Varia, uzurpînd rolul de gazdă. V-aţi spălat pe mîini? Ia să te văd! se întoarse ea spre praporşcik. Toţi bărbaţii sînt atît de neglijenţi, încît trebuie să-i supraveghezi ca pe nişte copii.

Conversaţia se însufleţi. Ofiţerii povesteau despre atacurile respinse. Nadia scotea exclamaţii de spaimă. Varia asculta tăcută.

— Şi cum, imediat după masă, vă întoarceţi iar în acel iad? întrebă Akinfieva.

— Sîntem obişnuiţi cu asemenea încercări. Cel puţin Serghei Vladimirovici. La Kindjou, şi chiar în timpul ofensivei din august, pe Zaliternaia, au dus-o uneori cam greu, dar, în cele din urmă, totul s-a sfîrşit cu bine, spuse Varia.

— Ei, dumneata, o eroină notorie a Arthurului, eşti gata de luptă oricînd, glumi Akinfiev. Nadia n-a fost niciodată pe poziţii în liniile înaintate şi, la 28 iulie, era cît pe ce să moară de spaimă la douăzeci de mile de locul luptei.

— Nu-i adevărat ! Ne aflam foarte aproape de escadră. Dar şi de departe te apuca groaza să priveşti bătălia în curs de desfăşurare.

— Probabil că pe Vîsokaia există un post de prim-ajutor. Ce ar fi să ne ducem, provizoriu, ca surori acolo ? propuse Varia.

— Vai, nu ! Mi-aş ieşi din minţi de spaimă. Bubuituri, împuşcături, răniţi, iar undeva, în faţă, în cel mai periculos loc, Andriuşa şi Serioja. N-am atîta curaj ca dumneata, se împotrivi Nadia.

— Pe noi, probabil că o să ne retragă spre dimineaţă în zona interioară, căci toate atacurile au fost respinse şi nu cred să se repete curînd. Serioja îşi va da aruncătoarele de mine în primire şi va fi liber şi el, spuse Akinfiev.

După ce prînziră, cei doi ofiţeri se pregătiră de plecare. Nadia scoase un morman de lucruri călduroase şi se apucă să-şi încotoşmăneze soţul. Varia se preocupa de „problema alimentării". Îl încărcă pe Zvonariov cu fel-de-fel de tartine, cu un termos, cu sufertaşe ; pînă la urmă acesta protestă.

— Nu vrei ? Bine, n-ai decît să nu le iei — ne rămîne nouă mai mult ! La noapte o să le duci dorul !

La despărţire Nadia îşi sărută soţul îndelung. Varia şi Zvonariov se mulţumiră să-şi strîngă mîna voiniceşte.

După plecarea celor doi ofiţeri, Nadia îi propuse Variei să doarmă la ea. Fata spuse însă că trebuie să se ducă acasă.

Se despărţiră ca două prietene bune.

Prima jumătate a nopţii trecu în linişte. Sub ocrotirea întunericului, cîteva sute de oameni munceau la refacerea tranşeelor, a adăposturilor, a obstacolelor de sîrmă ghimpată. Zvonáriov şi locotenentul de marină instalară alte aruncătoare şi găsiră posibilitatea de lansare a minelor sferice, prin rostogolire.

După miezul nopţii cerul se acoperi de nori şi curînd începu să cearnă o ploaie mărunţă, rece, ca de toamnă. Profitînd de aceasta, japonezii atacară fără a executa vreo tragere de pregătire, fără un foc de armă, fără strigăte. Luaţi prin surprindere, apărîndu-se numai cu tîmăcoapele şi cu cazmalele, ruşii nu putură rezista şi, părăsind în neorînduială tranşeele înaintate, se opriră abia sus pe creastă. Întunericul adînc făcea cu neputinţă intrarea în acţiune a artileriei.

Abia în zorii zilei se putu lămuri situaţia. Artileria de asediu începu iar să mugească, pregătind un nou atac asupra colinei Vîsokaia.

Printr-un asalt executat cu hotărîre, japonezii puseră stăpînire pe colina Dlinaia, învecinată, şi de-acolo se apucară să bată din

Deodată, deschiseră focul asupra lor chiar niște pichete ruseşti, camuflate.

— Hei, sînteţi chiori ? Nu vedeţi în cine trageţi ? strigară tunarii.

Zeloşii tiraliori se grăbiră să înceteze focul. În cele din urmă, secţia ajunse pe o mică şa de deal, de unde se vedea ca în palmă tot spatele dispozitivului japonez de la Vîsokaia. Aproximativ două regimente se concentraseră într-o depresiune de la mijlocul coastei, pregătindu-se de asalt. Se vedea bine cum soldaţii şi ofiţerii japonezi, culcaţi pe pămînt, sau stînd în capul oaselor, îşi stimulau cu băutură vitejia de samurai. Alte întăriri soseau mereu din spate. Cercetaşii se tîrau spre creastă.

— Decuplaţi, iute ! comandă Zvonariov.

Tunurile fură desprinse cu grijă de antetrenuri şi trase cu braţele din gaolianul înalt. Distanţa pînă la obiectiv era de circa o verstă şi jumătate. Blohin şi Iarţev trecură ochitori, lăsîndu-l pe Iurkin la antetrenuri, pentru ca la nevoie acesta să le aducă cît mai repede la tunuri. Fără a bănui ceva, japonezii îşi isprăveau ultimele pregătiri pentru atac. Deodată sună strident, prelung o goarnă. Soldaţii săriră în picioare şi porniră în masă compactă spre creastă. Praporşcikul, care stătea nu departe de piese, după un copăcel, comandă repede :

— Înălţător, patruzeci, goniometru 300^{9}, pe piese, foc !

Bubuiturile celor două tunuri cutremurară văzduhul una după alta ; obuzele căzură vîjîind în gloata atacatorilor. Cîteva zeci de japonezi rămaseră pe loc morţi sau răniţi ; ceilalţi o rupseră la fugă care încotro.

— Foc viu ! comandă din nou Zvonariov. Dar soldaţii, chiar fără ordin, trimiteau un proiectil după altul, răpunînd duşmanii înnebuniţi de groază, luaţi prin surprindere. Japonezii se repeziră din ascunziş ca o turmă învălmăşită, nimerind îndată sub focul concentrat al bateriilor fortăreţei. O mulţime de cadavre descoperiră curînd coastele colinei Vîsokaia.

Răcnind de bucurie, Blohin şi Iarţev trăgeau lovitură după lovitură. Asurzit de vuiet, Zvonariov observa prin binoclu ceea ce se petrecea înainte.

Izbind în soldaţi cu latul săbiei, ofiţerii japonezi se sileau să restabilească ordinea, dar nimeni nu le dădea ascultare. În clipa aceea, un val de soldaţi şi de matrozi ruşi se năpusti vijelios de pe culme asupra lor. Resturile trupelor japoneze o rupseră la fugă în debandadă. Colina Vîsokaia se afla din nou în mîinile ruşilor.

— Nu mai avem obuze, raportă Blohin.

— Cuplaţi ! comandă Zvonariov.

Conductorii, care aşteptau aproape, pe drumeag, numai la cinci paşi de piese, aduseră numaidecît antetrenurile la tunuri, şi în clipa următoare ambele atelaje goneau pe drumeag. În cele din urmă, dezmeticindu-se, artileriştii japonezi deschiseră focul asupra secţiei ce se îndepărta. Mai multe obuze trase după ea explodară foarte aproape, împroşcînd o ploaie de plumbi. Aproape de liniile ruseşti fu omorît un cal de la piesa din faţă. Deshămîndu-l repede, secţia îşi continuă drumul, de astă dată ceva mai încet. Profitînd de lucrul acesta, patrulele din avantposturile japoneze, crezînd că pot că captureze tunul dinapoi, se repeziră după el.

— Înălţimea voastră, îngăduiţi să-i speriem oleacă, se rugă Blohin.

— Dă-i drumul ! încuviinţă praporşcikul, făcînd un gest aprobator cu mîna.

Tunarii desprinseră tunul de antetren, făcîndu-se că vor să tragă. Japonezii o luară la goană îndărăt. După cinci minute ruşii se aflau în afară de orice primejdie.

Cînd Zvonariov se prezentă la Irman pentru a da raportul, colonelul nu găsi altceva mai bun de făcut decît să-l mustre pentru pierderea calului, fără nici un folos, după părerea lui.

Zvonariov tocmai voia să plece cu ostaşii lui la bateria Sapiornaia, cînd se întîlni cu locotenentul de marină specialist în mine care îl rugă insistent să mai rămînă.

— Trebuie să amenajăm poziţia pentru aruncătoarele de mine. Pînă atunci, Irman n-o să-ţi dea drumul, îl asigură locotenentul. Zvonariov consimţi să mai rămînă. Împreună cu tunarii lui, coborî într-un adăpost — un fel de groapă sub cerul liber.

— Azi, l-am ardeiat bine pe japonez ; n-o să-i uite uşor pe cei de pe Utios ! zise Blohin.

— Am să vă propun pe toţi pentru decorare, răspunse Zvonariov.

— Dac-om căpăta decoraţii pentru orice fleac, curînd n-o să mai avem unde să le atîrnăm ! răspunse Blohin.

— N-ar fi bine să-i tragem un pui de somn, atîta vreme cît e linişte ? propuse Iurkin.

Curînd, aţipiră şi el şi Blohin.

Iarţev scoase din buzunar o cărţulie ferfeniţită, soioasă, şi mişcînd din buze, începu să umble cu degetul de-a lungul rîndurilor de slove. O expresie de nemărginită încîntare se citea pe faţa lui fălcoasă, arsă de soare. De plăcere, uneori închidea ochii, spunînd în şoaptă pe de rost pasajele cele mai frumoase.

— Ce citeşti acolo ? întrebă praporşcikul, intrigat.

Iarţev se fîstîci.

— O istorioară, răspunse el, fără chef de vorbă.

Cărticica era „Ruslan şi Liudmila“, într-o ediţie populară, ieftină.

— E un basm minunat ! Tu ştii cine a fost Puşkin ?

— A fost un mare stihuitor. Basmele lui îs ca nişte viersuri — singure te îndeamnă să le cînţi.

— Şi cum ai ajuns să-l citeşti pe Puşkin ?

— Am rămas fără părinţi de mic copil. M-a învăţat buchile un preot. Într-o zi mi-a căzut în mînă o carte de domnul Puşkin, şi de atunci, parcă mi s-a luminat cugetul, umblu mereu cu stihurile lui în minte.

— N-o zace şi în tine un poet ? Faci poezii ?

— Da' de unde ! Vreau să învăţ pe de rost „Ruslan“ şi „Poltava“, dar de născocit nu pot să născocesc nimica, nu iese bine, răspunse Iarţev şi oftă amărît.

— Pentru vitejia de care ai dat dovadă astăzi, o să te răsplătesc cu o carte de Puşkin. Crucea Sfîntul-Gheorghe vine de la sine.

— Înălţimea voastră, Serghei Vladimirovici, n-o să vă uit cît oi trăi ! răspunse ostaşul cu chipul luminat de un zîmbet, şi se ridică în picioare, tulburat. O să vă slujesc şi eu cu orice-ăţi dori. De cruce, însă, zău că n-am nevoie.

Se întunecase cînd apăru şi Akinfiev. Era obosit, palid.

— Hai să cinezi cu noi, îl invită el.

Zvonariov primi bucuros.

Nadia îi aştepta cu masa gata.

— Serioja a făcut minuni azi ! se grăbi Akinfiev să-i spună soţiei sale, şi-i povesti despre contraatac.

— Va să zică, o să ţi se dea crucea Sfîntul-Gheorghe. Ce-o să se bucure Varia ! I-a zăpăcit pe toţi, povestind despre faptele dumitale de vitejie.

— Ei, Varia ar trebui să-şi pună epoleţi. Spuneţi : nu cumva aveţi ceva cărţi de Puşkin ? întrebă Zvonariov, schimbînd vorba.

— Ce vrei să faci cu ele ? Îi scrii Varei bilete de dragoste în versuri ? întrebă mirată Akinfieva.

Ridicîndu-se de la masă ieşi şi se întoarse curînd cu două volume de Puşkin.

— „Opere alese“, spuse ea, întinzîndu-i-le praporşcikului. Cadou de la mine şi de la Andriuşa, pentru dumneata şi pentru Varia.

Zvonariov îi mulţumi.

Conversaţia lor fu întreruptă de sosirea lui Blohin.

— Vă poftеşte domnul locotenent, raportă el. Vrea să pună în bătaie aruncătoarele de mine.

Praporşcikul se ridică. Blohin se uita cu jind spre masă.

— Ţi-e foame ? îl întrebă Nadia, observîndu-i privirile.

— Nu ! Adineauri am cinat, dar nu ştiu ce am de mi s-a uscat gîtlejul. Drept dovadă tuşi încet, de mai multe ori.

— Ce, nu vi s-a dat porţia ? întrebă mirat Akinfiev.

— Ba da, ni s-a dat ! Pesemne că m-o fi tras *corentul* pe cînd veneam încoace. Parcă am jerăgai pe gît ! stărui ostaşul, cu aer serios.

Nadia rîse şi-i umplu un pahar de votcă !

— Asta o să-ţi facă mai bine ca orice, îl asigură ea, zîmbind.

Zvonariov îşi luă rămas bun de la gazde, şi se îndreptă spre Vîsokaia. Se întunecase. Colina se mistuia în negura nopţii. Pe drumul care ducea spre ea se scurgeau şiruri de căruţe cu materiale de construcţie, bucătării, ambulanţe sanitare. Dintr-acolo veneau răniţi; brancardierii cărau morţii. Peste puţin, se ivi un şir lung de soldaţi. Se ţineau de centironul sau de umărul celui din faţă şi mergeau poticnindu-se ca orbii, împiedicîndu-se mereu unii pe alţii.

— Ce-o mai fi şi asta ? se miră Zvonariov.

— Ăştia-s orbeţi, bolnavi de orbul găinilor, lămuri Blohin. Nu văd nimic, ca găinile, din amurg şi pînă-n zori. Noaptea, sînt duşi în spatele frontului.

Curînd apăru un alt şir asemănător, urmat de un soldat care mergea cu braţele întinse înainte. Acesta dădu drept peste Zvonariov.

— Ajutaţi-mă, fraţilor, să ajung la un loc cu lumină ! se rugă el.

— Şi pe mine ! Şi pe mine ! răsunară ici, colo glasuri în întuneric.

— Hai, Blohin, dă-le o mînă de ajutor, ordonă Zvonariov.

— Hei, care eşti orbete, ia fă-te-ncoace, neamule ! O să vă duc pe toţi de vale ! răcni Blohin.

Siluete negre se apropiau poticnindu-se, cîte una, cîte două, cîte trei, răsărind din toate părţile.

— Hei, răcanilor ! Ţineţi-vă bine unul de altul. Nu daţi în gropi, ţineţi-vă după mine ! Înainte, marş ! comandă tunarul, şi lungul şir de oameni luă drumul spre spatele liniilor.

— Cîţi bolnavi d-ăştia sînt la voi în companie ? întrebă praporşcikul pe un ostaş.

— Jumătate. Noaptea rămîn în toată compania doar şaizeci, şaptezeci de oameni.

Zvonariov îl găsi pe locotenent şi-l invită sus, pe creastă.

— Mergem îndată. Hai mai întîi să-ţi arăt minele noastre sferice. Să vezi ce drăguţe sînt ! Le-am adus aici lîngă adăpost.

Ieşiră afară ; praporşcikul văzu mai multe sfere de oţel, şi mari şi mici.

— Cele mai mari au douăsprezece puduri ; cele mijlocii, opt, iar cele mici şase, explică marinarul. Datorită formei sferice, se rostogolesc uşor la vale, se izbesc în plină viteză de obstacole şi sar în aer.

— Straşnică drăcovenie ! îşi dădu cu părerea Blohin, răsărind din întuneric. Un mizilic pe cinste pentru gălbejiţi !

Ofiţerii abia făcură cîţiva paşi, şi deodată, pe neaşteptate în jurul lor izbucniră strigăte : *banzai ! banzai !* urmate de împuşcături învălmăşite, covîrşite cînd şi cînd de detunăturile grenadelor. Prin întuneric se conturau siluete răzleţe de ostaşi fugind înapoi.

— Stai ! Ce s-a întîmplat ? strigă Stempkovski, răsărind din adăpost şi apucîndu-l de guler.

— Au dat năvală japonezii, înălţimea-voastră ! Îs cîtă frunză şi iarbă... S-au furişat prin întuneric şi s-au repezit cu spăngile-n noi. În tranşeea de jos, i-au căsăpit pe toţi.

— Să vină compania de rezervă ! ordonă căpitanul. Domnilor ofiţeri, vă rog să urcaţi pe creastă şi să-mi ajutaţi să fac rînduială acolo.

Cei doi ofiţeri alergară spre culme. Blohin îl urma pe Zvonariov ca o umbră.

— Puneţi-vă schinduf la noadă, fîrtaţilor, că o să fugiţi mai repede ! le striga el ostaşilor care se retrăgeau.

Aceştia îi răspundeau cu sudalme. Blohin vîrî două degete în gură, şuieră tîlhăreşte şi răcni :

— Înapoi, flăcăi ! Nu vă mai arătaţi dosul la japonezi. Ura ! şi se repezi în sus la deal.

Soldaţii începeau să se oprească unul după altul. Cel puţin o sută o luară la goană înapoi după Blohin. La rîndul lui, Zvonariov striga şi el, îndemnîndu-i pe tiraliori să se întoarcă, dar epoleţii lui de ofiţer nu se vedeau în întuneric, aşa că nu-l luă nimeni în seamă. În cele din urmă, se repezi şi el după Blohin împreună cu un grup de ostaşi. Izbutiră să reocupe prin contraatac numai povîrnişul drept al colinei. Pe cel stîng japonezii se cramponaseră la teren, respingînd toate atacurile ruşilor. Soarta colinei Vîsokaia atîrna iar de un fir de păr.

Zvonariov îl găsi pe locotenent într-un adăpost de pe povîrnişul drept. Acesta fusese uşor rănit la mînă şi acum se pansa repede la lumina unei gazorniţe.

— Iar au stat cu gura căscată, ticăloşii ! Cel puţin două regimente de japonezi au ocupat dealul. Acum, poftim, mai zvîrle-i

înapoi ! Trebuie să se acţioneze imediat, altfel pînă dimineaţa, vor face atîtea tranşee, încît n-o să-i mai poţi scoate din ele.

— Înălţimea voastră, spuse Butorin, ivindu-se în prag. Japonezii s-au vîrît în adăpostul de beton, au pus în bătaie o mitralieră şi nu ne lasă deloc să înaintăm. Pînă nu dărîmăm adăpostul, nu-i zvîrlim afară.

— Dar cum s-o facem ?

— Să ne tîrîm mai aproape şi să-i împroşcăm cu cartuşe explozive, propuse matrozul.

— Mai întîi să vedem unde sînt ai noştri şi unde-s japonezii, că altfel cădem drept în labele lor. Pe cine să trimitem în recunoaştere ?

— Ne ducem noi, răspunse Blohin de după uşă. Merge Iurkin cu mine, iar băsmuitorul rămîne cu domnul praporşcik.

— Da' de unde aţi răsărit ? exclamă mirat Zvonariov.

— Ne ţinem după înălţimea voastră, ca umbra. Încotro o luaţi dumneavoastră, într-acolo ne repezim şi noi, răspunse Iarţev. Cînd l-am auzit pe Blohin cum a şuierat, am şi alergat spre el, şi după el v-am găsit şi pe dumneavoastră.

— Sînt flăcăi de nădejde ? întrebă locotenentul. arătînd din cap spre cei trei tunari.

— Nici vorbă.

— Perfect ! Voi plecaţi spre dreapta, iar tu, Butorin, ia pe cineva şi du-te spre stînga. Cercetaţi drumul spre adăpost, dar cu băgare de seamă. Aţi înţeles ?

— Da ! răspunseră cercetaşii.

Soldaţii şi matrozul ieşiră.

— Serghei Vladimirovici, deocamdată priveşte cum sînt făcute cartuşele explozive, urmă marinarul. Trebuie să aruncăm cît mai multe asupra adăpostului. Dumneata ai să ataci de la dreapta, iar eu de la stînga, încheie el, repartizînd rolurile.

Cartuşele explozive erau nişte blocuri, şase funturi de piroxilină, cu un capăt de fitil *Bickford* pus ca amorsă. Ele trebuiau aprinse de la un fitil cu ardere lentă şi apoi aruncate.

— Culcat, nu poţi să arunci asemenea greutate decît pînă la douăzeci de paşi, se îndoi Zvonariov. Or, este foarte dificil să ajungi tîrîş la o distanţă atît de mică fără să fii observat.

— Da, e o acţiune primejdioasă. Vrei cumva să renunţi ?

Praporşcikul privi chipul grav, cu o uşoară umbră de ironie, al marinarului.

— Dacă ar fi aşa, domnule locotenent, demult v-aş fi înştiinţat.

— De ce eşti atît de oficial ? Toţi sîntem oameni, fiinţe vii, şi ţinem la pielea noastră ! Ca să fiu sincer, în ceea ce mă priveşte mi-e frică, dar merg ! Cred, că şi dumneata simţi acelaşi lucru.

— Pentru ce accepţi riscul ? Pentru decoraţii, din bravadă, ori îţi plac senzaţiile tari ?

— Nici una din toate. Îmi dau seama că asta-i datoria mea faţă de patrie, răspunse locotenentul, gînditor. Ca şi dumneata, de altfel, adăugă el după o clipă.

— Patria e o noţiune abstractă dar măreaţă. Adeseori, nu-ţi dai seama, dar în ultimă instanţă faci totul tocmai pentru ea, încuviinţă Zvonariov.

Blohin se întoarse şi raportă cum puteau ajunge mai uşor la adăpost. Curînd sosi şi Butorin. După ce se înţeleseră în totul asupra modului în care urmau să acţioneze cele două grupe, Zvonariov şi locotenentul porniră spre obiectiv. Depăşiră repede tranşeele ocupate de tiraliori şi se despărţiră. Zvonariov şi Blohin o luară tîrîş spre stînga, adăpostindu-se în fiece groapă, în fiece pîlnie de obuz.

Noaptea deveni ceva mai luminoasă. Din cînd în cînd secera lunii în ultimul pătrar se strecura printre norii scămoşaţi. Gloanţele şuierau deasupra capului. Japonezii nu se zăreau ; doar pocniturile seci, scurte ale focurilor trase de ei le indicau dispozitivul. Deodată, fascicolul unui proiector lunecă pe povîrniş. Zvonariov şi Blohin se lipiră într-o clipă de pămînt. Cadavrele dimprejur, neridicate, îi ascundeau cum nu se putea mai bine şi fascicolul de lumină lunecă încet înainte. Cei doi porniră mai departe, oprindu-se la orice foşnet.

Uneori, praporşcikul avea impresia că-i sare inima din piept. Se oprea, ca să-şi tragă răsuflarea şi să se liniştească. De cîteva ori voi să se întoarcă, să lase baltă acţiunea plănuită, dar alături de el auzea respiraţia adîncă, înăbuşită a lui Blohin care, tîrîndu-se cu dibăcie printre obstacole, înainta necontenit, şi Zvonariov se ruşina pentru lipsa lui de curaj.

— Nu mai avem mult, îi şopti Blohin, şi o coti uşor spre dreapta.

Deodată, drept în faţa lor răsări silueta întunecată a unei santinele japoneze. Încremeniră amîndoi pe loc. Santinela privea însă undeva în sus şi nu-i observase. După cîteva clipe, japonezul măcăi ca o raţă şi o luă spre tranşeele lui. Praporşcikul şi soldatul răsuflară uşuraţi.

Adăpostul se afla aproape de tot. Coama lui se contura clar pe fondul cerului. Se auzeau limpede glasurile japonezilor. Cei doi îşi

aleseră o pîlnie mai mare şi se lăsară în ea, strîngîndu-se unul în celălalt.

— Începeţi, Serghei Vladimirovici, şopti Blohin. Scoţînd dintr-o cutie de tinichea fitilul aprins, îl atinse de amorsele cartuşelor care, una după alta, se aprinseră pîrîind slab. Sărind în picioare, Zvonariov şi Blohin zvîrliră cu toată puterea cartuşele în direcţia japonezilor şi, în aceeaşi clipă, se lipiră de pămînt. Se auzi o bubuitură asurzitoare, urmată de o ploaie de bulgări de pămînt, de scînduri şi de pietre. După aceea, alte două explozii detunară spre dreapta şi, parcă răspunzîndu-le, o flacără orbitoare ţîşni chiar în adăpost, urmată de o bubuitură năpraznică. După cîteva clipe, Zvonariov ridică cu băgare de seamă capul. Adăpostul se surpase la mijloc şi din interiorul său ţîşnea un foc viu. Scoţînd urlete de groază, călcînd unii peste alţii, japonezii ieşiră val-vîrtej din tranşee, fără arme, fără echipament, şi dispărură după creasta colinei.

— Omoară-i, atinge-i, mama lor !... răcni Blohin şi sărind în sus se repezi după ei.

— Stai, unde alergi ? strigă Zvonariov.

Luîndu-şi avînt cu putere, ostaşul aruncă încă un cartuş în urma joponezilor sporindu-le panica. Toate tranşeele ruseşti rămaseră goale. Zvonariov se ridică şi se apropie de adăpostul aruncat în aer. La lumina focului, îi zări pe locotenent şi pe Butorin.

— Serghei Vladimirovici, totul a ieşit cum nu se poate mai bine ! îl întîmpină locotenentul, plin de bucurie. Acum trebuie să le dăm lovitura de graţie. Aduceţi încoace plocoanele noastre ! strigă el către matrozi.

Aceştia se iviră din întuneric, dînd de-a dura trei mine sferice, pe care le urcară în braţe pe parapet şi începură să le împingă încetişor la vale.

— Fiţi atenţi, îi preveni locotenentul, sărind şi el pe parapet.

Zvonariov îl urmă. Mina se rostogolea anevoie pe pămîntul răscolit ; trebuia împinsă mereu cînd dintr-o parte cînd din alta. Ascunşi în tranşeea din vale, japonezii deschiseră focul asupra rusilor.

„Dacă un glonţ loveşte mina, praful se alege de toţi !“ îşi zise Zvonariov, oprindu-se prudent pe loc.

— Puneţi umărul, auzi el glasul răguşit al lui Blohin şi respiraţia grea a oamenilor care se opinteau. A luat-o din loc ! Culcat !

Praporşcikul abia avu timp să se întindă la pămînt, cînd o bubuitură năpraznică vui la poalele colinei.

Matrozii se iviră sus, la creastă şi se repeziră la vale, cu baionetele întinse înainte : în zece minute, tot povîrnişul pînă la poale, fu curăţat de inamic.

Colina Vîsokaia se afla din nou în mîinile ruşilor.

Zvonariov şi locotenentul o luară înapoi.

Ocolind cadavrele şi răniţii care gemeau, ajunseră la adăpostul din care fuseseră scoşi japonezii. Îi izbi în obraz un iz de fum, amestecat cu o duhoare respingătoare de carne arsă.

— Mare noroc am avut : al doilea cartuş a nimerit drept înăuntru şi a aruncat în aer grenadele depozitate acolo. Asta i-a speriat pe japonezi atît de mult, lămuri locotenentul.

Peste puţin, îl întîlniră pe Stempkovski. Căpitanul înjura, posomorît.

— Acum cîteva clipe un ticălos a tras în mine din spate şi mi-a găurit chipiul. De-aş şti care este canalia, l-aş omorî în bătăi.

„Era de aşteptat", îşi zise Zvonariov, dar nu îndrăzni să-şi rostească gîndul în auzul tuturor.

La comandamentul lui Irman, ofiţerii dădură de Kondratenko. Generalul le mulţumi pentru executarea cu succes a grelei lor misiuni.

— În ceea ce priveşte ostaşii, am şi cerut şi am obţinut pentru ei de la Stessel crucea Sfîntul-Gheorghe. Cîţi oameni aveţi cu totul ?

— Trei matrozi şi trei tunari, raportă marinarul.

— Te rog să le înmînezi într-o atmosferă solemnă, spuse Kondratenko, întinzîndu-i decoraţiile. Voi face de asemenea propuneri pentru dumneavoastră ; acum, puteţi să vă duceţi să vă odihniţi : o meritaţi cu prisosinţă.

Cei doi ofiţeri salutară. Se lumina de ziuă. Dinspre mare sufla un vînt umed, rece. Şiruri de răniţi şi de soldaţi învoiţi pentru odihnă coborau de pe Vîsokaia în spatele poziţiilor. Printre ei, Zvonariov îi văzu şi pe tunarii lui de pe Utios. Îi chemă şi le dădu decoraţiile.

— O să vă sărbătorim la Zaliternaia, le spuse el.

— Face vreo două sticle, preţălui Blohin, cîntărind crucea Sfîntul-Gheorghe în palmă.

— Nu ţi-e ruşine să vorbeşti aşa ? îl dojeni praporşcikul, încruntîndu-se.

— Păi, mai am una, înălţimea voastră, spuse ostaşul zîmbind. Dacă le-aş păstra pe toate, curînd n-o să mai am unde să mi le atîrn.

— Iar ţie, Iarţev, îţi dăruiesc, pe deasupra, cărţile pe care ţi le-am făgăduit, adăugă praporşcikul întinzîndu-i cele două volume de Puşkin.

— Vă mulţumesc frumos, Serghei Vladimirovici ! răspunse băsmuitorul cu multă căldură.

Capitolul V

Tunarii se duseră să se odihnească la bateria Sapiornaia. În timpul lipsei lor, lucrările de construcţie înaintaseră mult. Pe lîngă platformele pentru tunuri, fuseseră amenajate adăposturi bune, încăpătoare pentru ostaşi şi pentru Veniaminov. Matrozii şi tunarii forfoteau pe lîngă piesele lor. Amplasarea tunurilor de fortificaţii era aproape pe sfîrşite, fiind mai simplă ca tehnică, în vreme ce marinarii abia se apucau să-şi regleze afetele.

— Bună dimineaţa, pehlivanilor ! dădu bineţe Blohin oamenilor care munceau de zor.

— Noroc, haidamacule ! răspunse Lugovoi. Ce, tot nu ţi-au făcut seama gălbejiţii ? Tare n-ar strica : am rămîne cu o pramatie mai puţin pe lume !

Zvonariov intră în adăpostul lui Veniaminov. Întinzîndu-se cu poftă după somn, căpitanul îl invită pe praporşcik să rămînă la el :

— Japonezii nu ne deranjează ; iar în ce mă priveşte, n-am gînd să deschid focul, aşa că nu-mi zoresc oamenii. O să tot fie timp să ne războim. Poţi să dormi pînă diseară, liniştit şi fără grije. Eu o să mă reped pînă la Zubceataia : sînt invitat de Anna Pavlovna să mănînc plăcinte, cu prilejul aniversării unui sfert de veac de ocnă, pardon, de viaţă conjugală.

— Cînd credeţi c-o să terminaţi amplasamentele ?

— Cam peste două zile, cu ajutorul dumitale. Ei, odihneşte-te !

Praporşcikul n-avu totuşi parte de somn pe săturate. Pe la amiază, Varia sosi călare la baterie, ducînd de dîrlogi un alt cal înşeuat. Aducea de la Comandamentul Artileriei un ordin, prin care se dispunea ca artileriştii de pe Utios să se întoarcă la Zaliternaia. După ce citi ordinul, Veniaminov protestă :

— N-o să izbutesc să pun la punct singur amplasamentele ; aşa că nu-l las pe Serghei Vladimirovici să plece.

— Misiunea mea atîtica-i, Piotr Erofeici : să vă predau plicul ; încolo, faceţi ce vreţi, răspunse fata.

— Ştiu eu foarte bine ce se ascunde îndărătul acestui ordin, ripostă căpitanul cu un zîmbet şiret. Sînt gata să ţi-l învoiesc zilnic pe *monsieur* Zvonariov.

— N-am nici în clin, nici în mînecă cu dumnealui ! Ce nevoie am eu de praporşcikul dumitale ? replică Varia sfidătoare. Nu este genul meu ! Nu-mi plac curcile plouate !

Pe cînd ei se înţepau astfel, Zvonariov se trezi din somn şi ieşi din adăpost.

— Îmbracă-te şi hai cu mine : ţi-am adus calul, porunci Varia.

— Am înţeles, aprigă doamnă amazoană ! răspunse praporşcikul, luînd poziţia de drepţi.

— Nu-l las ; poţi să faci ce vrei, dar nu-l las ! se împotrivi Veniaminov. Şi-apoi, află că eşti invitat la Straşnikova, stărui el.

După îndelungi tratative hotărîră ca înainte de toate să treacă tustrei pe la bateria Zubciataia, urmînd ca de acolo, Zvonariov să se ducă la Comandamentul Artileriei.

— Blohin, Iarţev, Iurkin ! strigă praporşcikul. Haideţi la Zaliternaia, destul aţi stat în ospeţie.

Ostaşii fură gata de plecare într-o clipă.

— Ne daţi voie să trecem şi pe la Utios ? se rugară ei.

— Să nu vă înfundaţi cumva prin vreo crîşmă.

— Nici gînd ! O să tragem şi noi, aşa, în treacăt, doar un strop, p-o măsea ! răspunse Blohin, mieros.

— Îţi arăt eu strop ! îl ameninţă praporşcikul.

Ostaşii salutară şi porniră la drum.

Lăsîndu-şi caii la Sapiornaia, Varia, Zvonariov şi Veniaminov, se duseră pe jos la Zubceataia.

Bateria era pavoazată cu steaguri. Într-o parte se întindeau cîteva şiruri de mese acoperite cu blide şi gamele. Ostaşii, în mare ţinută, aşteptau aliniaţi lîngă adăpost. Preotul în odăjdii aurii se plimba pe lîngă tetrapod. Perechea de sărbătoriţi îşi primi musafirii prietenește. Straşnikova o întîmpină pe Varia linguşitoare, numai zîmbet.

— Ce drăguţ din partea părinţilor dumitale că şi-au adus aminte de sărbătoarea noastră de familie şi te-au trimis încoace, rosti ea alintat, sărutînd-o.

Varia rămase cu gura căscată de mirare. Nu-i trecuse prin cap că vizita ei putea să capete un aspect atît de solemn. Dîndu-şi seama de aceasta, se grăbi s-o felicite pe căpitănească, făcîndu-i cele mai bune urări.

În pofida zăpuşelii, Straşnikov era în uniformă de paradă, cu toate decoraţiile. Veniaminov şi Zvonariov fură nevoiţi să-şi ceară scuze pentru ţinuta lor de toate zilele.

După o scurtă slujbă religioasă, se cîntă „Mulţi ani trăiască“ pentru sărbătoriţii zilei, după care se îndreptară cu toţii spre mesele puse pentru soldaţi. Fiecare ostaş căpătă cîte o porţie de votcă, o pereche de castraveţi muraţi şi o bucată de carne sărată. Căpitănească îi cinsti personal cu băutură pe feldvebel şi pe subofiţeri. Era vădit că prezenţa superiorilor îi stînjenea pe soldaţi şi ei mîncau fără prea multă poftă.

La invitaţia căpitanului, Zvonariov făcu un efort şi îngurgită o zeamă tulbure, straşnic ardeiată, o aşa zisă ciorbă de varză cu carne pe jumătate alterată.

— Aşa-i că mîncarea e foarte gustoasă ? îl întrebă Anna Pavlovna.

Din politeţe, praporşcikul se declară de acord. În schimb Varia, în naivitatea ei, observă :

— La spital, hrana e mult mai bună.

— Acolo sînt oameni bolnavi.

Veniaminov se grăbi să schimbe vorba, alegînd un subiect ceva mai puţin delicat.

— Anna Pavlovna este o gospodină admirabilă, o să vă convingeţi despre aceasta îndată ce veţi gusta din plăcinte.

Căpităneasa nu întîrzie să-şi poftească musafirii în adăpost, unde îi aştepta masa pregătită anume pentru ei.

— E strîmtoare dar să nu fie cu supărare. Vă rog, aşezaţi-vă fiecare unde puteţi, îi pofti Straşnikov.

Masa fu aleasă, gustoasă, udată din belşug cu tot felul de licheururi şi rachiuri de casă.

— Am hotărît să dăm iama în toate proviziile. Nu se ştie cîte zile mai avem. Un obuz rătăcit — şi s-a terminat cu noi ! suspină căpităneasa.

— Ce vorbeşti, Niusik ! Mare-i mila lui dumnezeu ; poate c-om scăpa teferi, se grăbi soţul s-o îmbărbăteze.

— Adăpostul dumneavoastră e atît de solid, încît nu poate fi distrus dintr-o singură lovitură, obiectă Zvonariov.

— Toată compania a muncit la el timp de aproape două săptămîni ! lămuri căpitanul cu plăcere.

Apăru corul de soldaţi. Aceştia intonară în cinstea comandantului lor un fel de cantată solemnă şi melancolică. Urmară diferite cîntări bisericeşti. Înduioşat, Straşnicov le ţinea isonul cu glas tare.

Ospăţul fu încheiat cu şampanie, în strigătele musafirilor : *Amar !* „Tînăra pereche“, cu stagiul de un sfert de secol de viaţă conjugală, se sărută solemn, vărsînd lacrimi.

— Cîte zile fripte şi-au făcut reciproc, în atîţia ani ! îi şopti Zvonariov Varei.

— Mai puţine decît dumneata mie în ultimul timp, cu bravada dumitale inutilă, replică ea.

Oaspeţii porniră înapoi spre Sapiornaia.

— Tare aş vrea să ştiu, cît i-a costat pe Straşnikovi festivitatea de astăzi ! Să dai de mîncare la o companie întreagă nu-i un fleac, observă Zvonariov.

— Sfîntă naivitate ! răspunse Veniaminov. Te asigur că nu i-a costat nimic. Soldaţii şi-au căpătat mîncarea şi băutura din raţiile alocate la ordinar, iar noi am fost trataţi, probabil, din fondul de rezervă care există la fiecare companie.

— Prin urmare noi am mîncat astăzi pe seama soldaţilor, care şi aşa sînt hrăniţi cum nu se poate mai prost ? întrebă Varia.

— *Mademoiselle,* felul în care pui dumneata problema este prea categoric, răspunse căpitanul, evitînd un răspuns direct.

— Dacă aş fi ştiut, nu m-aşi fi dus pentru nimic în lume la Zubceataia ! Mi s-ar fi oprit îmbucătura în gît !

Ajunşi la Sapiornaia, Varia şi Zvonariov îşi luară rămas bun de la Veniaminov şi săriră în şa. Cînd trecură prin faţa casei soţilor Akinfiev, Nadia îi strigă de la fereastră. După ce le strînse mîinile, îl dojeni pe praporşcik :

— Dragă Serioja, pentru ce îţi rişti mereu viaţa ? Merge odată, de două ori, dar într-o zi, o să se sfîrşească prost pentru dumneata. Varia, ar trebui ca măcar dumneata să nu-i dai voie să se vîre în primejdii, fără rost.

— Dar ce poznă a mai făcut ? întrebă fata sever.

Nadia îi povesti cu de-amănuntul isprăvile lui Zvonariov din ultimele zile.

— În viaţa mea n-am să cred că acest biet om fricos poate fi în stare de asemenea fapte, se îndoi Varia cu prefăcătorie. Toate acestea sînt exagerări.

Akinfieva stărui, asigurînd-o cu căldură că-i spusese adevărul adevărat.

— Bine, dacă-i aşa, am să-i trag o săpuneală, făgădui fata, despărţindu-se de soţia locotenentului.

— Hm ! De cînd eşti „dragă Serioja“ pentru ea ? întrebă Varia înciudată, după ce se îndepărtară de casa Akinfievilor. De unde şi pînă unde atîta intimitate ?

— Eu şi Nadiuşa sîntem prieteni vechi de cînd am venit la Arthur.

Varia se încruntă şi oftă.

Apoi o luă înainte la galop ca să-şi ascundă tulburarea. Praporşcikul o lăsă să se îndepărteze.

După ce îi raportă lui Belîi tot ceea ce se petrecuse, Zvonariov se duse la Zaliternaia. Acolo, îl găsi pe Boreiko ocupat cu amenajarea *mitralierei tip Arthur,* un dispozitiv care dădea posibilitatea de a se trage simultan cu zece puşti. De faţă se afla şi iniţiatorul acelei invenţii — un căpitan de tiraliori.

— Şmetillo, se prezentă el, cu accent moale, de polonez.

— Ignati Bronislavovici a avut ideea de a utiliza armele chinezilor de tip vechi *Mannlicher,* cuplîndu-le în aşa fel, încît un singur om să poată trage cu zece deodată, explică Boreiko.

— Nu pot s-o scot la capăt, şi m-am gîndit să mă adresez prietenilor artilerişti. Dumneavoastră sînteţi oameni învăţaţi, nu ca noi.

— Serioja al nostru e inginer mecanic şi-o să se descurce la iuţeală.

Zvonariov cercetă dispozitivul imaginat de Şmetillo. Era un cadru obişnuit de lemn, servind ca suport pentru zece arme dispuse paralel. Cu ajutorul unei tije de metal care atingea toate trăgacele, era posibil să se execute salve cu toate puştile deodată. Fiecare puşcă trebuia să fie însă încărcată separat. Deci, problema era următoarea : cum să se realizeze funcţionarea simultană a tuturor închizătoarelor ?

Tustrei inventatorii îşi bătură capul pînă seara, în cele din urmă izbutind să sincronizeze şi operaţia de încărcare. Şmetillo era încîntat :

— Nu ştiu cum să vă mulţumesc ! M-aţi scăpat de o mare belea. N-am oameni de ajuns pentru apărarea sectorului. Acum un om o să facă cît zece. O să avem mai puţine pierderi, focul va fi mai puternic, iar oamenii o să se bucure de mai multă odihnă.

Căpitanul îi invită pe cei doi artilerişti la el în tranşee, ca să probeze *mitralierele tip Arthur* şi plecă.

— Hei, ia spune ce mai faci, Borea ? întrebă Zvonariov, după ce Şmetillo se îndepărtă.

— Mor de plictiseală, prietene. Sînt zile cînd nu tragem nici măcar un foc. Acum mă ocup cu gospodăria. Fac la poalele dealului o bucătărie, pentru noi şi pentru bateria *B*, iar lîngă ea, un beci pentru alimente, şi o baie, ca să nu fim nevoiţi să alergăm după toate la Utios.

— Aşadar ne mutăm definitiv aici ! Cel puţin, locuinţele noastre de pe Utios ne rămîn ?

— Desigur, Utiosul rămîne baza noastră principală, şi locuinţele noastre, la fel. De : ai auzit noutatea ? Căpitanul Andreev a fost numit la comanda bateriei de pe Utios, iar Jukovski a rămas la bateriile *B* şi Zaliternaia.

— Aşa ? Pe Andreev îl cunosc vag. Am auzit că a fost grav rănit şi a suferit o contuzie în timpul luptelor din august.

— Îi tremură şi acum capul şi mîinile.

— Halal comandant !

— Dintr-ai noştri au rămas pe Utios oameni dintr-o singură secţie şi ăia buni doar de serviciul auxiliar. Cu ei o să se înţeleagă bine Andreev.

Curînd după aceea porucikul se schimbă, se bărbieri, se parfumă cu apă de Colonie şi plecă în oraş.

— Fii bun şi rămîi tu la baterie. Eu mă duc pe la economat, poate oi face rost de ceva, îl rugă el pe praporşcik.

Rămas singur, Zvonariov inspectă poziţia şi cercetă lucrările despre care vorbise Boreiko.

— Blohin, Iarţev şi Iurkin au venit ? îl întrebă el pe Rodionov.

— Nu, încă n-au sosit.

— Să ştii că s-au îmbătat pe undeva, pe drum. O să-i înhaţe vreo patrulă, şi o să avem neplăceri cu ei, spuse Zvonariov, nemulţumit.

— Nu-s ei ageamii : ori se bat şi scapă, ori o întind din capul locului, îl linişti subofiţerul.

În timpul acesta, Boreiko păşea agale prin oraş, salutînd cunoscuţii. N-o luase însă de loc spre economat, ci se pomeni curînd în dreptul şcolii *Puşkin*. Acolo, simţi deodată nevoia de a-şi drege glasul, şi-l drese de cîteva ori, tuşind gros ca un protodiacon. Răspunzînd parcă la nişte semnale, o fereastră de la parterul şcolii se deschise numaidecît şi în cadrul ei îşi făcu apariţia Olia Selenina cu ghitara în mîini.

Observînd-o, porucikul o salută respectuos, scoţîndu-şi chipiul. Institutoarea îi răspunse, fluturînd mîna.

— Încotro, Boris Dmitrievici ? strigă ea.

Ofiţerul se apropie repede de fereastră, dădu bună seara şi răspunse la întrebare.

— Ia ascultă, îţi place ?

Ieşi, poznaşo, ieşi din casă,
Ieşi, că vreau să te iubesc,

începu Olia, cu o voce limpede, amplă.

Boreiko îi ţinu isonul cu glas scăzut :

Te-oi iubi, şi te-oi uita...

Fata făcu o pauză scurtă şi, aplecîndu-se spre Boreiko, încheie cu multă expresie :

Toţi flăcăii sînt poznaşi !

— Nu-i aşa, Boris Dmitrievici ? gînguri ea cu un zîmbet ghiduş.

— Ei, nu-i chiar aşa, răspunse porucikul, cam încurcat.

— Acum e rîndul dumitale să-mi cînţi ceva.

Boreiko îşi drese glasul şi, privind cu duioşie spre institutoarea care şedea pe prichiciul ferestrei, începu cu sentiment :

Tu, iubito, m-ai uitat,
M-ai uitat, m-ai înşelat.
Amărît şi singurel,
Pace nu mai am de fel.

Olia îl acompania la ghitară.

Pe urmă, parcă dîndu-şi seamă deodată, sări jos pe podea :

— Vai, dar de ce te ţin eu afară, la fereastră ? Poftim în grădină. Tot ai întîrziat — la economat se închide devreme.

Porucikul intră pe portiţă. Polkam, dulăul lăţos sări lătrînd în întîmpinarea lui.

— Hai spre aleea din spate ! propuse Olia, ieşind cu ghitara în mîini. Îl conduse în fundul grădinii şi acolo se aşezară sub salcîmi pe o bancă lată. Polkam se culcă la picioarele lor. Îngînară amîndoi un cîntec şi apoi vorbiră încet, îndelung, numai ei ştiind ce anume.

În oraşul adormit se auzea doar hămăitul prelung al cîinilor. Cînd şi cînd trecea huruind un furgon militar sau o birjă. Spre forturi izbucneau din cînd în cînd împuşcături răzleţe ; în radă băteau clopotele de la nave o dată la fiecare jumătatate de oră. Ceaţa se tîra plutind dinspre mare. Trecuse de miezul nopţii cînd în sfîrşit Boreiko şi Olia se ridicară, îndreptîndu-se spre portiţa grădinii. Plictisit de atîta şedere, cîinele se întinse alene şi se luă după ei.

Luîndu-şi rămas bun, porucikul se aplecă şi sărută cu delicateţe mîna fetei. Ea suspină fără o pricină anume, apoi ridicîndu-se în vîrful picioarelor, îl sărută repede pe buze. În clipa următoare fata dispăru pe scară rîzînd încetişor.

Porucikul rămase o clipă încremenit, privi după ea, şi adînc îngîndurat se îndepărtă.

La o răscruce zări un pîlc de oameni mergînd repede pe caldarîm şi schimbînd între ei fraze scurte, mînioase. Porucikul se uită mai atent şi observă doi ostaşi escortaţi de nişte poliţişti. Şi-ar fi văzut de drum, dar se auzi strigat pe neaşteptate :

— Înălţimea voastră, scăpaţi-ne !

Boreiko se trezi îndată din visare. Uitîndu-se cu luare-aminte îi recunoscu pe Blohin şi pe Iurkin.

— Ce-i cu voi ? întrebă el, coborînd pe caldarîm.

— Înălţimea voastră, i-am ridicat de la cîrciuma lui Tifontai ; făceau scandal, raportă un poliţist, mai marele celorlalţi.

— Daţi-le drumul ! Am să-i pedepsesc eu.

— Nu putem, că au făcut-o lată de tot : mie mi-au rupt doi dinţi, iar flăcăul ăsta s-a ales cu o vînătaie la ochi.

— Minţi, sticletele dracului : voi aţi tăbărît mai întîi cu pumnii ! Noi, doar ne-am apărat, protestă Blohin, scuipînd sînge din buza spintecată.

— Haideţi cu mine ! ordonă Boreiko, fără să-i bage în seamă pe poliţişti.

— Nu se poate ! Să nu le daţi drumul, băieţi ! strigă mai marele poliţiştilor.

Calmul porucikului zbură ca luat de vînt :

— Ce face ? nu le daţi drumul ? răcni el şi-l plesni pe poliţist cu toată puterea.

Deşi foarte voinic, acesta nu rezistă la lovitură şi se prăbuşi la pămînt.

— Atingeţi-i ! zbieră şi Blohin, dînd peste cap pe al doilea poliţist, pentru ca apoi să izbească cu piciorul în pîntec pe al treilea, care se lăsă pe vine gemînd.

— Haideţi ! comandă Boreiko, şi ambii tunari se luară după el.

— La ziuă să ieşiţi amîndoi afară, cu tot echipamentul de campanie în spate, pentru ca altă dată să nu vă mai faceţi de rîs în tot Arthurul ! mormăi Boreiko. I-aţi lăsat pe sticleţi să pună mîna pe voi !...

— Înălţimea voastră, dar au tăbărît pe noi vreo zece ! Doi i-am zvîrlit afară pe fereastră ; pe unul, l-am cotonogit, iar ceilalţi ne-au înhăţat şi ne-au tîrît cu ei, se dezvinovăţi Iurkin.

— Fiecare din voi trebuie să ţină piept la zece poliţişti, iar voi doi — v-aţi lăsat bătuţi de şase ! O să vă fac de ruşine înaintea companiei întregi, ca să fie drept pildă pentru alţii.

Ostaşii oftau, simţindu-se vinovaţi.

Dimineaţa, Zvonariov, care după nopţile de nesom de la Vîsokaia se trezise cam tîrziu, îl văzu cu mirare pe Boreiko bînd un pahar de ceai în loc de votcă, cum obişnuia.

— Ce-i abstinenţa asta la tine, Borea ? Nu cumva n-ai mai găsit votcă la economat ?

— Cu titlu de experienţă, încerc să-mi clătesc maţele cu iarbă chinezească. Ce zici, oi putea să mă las cu totul de băutură ? îl întrebă el pe praporşcik, uluindu-l cu desăvîrşire.

Zvonariov îşi privi consternat prietenul, dar văzîndu-i expresia gravă, concentrată, îşi dădu seama că acesta nu glumea.

— Sigur că poţi ! Nu deodată, ci treptat. Te dezobişnuieşti de votcă, aşa cum se lasă fumătorii de tutun.

În loc de răspuns, porucikul oftă din rărunchi şi-i povesti cele întîmplate noaptea cu Blohin şi cu Iurkin.

— Acum stau, îngeraşii, cu tot echipamentul în spate, de batjocura tuturor, încheie el.

— Ştiam eu c-au să se îmbete, spuse Zvonariov cu ciudă. Las' c-am să le trag şi eu un perdaf.

Ieşind din adăpost zări un grup de ostaşi în jurul lui Blohin şi al lui Iurkin. Cei adunaţi îi copleşeau de înţepături usturătoare. Iurkin asculta totul tăcut, nepăsător ; Blohin, însă, se învîrtea de colo colo, înjurînd crunt, şi cu mare meşteşug. Părea că îl frămîntă adînc ruşinea pe care o îndura : să fie scos sub arme pentru că nu ţinuse piept cu destulă hotărîre stioleţilor ! Aşa ceva, nu păţise de cînd era pe lume.

— Ursul e un căpcăun cu scaun la cap : el nu pedepseşte fără socoteală. De vreme ce ai făcut-o de oaie, acu stai cu arma-n spate, se beştelea el. Sînt vinovat, am feştelit-o, n-am ştiut să scap din mîna gabărilor — acu mi s-a înfundat.

— Înălţimea voastră, daţi-mi voie să plec ! se rugă el, cînd se apropie Zvonariov. Nu mai pot să-i ascult cum îşi bat joc de mine !

— Aşa aţi ştiut voi să vă purtaţi ? se năpusti praporşcikul asupra celor doi vinovaţi. Nu numai că nu vă iert de pedeapsă, dar o să-l rog pe porucik să vă mai dea cîte două ceasuri ca să nu vă mai ţineţi altă dată de blestemăţii.

Curînd veni şi Boreiko.

— Halal viteji, n-am ce zice ! Aţi făcut Utiosul de ruşine în tot Arthurul. Rîde lumea de voi, aşa vă trebuie ! Să ştie toată compania : dacă ridică poliţia pe careva, să nu se aştepte la iertare de la mine. Hai, prăpădiţilor, căraţi-vă la toţi dracii ! încheie el, dînd drumul celor pedepsiţi.

Zvonariov voi să se împotrivească, dar văzînd mutra spăşită a lui Blohin începu să rîdă, dădu din mînă şi-l lăsă în plata domnului.

Cei doi ofiţeri prînzeau la ei în adăpost, cînd pe neaşteptate ordonanţa raportă :

— A sosit la baterie un domn gheneral necunoscut.

— Care naiba o mai fi ? mormăi porucikul, nemulţumit, şi ieşi afară urmat de praporşcik.

Nikitin trecea prin baterie, salutînd din mers ostaşii.

— Bună dimineaţa, tunari !

Miraţi, cei de pe Utios răspundeau învălmăşit.

După ce primi raportul lui Boreiko, Nikitin întrebă dacă Stessel trecuse pe la Zaliternaia.

— De cînd a fost construită Zaliternaia, excelenţa-sa n-a fost văzut pe-aici !

— Avea de gînd să vă viziteze astăzi.

— Sîntem foarte măguliţi de atîta onoare.

Generalul trecu de-a lungul frontului bateriei, punînd tot felul de întrebări.

— Toată viaţa mea am făcut serviciu într-un regiment de mortiere şi habar n-am cum sînt tunurile de fortificaţii şi cum trag, mărturisi el.

— Şi în prezent, excelenţă, ce comandă aveţi ? se interesă Boreiko.

— Sînt preşedintele comisiunii care supraveghează oamenii, ca să nu doarmă pe poziţii în timpul nopţii ! răspunse generalul, grav.

Porucikul zîmbi abia perceptibil :

— E o funcţie plină de răspundere.

— Da, dacă vrei, încuviinţă Nikitin încruntat, simţind nuanţa ironică.

După inspectarea poziţiei, Boreiko îl invită la dejun, iar lui Zvonariov îi ordonă să facă rînduială în baterie şi să-l înştiinţeze cînd va apărea Stessel.

Soldaţii se apucară de zor să facă curăţenie. Nikitin le stîrnise şi lor interesul. Începură să întrebe cine e, ce comandă are, pentru ce venise la baterie. Praporşcikul le povesti cu de-amănuntul tot ce ştia.

— Care va să zică e un fel de căpetenie peste paznicii de noapte din Arthur, îşi dădu cu părerea Blohin. Dar unde-i cîrîitoarea lui ?

— Ce cîrîitoare ? Vorbeşti de pîrîitoare ?

— Ei da, de pîrîitoare.

— Fă una şi dăruieşte-i-o, îl sfătui Zvonariov, rîzînd.

— O facem într-o clipă din fiare vechi, dar tare mi-e teamă c-o să-mi pîrîie pe urmă capul, şugui ostaşul.

Profitînd de acalmia de pe front, Stessel hotărîse să inspecteze bateriile din linia a doua. Acolo nu-l pîndea nici o primejdie şi, totodată, putea să expedieze cu cugetul împăcat un raport asupra inspecţiei poziţiilor înaintate.

Abia isprăviră tunarii cu curăţenia, că se şi ivi pe drum trăsura cunoscută în tot Arthurul, trasă de doi suri rotaţi.

Praporşcikul intră repede în adăpost. Acolo, Nikitin şi Boreiko se ospătau şi se cinsteau de zor. Nefiind obişnuit cu porţiile homerice ale porucikului, generalul abia îşi mai mişca limba în gură.

— Vine Stessel, vesti Zvonariov.

— Permiteţi să ies în întîmpinarea excelenţei sale ? îşi ceru voie porucikul de la Nikitin.

— Desigur, desigur. Doar e ahtiat după onoruri. Odată-l vezi că se umflă în pene, ca un curcan ; crede că astfel o să fie luat din greşeală drept mare deştept, îngăimă anevoie generalul.

Ofiţerii ieşiră, lăsîndu-şi oaspetele în compania unui regiment de clondire începute şi de pahare goale.

Stessel coborî din trăsură şi ordonă alinierea trupei în spatele pieselor. După ce ordinul lui fu executat, îi felicită pe ostaşi cu glas tare pentru respingerea asaltului şi le mulţumi pentru modul cum îşi îndeplineau slujba. Trecînd prin faţa frontului, îi făcu lui Boreiko o observaţie pentru ţinuta neglijentă a oamenilor şi-l indignă îndeosebi înfăţişarea lui Blohin care cu şapca pleoştită pe cap ca o clătită, cu centironul căzut pe şolduri, îl privea cu un zîmbet nespus de tîmp.

— Ce-i cu dobitocul ăsta ? strigă Stessel. Capul sus, suge burta ! comandă generalul şi-şi repezi pumnul în pîntecul soldatului.

Rezultatul fu cu totul neaşteptat. Aplecîndu-se înainte, soldatul sughiţă zgomotos. Stessel rămase cîteva clipe mut de uimire :

— Idiotul ăsta să stea sub arme şaisprezece ore, ca să se poarte cuviincios în prezenţa unui general ! ordonă el, regăsindu-şi în cele din urmă darul vorbirii. Ăştia nu-s soldaţi, ci nişte papuaşi !

Cine ştie cît ar mai fi trăsnit şi bufnit, dacă n-ar fi dat cu ochii de Nikitin, care se apropia de el. Cu un zîmbet extatic pe faţa stacojie de beţivan, clătinîndu-se şi împleticindu-se pe picioare, Nikitin făcea de departe bezele amicului său. Stessel se încruntă.

— Te-ai şi afumat ! îl dojeni el nemulţumit.

— E adevărat, Tolea, doar un pic ! Hai, nu te supăra, lasă-mă să te pup ! şi Nikitin îl îmbrăţişă afectuos.

— Gata, Vladimir Nikolaevici. Se pare că trebuie să te odihneşti puţin. Hai cu mine.

— Nu te îmbufna aşa, Tolea ! Doar, în tinereţele tale n-ai fost nici tu uşă de biserică ! Ţii minte ce ne-am mai abţiguit la cazinou înainte de a treia Plevnă [1] ? Tu umblai în patru labe pe sub masă, lătrai şi muşcai cucoanele de picioare ! Ehei, ce mai fecior de lele ai fost şi tu la vremea ta !

— Hai să mergem ! îi curmă vorba Stessel, apucîndu-l cu hotărîre de braţ.

— Stai, de ce mă tragi ? Dă-mi voie măcar să-mi iau rămas bun de la noul meu prieten. Mi-e drag ca un fiu ! Bagă de seamă : ăsta e cel mai bun artilerist din Arthur ! Spunînd aceste cuvinte, Nikitin îl îmbrăţişă pe Boreiko.

— Trăsura ! strigă Stessel către vizitiu, dînd nerăbdător din mînă, dar Nikitin se încăpăţînă.

---

[1] Al treilea asalt al Plevnei, la care au luat parte trupele ruso-romîne la 30 august 1877 (n.t.).

— Hai cu mine într-un locşor simpatic, îl ispiti el, zîmbind şăgalnic. Ce mai fetişcane sînt acolo, te lingi pe buze !

Furios, Stessel tăcea, tîrîndu-l spre trăsură.

— Ho, stai niţel ! strigă Nikitin, scăpînd din mîinile lui. N-avea frică — n-o să-i spun nimic gogoriţei tale ! Doar ştie toată lumea că te ţine sub papuc, ba te mai şi trăzneşte cu el ! Nikitin izbucni într-un rîs zgomotos. Scos de-a binelea din fire, Stessel îşi îmbrînci amicul în trăsură şi porunci vizitiului să pornească.

— La rînd, drepţi ! răcni Boreiko, dînd onorul superiorilor care se îndepărtau. O asemenea reprezentaţie, îi spuse el lui Zvonariov, face şi două sferturi de sutar. Rupeţi rîndurile, marş !

Ostaşii o luară la fugă care încotro. Blohin făcu o tumbă şi, spre marea veselie a tuturor, repetă figura pe care i-o făcuse lui Stessel.

— Ehei, ce-o să păţească Nikitin pentru dandanaua de astăzi ! zise Zvonariov.

— Ăstuia, măcar la beţie începe să-i funcţioneze mintea ca lumea, pe cînd a lui Stessel s-a înţepenit definitiv şi iremediabil.

Viaţa celor de la Zaliternaia îşi urma cursul ei din totdeauna. Zvonariov ba punea la punct *mitraliere tip Arthur*, ba născocea un dispozitiv pentru a electriza obstacolele de sîrmă ghimpată, ba imagina un balon captiv, cu care Boreiko urma să se ridice la o înălţime de trei sute de picioare, pentru a descoperi amplasamentele bateriilor de asediu. De la Zaliternaia ploua cu memorii, care odată ajunse la Comandamentul Artileriei erau cusute cu îngrijire la dosar.

Porucikul se ducea la „economat“ în fiecare seară şi se întorcea noaptea tîrziu. Zvonariov se întîlnea mereu cu Varia care îi aducea masa. Fata intra tot mai mult în viaţa praporşcikului : avea grijă de hrana, de rufăria lui, supraveghea rînduiala din adăpost, lua la rost ordonanţa dacă nu-şi vedea de treabă. Între cei doi tineri se statorniciseră legături sănătoase, prieteneşti : Varia se ferea să fie autoritară, iar Zvonariov n-o mai tachina.

Soldaţii se obişnuiseră şi ei cu Varia şi-i ziceau între ei „surioara noastră“ şi „domnişoara praporşcikului“. Numai Blohin îi spunea Varka, dar ori de cîte ori o întîlnea se purta şi el cuviincios.

Seara, profitînd de lipsa ofiţerilor plecaţi din baterie, ostaşii se adunau pe lîngă focuri şi-l ascultau pe Iarţev. Cu o neobişnuită însufleţire, cu avînt, acesta le citea grav „Poltava“ sau „Ruslan şi Liudmila“, stîrnind manifestări furtunoase de admiraţie din partea ascultătorilor. Versul cizelat al operelor lui Puşkin îi vrăjea pe toţi, prin sonoritatea şi frumuseţea lui. Culcaţi pe pămînt, cu faţa la foc, ostaşii îşi exprimau simţămintele, scoţînd exclamaţii de încîn-

tare. Pînă şi Blohin, care la început nu apreciase „Ruslan şi Liudmila“, acum, întorcîndu-se pe o rînă şi scărpinîndu-se alene, întîmpina prin interjecţii admirative pasajele ce-i plăceau în mod deosebit.

— Basmul acesta se cere cîntat, spuse Belonogov, visător. Ce frumos ar fi să-l cîntăm în cor.

— Stai să vezi, mai încolo e şi mai frumos, îi răspundea Iarţev, zîmbind în extaz şi începea „Poltava“, căreia îi urma „Călăreţul de aramă“. „Evgheni Oneghin“ avea mai puţin succes.

— Aici e vorba de boieri, n-are ce să ne placă, spunea Blohin căscînd : mai bine, băsmuitorule, zi-i despre popa Baldà [1].

Într-o zi, trecînd pe lîngă Iarţev, Boreiko fu curios să afle ce anume citea acesta.

— Şi le place ? întrebă el.

— Ascultă cu gura căscată, înălţimea voastră.

— Hm ! făcu porucikul... De poetul Nekrasov ai auzit ?

— Am auzit eu ceva, dar n-am avut prilej să citesc pe-ndelete ce-a scris.

Boreiko găsi un volum din operele lui Nekrasov, şi într-o seară se aşeză la focul ostaşilor şi le citi cîteva fragmente pe alese. După ce termină, soldaţii rămaseră o vreme tăcuţi.

— Ei, nu v-a plăcut ? întrebă Boreiko.

— Cum să nu ! răspunse Blohin. Bine, dar e voie să se scrie despre aşa ceva ? întrebă el cu neîncredere.

— Crezi că este tipărit clandestin ? zîmbi Boreiko, şi arătîndu-i coperta interioară îi spuse : Citeşte, dacă ştii carte — „Autorizat de cenzură“.

— Tare ciudat că e voie să se scrie astfel despre boieri, răspunse soldatul, cu aceeaşi îndoială.

Începînd din seara aceea, Nekrasov deveni poetul lor preferat. Lectura o făcea chiar Rodionov, comandantul secţiei. Cu glas gros de bas, citea fără grabă „Orina, muma soldatului“, „Cui i-e bine în Rusia“ şi alte poeme. Blohin se aşeza lîngă el, şi privindu-l ţintă repeta cînd şi cînd unele versuri. Numai Iarţev, ca şi pînă atunci, îl prefera pe Puşkin şi, aşezat la o parte, recita încetişor pe de rost, plin de înduioşare, capitole întregi din „Evgheni Oneghin“.

Uneori începeau să vorbească cu toţii zgomotos. Cele două subiecte preferate erau : cînd se va termina războiul şi ce va urma după el.

---

[1] Confundă personajele din „Povestea cu popa şi argatul său Balda“ de A. S. Puşkin (n.t.).

— Fără răzmeriţă, fraţilor, n-o scoatem la capăt, declară o dată Blohin. Cînd om ajunge acasă împărţim între noi pămîntul moşieresc, dar întîi şi întîi omorîm tot ce e gheneral şi ofiţer.

— Cum, şi pe Ursu o să-l omori ? îl întrebă Rodionov ironic.

— De ce ? O să fie căpetenie la noi.

— Dar e ofiţer !

— Are suflet de ostaş, e cu inima alături de noi.

— Şi trage zdravăn la măsea ca şi tine, spuse zîmbind Rodionov.

— Ei, nu e vorba de asta, se împotrivi ostaşul. E om cu scaun la cap.

— Dar cu Serguncik al nostru, ce faci ?

Blohin rămase o clipă pe gînduri.

— Îl dăm pe mîna Varkăi, să se drăgostească cu ea.

— Păi, o s-o ia în curînd chiar şi fără voia ta.

— Ea o să-l ia pe el, iar el o să-i dădăcească copiii, răspunse Blohin, fără să stea pe gînduri, în rîsetele tuturor.

— Dar cu Kondratenko cum rămîne ? întrebă Koşeliov.

— Asta o s-o hotărască Ursu, el ştie ce şi cum.

Îi luară la rînd pe toţi ofiţerii pe care îi cunoşteau şi ajunseră la concluzia că trebuia „să le sucească gîtul“ celor mai mulţi.

— Naiba să-i ia, n-au decît să trăiască şi ei ; numai să se isprăvească cît mai repede războiul, să ne vedem acasă, teferi, încheie Rodionov. E timpul să mergem la culcare. Care sînteţi de planton la noapte ?

În adăpost, Rodionov îl întrebă pe felcer :

— Ai auzit de boala aia nouă care s-a ivit la Arthur ? Zice că-ţi cad dinţii şi putrezeşti de viu. O fi scorbut, ai ?

— Scorbut. Am auzit la postul de prim-ajutor că au fost cîteva cazuri în regimentul 14. La noi n-are de ce să fie, fiindcă boala vine de la mîncarea proastă. Deocamdată hrana noastră e bună.

— Totuşi, trebuiesc lămuriţi oamenii. Mîine, înainte de masă, vorbeşte-le despre boala asta, şi totodată vezi dacă nu e cineva picnit. Cică ar fi o boală molipsitoare.

Într-o zi liniştită, Zvonariov se duse la bateria *B*, unde nu mai fusese de mult. Cazematele ei solide, de beton, ofereau un adăpost destul de bun împotriva bombardamentelor, aşa că ostaşii se aflau acolo într-o oarecare siguranţă. Aşezaţi jos, după parapet, îşi reparau încălţămintea, se bărbiereau, se tundeau, sorbeau ceai din gamele. Era o privelişte dintre cele mai paşnice. Doar gloanţele care şuierau undeva pe sus şi trîmbele mici de praf ce ţîşneau din cînd în cînd pe parapet aminteau că e război. Praporşcikul se

îndreptă spre cazemata în care se adăpostea Jukovski. Căpitanul, bolnav rău, slăbit, pămîntiu, cu ochii căzuţi în fundul capului, abia se mai ţinea pe picioare.

— Mă omoară stomacul. Am înaintat Comandantului Artileriei un raport de boală. Vreau să mă duc pe Utios măcar pentru o săptămînă-două; poate mă mai întremez. Cu treburile de aici rămîne Gudima, mai ales că s-a gospodărit de-a binelea cu Şura.

La rîndul său, Zvonariov îi relată căpitanului amînuntele inspecţiei lui Stessel şi nu uită să pomenească de incursiunile nocturne în oraş ale lui Boreiko.

— Unde nu dă dumnezeu! Poate că se însoară şi se cumineşte, se lasă de băutură! Ce înzestrat e omul acesta, şi se prăpădeşte cu mîna lui, se ucide cu votcă! spuse căpitanul oftînd. Hai la Gudima.

Ştabs-căpitanul îşi scria însemnările zilnice. Şura, care împletea la un lucru de mînă, se sculă, sfioasă, în întîmpinarea musafirilor.

— Fă-ne un ceai, îi porunci scurt Gudima, după ce-şi salută vizitatorii. Nikolai Vasilievici, chiar acum s-a comunicat prin telefon că vi se aprobă cererea de a pleca la Utios.

— Ei, atunci am să te rog să întocmeşti cît mai repede procesul-verbal de predare-primire. Hai să ne ocupăm amîndoi de treaba asta.

Jukovski şi Gudima ieşiră. Zvonariov rămase între patru ochi cu Şura care trăbăluia la maşina cu gaz.

— Eşti de mult aci? o întrebă praporşcikul.

— Am venit împreună cu Alexei Andreevici.

— Nu ţi-e frică?

— La Utios era şi mai rău. Pe deasupra, acolo, tăticu şi mămica nu mă slăbeau o clipă: „Întoarce-te acasă, întoarce-te acasă!“ se plînse Şura.

Îndată ce Gudima termină ce avea de făcut, Zvonariov plecă împreună cu el în tranşeele infanteriei. Praporşcikul voia să vadă cum funcţionează *mitralierele tip Arthur* ale lui Şmetillo. Cei doi ofiţeri ajunseră pe poziţiile infanteriei. Adăposturile, solid construite din grinzi, şi bonetele îi apărau bine pe soldaţi contra gloanţelor de armă, contra şrapnelelor şi obuzelor de calibru mic. Aceste fortificaţii de cîmp nu ofereau însă protecţie împotriva proiectilelor artileriei de asediu. Cei mai mulţi dintre tiraliori dormitau prin adăposturi. Doar ici şi colo vegheau cîteva santinele cu ochii aţintiţi spre tranşeele japonezilor.

— Soldaţii mei se tot trudesc să facă un fel de periscop, pentru a observa pe ascuns inamicul, dar nu izbutesc, le spuse celor

doi artileriști, în loc de salut, Șmetillo, care ieșise în întîmpinarea lor. Poate îmi dați și de data asta o mînă de ajutor !

— Uite, inginerul nostru o să vă dea tot concursul, răspunse Gudima, arătînd spre Zvonariov.

Căpitanul mulțumi și-i pofti la un ceai.

— Unde-i Haritina ? întrebă el, uitîndu-se împrejur. Să pună ceaiul la încălzit !

— A plecat în spatele poziției, răspunse ordonanța.

— Aveți și o muiere pe aici, onorate domn ? întrebă cu un zîmbet Gudima, răsucindu-și mustața.

— E văduva unui ostaș ; a venit la regiment, ca voluntară. E îmbrăcată ostășește — figurează în matricolele tiraliorilor. Nu face fasoane și e foarte curajoasă. A luat parte la cîteva atacuri la baionetă ; a omorît un japonez sub ochii mei. Cînd o apucă năbădăile și mie mi-e frică de ea !

— Aș vrea foarte mult s-o cunosc, hotărî Gudima.

După ce tăifăsuiră vreo jumătate de oră, cei doi artileriști plecară înapoi. La baterie o găsiră pe Șura stînd de vorbă cu un tiralior. De statură mijlocie, durduliu, fără mustăți, cu chipul prelung, cu linii rotunjite, acesta atrase imediat atenția ofițerilor.

— O femeie travestită, precizează Gudima. Cum te cheamă ? întrebă el.

— Sînt soldatul Korotkevici Hariton, din compania a șaptea a regimentului Est-Siberian 27 tiraliori, răspunse ostașul, cu un alto de femeie.

— Nu prea am mai auzit bărbați cu asemenea glas. De altfel te trădează toată înfățișarea ! Dacă s-ar spăla și s-ar îmbrăca mai ca lumea, ar fi o muierușcă drăguță, o aprecie ștabs-căpitanul, întorcîndu-se către Zvonariov.

Haritina, căci ea era, roși ca para focului și-i aruncă ofițerului o privire mînioasă.

— Ia uite la ea, ce mutrișoară face ! Și ce vînt te aduce la noi ?

— Am venit la sora Nazarenko, înălțimea voastră, pentru o boală.

— Aha, d-ale femeiești ? Că altfel, felceri de companie sînt și la voi. o tot iscodea Gudima.

Fîstîcită, Haritina îngăimă ceva nedeslușit.

— Lăsați-o în pace, Alexei Andreevici, îi luă apărarea Zvonariov.

Cînd cei doi ofițeri se îndepărtară, Haritina, arătînd din cap spre ștabs-căpitan, întrebă posomorîtă :

— Cine-i secătura asta ?

Șura roși.

— Cel care a stat de vorbă cu tine, e Gudima, iar celălalt, Zvonariov.

— A, va să zică, e chiar al tău ? Nu m-aş încurca în viaţa mea cu unul ca ăsta. De celălalt, n-am ce zice, pare cumsecade, la locul lui. Are şi el vreo drăguţă ?

— Nu, n-are pe nimeni. E drept, ţine la el fata generalului nostru, Varia. Poate că ai întîlnit-o. Umblă mereu călare.

— A, una zvăpăiată ? O ştiu. Nici nu arată ca o domnişoară.

Haritina scuipă soldăţeşte printre dinţi şi oftă :

— Ai face mai bine să te duci la tinerelul ăla : e băiat frumos şi de treabă — n-o să te bată, n-o să te certe.

— Spune, Haritina, dar ostaşii nu-ţi fac neajunsuri ? întrebă Şura, grăbindu-se să schimbe vorba.

— Au încercat, dar i-am repezit. În schimb ofiţerii nu-mi dau pace. Tocmai d-aia stau pe lîngă căpitan : li-e frică de el şi nu se leagă de mine.

— Şi cum ai nimerit la Arthur ?

— Cînd aveam şase ani am rămas orfană şi m-am apucat să muncesc pe la oameni. Cînd mi-a sosit vremea, m-am măritat cu un ospătar de la bufetul gării. Am trăit în înţelegere, atîta numai că nu ne-a dat dumnezeu copilaşi. Am luat de suflet un pui de chinez orfan. A început războiul. Pe omul meu l-au luat la Arthur, şi eu am rămas singură cu copilaşul. Neagră mi-era inima. Într-o bună zi m-am hotărît să plec după bărbat. M-am tuns, m-am îmbrăcat în haine de muncitor la calea ferată şi aşa, am ajuns la Arthur. Comandantul regimentului, să-l ţină dumnezeu, mi-a dat voie să muncesc la spitalul regimentului. Acolo am stat pînă în august, cînd al meu a fost rănit, iar după trei zile a murit. Am plîns cît am plîns la mormîntul lui, şi-apoi m-am hotărît să mă răfuiesc cu japonezii, să-l răzbun.

Sosirea lui Zvonariov le curmă convorbirea.

— Te rog, Haritina, du desenul acesta căpitanului dumitale, o rugă el.

Haritina făcu hîrtia sul cu grijă, salută ostăşeşte şi plecă.

— Ei, Şura, acum ţi-ai găsit şi dumneata o tovarăşă aici. Ai întrebat-o cum a ajuns soldat ?

Şura îi povesti praporşcikului cele aflate.

— N-avea ce să caute la regiment, locul ei era la spital. Acolo e nevoie de femei. Pe front se descurcă bărbaţii şi fără ea. De altfel cred că nici dumneata n-ai ce căuta aici. Ar trebui să stai pe Utios, la ai dumitale ; încetul cu încetul, s-ar îndrepta toate.

Şura suspină deodată şi începu să plîngă nestăvilit.

— Măcar dumneavoastră să nu mă dojeniţi !

— Nici prin gînd nu mi-a trecut să te dojenesc, se dezvinovăţi Zvonariov, stînjenit. Ţi-am spus părerea mea, fiindcă a venit vorba.

— Iar te smiorcăi ? se răsti Gudima, ivindu-se ca din pămînt. Hai, du-te în adăpost şi aranjează-te. Nu pot suferi mutre ude de lacrimi şi de muci !

„Nu e dulce traiul fetei, sărmana de ea", se gîndi praporşcikul şi plecă spre Zaliternaia.

Boreiko îl aştepta cu masa pusă. După ce Zvonariov îi povesti ceea ce văzuse, porucikul îl înjură de mama focului pe Gudima, îşi exprimă mila pentru Şura şi spuse c-ar vrea s-o cunoască pe Haritina.

— Trebuie să fie o muieruşcă nostimă. Încă n-am avut prilej să cunosc aşa ceva. Ci-că e mai cu vino-ncoa decît multe dintre cucoanele şi domnişoarele noastre.

— Ca, de pildă, Olia Selenina ?

Boreiko se încruntă şi pufni cu ciudă.

— Fiecare e bună, în felul ei, mormăi el împăciuitor, după o clipă de tăcere. Măi, Serioja, ascuţită limbă ai de la o vreme. Asta-i numai şi numai influenţa prea simpaticei tale amazoane. Ea se pricepe de minune să spună tot felul de lucruri neplăcute şi, pe deasupra, le spune cu un aer inocent, bodogănea el.

O bătaie în uşă le întrerupse discuţia.

— Intră ! strigă Boreiko, crezînd că era vreun soldat.

În prag se ivi însă un individ ciudat, bărbierit, îmbrăcat în uniformă de ofiţer, fără epoleţi, cu o brasardă albă la mîneca stîngă, pe care ieşeau în evidenţă două litere „C.M." — corespondent militar.

— Nojin, din nobilime, se recomandă el, salutînd.

— Boreiko, din popime, răspunse porucikul, ridicîndu-se în întîmpinarea vizitatorului.

O expresie de zăpăceală şi de nedumerire se ivi pe chipul lui Nojin :

— Nu vă înţeleg...

— Dumneavoastră aţi binevoit să-mi aduceţi la cunoştinţă că faceţi parte din nobilimea rusească. În consecinţă, am crezut de datoria mea să vă fac cunoscut că eu mă trag din colivari, explică Boreiko fără să clipească. Serioja, în ceea ce te priveşte pe tine, zău că nu ştiu care ţi-e obîrşia.

— Intelectuală, dacă există o asemenea stare, spuse Zvonariov zîmbind.

— Îmi pare bine, rosti, strîngîndu-i mîna, Nojin, care încă nu se dezmeticise bine.

— Luaţi loc, vă rog. Ivan, un pahar ! strigă Boreiko ordonanţei. Cu ce pot să vă fiu de folos ?

— Sînt corespondent de război la gazeta „Novîi Krai“ din Arthur...

— Zisă „Bîrfitoarea Arthurului“, mormăi porucikul.

— Nu sînt de acord cu un asemenea mod de a ne aprecia activitatea.

— Dumneavoastră zugrăviţi nişte isprăvi imaginare ale generalilor, nişte bazaconii, dar treceţi sub tăcere eroii adevăraţi, soldaţii şi matrozii. Cine v-ar crede, şi-ar închipui că Arthurul rezistă numai mulţumită lui Stessel, Nikitin, Fok şi celorlalţi ticăloşi. Vă concentraţi atenţia asupra celor spuse, gîndite ori negîndite de Vera Alexeevna, asupra prînzurilor din casa generalului Smirnov, sau asupra frecvenţei întîlnirilor dintre *mademoiselle* Belaia şi Zvonariov ! bombăni Boreiko.

— Boris, slăbeşte-mă ! se aprinse praporşcikul.

Nojin îi privea pe amîndoi plin de nedumerire.

— Pe *mademoiselle* Belaia n-am onoarea s-o cunosc şi, în treacăt fie zis, după cîte ştiu, despre ea nu s-a scris nici un rînd !

— În schimb, probabil, o cunoaşteţi pe *mademoiselle* Selenina. Mi se pare că staţi alături de şcoala „Puşkin“.

— A, pe institutoarea aceea, mică şi cruntă, care mă torturează necontenit cu muzica şi cu cîntecele ei ? Vai, o cunosc, şi chiar prea bine !

Zvonariov triumfa, aruncîndu-i lui Boreiko priviri maliţioase.

— Olga Semionovna are ureche excelentă şi o voce destul de frumoasă, observă Boreiko.

— Trebuie adăugat : după părerea şi gustul tău, îi sugeră Zvonariov.

— Fireşte, uneori e plăcut s-o asculţi, dar după o zi întreagă de canonadă simţi atîta nevoie de linişte şi odihnă...

— Beţi ? îl întrerupse Boreiko pe Nojin, turnînd votcă în pahare.

— Beau, dar numai cu păhăruţul.

— Fiecare schit cu pravila lui ! La Zaliternaia, n-au existat păhăruţe de cînd lumea, aşa că, vă rog ! Porucikul întinse corespondentului paharul. În sănătatea dumneavoastră !

Nojin nu avea de făcut altceva decît să-l golească, după care Boreiko i-l umplu din nou, fără zăbavă.

— Nu pot, zău, nu mai pot ! îl asigură corespondentul.

— Am băut în sănătatea dumneavoastră şi sper că dumneavoastră, măcar din politeţe, îmi veţi răspunde la fel.

Musafirul fu nevoit să golească şi al doilea pahar. Ameţi numaidecît.

— Îmi daţi voie să vizitez bateria ? La aer proaspăt o să mă simt mai bine.

— Da, poftiţi ! Ieşiră amîndoi din adăpost.

Soarele dogorea încă. Din pricina căldurii, Nojin se simţi şi mai rău şi se grăbi să se îndepărteze. Peste puţin, se întoarse, îşi puse ţinuta în ordine şi, cerîndu-şi scuze, se oferi să fotografieze bateria cu soldaţii şi ofiţerii.

— Nu permit, îl avertiză încruntat Boreiko.

— Fotografia nu va fi publicată în ziar.

— Dacă veţi lua fotografii, voi cere condamnarea şi executarea dumneavoastră ! În Arthur sînt şi aşa destui spioni, declară porucikul. Dacă doriţi, mergem în tranşeele tiraliorilor. De acolo puteţi fotografia poziţiile japoneze. Cred că ei le cunosc mai bine ca noi şi n-or să se prea intereseze de ele.

— După cum vă exprimaţi dumneavoastră, s-ar putea crede că „Novîi Krai“ apare pentru statul-major al lui Noghi şi nu pentru locuitorii şi garnizoana Arthurului asediat.

— În orice caz, pentru Noghi gazeta e mult mai interesantă decît pentru localnici şi pentru garnizoană.

— Punctul dumneavoastră de vedere coincide cu părerile generalului Stessel în această privinţă.

— Mă îndoiesc ! Arthurul are nevoie de un ziar, însă de unul bine pus la punct cu informaţii din afară şi care să nu atingă cîtuşi de puţin chestiunile militare, dat fiind că acestea sînt secrete.

— Dar noi scriem despre cele petrecute cu două-trei zile în urmă...

— ...înlesnind prin aceasta activitatea serviciului de spionaj japonez.

— În plus, există cenzura specială de război a armatei şi a marinei.

— Dar acolo sînt nişte nătărăi, ori nişte trădători care vă dau voie să publicaţi date privitoare la situaţia trupelor noastre, o ţinu morţiş Boreiko. Hai mai bine la tiraliori. Acolo, vei avea prilej să-i admiri de aproape pe gălbejiţii noştri prieteni care, de aproape opt luni, ne învaţă minte şi, îndeosebi, ne învaţă arta războiului.

— Nu e prea primejdios ?

— Cred că simţămîntul de frică e necunoscut unui reprezentant al vitezei nobilimi ruse ?

— Desigur, dar...

Boreiko nu-şi conduse musafirul prin şanţurile de legătură, ci de-a dreptul prin teren deschis, adăpostindu-se doar după cutele lui. Peste puţin, japonezii îi observară şi deschiseră focul asupra

lor. Gloanţele începură să ţiuie prin aer. Nojin se ghemuia, îşi trăgea capul între umeri şi se apleca înspăimîntat la fiecare glonţ care trecea mai pe aproape.

Se pare că aveţi multe cunoştinţe printre japonezi, de vreme ce sînteţi nevoit să faceţi atîtea plecăciuni !

— Ştiţi, aici drumul nu e neted, mi-e frică să nu mă împiedic şi mă uit cu atenţie la picioare.

— Aşa n-o să vedeţi nimic. Hai pe creasta aceea din faţă. De acolo se vede bine toată linia poziţiilor japoneze.

Deodată însă, însoţitorul lui se poticni şi se lăsă la pămînt.

— Oh, ce mă doare ! Mi-am scrîntit piciorul. Am făcut o *entorsă*. Ajutaţi-mă să ajung la tranşee.

Porucikul îl înhăţă de subsuori şi-l tîrî la iuţeală, pînă la cel mai apropiat adăpost. Apoi ordonă să fie chemat Şmetillo.

— Ignati Bronislavovici, aveţi... un vizitator ! Domnul Nojin, nobil de viţă veche şi corespondent de război al ziarului „Novîi Krai", îl prezentă solemn Boreiko. Doreşte neapărat să-i fotografieze pe japonezii care asediază Arthurul.

Şmetillo făcu o grimasă şi-l salută destul de rece pe corespondentul care gemea mereu.

— Să mergem în avanposturi ; de acolo sînt vreo cincizeci de paşi pînă la inamic. Mai în fiece clipă se iveşte cîte unul deasupra parapetului.

— Vă mulţumesc ; voi vedea şi de aici tot ce mă interesează, îngăimă Nojin.

— E greu să fotografiaţi de aici, e prea departe, pe cînd de acolo, japonezii sînt aproape de tot, stărui Şmetillo.

Oftînd desperat şi şchiopătînd cumplit, nenorocosul corespondent se tîrî după ofiţeri.

— De aici începe şanţul care duce la avanposturi. O ia imediat la stînga, mai încolo, se poate înainta numai tîrîş, îl lămuri Şmetillo.

— Nu cred să pot ajunge pînă acolo, cu piciorul meu bolnav, îngăimă Nojin cu nehotărîre.

— Haritina, condu pe înălţimea sa pînă la postul secret, ordonă căpitanul.

— Am înţeles, înălţimea voastră ! Poftiţi după mine, îl invită ea pe Nojin.

— Zău, mi-e greu...

— A, va să zică, dumneata eşti faimoasa Haritina ? Boreiko o luă pe tînăra femeie de bărbie şi-i ridică uşor capul. Ochii ţi-s curaţi, limpezi, se cunoaşte că eşti o fată de treabă. Ştii să cînţi ?

În prima clipă Haritina se ruşină, făcu o mişcare spre a se feri ; pe urmă, văzînd chipul prietenos al porucikului, răspunse cu zîmbet :

— Cînd eram fată, treceam drept cea mai bună cîntăreaţă din sat.

— Minunat ! Vino într-o seară la noi, la Zaliternaia — avem numai bărbaţi şi nici o voce de femeie. Să nu-ţi fie frică, o linişti el, observînd expresia de neîncredere din ochii ei : la noi, toţi sînt oameni cumsecade.

— Numai să mă lase domnul căpitan...

— O să te lase, fii sigură. Ei, şi acum, condu pe înălţimea sa.

Călcîndu-şi pe inimă, Nojin se tîrî înainte. Se înnsera ; soarele îşi trimitea razele pieziş spre tranşeele ruseşti, iar cele japoneze abia se întrezăreau printr-o boare aurie de colb.

— Să tragem o salvă în onoarea oaspetului nostru ? propuse Boreiko. Fără să mai aştepte răspunsul, puse mîna pe tija mitralierei fixate zdravăn cu ajutorul unor pari bătuţi în pămînt, şi trase o salvă asurzitoare. Porucikul rîse satisfăcut.

— Straşnic. Mi-a sărit şi mie inima.

În aceeaşi clipă, japonezii, alarmaţi, se iviră la crenelele parapetului.

— Fotografiază ! răcni Boreiko, cu mîinile pîlnie la gură şi, lipindu-şi obrazul de patul armei de la margine, trase toată seria de cartuşe din încărcătoare, unul după altul.

Drept răspuns, răpăiră focuri răzleţe, apoi salve dominate de detunăturile grenadelor.

— Ei, a pornit tămbălăul ! Acum n-o să se astîmpere pînă se întunecă, observă Şmetillo.

— Să n-o atingă pe Haritina, se nelinişti Boreiko.

— E trecută prin greu, ştie cum să se ferească, doar pe zmîngălici s-ar putea să-l atingă.

— Să-i fie învăţătură de minte, pentru viitor !

În clipa aceea, Nojin, plin de noroi, fără chipiu şi cu vestonul rupt, se ivi în tranşee, aruncă o privire tîmpă împrejur şi o luă în goană de-a lungul şanţului.

— Fereşte-ţi piciorul, că, doamne-fereşte, ţi se poate frînge ! îi strigau din urmă Şmetillo şi Boreiko. Dar corespondentul fugea iepureşte spre bateria *B*.

— Ei, acum nu se mai opreşte pînă la redacţia lui, spuse zîmbind, căpitanul. Apăru şi Haritina, plină şi ea de noroi, rîzînd, cu chipiul lui Nojin în mînă :

— Of, ce s-a mai speriat, cînd au început să tragă : căzuse cu nasu-n pămînt şi se ruga de mine : „Haritinuşka, scapă-mă, o să

pun munţi de aur la picioarele tale". I-am spus : „Tîrîţi-vă îndărăt, iute ; poate că nu vă nimereşte". Dînsul a rupt-o la fugă ! Ce să fac acu cu chipiul dumnealui ?

— O dată ce gazetarul l-a lepădat în fugă, înseamnă că e prada ta de război. Îi pui cocarda ta şi-l porţi, hotărî Şmetillo.

— Dar dacă se întoarce ?

— Nu se mai întoarce, o încredinţă Boreiko. Aşadar, Haritina, vii pe la noi ? La baterie, să întrebi : „Unde e Ursu ?"

— Am înţeles. Am să întreb de porucikul *Medvedev* [1], răspunse Haritina care nu-l înţelesese, ceea ce îl înveseli nespus.

Saharov se plimba prin cabinet. Covoarele moi îi absorbeau zgomotul paşilor ; doar pintenii îi clincheteau stins, la fiece mişcare. Căpitanul era foarte bine dispus. Izbutise de curînd să escrocheze Comandamentul Marinei cu aproape cincizeci de mii de ruble, vînzînd căpităniei portului nişte cablu de cupru, furat tot de la ea. Iată cum stăteau lucrurile. Unul din oamenii lui, în slujbă la căpităn̆ia portului, făcea în fiecare zi cereri de cablu pentru diferitele nave ale escadrei. Cînd tot stocul se epuizase, cablul fusese ridicat şi dus pe îndelete, pasămite pe poziţii, dar în realitate la depozitul lui Tifontai. După ce această operaţiune fusese terminată, Saharov se dusese imediat la amiralul Grigorovici, oferindu-i spre vînzare cablul găsit, aşa-zis întîmplător, în depozit, din care adusese şi o mostră.

— Vasili Vasilievici, eşti un adevărat salvator ! se bucurase amiralul. Pur şi simplu, mă scapi dintr-o mare încurcătură. Cam cît ceri pe el ?

Căpitanul rostise o cifră care îl uluise şi pe amiral, om destul de versat.

— N-ai frică de dumnezeu ! îl imploră el. Îţi dau jumătate. Nici o copeică mai mult. Dacă n-o să se poată altfel să ştii că ţi-l rechiziţionez.

— Aşa ceva nu va fi avantajos nici pentru unul nici pentru altul, excelenţă. Vă ofer zece la sută din valoare, şi cu asta basta.

— Căpitane, mă crezi un copil ?

— Nicidecum, vă cred amiral !

— Totuşi îmi oferi un procent ca de ofiţer inferior !

Peste puţin, ajungînd la învoială, cablul fu adus înapoi în port, pe aceeaşi poartă, cu aceleaşi căruţe, şi depozitat în acelaşi loc.

Căpitanul îşi amintea acum cu o vădită satisfacţie de toate acestea. Sosirea unui slujbaş chinez cu hîrtii îl răpi de la gîndurile

[1] *Medved* — urs, în limba rusă (n.t.).

lui plăcute. Printre plicurile sosite, se afla şi unul mic, azuriu, cu un scris mărunt, feminin, mirosind a parfum. Căpitanul îl puse de o parte. Expedie chinezul, scoase scrisorica de dragoste din plic, o încălzi la flacăra unui chibrit, citi frazele răzleţe, ivite printre rînduri, o arse şi-i spulberă cenuşa.

Saharov răsfoi calendarul din perete, socoti ceva în gînd şi porunci să vină trăsura. Peste o jumătate de oră se afla din nou la Grigorovici. De astă dată, însă, aghiotantul amiralului îl opri în antecameră, şoptindu-i misterios.

— La excelenţa sa se află doi corespondenţi străini, sosiţi chiar acum la Arthur.

— Ce corespondenţi ? De unde ? întrebă mirat căpitanul.

— Azi, în zori, o şalupă de la nava *Poltava,* care făcea de gardă în şenal, a observat o barcă sub pavilion francez, care se îndrepta spre Arthur. A adus-o în port. În ea se aflau cei doi corespondenţi. Acum, excelenţa sa stă de vorbă cu ei.

— Ce noutăţi ne-au adus ?

— Proaste : Liaoianul a căzut ; Kuropatkin se retrage spre Mukden ; escadra Mării Baltice se află încă la Kronstadt ; japonezii debarcă de zor la Dalni şi la Cemulpo, răspunse locotenentul, dînd înciudat din mînă.

— Poate că-s minciuni gogonate ?

— Din păcate, nu ! Au adus ziare şi reviste americane şi englezeşti. În ele sînt reproduse o serie de fotografii ale unor trofee capturate de japonezi în Liaoian.

— Dar cum e posibil aşa ceva ?

— Iată că este. Şi asta fiindcă pregătirea noastră de război e ca şi inexistentă. Cît a fost pace am învăţat mai mult să mărşăluim decît să tragem.

— Aşadar speranţa unei despresurări apropiate a Arthurului se amînă pentru cine ştie cînd, oftă Saharov.

— Bineînţeles, dacă va mai fi despresurat vreodată. Tot ce v-am spus e strict secret ; garnizoana nu trebuie să afle nimic, se grăbi marinarul să-l prevină.

Curînd, Grigorovici rămase singur. Căpitanul intră în cabinetul lui.

— Ai auzit noutăţile, Vasili Vasilievici ?

— Le-am auzit, cînd m-am întors acasă. Am venit aici să aflu de la dumneavoastră dacă sînt adevărate.

— Prin urmare, ai aflat de Liaoian din sursele dumitale particulare ?

— Mi-au spus nişte chinezi care s-au strecurat încoace de la Cifu şi mi-au adus scrisori şi ziare.

— Şi care e concluzia, dumitale pe baza tuturor acestor ştiri ?

— Că voi fi silit să vă rog să-mi achitaţi pînă mîine valoarea cablului vîndut căpităniei portului în numerar, şi, pe cît posibil în aur.

— Fie ; vei primi în aur trei sferturi din suma totală, consimţi amiralul.

Căpitanul mulţumi înclinînd capul.

Înainte de a pleca, Saharov intră în camera unde erau interogaţi ziariştii sosiţi. Unul din ei, înalt, roşcat, cu părul creţ, cu dinţii din faţă îmbrăcaţi în aur, prezentă legitimaţia de corespondent al ziarului „Chicago Daily News". Numele lui era Jack Emerson ; celălalt, brunet, scund, grăsun, vioi, cu mustăcioară răsucită ţanţoş ca două săgeţi, cu cioc, era Jacques Lembregé, corespondentul ziarului „Le Matin". N-aveau autorizaţie din partea statului-major al armatei din Manciuria, pentru vizitarea Arthurului. După spusele lor, întreprinseseră acea călătorie pe risc propriu.

Saharov îi salută şi luă loc, trăgînd cu urechea la cele ce se discutau. Locotenentul Makalinski, însărcinat cu luarea interogatoriului, îi trata amabil cu ceai cu rom şi cu biscuiţi. Ambii străini răspundeau la întrebări pe un ton condescendent. Curînd după aceea locotenentul părăsi încăperea.

— Dumneata eşti *monsieur* Saharov care ne-a fost recomandat ? întrebă Lembregé în franţuzeşte.

— Chiar dumnealui, confirmă Emerson, zîmbind şiret.

— Domnul Eidelson ? întrebă în ruseşte căpitanul, mirat. Abia astăzi am fost informat despre apropiata sosire a dumitale, şi m-am grăbit să vin în port. Dar de ce ţi-ai schimbat numele în Emerson ?

— Cine ştie ce se poate întîmpla !... Trebuie să vizităm cu de-amănuntul oraşul, portul, bateriile şi pe Stessel, personal, ori pe şeful său de stat-major. Aşteptăm să ne ajuţi în această direcţie.

— Voi face tot ce pot. Dar dacă te recunoaşte Stessel ?...

— Nu prea cred. Nu-l mai ţine el minte, pe bietul „ovreiaş" din Arthur, căruia a binevoit să-i răspundă la salut cu o înjurătură murdară.

— Mă duc să stau de vorbă cu Grigorovici, spuse Saharov ieşind.

Îl convinse repede pe amiral să-i expedieze pe corespondenţi la comandamentul lui Stessel.

— Bine ; să se descurce cu ei cum or şti ! spuse amiralul, dînd din mînă în semn de aprobare.

Cinci minute mai tîrziu, cei doi „străini" plecară cu trăsura lui Saharov la comandamentul generalului-aghiotant.

Vera Alexeevna era viu interesată de sosirea în Arthurul asediat, a unor „străini de vază", pe deasupra şi reprezentanţi ai unora dintre cele mai mari ziare din străinătate. Lucrul acesta îi era deosebit de plăcut şi prin faptul că acum se producea pentru întîia oară în rolul de soţie a vestitului general-aghiotant al împăratului Rusiei. Un asemenea rol era măgulitor pentru amorul ei propriu, ceea ce o făcu să se pregătească cu deosebită grijă pentru întîmpinarea interesanţilor oaspeţi.

Generalul lipsea. Plecase dis-de-dimineaţă să inspecteze forturile şi bateriile. În aşteptarea întoarcerii sale, Vera Alexeevna se gîndi să-i primească fără ceremonii, într-un cadru intim. Cazacul, ordonanţă de serviciu în vestibul, primi ordin să-i conducă imediat înăuntru. Generăleasa îl rugă pe prinţul Gantimurov să servească drept interpret, gîndindu-se că titlul lui de noblеţe va face o vie impresie asupra corespondenţilor, creîndu-i totodată şi ei o aureolă deosebită.

Vera Alexeevna îşi făcu apariţia în salon într-o toaletă elegantă, care, în ciuda vîrstei, o arăta mai tînără şi mai atrăgătoare. Saharov prezentă ceremonios gazdei pe cei doi „străini". Galant ca un adevărat francez, Lembregé o copleşi de complimente pe „eroina Port-Arthurului, pe care o admiră tot universul". Emerson îi ţinea isonul. Generăleasa, măgulită, îşi întrebă musafirii care erau ultimele noutăţi.

Se înfiripă o conversaţie curtenitoare, amicală, cu care prilej Vera Alexeevna descrise în amănunt activitatea Societăţii de binefacere din Arthur, a cărei preşedintă era. Totodată, arătă situaţia din spitalele Arthurului şi indică numărul total al ofiţerilor şi soldaţilor bolnavi şi răniţi ; datele acestea fură imediat consemnate în carnetele corespondenţilor. Pentru mai multă preciziune, fu adusă de la statul-major şi pusă la dispoziţia vizitatorilor o copie a situaţiei exacte din toate spitalele. Pe urmă, firеşte, conversaţia trecu asupra epidemiilor din garnizoană şi asupra cauzelor acestora. Suspinînd cu amărăciune, generăleasa peroră despre scorbutul, tifosul şi dizenteria care bîntuiau în Arthur.

— Desigur, cauza comună a tuturor acestor nenorociri e foametea. Soldaţii sînt de mult hrăniţi cu carne de cal şi nu văd în ochi legume proaspete. În plus, de cînd a căzut reduta Vodoprovodnîi, sîntem nevoiţi să folosim apa neigienică a puţurilor de prin curţi.

Corespondenţii abia dovedeau să noteze toate datele acestea. Cea mai amănunţită documentare în privinţa stării oraşului şi a fortăreţei fu terminată tocmai în clipa cînd apăru şi Stessel.

Înalt, lat în umeri, cu veston cenuşiu şi pantaloni la fel, cu cizme înalte, cu eghileţi de general-aghiotant şi cu crucea Sfîntul-Gheor-

ghe la gît, avea o înfăţişare foarte impunătoare. Cei doi „străini“ săriră în picioare şi fură onoraţi cu o puternică strîngere de mînă.

— Cu ce prilej vă datorăm această vizită ? Ce vă aduce la Arthur ? Sper că veţi fi discreţi, nu veţi da dovezi de o curiozitate excesivă ! îi preveni generalul prin interpret. Ce-i cu secăturile acestea, şi ce caută aici ? îl întrebă el în ruseşte pe Saharov.

Căpitanul se grăbi să-i dea explicaţii.

— *Anatole,* trebuie să fim cît de cît amabili cu ei, îl avertiză generăleasa. Toată lumea va citi ceea ce vor scrie despre noi. Am să-i învit la masă. Îi ospătăm, le dăm să bea, şi ei au să ne vorbească de bine !

— N-am nimic împotrivă. Invită-i. Cheamă şi pe generalii noştri — Fok, Nikitin, Belîi, Kondratenko.

La masă, amfitrionii şi musafirii schimbară toasturi şi urări, mîncară binişor, băură la fel. Emerson şi Lembregé notară cu grijă meniul şi-l întrebară în treacăt pe Stessel cam cît poate să mai reziste fortăreaţa.

— Pînă la despresurarea Arthurului de către armata din Manciuria — vreo lună, două, răspunse generalul.

Cei doi „străini“ îl încunoştiinţară cu prudenţă asupra înfrîngerii de la Liaoian.

— Fleacuri ! Baliverne ! Nu Kuropatkin, ci prăpădiţii de japonezi se retrag în goană spre Arthur. Toţi chinezii declară într-un glas acest lucru, la interogatorii, stărui Stessel.

Corespondenţii tăcură diplomatic. Fok care urmărea cu atenţie conversaţia, ceru permisiunea de a sta de vorbă cu ei în seara aceea mai detailat.

— Cît rămîneţi aici ? întrebă fără ocol Nikitin, care se şi cherchelise.

— Cît are să ne îngăduie excelenţa sa, amabilul nostru amfitrion.

— Păi, în ceea ce mă priveşte puteţi să rămîneţi şi pînă la sfîrşitul asediului ! Dar vă previn : toate corespondenţele dumneavoastră vor trece prin cenzura statului meu major.

— Se înţelege de la sine, domnule general, consimţi Emerson.

După dejun, trecură în salon. Pentru eternizarea momentului istoric, se fotografiară cu toţii în grup, de mai multe ori. Mai întîi, fotografiară „străinii“, pe urmă, Gantimurov, Reis şi alţii de la statul-major al generalului-aghiotant.

Mulţumind pentru ospitalitate, cei doi corespondenţi cerură permisiunea de a vizita poziţiile şi oraşul pentru a se convinge cu ochii lor de situaţia în care se afla Arthurul. Stessel le dădu cu

dragă inimă permisiunea cerută şi-i ordonă lui Saharov şi lui Gantimurov să-i însoţească.

— Dacă vreţi să vedeţi cea mai bună baterie a noastră, duceţi-vă la Zaliternaia, îi sfătui Nikitin care încă nu uitase ospitalitatea lui Boreiko.

Escortaţi de un detaşament de cazaci, cei doi „străini" plecară cu două trăsuri să viziteze oraşul şi fortăreaţa.

Boreiko şi Zvonariov se odihneau în adăpostul lor, cînd ordonanţa le anunţă sosirea vizitatorilor. Bodogănind, porucikul se îmbrăcă şi ieşi.

Apariţia lui Saharov şi a lui Gantimurov, împreună cu cei doi civili, îl miră. Căpitanul îi explică, cine erau şi pentru ce veniseră la baterie. Văzînd că Emerson şi Lembergé se pregăteau să fotografieze poziţiile, Boreiko se repezi la ei şi le smulse aparatele, fără multă ceremonie.

— Nu vă dau voie să fotografiaţi ! declară el cu hotărîre.

— Generalul Stessel i-a autorizat personal să fotografieze, interveni Gantimurov.

— Bine, n-au decît să-l fotografieze pe dumnealui. Aici, eu sînt stăpîn şi nu admit să se facă nici o fotografie.

Cei doi „străini" începură să vocifereze, cerînd să li se dea înapoi aparatele. Saharov le ceru scuze, jenat.

— Hai, mai bine luaţi-o din loc, binişor, îi sfătui Boreiko. Vorba aceea : musafirul nepoftit n-are jilţ, mai ales în timp de război. Dar de unde or fi apărut ? Parc-aş cunoaşte mutra roşcatului ăsta, continuă el, apropiindu-se de Emerson şi privindu-l atent.

Corespondentul păli şi se trase repede îndărăt.

— Ia te uită, păi ăsta-i Iancăl Eidelson, cămătarul nostru din Arthur. Sigur, el e, în carne şi oase ! Trebuie arestat pe loc — e spion !

— Greşeşti ! Mister Emerson n-a fost niciodată în Arthur, şi nu înţelege nici o vorbă ruseşte, obiectă Saharov.

— Ce tot vorbiţi ! Ia uitaţi-vă : are o cicatrice în partea stîngă a capului ? Acum doi ani i-am cîrpit una peste ureche şi atît de bine că mi-au dat amendă pentru vătămare, stărui porucikul, apropiindu-se de Emerson.

Gesticulînd de mama focului, corespondentul protesta, continuînd să se dea îndărăt.

— Domnul corespondent spune că, într-adevăr, în Arthur a locuit o rudă a sa care seamănă cu el, aşa că îl confunzi, interveni Gantimurov.

— Ia, Iancăl, arată-ne căpăţîna ! porunci Boreiko, întinzînd mîinile.

— Lasă-l în pace pe domnul Emerson, căuta Saharov să-l struneascâ pe porucik. Chiar dacă afirmaţia dumitale ar corespunde adevărului, ea trebuie înainte de toate, verificată la statul-major. Să mergem înapoi, domnilor, propuse însoţitorilor săi.

Fără a se lăsa rugaţi de două ori, aceştia se urcară repede în trăsură.

— Am să trimit imediat lui Stessel un raport despre toate acestea, strigă Boreiko după ei.

— Nu e nici o nenorocire, îl linişti în englezeşte Saharov pe Emerson. Raportul poate fi ascuns. Totuşi, ai fost foarte imprudent ! Înainte de a veni aici, trebuia să te deghizezi. Acum — uite ce surpriză ai avut !

Întors la comandament, Saharov îi povesti lui Reis cele întîmplate şi-l întrebă ce-i de făcut.

— Boreiko e un alcoolic notoriu, cine ştie ce i s-a năzărit la beţie. Lăsaţi-o încurcată şi vedeţi-vă de treburi, îi sfătui colonelul.

După aceea, oaspeţii „străini“ fură conduşi la bateria de pe colina Zolotaia, unde comandantul ei, căpitanul Zeiţ, spre deosebire de Boreiko, îi primi foarte curtenitor şi le dădu voie cu dragă inimă să ia fotografii, pozînd şi el în prim plan ; în plus le mai arătă şi celelalte fortificaţii care se puteau vedea de acolo, şi le dădu informaţii cu privire la cooperarea cu flota şi la capacitatea ei de manevră în larg. Într-un cuvînt, îşi fermecă oaspeţii. După vizitarea colinei Zolotaia, aceştia mai dădură o raită prin oraş, abătîndu-se în treacăt pe la Verşinin, comisarul oraşului, care le vorbi despre suferinţele îndurate de civilii neevacuaţi. Corespondenţii îl eternizară şi pe el pe o placă fotografică.

Boreiko intenţionase în primul moment să se prezinte personal la comandamentul lui Stessel ; după aceea, însă, se răzgîndise.

— N-au să mă primească, şi, chiar dacă m-ar primi, n-au să-mi dea crezare. Am o faimă cu totul de neinvidiat. Nici Stessel, prodabil, încă n-a uitat ultima lui vizită la Zaliternaia, şi nu prea cred să se bucure dacă m-ar vedea. Serioja, unde ţi-e amazoana ?

— Ce ai cu ea ?

— Aş ruga-o să se ducă la nevasta lui Stessel şi să-i povestească totul. Fără îndoială că ea ar stărui să fie imediat arestaţi. Dar ia stai — Serioja, ce-ar fi să te duci tu ? Generăleasa te cunoaşte, te-a şi invitat o dată ; profită de împrejurare, îl îndemnă Boreiko.

— Ar fi mai bine să mă duc împreună cu Varia... chibzuia Zvonariov.

— O vizită conjugală, ca să zicem aşa, zîmbi porucikul.

— Nu-i vorba de asta. Ea intră acolo ca la ea acasă, iar eu nu.

— Înălţimea voastră, scrieţi raportul, şi-l duc eu generălesei *Stesseleva*, se oferi Blohin.

— Păi, n-o să te lase să treci nici pragul casei. Generăleasa ar da în boala copiilor numai cînd ţi-ar vedea mutra.

— Atunci trimiteţi-l pe băsmuitor. E chipos şi vorbeşte frumos.

— Nu, el e prea molîu. Nu-i bun de aşa ceva. Ce zici, Serioja, te duci tu ?

Praporşcikul acceptă, deşi nu-i făcea plăcere.

Vera Alexeevna îl primi amabilă şi chiar îl onoră cu o sărutare pe frunte, după ce el îi săruta mîna. Ascultă cu interes senzaţionala relatare, şi spuse :

— Mi se părea şi mie tot timpul că acea persoană mi-e cunoscută, dar nu-mi puteam da seama de unde anume. Acum, îmi amintesc. Am vrut să cumpăr de la el un pandantif de aur pe care i-am oferit cinci ruble. El mi-a cerut douăzeci şi n-a vrut de loc să lase din preţ. M-a enervat grozav atunci. Mă duc să-l trezesc pe *Anatole*.

Generalul, care îşi făcuse suma de somn după dejunul copios, intră curînd în salon.

— Am să ordon să fie spînzuraţi chiar azi amîndoi ticăloşii ! Pe urmă, Kostenko are să facă formele de rigoare, antedatate, hotărî Stessel pe loc. Chiar şi pe Nojin al nostru, şi pe el... Am dat ordin să i se ridice autorizaţia de a vizita poziţiile şi dacă aud că i-a mai călcat piciorul pe-acolo, îl spînzur fără întîrziere.

— Demult trebuia să faci acest lucru. El divulgă tot timpul secretele militare şi nici măcar nu scrie în ziar despre tine, ci despre Smirnov. S-ar putea crede că nu eşti tu comandant suprem la Arthur, ci Smirnov, îi ţinu hangul Vera Alexeevna.

— Totuşi, nu trebuie să se uite că sînt supuşi străini, observă timid Zvonariov.

— Da, am scăpat cu totul din vedere acest lucru, încuviinţă numaidecît generăleasa. Din păcate, nu sînt chinezi : cu aceştia te poţi purta şi fără mănuşi.

Hotărîră să ceară şi părerea lui Reis. Colonelul sosi fără întîrziere şi propuse ca musafirii nepoftiţi să fie expediaţi fără zgomot pe aceeaşi cale pe care veniseră la Arthur.

— Îi voi transmite imediat lui Grigorovici rugămintea de a-i expedia în larg. Să se ducă unde vor, rosti Reis salutînd.

— Ei, *monsieur* Zvonariov, cum merge cu Varia ? Pe cînd nunta ?

— Chestiunea aceasta încă nu s-a pus.

— Nu fi chiar atît de discret, tinere, zîmbi generăleasa. Pînă şi vrăbiile de pe acoperişuri ciripesc despre dumneata şi despre Varia.

În sfîrşit, Zvonariov se ridică şi-şi ceru permisiunea de a se retrage.

— Îţi mulţumesc în numele comandamentului pentru vigilenţa de care ai dat dovadă, rosti Stessel, strîngîndu-i mîna ceremonios.

Cînd cei doi corespondenţi se întoarseră la comandament, Reis le făcu cunoscut că Stessel era indispus şi nu-i putea primi. Ambii musafiri fură conduşi într-o cameră izolată şi lăsaţi acolo sub paza unui cazac pus, pasă-mi-te, pentru a-i servi. Cei doi „străini" rugară să i se transmită lui Stessel mulţumirile lor respectuoase şi se apucară să-şi revizuiască însemnările, punîndu-le în ordine. Preferară să treacă sub tăcere incidentul cu Boreiko. Nu mult după aceea, în cameră îşi făcu apariţia Fok. El îi rugă în nemţeşte să-i relateze ultimele noutăţi din străinătate. Emerson îi răspunse în aceeaşi limbă. Treptat, conversaţia luă un aspect de intimitate.

— Sîntem bine informaţi asupra *rolului* excelenţei voastre în apărarea Arthurului, rosti Emerson, accentuînd pe cuvîntul *rol*.

— Spre regretul meu, în prezent n-am un rol activ, iar influenţa mea, aici, este infimă.

— Dacă Kondratenko este numit sufletul apărării, atunci excelenţa voastră, fără îndoială, sînteţi creierul ei.

— Atunci, Stessel ce mai reprezintă ?

— Pumnii, care, precum se ştie, sînt întotdeauna dirijaţi de cap.

— Nu eşti lipsit de umor, *Herr* Emerson.

— Întrucît am reuşit să stabilim legătura directă cu dumneavoastră sînt de părere că toţi intermediarii devin inutili, urmă Emerson, acum ca om de afaceri.

— Îl vizezi pe Saharov ?

— Să zicem că pe el.

— Dar el ştie foarte multe, şi în această eventualitate, fără îndoială că s-ar simţi ofensat şi ar fi în stare să ne facă mult rău.

— Saharov poate fi lichidat oricînd. Doar Arthurul este un oraş asediat ; cîte nu se întîmplă, să zicem în timpul unui bombardament !...

— Voi reflecta asupra acestei chestiuni.

— Acum, aş dori să discutăm în amănunt problema legăturilor dumneavoastră, rosti Emerson, cu jumătate de glas, şi amîndoi continuară conciliabulul în şoaptă.

— Eşti foarte imprudent, *Herr* Emerson. Ce ai zice dacă te-aş preda celor în drept ?

— Excelenţa voastră nu va comite o asemenea stupiditate, măcar de teama divulgării unor documente scrise chiar de mîna dumneavoastră şi predate nouă de căpitanul Saharov.

— Va să zică acest nemernic a ştiut totuşi să-şi asigure retragerea ?

— Căpitanul e un om precaut şi clarvăzător.

— Dar nu mai clarvăzător decît noi doi.

— Sînt în totul de acord cu aceasta.

Fok se ridică, mulţumi pentru agreabila conversaţie şi plecă.

Era tîrziu de tot cînd Nojin bătu la fereastră. Cazacul de pază nu voi să-l lase înăuntru pînă nu-şi prezentă cartea de vizită.

— Sîntem foarte bucuroşi să ne vedem confratele din Arthur, îl salută Lembregé, plictisit de vizita îndelungată a lui Fok, cu care prilej conversaţia se întreţinuse în limba germană pe care el o înţelegea prea puţin.

Rotindu-şi cu teamă privirea în toate părţile, Nojin vorbi despre firea tiranică a lui Stessel, despre laşitatea şi prostia lui, despre nepriceperea totală de a conduce apărarea, povesti despre alişverişurile cam necurate ale Verei Alexeevna, ridicîndu-l totodată în slăvi pe Smirnov, adevăratul inspirator şi suflet al apărării. Cei doi străini îl ascultau cu cel mai mare interes, făgăduindu-i că aveau să facă tot ce trebuia pentru desumflarea gloriei lui Stessel. Nojin plecă înaripat de speranţa că, în sfîrşit, va izbuti să-şi încheie vechile socoteli cu generalul-aghiotant şi cu soţia lui.

A doua zi Gantimurov anunţă politicos pe domnii corespondenţi că sînt aşteptaţi în port de barca lor, care urma a fi remorcată în larg. După aceea prinţul le ceru să-i predea toate carnetele de note şi plăcile fotografice pe care le aveau asupra lor. „Străinii“ protestară, dar, în cele din urmă, se supuseră acestei cereri, după ce rupseră din carnete toate filele care aveau mai multă importanţă şi-şi păstrară clişeele mai interesante. Totodată, strecurară în mîna prinţului mai multe bancnote mari americane şi-i comunicară cele discutate cu Nojin.

De pe colina Zolotaia se zări cum, departe în larg, un torpilor japonez se apropie de barca cu cei doi corespondenţi, şi-i luă la bord.

— Ce prostie, să mă iau după Reis şi să dau drumul celor doi zmîngălitori, rosti Stessel, înjurînd de mama focului, cînd află despre aceasta. Nojin însă n-o să-mi scape cu una cu două. Viktor Alexandrovici, comunică lui Mikeladze şi lui Tautz să-l pună sub cea mai strictă supraveghere şi ridică-i carnetul de corespondent.

Ziua de 17 septembrie era mohorîtă, ploioasă, dar caldă. Pe front, dăinuia acalmia, întreruptă cînd şi cînd de bubuitura unui tun. În oraş, era de asemenea linişte. Dimineaţa, oamenii umblau pîlcuri-pîlcuri pe străzile animate ale oraşului. În bisericile care nu suferiseră încă nimic de pe urma bombardamentelor clopotele băteau de zor. Se făceau pregătiri pentru *te-deum*, cu prilejul zilei onomastice a Verei Alexeevna.

La biserica Otreadnaia, catedrala Arthurului, veneau numeroşi credincioşi : militari în mare ţinută, cu decoraţii şi cu lente, civili în frac, ofiţeri de marină cu bicornuri, puţinele doamne care rămăseseră în oraş, cu toalete de mătase şi de catifea, soldaţi cu efecte noi.

Spre ceasurile 9 sosi echipajul generalului-aghiotant, din care coborî excelenţa sa sărbătorita zilei şi soţul ei în uniformă de curte. Ea pluti maiestuos prin biserica ticsită spre covoraşul de catifea aşternut în faţa uşilor împărăteşti. În drum, apleca binevoitoare capul în dreapta şi în stînga, iar Stessel strîngea din mers mîinile generalilor şi coloneilor, pe ceilalţi onorîndu-i doar cu cîte o înclinare a capului.

Se oficie *te-deumul* şi liturghia pentru sănătatea binefăcătoarei acelui oraş, boiarina Vera, se cîntă „întru mulţi ani“, apoi Vera Alexeevna primi felicitări de la cei prezenţi şi ieşi în pridvor, unde era aliniată trupa fără arme din diferite regimente, iar ofiţerii ţineau în mîini, în loc de săbii şi spadine, buchete bogate de flori. Însoţită de suita strălucitoare a generalilor şi coloneilor, Vera Alexeevna trecu prin faţa frontului. Soldaţii o ovaţionau, strigînd din răsputeri „ura“, iar ofiţerii îi ofereau buchetele, sărutîndu-i mîna curtenitor.

Generăleasa acordă o atenţie deosebită companiei a 9-a de artilerie de fortificaţii, comandată de Vamenzon. Vera Alexeevna se adresă soldaţilor îndemnîndu-i să lupte vitejeşte, sub conducerea destoinicului lor comandant.

Apoi, Gantimurov dădu citire unui ordin prin care erau decoraţi cîţiva artilerişti, şi generăleasa prinse decoraţiile cu mîna ei pe pieptul noilor eroi improvizaţi : feldvebelul, magazionerul, furierii şi un ostaş. Cu aceasta, solemnitatea luă sfîrşit şi excelenţele plecară spre reşedinţa lor.

Peste puţin, în faţa casei lui Stessel începu să se oprească echipaj după echipaj. Printre cele dintîi fu acela al lui Belîi. Varia, în uniformă de soră de caritate, şedea modestă pe bancheta din faţă, uitîndu-se în lături şi ascultînd distrată poveţele maică-si, care o dăscălea în privinţa conduitei în societate.

— Fii politicoasă cu toată lumea ; nu chicoti cu tinerii, nu rîde prea tare, nu te strîmba... Nu uita că după purtarea ta, ne judecă lumea, o dăscălea Maria Fominişna.

— Mamă, ştiu toate acestea, dar ce vrei să fac dacă îmi vine să plesnesc de rîs, cînd văd mutrele îngîmfate şi tîmpite ale musafirilor şi gazdelor ? Îmi vine să rîd cu hohote, să fac o poznă...

— Varvara, ascultă ce-ţi spune maică-ta şi să nu-ţi treacă prin cap vreo prostie ! interveni Belîi. Am să fiu chiar eu cu ochii pe tine.

Fata tăcu, oftînd.

În salon se şi adunase destulă lume. Vera Alexeevna trona pe canapea, înconjurată de doamne şi de invitaţii de vază. Zărindu-l pe Belîi cu familia, ea se grăbi să păşească în întîmpinarea lor şi se sărută cu toţi, ca rude ce erau. Varia făcu o reverenţă adîncă, şi-i prezentă respectuoasele ei felicitări, după care se retrase deoparte. Gantimurov se apropie îndată de ea şi o copleşi de complimente. Fata îl ascultă cu o uşoară grimasă de plictiseală, şi-l rugă :

— Găseşte-mi un scaun şi adu-mi un ceai. Mi-e sete.

Prinţul dispăru şi se întoarse după cîteva clipe cu un jilţ, urmat de o ordonanţă cu tava în mîini. Varia mulţumi şi începu să-şi bea ceaiul, ascultînd distrată flecăreala cavalerului ei.

— Cum merge munca la spital ? Vă văd adeseori cum vă duceţi călare într-acolo. Sînteţi o adevărată Palas-Atena a Arthurului ; nu vă lipseşte decît coiful şi suliţa.

Varia îi răspunse printr-un zîmbet de complezenţă şi-şi zise în gînd :

„Iar tu eşti un caraghios, şi-ţi lipseşte doar tichia de măscărici şi zurgălăii".

Cu prilejul onomasticei autoritarei sale doamne şi stăpîne, generalul-aghiotant, bine dispus, în vervă, rîdea zgomotos, zguduindu-şi tot trupul monumental. Alături de el, Kondratenko, scund, pirpiriu zîmbind modest, părea un omuleţ nearătos, neînsemnat. Fok, ca întotdeauna, îşi zîmbea şiret în barbişonul cărunt şi din cînd în cînd plasa cîte o înţepătură la adresa cuiva.

Înconjurat de mai mulţi parteneri, Nikitin se instalase temeinic în camera de alături, lîngă o măsuţă cu băuturi.

Varia începuse să se gîndească cum să dispară din salon. În clipa aceea, în uşă se ivi Nadein : într-un mundir de paradă, din alte vremuri, larg şi lung, ca un sac, cu decoraţii şi cu barete pe piept, ţinea solemn în mîini un triptic poleit. Ajuns în faţa sărbătoritei, îl desfăcu şi fonfăi cu glasul lui de bătrîn :

— Îngăduie-mi maică, şă vă ofer icoana ocrotitoarelor dumneavoaştră şereşti — Vera, Nadejda, Liubov şi maica lor Şofia. Am

păştrat-o toată viaţa, ca pe un odor şacru de familie. De aji înainte vă aparcine dumneavoaştră ocrotitoarea noaştră a tuturor, înaintea lui Anatoli Mihaïlovişi.

Mişcată, Vera Alexeevna luă icoana şi o atinse cu buzele ; pe urmă se sărută cu bătrînul general şi-l opri lîngă ea.

— Unde vă e crucea Sfîntul-Gheorghe, pe care v-a conferit-o recent maiestatea sa ? îl întrebă Stessel, apropiindu-se.

— Nu îndrăjnesc şă mi-o pun, pînă nu voi avea o confirmare de la tătucul ţar.

— Mă tem că va trebui să aşteptaţi mult şi bine.

— Fără aceaşta, nu-mi voi pune o decoraşie atît de înaltă şi de care nu mă şocot vrednic.

Nadein mai stătu cîteva clipe, apoi salută şi plecă.

— A dat de-a binelea în mintea copiilor, ramolitul ! îl bombăni Stessel din urmă.

Curînd sosi şi Kostenko. Păşind mărunţel cu picioarele lui betejite, ţepene, cu fularul gros la gît, arăta nespus de comic. Mulţi dintre cei prezenţi zîmbeau ironic. Varia observă acest lucru şi se simţi jignită pentru naşul ei. De îndată ce generalul se salută cu toată lumea, Varia se repezi spre el :

— Năşicule, stai cu mine, şi-l conduse spre jilţul ei.

— Binişor, zvăpăiato, binişor, să nu mă dai peste cap, o struni Kostenko. N-o trage pe-aici pe undeva ? Nu cumva să răcesc. Afară e toamnă !

— N-ai grijă : nu trage de nicăieri, e cald şi bine. Prinţule, mai fă rost de un scaun, i se adresă ea lui Gantimurov.

— Ţie întotdeauna ţi-e cald cînd eşti lîngă cavaleri, dar pe mine nu mă mai încălzeşte sîngele, se plînse generalul, zgribulindu-se ca sub o adiere de frig.

— Gantimurov nu-mi inspiră decît o răceală şi o plictiseală de moarte. Are ceva lipicios, alunecos, respingător — mi-e silă de el.

— Şi mie ! îl văd pînă în măduva oaselor cu ochiul meu de judecător încercat : e un şnapan, şi va sfîrşi pe banca acuzaţilor. Nu poţi să ai încredere în el cu toate că-i prinţ. *Praporul* tău cu obrajii rumeni pare un tînăr mult mai cumşecade ! Unde-i acum ?

— E la Zaliternaia. Varia se îmbujoră. Năşicule, ai auzit cum s-a distins la Vîsokaia ?

— Am citit despre el, în ordin. Bravo lui ! Acum, ia crucea cu siguranţă.

— Întotdeauna am spus că e foarte curajos şi totuşi modest pînă la timiditate. Nu-i aşa ?

— Dacă este atît de curajos de ce nu-ţi cere mîna odată ?

— Faţă de mine e un fricos şi jumătate.

— Aici ai zis-o bine ! Tu eşti în stare să bagi pe oricine în sperieţi !

Convorbirea lor fu întreruptă de bubuitura unei explozii. Musafirii se repeziră, alarmaţi, la ferestre.

— Pînă acum, n-au căzut obuze atît de aproape ! spuse tulburat Stessel.

— E rezultatul vizitei corespondenţilor străini, remarcă Vera Alexeevna.

— Nu-mi rămîne decît să regret o dată mai mult că nu le-am pus de gît cravata de cînepă, după cum intenţionasem la început, mormăi generalul.

O explozie şi mai puternică zgudui casa din temelii.

Cei mai mulţi dintre oaspeţi se grăbiră să iasă afară. O trombă de fum negru, gros, care nu apucase să se spulbere, arăta locul în care căzuse proiectilul — cam la o jumătate de verstă.

— Probabil că iar au început să tragă din larg cu obuze de 12 ţoli. Bateriile de asediu nu pot să aibă tunuri cu calibru atît de mare, îşi dădu cu părerea Belîi.

Un vîjîit strident, vesti sosirea dinspre forturi a unui nou plocon japonez. Era evident că nu se trăgea de pe mare ci de pe uscat. De astă dată, obuzul nu explodă.

— Să se găsească imediat proiectilul şi să se vadă ce calibru are, ordonă repede Belîi.

Ivindu-se şi el pe scară, Stessel trimise mai mulţi cazaci să caute obuzul.

Dezlănţuirea bombardamentului îi făcu pe oaspeţi să se împrăştie repede. Amiralii bătură cei dintîi în retragere, urmaţi apoi şi de alţii.

— Domnilor ! Domnilor ! striga sărbătorita. Vă rog să luaţi notă că masa nu se contramandează nicidecum, ci doar se amînă către seară. Vă aştept pe toţi, neapărat !

Aşteptînd să fie găsit proiectilul, Belîi, Kondratenko, Irman şi Mehmandarov rămaseră la Stessel. Maria Fominişna, Varia şi Vera Alexeevna se retraseră în iatacul acesteia. Acolo, generăleasa le arătă cadourile pe care le primise de ziua ei : un colier de briliante, dăruit de Saharov, din partea firmei Tifontai ; o broşă cu rubine, de la populaţia civilă a Arthurului, şi o serie de bijuterii de valoare mai mică, de la diferite persoane sau organizaţii din oraş. Varia proba cu interes inele, broşe, pandantive.

— Pentru nunta ta am şi pregătit de mult nişte cercei cu rubine, spuse generăleasa arătîndu-i Varei.

Fata nu se arătă prea entuziasmată.

— Azi ai cochetat tot timpul cu prinţul. Nu-i aşa că e foarte simpatic ? O partidă admirabilă pentru tine.

Drept răspuns, Varia oftă adînc. Vera Alexeevna interpretă acest lucru în favoarea protejatului ei :

— Gîndeşte-te numai : ai să fii prinţesă şi poate chiar doamnă de onoare la curte. O să fii primită la recepţiile şi balurile curţii...

— Nici nu ştiu să dansez. Şi-apoi am de gînd să trăiesc la moşie, nu la Petersburg.

— Vorbeşti aşa fiindcă eşti tînără şi sub influenţa institutoarelor de la şcoala *Puşkin*, bine cunoscute prin liberalismul, prin purtarea lor deşănţată. E regretabil, Maria Fominişna, că o laşi să se ducă pe acolo.

— Nu sînt de loc deşănţate, dimpotrivă, sînt chiar foarte modeste, le luă apărarea Varia.

— Totuşi una din ele se dă drept soţie de ofiţer, deşi s-a cununat cu el doar în tufiş de răchitiş.

— Liolia s-a căsătorit civil cu Stah.

— Ei, asemenea soţii se găsesc berechet prin toate speluncile.

— Nu-i adevărat ! Liolia este o femeie cinstită, iar Olia nu s-a căsătorit încă ! protestă fata.

— După felul în care vorbeşti cu cei mai în vîrstă ca tine, se poate vedea ce mediu frecventezi. Ia du-te de te plimbă pe afară, cît am să stau de vorbă cu mama ta.

Învăpăiată de indignare, Varia se repezi glonţ spre uşă şi dădu peste Gantimurov, care pesemne că o aştepta.

— Încotro, *mademoiselle*, aşa grăbită ? întrebă el, luîndu-se după fată.

— Vreau să văd în ce direcţie trag japonezii.

— Şi nu vă e frică de bombardament ?

— În fiecare zi cad obuze lîngă spitalul nostru.

În curte un cazac tocmai raporta în ce loc fusese descoperit proiectilul.

— A intrat tare adînc în pămînt. A făcut o bortă ma-are că poţi să-ţi vîri şi capul într-însa. Poliţaii au adus nişte chinezi cu cazmale, ca să-l dezgroape.

În clipa aceea, Reis aduse comunicarea că la fortul 2, un obuz de calibru mare străpunsese stratul de pămînt, cele două bolţi de beton ale cazematei şi, explodînd în interior, ucisese şi rănise aproape o sută de soldaţi şi doi ofiţeri.

— Vasili Feodorovici, să mergem imediat într-acolo, propuse Kondratenko. Probabil, c-o să găsim schije după care vom putea stabili calibrul.

Belîi se declară de acord.

— Tată, luaţi-mă şi pe mine pînă la spital, îl rugă Varia. E timpul să mă duc ; sînt de gardă.

— Bine, hai ! Dar nu mergi mai departe. Ne-am înţeles ? răspunse Belîi.

Cîteva clipe după aceea, cei doi generali, aşa cum se găseau — în mare ţinută, se îndreptau cu trăsura spre fortul 2. În drum, zăriră fumul mai multor explozii, tot atît de năprasnice ca şi cele precedente, la bateriile Zaliternaia şi *B*, şi hotărîră să treacă, mai întîi, pe acolo. Ajungînd în dreptul spitalului, Varia sări jos din trăsură şi, aşteptînd pînă cînd aceasta dispăru la o cotitură, se îndreptă pe jos, tot spre Zaliternaia. Îngrijorată, voia să afle cît mai curînd, dacă acolo era totul în ordine.

La Zaliternaia, Boreiko le arătă celor doi generali două pîlnii adînci de un stînjen.

— Ce calibru crezi că au obuzele ? întrebă Kondratenko.

— Unsprezece ţoli precis. Iată, binevoiţi şi priviţi fundul.

— Nu se poate ! exclamară generalii într-un glas.

— Cum au putut japonezii să aducă la Arthur tunuri atît de mari ? se miră Belîi.

— Păi, au pus mîna pe Dalni, întreg şi nevătămat, iar trupele noastre în retragere au lăsat aproape intactă linia ferată. Pe scurt, s-a făcut tot posibilul spre a se înlesni transportul pieselor mari la Arthur, observă Boreiko, ironic.

Se aşternu tăcerea. Kondratenko se încruntase şi-şi ciupea nervos barbişonul, ca un medic care pe neaşteptate constată că pacientul său suferă de o boală incurabilă. Pentru el devenise deodată evident că acum zilele Arthurului erau numărate. Stăpînindu-şi tulburarea, spuse calm :

— Ar fi interesant de ştiut ce efect au asupra fortificaţiilor noastre de beton.

— Cred că puţine ar fi în stare să reziste la o asemenea încercare, răspunse Boreiko.

Discuţia lor fu întreruptă de o explozie violentă în spatele colinei.

— Nu cumva bate asupra bateriei *B* ? se nelinişti Boreiko. Hei, alergaţi careva şi vedeţi ! strigă el către ostaşi. Blohin o şi luase la picior.

— A căzut drept în poziţii, peste cazemata din dreapta, şi acu scoate fum ! răcni el de departe.

Se repeziră toţi spre bateria *B*. Cei doi generali şi Zvonariov rămaseră în urmă.

— Serghei Vladimirovici, calculează repede ce strat de beton şi de pămînt pot străbate asemenea proiectile, îl rugă Kondratenko.

— Trebuie să ştiu greutatea proiectilului şi viteza de cădere.

— Greutatea, douăzeci de puduri, iar viteza, circa o mie de picioare pe secundă, răspunse Belîi.

Zvonariov salută şi coborî în adăpost. Calculele sumare arătau că la explozia unui asemenea proiectil nu putea să reziste decît un strat de beton gros de doi arşini, acoperit cu o pătură de pămînt şi de piatră groasă de un stînjen. Nici una din fortificaţiile de pe frontul terestru nu erau protejate astfel. Praporşcikul îşi dădu seama că în faţa proiectilelor de 11 ţoli, Port-Arthurul rămînea complet dezarmat. Îşi luă hîrtia cu calculul şi dădu fuga după generali. Aceştia ajunseseră la bateria *B*. Mai mulţi ostaşi însoţiţi de Şura Nazarenko duceau nişte brancarde spre spatele bateriei.

— Ce pierderi aveţi ? o întrebă Belîi, cînd brancardele ajunseră în dreptul lor.

— Nici un mort. Aceştia au fost prinşi sub dărîmăturile cazematei, răspunse ea, arătînd din cap înspre tărgi.

— Trimiteţi-i la Spitalul Unit, la Varia, ori la şcoala *Puşkin*. Acolo vor fi bine îngrijiţi.

Se constată că stricăciunile de la bateria *B* nu erau prea grave: un obuz lovise bolta cazematei, dar şinele care armau betonul rezistaseră.

Soldaţii se strînseseră în jurul generalilor şi ascultau cu atenţie ce vorbeau.

— Ei, se pare că Arthurul nu mai are mult de trăit, spuse Jiganov oftînd. Nimic nu poate ţine piept la asemenea tunuri.

— Toate sînt în puterea domnului, răspunse Lepiohin. Ar trebui să se facă o slujbă, ca să ne mîntuiască de năpasta asta nouă.

— Poţi să stai de dimineaţă pînă seara înaintea icoanelor şi să tot baţi la mătănii că tot nu foloseşte la nimic, se amestecă Blohin.

— Care va să zică, după tine, dumnezeul japonez e mai tare ca al nostru ? se supără Lepiohin.

— Gheneralii şi *enginerii* lor sînt mai cu scaun la cap decît ai noştri, asta-i buba ! răspunse Blohin, şi uitîndu-se îndărăt, spre comandanţi, se grăbi să-şi astupe gura cu palma.

— La noapte să se repare spărtura cu saci de pămînt, îi ordonă Belîi lui Gudima.

De la bateria *B*, cei doi generali se duseră la fortul 2, iar Boreiko, Zvonariov şi ostaşii, se întoarseră la Zaliternaia.

— Ei, care sînt rezultatele calculelor dumitale ? îl întrebă Kondratenko pe praporşcik cu jumătate de glas, înainte de a se despărţi.

Praporşcikul îi întinse hîrtia cu cifre. Generalul o privi în tăcere şi o vîrî în buzunar.

— Să verific şi eu calculele. Deocamdată, te rog să nu spui nimănui rezultatul, îl preveni el.

Varia ajunsese şi ea între timp la Zaliternaia. Zărind-o pe Şura lîngă tărgi, îi spuse imediat să lase răniţi într-un adăpost, apoi ceru prin telefon la spital ricşe pentru transportarea lor.

Boreiko şi Zvonariov le găsiră pe amîndouă pansînd răniţii.

— A, vrăjitoare mică, ai şi sosit în zbor, călare pe mătură ? întrebă Boreiko, cu spaimă prefăcută.

— Lasă-mă în pace ! îl repezi fata.

După ce expedie răniţii, Varia intră în adăpostul ofiţerilor, la Zvonariov.

— Cu ce prilej ne-au vizitat la mare ţinută tatăl dumitale şi Kondratenko ? întrebă praporşcikul.

— Azi e onomastica Verei Alexeevna. Au venit de-a dreptul de la Stessel.

— A, asta era ! Onomastica ţarinei neîncoronate din Port-Arthur ! D-aia au bătut dis-de-dimineaţă clopotele la toate bisericile ! observă Boreiko, izbucnind în rîs.

— Vera Alexeevna este cea dintîi doamnă din Arthur, preciză Varia : de aceea se poartă astfel toată lumea faţă de ea.

— Iar dumneata eşti cea dintîi amazoană. Să sperăm că de ziua dumitale cazacii vor organiza pe garnizoană demonstraţii hipice şi de luptă cu spada iar eu, să vezi, o să-mi pun ostaşii să călărească toată ziua unii în cîrca altora, tot în onoarea dumitale.

— Ia spune, Ursule, de ce-ţi sînt antipatică ? îl întrebă pe neaşteptate Varia.

— Dar, la drept vorbind, de ce să-mi fii simpatică ?

— Oricum, vă sînt de folos la baterie, ca soră şi, în plus, ca felcer !

— Ca felcer, pe lîngă Melnikov al nostru, nu faci două parale !

— Nu-i adevărat, el a şi uitat tot ce ştia, pe cînd eu am luat examenele cu media cea mai mare la toate materiile.

— Te cred : fată de general ! Şi pe deasupra rudă chiar cu Stessel ! Dacă n-ai fi deschis gura la examen, şi tot ţi-ar fi dat media cea mai mare. Păi, acum, dac-ai vrea, „esculapii“ noştri ţi-ar oferi şi patalamaua de doctor, numai ca să intre pe sub pielea superiorilor şi să capete vreo cruciuliţă sau altă decoraţie.

— Nu-i drept ceea ce spui. Ţi-e necaz că n-ai căpătat nici o decoraţie de cînd a început războiul !

— Decoraţiile nu-s de nasul nostru ! Un lucru însă nu-l pot pricepe : ce păcate o trebui să ispăşească Serioja de vrea dumnezeu să-l pedepsească, miluindu-l cu o soţie ca dumneata !

Varia era la capătul răbdării : tremurînd de indignare, se năpusti asupra porucikului :

— Eşti un om grosolan, nesuferit şi lipsit de tact ! Dar aşteaptă: te aranjez eu la Olia Selenina. O să-ţi dea ea o lecţie de bună-cuviinţă de-ai să mă pomeneşti !

Boreiko începu să rîdă cu poftă, dar îndată se întunecă şi ieşi pe uşă.

— Vai, ce arţăgoşi sînteţi amîndoi, şi dumneavoastră şi porucikul ! îi spuse Şura. Gata-gata să vă luaţi la bătaie.

— Ascultă şi învaţă cum să te porţi cu bărbaţii. Să nu le dai nas pentru nimic în lume. Serghei Vladimirovici, mă conduci o bucată de drum, nu ?

— Ţi-e frică de Ursul, hai ?

— Cu el mă răfuiesc eu şi fără dumneata.

Soarele începuse să scapete dincolo de Perepelinaia. Între poziţii răpăiau schimburi de focuri destul de vii. Pe Orlinoe Grezdo, bubuiau tunurile. Adunîndu-şi ostaşii roată în jurul lui, Boreiko stătea de vorbă cu ei despre felurite lucruri. Zărind-o pe Varia, o salută cu o politeţe exagerată.

— *Mademoiselle*, sper că „la revedere“ pe curînd.

Drept răspuns fata se încruntă şi-l ameninţă cu pumnul.

Întorşi după inspectarea poziţiilor la comandamentul lui Stessel, Belîi şi Kondratenko îi raportară acestuia amănunţit toate cele constatate.

— Prin urmare, nu-i nici o nenorocire ! rosti pe neaşteptate generalul-aghiotant, rezumîndu-şi concluziile.

— Sîntem fără apărare în faţa unor asemenea proiectile mari ; asta-i destulă nenorocire, observă Kondratenko contrariat.

— Vasili Feodorovici mi-a spus de multe ori că tunurile de calibru mare au o viaţă foarte scurtă. Trag o sută de lovituri, şi s-a isprăvit cu ele. Ei, aşa or să păţească japonezii : au să tragă o sută-două de obuze şi gata.

— Tunurile noastre de 11 ţoli de pe Zolotaia Gora au şi tras cîteva sute de proiectile fiecare, şi trag mai departe, obiectă Belîi.

— Dar cum trag ? Multe din obuze cad în oraş şi pe poziţiile noastre. Ei, dacă şi japonezii s-or apuca să tragă la fel, cu atît mai rău pentru ei ! Şi acum, poftiţi la masă, să bem în sănătatea sărbătoritei ! Pînă şi japonezii au tras cu tunurile lor noi în onoarea ei !

Tîrziu după miezul nopţii, întors acasă, Kondratenko dezbrăcă uniforma de gală şi scoţînd hîrtiuţa cu calculele lui Zvonariov, le verifică cu toată atenţia. Toate se dovediră juste. Generalul se

ridică de la birou şi începu să se plimbe îngîndurat prin cameră. Veştile cu privire la înfrîngerea de la Liaoian şi la retragerea lui Kuropatkin spre Mukden, primite deunăzi, îl cufundaseră în gînduri sumbre. Speranţa unei despresurări apropiate a fortăreţei devenea tot mai iluzorie, cu fiecare zi ce trecea. Escadra Mării Baltice nu plecase încă din Kronstadt şi, prin urmare, nu putea sosi la Arthur înainte de luna ianuarie. Apariţia mortierelor grele de asediu prevestea căderea fortăreţei în cursul următoarelor două-trei luni şi avea să atragă inevitabil după ea scufundarea întregii escadre. Nici chiar sosirea la timp a escadrei lui Rojestvenski nu mai putea să salveze Arthurul. Deznodămîntul tragic al războiului i se părea lui Roman Isidorovici de neînlăturat. Ruşinea arzătoare pe care o simţea pentru Patria dezonorată făcea loc în sufletul lui acceselor de furie împotriva guvernanţilor incapabili care aduseseră ţara într-un asemenea impas ruşinos.

Prin mintea lui se perinda fără voie propria-i viaţă. Fiu al unui veteran caucazian care căpătase gradul de praporşcik după o jumătate de veac de slujbă, Kondratenko îşi făcuse studiile cu mijloace proprii, mai mult decît modeste. Începuse să muncească de timpuriu. În copilărie vindea pe pieţele din Tiflis flori artificiale şi alte mărunţişuri, făcute de sora lui şi de maică-sa care era lenjereasă. Începînd din clasa a treia, micul Roman dădea meditaţii colegilor mai avuţi, nu numai pentru a-şi cîştiga existenţa proprie, dar şi pentru a-i ajuta pe ai săi. În sfîrşit, norocul a început să-i surîdă : a izbutit să intre în şcoala de ingineri de geniu şi după aceea la Academie, pe care a absolvit-o în mod strălucit. Tînărul inginer s-a întors în Caucaz, pe meleagurile lui natale, pentru a lucra la construirea fortăreţei Mihailovskaia, aşa i se spunea pe atunci cetăţii din Batum. Acolo, s-a ciocnit prima dată de venalitatea şi hoţia inginerilor şi antreprenorilor de lucrări. A încercat să lupte împotriva lor. A ajuns foarte repede la un conflict : a răspuns cu o palmă la o ofertă de mituire. A urmat un lung proces, în care a figurat ca inculpat. Drept urmare, Roman Isidorovici a hotărît să abandoneze definitiv cariera de inginer.

Ca să nu părăsească şi arta militară, ce-i era dragă şi familiară, a intrat la Academia Marelui Stat-Major, pe care a absolvit-o de asemenea cu distincţie. După aceea a intrat în serviciul activ, şi aceasta i-a dezvăluit racilele armatei ruseşti. cu totul nepregătite pentru război, în care instrucţia de luptă era înlocuită cu muştruluială şi cu parăzi. Ignoranţa, lipsa de cultură şi corupţia, în care excelau unii dintre ofiţeri, făceau cu neputinţă însuşirea tehnicii moderne a războiului. După mai multe luări de atitudine pe această temă, Kondratenko şi-a cîştigat o faimă statornică de

ofiţer „turbulent şi incomod“. Cei vizaţi s-au grăbit să se descotorosească de el, expediindu-l în Extremul Orient.

A ajuns acolo cînd trupele ţariste se întorceau din campania de intervenţie armată în China. Apreciind just, cu mintea lui limpede, moralul ostaşilor, a ajuns la concluzia că acea acţiune militară n-a făcut decît să le scadă capacitatea de luptă şi să-i degradeze, obişnuindu-i cu jafurile şi cu izbînzile uşoare asupra unui adversar aproape dezarmat.

La Arthur, a fost întîmpinat cu ostilitate. Fok îi invidia făţiş cariera. Stessel îl privea de sus pe „prea învăţatul general“. Roman Isidorovici ştia însă prea bine că pe lîngă generali mai există şi poporul rus din care ieşise şi el şi soldaţii îmbrăcaţi în mantale cenuşii, neputînd uita niciodată legătura de sînge cu acesta. De atîtea ori avusese prilejul de a vedea cum uneltirile şi trădarea făţişă a generalilor erau dejucate de patriotismul neclintit care-i însufleţea pe soldaţi.

Perspectivele sumbre de viitor ale Arthurului se perindau una după alta, prin mintea lui. Îşi dădea seama limpede, că continuarea apărării fortăreţei va face inutil încă multe victime în rîndurile garnizoanei şi, mai ales, printre ostaşi. Numai sfîrşitul războiului, cît mai rapid cu putinţă, putea să-i salveze de pieirea fără rost şi să scape ţara de dezonoare. Era însă greu de nădăjduit că guvernanţii de la Petersburg îşi vor apleca urechea la glasul bunului simţ şi vor grăbi încheierea păcii.

„Rămîne doar ultimul mijloc, acela de a se face apel direct la ţar, peste capul guvernatorului general, ale miniştrilor şi camarilei de la curte, conchise Kondratenko. Ca general-aghiotant, avînd dreptul de a se adresa direct suveranului, Stessel poate şi e dator să facă acest lucru. Dar trebuie să se insiste pe lîngă el, să fie convins de necesitatea unui asemenea pas.“

După lungi şovăieli, Kondratenko hotărî să-şi aştearnă argumentele pe hîrtie, ca să rămînă în istorie o urmă a încercării sale de a-şi salva Patria de ruşinea inevitabilă care o ameninţa şi pe soldaţi, de pieirea inutilă.

Roman Isidorovici se aşează la birou şi începu să scrie repede :

„Excelenţă,
mult stimate Anatoli Mihailovici,

În prezent, atîta timp, cît Port-Arthurul rezistă, insuccesele noastre de pe alte fronturi încă nu pot fi considerate prea dezonorante. În împrejurarea, însă, că prăbuşirea Arthurului şi scufundarea flotei care staţionează aici se vor adăuga la cedarea Liaoianului şi la celelalte eşecuri, atunci, la drept vorbind, războiul

trebuie considerat pierdut în mod iremediabil. Atunci înfrîngerea va lua proporţii umilitoare pentru demnitatea noastră.

Cred că este imposibil să se spere că Port-Arthurul va putea fi despresurat la timp de armata noastră, mereu în retragere spre nord, sau de flota care se află încă la Kronstadt. Deci, singura ieşire onorabilă din acest impas ar fi încheierea imediată a păcii, înainte de căderea Port-Arthurului, ceea ce s-ar putea face, fără îndoială, (înainte de capitularea Arthurului) în condiţiuni neumilitoare pentru orgoliul nostru naţional (drum liber pentru garnizoană, cu arme şi drapele, spre armata din Manciuria, şi pentru flotă, spre Vladivostok ; compensaţii băneşti pentru cedarea Arthurului etc.).

Este foarte probabil că suveranului i se raportează incorect situaţia de pe teatrele de război, denaturîndu-se realitatea. O relatare reală nealterată, a evenimentelor militare, poate înlătura grava catastrofă care ameninţă Patria noastră.

În consecinţă, n-ar fi oare posibil ca domnia-voastră, în calitate de reprezentant suprem al puterii de stat aici şi ca persoană investită cu încrederea ţarului, să găsiţi de cuviinţă a raporta printr-o telegramă cifrată, adresată direct maiestăţii sale, situaţia reală, existentă aici, în Extremul Orient ?

Vă scriu aceste rînduri, îndemnat de adînca mea convingere asupra necesităţii unui asemenea pas, pentru binele Patriei mele, precum şi faţă de atitudinea cordială a domniei-voastre în raporturile cu mine.

Al Excelenţei-voastre
prea supus servitor
R. Kondratenko"

După ce reciti scrisoarea, Roman Isidorovici trezi ordonanţa şi-i spuse s-o ducă lui Stessel de dimineaţă, cît mai devreme.

În ferestre se iveau zorile ceţoase, cenuşii. Cu simţul datoriei îndeplinite cinstit, Kondratenko se dezbrăcă şi se culcă.

Stessel se sculă, ca de obicei, la orele 7 dimineaţa. Cînd îi fu adusă scrisoarea lui Kondratenko, se pregătea să iasă călare la promenada sa obişnuită pe ţărmul mării.

Mirat, Generalul desfăcu plicul şi citi la iuţeală cele scrise. Pe chip i se zugrăvi o expresie de nedumerire, de şovăială. Ca în toate cazurile dificile ale vieţii sale, se duse repede la soţia lui, ca să-i ceară sfatul.

După obositoarea sărbătorire a onomasticei sale, generăleasa încă zăbovea în pat. Apariţia soţului său o irită.

Stessel îi citi scrisoarea lui Kondratenko.

— Ce părere ai ? Cum trebuie să reacţionez ?

— Înainte de toate, trebuie să păstrezi neapărat scrisoarea. Cîndva, ar putea să-ţi fie de un mare folos. Bineînţeles, nu e posibil să-i scrii ţarului. Ar însemna că Alexeev şi Kuropatkin îl induc în eroare, iar tu îi demaşti, îşi dădu cu părerea generăleasa.

— Dat fiind moralul scăzut al lui Kondratenko, cred că ar trebui înlocuit cu Fok în postul de comandant al apărării terestre din Arthur, spuse generalul-aghiotant, nu tocmai sigur pe sine.

— Asta să ţi-o scoţi din cap ! Fok ar preda Arthurul în două zile, iar răspunderea ai purta-o tu, nu el. Vorbeşte cu Kondratenko deseară şi explică-i de ce nu se poate proceda după sugestia lui. Nu sufla un cuvînt celorlalţi, nici chiar lui Reis ! îl preveni Vera Alexeevna, acum pe deplin trează.

Neobţinînd asentimentul lui Stessel, Kondratenko nu mai insistă asupra propunerilor sale şi continuă, cu energie sporită, lucrările de îmbunătăţire a fortificaţiilor.

P A R T E A A P A T R A

Capitolul I

În urma îmbolnăvirii lui Jukovski, Zvonariov trecu de la Zaliternaia la bateria *B*.

Într-o noapte fu trezit din somn de explozia unui obuz greu. Vîjîitul şi şuieratul altui proiectil îl făcură să sară din patul de campanie şi să se repeadă la peretele din fund al cazematei. De astă dată însă obuzul nu explodă. Zvonariov ajunse pe bîjbîite la ieşire şi întredeschise uşa. Adierea răcoroasă a nopţii îl izbi în obraz. Din baterie se auzeau ca un vuiet surd glasurile alarmate ale ostaşilor.

— Nu dormi, Serghei Vladimirovici ? strigă cineva din întuneric. După voce, praporşcikul îl recunoscu pe Gudima.

— Păi, aici se trezesc şi morţii, nu numai viii. Ce a fost ?

— O salvă nocturnă a mortierelor de asediu de 11 ţoli. Au căzut două proiectile în spatele bateriei.

Alte bubuituri de tun mugiră surd dinspre japonezi, şi, aproape imediat, fură urmate de vuietul obuzelor ce se apropiau.

— Adăpostiţi ! strigă Zvonariov soldaţilor şi sări înapoi, în cazemată.

Cutremurată de explozie, pardoseala de beton se zgudui sub picioare ; din tavan căzdeau bucăţi de tencuială. O schijă, ori o piatră zvîrlită de explozie izbi violent în uşă. După cîteva clipe de aşteptare, praporşcikul se uită afară. Nu se vedea în ce loc căzuseră proiectilele, dar soldaţii alergau spre intervalul dintre tunurile 3 şi 4. Zvonariov se grăbi să-i urmeze. Desluşi anevoie prin întuneric un morman de sfărîmături de beton.

— S-a năruit magazia de pulbere, raportă subofiţerul de secţie Lepiohin.

— Noroc că pulberea n-a sărit în aer.

— Ia, aduceţi lumină, ordonă Gudima, răsărind din întuneric. A fost lovit careva ?

— Nu, să trăiţi. După primele obuze, toate plantoanele şi santinelele s-au adăpostit în cazematele de beton şi au scăpat tefere.

Fură aduse mai multe felinare. La lumina lor slabă, se văzu că numai marginea parapetului şi o mică parte din magazia de pulbere fuseseră dărîmate de explozie. Capete de şine îndoite ieşeau în toate direcţiile.

— Ce putere au obuzele acestea ! se miră Gudima, cercetînd distrugerile.

— Grozavă : proiectilul are douăzeci de puduri. Încărcătură explozivă — cinci puduri de şimoză — melinita japoneză. Aici, au nimerit două obuze dintr-astea, deodată, explică Zvonariov.

— Vine ! răcni ca un smintit careva, şi ostaşii o luară la goană spre adăposturi. Rămaseră pe loc doar Gudima, Zvonariov şi Lepiohin.

— Fugi ! strigă praporşcikul împingîndu-l pe Lepiohin.

Subofiţerul clătină din cap, îşi pieptănă cu degetele bărbuţa rară şi răspunse calm :

— E milostiv dumnezeu, înălţimea voastră, nu scapă omul de soarta lui : şi rămase locului.

Tustrei ascultau, încordaţi, vîjîitul ce creştea. Zvonariov îşi simţi fruntea scăldată de o sudoare rece. Îl săgeta un singur gînd, o singură dorinţă ascuţită : să plece de acolo, să se adăpostească, atîta timp cît nu era prea tîrziu. Dar în loc să facă aşa ceva căscă cu gura pînă la urechi şi întrebă şovăielnic cît e ceasul.

— Mă uit numaidecît, mormăi surd Gudima ; în clipa aceea proiectilul trecu şuierînd pe deasupra lor şi căzu departe, în spatele bateriei.

— Slavă ţie, doamne ! rosti Lepiohin, scoţîndu-şi şapca şi făcîndu-şi de cîteva ori semnul crucii. De ar fi pus înălţătorul o leacă mai scurt, ar fi nimerit drept în noi.

— Trei fără un sfert, spuse Gudima care, în sfîrşit, desluşi arătătoarele ceasului. Pînă se luminează de ziuă nu e cazul să ne apucăm de nimic ; hai la culcare.

După ce mai traseră cîteva obuze, japonezii se astîmpărară.

— Da, Serghei Vladimirovici, nu mai eşti la Zaliternaia, unde n-a căzut nici un obuz, din august, îi spuse ştabs-căpitanul lui Zvonariov. Aici, rareori se întîmplă ca o noapte să treacă în linişte.

Viaţa de la bateria *B* era, într-adevăr, mult mai agitată decît la Zaliternaia : se făcea simţită poziţia ei, aflată în prima linie de

apărare. Bateria deschidea focul de mai multe ori pe zi, şi adeseori servea de obiectiv pentru inamic. Gloanţele de puşcă ţiuiau aproape necontenit pe deasupra capului, fiindcă pînă la avanposturile japoneze nu erau nici o mie de paşi.

Zvonariov se ocupa de zor cu refacerea cazematelor năruite şi a traversei. Lucrările nu se puteau executa decît pe apucate, deoarece ziua japonezii supravegheau atent tot ce se petrecea în baterie. Treaba mergea încet. Ostaşii din secţiile a 2-a şi a 3-a munceau agale, în silă.

— Nu e nici o grabă, înălţimea voastră, se dezvinovăţea Lepiohin. Să mai stăm, să se astîmpere japonezul, că ne dărîmă totul cu obuzele lui...

Cu fiecare zi ce trecea, japonezii trăgeau tot mai intens. Neştiind ce să mai facă pentru a grăbi lucrările, Zvonariov îl chemă pe Boreiko la telefon şi-i ceru sfatul.

— Ia cheamă-i la aparat pe Lepiohin şi pe Jiganov, să le spun eu o vorbă ! îl povăţui porucikul.

Cei doi comandanţi de secţie sosiră la telefon, cam fîstîciţi. Boreiko le vorbi scurt şi răspicat. Ambii subofiţeri se dezvinovăţeau destul de confuz ; pînă la urmă, făgăduiră însă, că totul va fi executat în cursul aceleiaşi zile.

— Cu ce i-ai ameninţat de-au intrat în viteză ? îl întrebă după aceea praporşcikul.

— Le-am spus că viu deseară la baterie şi le rup gîtul dacă nu găsesc treaba gata. Dar Gudima ce păzeşte acolo ? Doar el e mai mare peste voi !

— E ocupat cu Şurka, cu periscopurile şi cu însemnările lui zilnice.

Nici nu apucă bine să se întunece, că soldaţii şi începură să robotească de zor. Lepiohin îşi îndemna bărboşii cu rîvnă.

— Da ce-i dîrdora asta pe voi ? întrebă Zvonariov.

— Păi, domnu' porucik a făgăduit c-o să le smulgă la toţi bărbile, fir cu fir, răspunse vesel comandantul de secţie.

La secţia a 3-a, munca era de asemenea în toi.

— Zicea : „Azi, mă reped neapărat pînă acolo şi dacă nu găsesc gata totul, scot sufletul din voi !“ Răcnea la telefon întocmai ca un urs, povestea comandantul de secţie Jiganov.

— E în stare ! Dacă nu-i faci pe plac, chiar că-ţi rupe gîtul, iar de-i faci, te' cinsteşte cu votcă ! Tare-i plăcut să lucrezi cu unu ca dînsul, vorbeau ostaşii între ei.

Bucuros că treaba mergea strună, praporşcikul se întoarse în cazemată. Peste puţin, Gudima veni după el : era nemulţumit de faptul că Zvonariov nu-i ceruse ajutor lui, ci porucikului.

— Serghei Vladimirovici, nu-mi plac certurile şi nu vreau să stric bunele relaţii cu d-ta ; totuşi, nu trebuie să uiţi că eu sînt comandantul bateriei, spuse Gudima şi se ridică.

Zvonariov nu-i răspunse nimic şi plecă spre tranşeele tiraliorilor, la căpitanul Şmetillo. Căpitanul dormea în adăpost. Haritina trebăluia la intrare, ştergînd vasele.

Praporşcikul dădu bună seara şi o luă de-a lungul tranşeelor. Aproape toţi ostaşii dormeau în adăposturi — doar cîteva santinele supravegheau poziţiile inamicului, cu ajutorul periscopurilor făcute chiar de ei. Pînă la japonezi nu erau mai mult de o sută de paşi. La stînga, pe-alocuri, aceştia ajunseseră aproape de sîrma ghimpată din dreptul zidului chinezesc ; la dreapta, profitînd de existenţa unei rîpe, tindeau să învăluie din flanc bateria *B*.

— Nu doarme stîrpitura, nu mănîncă, scurmă mereu, ca o cîrtiţă, îi spuse o santinelă praporşcikului. N-avem un tunuleţ să aruncăm pînă la el măcar o bombiţă. Am încercat să facem treaba asta cu puştile : prindem un băţ de lemn la bombiţă, îl băgăm în ţeavă şi tragem. Se întîmplă să zboare — la cincizeci de paşi, ba şi mai mult, dar unele se sparg pe loc. Au şi fost răniţi doi flăcăi.

— O să instalăm două aruncătoare de mine ca să tragem cu ele asupra japonezilor. Nu cumva eşti din secţia porucikului Endjeevski ? întrebă Zvonariov.

— Din ea. V-am văzut şi eu pe dumneavoastră în timpul luptelor de la trecători. Îngăduiţi-mi să vă întreb : cum aţi ghicit că sînt de acolo ?

— Am văzut că îţi place să născoceşti felurite lucruri.

— Evstahi Kazimirovici ne-a învăţat întotdeauna să cugetăm la ceea ce facem, iar domnu' căpitan Şmetillo se bucură şi dumnealui cînd îi vede pe ostaşi că scornesc una, alta, şi chiar îi răsplăteşte.

— Cum ?

— După împrejurare. Unuia îi dă conserve ; altuia, ceai şi zahăr, ori nişte cizme noi, ori o manta.

Praporşcikul îl rugă să-i arate ce locuri ar fi potrivite pentru aşezarea aruncătoarelor de mine. Ostaşul îl conduse bucuros prin tranşee. Zvonariov descoperi cîteva adăposturi deosebit de potrivite pentru oameni şi pentru mine. Aruncătoarele puteau fi amplasate foarte bine tot acolo.

— Dacă am fi cunoscut măsura platformei aruncătorului am fi putut s-o pregătim şi noi, spuse ostaşul.

Zvonariov dădu indicaţii şi trasă amplasamentele împreună cu el. Întorcîndu-se la adăpostul lui Şmetillo, praporşcikul îl găsi îmbrăcat. Haritina trebăluia, aşezînd masa.

— Poftim, să bem un ceai cu rom, îl invită căpitanul.

Zvonariov îi spuse că alesese locul pentru instalarea aruncătoarelor de mine.

— Îndată ce se întunecă, am să cercetez obstacolele de sîrmă, să văd cum aş putea da mai bine drumul prin ele curentului electric.

— E primejdios. De la sîrme şi pînă la japonezi sînt doar patruzeci de paşi. Numai pe ploaie şi pe ceaţă poţi să te tîrăşti de-a lungul lor şi să le cercetezi.

— Mă duc eu cu înălţimea sa, propuse Haritina. Acu' o săptămînă cînd am cules răniţii noştri am cutreierat aproape tot sectorul.

— Are dreptate ! Poate să-ţi fie de mare folos : se tîrăşte ca un şarpe. Unde o fi învăţat aşa ceva, nu ştiu !

— Am vînat veveriţe în Siberia. Cînd aude foşnete ori trosnete, veveriţa a şi zbughit-o. La vînătoare am învăţat să trag şi să mă furişez.

În timp ce ofiţerii îşi beau ceaiul, discutînd amănuntele acţiunii, Haritina se apucă să spele rufe lîngă adăpost. Deodată explodă un proiectil în apropiere şi o împroşcă cu pămînt.

— E nu ştiu a cîta zi, de cînd mă tot apuc să spăl şi nu mă lasă ! se plînse Haritina, intrînd în adăpost.

— Vezi din ce loc se trage, să-i rugăm pe artilerişti să le distrugă bateria.

— Trag din dreapta, de după dealul cu două culmi, unde-i copacul cela. D-acolo.

Zvonariov şi Şmetillo ieşiră afară. Căpitanul arătă prin crenelul cel mai apropiat locul în care presupunea că e amplasată bateria inamică.

— E obiectivul nostru numărul 5, recunoscu praporşcikul reperul — chiar azi o să ne ocupăm de el.

Cînd plecă, Zvonariov îi propuse Haritinei să spele rufe în baia de la Zaliternaia.

— Cu acest prilej te speli şi dumneata.

— Dar cum să stau acolo la un loc cu bărbaţii ? obiectă Haritina roşind.

— Dă-i afară ; iar dacă nu ţi-e la îndemînă singură, ia-o şi pe Şura Nazarenko. O să vă fie mai plăcut în două.

Cînd Zvonariov ajunse la bateria *B*, Şura îi comunică că Gudima fusese chemat la Comandamentul Artileriei, lăsînd comanda praporşcikului.

Trecuse de amiază cînd Zvonariov îl zări pe Boreiko, apropiindu-se fără grabă însoţit de Blohin. Porucikul scutură mîna pra-

porşcikului, o mîngîie prietenos pe Şura pe cap şi trecu de-a lungul frontului gurilor de foc. Zărindu-l, unii dintre soldaţi se ridicau agale, alţii şedeau jos mai departe. Boreiko se încruntă :

— Ce, v-aţi îmbuibat că nu mai puteţi să vă sculaţi de jos ? întrebă el mînios. Drepţi !

Ostaşii săriră în picioare şi luară poziţia.

— Staţi jos ! Drepţi ! Staţi jos ! comandă porucikul, pînă cînd ostaşii năduşiră de tot. Aşa mai zic şi eu, draci împieliţaţi ! Precum văd v-aţi îngrăşat aici, în lipsa mea ! încheie el de data aceasta blajin.

La secţia a 3-a, atenţia lui fu atrasă de chipurile posomorîte, mahmure ale soldaţilor.

— Jiganov ! îl strigă el pe comandantul secţiei, de ce-s aşa de pricăjiţi oamenii tăi ? E proastă hrana, ori v-au năpădit păduchii ?

— Nici una, nici alta, înălţimea voastră ! Doar mîncăm cu toţii la acelaşi cazan — n-avem de ce ne plînge. La baie am fost săptămîna trecută — ne-am scăldat, ne-am spălat şi primenelile.

— Înălţimea-voastră, le era dor să vă vadă, îşi dădu cu părerea Blohin.

— Bine. Îi înveselesc eu îndată, Jiganov, ai armonica la tine ?

— Da, să trăiţi.

— Ad-o-ncoace !

După o clipă, subofiţerul se aşează pe un bloc de beton spart şi-şi umflă *talianca.*

— Zii *Boiarîşnea !* ordonă Boreiko.

Şuierînd voiniceşte, Blohin începu să joace pe vine. Soldaţii se şi strînseseră roată, dar nici unul nu trecea în mijloc.

— Hei, Lupioha, băiete ! ia arată-le, cum joacă *kerjacii* [1] îl îndemnă porucikul pe subofiţer.

— Nu mă pricep, înălţimea voastră, şi nici nu vreau să joc după cîntecul diavolului, încercă ostaşul să scape.

— Păi, şi aşa rîde el, zi şi noapte de voi, tontălăilor ! Parc-ai fi venit pe lume cu evanghelia în mînă.

Ostaşii izbucniră în hohote de rîs ! Lepiohin se uită cu ciudă la ei şi, văzîndu-i că nu-l căinează, dădu cu şapca de pămînt şi o porni după Blohin.

— Bravo, Lepiohin ! Nici nu bănuiam ce meşter eşti ! îl îmboldea Boreiko.

Dînd cu ochii de Şura, care alergase să privească şi ea, porucikul îi strigă :

— Ia joacă cu el, şi o împinse pe tînăra fîstîcită în mijlocul cercului.

---

[1] Membrii unei secte religioase (n.ed.).

Năduşit şi aprins, Lepiohin tropăia aprig cu tocurile. Ciuda de pe chipul lui făcea loc încet încet unui zîmbet semeţ. Cînd Şura, cu batista ridicată sus, trecu plutind ca o păuniţă pe dinaintea lui, ostaşul scoase un chiot voinicesc şi începu să joace vijelios, săltînd pe vine, făcîndu-i pe toţi să rămînă cu gura căscată de uimire.

— Ia uite la el, diavolul ! îl admira Boreiko, şi, deodată, se avîntă şi el în joc.

Ostaşii îi urmară pilda unul după altul.

— Faceţi loc, lăsaţi inima rusului să joace slobodă ! răcni Blohin, împingînd ostaşii înapoi.

După ce dădu roată o dată sau de două ori, Boreiko ieşi din cerc şi, ştergîndu-şi fruntea de năduşeală, îi făcu semn din cap lui Zvonariov să vină după el.

— Ce obiective prezintă aici mai mult interes ? îl întrebă apoi cu jumătate de glas.

— Numărul 5. Şmetillo m-a rugat să deschidem foc asupra lui, dar nu se poate fără aprobarea superiorilor.

— La naiba ! răspunse porucikul, despicînd aerul cu mîna. La tunuri ! comandă el cu glas tare. Asupra obiectivului numărul 5, cu obuz exploziv ! Mişcarea vie, diavolilor !

Soldaţii se repeziră la posturi. Boreiko se căţărase pe parapet, şi răşchirînd picioarele privea de jur împrejur. Uriaşa lui făptură se profila limpede pe fondul cerului.

— Să nu vă atingă, înălţimea voastră. Căpcăunul nu e departe de aici, spuse Lepiohin, apropiindu-se de el.

— Fug şi gloanţele de mine. Hei, piesa 3, mai multă viaţă ! Filea, ia bagă-i în viteză ! îi strigă el lui Blohin, care stătea jos, lîngă parapet, aşteptînd la ordine.

— Gata ! raportau comandanţii de piese, unul după altul, ridicînd mîna sus.

În aşteptarea bubuiturilor, servanţii se lipiseră de parapet. Boreiko roti o privire asupra bateriei şi repezi mîna în sus.

— Numărul unu ! Numărul doi ! Foc ! răcni Lepiohin. Două limbi de flăcări ţîşniră din gurile tunurilor.

— Numărul trei ! Numărul patru ! Foc ! ţinu isonul Jiganov.

Tunurile reculară pe cadrul înclinat al afetelor şi reveniră încet la loc. Boreiko observa prin binoclu exploziile.

Japonezii nu întîrziară să riposteze. Bubuiturile vuiră în depărtare şi o clipă după aceea cîteva obuze vîjîind strident căzură peste baterie.

— Deriva stînga, doi ; înălţător, plus o diviziune ! Baterie, foc de salvă ! corectă tragerea porucikul. Nu te pripi, nu te uita la

plocoanele japonezului, fă totul cu cap ! ordonă el urmărind mișcările servanților la piese.

După ce schimbă cu inamicul mai multe salve, Boreiko comandă încetarea focului.

— În spatele tunurilor, adunarea ! ordonă el, sărind jos de pe parapet.

După ce ostașii se aliniară, trecu prin fața frontului, privind cu luare-aminte chipurile îmbujorate de activitatea intensă.

— În repaos, rupeți rîndurile ! Fuga ! Marș !

Hîrjonindu-se, artileriștii se împrăștiară prin adăposturi.

— Șura ! strigă Boreiko spre fata care stătea lîngă adăpostul ei. N-ai cumva o fustă de prisos ?

— Da ce faceți cu ea ? întrebă mirată Șura.

— S-o dau plocon praporșcikului !

Șura pufni în rîs, acoperindu-și obrazul cu șorțul. Zvonariov roși, dar nu zise nimic și intră repede în adăpost.

— Ascultă, Serioja, nu ești băiat rău : nici fricos, nici nătăfleț, dar un comandant, iartă-mă, trebuie să fie spirt nu balegă ! Ai niște oameni minunați, de aur, și tu te vaieți că nu-s buni de nimic. Învață cum să-i iei și o să-ți facă treaba ca niște diavoli !

Pe urmă îl strigă pe Blohin.

— Filea, hai pe la cășile noastre.

— Strașnic om ! rosti Lepiohin, arătînd din cap spre Boreiko care se îndepărta. În mîna lui sfîrîi, nu alta. Și morții îi scoală din morminte. Ptiu, ce de păcate am făcut azi. Doamne, iartă-mă !

— Nu-i nimic ; le ispășești prin post și rugăciuni, îl îmbărbătă Zvonariov.

A doua zi în bateria *B* apăru o echipă de marinari de pe crucișătorul *Baian* aducînd două aruncătoare de mine. Aparatele fură instalate în cursul nopții pe locurile stabilite și se hotărî să fie încercate imediat. Zvonariov și Gudima fură invitați să asiste ; Boreiko sosise și el de la Zaliternaia împreună cu Blohin. Soldații urmăreau cu interes pregătirile.

— Înălțimea voastră, propuse Denisov, apropiindu-se de Gudima, ce-ar fi să năvălim peste japonez îndată ce a fost băgat în sperieți ? Dăm o raită prin tranșeele lui, iscodim ici, colo prin spatele poziției — poate ne-om alege cu ceva.

— Știi bine că incursiunile sînt strict interzise de cei mari.

— N-o să afle nimica, înălțimea voastră. O să spunem că ne-a atacat gălbejitu' întîi.

Căpitanul rămase îndelung pe gînduri.

— Bine, fie, încuviinţă el în cele din urmă. Ia-ţi cercetaşii, armele, grenadele şi pregăteşte-te pentru atac. Dar cu o condiţie : să nu înaintaţi mai departe de linia întîia !

Denisov se făcu nevăzut. Căpitanul ordonă să se încarce toate mitralierele improvizate şi să se urmărească acţiunea cercetaşilor, pentru ca, la nevoie, să poată fi ajutaţi din timp. Boreiko şi Zvonariov rămăseseră lîngă un aruncător de mine. Blohin se învîrtea de colo colo, explicînd tiraliorilor cum erau construite aruncătoarele şi cum funcţionau.

Observînd un punct în care japonezii forfoteau mai mult, lansară tocmai acolo o mină. Efectul ei fu uluitor. Explozia nărui parapetul japonezilor pe o mare porţiune ; bîrne, sfărîmături, cazmale zburară în aer. Vreo sută de oameni, o rupseră la fugă, zbierînd ca din gură de şarpe prin spatele poziţiilor. Denisov se repezi după ei cu detaşamentul de cercetaşi. Liniile întîia şi a doua a tranşeelor inamice fură ocupate într-o clipă de tiraliori. Fără să mai aştepte comanda, ostaşii rămaşi pe poziţie se năpustiră după cercetaşi.

— Încotro ? Hei, înapoi ! strigă Şmetillo, încercînd să-i oprească, dar soldaţii nu mai ascultau nimic şi făcînd cu mîna un gest de resemnare, căpitanul se luă după ei.

— Trebuie să fim gata să respingem un eventual contraatac, observă Gudima. Mă duc la baterie.

— Eu şi Serioja o să facem o vizită japonezilor, răspunse Boreiko, sărind pe parapet. Praporşcikul îl urmă.

Incursiunea fu deosebit de reuşită. Cercetaşii răzbiră adînc în dispozitivul inamic ajungînd aproape pînă la poziţiile artileriei. Boreiko şi Zvonariov trecură peste şase linii de tranşee, una după alta, oprindu-se într-o rîpă adîncă din spatele acestora, unde îl găsiră pe Şmetillo. Haritina se ivi zîmbitoare dintr-o tranşee ; pe pieptul ei atîrnau două binocluri şi la centiron o sabie.

— Le-am strîns pe rudă, pe sămînţă — prinde bine la casa omului ! Poftim, luaţi înălţimea-voastră, că n-aveţi aşa ceva, spuse ea oferindu-i lui Zvonariov sabia.

— Cît datorez ?

— Dar din dar se face raiul, vorba ceea.

Din stînga şi din dreapta, împuşcăturile se înteţiră deodată. Japonezii contaatacau. Cercetaşii se retrăgeau de peste tot, trăgînd din mers.

— Vin buluc, înălţimea voastră ! raportă Denisov. Cel puţin un batalion. Au şi două mitraliere.

Şmetillo se uită împrejur. Se înnsera. Dinspre nord-est se tălăzuiau trîmbe de ceaţă. Se întuneca cu fiece clipă tot mai mult,

iar focurile armelor licăreau tot mai viu. Soldaţii se scurgeau înapoi în pîlcuri, întorcîndu-se mereu la auzul împuşcăturilor.

— E timpul s-o luăm şi noi din loc, zise Boreiko.

— Întindeţi-o ; le tragem noi singuri japonezilor peste bot.

O ploaie rece, ca de toamnă, începu să ţîrîie la nesfîrşit, neîngăduind japonezilor să recucerească pînă dimineaţa tranşeele pierdute. Înainte de a se lumina de ziuă toţi cercetaşii lui Şmetillo se întoarseră cu bine înapoi, după ce avuseseră grijă să distrugă toate adăposturile şi să năruie tranşeele. Aruncătoarele de mine îşi cîştigaseră faima temeinică a unei arme cumplite, căreia japonezii nu erau în stare să-i facă faţă.

Veni o toamnă ploioasă. Soldaţii, care dormeau aproape întotdeauna în aer liber, începură să intre în adăposturi. Aglomerarea atîtor oameni pe un spaţiu mic dădu imediat naştere la tot felul de boli. Acum, ostaşii nu se mai puteau gîndi la odihnă, la Elektriceski Utios. Numărul lor abia ajungea pentru deservirea bateriilor. Cei de pe Utios se statorniciseră la bateriile *B* şi Zaliternaia şi se pregăteau pentru iarnă. Pămîntul desfundat de ploi îngreuna operaţiunile. Totul se reducea acum doar la dueluri de artilerie şi schimburi de focuri de infanterie ; în plus, Şmetillo îşi punea din cînd în cînd în acţiune aruncătoarele de mine, distrugînd întăriturile japoneze.

Japonezii săpau mereu la tranşee chiar şi în zilele ploioase. Într-o noapte, Zvonariov fu trezit din somn de plantonul bateriei :

— Înălţimea voastră, dă năvală pocitania de japonez ! raportă el tulburat. A spus domnul ştabs-căpitan să vă trezesc.

Praporşcikul îmbrăcă în grabă mantaua, îşi vîrî naganul în buzunar şi ieşi din cazemată. Era o noapte întunecoasă. Cernea o ploaie măruntă. Dinspre tranşeele infanteriei se auzeau împuşcături şi strigăte. Răzbind prin reţeaua deasă a ploii, fascicolele de lumină ale proiectoarelor japoneze se opriră asupra tranşeelor ruseşti, arătînd parcă unităţilor direcţia de atac.

— Serghei Vladimirovici, du-te la flancul drept şi lansează cîteva rachete şi proiectile iluminante, ordonă Gudima. Pentru orice eventualitate, dau ordin să se încarce tunurile cu mitralii. Dacă japonezii răzbesc încoace, îi primesc precum se cuvine !

Praporşcikul se îndreptă spre locul indicat.

— Toate cele trei tripede, în bătaie ! ordonă el celor de la aruncătoarele de rachete. Nivela cincizeci de grade !

Luminînd cu felinarele, ostaşii scoaseră din adăpost suporturile portative, introduseră cîte o rachetă în fiecare şi aprinseră fitilurile.

Umezită de ploaie fultuiala se aprindea anevoie ; în cele din urmă, flăcăruia se ridică încetişor în sus pe fitil, şi rachetele ţîşniră spre cer, şuierînd şi zvîrlind snopuri de scîntei. Împroşcînd în văzduh o puzderie de steluţe fosforescente, ele revărsară o lumină vie asupra terenului din faţă.

Praporşcikul zări la vreo trei sute de stînjeni o coloană de asalt care învăluia bateria dinspre dreapta. Japonezii alergau grămadă cu baionetele sclipind, spre intervalul dintre bateria *B* şi fortul numărul 1, învecinat cu ea.

— Aduceţi mortierele ! ordonă Zvonariov. Obuze iluminante, cu încărcătură mare !

Ostaşii se repeziră spre tunuleţele de aramă. Bubuind asurzitor, dîndu-se peste cap la plecarea loviturilor, mortierele îşi zvîrliră globurile de foc, care căzură în rîndurile atacatorilor. La lumina vie a proiectilelor se vedea cum coloanele îşi încetiniră numaidecît goana, se învălmăşiră, apoi se opriră în loc. În acelaşi timp, din spatele bateriei Zaliternaia răbufniră bubuituri sacadate de tun ; obuzele zburau vîjîind către japonezi. Trăgea Boreiko : dîndu-şi seama de primejdia care ameninţa bateria *B*, se grăbise să-i sară în ajutor. O mitralieră începu să clănţăne în tranşeele infanteriştilor. Pînă la urmă atacul fu respins.

Încet, încet schimbul de focuri se potoli.

— Încetarea ! La cazemate ! se auzi de departe comanda lui Gudima.

Zvonariov ordonă să se care înapoi aruncătoarele de rachete şi mortierele.

— Serghei Vladimirovici, vino o clipă la mine, strigă ştabscăpitanul.

În cazemata comandantului, Zvonariov o găsi pe Şura, încă palidă de emoţie. Scuturîndu-şi mantaua udă de ploaie Gudima îi făcu semn praporşcikului să ia loc la masă.

— Şura, e gata ceaiul ? o întrebă el pe fată.

— Numaidecît.

— Serghei Vladimirovici, ia spune, cu ce l-ai entuziasmat atît pe Şmetillo ?

Zvonariov povesti pe scurt cele petrecute.

— De aceea zic tiraliorii de dumneata şi de Boreiko că i-aţi salvat de la o pieire sigură !...

Sună telefonul. Gudima ridică receptorul.

— Să trăieşti, Borea ! Toate bune. N-avem nici răniţi, nici morţi. Mulţumim pentru ajutor ; raportez totul amănunţit la Comandamentul Artileriei. Dacă n-ai fi fost tu, acum japonezii ar fi instalaţi în bateria noastră. Zvonariov ? Viu şi nevătămat. Ţi-l dau.

— Noroc ! răsună în receptor la urechea praporşcikului vocea lui Boreiko. Constat că Varvara ta e o mare maestră în arta culinară. Pentru a doua oară îţi mănînc prînzul şi mă ling pe degete. Te aşteaptă aici un bileţel. Ţi-l citesc. Ascultă : „*Sir*, poimîine trebuie să vă prezentaţi urgent la detaşamentul lui Romanovski, în interes de serviciu. Pe la amiază, caii vor fi înşeuaţi. Merg cu domnia voastră. S-a făcut ? V.“

— Nu ştii cumva, Borea, pentru ce sînt trimis acolo ?

— Pentru că Brunhilda [1] ta, care nu te-a văzut de atîta amar de vreme, să aibă posibilitatea de a petrece cu tine ziua ta onomastică. Ea a ticluit această misiune. Mi-a spus-o între patru ochi. Ei, la revedere !

Dimineaţa, Zvonariov se duse în tranşeele tiraliorilor ca să afle mai amănunţit ce se petrecuse în timpul nopţii. Observă încă de departe distrugerile mari făcute în obstacolele de sîrmă ghimpată. Bonetele de deasupra tranşeelor fuseseră de asemenea deteriorate în multe puncte, parapetele rase, tranşeele pe jumătate astupate.

— Feriţi-vă, înălţimea voastră, că gălbejitu' e mînios foc : astă noapte a mîncat bătaie ! îl avertiză un ostaş pe Zvonariov.

— Căpitanul e teafăr ?

— Slavă domnului, deocamdată da. Azi noapte se vîra unde era mai aprigă încăierarea : moartea făcea prăpăd împrejur, iar dumnealui, parcă era vrăjit, nu-l atingea nimic. Numai i-au zvîrlit şapca din cap şi i-au rupt un epolet.

— Dar Haritina ?

— Vitează muiere ! Un pas nu rămînea în urma comandantului. A spintecat cu baioneta doi japonezi ; era cît p-aci s-o căsăpească, dar au scăpat-o ostaşii.

Apăru şi Haritina.

— Să trăiţi, înălţimea voastră ! Straşnic ne-aţi ajutat ieri, cu rachetele şi cu bombele dumneavoastră aprinse ! S-a văzut îndată totul ca ziua, şi am plesnit bine în pociţi, cu mitralierele şi cu puştile.

— Boreiko v-a sprijinit de nădejde, el a deschis focul, de la Zaliternaia.

— Aşa, va să zică ! Bateria Ursului nu s-a făcut de ruşine nici de data asta, spuse zîmbind Haritina. Acolo, toţi ostaşii-s unu şi unu, la fel cu comandantul lor, zdraveni şi chipeşi, nu ca pirpiriii noştri de pifani.

[1] Eroină din epica germană, medievală ; simbol al femeii războinice şi răzbunătoare (Cîntecul Nibelungilor — E.S.P.L.A., 1958) (n.t.).

— De ce nu te muţi la artilerie ?

— Fără domnu' căpitan, nu plec, şi dumnealui e din pihotă.

— Unde-i căpitanul acum ?

— E în adăpost, îl doare inima pentru ostaşii căzuţi. Pe Ignati Bronislavici întotdeauna îl doare inima pentru ostaşii lui, parc-ar fi neam cu ei.

Praporşcikul îl găsi pe Şmetillo stînd la masă, posomorît şi îngîndurat. Îl felicită pentru respingerea atacului din noaptea aceea.

— Dar cu ce preţ ! răspunse căpitanul zîmbind amar. Am pierdut atîţia oameni minunaţi, unul mai de ispravă ca altul.

— Războiul cere jertfe, încercă Zvonariov să-l consoleze.

— Totuşi, trebuie să căutăm să fie cît mai puţine.

După ce află care era situaţia, praporşcikul se întoarse la baterie.

— Ai o notă telefonică, îi spuse Gudima, întinzîndu-i o hîrtiuţă.

Comandantul Artileriei ordona praporşcikului să fie prezent în ziua următoare la Comandament, pentru a primi dispoziţii, în vederea executării unei recunoaşteri de poziţii, pentru artilerie, şi de posturi de observaţie, în sectorul de apărare ocupat de detaşamentul căpitanului Romanovski.

Tunul de semnalizare de pe colina Zolotaia bubui exact în clipa cînd Zvonariov intră la Comandamentul Artileriei. Totodată la navele staţionate în radă răsunară clopotele, bătînd amiaza. Zvonariov întrebă pe aghiotant dacă Belîi se afla la Comandament şi, primind un răspuns afirmativ, bătu la uşa cabinetului acestuia. Uşa fu deschisă de colonelul Tahatelor care discuta aprins cu generalul.

— Sînt gata şi la ordinele excelenţei voastre raportă praporşcikul generalului Belîi.

— Ia întrebaţi-l, Vasili Feodorovici : praporşcikul este din bateria *B*, şi probabil că a fost martor şi participant la lupta de azi noapte, rosti Tahatelov, în loc de salut.

— A fost necesar să deschidă focul bateria Zaliternaia, cu prilejul atacului de azi noapte al japonezilor ? îl întrebă generalul pe Zvonariov.

— Ea a salvat situaţia. Asta-i părerea lui Gudima, ca şi a căpitanului Şmetillo, comandantul tiraliorilor.

— Raportul lui Gudima l-am primit. Pe al lui Şmetillo nu l-am văzut.

— Doar v-am spus, excelenţă, că trebuie să i se exprime mulţumiri prin ordin de zi, şi nu admonestări ! exclamă colonelul, triumfător.

— Totuşi a încălcat grosolan toate ordinele cu privire la deschiderea focului. Are dreptate Stolnikov cînd se plînge că e nedisciplinat.

— Despre ce fel de disciplină mai poate fi vorba, cînd japonezii sînt gata să pună mîna pe baterie ! Boreiko e un viteaz între viteji ! Dumneavoastră, Vasili Feodorovici, faceţi ce vreţi, dar eu, în ceea ce mă priveşte am să-i spun bogdaproste şi iar bogdaproste ! rosti Tahatelov, cu un puternic accent caucazian.

— Las' că te ştiu eu cît îl simpatizezi pe Boreiko — întotdeauna sari în apărarea lui.

— O spun fără ocol : ţin la el ca la fiul meu ! Chit că s-o ţine de beţii şi de scandaluri, totuşi este cel mai bun ofiţer de artilerie al nostru.

— E un excelent artilerist, nu zic ba, dar nu are cîtuşi de puţin simţul disciplinei : nu ştii niciodată la ce te poţi aştepta de la el.

— La război trebuie să ţii cont numai de situaţia reală şi să acţionezi în conformitate cu ea. N-o poţi încorseta în nici un fel de directive. Să-i mulţumim, nu să-l mustrăm, stăruia cu încăpăţînare Tahatelov.

— N-am să-i mulţumesc ; o să mă mărginesc a-i aduce aminte că trebuie să economisim muniţia. Stolnikov a înaintat un raport de boală. În locul lui am să-l numesc la comanda bateriei pe Jukovski care s-a restabilit. El şi Boreiko sînt prieteni vechi. Pe Boreiko, pur şi simplu mi-e frică să-l mut de acolo. La Zaliternaia s-a obişnuit cu mediul şi şade liniştit, pe cînd în altă parte s-ar apuca numaidecît să întoarcă totul pe dos : curat belea cu omul ăsta !

— Excelenţă, ce ordine aveţi să-mi daţi ? întrebă respectuos Zvonariov.

— Adresează-te Variei, iubitule. Ea a şi primit toate instrucţiunile pentru dumneata, răspunse Tahatelov în locul generalului, bătîndu-l prietenos pe umăr.

— Poftiţi, să luaţi dejunul la mine. Tocmai a bătut ora prînzului la nava-amiral. O să le lămurim acolo pe toate, încheie Belîi.

La masă, îşi aduseră aminte că în ziua aceea era sfîntul Serghei, şi prin urmare onomastica lui Zvonariov. Varia bătu veselă din palme.

— A, am şi uitat că azi se sărbătoreşte patronul companiilor a doua şi a unsprezecea. Trebuie să trec pe acolo să le felicit,

spuse generalul ; deocamdată, să bem în sănătatea sărbătoritului de faţă şi să-i urăm noroc şi fericire.

— Împreună cu Varia, întregi Tahatelov, rîzînd zgomotos.

Zvonariov se îmbujoră şi-şi privi ceasul.

— Trebuie să mă grăbesc, spuse el. Acum, se întunecă devreme.

Belîi îi explică pe scurt misiunea : trebuia să aleagă amplasamente pentru cîteva baterii şi posturi de observaţie între baia Golubinaia şi satul Iahudzui, în preajma fortificaţiei nr. 5, de pe frontul de vest.

— Sectorul e ocupat de gruparea căpitanului Romanovski ; postul lui de comandă e în satul Iudziantun-Sud. Predai plicul acesta căpitanului, încheie Belîi.

— De ce mergi cu mine ? întrebă praporşcikul, pornind la drum împreună cu Varia.

— Cu dumneata ? Nu ţi se pare că ar fi cam prea multă cinste ? Mă duc din ordinul medicului şef al spitalului nostru să predau medicamente şi pansamente celor din gruparea de pe poziţiile de vest.

Ziua era destul de caldă ; cerul se boltea senin. Profitînd de timpul frumos, japonezii începură să bombardeze intens rada interioară şi portul. Mai multe proiectile căzură lîngă Tabăra Artileriei.

— Va trebui să ocolim lacul Presnoe, ca să evităm zona bombardată, hotărî Varia.

Ieşiră din Oraşul-Vechi şi intrară în Oraşul-Nou. Acolo era linişte. Profitînd de ziua caldă, însorită, pe chei se plimbau o mulţime de oameni, în majoritate răniţi. Printre alţii, Varia şi Zvonariov îl zăriră pe Veniaminov, la braţ cu Lolocika. Praporşcikul voi să-i strige, dar Varia îi plesni calul cu nagaica.

— Nu cumva să-i saluţi ! rosti ameninţător fata, cu glas şuierător.

Nu acceptă nici să se abată pe la soţii Akinfiev :

— La înapoiere, poţi să ţi-o admiri cît vrei pe neasemuita Nadenka, frumoasa care ţi-a tras un chiul straşnic, măritîndu-se cu prietenul dumitale ! îl înţepă Varia.

Trecură prin faţa spitalului marinei şi o luară pe drumul care ducea spre baia Golubinaia. Acolo era linişte. Pe drum se tîrau agale harabale chinezeşti, scîrţîind cu roţile lor uriaşe şi hurducăiau cîteva furgoane militare.

Dinspre mare adia o briză răcoroasă cu iz de sare. Caii mergeau în trap larg fornăind bucuroşi. Kubanka sprintenă şi plină

de grație, își repezea elegant picioarele subțiri, pintenoage. Don, mai mare și mai greoi, o urma icnind din rărunchi.

Peste puțin, Varia și Zvonariov ajunseră aproape de satul Iudziantun. Lîngă casele de la margine, la o masă lungă pusă de-a curmezișul drumului, ședeau vreo douăzeci de ofițeri. Ordonanțele trebăluiau într-un șanț din apropiere, destupînd sticlele. Ceva mai la o parte, un cor alcătuit din ostași îi zicea de zor un cîntec voinicesc.

La apariția celor doi călăreți, un colonel care ședea în capul mesii, și în care Zvonariov îl recunoscu pe Irman, ridică mîna. Ofițerii săriră în picioare, cu paharele în mîini, iar corul intonă un cîntec vesel.

Zvonariov dădu să-și strunească fugarul, dar Varia, șfichiuindu-și Kubanka, se repezi în galop, drept asupra ofițerilor care se dădură la o parte din fața ei, zbură, ca o pasăre, peste masa încărcată, și o luă la goană înainte. Don sări și el peste acea barieră originală. Zvonariov era cît pe ce să cadă din șa. În urma lor izbucniră aplauze.

Ajungînd-o din urmă pe Varia, abia dincolo de sat, praporșcikul o întrebă cu ciudă.

— Cum ți-a putut trece prin cap să sări peste masă ? Era cît p-aci să cad jos și să schilodesc calul !

— Sucit om ești, zău ! Dacă n-am fi scăpat cu fuga, ne-ar fi îmbătat.

— Dar n-aș fi băut nimic.

— Irman ți-ar fi ordonat, ca superior, să bei. Și, apoi, e tare necuviincios să refuzi ! Ce fel de ofițer ai fi ? M-aș rușina să călăresc în societatea dumitale ! Dar acum, chiar fără voie, ai cîștigat aplauze.

— Nu mi-au fost destinate mie, ci dumitale.

— Între noi fie vorba, onoarea saltului peste obstacol îi revine mai mult lui Don, decît unui nefericit călăreț ca dumneata, care stai în șa ca un cîine cățărat pe gard. Ei, iată și Iudziantunul. La dreapta, lîngă fanza aceea mare, se vede un steag roșu [1], iar lîngă el, niște cai înșeuați. Probabil, că acolo e postul de comandă al lui Romanovski. Mai departe, pe pagodă e steagul Crucii-Roșii. Mă duc într-acolo. După ce termini, vino să mă iei.

— Bine.

Varia oftă.

— Tare aș vrea să merg și eu pînă la mare, dar mi-e teamă că se supără Romanovski...

---

[1] Semn distinctiv pentru depozite sau transporturi de muniții (n.t.).

— N-o să zică nimic. Vorbesc eu cu el.

— Am să stau liniştită şi am să tac. Într-un cuvînt, am să fiu fată cuminte. Aşa să-i spui. Şi Varia îşi porni iapa în galop.

— Ia loc, te rog, domnule Zvonariov, îl invită Romanovski pe praporşcik, oferindu-i un scaun.

Zvonariov se aşează. În timp ce Romanovski citea hîrtiile, praporşcikul aruncă o privire împrejur. Fanza în care locuia căpitanul era curată şi încăpătoare ; în ferestrele cu cercevele dăltuite meşteşugit sticleau geamuri, în loc de hîrtie colorată, cum se obişnuia la chinezi. Pe perete, în faţa ferestrelor, atîrna planul topografic al Arthur-ului, cu poziţiile fortificate, şi două scheme mari ale dispozitivului defensiv de la Sevastopol. Pe masă era un teanc de cărţi. În fundul odăii se afla un pat de campanie.

— Vrei deci să dai o raită împreună cu mine, prin dispozitivul grupării mele ? întrebă căpitanul după ce citi ordinul.

— Da. Bineînţeles, dacă nu vă stingheresc.

— Nicidecum. Vremea e minunată. O plimbare călare e binevenită.

Căpitanul chemă ordonanţa şi-i porunci să pună şeaua pe cal.

— Mai întîi, o luăm spre ţărmul mării ; pe urmă, trecem de-a lungul frontului în direcţia Arthurului, lămuri căpitanul. Am trasat pe hartă eventualele amplasamente şi posturi de observaţie. O iau cu mine. Ne va accelera şi înlesni sarcina.

— A venit cu mine şi *mademoiselle* Belaia, fata generalului nostru. Ar vrea să meargă cu noi spre mare, spuse praporşcikul cu sfială.

— E drăguţă ? întrebă căpitanul zîmbind.

— În orice caz este originală.

— Călăreşte binişor ?

— Mai mult decît atît.

— Voi fi bucuros s-o cunosc.

Ajunşi la pagoda în care era cartiruit detaşamentul Crucii-Roşii, trimiseră după Varia. Aflînd despre sosirea comandantului grupării, medicul ieşi pe scară.

— Sîntem demni de felicitat : în fine, dispunem de medicamentele şi pansamentele necesare, vesti el plin de bucurie. Sora Belaia a avut amabilitatea de a ni le aduce.

— *Mademoiselle*, îngăduiţi-mi să vă mulţumesc şi să vă asigur că va fi o plăcere pentru mine de a face o plimbare împreună, rosti căpitanul, strîngînd mîna fetei.

Cinci minute după aceea se îndreptau tustrei spre baia Golubinaia, Varia călărind între cei doi ofiţeri.

— Aveţi o alură excelentă, *mademoiselle*, observă Romanovski, scrutînd cu un ochi critic ţinuta Variei. Ţineţi strîns dîrlogii şi calul vă ascultă. Dacă vi s-ar da un paloş şi o suliţă, aţi fi întruchiparea vie a unei războinice.

— Sînt doar o modestă cazacă, răspunse fata măgulită de laudă.

Peste puţin, în faţa ochilor se desfăşură baia Golubinaia. La cîteva zeci de stînjeni de mal, ieşea parţial din apă epava torpilorului *Vnuşitelnîi*, aruncat în aer de echipaj, în ziua de 11 februarie, la apropierea japonezilor. Pe fondul azuriu al apei se desluşeau numai coşurile de fum strîmbate de explozie, catargele frînte şi tunuri singuratice pe punte.

— E un *mementum* al laşităţii drăguţilor noştri de marinari. În loc să înfrunte inamicul, au preferat să eşueze la mal şi să-şi arunce nava în aer, observă Romanovski, cu un aer superior.

Cei trei călăreţi ajunseră pe ţărm la nord de Iudziantun şi se îndreptară spre un mic promontoriu stîncos ce înainta cu o jumătate de verstă în mare, cunoscut sub numele de colina Promejutocinaia. Pe promontoriu se zăreau tranşee de infanterie, iar ceva mai departe, camuflate dinspre mare, un tun cu tir rapid şi mai multe fanze. Pe una din ele, cea mai apropiată, flutura un steguleţ. Romanovski îşi îndreptă calul într-acolo. Cei doi ofiţeri descălecară, intrară în casă, iar Varea se duse să-şi viziteze chinezii cunoscuţi. La apariţia comandantului grupării, mai mulţi ofiţeri se ridicară în picioare de la masă.

Unul dintre cei de faţă, ştabs-căpitanul Soloviov, dădu raportul lui Romanovski.

— Vă rog, domnilor, să vă duceţi la unităţile dumneavoastră. Voi inspecta tot sectorul, le spuse Romanovski.

Ofiţerii, cu excepţia lui Soloviov, se grăbiră să iasă din fanză.

— Acum, tustrei, *pardon* — tuspatru : am uitat de *mademoiselle* Belaia, ne vom îndrepta spre satul Şaniatou. Vom vizita colina la nord de el. Acolo sînt tranşeele companiei mixte a ştabs-căpitanului Soloviov.

— Va trebui să aşteptăm puţin, pînă mi se aduce calul, spuse Soloviov. Pînă atunci, să mergem în tranşeele mai apropiate.

La cîteva sute de paşi, pe ţărm, se afla un dîmb stîncos, înalt de 30—40 stînjeni ; pe culmea lui, fusese săpată o tranşee în semicerc, orientată cu frontul spre nord şi vest. De acolo se deschidea o perspectivă largă asupra băii şi largului mării, precum şi asupra colinelor de pe litoral, ocupate de japonezi.

Răspunzînd din mers la salutul soldaţilor, Romanovski trecu de-a lungul tranşeii şi se urcă pe parapet. Zvonariov şi Soloviov îl

urmară. Zvonariov se uită împrejur. Stînca pe care se aflau, intrînd în mare, despărţea baia Golubinaia în două : o parte mai mică, la nord, al cărei ţărm fusese ocupat de japonezi, cealaltă, mai mare, la sud, deţinută de ruşi. La japonezi se observa mişcare. Pe mare pluteau numeroase bărci cu vele şi cu rame. Pescarii forfoteau pe mal, scoţînd năvoadele, ajutaţi de pîlcuri de soldaţi japonezi. Ceva mai aproape de ruşi, cîţiva japonezi coseau gaolianul ofilit : tot acolo, lîngă ei, păşteau nişte cai.

— O privelişte cu totul paşnică, observă Zvonariov.

— Da, aici se trage arareori. Noi economisim muniţia, iar japonezii n-au asupra cui să tragă : totul e pustiu şi gol. În sectorul acesta avem atît de puţină trupă, încît nu ne încumetăm să provocăm inamicul.

Veni un soldat şi raportă că se puseseră şeile pe cai.

— Dar unde-i *mademoiselle* Belaia ? întrebă Romanovski uitîndu-se împrejur. N-aţi văzut-o pe sora de caritate care a venit cu noi ? îi întrebă el pe tiraliori.

— Dumneaei se află în fanza tunarilor, şi domnul podporucik e tot acolo.

Zvonariov şi Romanovski o găsiră pe Varia în toiul unei intervenţii chirurgicale. Spălase cu grijă un abces şi acum îl deschidea cu dibăcie. Soldatul operat ţipa de durere, dar Varia nu-i dădea nici o atenţie.

— Domnule podporucik, aici, la dumneavoastră, e o murdărie extraordinară. Toţi soldaţii sînt plini de păduchi. În asemenea condiţii nehigienice nu e de mirare că se îmbolnăvesc, îl mustra Varia cu jumătate de glas pe tînărul ofiţer.

Romanovski privea tăcut scena. Observîndu-l, podporucikul bîigui, drept răspuns, ceva nelămurit.

— Scoateţi afară chiar astăzi toate saltelele. Aerisiţi, curăţaţi şi spoiţi fanza. La dumneavoastră caii sînt perfect îngrijiţi, dar oamenii duc o viaţă de porci ! zise fata. Pe care vă mai doare ceva ? îi întrebă ea pe soldaţi.

— Surioară, mă ustură rău tot trupul, răspunse unul.

— Scoate cămaşa.

În timp ce soldatul se dezbrăca, Varia se întoarse şi zărindu-l pe căpitan, se încruntă.

— *Mademoiselle*, bineînţeles, vă sînt foarte recunoscător pentru osteneală, dar, mai întîi, trebuia să-mi cereţi autorizaţie pentru aceasta, observă Romanovski.

— Eu am rugat-o pe soră să examineze oamenii. Felcerul nostru s-a îmbolnăvit, şi am rămas fără asistenţă medicală, sări podporucikul în apărarea Varei.

— În cazul acesta, nu-mi rămîne decît să-mi cer scuze de la *mademoiselle* Belaia, iar dumitale să-ţi pun în vedere că surorile voluntare nu posedă nici măcar cunoştinţele unui felcer de companie.

— Am dat examen de felcer, lucrez la spital şi fără îndoială că ştiu mai mult decît „esculapii" dumitale de la companii ! replică Varia cu ciudă.

— Altă gafă ! exclamă Romanovski rîzînd forţat. Încă o dată vă cer scuze. Sînteţi o adevărată comoară : călăriţi ca Brunhielde, îngrijiţi bolnavii nu mai rău decît însuşi Esculap şi sînteţi nu mai puţin războinică decît Palas-Atena !

Străbătură drumul pînă la Şaniatou fără incidente. Romanovski vorbea de una şi de alta cu Soloviov, iar Zvonariov şi Varia mergeau în urma lor.

— Ce antipatic, încrezutul acesta : „Sînt comandant de grupare ; luaţi aminte, ordinele mele se execută, nu se discută" ; turuia Varia, maimuţărindu-l pe Romanovski. Tata e general, şi tot nu vorbeşte astfel cu subalternii. Hai să rămînem în urmă, ori s-o luăm pe alt drum.

— Nu cred că pot face aşa ceva. Doar am fost pus la dispoziţia lui.

Varia oftă şi tăcu.

Dealul Soloviov numit astfel după numele comandantului companiei care-l apăra, era fortificat temeinic, avînd două rînduri de obstacole de sîrmă ghimpată şi adăposturi trainice pentru tiraliori. Flancurile erau apărate de două mitraliere, iar ceva mai în spate, lîngă sat, era pus în bătaie un tun cu tir rapid. De pe poziţia aceasta se deschidea o perspectivă largă, de la baia Golubinaia spre vest, pînă la colina Vîsokaia spre est, adică, pe o întindere de aproape 8 verste. Se zărea foarte bine spatele liniilor japoneze din sectorul Vîsokaia. Zvonariov observă cu mirare că japonezii izbutiseră să se urce aproape pînă la jumătatea povîrnişului.

— Nu-şi pierd timpul degeaba, spuse el, arătînd tranşeele inamicului.

— În schimb, noi ne-am culcat pe urechea aia. Dacă am avea aici măcar două tunuri vechi, de 6 ţoli, japonezii n-ar putea pentru nimic în lume nu numai să cucerească Vîsokaia, dar nici măcar să se apropie de ea. Te rog să raportezi toate acestea superiorilor dumitale, răspunse căpitanul.

Trecînd pe lîngă un grup de tiraliori, căpitanul le ordonă pe neaşteptate cîtorva să se dezbrace. Oamenii stăteau despuiaţi, zgribuliţi în vîntul răcoros. După ce îi cercetă cu privirea, Romanovski

le atinse în silă cămăşile murdare şi uzate, în care mişunau păduchii.

— În unele privinţe, *mademoiselle* Belaia are dreptate. Păduchii şi murdăria pot avea asupra duratei apărării fortăreţii mai mare influenţă decît toate bateriile de asediu luate la un loc. Prin urmare, combaterea lor este nu mai puţin importantă decît lupta împotriva tunurilor şi spionilor japonezi. Bagă-ţi bine asta în cap, domnule ştabs-căpitan !

Dîrdîind de frig, soldaţii se grăbiră să se îmbrace, înjurîndu-i pe comandanţi cu jumătate de glas.

Se însera cînd cei doi ofiţeri se întoarseră în sat ca s-o ia pe Varia. Zărindu-l pe Zvonariov, fata scutură cu importanţă un săculeţ destul de voluminos :

— Am făcut rost de nişte usturoi care este preţuit acum în Arthur la greutatea lui în aur. Aici am vreo zece funturi. S-a străduit să mi-l procure Ho Lu-in, fostul nostru grădinar şi tatăl lui Vanea, finul meu, explică ea. Mi-a făgăduit că mîine ne aduce acasă un peşte mare, pe care încă nici nu l-a prins.

— Pescuitul este strict interzis printr-un ordin special al lui Stessel, reaminti Zvonariov.

— Bine, dar toată lumea vrea să mănînce, şi ostaşii şi ofiţerii. De aceea, autorităţile privesc printre degete cum se încalcă această dispoziţie. Chinezii ştiu cum să prindă peştele prin părţile acestea şi în ce locuri se găseşte din abundenţă. Dacă n-ar fi fost prietenii noştri chinezii, de mult am flămînzi.

— Prin urmare datorită chinezilor n-am murit încă de foame nici eu ? spuse praporşcikul.

— Desigur. Te îndopai cu carne de cal şi cu ciumiză, iar acum, mulţumită lor, mănînci ca lumea, îi explică Varia. Ai isprăvit treburile ?

— Da, doamnă amazoană ! răspunse praporşcikul, salutînd-o cu o mînă la cozoroc.

— Ei, atunci hai acasă.

— Îmi permiteţi să-mi consider misiunea îndeplinită ? îl întrebă praporşcikul pe Romanovski.

— Da, pe deplin.

Luînd-o spre Iudziantun, Zvonariov şi Varia îşi lăsară caii la trap şi, trecură prin sat şi ajunseră repede la marginea Oraşului-Nou. Soarele apunea. Colina *Vîsokaia* şi înălţimile din jurul ei se conturau limpede spre vest. Pretutindeni domnea o linişte desăvîrşită ; probabil că pe poziţii se executa schimbul de seară al unităţilor. Deodată, deasupra bateriei de pe colina Zolotaia ţîşni o flacără uriaşă, însoţită de un nor de scîntei ; urmă încă una şi încă

una. Imediat se auziră şi bubuiturile grele ale tunurilor, repercutate de ecou.

— Zeiţ face pe gelosul. Mă întreb cînd doarme ? În fiecare noapte mă trezeşte canonada lui, spuse Varia.

Se auziră strigaţi de cineva de pe trotuar. Zvonariov îl recunoscu pe Saharov.

— Încotro ? îi întrebă căpitanul strîngîndu-le mîna. Mi-am permis să vă opresc fiindcă nu v-am văzut de un car de vreme.

— Am luat cunoştinţă de dispozitivul trupelor de la flancul stîng, declară Varia, plină de importanţă. Serghei Vladimirovici s-a interesat de poziţiile artileriei, iar eu, de organizarea asistenţei medicale.

— Pe care a găsit-o în completă neorînduială, drept care i-a dat lui Romanovski o admonestare, întregi Zvonariov.

— Dacă nu sînteţi prea obosiţi, vă rog să poftiţi pe la mine, stau la un pas de-aici. De cînd a început asediul îmi sărbătoresc mutarea pentru a treia oară. Pe aici deocamdată nu cad obuze. *Mademoiselle* Varia va avea prilejul să admire nişte kimonouri splendide japoneze şi bibelouri de artă.

— Putem intra pentru zece minute, hotărî Varia sărind jos din şea.

Ordonanţele luară caii în primire.

Micul apartament al lui Saharov, compus din trei camere, gemea de covoare — aşternute pe jos, puse pe pereţi, pe sofa, servind de portiere la uşi. Pretutindeni erau tot felul de bibelouri, înfăţişînd dragoni, peşti şi alte animale mitice. Într-un ungher sub icoană, trona un mare Buda aurit, cu nelipsitul nufăr în mîini.

Căpitanul îşi conduse vizitatorii în dormitor şi dădu în lături uşa unei mari garderobe. În ea erau atîrnate cîteva zeci de kimonouri în toate culorile şi mărimile, din cele mai felurite ţesături : grele, de brocart, cu broderii în fir de aur şi argint, reprezentînd dragoni ; altele, diafane, din mătase fină ca pînza de păianjen ; altele groase, vătuite, cu gulere de blană, cusute de sus pînă jos cu chilimuri colorate. Dragoni, şerpi, nuferi, crizanteme, stîrci, vişine, toate acestea se îmbinau armonios în izvoade măiestrite. Varia privea acea colecţie originală cu o curiozitate pur feminină.

— De unde le aveţi ?

— Mi-au rămas de la Nikolai Ivanovici Tifontai. Grija mea a fost doar să le feresc de deteriorare. Îngăduiţi-mi *Mademoiselle* să vă ofer unul, la alegerea dumneavoastră.

— Se poate, Vasili Vasilievici ? Nu se cuvine să accept un asemenea cadou, refuză fata.

— Pe mine nu m-au costat nimic şi, ca să fiu sincer, nici nu

ştiu ce să fac cu ele. Dumneavoastră, poate să vă servească la ceva. De aceea îmi permiteţi să vă ofer acest mic cadou, în semn de simpatie personală şi de respect faţă de părinţii dumneavoastră, care sînt întotdeauna atît de amabili cu mine. Îmi faceţi o mare plăcere, stărui Saharov.

Ispita învinse pînă la urmă. Varia alese un mic kimonou transparent care, strîns, încăpea în pumn. Ardea de dorinţa să-l încerce numaidecît. Cei doi bărbaţi trecură în camera de alături.

— Care e situaţia la Romanovski ? întrebă căpitanul. Sectorul acesta mă interesează mult fiindcă nu mai am legături cu lumea din afară decît prin baia Golubinaia. Aşi putea să văd harta dumitale ?

Praporşcikul îi întinse amabil portcartul său. Saharov îşi trecu repede pe hartă linia avanposturilor şi fortificaţiilor existente. Apoi, întrebă ce planuri de apărare existau pentru viitor şi ce măsuri erau luate pentru întărirea acelui sector. Zvonariov îi relată amănunţit tot ce ştia în această privinţă. Căpitanul îi mulţumi.

— Permite-mi să-ţi ofer în semn de recunoştinţă această mică bijuterie, spuse el întinzîndu-i lui Zvonariov o broşă, înfăţişînd un fluture lucrat în filigram cu deosebită artă.

— Vă mulţumesc, dar, zău, nu ştiu ce să fac cu ea.

— S-o oferi domnişoarei Belaia ; cred c-o să-i placă. Nu te jena, tinere. Toţi am fost cîndva juni şi am făcut curte fetelor ! îl încurajă căpitanul bătîndu-l prietenos pe umăr.

Zvonariov nu avu altceva de făcut decît să accepte cadoul.

— Nu-i aşa că-mi stă foarte bine ? întrebă Varia ivindu-se sprintenă din camera de alături, în chimonoul ei vişiniu-închis, brodat cu fir de aur şi argint.

— Numai o clipă — vă aduc îndată un pieptene şi un evantai.

Saharov ieşi.

Fără să spună ceva, Zvonariov întinse fetei cadoul căpitanului.

— Vai, ce drăguţ e ! Ţi l-a dat Vasili Vasilievici ? întrebă fata cu admiraţie.

— Nu, mi l-a trimis împăratul Chinei. Hm ! Cu faţa dumitale prelungă şi cu năsucul cam măricel, nu prea semeni cu fiicele ţării Soarelui-Răsare.

— Te cred, sînt mult mai frumoasă ca ele !

— Vai, cîtă înfumurare : ele-s nişte figurine în timp ce dumneata eşti, pur şi simplu, o amazoană din Kuban.

— Hai, slăbeşte-mă o dată şi taci din gură !, se răsti fata.

După ce alese dintre evantaiele şi pieptenii aduşi de Saharov pe cele mai potrivite la kimonoul ei, fata ceru o oglindă şi se apucă să-şi aranjeze părul.

— Ce spuneţi. Seamăn cu o gheişă ? îl întrebă ea pe căpitan.

— Desigur, dar sînteţi mult mai frumoasă, decît maimuţele acelea.

— Ei, vezi ? exclamă Varia întorcîndu-se triumfătoare spre Zvonariov.

— De la o vreme, prinţul Gantimurov vorbeşte mult de dumneavoastră, urmă Saharov, insinuant.

— Nu-l pot suferi ! E ca o moluscă !

— În schimb, el e nebun după dumneavoastră.

— Mă tem că dacă se va hotărî să-şi mărturisească sentimentele, va înebuni de-a binelea. Ei, e timpul să plecăm. Vă mulţumesc foarte mult pentru cadou, Vasili Vasilievici.

Saharov îşi duse mîna la frunte.

— Nu cumva aveţi vreun medicament contra migrenei ?

— Vă pot face rost de un antinevralgic. Vi-l aduc chiar mîine. Nu arătaţi prea bine. Ia daţi-mi mîna, rosti Varia cu ton de medic. Pulsul regulat, temperatura, cam ridicată. Scoateţi limba. Am început să mă pricep puţin în medicină. Hm, încărcată — trebuie să vă vadă imediat un medic. Acum, din pricina lipsei de apă curată s-au înmulţit cazurile de febră tifoidă.

— Pentru dumnezeu, nu mă speriaţi ! Cîndva mi-a prezis o ghicitoare că voi muri de o boală gravă.

— Vă vizitez mîine dimineaţa, în drum spre spital, îi promise din nou Varia la despărţire. Acum, direcţia acasă ! îi porunci ea lui Zvonariov după ce încălecară amîndoi.

Luna se învăluise în nori ; ceaţa se tălăzuia dinspre mare, înecînd Arthur-ul. Poticnindu-se la fiece pas, caii înaintau încet pe străzile oraşului, răscolite de bombardament. Cînd cei doi călăreţi trecură pe docuri şi o luară spre Tabăra-Artileriei, la urechile lor ajunse un scîncet slab care venea din şanţul de lîngă drum. Varia îşi opri calul.

— Cine-i ? întrebă ea tare, scrutînd întunericul. Serghei Vladimirovici, ia scapără un chibrit.

Scîncetele încetară, şi începură îndată din nou. Fără să aştepte ca Zvonariov să facă lumină, Varia sări jos din şea. În cele din urmă, praporşcikul izbuti să aprindă chibritul. În lumina lui slabă, Varia zări un băieţel de vreo zece-doisprezece ani, îmbrăcat sărăcăcios, care îşi ştergea cu pumnii obrazul plîns.

— Azi, ne-au dărîmat casa şi l-au omorît pe tata, răspunse el printre lacrimi la întrebările Variei. Mămica a murit încă în aprilie.

— Hai cu mine. O să-ţi dau mîncare şi adăpost. Cum te chiamă ?

— Vasea Zuev... Unde vreţi să mă duceţi ?

— La Tabăra-Artileriei. Nu mai plînge. Hai, să mergem, porunci Varia.

Băiatul se supuse.

Peste puţin ajunseră acasă.

— Aici stă un gheneral cu mustăţi mari, spuse Vasea.

— Da. E tatăl meu.

Băiatul dădu din cap neîncrezător.

Lăsînd caii grăjdarilor, Zvonariov şi Varia se îndreptară spre casă. Pe neaşteptate Vasea se încăpăţînă şi nu voi să mai meargă.

— Mi-e frică ! Gheneralii sînt mînioşi.

— Hai, nu te încăpăţîna, al meu nu e de loc mînios — îl îndemnă Varia.

Vasea stătea la îndoială, neştiind ce să facă.

— Hai, vino, nu mai face mofturi, se enervă Varia şi luă băiatul de mînă.

— Ia uite, mamă, ce nepoţel ţi-am adus ! strigă ea veselă din vestibul.

— Ce ţi-a mai trecut prin cap ? întrebă Maria Fominişna, ieşind în vestibul. Unde ai găsit flăcăiaşul ăsta ?

Varia îi povesti întîmplarea.

— Se vede că n-a mîncat ca lumea : e slab şi aproape gol. Dă-i să mănînce. Eu o să-i caut ceva de îmbrăcat. Vezi să nu furi ceva, că te dau afară, îl ameninţă Belaia.

Vasea se învăpăie şi îngăimă ceva înăbuşit.

— Nu-l necăji, mamă : e un băiat bun, cinstit, dar sărac. Nu-i aşa, Vasea ? Varia îl mîngîie pe cap. Înainte de toate, trebuie să-l spăl... şi ea se grăbi să-l ducă la baie.

Zvonariov se spălă şi el şi intră în cabinetul generalului, spre a raporta ceea ce făcuse. Belîi îl ascultă cu atenţie.

— Te rog să trasezi pe harta mea linia pe care o are dispozitivul grupării lui Romanovski. În ceea ce priveşte argumentele lui cu privire la importanţa sectorului pe care-l ocupă, le cunoaştem bine.

Peste puţin, Maria Fominişna îi pofti la cină. Praporşcikul, care flămînzise toată ziua, onoră după cuviinţă tot ce se servea. Varia se ivi abia spre sfîrşitul mesei.

— L-am spălat pe Vasea, din cap pîn în picioare, cu săpun verde, i-am tuns laţele, i-am dat să mănînce pe săturate şi l-am culcat, sporovăia ea. I-am spus să-mi zică tanti Varia. O să-l folosesc pentru alergătură, şi aici, şi la spital.

— Mai întîi, vezi ce fel de copil e, răspunse Maria Fominişna, temperînd-o.

— De ce nu te lauzi cu darul primit de la Saharov ? o întrebă Zvonariov.

— A, da ! am şi uitat ! îşi aminti Varia şi ieşi în fugă din odaie.

Curînd se ivi din nou, în chimonou şi cu broşa la piept.

— Nu-i aşa măicuţă, că e foarte drăguţ ? E subţire ca pînza de păianjen, şi-mi stă foarte bine ! Fluturele, parcă ar fi viu.

— Ce i-o fi venit lui Saharov să-ţi dea asemenea cadouri ? întrebă Maria Fominişna, nedumerită.

— Zice că nu ştie ce să facă cu chimonourile. Broşa mi-a dăruit-o Serghei Vladimirovici, şi el o are tot de la Saharov.

— Saharov e isteţ şi foarte şiret. Nu face niciodată nimic pe degeaba. Fără îndoială că are nevoie de voi. Probabil că în curînd o să vă roage ceva, îi preveni Belîi.

— O să-i trimit o scrisoare de mulţumire, spuse Maria Fominişna.

Praporşcikul voi să-şi ia rămas bun.

— Unde pleci ? Cum, te duci la baterie, noaptea, pe jos ? se agită Varia. Mamă, de ce n-ar putea Serghei Vladimirovici să doarmă la noi, hai să zicem, în cabinetul lui tata ?

— Adevărat ! Rămîi, tinere ; mîine dimineaţa mergem împreună la Kondratenko, şi hotărîm definitiv ce să facem în sectorul grupării lui Romanovski, decise generalul.

— Perfect, exclamă Varia şi bătu din palme.

— Dumneata şi cu Varia sînteţi foarte buni prieteni, zîmbi Maria Fominişna.

— Îmi poartă de grijă cu multă atenţie. Îi sînt adînc recunoscător pentru aceasta şi-i preţuiesc mult prietenia, răspunse Zvonariov, roşind fără să vrea, sub privirea pătrunzătoare a Mariei Fominişna.

După o jumătate de oră, praporşcikul dormea în aşternutul curat, pe canapeaua moale de piele.

Înainte de a se culca, Maria Fominişna intră în odaia fiicelor sale. Katia se şi vîrîse sub plapomă, iar Varia, trăgînd nerăbdătoare de şuviţele lungi de păr, se pieptăna pentru noapte.

— Ah, cu cîtă plăcere mi-aş tăia coadele astea nesuferite ! Îmi dau numai bătaie de cap, spunea ea, enervată.

— Părul e podoaba fetei, răspunse Maria Fominişna. Piaptănă-te mai încet, nu te grăbi.

— N-am ce face cu asemenea podoabă !

— Tu n-ai, dar lumea, viitorul tău soţ, are.

— Nu mă mărit !

Katia izbucni în hohote de rîs.

— A, d-aia nu-ţi mai iei ochii de la Zvonariov şi eşti gata să te duci cu el călare pînă la capătul lumii !

— Ascultă Varia, spuse Maria Fominişna gravă : azi a fost la mine Vera Alexeevna ca peţitoare din partea prinţului Gantimurov.

— Bine, mamă, doar ai spus chiar tu că mai e pînă să mă gîndesc la măritiş.

— E adevărat ! Se pare însă că oamenii socotesc că eşti bună de măritat şi-ţi trimit peţitori.

— Sper că a plecat cum a venit ?

— I-am făgăduit c-am să-ţi vorbesc. Acum, voi, tinerii, hotărîţi totul, de capul vostru ; nu cereţi părerea celor mai vîrstnici, spuse Maria Fominişna, oftînd.

— Dar tu cum l-ai luat pe tata ? Se pare, că nici tu n-ai cerut voie bunicului şi bunicii ? replică Varia.

— Nu eşti tu în măsură să-ţi judeci părinţii, fetişcană neobrăzată ! se burzului mama Varei. Nu e vorba de noi, ci de tine.

— Mamă, să ne înţelegem : expediază pe toţi pretendenţii. Eu, măicuţo, mi-am şi făcut alegerea, şi n-am de gînd să mi-o schimb !

Maria Fominişna privi mirată chipul fiicei sale de o dată grav.

— Dar dacă nu te alege el ? întrebă ea.

— O să mă aleagă ! Aşi vrea să-l văd că n-o să mă aleagă ! Să îndrăznească ! rosti Varia cu încăpăţînare.

— Pe mine n-are decît să mă bucure, e un tînăr de treabă. Ei, somn uşor, fetelor, încheie Maria Fominişna, ieşind.

Zvonariov se trezi şi se îmbrăcă la iuţeală. Află însă că generalul plecase la Comandament.

— De ce nu m-a trezit nimeni ? o întrebă el pe Varia care îl întîmpină în uşa sufrageriei.

— Mai întîi, oamenii bine crescuţi dau bună dimineaţa : una la mînă. Al doilea : tata a spus să nu fii trezit din somn, ca să te mai odihneşti după oboseala de pe poziţii. În al treilea rînd : stai jos şi bea-ţi ceaiul ! porunci fata.

În sufragerie se mai aflau Maria Fominişna, Katia şi Vasea. Acesta, tuns chilug, radia de fericire, admirîndu-şi cămaşa şi pantalonii noi. Faţa lui rotundă, pistruiată, cu nasul cîrn şi cu ochii vioi, era plină de încîntare.

Cînd praporşcikul îşi ocupă locul la masă, băiatul îi zîmbi prietenos, ca unei cunoştinţe vechi.

— Dumneavoastră nu sînteţi un ofiţer de-adevărat, spuse el pe neaşteptate.

— De ce ?

— Aveţi pe piept o pasăre, Vasea arătă vulturul de aur, insigna absolvenţilor Institutului Tehnologic : înseamnă că nu sînteţi ofiţer, ci inginer.

După ceai, Zvonariov plecă cu Varia şi cu Vasea spre Oraşul-Nou.

— Hai cu mine pînă la spital ; în drum, o să trecem pe la Saharov, porunci Varia.

Ziua era mohorîtă, răcoroasă ; japonezii nu trăgeau asupra oraşului. De pe poziţii se auzeau, stins, focuri de arme şi bubuituri de tunuri. La debarcaderul artileriştilor, se legăna pe valuri o barcă singuratică, vopsită viu în galben, albastru şi roşu, pe etravă, în ambele borduri, se holbau doi ochi de peşte, iar de-a lungul bordajului şerpuia un dragon galben-trandafiriu, şi acesta cu ochii holbaţi înfricoşător. Barcagiul chinez se încălzea la soare.

— Hei, *hodea,* scoală, să mergem ! strigă Vasea, alergînd spre el.

Chinezul sări în picioare.

Varia şi Vasea se aşezară pe bancul din prova bărcii iar Zvonariov în spatele lor. Chinezul împinse barca de lîngă mal şi, mînuind vîsla cu dibăcie, o făcu să plutească repede pe apă. Vasea nu-şi mai lua de la el ochii, plin de admiraţie.

— Vai, ce bine e ! Am vrut şi eu să învăţ iula-iula [1] dar n-am putut de loc, spuse el. Aseară, eram gata să mă duc la regimentul 25. Acolo, slujeşte ca ostaş, tuşa Haritina : mi-ar fi găsit ea şi mie un locşor, dar aţi venit dumneavoastră.

— O cunoaştem pe Haritina. Uite, nenea e pe poziţii împreună cu ea. O să-i povestească totul despre tine.

— Merg şi eu cu dumnealui.

— Nu te las să te duci acolo.

Vasea rămase îngîndurat. La drept vorbind, ar fi vrut mult să se ducă pe poziţii, unde era „război de-adevărat", dar nu voia s-o supere pe „tanti Varia".

La ivirea lor, Saharov se ridică cu greu de pe canapea.

— V-am adus medicamentul ; dar arătaţi bolnav de-a binelea ; trebuie să vă internaţi imediat în spital, hotărî pe loc Varia. Vreţi să aranjez chiar acum ?

— Am auzit că la spitalul Crucii-Roşii e mai bine decît la dumneavoastră, la Spitalul Unit, ca îngrijire, alimentaţie, şi chiar ca personal medical...

— Sînt, pur şi simplu, mai bogaţi decît noi, au de toate. Pot să mă reped şi pînă acolo.

---

[1] A vîsli cu o singură ramă, aşezată într-o scobitură la pupa (n.t.).

— Nu îndrăznesc să vă cer această osteneală. A propos : cred că sînteţi de felicitat. Gantimurov a trecut adineauri pe la mine şi mi-a spus că Vera Alexeevna a avut inspiraţia să vă peţească personal.

Zvonariov privi mirat spre Varia.

— A fost aseară la noi şi a vorbit cu mama. L-am refuzat categoric. Gantimurov îmi inspiră repulsie.

— Între noi fie vorba, vă împărtăşesc antipatia faţă de el. Pe deasupra, mai există şi alte considerente, pentru care, nu pot decît să vă salut hotărîrea.

— Care anume, dacă nu sînt indiscretă ?

— Nu pot să vi le mărturisesc.

— Ei, dacă-i aşa, scuzaţi-mă. Şi acum, ne ducem şi vă aranjăm internarea în Spitalul împărăteasa Maria al Crucii-Roşii.

— Îmi permit să uzez de amabilitatea dumneavoastră pentru a trimite tatălui dumneavoastră un bileţel, într-o chestiune de serviciu. Saharov se aşează la masă. Asta-i tot, adăugă el, după cîteva clipe, întinzînd Varei un pliculeţ. Serghei Vladimirovici, nu vrei să rămîi cu mine, cît lipseşte domnişoara ? propuse el.

— Cu cea mai mare plăcere, acceptă praporşcikul.

Varia plecă împreună cu Vasea.

— Nu cunosc natura raporturilor care există între dumneata şi *mademoiselle* Belaia, dar, fără îndoială, că sînteţi foarte buni prieteni.

— Atît şi nimic mai mult.

— Perfect. Voiam să te previn că Gantimurov are sifilis ereditar. A încercat şi o să mai încerce să-i ceară mîna. Ca buni prieteni ai datoria s-o previi despre acest lucru.

— Ar fi cam lipsit de tact din partea mea. E preferabil să-i aduc acest lucru la cunoştinţă chiar generalului.

— I-am scris şi eu, dar pentru orice eventualitate, te pun şi pe dumneata la curent. Prinţul jinduieşte dota domnişoarei Belaia.

— Cum, e atît de bogată ?

— Are ceva avere. Iar prinţul, în treacăt fie vorba, e un om incorect. Ţi-aşi povesti eu multe, dar, din păcate, eşti un musafir foarte rar. Sper că n-ai să mă uiţi cînd voi fi la spital ?

— Voi căuta să vă vizitez oricînd îmi va fi posibil. Varia, bineînţeles, o să vă viziteze zilnic.

Se auzi o bătaie în uşă şi intră Fok. Saharov se crispă, parcă l-ar fi durut ceva.

— Mă doare capul grozav, excelenţă. Vă rog să mă scuzaţi că nu v-am ieşit în întîmpinare.

— Stai jos, Vasili Vasilievici, stai jos. Dumneata ai nevoie de un calm absolut, îl linişti Fok.

— Cred c-am să mă internez în spitalul Crucii-Roşii...

— Ai să faci foarte bine ! În ultimul timp, cu ajutorul dumitale, am cunoscut destul de bine modul în care trebuiesc conduse întreprinderile Tifontai şi, dacă va fi cazul, voi putea să te înlocuiesc provizoriu, supraveghindu-ţi personalul chinezesc. În ceea ce priveşte coţcarii şi potlogarii, am ochi ager. Nu degeaba mi-am făcut stagiul în jandarmerie !

— Vă voi fi recunoscător. Îmi veţi face un serviciu de nepreţuit.

— Totul pe lumea asta se plăteşte cu aur : şi viaţa, şi onoarea, şi conştiinţa : totul e de vînzare, dragă Vasili Vasilievici ! Întrebarea e doar aceasta : ce preţ are cutare sau cutare lucru.

Varia se întoarse, întrerupîndu-le convorbirea.

— Peste o oră puteţi să vă prezentaţi la spitalul „Împărăteasa Maria". Deocamdată, veţi sta într-o cameră cu două paturi ; pe urmă, veţi fi mutat într-o rezervă cu un singur pat. Am să trec pe la dumneavoastră în fiecare zi, iar la nevoie, voi face şi de gardă.

— Nici nu ştiu cum să vă mulţumesc, dragă domnişoară. Vă rămîn îndatorat pentru toată viaţa.

Varia şi Zvonariov plecară.

Rămas între patru ochi cu Saharov, Fok schimbă tonul numaidecît :

— Întrucît te internezi în spital, trebuie să mă pui la curent cu toate legăturile.

— Cu alte cuvinte, vreţi să-mi faceţi vînt, sub acest pretext binevenit, nu ? întrebă Saharov cu un zîmbet veninos. Vă previn că dacă-mi compromiteţi situaţia în Arthur, am să desvălui în presa internaţională rolul dumneavoastră.

— Dragă Vasili Vasilievici, cum ai putut să rosteşti asemenea cuvinte ! Poate că sînt un ticălos, dar nătărău nu, în niciun caz. Nu, prietene dragă, hotărît, eşti bolnav, eşti grav bolnav ! Internează-te, fă-te bine cît mai curînd. O să mai colaborăm noi amîndoi mult şi prieteneşte, spre binele amîndurora, încheie Fok cuprinzîndu-l pe după umeri.

Căpitanul îl privea pe sub sprîncene, cu neîncredere, căutînd să-şi dea seama unde sfîrşea comedia şi unde începeau sentimentele de adevărată prietenie.

— Aşi dori să vă cred, excelenţă, bombăni el surd, în cele din urmă.

— E un prost, drăguţule, acela care crede în cineva sau în ceva. N-au decît să creadă băbuţele bisericoase. Noi, oamenii rea-

liști, trebuie să *știm*, nu să credem, răspunse Fok, apăsînd pe cuvîntul *știm*. Ei, și acum, fă-ți pregătirile de plecare, adăugă el, de astădată, pe un ton aferat.

Ținîndu-se cu mîna de cap, Saharov se apropie de un dulap secret și luă din el un teanc de hîrtii :

— Aici, veți găsi tot ce vă interesează în privința legăturilor mele.

Fok le aruncă o privire nepăsătoare, le împături și le vîrî în buzunarul de la piept al vestonului. Fața lui era netulburată, de nepătruns.

— Am reușit s-o conving pe Vera Alexeevna s-o pețească pentru derbedeul acela de Gantimurov pe fiica lui Belîi. Să sperăm că acum poliţele lui își vor recăpăta valoarea. Adineaori o priveam pe fetișcana ceia, și, zău, îmi părea rău că va fi soția unui ticălos ca prințul.

„Nu va fi !“ își zise în sine Saharov și porunci ordonanței să-i aducă trăsura.

În seara aceleași zile, Fok, cu ochelarii pe nas, ședea la biroul său și cu o tipicărie pur nemțească, studia registrele contabile ale întreprinderilor Tifontai. Ordonanța intră și anunță sosirea lui Gantimurov.

— Am suferit un eșec la *mademoiselle* Belaia. Vera Alexeevna tocmai mi-a făcut cunoscut că mi s-a refuzat categoric cererea, spuse prințul, fără să salute.

— Cine ți-o sta în cale ? Nu cumva *praporul* acela îmbujorat ?

— Nu, ticălosul de Saharov. El a destăinuit soților Belîi, că am sifilis ereditar.

— Știi sigur acest lucru ?

M-a mai amenințat o dată că va dezvălui totul lui Belîi.

Prințul se sculă și începu să se plimbe nervos prin cameră.

— L-aș sugruma cu mîinile mele pe nemernicul acesta !

— De ce ? Pentru că a salvat o fată cinstită de o boală care nu iartă ? Ce tablou demn de ochii zeilor !

— Am să-l omor ; nu-mi scapă el !

— În ceea ce mă privește n-am ce obiecta. Chiar te previn : dacă nu-l scoți din circuit, cum ai să știi, pe Saharov, te trimit în fața curții marțiale pentru înaltă trădare, declară Fok sever. Nu te mai reții, porucik prinț Gantimurov, încheie el, zîmbind ironic și rece ca de obicei.

Palid, prințul luă poziția de drepți, zornăindu-și pintenii și părăsi cabinetul fără să salute.

Capitolul II

Odată cu întoarcerea lui Jukovski la bateria *B*, Zvonariov, după o absenţă de aproape două săptămîni, se întoarse la Zaliternaia, ceea ce îl bucură nespus pe Boreiko.

— Ţi-am dus dorul, prietene, spuse el, tunător. Aici, am chibzuit multe împreună cu ostaşii. O să ne apucăm să săpăm nişte galerii sub tranşeele japoneze şi să le aruncăm în aer. Ei au ajuns aproape de fort; trebuie să facem lucrări de contra-minare.

— Du-te la statul-major al lui Kondratenko şi expune-i planul de acţiune. El preţuieşte mult şi încurajează orice iniţiativă, mai ales a ofiţerilor inferiori şi a soldaţilor.

Porucikul clătină din cap, a împotrivire:

— Eu ştiu să înjur şefii, dar nu mă pricep să stau de vorbă cu ei. Fă tu treaba asta, Serioja. Doar eşti de-ai casei, la toate comandamentele, la toţi generalii şi la fiicele lor. Da, ca să nu uit: ce mai face fecioară-ta războinică?

— Acum are un băieţaş. A cules din drum un copil orfan, şi, ca să zic aşa, l-a înfiat.

— Pe el l-a înfiat, pe tine te-a adoptat, aşa că o să iasă din război cu o familie întreagă! glumi porucikul.

Intră furierul Pahomov cu un teanc de hîrtii, întrerupîndu-le conversaţia.

— Noroc, Pafnutiici! Cum vă merg furtişagurile, ţie şi ştabs-căpitanului, pe Utios? îl luă în primire Boreiko.

— Să trăiţi! nu ne ţinem de furtişaguri.

— Vorbă mare dar fără crezare! Ei spune: ce vînt te-aduce?

— Vă aduc o veste proastă: a venit ordin să se predea toate prisosurile de alimente la intendenţă.

— Noi n-avem prisosuri.

— Domnul ştabs-căpitan a raportat că aveţi.

— N-au decît să ia de la el, dacă are; la companie, nu-s.

Mîine vin la Utios nişte intendenţi, ca să ia totul în primire.

— Ivan! Să vină Rodionov şi Zaiaţ, îi strigă Boreiko ordonanţei.

Rodionov şi Zaiaţ se înfiinţară de îndată.

— Ordin, Înălţimea voastră! rostiră cei doi ostaşi, stînd smirnă.

— Timofeici, alege numaidecît zece oameni cu arme şi cu cartuşe de război. Mergeţi cu mine la Utios, anunţă porucikul.

— Ascultă, Boris, ce-ţi mai trece prin cap? se nelinişti Zvonariov.

— Mă duc să salvez rezervele noastre. Dacă nu mi se dau cu binişorul, le iau cu forţa.

— Ce, ai înnebunit ? Cel puţin telefonează-i lui Jukovski, vorbeşte cu el.

Acum nu mai e el stăpîn pe Utios, iar cum oi descurca-o cu Andreev, o s-o văd la faţa locului.

Curînd, toată echipa mărşăluia în urma porucikului.

Îndată ce se întunecă, sosiră la baterie trei căruţe cu provizii, escortate de tunari înarmaţi.

— Descărcaţi la iuţeală, şi duceţi-vă îndărăt, pînă nu sosesc cei de la intendenţă ! strigă Rodionov. Domnul porucik vă aşteaptă acolo.

Praporşcikul îl întrebă ce se petrecuse la Utios.

— Una caldă, una rece, înălţimea voastră ! Porucikul ne-a dat ordin să deschidem beciul şi să încărcăm alimentele în căruţe. Ştabs-căpitanul s-a repezit afară : a ţipat la ostaşi, i-a ameninţat că or să fie daţi în judecată şi împuşcaţi, dar porucikul, doar dădea din mînă : slăbeşte-mă, odată. Apoi a venit noul comandant, unul bărbos. A început şi el să răcnească. Dar poţi să te pui cu porucikul nostru ?

Betegii, cînd au văzut că vrem să le luăm merindele, au tăbărît pe noi, cu bastoane şi cu cîrje — cît pe ce să ne dea peste cap. În vreme ce ei făceau gălăgie, noi am încărcat căruţele.

Peste puţin se ivi şi Boreiko.

— Cunoşti drumul spre bateria *A* ? îl întrebă el pe Zvonariov. Într-acolo sînt nişte adăposturi neisprăvite. Acolo trebuie să depozităm provizoriu alimentele, numai pentru noaptea asta căci s-ar putea să vină după noi şi să ni le ridice. Du-te tu cu ele, Serioja. Eu rămîn aici să-i întîmpin pe musafiri.

O clipă după aceea Zvonariov porni cu căruţele încărcate spre locul indicat de Boreiko.

Praporşcikul nici nu ajunse acolo, cînd deodată, pe poziţii se dezlănţui un schimb de focuri destul de viu. Bateriile fortăreţei, la început mute, deschiseră şi ele focul curînd, una după alta. Peste puţin, canonada vuia pe tot frontul de est. Bateria *B* şi Zaliternaia erau luminate şi ele de tir. Neliniştiţi, tunarii se grăbeau să descarce căruţele.

Praporşcikul lăsă lîngă depozit un post de pază format din trei oameni şi porni repede înapoi, spre Zaliternaia. Îl găsi pe Boreiko în adăpost. Acesta îi întinse un proces verbal pentru a-l semna. În el scria că în apropiere de Zaliternaia, fuseseră distruse de proiectile trei căruţe cu alimente şi omorît un cal.

— Într-adevăr, a fost fărîmată o căruţă şi omorît un cal lîngă postul de prim-ajutor. Acum, cărăm totul încoace şi se cheamă că am făcut o treabă bună, spuse Boreiko, vesel. O să semneze şi Nikolai Vasilievici, iar Cij şi intendanţii au să rămînă mofluzi.

Dimineaţa, Belîi şi Kondratenko sosiră la baterie. Boreiko îi raportă lui Belîi totul deschis. Generalul rîse şi iscăli pe loc actul care-i fu prezentat.

— Totuşi, va trebui să împărţiţi cu cei de la intendenţă alimetele rămase pe Utios, îl avertiză el. Oricum, aţi izbutit să puneţi mîna pe o bună parte din ele.

Porucikului nu-i mai rămînea decît să se declare de acord cu această propunere.

În timp ce Belîi stătea de vorbă cu Boreiko, Kondratenko îl chemă de o parte pe Zvonariov :

— Serghei Vladimirovici, am din nou anumite planuri, în legătură cu dumneata. Acum, începe o nouă etapă a luptei pentru Arthur, războiul subteran, cu galerii de minare. Ce zici, ai vrea să-ţi dai concursul ?

— Bucuros, dar în privinţa asta, sînt cu totul profan !

— Nu face nimic, ai să înveţi. Am de gînd să te trimit, mai întîi, la dispoziţia lui Serghei Alexandrovici Raşevski, ca ajutor al lui. El comandă întreg sectorul de apărare, de la bateria *B* pînă la fortiful 3. Activitatea se va concentra la forturile 2 şi 3. Bineînţeles, e primejdios, dar şi interesant.

Aflînd despre cele plănuite în privinţa lui Zvonariov, Belîi protestă :

— Am nevoie de el la Comandament. Nu mai dispun decît de doi ingineri : de el şi de Gobiato. Pe acela, mi l-au luat marinarii, pentru o lucrare secretă, iar pe el, vreţi să mi-l luaţi voi acum...

— Vasili Feodorovici, mă oblig să vi-l dau înapoi, îndată ce va fi nevoie, teafăr şi nevătămat, stărui Kondratenko.

— Obligaţia aceasta nu v-o puteţi lua cîtuşi de puţin, de vreme ce-l trimiteţi în sectorul cel mai periculos.

— Bun e dumnezeu, să sperăm că nu se va întîmpla nimic. Vei prelua noua dumitale funcţiune mîine sau poimîine, îl preveni Kondratenko pe Zvonariov.

Boreiko fu şi el foarte nemulţumit de noua misiune încredinţată prietenului său :

— Treci prin baterie ca o scînteie în zbor şi iar dispari ! bodogănea el. Nu poţi deloc să rămîi locului, ca orice om care se respectă.

Aflînd despre misiunea lui Zvonariov, Blohin se înfiinţă neîntîrziat în adăpostul ofiţerilor.

— Ei, ce-ţi doreşte inima ? îl întrebă Boreiko.

— Înălţimea voastră, daţi-mi voie să mă duc cu domnul praporşcik, să-l arunc în aer pe gălbejit, de sub pămînt.

— Şi eu cu cine rămîn ?

— Da' parcă aveţi puţini oameni !

— O fi, dar n-am decît un purec...

— Puteţi face rost şi de altu' — cîţi sar în jur !

— Ei, cînd găsesc altul, îţi dau drumul.

Ostaşul ieşi oftînd.

Nu mult după aceea, sosi Rodionov şi-şi exprimă aceeaşi dorinţă:

— Înălţimea voastră, ca miner, sînt obişnuit cu săpăturile sub pămînt.

— Dar aici ce-ţi lipseşte ?

— Mor de plictiseală ! Rareori azvîrle bateria cîteva obuze, şi apoi iar tace, timp de o săptămînă.

— Nici eu nu zburd de bucurie. Pesemne însă c-o să ne înveselească curînd prăpăditul de japonez cînd o să se repeadă la asalt. Iar dacă ţi s-a urît fără treabă, ocupă-te de Haritina, e muiere nurlie !

— Înălţimea voastră, am nevastă. Şi apoi, în privinţa Haritinei, are băsmuitorul nostru socotelile lui.

— Nu, Timofeici, nu te las să pleci nicăieri, tu eşti mîna mea dreaptă la baterie.

Curînd se ivi şi Iurkin.

— Ei, comedie ! Ce naiba, tu habar n-ai de minări ! se răsti Boreiko la el.

— Păi, minele sînt aruncate în aer cu ajutorul firelor electrice, iar eu, ca telefonist, ştiu să întind firele şi să le leg de baterie, răspunse dezgheţat ostaşul.

— Naiba să te ia ! Poţi să te duci, dacă te ia praporşcikul.

Pe înserate, Iarţev bătu încetişor la uşă şi-l rugă sfios pe Zvonariov să-l ia cu el la lucrările de minare.

— Da' cu Haritina, cum rămîne ? întrebă Boreiko.

Ostaşul se înroşi ca focul.

— Nici nu mă bagă în seamă. Indrugă şi leţii la bîrfeli, din pizmă, dar eu, vorba ceea, n-am cu ea nici în clin, nici în mînecă.

— O întreb eu pe Haritina dacă-i adevărat ce spui !

— Pe cinstea mea că n-am nimic cu ea ; numai să nu-i spuneti cine ştie ce, că se supără pe mine.

— Şi ce te-ai speriat ? Vrei să te baţi sub pămînt, cu japonezii, şi ţi-e frică de o muiere ? Ei, bine, n-am să vă las pînă nu vă văd cununaţi ! hotărî porucikul.

— E voie ? se auzi afară o voce de femeie.

Boreiko sări ca ars, se încheie repede la veston, aruncă o privire împrejur ca să vadă dacă e totul în ordine.

— Cine-i ? întrebă Zvonariov.

— Ele... răspunse Boreiko, scurt, fără a preciza cine anume şi se repezi la uşă. Poftiţi, intraţi !

În prag se ivi Olia Selenina, urmată de Liolia, de Varia şi de Stah. Vasea încheia procesiunea, cu nişte sufertaşe în mîini.

— Nu v-aţi aşteptat la o asemenea invazie, aşa-i ? întrebă Olia, dînd mîna cu Boreiko al cărui chip se lumină îndată. Ne-am gîndit să vă facem o vizită, cu toată societatea.

— Ne pare foarte bine ; poftiţi...

— Varia ne-a îndemnat să facem o plimbare pînă aici...

— Nu-i adevărat ! Stah voia să vadă tranşeele bateriei *B*, iar noi am hotărît să-l însoţim pînă la Zaliternaia, protestă Varia.

— ... unde mai pui că aici se află Serioja Zvonariov, o înţepă prompt Boreiko. Dar ce-i cu băieţaşul ăsta ? urmă el, observîndu-l pe Vasea.

— E fiul Variei, răspunse Olia.

— Nu mai spune ! Habar n-aveam că amazoanele scot pe nepusă masă la iveală copii atît de mari.

— Ia nu face pe ageamiul ! îl repezi Varia, încruntîndu-se.

— Cum te cheamă, eroule ? întrebă porucikul.

— Vasea.

— A, va să zică, tu eşti ăl de a fost găsit nu demult în drum ? Eşti slăbuţ, firav ! Trebuie să mănînci zdravăn !

Punînd pe masă sufertaşele, băiatul se ascunse în spatele Varei, privind cu teamă spre uriaşul porucik.

— Haideţi afară. Aici nu încăpem cu toţii, propuse Liolia.

— Cunoşti bine tranşeele infanteriei din faţa bateriei *B* ? îl întrebă Stah pe Zvonariov. Sînt numit comandant al acestui sector de apărare, în locul lui Şmetillo.

— Şi el unde e mutat ?

— Deocamdată e trecut la odihnă, în rezervă. Va fi numit mai tîrziu, după nevoie. Te duci adesea în tranşeele tiraliorilor ?

Zvonariov îl puse la curent cu situaţia bateriei şi-i spuse ce misiune i se dăduse.

Boreiko îşi conduse musafirii prin baterie. Varia dădea ziua bună ostaşilor cunoscuţi.

— Văd că eşti ca acasă aici, se miră Olia.

— Dumneaei a fost cu noi la Kindjou şi în timpul atacurilor din august, lămuri Dodionov. Pansa răniţii.

— Şi ne miluia cu votcă, adăugă Blohin. De mult nu i-am mai simţit gustul !

— Cum porucikul nu te cinsteşte deloc ?

— Păi, dacă s-a lăsat şi dumnealui ! oftă ostaşul amărît. Eh, din cînd în cînd, îi mai trage dumnealui cîte un păhărel.

— A, va să zică, tot mai bea ? îl iscodi institutoarea.

— Da ce, un păhărel e băutură ? Ehei, dac-aţi şti ce-i trăgea altădată !

— S-a zis cu Ursul îi şopti Varia lui Zvonariov. Să vezi ce-o păţeşte cu Olia ! El o asigură tot timpul că s-a lăsat de băutură...

Vasea dădea tîrcoale tunurilor şi nu se mai sătura privindu-le.

Chiar se căţără pe un afet, dar fu dat jos îndată, şi atunci se strecură într-un adăpost.

— Ce cauţi acolo, zvăpăiatule ? îl luă la rost Blohin. Te pomeneşti că mai şi şterpeleşti ceva !

Jignit, băiatul se întoarse lîngă Varia.

Dinspre bucătărie se iviră Şura şi Haritina, amîndouă cu nişte legăturele în mîini.

— Bună ziua, Şura ! îşi salută Varia colega.

Un pic ruşinată, fata dădu legăturica Haritinei şi se apropie de grupul vizitatorilor.

— Vaseotka Zuev ! strigă Haritina dînd cu ochii de băiat. Ce-i cu tine aici ? Taică-tu te-o căuta prin tot oraşul !

— Tata nu mai este... l-au omorît, răspunse Vasea şi suspină adînc, gata să izbucnească în plîns.

— Ce vorbeşti ! Dar cînd s-a petrecut asta ? îl întrebă Haritina.

Ştergîndu-şi lacrimile cu pumnii, Vasea îi povesti ce se întîmplase.

— Orfănelule, copil sărman ! îl compătimi tînăra femeie, mîngîindu-l pe cap. Cine o să aibă acu grijă de tine ?

Uitînd că e ostaş, Haritina îl căina pe băiat, tînguindu-se femeieşte. Varia se apropie de ea :

— L-am luat la mine şi, deocamdată, i-am găsit un locşor la Spitalul Unit, îi spuse ea.

— Purtaţi-vă frumos cu orfanul surioară ! o rugă Haritina. Sînteţi tînără ; la mînie s-ar putea să-l loviţi, şi gîndiţi-vă că bietul copil n-are nici tată, nici mamă. Ce ar fi să mi-l daţi mie, domnişoară ?

— Dar dumneata stai în tranşee, în linia întîia, n-are ce căuta acolo un copil.

— Ar putea să rămînă aici, la Zaliternaia, iar eu aş veni cît mai des să-l văd.

— N-o să îngăduie porucikul Boreiko, şi, pe deasupra, la spital e mai puţin primejdios.

— Acolo miroase urît a bolnavi, protestă pe neaşteptate Vasea. Cînd stai mai mult printre ei, ţi se taie pofta de mîncare !

— Las' că te obişnuieşti.

Stînd deoparte, cele două învăţătoare, Boreiko şi Stah le ascultau vorbele.

— Auzi, Haritina, schimbă-ţi nădragii cu fusta, o sfătui Boreiko. Te cunun la iuţeală cu unul din voinicii mei, şi atunci — stai la bucătărie împreună cu băieţaşul. Aşa totul ar fi în ordine.

— Nu-l dau nimănui pe Vasea, protestă Varia.

— Dar el nu-i un lucru ca să-l dai, ori să nu-l dai, interveni Olia. Ia spune, drăguţule, unde-ţi place mai mult ?

Vasea privi obrazul duios al Haritinei, cel sever al Varei, se uită la învăţătoare, la Boreiko şi la Zvonariov şi dădu neputincios din mîini, neştiind ce să răspundă.

— Ei, dacă nu-ţi place la mine du-te la Haritina, hotărî Varia în locul lui.

Vasea o privi speriat. Nu uitase încă ce făcuse Varia pentru el, iar pentru viitor, punctul principal de atracţie era echipa de biciclişti, în care fata îi promisese că-l va înscrie. Pe de altă parte, Haritina, cu blîndeţea ei, îi era mai plăcută, mai aproape de suflet. Copilul se apropie de Varia, tăcut, trist :

— Atît timp cît tuşa Haritina e ostaş, vreau să stau la matale, rosti el, aproape în şoaptă. Dar să merg cu cicleta.

— Aha, puiule, prichindelule, dar eşti şiret ca un om în toată firea ! rîse Boreiko.

— Trebuie să mă duc la Şmetillo. N-ai vrea să mergi cu mine ? îl rugă Stah pe Zvonariov.

— Cu plăcere ; poate că merge şi Haritina cu noi.

— Numai o clipă, înălţimea voastră, să iau rufele, răspunse ostăşeşte Haritina.

— Vă aşteptăm aici, îi spuse Liolea lui Stah. Dar să nu stai mult.

Cei doi ofiţeri şi Haritina ieşiră.

Soarele scăpăta în dosul şopcilor ; ceaţa înserării umplea văile. Pe poziţii izbucneau împuşcături răzleţe, alternînd cu rafale scurte de mitralieră.

Peste puţin se întîlniră cu Denisov, fostul feldvebel al detaşamentului de cercetaşi. Zărindu-l pe Stah, acesta luă poziţia de drepţi şi strigă răsunător : „să trăiţi !“. Bucuria feldvebelului nu mai avu margini cînd află că Stah fusese numit la comanda sectorului.

— Înălţimea voastră, Evstahi Kazimirovici, daţi-mi voie să chem îndată pe toţi băieţii noştri ! striga Denisov luînd-o la goană.

O clipă după aceea, vreo douăzeci de tiraliori, bucuroşi, emoţionaţi, veneau fuga în întîmpinarea porucikului, umplînd toată tranşeea.

— Bună ziua, voinici ! le strigă el.

Drept răspuns, soldaţii răcniră „să trăiţi !“ atît de tunător, încît japonezii speriaţi traseră mai multe salve de puşcă.

— Auzi, Evstahi Kazimirovici, te salută şi japonezii cu prilejul sosirii pe poziţii, spuse Zvonariov, zîmbind.

— Zilele acestea, o să stăm de vorbă mai îndeaproape cu ei, răspunse Stah, şi începu să pună soldaţilor felurite întrebări cu privire la poziţie, la hrană, la pierderi.

Şmetillo se ivi, apropiindu-se încet de soldaţi.

— Ce-i gălăgia asta, de ce faceţi atîta larmă ? strigă el de departe.

— Totul e în ordine, Ignati Bronislavovici. Stau de vorbă cu vitejii dumneavoastră, răspunse Endjeevski, salutîndu-l pe căpitan. Mîine vă schimb împreună cu cercetaşii mei.

— În sfîrşit, sîntem retraşi din linia întîia ! De o lună şi mai bine ne mănîncă păduchii aici ! Vă pare bine că mergem la odihnă ? îi întrebă Şmetillo pe soldaţi.

Aceştia se foiau pe loc în tăcere.

— Cum, nu vă pare bine ? se miră căpitanul.

— Înălţimea voastră, daţi-ne voie să rămînem cu domnul porucik Endjeevski, spuse Denisov în numele tuturor.

— Cum adică, să rămîneţi ? Să vă mutaţi cu toţii în detaşamentul de cercetare ?

— Cei care au fost şi mai înainte la domnul porucik, şi încă vreo zece oameni. Am fost împreună cu Evstahi Kazimirovici încă dinainte de război. Am fost şi la *Kindjova*, şi la trecători. Ca să zicem aşa, ne-am obişnuit cu dumnealui.

— Chestia asta trebuie discutată cu comandantul regimentului. Cum, patruzeci de tiraliori de-ai mei, cei mai buni, să plece deodată la cercetaşi ? Asta nu-i glumă. Şi chiar mă mîhneşte. Cred că n-aţi dus-o rău la mine.

— N-am dus-o rău, înălţimea voastră ; aţi avut grijă de noi, răspunseră tiraliorii.

— Atunci ?

— Am fost cu domnul porucik înainte să vă cunoaştem pe dumneavoastră şi dumnealui ne ştie pe toţi, spuseră ostaşii cam încîlcit.

— Cum doriţi ! răspunse Şmetillo, dînd din mîini încă jignit. I-ai vrăjit cu totul Evstahi Kazimirovici.

— Înălţimea voastră, mă luaţi şi pe mine ? întrebă abia auzit, Haritina, care îşi croise drum pînă la Stah.

— Ce ziceţi băieţi, e ca ai noştri ? îi întrebă Endjeevski pe ostaşi.

— Este ! E o muiere aprigă, îi rămîne şi pe unii ostaşi, răspunseră ei.

— Poţi să vii, hotărî Endjeevski.

— Dar cu Zaliternaia cum rămîne ? întrebă Zvonariov.

— Am să viu şi pe acolo în ospeţie, făgădui Haritina, zîmbind.

— Să ştii că ţi-am ales un logodnic, urmă Zvonariov. Dar de Vasea ai uitat ?

Haritina oftă adînc şi rămase pe gînduri. Îi era greu să se despartă de tiraliorii cu care se obişnuise ; nu voia să renunţe la viaţa de cercetaş care o atrăgea prin primejdiile ei, dar, totodată, îi era dor de copilul pe care îl îndrăgise.

— Am să mă gîndesc pînă mîine, hotărî ea în cele din urmă.

— Bine. Asta înseamnă că i-ai îndrăgit într-adevăr pe artilerişti spuse zîmbind Stah.

— Mi-e milă de băieţaşul orfan, răspunse Haritina şi plecă.

Endjeevski şi Zvonariov intrară o clipă în adăpost, la Şmetillo, şi după aceea plecară înapoi spre baterie unde ajunseră tocmai cînd se făcea apelul de seară. La lumina unui felinar, Radionov striga după o listă numele soldaţilor aliniaţi în spatele tunurilor. Boreiko frunzărea nişte hîrtii ceva mai încolo lîngă un foc. Musafirii beau ceai la o măsuţă aşezată lîngă adăpost. Vasea aţipise, cu capul pe genunchii Varei.

După ce făcu apelul, Rodionov se prezentă la Boreiko şi dădu raportul :

— La apelul de seară, bateria n-are nici o lipsă. În timpul zilei, nu s-a întîmplat nimic. Ordonaţi să se cînte rugăciunea ?

— Aşteaptă. O să citesc un ordin al comandantului apărării terestre, generalul Kondratenko. Boreiko se apropie de ostaşi. Adu-ncoace felinarul.

Zvonariov şi Endjeevski îi urmară, vrînd să audă despre ce e vorba. Curioasă, Varia puse capul băiatului pe genunchii Liolei şi veni după ei.

Porucikul îşi drese glasul şi începu cu glas tunător, de protodiacon :

„ORDINUL NR. 35
PE FORŢELE TERESTRE DE APĂRARE ALE FORTĂREŢEI PORT-ARTHUR

25 septembrie 1904.

Rog pe toţi domnii ofiţeri să explice ostaşilor că apărarea dîrză a fortăreţei, mergînd pînă la sacrificiul vieţii, este necesară nu numai ca o îndatorire impusă prin jurămîntul depus, ci şi prin deosebita importanţă pe care Port-Arthurul o are pentru Rusia ca port necesar în Extremul Orient. În afară de aceasta, apărarea îndîrjită pînă la ultima picătură de sînge, fără gînd de retragere, este impusă şi de faptul că japonezii au obiceiul să ucidă pe prizonieri, fără îndoială că vor face un masacru general, în caz de izbîndă. Dată fiind deosebita însemnătate a Port-Arthurului, nu numai împăratul, dar şi toată marea noastră Patrie urmăreşte cu încordare desfăşurarea luptei de apărare şi întreaga lume o priveşte cu interes. Aşadar, să nu ne precupeţim eforturile şi viaţa, să îndreptăţim încrederea ţarului, a Rusiei, maica noastră, ţinînd sus, cu vrednicie, gloria armelor ruseşti în Extremul Orient.

Acest ordin va fi citit în toate companiile, bateriile, sotniile şi secţiile.

Semnat în original de Comandantul Apărării Terestre a Port-Arthurului,

general maior
Kondratenko"

— Aţi înţeles cu toţii ? întrebă Boreiko, după ce isprăvi de citit.

— Da. Am înţeles : să apărăm, adică, Port-Arthurul, ca pe însăşi Rusia ! răspunseră ostaşii în cor.

— Pentru rugăciune, descope-riţi ! Începe, Belonogov, ordonă Boreiko.

Varia şi Zvonariov cinară în baterie. După ce isprăviră, fata îşi puse coatele pe masă şi-l privi fix pe praporşcik.

— Aşadar, pentru ce ai cerut să fii mutat la lucrările de minare ? Doreşti să ai faimă de erou ?

— Da de unde ! Încă de la Kindjou ai constatat, cu ochii dumitale, că sînt fricos ca un iepure şi, desigur, că ai şi comunicat fără întîrziere această constatare tuturor prietenilor şi cunoştinţelor dumitale.

— De ce mă întărîţi mereu ? ! Cînd n-o să ai ce mînca, o să-ţi aduci aminte de mine, replică Varia, ridicîndu-se de la masă. Rîzînd încetişor. Zvonariov o urmă.

Cele două institutoare, cu mîinile petrecute pe după umeri, Şura Nazarenko şi Vasea ascultau corul improvizat, sub conducerea lui Boreiko, care dădea de zor din mîini.

— Foarte frumos ! lăudă Stah corul cînd acesta termină rugăciunea. Greu de spus, cine-i mai la înălţime, corul, ori dirijorul.

— Olga Semionovna, dumitale cum ţi-a plăcut ? întrebă poruncikul.

— Nu-i rău. Dar nici copiii noştri, la şcoală, nu cîntă mai slab, răspunse fata cu o prefăcută nepăsare.

— Înălţimea voastră, domnul căpitan de la infanterie vă roagă să deschideţi focul asupra obiectivului numărul 6 ! vesti telefonistul de serviciu, răsărind deodată în faţa lui Boreiko.

— La tunuri ! răcni porucikul.

Tunarii se repeziră spre piese.

— Baterie, foc de salvă ! comandă Boreiko.

— Secţia întîia, gata !

— A doua, gata !

— Foc !

Patru trombe de flăcări luminară pentru o clipă ostaşii lipiţi de parapet, pe cele două institutoare, care şedeau deoparte, asurzite de bubuituri, şi pe Vasea, care, îngrozit, o rupsese la fugă. Tunurile reveniră numaidecît la loc şi porucikul repetă îndată comanda ; bubui încă o salvă, urmată de altele două.

— Infanteriştii vă mulţumesc şi vă roagă să încetaţi focul, raportă telefonistul.

— Încetarea ! Ştergeţi piesele ; apoi cîntăm mai departe.

Soldaţii se apucară să şteargă repede tunurile.

Institutoarele îşi luară rămas bun.

— Vă mulţumim, dragi ostaşi, pentru cîntecele voastre minunate, se adresă Olia tunarilor. Demult n-am mai trăit clipe atît de frumoase.

— Mai poftiţi pe la noi, domnişoară, răspunse Rodionov în numele tuturor.

— Venim neapărat ; la revedere ! făgădui Olea.

Zvonariov încă nu se trezise bine din somn, cînd locotenent-colonelul inginer Serghei Alexandrovici Raşevski intră în adăpost, zgribulindu-se înfrigurat de răcoarea dimineţii.

— Serghei Vladimirovici, scuză-mă că te deranjez la o oră atît de matinală, rosti el, grasеind uşor şi mîngîindu-şi barba neagră, deasă. Te rog, nu te scula. Am intrat pentru o clipă ca să ne înţelegem cînd şi unde ne întîlnim.

— Oricînd şi oriunde, domnule locotenent-colonel, răspunse Zvonariov.

— Să ne înţelegem de la început : pentru dumneata sînt Serghei Alexandrovici. Dumneata eşti rezervist şi nu ţiu să mi te adresezi cu titulatura oficială. Ieri, Roman Isidorovici mi-a făcut o mare bucurie, anunţîndu-mi mutarea dumitale la mine. Deşi nu ne-am întîlnit prea des pînă acum totuşi mi-ai făcut întotdeauna o impresie favorabilă, ca om şi ca inginer.

— Vă sînt foarte recunoscător pentru o asemenea apreciere, măgulitoare pentru mine. Mă voi strădui s-o îndreptăţesc pe cît îmi va sta în puteri.

— Nu mă îndoiesc de aceasta. Acum, să trecem la treburi. Te rog să fii la orele unsprezece la statul-major al frontului de apărare de est, lîngă masivul Skalistîi. Acolo, vom discuta planul lucrărilor subterane împreună cu generalul Nadein şi cu comandanţii fortu-rilor. Şi acum, la revedere. Îţi cer încă odată scuze pentru deranj. Aplecîndu-se uşor în uşă, Raşevski ieşi din adăpost.

Peste puţin, Boreiko intră cu paşi greoi — fusese de serviciu noaptea, la postul de observaţie al comandantului. Rebegit de frig, se grăbi să se încălzească.

— Iva-an ! îşi strigă el ordonanţa.

După intonaţia vocii lui, ordonanţa îşi dădu seama că porucikul avea nevoie de votcă. Umplu pînă la refuz paharul, tăie o felie zdravănă de pîine neagră şi se înfiinţă la ordin. Boreiko adulmecă votca şi întoarse nasul :

— Ia-o de aici şi să n-o mai văd niciodată !

Ivan îl privi uluit.

— Se poate, Boris Dmitrievici ? protestă el. Toată noaptea aţi tremurat afară, şi acum să nu luaţi în gură măcar un strop ? Păi, aşa răciţi uşor...

— Piei, satană ! răcni deodată porucikul.

Ordonanţa se făcu nevăzută ca şi cînd nici n-ar fi fost. Culcat în pat, Zvonariov rîdea în hohote.

— Bine a mai pus Olecika şeaua pe tine ! Adevărat : pîrdalnică-i dragostea !

— Încetează, Serghei ! Şi aşa mi-e lehamite de viaţă !

— Hai, Borea, bea pentru ultima oară ! Eu nu sînt *Bloha* — n-o să-i destăinui nimic schingiuitoarei tale !

— A, va să zică el a pus-o la curent ? Ivan, să vină Blohin, trap ! Îi rup gîtul ! strigă porucikul.

Blohin se ivi.

— Ce ispravă mi-ai făcut ? Tocmai tu ţi-ai găsit să mă vinzi ? Tu i-ai spus institutoarei toată tărăşenia aia despre mine ? se năpusti Boreiko asupra soldatului.

— Păi, Boris Dmitrievici de unde puteam să ştiu că sînteţi în vorbă cu dumneaei ?

— O să-ţi arăt eu ţie cu cine sînt în vorbă ! izbucni ofiţerul.

— Hai, Borea, că beau şi eu cu tine ! Ivan, ia adu nişte rachiu ! se amestecă Zvonariov.

— Ivan, marş afară ! Dacă vii cu votcă, să ştii că-ţi fac de petrecanie ! răcni Boreiko.

— Blohin, du-te şi adu tu !

— Acuşica, Serghei Vladimirovici !

— Stai, *Bloha*, lua-te-ar dracu ! zbieră porucikul, dar ostaşul nu mai era în adăpost.

O clipă după aceea intră încetişor, uitîndu-se cu fereală spre porucik. Pufnind de ciudă, acesta se îneca, bînd mînios ceai fierbinte şi muşcînd din pîinea neagră.

— Ptiu, ce damf plăcut are votculiţa asta ! Nu vrei s-o miroşi Borea ?

Drept răspuns, Boreiko mîrîi surd, fioros.

— Hai să bem noi, Blohin, în sănătatea micii institutoare ! închină Zvonariov.

— Pentru dumneaei bei oricînd ! rînji ostaşul.

Zvonariov doar atinse paharul cu buzele şi-l dădu lui Blohin.

— Mulţumesc frumos ! răcni acesta şi după ce dădu votca pe gît, puse paharul pe masă, lîngă Boreiko.

Turbat de furie, porucikul îl mătură de pe masă.

— Marş afară, *Bloha*. Ai să putrezeşti sub arme !

Soldatul dispăru îndată pe uşă.

— Bine, Borea, Olecika e o fată drăguţă, dar pentru ce să spargi paharele ? îl tot înţepa Zvonariov.

— Iva-an ! Adu votcă ! strigă deodată porucikul.

— Aşa da, Borea. E mai bine aşa.

Boreiko dădu pe gît trei pahare, unul după altul, se culcă şi adormi pe loc.

Era o zi cenuşie, ceţoasă. Nori grei pluteau jos deasupra sopcilor. Cînd şi cînd, începea să ţîrîie o ploaie măruntă şi rece. De pe poziţii se auzeau surd împuşcături răzleţe. Zvonariov se strîmbă. Perspectiva de a merge pe o asemenea vreme cale de trei verste, pînă la statul-major al lui Nadein nu era prea plăcută.

În baterie nu se vedeau decît santinelele cu pelerine de ploaie aruncate pe umeri. Şuviţe de fum se înălţau deasupra adăposturilor trupei. Belonogov spărgea lemne jos, lîngă bucătărie. Cei doi cai

ai artelnicului, cu picioarele împiedecate, păşeau încet de colo-colo, păscînd iarba sărăcăcioasă a Arthurului.

Din stînga, dinspre bateria de pe Maloe Orlinoe Gnezdo, se auziră deodată, una după alta, patru bubuituri scurte de tun. Bateria Zaredutnaia deschise şi ea focul curînd. O mitralieră începu să răpăie ; schimbul de împuşcături se înteţi.

— Rodionov ! strigă Zvonariov.

Făptura vînjoasă a subofiţerului se ivi dintr-un adăpost lateral, din dreapta.

— Eu mă duc la Statul-Major al frontului de Est ; porucikul doarme, după serviciul de noapte. Să nu-l trezeşti fără rost, ordonă Zvonariov şi se îndreptă spre comandamentul lui Nadein.

Acolo, îl găsi pe Raşevski, pe comandanţii fortului 2 — căpitanul Reazanov din regimentul 25, fortului 3 — ştabs-căpitanul Bulganov şi pe acel al redutei 3, porucikul Frolov. Se aştepta numai sosirea lui Kondratenko, spre a se putea începe conferinţa. În adăpostul încăpător, trainic, al lui Nadein, erau atîrnate pe pereţi planurile sectorului de est al apărării şi, separat, schiţele forturilor 2 şi 3, şi al redutei 3. Pe aceasta din urmă, erau trasate şi liniile tranşeelor japoneze. Zvonariov fu mirat, văzînd, cît de mult se apropiaseră acestea de forturile 2 şi 3. Era evident că desfăşurarea atacului pe etape al fortăreţei progresa cu iuţeală.

Sosirea colonelului Grigorenko, şeful inginerilor fortăreţei, îl distrase de la contemplarea planurilor şi hărţilor. Colonelul spuse că fusese trimis de Kondratenko ca să-i ţină locul.

— Domnilor, vă rog să vă aşezaţi, îi invită Nadein pe cei de faţă şi luă loc la masă.

Generalul era în mundirul său din alte vremuri, cu două rînduri paralele de nasturi de aramă ; barba albă, lungă, îi dădea înfăţişarea unui proroc din biblie.

Alături de Nadein, se aşezară Grigorenko şi Raşevski ; pe urmă, şeful statului-major, Stepanov, iar după el, în ordinea gradelor, ceilalţi ofiţeri. Locul lui Zvonariov era tocmai la capătul celălalt al mesei.

— Aji, trebuie să dişcutăm cheştiunea contracarării înaintării japoneje, cu ajutorul galeriilor de mină, fonfăi Nadein. Serghei Alexşandrovişi, vă rog, aveşi cuvîntul.

Raşevski se apropie de hartă şi, îşi expuse planul în cîteva cuvinte :

— Japonezii au ajuns atît de aproape de fortul numărul doi, încît, desigur că zilele acestea vor începe săpăturile pentru minarea zidului de contraescarpă al fortului. Aceste săpături pot fi combătute numai cu ajutorul lucrărilor de contraminare. Lucrările tre-

buie începute imediat. Din păcate, avem foarte puţini pioneri bine instruiţi.

— Excelenţă, îmi permiteţi ? ceru cuvîntul Zvonariov.

Toţi cei de faţă se întoarseră spre el. Grigorenko îşi îngustă ochii, privindu-l de sus. Ceilalţi ofiţeri se uitau la el mai mult miraţi, decît cu ostilitate. Numai Raşevski îi zîmbi prietenos, căutînd să-i dea curaj.

— La noi, la *Zaliternaia,* sînt soldaţi care cunosc lucrările de minare. S-au oferit voluntari pentru săpături. Poate că şi în alte unităţi sînt cunoscători în asemenea lucrări. Trebuie numai să se facă apel la cei ce vor să lucreze în această direcţie.

— Au să protesteze comandanţii. Toţi au nevoie de astfel de soldaţi, căci ei, de obicei, sapă cu multă pricepere tranşee, construiesc adăposturi şi, în general, se disting prin iscusinţa şi iniţiativa lor, obiectă Bulganov. Raşevski îl sprijini însă pe Zvonariov.

— Propunerea praporşcikului este excelentă ! Sînt convins că generalul Kondratenko va fi de acord cu ea.

— Şi apoi nici nu prea avem uneltele necesare în acest scop, stărui Reazanov.

— Procur eu tot ce trebuie, se oferi Grigorenko. De un singur lucru mă tem : că voluntarii, foşti mineri, nu vor fi întotdeauna şi buni pioneri, aşa cum crede praporşcikul. Dealtfel, nu înţeleg de ce a fost chemat la consfătuirea noastră ; e ofiţer de artilerie, şi are studii de inginer mecanic, aşa că nu prea văd cum s-ar putea pricepe şi la lucrările de minare.

— Serghei Vladimirovici şi-a dovedit priceperea la construcţiile de forturi şi de amplasamente şi este personal cunoscut de generalul Kondratenko, explică Raşevski.

— Ei, dacă este un protejat chiar al comandantului apărării terestre, eu, firește, nu voi îndrăzni să fac obiecţiuni în ceea ce priveşte înţeleptele ordine ale excelenţei sale, replică Grigorenko, ironic, îngustîndu-şi din nou ochii îndreptaţi asupra lui Zvonariov, cu aceeaşi expresie dispreţuitoare.

Discutară şi alte cîteva chestiuni de amănunt, după care generalul declară şedinţa închisă.

— Serghei Vladimirovici, mergem împreună cu căpitanul Reazanov la fortul 2, îl vesti Raşevski pe praporşcik. Nu-i da atenţie lui Grigorenko. Are un caracter nesuferit. Totdeauna e gata să ia peste picior ofiţerii inferiori.

Ieşind din adăpost, Zvonariov dădu cu ochii de un soldat cu un picior de lemn, cu paspoal roşu la şapcă şi cu un rînd întreg

de cruci şi de medalii pe piept. Era mecanicul care îl ajutase să aducă ultima garnitură de tren de la Nangalin la Arthur.

— Noroc, unchiaşule, îl salută praporşcikul.

— Să trăiţi, înălţimea voastră, răspunse grav bătrînul care, pesemne că nu-l recunoscuse.

— Nu mă mai cunoşti ? Ai uitat că am venit împreună, cu locomotiva, de la Nangalin, la 14 mai ?

— A, dumneavoastră sînteţi ! se bucură bătrînul. Vă uitasem cu totul, şi apoi, atunci parcă arătaţi ceva mai în vîrstă.

— Ce faci aici ? îl întrebă praporşcikul.

— Slujesc pe lîngă *excelenţa* sa, domnul ghinărar Mitrofan Alexandrovici Nadein, răspunse mîndru bătrînul. Am luptat amîndoi la Sevastopol, pe bastionul patru. Dumnealui era încă *ilev* feldvebel, apoi, praporşcik, iar acu, uite, a ajuns ghinărar în toată legea.

— Bine, dar dumneata, de ce rămîi în urmă cu gradele ?

— Ba pare-mi-se că merg chiar îndărăt. Iaca, am avut şi eu două picioare, şi acu, am rămas cu unu singur ; celălalt l-am pierdut într-o deraiere.

Curînd după aceea, Raşevski, Reazanov şi Zvonariov păşeau pe drumul ce ducea spre fortul 2. Încet, încet, cerul se însenina ; norii se răreau, se ridicau tot mai sus ; deodată se ivi soarele. Umeziţi de ceaţă şi de ploaie copăceii de lîngă drum sclipeau. Schimbul de împuşcături se înteţise. Dinspre port, vuiau greu tunurile navale de 12 ţoli ale cuirasatelor.

— Tirul se intensifică, observă Zvonariov. Din fericire nu explodează toate proiectilele japoneze. Noi le adunăm şi le trimitem la arsenal ; acolo sînt încărcate din nou şi apoi zvîrlite înapoi, la japonezi, căci tunurile japoneze sînt ghintuite invers.

Trecură de masivul Skalistîi şi ajunseră în sfîrşit la zidul chinezesc. Japonezii îi recunoscură numaidecît, după mantalele lor cenuşii, după nasturii şi epoleţii sclipitori. Gloanţele începură să ţiuie. Fără să vrea, praporşcikul iuţi pasul. Raşevski continua să-i explice calm lui Reazanov planul lucrărilor de minare. Nici căpitanul nu dădea vreun semn de tulburare. Ruşinat de nervozitatea lui, Zvonariov se opri, aşteptîndu-i.

— Serghei Vladimirovici, nu-i cazul să te opreşti. Aici oferi o ţintă admirabilă inamicului, îi spuse Raşevski. Domnilor, grăbiţi pasul ; să nu sfidăm soarta.

Se adăpostiră repede tustrei după parapetul zidului chinezesc, care împreună cu sacii puşi deasupra se ridica aproape la un stînjen şi jumătate înălţime, ferind complet de vedere şi de gloanţe. De-a lungul zidului fuseseră săpate adînc în pămînt adă-

posturi pentru trăgători, la uşiţele cărora duceau mai multe trepte întărite cu scînduri.

Luînd-o de-a lungul zidului, cei trei ofiţeri ajunseră la fortul 2. Privit pe plan, acesta arăta ca un pentagon neregulat, aşezat pe un bot de deal. Frontul lui era îndreptat spre nord-est, laturile spre est şi nord, iar partea posterioară, aşa numitele *faces de gorge*, sau, simplu, *gorge*, spre zidul chinezesc. Fortul era înconjurat din toate părţile de şanţuri adînci de aproape trei stînjeni, săpate în stîncă. Aceste şanţuri puteau fi bătute cu focuri trase dintr-o caponieră de beton, construită *ad-hoc*. De la ea, de-a lungul taluzului exterior al şanţului, trecea o galerie de contraescarpă care, prin poternă — un coridor subteran betonat — se unea cu partea posterioară a fortului şi cu cazarma construită din beton, cu două încăperi suprapuse, unde se adăposteau cele două companii de tiraliori care alcătuiau garnizoana fortului.

Pentru a intra în fort, trebuia să treci peste un pod de lemn, pus peste şanţ cu vreun stînjen şi jumătate mai jos de nivelul solului, la care ducea o scăricică portativă.

— Vă rog să nu vă opriţi prea mult aici. Coborîrea spre pod este expusă focurilor de mitralieră şi de puşcă din reduta 1, îşi preveni Raşevski însoţitorii.

Pe neaşteptate, ca pentru a-i confirma spusele, prin văzduh începură să ţiuie iar gloanţele. Cei trei ofiţeri se dădură repede îndărăt, aşteptînd să înceteze tirul.

— Ne-au observat. Acum au să ne pîndească ; fără risc, n-ai cum să ajungi pe pod, spuse posomorît Raşevski.

— Hop ! strigă ghiduş Zvonariov şi sări din fugă drept pe pod, fără să pună piciorul pe scară. Mai multe gloanţe ţiuiră alături de el.

— Teafăr ? strigă de sus Raşevski.

— Da.

— Din păcate, nu-ţi putem urma pilda, regretă Raşevski. La vîrsta noastră nu mai merg asemenea sărituri.

— Praporşcikule, du-te la cazarmă şi spune să vină încoace vreo cinci oameni cu scuturi de fier portative. Ne vom adăposti după ele şi vom trece, hotărî Reazanov.

Zvonariov străbătu podul, intră pe poarta boltită a cazărmii şi transmise celui dintîi ostaş întîlnit în cale ordinul căpitanului.

După cîteva clipe, soldaţii, cu scuturi mari în mîini, ieşiră pe pod şi se postară pe scară.

Observîndu-le manevra, japonezii înteţiră focul. Gloanţele izbeau răsunător în fier. Raşevski şi Reazanov coborîră repede şi totul se sfîrşi cu bine.

— Faceţi chiar la noapte o trecere ascunsă spre pod şi camuflaţi-o cu saci, ordonă Raşevski.

Ofiţerii se îndreptară spre caponiera dinapoi. Din ambrazurile ei ieşeau ţevile subţiri ale tunurilor navale, de calibru mic, destinate flancării şanţului posterior.

Intrară în cazarmă. De-a lungul peretelui se întindeau paturi de lemn suprapuse. Aerul din încăpere era stătut şi îmbîcsit de fum. Subofiţerul de serviciu comandă „la rînd drepţi" şi se repezi să dea raportul.

— Nu-i nevoie, îl opri locotenent-colonelul.

Străbătură cazarma şi coborîră jos, în poternă. Acolo era umezeală şi întuneric. Undeva înainte, licărea o gazorniţă, luminînd slab nişte trepte care duceau în jos.

— Aici nu e greu să-ţi frîngi gîtul, observă Zvonariov. Trebuie să se amenajeze o pantă uşoară, netedă, fără trepte, şi să se pună o lumină mai puternică.

— Sînt multe de făcut, Serghei Vladimirovici, dar n-avem nici materiale, nici timp, obiectă Raşevski.

— Mă ofer să fac proiectul pentru amenajarea pantei şi pentru instalarea luminii electrice în fort. Cu acest prilej, amplasăm şi un protector, propuse Zvonariov. Cablu au să ne dea marinarii.

Străbătură galeria lungă, îngustă a contraescarpei, slab luminată doar prin ferestruicele lăsate pentru trăgători şi ajunseră în sfîrşit în caponieră.

La apariţia lor, tiraliorii săriră în picioare.

Raşevski le răspunse la salut şi se îndreptă spre firidele aflate în peretele de beton, în care urma să se sape galeriile de minare în spre inamic.

— Spargem peretele şi săpăm galeria drept înainte, în direcţia japonezilor. Lucrăm cu hîrleţe şi cu tîrnăcoape, iar în stîncă, scobim cu barosul şi cu dalta, îi explică cu de-amănuntul locotenent-colonelul lui Zvonariov.

Raşevski şi praporşcikul se pregătiră să pornească înapoi. Înainte de plecare, Zvonariov voi să cerceteze incinta interioară a fortului, împrejmuită de valuri înalte de doi stînjeni. La colţurile ei erau amenajate platforme pentru tunurile de contraasalt, în mod obişnuit ascunse în adăposturile de sub parapete. Solul stîncos al curţii fusese doar nivelat cu un strat de pămînt ; din spate, curtea era dominată de o barbetă [1] joasă de pămînt aceasta constituind o poziţie de rezervă în interiorul fortului. Pe para-

[1] Platformă, amplasament pentru tunuri în spatele parapetului (n.t.).

pete vegheau mai multe santinele, iar tunarii şedeau la posturi, lîngă tunuri.

Praporşcikul se urcă pe o platformă pentru tunurile de contra-asalt şi privi cu băgare de seamă afară. Liniile tranşeelor japoneze se vedeau drept în faţa fortului, chiar lîngă obstacolele de sîrmă ghimpată. De la ele porneau şanţuri de comunicaţii, îndepărtîndu-se în zig-zag. La dreapta, dincolo de bateria *B*, se întindea albastrul mării ; spre stînga, jos, şerpuia terasamentul liniei ferate amenajat pentru apărare. Deasupra lui, se înălţa masivul stîncos, dominat de fortul 3.

— Înălţimea-voastră, aţi face bine să vă pitiţi, îl sfătui pe Zvonariov o santinelă. Doamne fereşte de ceasul rău, să nu vă atingă blegul de japonez.

Ca pentru a-i confirma temerile, un mic proiectil sosi în zbor, sfîrîind ca aripile unei vrăbii, căzu în incintă şi exploadă detunînd stins.

Praporşcikul se întoarse în camera lui Reazanov. Raşevski stătea de vorbă la un pahar de ceai cu căpitanul şi cu doi tineri ofiţeri.

— Serghei Vladimirovici, să vă fac cunoştinţă : viitorii dumitale tovarăşi în războiul subteran, praporşcikul Berg şi porucikul Debogori-Mokrievici.

Blond-roşcat, rumen, neamţ de origină, Berg se ridică prietenos în întîmpinarea noului venit. Porucikul îşi scutură uşor capul lăţos şi se mărgini să-i strîngă mîna. Nu-i plăcu din capul locului lui Zvonariov, din pricina felului său de a se purta, a glasului său monoton, scîrţîitor, şi a vorbei lui neplăcute, peltice. Se înţeleseră să înceapă săparea galeriilor de minare chiar de a doua zi.

— În cazul acesta, mîine am să mă duc în port, la marinari. Voi încerca să stau de vorbă chiar cu amiralul Grigorovici. Cu ajutorul lui Belîi şi al lui Kondratenko, sper să fac rost de o caldarină,[1] de un dinam şi de aparatajul electric necesar, hotărî Zvonariov, ridicîndu-se de la masă o dată cu Raşevski.

Trecură cu bine peste pod şi se îndreptară de-a lungul zidului chinezesc, spre bateria *B*.

Străbătînd aproape o verstă, cei doi ofiţeri ajunseră la luneta Kuropatkin unde era amplasată o baterie de mortiere de cîmp, de 6 ţoli. Piesele stăteau complet descoperite, în dosul parapetelor insuficient înălţate.

— E pur şi simplu o crimă să se amplaseze astfel o baterie de mortiere ! observă indignat Zvonariov. Era greu să fie deplasată

[1] Căldare mică, cu aburi, folosită la nave ca instalaţie auxiliară pentru încălzit, iluminat, etc. (n.t.).

cu vreo douăzeci de stînjeni mai înapoi, să se îngroape piesele adînc în pămînt şi să se tragă maximum de profit din traiectoria curbă a mortierelor ?

— Nu cumva ai intenţia să muţi şi această baterie, aşa cum ai făcut cu Sapiornaia ? zîmbi Raşevski.

— Sînt gata s-o fac imediat, răspunse praporşcikul cu înflăcărare.

— Păcat că ai venit aşa de tîrziu la Arthur. Acum un an, aici nu se construise încă nimic. Atunci, talentele dumitale în materie de fortificaţii s-ar fi desfăşurat în voie, glumi Raşevski. Aproape toată fortăreaţa ar necesita, însă, transformări şi bineînţeles că acum lucrul acesta e imposibil.

Se despărţiră dincolo de luneta Kuropatkin.

A doua zi, pe o ploaie torenţială, praporşcikul străbătea Arthurul îndreptîndu-se spre Comandamentul Artileriei. Perdeaua ploii ascundea oraşul şi zona portului de vederea japonezilor, stînjenindu-le tirul. Revărsîndu-se de pe coastele şopcilor din jurul oraşului, puhoaiele de apă se năpustiră spre port, inundînd trotuarele şi caldarîmul. Ferindu-se pe cît putea de ploaie, Zvonariov trecu pe la Spitalul Unit. Ajuns în dreptul clădirii lungi, fără etaj, intră în vestibul şi întrebă de Varia. Fu nevoit s-o aştepte destul de mult.

În sfîrşit apăru. Cumplit de obosită, Varia căsca mereu.

— N-am dormit două nopţi, explică ea. Numeroşi grav răniţi de la alte spitale au fost mutaţi la noi ; se fac mereu operaţii şi pansamente. Distribui îndată medicamentele şi plecăm. Aşteaptă-mă.

După un sfert de oră, ieşiră împreună din spital.

— Să trecem pe la Spitalul împărăteasa Maria, să vedem ce face Saharov, propuse Varia. O să se bucure.

Străbătură piaţa şi ajunseră la o clădire vastă, cu etaj, în stil gotic, avînd o mare cruce roşie pe faţada principală. Varia îl conduse pe Zvonariov într-un salon încăpător, luminos, în care se aflau patru bolnavi. Printre aceştia era Saharov. Căpitanul era vizibil tras la faţă. Obrajii lui galbeni fuseseră năpădiţi de peria deasă a bărbii încărunţite. Ochii întunecaţi, adînc căzuţi în orbite, sclipeau febril.

— Îmi pare foarte bine că vă văd, spuse cu însufleţire Saharov. Nu vă dau mîna ca să nu vă molipsiţi. Ce drăguţ din partea dumneavoastră să vizitaţi un bătrîn bolnav !

— Sînteţi trecut la regim ? întrebă Varia, cu un ton deodată doctoral. În tratamentul febrei tifoide esenţialul e respectarea

riguroasă a regimului. Numai astfel poate fi susţinut organismul.

— Deocamdată, organismul meu e rezistent, cu excepţia inimei. Ea s-a uzat înainte de vreme.

Varia luă foaia de observaţii, examină curba temperaturii şi însemnările care indicau tratamentul administrat. Saharov îi privea iscoditor expresia feţei.

— După cît înţeleg, totul merge perfect normal ; pînă şi tonicele pentru cord vi se prescriu în doze moderate ; prin urmare, nu sînt absolut necesare, spuse fata, surprinzînd privirea căpitanului.

Bolnavul se însenină :

— Mi s-a spus că am febră tifoidă într-o formă foarte uşoară ; poate că o să reziste şi inima.

— Nu mă îndoiesc nici o clipă de aceasta. V-am adus puţină dulceaţă de coarnă.

— Nu ştiu cum să vă mulţumesc pentru atenţie, răspunse bolnavul adînc mişcat. Ce mai e nou pe front ?

Zvonariov îi relată situaţia din forturi şi ceea ce avea de gînd să facă.

— Cablu electric există la marinari, în port. Nu de mult, chiar eu le-am vîndut cablul pe care l-am găsit în depozitele lui Tifontai. Vă scriu îndată un bileţel pentru Grigorovici. Ca vechi prieten, e dator să-l ajute pe prietenul meu.

La despărţire, Zvonariov strînse mîna uscată, fierbinte a bolnavului, iar Varia îi făgădui că-l va vizita în fiecare zi.

— Nu ştiu cum şi în ce fel voi putea, după ce mă voi însănătoşi, să vă dovedesc amîndorora recunoştinţa mea ! În orice caz, vă rămîn dator cu un cadou de nuntă ! promise Saharov.

— Vai, ce vorbiţi ! Noi nici nu ne gîndim la aşa ceva, răspunse fata, şi pentru ea şi pentru praporşcik.

— Ei, dacă nu vă gîndiţi acum, o să vă gîndiţi în curînd. Ochiul altuia vede mai bine. Te rog, draga mea Varia (îmi îngădui să-ţi spun astfel ?) să treci pe la biroul lui Tifontai — aproape de aici, drept înainte, lîngă moară, şi să predai bileţelul ăsta unui chinez domnul Şu. El este principalul meu om de încredere, atîta timp cît sînt imobilizat de boală, o rugă căpitanul.

— Cu multă plăcere ; trec imediat pe acolo, răspunse fata.

— Medicii spun că starea lui Saharov e foarte gravă. Inima lui nu mai e bună de nimic, îi şopti ea lui Zvonariov, după ce ieşiră amîndoi din salon. Interesant, ce o fi scris. Fata despături biletul.

O dezamăgire adîncă i se întipări pe obraz. Pe hîrtie erau aşternute cîteva rînduri cu caractere chinezeşti.

— Ar trebui să rugăm pe cineva să ne citească, spuse ea.

— Atîta mai lipseşte ! o struni Zvonariov, luînd biletul şi vîrîndu-l în buzunar.

Domnul Şu, un chinez în vîrstă, purta costum european şi ochelari în ramă rotundă de baga. Nespus de politicos, le făcu cunoscut că toate dispoziţiile lui Saharov vor fi executate de îndată.

— Dar ce anume scrie ? Am vrut să descifrez şi eu aceste semne şi n-am putut ! spuse Varia zîmbind.

— Domnul Saharov are anumite intenţii pe care doreşte să le ţină în secret şi de aceea a făcut uz de scrierea noastră chinezească, mai ales că anumite lucruri vă privesc direct pe dumneavoastră, răspunse chinezul.

— Ce anume ? Spune, te rog ! Vasili Vasilievici n-o să afle niciodată ! îi rugă Varia.

— E un lucru foarte delicat aşa că n-am dreptul să vă destăinui nimic, cu toată dorinţa mea fierbinte de a vă satisface rugămintea, o refuză Şu.

Cerul se înseninase. Ca deobicei japonezii începură să tragă asupra oraşului şi portului. Obuzele cădeau la poalele colinei Zolotaia. Bateriile de pe Tigrovka şi cuirasatele ripostară, deschizînd şi ele focul. Uneori, canonada era atît de intensă încît oamenii abia se mai auzeau unii pe alţii.

— Azi, nu mi-e dat să mă duc acasă, spuse Varia oftînd. Bubuiturile de pe Zolotaia n-o să mă lase o clipă să dorm. Hai cu mine pînă la şcoala *Puşkin*. Acolo, o să mă odihnesc la subsol.

Se despărţiră în dreptul şcolii Puşkin. Zvonariov îi făgădui Varei să treacă pe la ea cînd se va întoarce la Zaliternaia şi se duse la amiralul Grigorovici.

Comandantul Bazei Navale era acasă. În numele lui Kondratenko, Zvonariov îi expuse rugămintea sa.

— Asta-i culmea ! Voi, cei de la uscat, ne înjuraţi de zor pe noi, marinarii, şi de cîte ori aveţi nevoie tot la noi alergaţi ! N-am cablu electric. Aşa să-i spui generalului ! încheie amiralul, lovind cu palma în masă.

Zvonariov îşi aduse aminte de biletul lui Saharov şi i-l întinse.

— A, cum o mai duce simpaticul Vasili Vasilievici ? A avut ghinion, bietul de el. O să-i fac neapărat o vizită la spital, spuse amiralul, schimbînd tonul de îndată.

Praporşcikul îi relată amănunţit tot ce ştia.

— Păcat, păcat ! Un om atît de cumsecade şi, iată că poate fi răpus de febră tifoidă... Cît cablu îţi trebuie, şi din care

anume ? Vă ajut pentru ultima oară, şi numai pentru a satisface rugămintea lui Vasili Vasilievici.

Zvonariov îi întinse lista de materialele necesare, pe care o pregătise din timp. Fără s-o citească, Grigorovici puse pe ea rezoluţia prin care aproba să se elibereze tot ce se cerea. Bucuros de succesul său, praporşcikul se grăbi să plece.

În zona aceea era linişte, şi Zvonariov se odihnea, după bubuiturile şi zgomotele obişnuite de pe liniile înaintate. Elektriceski Utios care, la începutul războiului, fusese cea mai activă baterie a Arthurului, se afla acum într-o poziţie liniştită din zona interioară, şi numai ţevile tunurilor ridicate în direcţia frontului terestru, aminteau de război.

Bateria era tixită de soldaţi convalescenţi din toate regimentele. Se zăreau şi scurtele matrozilor de pe cuirasatul *Peresvet*, care deserveau tunurile.

În pavilionul ofiţerilor, Zvonariov dădu de noul comandant al Utiosului, căpitanul Nikolai Nikolaevici Andreev. Înalt, spătos, cu barba despărţită în două, ca a lui Skobelev [1] el ar fi avut un aspect prezentabil, dacă în urma unui şoc puternic pe care îl suferise nu i-ar fi tremurat necontenit capul şi mîinile. Împreună cu el se aflau comandantul matrozilor, locotenentul Liubimov, un tînăr robust, cu păr castaniu, Zorin, medicul subaltern al artileriei de fortificaţii şi sora Varei, Katia. Luau masa cu toţii. Katia făcea oficiile de gazdă.

Invitat să se aşeze şi el la masă, Zvonariov refuză mulţumind, şi se duse împreună cu Katia să-şi caute geamantanele. Abia îşi mai recunoscu fosta lui cameră. Curăţică, tapetată din nou, frumos aranjată, ea fusese transformată într-o fermecătoare odăiţă feciorelnică. Katia îi examina rufele.

— Le cîrpesc îndată, rosti ea, punînd mîna pe ac.

Stînjenit, Zvonariov îi mulţumi şi-i refuză serviciul.

— Fleacuri ! Cred, că Varia te-a dezbărat de mult de convenţionalismul reprezentat prin codul manierelor elegante. Ea nu prea îl respecta nici înainte, dar acum, cu atît mai mult nu se sinchiseşte de nimic. Ai văzut-o de curînd ?

Praporşcikul îi spuse că o întîlnise în dimineaţa aceea.

— Înainte de a te cunoaşte pe dumneata, nu-i plăcea nimeni ; dumneata i-ai cucerit îndată inima aspră. Acum, nu se mai interesează decît de dumneata şi de chirurgie. Nu ştiu, dacă există reciprocitate de sentimente ; dacă nu, trebuie să-mi compătimesc surioara zburdalnică, dar şi foarte simpatică.

[1] Generalul M. D. Skobelev (1843—1882), unul dintre comandanţii de frunte din războiul ruso-turc (1877—78) (n.t.).

— Sîntem foarte buni prieteni...
Katia îl privi cu atenţie şi zîmbi abia perceptibil.

Zvonariov asistă la o scenă ciudată care se petrecea în faţa căzărmii. Vreo douăzeci de ostaşi răniţi şi pansaţi stăteau înşiraţi sub arme. Unul se sprijinea în cîrjă cu braţul drept şi ţinea arma pe umărul stîng ; altul ţinea arma pe umărul drept, deoarece braţul stîng, pansat, îi era atîrnat de gît ; un al treilea, cu tot capul bandajat, îl apleca într-o parte, ca să nu-l atingă arma. Încă unul, la margine, ţinea arma pe umăr, cu ambele mîini pansate. Cij se plimba prin faţa celor pedepsiţi şi, înjurîndu-i trivial le îndrepta ţinuta, lovindu-i cu pumnii ba în pîntec, ba în fălci.

— Am să fac din voi oameni ! Dacă asta nu-i de ajuns o să fiţi bătuţi cu vergile şi trimişi în linia întîia, ăi care mai staţi pe picioare ! Feldvebel, cine mai e scris pe lista de pedepsiţi ? îl întrebă pe Nazarenko care alergă spre el în trap mărunt.

Feldvebelul scoase din manşetă o hîrtie şi citi mai multe nume.

— Să stea toţi zece ceasuri, iar ticăloşii ăştia, să fie bătuţi, unul da şi unul nu, ordonă Cij, îndepărtîndu-se.

Cîţiva matrozi urmăreau posomorîţi această scenă, de la distanţă. Liubimov se apropie de Zvonariov, îl luă de braţ şi-l trase de o parte.

— Am impresia că Cij e un dement, un maniac sadic care urăşte soldaţii. Ăsta nu sfîrşeşte bine. Într-o zi au să-i facă de petrecanie, dacă nu schilozii aceştia, atunci, matrozii mei.

— Nu cred că asta ar întrista pe cineva.

— E adevărat ; dar ar urma procese, condamnări la împuşcare, ceea ce ar putea stîrni noi răzvrătiri, cu care prilej cine ştie dacă n-am păţi-o şi noi.

Praporşcikul îi făgădui să aducă totul la cunoştinţa superiorilor de la Comandamentul Artileriei. În clipa aceea nevasta feldvebelului Nazarenko, mama Şurei, se apropie de el şi făcu o plecăciune adîncă.

— Viu la dumneavoastră, Serghei Vladimirovici, să vă spun durerea mea, zise ea.

— Bună ziua, Savişna ; ce mai faci ?

— Fac umbră pămîntului degeaba. Vreau să vă întreb de fetiţa mea ; ce mai e cu ea ? Trăieşte, e sănătoasă ? În mintea asta a mea, o blestem, dar tot mă doare inima. Doar un singur copil am şi eu pe lume...

— Trăieşte. E bine ; ieri, a fost la *Zaliternaia*.

— Şi nu-şi bagă minţile în cap, nu-l părăseşte pe afurisitul ăla ? I-a sucit capul, năroada de ea, a făcut-o de rîs, şi apoi, to să-i dea cu piciorul. Cine o s-o mai ia aşa ? Cîteodată, îmi zic că mai bine aş vedea-o moartă, oftă Savişna. Totuşi, dacă o mai întîlniţi, spuneţi-i că maica sa o binecuvîntează.

Luîndu-şi rămas bun de la Savişna, Zvornariov se îndreptă pe cheiu, spre Tabăra Artileriei. La Comandament, îl găsi pe Tahatelov. Aflînd că puteau să capete cablu electric din port, Tahatelov sări în sus de bucurie.

— Mare şmecher, praporşcikul nostru ! Băiatul ăsta vrăjeşte pe cine vrea, şi-i merge ! Nu mă mir că a învîrtit-o pe deget şi pe Varia, rîdea colonelul.

— Aş, mare scofală ! Să suceşti capul unei fetişcane toante ! spuse Belîi. E mult mai greu să faci rost de cablu ! Te rog să treci pe la noi, urmă el întorcîndu-se spre Zvonariov. Soţia mea dorea să te vadă, adăugă el, schimbînd tonul.

Maria Fominişna îl întrebă pe praporşcik înainte de toate unde era Varia, şi de ce nu venise atîta vreme acasă. Tînărul se grăbi s-o liniştească, spunîndu-i ceea ce ştia despre Varia, ca şi despre sora sa, Katia.

— În privinţa Katiei, nu-mi fac nici o grijă, nu-i ea fată să se ţină de prostii ; despre Varvara, însă, nimeni nu poate ghici ce-o să-i mai treacă prin cap. Cel puţin, îţi aduce mîncare ?

Zvonariov îi mulţumi pentru grijă.

— O să-ţi îndulcim traiul cum putem, atîta vreme cît mai avem şi noi cu ce. Bărbatul meu te consideră unul dintre cei mai buni ofiţeri de artilerie. Dacă o vezi pe Varia, spune-i să vină mîine neapărat acasă ; îmi închipui ce murdară e ! Să aducă şi băieţaşul. Zvonariov îşi luă rămas bun şi plecă. Se înserase. Bombardamentul încetase, şi praporşcikul ajunse repede la statul-major al lui Kondratenko.

Acolo îi găsi pe locotenenţii-colonei Raşevski, Naumenko şi Butusov, delectîndu-se cu ceaiuri. Praporşcikul fu tratat îndată şi el cu un ceai, cu lămîie, pe atunci o raritate în Arthur. Zvonariov îi raportă lui Raşevski ce izbutise să obţină.

— Bine te mai pricepi să-i iei pe superiori. Grigorevici e stană de piatră — totuşi l-ai înduplecat şi pe el, îl lăudă Raşevski.

Zvonariov povesti despre efectul magic al bileţelului lui Saharov. Convivii lui rîseră zgomotos.

— Corb la corb nu-şi scoate ochii. O mînă spală pe alta, rostiră Naumenko şi Butusov, într-un glas, ca înţeleşi.

— Arta de a păstra bunele relaţii este cea mai valoroasă însuşire a caracterului omenesc, observă Naumenko.

— Roman Isidorovici e un model în privinţa asta. Numai el e în stare să se afle în cele mai bune raporturi chiar şi cu generalii noştri din Arthur, care se duşmănesc între ei.

— Principalul este că el şi-a cîştigat simpatia Varei Alexeevna, fără să fie slugarnic faţă de ea, păstrîndu-şi întreaga demnitate, spuse Butusov. Pe vremuri, am fost împreună cu Stessel în regimentul de grenadieri, Rostov. Eu eram *prapor*, iar el, porucik. Nici atunci nu excela ca inteligenţă, dar era un ofiţer de front foarte bun, un bun dansator, băiat de viaţă şi nu se dădea înlături nici de la un pahar de vin. În acelaşi regiment era şi tatăl Varei Alexeevna, căpitanul Ievlev. Abia la 50 de ani, luase cu greu gradul de căpitan. În schimb avea şase fete. Una dintre ele era Vera Alexeevna.

— Şi ce a atras-o la Stessel? întrebă Naumenko.

— Doar n-avea să rămînă toată viaţa piatră în casă! Era o fată inteligentă şi energică. A tatonat la iuţeală caracterul viitorului ei soţ şi a hotărît să-i facă ea o carieră. L-a tot pisat să se prezinte la examenul de admitere în Academia Marelui Stat-Major, iar el s-a prezentat de trei ori şi de trei ori a căzut cu succes. Atunci, după sfatul lui Kuropatkin, cu care era prieten din copilărie, Stessel a cerut să fie mutat în Extremul Orient. Aici, serviciul era mai uşor, şi avea mai multe posibilităţi de avansare. Ei, şi aşa Stessel a făcut carieră cu ajutorul nevestii. L-a însoţit în China (era găzduită la comandamentul lui Linevici) şi cu ajutorul ei consortul a căpătat crucea Sfîntul Gheorghe şi gradul de general.

— Vă mai amintiţi cînd a trecut pe-aici Kuropatkin în 1903? Se întorcea din Japonia. A fost primit cu surle şi trîmbiţe, spuse Raşevski. Atunci, cu prilejul manevrelor, Fok trebuia să atace Arthurul, iar Stessel să-l apere. Fok a fost declarat învins, iar Stessel, pentru merite deosebite în serviciu, a fost avansat la gradul de general-locotenent. Bineînţeles, nici asta nu s-a făcut fără concursul Verei Alexeevna.

— E bine să fii sprijinit de o asemenea nevastă, spuse Naumenko zîmbind.

— Stessel este însă uneori de altă părere. A încercat, şi nu numai odată, să se scuture, dar ea l-a ţinut bine în frîu, zîmbi şi Butusov.

— Oricît de straniu ar fi, dar, fără îndoială, soarta Arthurului depinde de capriciul unei femei, care deşi nu e proastă, totuşi e femeie, şi ca atare nu se pricepe cîtuşi de puţin în chestiuni militare, rosti Raşevski, îngîndurat.

— Atît timp, cît cămara ei nu s-a golit, nu va stărui asupra capitulării. Acum adună bănet, nu glumă, vînzîndu-şi vitele cu preţuri uluitoare, completă Butusov.

— Trebuie să fim gata pentru orice eventualitate. Nimeni nu ştie ce-i poate trece prin cap doamnei Stessel, adăugă Raşevski ironic.

— Singura noastră nădejde este Roman Isidorovici. La momentul oportun, el va şti să-şi spună cuvîntul în faţa lui Stessel şi a nevestei acestuia, îşi dădu cu părerea Naumenko.

Ordonanţa intră şi spuse că erau chemaţi în cealaltă parte a casei, de Kondratenko.

Odihnit, generalul le strînse mîinile prietenos şi ascultă raportul lui Raşevski. După ce aprobă măsurile luate în vederea săpării galeriilor de minare şi făcu mai multe observaţii, Kondratenko trecu la subiectele din viaţa Arthurului.

— Azi, am stat de vorbă cu Anatoli Mihailovici. M-a asigurat, s-a jurat că în cursul lunii octombrie, Kuropatkin va trece neapărat la ofensivă, şi Arthurul va fi depresurat în noiembrie, cel mai tîrziu, la începutul lui decembrie. Escadra lui Rojestvenski a pornit în sfîrşit de la Libava şi, prin urmare, va fi aici în ianuarie sau februarie. Atunci, vom avea superioritatea pe mare şi pînă în vara viitoare, războiul se va sfîrşi, anunţă generalul.

Prin urmare trebue să ne aşteptăm la noi atacuri japoneze. conchise Naumenko.

— De ce ? se miră Kondratenko :

— În primul rînd, dacă este adevărat că Kuropatkin va trece la ofensivă, atunci va fi foarte firesc ca japonezii să depună toate eforturile pentru a cuceri Arthurul, spre a-şi face cît mai repede disponibilă armata de asediu ; în al doilea rînd, asemenea informaţii transpiră de la comandamentul regiunii, ori de cîte ori se primesc ştiri despre creşterea efectivelor armatei de asediu.

— Se prea poate să ai dreptate, Evgheni Nikolaevici, se declară de acord Raşevski. În ceea ce mă priveşte, nu cred în succesul lui Kuropatkin. După Tiurencen, Vafangou şi Liao-ian, e greu să se conteze pe o victorie rapidă. Poate că armata din Manciuria va izbuti să treacă la ofensivă spre primăvară, dar nu prea cred că Arthurul să reziste pînă atunci.

— Serghei Alexandrovici, sînteţi prea pesimist ! Ofensiva lui Kuropatkin îi va sili fără doar şi poate pe japonezi să retragă de la Arthur o parte din forţe, ceea ce va face cu neputinţă reluarea atacurilor şi deci ne va permite să rezistăm pînă la primăvară. Tocmai în aceasta constă collaborarea între o armată de operaţii şi o fortăreaţă, stărui Kondratenko.

— Rezistăm pînă la primăvară, numai dacă Vera Alexeevna se ţine bine şi nu capitulează, replică Naumenko în glumă.

— În Arthur se exagerează mult în ceea ce priveşte influenţa pe care o are *madame* Stessel asupra soţului ei. Mai departe de conferirea decoraţiilor nu merge, protestă generalul.

— Greşiţi nespus, Roman Isidorovici ; am aflat recent, chiar de la Reis, că în iulie, cînd aţi plecat pe poziţiile de pe colinele Zelionîie, Vera Alexeevna v-a luat apărarea înaintea soţului ei, puse lucrurile la punct Naumenko.

— Toate acestea sînt pălăvrăgeli, pe care nici nu vreau să le ascult ! încheie iritat Kondratenko şi se ridică.

Ofiţerii se grăbiră să se retragă. Zvonariov se duse la şcoala *Puşkin*. Se întunecase de-a binelea ; fascicolele de lumină ale proiectoarelor japoneze lunecau pe crestele colinelor. Pe străzi începu obişnuitul du-te vino din toate nopţile, spre forturi şi înapoi.

Varia dormise toată ziua pe săturate şi acum, cu părul despletit, se plimba prin salonaş. Într-un colţ, Maria Petrovna şedea în balansoar, dînd zor la lucrul de mînă ; Liolia se tolănise pe canapea, iar Olia cînta încetişor la pian.

— Mi-aţi împuiat urechile cu egalitatea în drepturi a femeilor, spuse aprinsă Varia. Vorba e, de ce trebuie să aştept pînă mă cere el în căsătorie, şi nu pot să-i propun eu să se însoare cu mine ?

— Aceasta ar însemna o lipsă de pudoare din partea ta, obiectă Maria Petrovna. Cum te-ai simţi dacă ai fi refuzată ? Lumea ar spune că i-ai sărit de gît şi el te-a respins.

— Ei şi ? Dacă bărbaţilor nu le e ruşine atunci cînd sînt refuzaţi, nici eu n-am de ce să mă ruşinez, o ţinea morţiş Varia.

— Concret, ai de gînd să-i faci lui Serioja Zvonariov o declaraţie de dragoste ? preciză Olia.

— În orice caz n-o să-i sar de gît, aşa cum faci tu cu Boreiko.

— Varia, ce-i tonul acesta vulgar ! Pur şi simplu, mi-e drag acest copil uriaş şi nu i-o ascund. Cîndva poate că ne vom căsători ; e însă posibil să ne şi despărţim, răspunse mica institutoare, căzînd pe gînduri.

Cineva bătu la uşa de afară, întrerupîndu-le conversaţia. Varia dispăru repede în odaia de alături. Intră Boreiko cu un pachet în mîini.

— Salut cinstita adunare ! Am făcut rost de nişte carne de măgar, şi iacătă, v-am adus-o, spuse el punînd pachetul pe masă.

— Nu faci bine. Trebuia să te hrăneşti dumneata, protestă Maria Petrovna.

— Noi, pe poziţii, cînd şi cînd tragem cu tunul şi atît, pe cînd dumneavoastră, aici, în spatele frontului, trudiţi din greu ; de aceea, trebuie să mîncaţi mai mult, stărui porucikul. Nu cumva a fost azi Zvonariov pe aici ?

— Varia, unde e Serioja al tău ? strigă Liolia spre camera alăturată.

— Nu-i al meu, mai mult decît al tău, răspunse Varia intrînd în salon şi împletindu-şi coada din mers. A făgăduit că deseară trece pe aici de la comandament. Dar dumneavoastră, domnule Urs, de ce aţi dispărut de la baterie ?

— A rămas acolo Jukovski. Pe mine m-a învoit în oraş.

— Ce noutăţi mai sînt, Boris Dmitrievici ? întrebă Maria Petrovna.

— Să am iertare, încă n-am avut cînd să le ticluiesc, răspunse porucikul, netulburat.

— A, iată-l şi pe Serioja ; vorbeşti de lup şi lupul la uşă ! spuse Liolia şi, sărind de la locul ei, se duse să-i deschidă.

Boreiko se aşează alături de Olia, lîngă pian. Ea deschise un caiet de note cu romanţe şi începu una din ele, atingînd clapele cu o mînă.

— Cîntaţi ceva în doi, îi rugă Maria Petrovna. După o zi de muncă grea la spital, e atît de plăcut să asculţi un cîntec.

Praporşcikul dădu mîna cu toată lumea şi se aşează pe canapea, între Varia şi Liolia. Olia luă cîteva acorduri şi începu :

Nu mă ispiti-n zadar
Nu mă ispiti...

O secunda porucikul şi glasurile lor se îmbinară într-un duo reuşit.

Zvonariov asculta cu luare aminte. Lumina lămpii de pe pian cădea pe chipul îmbujorat de fericire al Oliei. Ea îşi privea pieziş, cu coada ochiului partenerul şi-i zîmbea. Boreiko nu-şi mai lua de la fată ochii plini de încîntare. Se simţea că ei cîntă unul pentru altul, că nu mai văd nimic în jurul lor.

Prima romanţă fu urmată de alta. Toată asistenţa, cu excepţia Varei, îi aplaudă zgomotos.

— Ei, destul ! declară în sfîrşit Olia şi, lăsînd capacul se ridică de la pian. Acum să ne cînte altcineva, de pildă Varia.

Varia se aşează la pian şi începu să cînte, fredonînd cu jumătate glas :

Să fie-aşa precum se spune,
Că nu mai am de cîntec parte ?

— Ce tîmpenie ! exclamă ea, oprindu-se. Şi cînd te gîndeşti că sînt destui prostănaci cărora le place ! Ei, *Carmen* — da : e cu totul altceva ! şi fata începu să cînte cu antren *Habanera.* Degetele ei deveniră subit sprintene şi expresive ; obrajii i se aprinseară, ochii îi scînteiau.

De nu ţi-s dragă, tu mi-eşti drag
De iubirea-mi să te temi !

— Serioja, ascultă şi ia aminte ! rosti prompt şi sentenţios porucikul.

— Păi, de teama asta m-am ascuns în fortul doi, numai aşa am scăpat cu viaţă...

Varia îl săgetă cu privirea şi începu deodată să cînte *Varşovianka.*[1]

Maria Petrovna se uită cu îngrijorare la fereastră şi închise mai bine obloanele.

— Ei, Serioja, e timpul s-o luăm din loc, spuse Boreiko, ridicîndu-se.

— Servim ceaiul îndată. Mai înainte nu vă dăm drumul, protestă Olia, sculîndu-se şi ieşind din odaie ; Varia plecă după ea.

După ce băură ceaiul, cei doi ofiţeri începură să se îmbrace. În clipa aceea, se auziră bătăi în uşă şi un glăscior sonor de copil strigă :

— Tanti Varia e aici ?

— A, e Vasea. L-au trimis de la spital, după mine, ghici Varia şi se duse să deschidă.

— Doftorul şef Protopopov vă roagă să veniţi repede. Au adus doi răniţi rău şi nu-i nicio soră la chirurgie ! vesti într-un suflet băiatul gîfîind de alergătură.

— Bine bine : viu, răspunse fata, oftînd. Ai mîncat ceva ? Şezi şi bea un ceai.

Maria Petrovna luă băieţelul sub aripa ei ocrotitoare ; îi dădu o felie uriaşă de pîine pe care pusese dulceaţă şi-i turnă ceai.

Cinci minute după aceea, Varia, Boreiko şi Zvonariov mergeau pe străzile întunecate, poticnindu-se la fiece pas. În cele din

[1] Cîntec revoluţionar din 1905. (n.t.).

urmă, ofiţerii luară fata la braţ şi o conduseră astfel pînă la spital. Vasea păşea grăbit după ei.

— Ei, la revedere, pe curînd ! spuse fata, strîngînd mîinile însoţitorilor săi. Ursoiule, pentru atitudinea dumitale amabilă de astăzi, îţi iert prea numeroasele păcate din trecut !

Praporşcikul se trezi din somn. Alături, pe un pat de campanie, sforăia Reazanov, un om neîngrijit şi cam fricos. Dinspre el venea un iz respingător de trup omenesc de mult nespălat, şi de aburi de votcă. Lîngă fereastră, sforăiau înfundat Debogori, Mokrievici şi comandantul secund al companiei de tiraliori, Karamîşev, un ofiţer destul de mărginit. Lampa, cu fitilul mult coborît, fila pe masă. Era întuneric şi frig. Din cînd în cînd de afară se auzeau bubuituri surde de tun sau, poate explozii de grenade.

Praporşcikul, care dormise îmbrăcat, se sculă şi ridică fitilul lămpii. Simţea o febră uşoară. În decursul celor nouă luni de război, se obişnuise cu primejdiile şi aproape că nu se mai gîndea la ele. Îşi aduse aminte cum, la început, cînd se afla pe Elektriceski Utios, ori de cîte ori se ivea escadra japoneză, un simţămînt de frică i se strecura în suflet, paralizîndu-l, învălmăşindu-i gîndurile. Încet, încet se deprinsese să se stăpînească. Acum, pentru întîia oară după atîta vreme îl năpădise o frică instinctivă, nelămurită. Încercă să se scuture de acest simţămînt apăsător, dar nu putu.

O presimţire ? se întrebă ; în aceeaşi clipă, însă, mintea lui trează protestă. Sînt obosit, nu mai rezistă nervii îşi zise el, dar, în aceeaşi clipă scoase de sub pernă o hîrtiuţă şi, pe neaşteptate pentru el însuşi, începu să scrie un bileţel Varei :

„Dragă Varenka, nu prea mă simt în apele mele. Mă apasă ceva pe suflet. Mi-e teamă că voi fi ucis în curînd. Dacă se întîmplă aşa ceva, să nu-ţi faci inimă rea. Eşti pentru mine cel mai apropiat om din Arthur, şi de aceea mă adresez dumitale într-o clipă de slăbiciune sufletească. Să nu plîngi, chiar dacă, în treacăt fie zis, şi amazoanele şi valkiriile au voie s-o facă. Al dumitale, S. Cred, că e deajuns o singură literă. Ce zice Brunhilde ?“

După ce scrise adresa, lipi plicul, îl vîrî în mapa în care îşi păstra calculele şi schiţele, şi căzu pe gînduri. Pe masă, aşteptau proiectele neisprăvite ale galeriilor de minare. Trebuia să se apuce să lucreze.

De cînd se afla în fort, lumea lui exterioară se îngustase îngrozitor. Fortul începuse să-i pară o insulă izolată de restul lumii, înconjurată de o stihie duşmănoasă, de japonezi. Toate preocupările, convorbirile, gîndurile, acţiunile se rezumau la ceea ce făceau japonezii, ori aveau de gînd să facă, şi la contramăsurile care

trebuiau luate. Arthurul, *Elektricevski Utios*, chiar şi *Zaliternaia*, deveniseră ceva îndepărtat, imperceptibil. Îşi amintea de Boreiko, de Varia, de institutoare ca de nişte fiinţe aflate la o mie de verste de fortul 2. Grijile, frămîntările lor nu-l mai interesau, întrucît nu erau legate de cele ce se petreceau acolo, în acea fortificaţie înaintată, încercuită din trei părţi şi mai mult încercată, a fortăreţei asediate.

Praporşcikul trasă îngrijit cu creionul galeriile de minare existente şi extinderea lor plănuită pentru viitor. Fu răpit de la această ocupaţie de vocea răguşită a lui Debogori Mokrievici care îl întrebă cît e ceasul.

— Cinci şi douăzeci, răspunse Zvonariov, uitîndu-se la ceas. Acum, japonezii se schimbă ; ar trebui să se ducă cineva şi să asculte ce se petrece la ei.

— Da, nu strică, răspunse porucikul de pionieri şi, întorcîndu-se pe cealaltă parte, începu iar să sforăie.

Zvonariov îşi puse schiţele bine, aşeză hîrtiile în ordine, se întinsese puţin şi apoi ieşi din cazemată. Îl învălui îndată umezeala nopţii ; o luă repede spre cazarmă. Deschizînd uşa, fu izbit de aerul greu, stătut, dinăuntru. Lipsa totală de ventilaţie se făcea simţită. Mai mult de o sută de oameni dormeau pe paturi de lemn suprapuse. Plantoanele şedeau pe scaune, sau se plimbau prin interval. Zărindu-l pe Zvonariov, gradatul de serviciu pe companie se repezi să dea raportul.

— Unde dorm tunarii mei ? îl întrebă Zvonariov.

— Au şi ieşit cu toţii la lucru, împreună cu doi dulgheri.

Praporşcikul străbătu cazarma şi intră în poternă. În locul treptelor de mai înainte, acum coborî spre ea pe o pantă lină. Acolo întîlni mai mulţi soldaţi. După mantalele lor mînjite de pămînt, Zvonariov ghici că veneau din galeria de minare.

— A intrat schimbul ? întrebă el.

— Da, să trăiţi. Tunarii s-au dus în galeria din stînga.

— Noaptea a trecut în linişte ?

— Bocăneşte şi japonezu' pe undeva pe sub pămînt, dar nu se poate dibui unde, răspunseră soldaţii.

Praporşcikul trecu prin galeria contraescarpei şi intră în caponieră. Acolo, cei doi dulgheri băteau cadrele armăturei ; lîngă peretele din fund se înălţa un morman de pămînt şi de pietre. Zvonariov se aplecă şi se uită în tunelul săpat. Din adîncul lui se auzeau bocănituri de cazmale şi de răngi, glasuri înăbuşite de oameni. Munca era în toi.

— Blohin ! strigă praporşcikul.

— E în galeria din stînga, raportă un dulgher.

Praporşcikul se îndreptă spre galeria următoare. În caponierele de artilerie soldaţii dormeau pe paiele aşternute pe jos. Lîngă ambrazuri santinelele pufăiau din ţigări, supraveghind şanţul. La gura galeriei din stînga ardea un focşor şi fumul lui ieşea prin ambrazură. Iurkin şedea lîngă foc, încălzindu-şi gamela cu ceai. Praporşcikul îi răspunse la salut şi-l întrebă unde e Blohin.

— E în galerie, sapă împreună cu Lebiodkin. Au şi făcut vreo jumătate de arşin de cînd au intrat în schimb. Aici, pămîntul e moale, se sapă uşor.

— Cîţi oameni sînt înăuntru ?

— Trei : Blohin, ajutorul lui şi unul pus să care pămîntul.

O clipă după aceea din galerie apăru un ostaş. În drum, sacul lui de pămînt plesnise şi ostaşul strîngea ruptura cu mîna, înjurînd de mama focului. Zărindu-l pe Zvonariov, tăcu ruşinat şi vărsă pămîntul lîngă ambrazură.

Zvonariov ordonă soldaţilor să aştepte pînă se întoarce el, se aplecă şi se strecură în galerie.

În jur era un întuneric de nepătruns. Trebui să înainteze pe brînci, căci galeria n-avea decît patru picioare şi jumătate în înălţime. Totuşi, se lovea mereu cu capul de armătură. Cuşma miţoasă siberiană îl apăra oarecum de izbituri. Îşi lăsase afară sabia şi pintenii. În buzunar avea o lanternă.

În depărtare licărea slab luminiţa unui felinar cu ulei, ba ivindu-se o clipă, ba pierind. Pămîntul i se strecura după guler, i se lipea de picioare. După ce străbătu jumătate din distanţă, îl strigă pe Blohin.

— Hei ! Cine tropăie răspunse Blohin. Dumneavoastră sînteţi, Serghei Vladimirovici ?

Zvonariov se lăsă pe vine şi se apucă să cerceteze armătura. Cadrele erau aşezate la o jumătate de arşin unul de altul, sau chiar mai mare. Mai departe, lipseau cu totul, deşi solul nu era tare.

— Cît aţi săpat pînă acum ? întrebă praporşcikul.

— Patru stînjeni şi jumătate. Poate că astăzi o să ajungem la şase stînjeni, răspunse Blohin.

— De ce nu puneţi armătură ?

— Nu-s gata cadrele de întărire şi nu vrem să pierdem vremea. Îndată ce isprăvim le punem pe toate. Japonezul bocăneşte de zor, pe aici pe undeva. Nu mă pot dumiri unde : ori sus, ori într-o parte. Ascultaţi şi dumneavoastră. Ostaşul tăcu.

Praporşcikul ascultă bocăniturile slabe, abia perceptibile. Se auzeau de undeva din faţă, dar nu-ţi puteai da seama dacă răsunau deasupra sau sub galerie.

Zvonariov ajunse la capătul galeriei. Blohin şi Lebiodkin şedeau trîntiţi într-o rînă alături de cazmale, tîrnăcoape şi mai mulţi saci de pînză.

Lebiodkin luă în mîini un bulgăraş de pămînt şi-l frecă între degete.

— E fărîmicios : argilă, aproape nisip, curge printre degete, constată el.

— De aceea, trebue neapărat să se întărească tavanul, altfel se poate surpa, observă praporşcikul. Lebiodkin, du-te în caponieră şi zoreşte-i pe dulgheri. Eu mai stau aici, să ascult ce se petrece la japonezi.

Rămaşi singuri, Zvonariov şi Blohin ascultară încordaţi în tăcerea care-i înconjura. Din pricina ventilaţiei insuficiente, respiraţia era grea, lampa lumina slab şi, pe deasupra otrăvea aerul cu duhoarea ei de ulei ars. Deodată, de undeva din dreapta, se auzi o bubuitură destul de puternică. Din tavan începu să curgă ţărînă.

— Bate cu tunul, ori zvîrlă grenade, lămuri Blohin.

— Ce zici, cît o fi de aici pînă sus, la suprafaţa pămîntului ? întrebă Zvonariov.

— Cine ştie ? O fi pe puţin un stînjen şi jumătate. Am mers coborînd cu un sfert de arşin la unul lungime.

— Prin urmare, aţi ajuns aproape cu un stînjen sub nivelul pardoselei caponierei, şi aici ne aflăm la doi stînjeni, ori, doi şi jumătate sub pămînt, socoti Zvonariov.

Alte bubuituri făcură ca pămîntul să curgă şi mai abundent. Un bulgăre mare lovi mica lampă, stingînd-o. Totul se cufundă într-o beznă de nepătruns. Înjurînd pe înfundate, Blohin vîrî mîna în buzunar după chibrituri. Praporşcikul se înfioră de un presentiment.

— Ia, hai într-acolo unde s-a pus armătură, cît timp încă n-am păţit-o, spuse el, şi întorcîndu-se se tîrî pe brînci, bîjbîind prin întuneric. În aceeaşi clipă, o detunătură puternică vui deasupra capului şi tavanul de pămînt se prăbuşi. Zvonariov scoase un ţipăt, silindu-se să scape, dar sub povara copleşitoare, se întinse pe fundul galeriei.

Nu putea să-şi dea seama cît timp trecuse din clipa surpării. Împrejur, era întuneric ca şi mai înainte ; aceeaşi greutate apăsa de sus, dar lîngă gura lui era un gol, prin care pătrundea de undeva aerul. Făcînd o sforţare, izbuti să mişte puţin mîna dreaptă. O degajă treptat şi o ridică în sus, simţind şi deasupra un gol. Pe urmă, reuşi să-şi elibereze şi braţul stîng. Ridicîndu-se puţin, îl strigă tare pe Blohin. Fu uimit de sunetul slab al vocii sale.

Deodată zări sus, deasupra capului, o geană de lumină, şi-şi dădu seama că un obuz căzuse peste galerie, surpînd-o. Lumina

pătrundea prin fundul pîlniei făcută de obuz. Începu să zvîrle la o parte, cu amîndouă mîinile, pămîntul moale, jilav.

— Blohin, Blohin ! strigă iar de cîteva ori. Nu primi nici un răspuns. După cîteva clipe, se ridică în picioare, ajungînd cu capul chiar la fundul pîlniei. Alături de ea, se vedeau parii răsturnaţi ai unui obstacol de sîrmă ghimpată ; sîrma se desluşea ca un fir negru, pe fondul plumburiu al zorilor tîrzii de toamnă. Undeva sus, un proiectil trecu în zbor, şuierînd ascuţit, şi explodă violent.

„Dacă japonezii văd pîlnia şi sar în ea ? îl săgetă un gînd. Atunci, vor observa numaidecît surpătura şi vor arunca imediat în ea o bombă, sau va nimeri aici vreo grenadă zvîrlită chiar de ai noştri !... Zvonariov se grăbi să coboare.

— Blohin ! strigă el din răsputeri. Răspunde !

Trase cu urechea ; i se păru că aude un geamăt slab sub mormanul de pămînt. Se apucă să arunce repede ţărîna înaintea sa. Peste puţin, mîna lui dădu de ceva tare.

„O cizmă !“ gîndi. După poziţia piciorului, socoti cu aproximaţie unde trebuia să fie capul ostaşului, continuînd să scurme pămîntul şi mai repede. Peste o clipă dădu de şapcă. Aceasta acoperea faţa lui Blohin. Palid ca un mort, cu ochii daţi peste cap, ostaşul părea cu totul lipsit de viaţă.

— Blohin ! strigă el aplecîndu-se spre faţa lui. Dar ostaşul rămînea nemişcat. În zadar îl scutură, îi suflă în faţă. Pierzîndu-şi nădejdea, se gîndi să folosească un ultim mijloc : îi vîrî încet un chibrit în nas şi-l gîdilă uşor. Nasul îi fremătă, obrazul i se zbîrci şi, în cele din urmă, soldatul strănută violent.

— Trăieşte ! strigă praporşcikul, plin de bucurie. Ce te doare ?

Ostaşul gemu încetişor, închise ochii şi răspunse cu glas abia auzit :

— Aş bea... o votculiţă...

— Mai rabdă puţin, o să ne dezgroape eurînd. Ia să-ţi ridic capul mai sus. Zvonariov strînse un mic morman de pămînt la căpătîiul lui Blohin.

Preocupat de Blohin, uitase cu desăvîrşire totul, cînd, deodată, auzi limpede înapoia lui zîngănit de cazmale şi larmă de glasuri. Ajutorul era aproape.

— Înălţimea voastră ! Hei, Blohin, unde sînteţi ? ajunse pînă la urechile lui un strigăt prin stratul de pămînt.

— Trăim, săpaţi mai iute ! strigă din răsputeri praporşcikul şi se uită cu teamă spre surpătura de deasupra capului.

— Mai răbdaţi niţel, Serghei Vladimirovici ; peste o jumătate de ceas ajungem la dumneavoastră ! Praporşcikul recunoscu vocea lui Lebiodkin. Cazmalele începură iar să zîngănească.

Peste puţin, Blohin se dezmetici de-a binelea.

— Ar trebui să săpăm şi noi spre ei, spuse el, cu glasul încă slab.

— Bine, bine, stai liniştit. O să zvîrl eu pămîntul. Numai să nu se năruie tavanul din nou, răspunse praporşcikul şi se apucă să arunce ţărîna la o parte cu amîndouă mîinile, în direcţia salvatorilor.

După vreo patruzeci de minute de trudă încordată, se zări lumina unei gazorniţe, iar după alte cincisprezece minute, Zvonariov era în caponieră. În urma lui fu scos şi Blohin, pe braţe. Debogori Mokrievici care aştepta la gura galeriei, salută apariţia praporşcikului printr-o observaţie ironică :

— E jale, cînd artileriştii se apucă de lucruri la care nu se pricep ! Îţi dau un sfat amical : întoarce-te, chiar azi, la bateria dumitale.

— Îţi mulţumesc ; n-am nevoie de sfaturile dumitale ; ţine-le pentru dumneata, te rog, răspunse tăios Zvonariov şi se apropie de Blohin, care era îngrijit de soldaţi.

— Dacă aş trage o duşcă, ceru rugător ostaşul, m-aş înzdrăveni îndată.

— Nu duşcă, ticălosule, ci vergi ţi-ar trebui ! Cum ai putut, secătură, să sapi fără să pui armătură ? se năpusti asupra lui porucikul de pioneri !

— Acest lucru s-a făcut din ordinul meu personal, pentru ca lucrările să meargă mai repede, îi luă apărarea Zvonariov. Întrucît eu răspund de executarea galeriei de minare, te rog să nu te amesteci unde nu te priveşte. Prezenţa dumitale aici o consider cu totul de prisos.

— Comportarea dumitale, deşi îşi are explicaţia în spaima prin care ai trecut, este inadmisibilă în relaţiile de serviciu dintre doi ofiţeri, aşa că voi raporta acest lucru pe cale ierarhică. Spunînd aceste cuvinte, Mokrievici plecă ofensat.

— Ptiu, ce caţă ! spuse oţărît Lebiodkin. Cînd eraţi îngropaţi acolo eu şi cu Iurkin am dat numaidecît fuga să zvîrlim pămîntul şi am trimis un om să-l anunţe pe comandant. El a trimis încoace pe porucik. Şi dumnealui s-a apucat să ne descălească : aia se poate, şi aia nu. Eu, i-am spus atunci : bine, dar pînă ne moşmondim noi aici, oamenii pot să piară acolo înăbuşiţi. Iar el, pleosc ! m-a plesnit peste flaşnetă de-am văzut stele verzi !

Zvonariov se gîndi să se ducă în adăpostul ofiţerilor ca să se spele şi, totodată, să facă rost de puţină votcă pentru Blohin. Reazanov şi Karamişev jucau în doi bridge husăresc. Apariţia lui nu

stîrni nici mirare, nici bucurie, parcă nu s-ar fi întîmplat nimic deosebit.

— Ţi-am şi expediat lucruşoarele la statul-major al frontului, credeam că s-a zis cu dumneata, spuse căpitanul, fără grabă.

— Dar de ce v-aţi grăbit aşa ? Acum n-am cu ce să mă spăl.

— Ia săpunul şi prosopul meu. Uite, poftim lista lucrurilor trimise la comandament.

Zvonariov citi notiţa.

— Dar unde sînt binoclul şi gamela ? se miră el.

— În locul lor s-au anexat la lucruri cinci ruble. Porucikul Karamîşev a cumpărat binoclul cu patru ruble şi cincizeci de copeici, iar gamela e la mine sub pernă.

— Dar acesta e jaf curat ! Binoclul costă cel puţin două zeci şi cinci de ruble, iar gamela, trei, se indignă Zvonariov.

— Vînzarea a avut loc prin licitaţie publică, în prezenţa tuturor ofiţerilor din fort, prin urmare, cu respectarea legii.

Zvonariov nu mai găsi necesar să asculte argumentele căpitanului. Îşi luă termosul de pe pat şi desprinse binoclul din perete.

— Te rog să nu iei fără voie lucrurile altuia ! sări Karamîşev. Şi apoi, ce-ţi trebuie binoclu, într-o galerie subterană ?

— Îl iau ca să nu mi-l fure cineva, răspunse praporşcikul şi plecă înapoi, spre caponieră.

Acolo, Mokrievici îi bătea nespus de calm pe Lebiodkin şi pe Blohin, care stăteau drepţi în faţa lui. Porucikul îi pocnea tacticos cu pumnul în fălci, cînd pe unul, cînd pe celălalt, şi spunea cu glas scăzut :

— Acu o să ţineţi minte cît ăţi trăi cum se execută ordinul meu ! Cînd vă ordon să muriţi — să muriţi ! Că de nu, vă împuşc ca pe nişte javre rîioase !

Lebiodkin nu mai vedea cu ochiul drept, umflat de lovituri, iar din buzele strivite ale lui Blohin curgea sînge ; totuşi ambii ostaşi stăteau smirnă, neîndrăznind să se apere.

— Încetează imediat porcăria asta ! strigă praporşcikul, repezindu-se la el. Şi pleacă de-aici, căci altfel, nu mai răspund de mine !

Rostind aceste cuvinte, apucă o puşcă rezemată de perete :

— Blohin, Lebiodkin, Iurkin ! Puneţi mîna pe arme !

Porucikul de pioneri încercă să răspundă ceva, dar Zvonariov răcni la el atît de năpraznic, încît Mokrievici se grăbi să dispară.

— Înălţimea voastră, nu trebuie să vă faceţi atîta sînge rău pentru noi, îl sfătui Blohin pe Zvonariov. După părerea ălor mari, tocmai d-aia are ostaşu mutră — ca să fie stîlcită în bătaie, adăugă el, ştergîndu-şi sîngele de pe obrazul sluţit.

— Serghei Vladimirovici, mai bine duceţi-vă şi vă odihniţi, îl îndemnă la rîndul lui Lebiodkin. Cred că nici dumneavoastră n-aţi dus-o bine cînd v-a acoperit pămîntul.

— Acum nu-i momentul. Trebuie să astupăm imediat toată porţiunea prăbuşită din galerie, ca japonezii să nu poată pătrunde prin ea pînă aici, hotărî Zvonariov.

Fură chemaţi ostaşii, pionerii şi tiraliori, daţi în ajutorul tunarilor. Praporşcikul le explică ceea ce aveau de făcut.

— Fără voia domnului porucik, nu putem să facem nimic, se încăpăţînară pionerii : o să ne bage de vii în pămînt, deşi noi credem că e bine aşa, cum ziceţi dumneavoastră.

— Bine, voi duceţi-vă în galerie, iar eu am să lucrez aici doar cu tunarii mei.

— Vă ajutăm noi, înălţimea voastră, răspunseră pe neaşteptate mai mulţi tiraliori care ascultaseră convorbirea praporşcikului cu pionerii. Porucikul nu e lege pentru noi, nu sîntem sub ordinele lui.

După cinci minute munca era în toi. Porţiunea prăbuşită din galerie fu astupată cu saci umpluţi cu pămînt. Totodată, fu astupat bine şi fundul pîlniei.

Cu această treabă ziua trecu pe neobservate. Se înserase. Trebuiră să aprindă lumînări. Peste puţin, fu adusă cina pentru ostaşi. Tiraliorii şi pionerii se strînseră pîlcuri pe lîngă marmite. Tunarii se apropiară şi ei la noroc cu gamelele, dar fură întîmpinaţi de un refuz categoric.

— Comandantul fortului a ordonat să nu li se dea nimic. Să se care din fort, zice — cu praporşcikul lor cu tot, pînă n-au păţit-o, vesti Iurkin, care se întorsese cu mîinile goale.

Blohin înjură crunt şi se uită întrebător la Zvonariov.

— Mă duc chiar eu să lămuresc această chestiune. În cel mai rău caz, ne întoarcem la Zaliternaia. Acolo, desigur că o să ni se dea de mîncare.

Cînd Zvonariov, îi adresă lui Reazanov rugămintea de a da de mîncare ostaşilor săi, acesta se uită mirat la el.

— Cum, eşti încă aici ? Te sfătuiesc să dispari cît mai repede din fort. Poftim, sînt în posesia unui raport al porucikului Debogori Mokrievici, prin care te acuză de insubordonare făţişă şi de călcare grosolană a disciplinei militare. Ar trebui să te arestez imediat şi să te înaintez la comandamentul sectorului.

— Acum nu e vorba de mine, ci de ostaşi. Vă rog să le daţi de mîncare.

— Potlogarii dumitale vor fi scoşi imediat de aici în pumni, din ordinul meu. Ei stîrnesc dezordine printre tiraliori şi pioneri.

Cine ştie cum s-ar fi sfîrşit această discuţie, dacă n-ar fi apărut în cazemată Raşevski.

— Serghei Vladimirovici, îmi pare bine că te văd viu şi nevătămat spuse el, strîngînd cu căldură mîna praporşcikului. Povesteşte-mi amănunţit ce ţi s-a întîmplat. Mărturisesc că nu mă aşteptam să te mai văd în viaţă cînd mi s-a arătat la comandament raportul căpitanului Reazanov şi lucrurile dumitale, trimise de el. Scrisoarea dumitale către mademoiselle Belaia a fost expediată.

„Biata Varia, o să se necăjească degeaba!" îşi zise praporşcikul, care între timp uitase cu desăvîrşire de bileţelul pe care-l scrisese în noaptea aceea.

Îi povesti cu de-amănuntul lui Raşevski toate peripeţiile zilei care trecuse pînă la alungarea lui din fort. Locotenent-colonelul îl asculta tăcut, ciupindu-şi barbişonul şi făcîndu-şi însemnări în carnetul de campanie.

— Serghei Vladimirovici, cîţi bani ai avut? întrebă el pe neaşteptate.

— O sută douăzeci şi patru de ruble, plus ceva mărunţiş.

— La comandament, n-au fost predate decît douăzeci şi patru de ruble.

— Au furat din bani pe drum, ticăloşii! exclamă Reazanov, roşind.

— Căpitane, îţi recomand să cauţi neapărat banii lipsă, îl sfătui Raşevski, întorcîndu-se spre el. Pe urmă, citi raportul lui Mokrievici şi spuse calm:

— Bineînţeles, toată acestea sînt curate aiureli. Porucikul e mutat din ordinul meu la fortul 3, unde va pleca de îndată. Toate lucrările de aici le va prelua praporşcikul Zvonariov. Căpitane, dă imediat tunarilor să mănînce. Hai să mergem în caponieră, încheie Raşevski către Zvonariov, ridicîndu-se de pe scaun.

— Te rog să-mi spui părerea dumitale sinceră despre rînduiala din acest fort, îl rugă el în drum pe Zvonariov.

— Nu există nici o rînduială! Ofiţerii şed în adăpostul lor. iar ostaşii apără fortul după cum îi taie capul. Mai exact, comandantul de căpetenie şi apărătorul fortului este sfîntul Nicolae „ocrotitorul Rusiei", zîmbi praporşcikul.

— Va trebui să-l înlocuiesc pe comandant; pe Reazanov o să-l trimitem în altă parte, iar lui Karamîşev o să-i încredinţăm o misiune de recunoaştere pentru precizarea direcţiei în care înaintează galeriile japoneze.

— Mai bine încredinţaţi-mi-o mie. El nu prea va fi în stare sau, mai binezis, nu prea va avea bunăvoinţa să execute cum trebuie o asemenea misiune.

— Îl vom obliga s-o facă. Dacă nu va aduce informaţiile necesare va pleca din nou în recunoaştere, pînă ne va aduce ceea ce ne trebuie.

Trecînd de îndată la inspecţia lucrărilor, Raşevski aprobă toate măsurile luate de praporşcik şi mulţumi tunarilor pentru rîvna cu care muncesc.

— Hm ! Rău ţi-a mai avariat fizionomia prăbuşirea galeriei, remarcă locotenent-colonelul, uitîndu-se la Blohin.

— E isprava lui Mokrievici, el l-a făcut aşa de frumos, răspunse Zvonariov.

— Şi pe tine la fel ? îl întrebă Raşevski pe Lebiodkin.

— Da, înălţimea-voastră.

— Are mînă grea porucikul. Se pare că încă n-a flămînzit deajuns, observă locotenent-colonelul. Am să-i raportez lui Kondratenko şi acest lucru. El are o repulsie fizică faţă de „dentişti". N-ar fi cazul să-ţi dau dumitale şi soldaţilor o zi-două repaos ? Pare-mi-se că e aproape o săptămînă de cînd trudiţi aici !

— Nu ne dăm în lături.

— Ei, atunci, mîine, trimit pionerii să vă schimbe, dar în noaptea aceasta va trebui să mai rămîneţi.

— Zvonariov îi mulţumi pentru grija pe care le-o purta.

Cînd se întorceau din caponieră se ciocniră pe neaşteptate, în poterna întunecoasă, cu Varia.

— Ei, nu mai fugi aşa, cu sufletul la gură ! ţi s-a spus doar că este viu şi nevătămat, răsună în întuneric glasul lui Boreiko, care abia se ţinea după fată.

Varia, însă, cu riscul de a se lovi la cap, alerga val vîrtej înainte şi, însfîrşit, dădu peste ofiţeri. Fără să-şi dea seama prin întuneric pe cine are înaintea ei, îl apucă pe Raşevski de mînă şi cu glasul întretăiat de plîns şi de emoţie, rosti :

— Eşti viu, neatins, Seriojenka ? De-ai şti prin ce am trecut astăzi ! Îndată ce am primit scrisoarea ta, am dat fuga la comandament şi am cerut voie să mă lase pe poziţii, dar nu m-au lăsat şi am alergat la Zaliternaia, la Urs. Ei, a intrat şi el în acţiune şi m-a adus încoace ! turuia fata, uitîndu-se cu încordare la Raşevski.

— Cu toate că şi numele meu e Seriojenka, nu-s eu acela pe care-l căutaţi, răspunse locotenent-colonelul, trăgîndu-şi încetişor mîna.

— Ah, scuzaţi... de emoţie, mi-am pierdut cu desăvîrşire capul ! Îmi închipuiam, credeam că n-o să-l mai văd... Pe neaşteptate Varia izbucni într-un hohot de plîns, de astădată îmbrăţişîndu-l pe Zvonariov.

— Liniştește-te, Varia dragă, doar totul a trecut cu bine, spuse praporşcikul, mîngîind-o. Fata se lipi de pieptul lui.

Raşevski şi Boreiko se îndepărtară, discreţi.

— Trebuie să pleci imediat, chiar astăzi, chiar acum, din fortul acesta afurisit. Altfel, am să înnebunesc ! Auzi, Serghei Vladimirovici ?

— Mîine am învoire... dar poimîine trebuie să mă întorc aici.

— Ba nu, n-ai să te mai întorci ; nu mai pot, ai milă de mine ! O să mă duc la Kondratenko să-l rog să-ţi dea drumul ; dacă mă refuză, mă arunc în genunchi la picioarele lui şi nu mă ridic pînă nu te lasă să pleci de-aici, îngăimă Varia, repezit şi fără şir.

— Nu te amesteca. O să mă lase să plec la Zaliternaia, îndată ce va fi gata galeria de minare.

— O să te trimită în alt infern.

— Ei, acum, pretutindeni în Arthur este la fel. Mai mult calm, Variuşa. Mîine, am să fiu la Zaliternaia ; vino şi dumneata. O să stăm de vorbă mai mult, o îmbărbătă Zvonariov. Fii rezonabilă. Să mergem, cred că sîntem aşteptaţi.

Trecură de cazarmă şi intrară în cazemata ofiţerilor. Înăuntru erau Boreiko, Raşevski şi Reazanov. Acesta din urmă părea tulburat, zăpăcit.

— Praporşcikul nu m-a înţeles bine ; îmi permit să vă asigur că e o neînţelegere la mijloc, îngăima Reazanov. Iată şi suta de ruble a dumitale, s-a rătăcit în sertarul mesei, adăugă el, întinzînd banii. Cred că acum totul este în ordine.

Zvonariov îi mulţumi cu răceală.

— Dat fiind că aici s-au aranjat lucrurile, putem să plecăm, constată Raşevski, pregătindu-se de plecare.

— Mergem şi noi cu dumneavoastră, se asocie Boreiko.

— Serghei Alexandrovici, n-ar fi cazul să se amenajeze aici un post de prim-ajutor, ca la Avrorov ? întrebă Varia.

— De ce nu ? Se poate. Dar cine s-o facă ?

— Eu...

— Ei, atunci, nu se poate ! declară categoric Raşevski.

— Dar de ce ? se încăpăţînă Varia. Eu, adică împreună cu Serghei Vladimirovici, am amenajat postul numărul doi la *Zaliternaia*, şi generalul Kondratenko ne-a lăudat.

— Aici nu e cazul. La fiecare explozie de obuz sau de grenadă ai să laşi răniţii şi ai să te repezi să-l cauţi pe Serghei Vladimirovici. Iar el, la rîndu-i, o să fie neliniştit din cauza dumitale.

— Dar el nici nu se gîndeşte la mine ! Dacă ar fi aşa, n-ar fi acceptat să vină aici să sape galeria de minare.

— Dar biletul l-ai uitat ? insinuă Zvonariov.

— Ei, ce-a fost, a fost...

Zvonariov şi Reazanov îi însoţiră pe vizitatori pînă dincolo de pod, şi se întoarseră în cazemată. Mokrievici nu mai era acolo, Karamîşev primise misiunea de a conduce o incursiune de noapte, şi acum, la adăpostul întunericului, încerca să găsească cel mai potrivit drum pentru a ieşi din fort.

— Serghei Vladimirovici, sper că nu-mi porţi pică pentru micile diferende care au avut loc astăzi ? întrebă Reazanov, care, în urma discuţiei pe care o avusese cu Raşevski, devenise deosebit de îndatoritor faţă de praporşcik.

Zvonariov mormăi ceva în doi peri şi salută. Hotărîse să nu mai petreacă noaptea în cazemata ofiţerilor, ci în caponieră, aproape de locul lucrărilor. Îşi găsise ostaşii la cină. În fiertura din marmită, pluteau cîteva boabe de fasole amestecate cu cartofi fărîmaţi.

— Cu mîncarea asta nu prinde puteri omul. Apă chioară şi pe deasupra cu ciumiză chinezească ! bodogănea Blohin. De ne-am întoarce odată la noi, la Zaliternaia !

— Cu asemenea mîncare, întări praporşcikul nu e de mirare că soldaţii bolesc.

— Cazemata asta o trecem pe numele nostru. Să rămînă a artileriei, hotărî Blohin după ce mîncară. Hai, pifanilor, căraţi-vă de-aici şi luaţi-vă toţi păduchii cu voi ! porunci el tiraliorilor dimprejur.

— Da' ce, parcă tu n-ai ? se oţărî unul.

— Am, cum să nu, dar alt soi, model *antilerie*, 1877.

— Şi ce, nu pişcă ?

— De noi nu se ating, dar pe răcani ca voi îi mănîncă de vii, şuguia mereu Blohin.

Istoviţi de truda zilei, Zvonariov şi Blohin se lungiră pe un braţ de gaolian aşternut pe jos. Praporşcikul îşi aduse aminte de Varia, de zbuciumul ei pornit din inimă, şi simţi deosebit de pătrunzător cît de adînc intrase în viaţa lui această fată bună, cît de mult se legase sufleteşte de el.

„De s-ar termina mai repede războiul. Atunci voi putea să-mi încerc norocul şi în viaţa de familie"... gîndi el, oftînd, şi căzu îndată într-un somn adînc. Spre miezul nopţii fu însă trezit de frig şi se duse să vadă cum mergea lucrarea. Doi pionieri şi doi tiraliori, sub conducerea lui Lebiodkin, săpau de zor, adîncind galeria, şi cărau saci cu pămînt. În fundul tunelului se auzea slab bocănitul japonezilor, care săpau şi ei o galerie.

„Trebuie să precizăm cît mai repede ce lucrări fac şi în ce direcţie", gîndi Zvonariov, intrînd în caponieră. Acolo îşi împărtăşi gîndurile soldaţilor.

— Serghei Vladimirovici, haideţi amîndoi într-o recunoaştere, propuse Blohin, care se trezise şi el. Acum e noapte, întuneric, să dăm o raită pe la japonez. Poate om afla ceva.

Lăsînd comanda lui Lebiodkin, praporşcikul se duse împreună cu Blohin la Reazanov. Căpitanul şedea la masă şi bea votcă. In faţa lui stătea Karamîşev, tulburat, cu mantaua mînjită de noroi :

— Orice ai spune, Vasili Petrovici, dar eu nu mă mai duc. Japonezii au nişte căţei foarte ageri. Latră la cel mai mic zgomot şi ne descoperă.

Zvonariov îi informă că dorea să execute el însuşi o recunoaştere în sectorul lucrărilor japoneze.

— Te felicit pentru această intenţie. De vreme ce conduci lucrările din galerie, eşti cel mai indicat să faci acest lucru. Bei un „steag rusesc“ ?

Zvonariov refuză ; Karamîşev, însă, cu vădită încîntare turnă în pahar votcă, peste ea pipermint albăstrui şi apoi abricotin roşu. Băuturile nu se amestecară, alcătuind culorile steagului rusesc, de unde venea şi denumirea acestei băuturi. Porucikul goli paharul pe nerăsuflate şi se înroşi îndată ca racul.

— Ei, acum vrei să pleci din nou în recunoaştere împreună cu praporşcikul ? întrebă Reazanov, zîmbind pe sub mustaţă.

— Nu ; azi, m-am jucat destul de-a v-aţi ascunselea cu moartea. S-o lăsăm pe mîine. Acum o să mă odihnesc. După o clipă, porucikul sforăia de mama focului.

Reazanov bea votcă în tăcere.

— Hai să facem o plimbare prin fort, îi propuse el lui Zvonariov.

Din cazemata ofiţerilor coborîră dedesubtul ei, în magazia de pulbere, care era goală, iar de acolo, ajunseră în cazarma de jos, în „gorjă“. Protejată de încăperea de sus, de pămînt şi de un strat de pietre, acolo era adăpostul cel mai ferit din fort.

Îndată ce deschiseră uşa, fură izbiţi de un miros iute de iodoform, de fenol şi de alte medicamente, îmbinat cu izul obişnuit al soldatului, izul de sudoare şi de trup nespălat. Intrînd înăuntru, cel dintîi lucru pe care-l văzură, fură mai multe cadavre întinse pe paturi.

— Scoateţi morţii afară pînă nu s-au împuţit ! ordonă Reazanov.

Alături de morţi zăceau vreo zece răniţi. Infirmierii le dădeau apă, le pansau rănile şi, pe cît le stăteau în putinţă, căutau să-i îmbărbăteze. In aer pluteau nori groşi de fum de mahorcă, iritînd ochii şi gîtul. Gazomiţele luminau cu o flăcăruie palidă.

— Deschideţi uşa şi aerisiţi adăpostul ! Aţi făcut aici o fumăraie, de nu mai e chip să răsufli, strigă Reazanov.

Zvonariov observă că mulţi ostaşi erau pe jumătate dezbrăcaţi.

— Cum o să alerge afară, în caz de alarmă ? întrebă el.

— Aici se adăpostesc două plotoane din rezervă. Ele nu ies imediat, aşa că oamenii au timp să se îmbrace, răspunse căpitanul.

În fundul cazărmii fusese improvizat un depozit de proiectile de calibru mic. Erau cîteva sute de bucăţi, puse chiar sub paturile pe care dormeau soldaţii. Lîngă ele se aflau nişte lăzi de zinc cu cartuşe.

— De ce au fost depozitate aici, în loc să fie duse în magazia de pulbere ? întrebă nedumerit Zvonariov.

— Mulţam de sfat ! Magazia se află alături de cazemata noastră. Acolo e de-ajuns să cadă un obuz, ca să sărim în aer, pe cînd aici, sînt şi mai bine adăpostite iar, în caz de explozie, se curăţă răcanii, nu noi, răspunse căpitanul, foarte calm.

După ce vizitară încăperea de jos, urcară în cazarma de sus. Acolo lucrurile arătau oarecum altfel. Ostaşii şedeau pe marginea paturilor, sau culcaţi cu armele lîngă ei ; aproape niciunul nu dormea. Întreaga companie putea să iasă în orice clipă înarmată. La intrare erau puse în bătaie două mitraliere, cu benzile introduse în lăcaşul lor. Servanţii moţăiau lîngă ele. La apariţia celor doi ofiţeri, ostaşii săriră în picioare, luînd poziţia de drepţi. Reazanov trecu încet de-a lungul paturilor, uitîndu-se atent la tiraliori.

Căpitanul trase cu urechea la exploziile înăbuşite, care se auziră deodată dinspre curticica interioară a fortului.

— De cu seară se tot agită ticălosul de japonez.

— Să nu pornească la asalt, se nelinişti Reazanov.

— Înălţimea-voastră, ne aude cum scurmăm pămîntul, şi se teme să nu-l zvîrlim în aer. De frică, aruncă grenade, se amestecă în vorbă Blohin.

— Eu mă întorc în cazemată, spuse căpitanul. Pe dumneata te rog să observi de pe parapete ce se petrece la inamic.

Zvonariov se execută. Afară era întuneric beznă. Nori grei atîrnau jos, deasupra fortului. Se cernea o ploaie plictisitoare de toamnă prin care fascicolele de lumină ale proiectoarelor răzbeau anevoie.

Cînd i se deprinseră ochii cu întunericul, praporşcikul deslusi siluetele santinelelor, lipite de creneluri. Cu toată bezna nopţii, împuşcăturile nu conteneau o clipă.

— Păzea ! strigă Blohin şi-l îmbrînci pe Zvonariov la picioarele parapetului. Aproape în aceeaşi clipă, licări o flacără orbitoare şi bubui explozia unei grenade.

Îndată după aceea, Zvonariov şi Blohin se urcară din nou pe parapet, scrutînd bezna dimprejur. Dincolo de perdeaua ploii, tranşeele japoneze se conturau vag, ca o dungă abia perceptibilă. Sclipirile focurilor de armă fulgerau o clipă, cînd ici, cînd colo.

— Acum ar trebui făcută recunoaşterea, îşi dădu cu părerea Blohin.

— Te înfunzi în noroi şi te rătăceşti în întuneric, obiectă Zvonariov.

— Nicidecum ! Tocmai o vreme ca asta e potrivită ca să dai o raită la japonez. Haideţi chiar spre trecerea ascunsă, propuse el ; de acolo, e un pas pînă la mutră-strîmbă ; dacă n-om vedea, poate c-om auzi ceva.

Zvonariov şovăi o clipă. Poteca era îngustă de un arşin, trecînd pe lîngă taluzul exterior al şanţului, de-a lungul galeriei contra-escarpei. Chiar ziua, puteai să faci un pas greşit şi să cazi în şanţ de la o înălţime de trei stînjeni. Noaptea era şi mai primejdios să treci pe marginea şanţului. Îndată ce se însera, acolo se instalau şi posturi de santinele. După o clipă de şovăială, acceptă. Traversară cu băgare de seamă curticica şi se duseră la Reazanov căruia îi împărtăşiră observaţiile şi intenţiile lor.

— Vă urez succes, deşi sînt sigur că rezultatele vor fi contrare, le spuse căpitanul la plecare.

Fură nevoiţi să se strecoare orbeşte, tîrîş, pînă la trecerea ca muflată. Îi opri glasul speriat al unei santinele :

— Stai ! Cine-i ?

Aflînd cine sînt, unde se duc, se oferi să-i conducă pînă la caponieră.

Simţind ceva, japonezii începură să tragă şi să arunce grenade. Una căzu chiar la picioarele lui Zvonariov. Fitilul *Bickford* licărea în întuneric ca un punctuleţ roşu. Praporşcikul încremeni de groază. Încă o clipă, şi încărcătura de un funt de piroxilină avea să explodeze la picioarele lui, să-l ucidă, ori să-l mutileze pentru toată viaţa. Zvonariov privea ca fascinat luminiţa, fără să se poată mişca din loc.

— Hai te cară, rosti liniştit tiraliorul, împingînd cu piciorul în şanţ grenada care explodă îndată acolo.

Abia atunci înţelese de-abinelea praporşcikul prin ce primejdie trecuse.

— Îţi mulţumesc, frate ! spuse el, luînd mîna ostaşului.

— Ei, înălţimea voastră ! Un fleac. Cîte de astea aruncăm noi în şanţ, în fiecare noapte ! răspunse tiraliorul domol.

Ajuns la acoperişul caponierei, Zvonariov voi să se ridice şi să se uite împrejur. În clipa aceea, însă, fascicolul de lumină al unui

proiector japonez se opri în dreptul lui. Trebui să încremenească din nou într-o aşteptare chinuitoare pînă se va deplasa. Începu să tremure de frig.

— Hai îndărăt, îi propuse el lui Blohin.

— Să mai stăm niţel, Serghei Vladimirovici. Număr pînă la o sută ; dacă nu mută lumina, ne tîrîm înapoi.

Nu apucă să numere însă nici pînă la cincizeci, că raza se stinse deodată şi se făcu din nou întuneric beznă. Blohin sări pe parapet şi începu să se tîrască înainte. Zvonariov rămase pe loc lîngă două santinele, aşteptîndu-l. Pînă la japonezi, nu erau decît vreo treizeci de paşi. În liniştea nopţii, se auzeau limpede vorbele lor guturale, izbituri de cazmale, zăngănit de fier şi hămăitul subţirel, ascuţit, al cîinilor de pază.

— Ptiu, lua-i-ar naiba ! Isteţi mai sînt ! Pe un rus, îl simt de la o sută de paşi, dar la ai lor nu latră, spuse în şoaptă unul dintre tiraliori.

Trăgînd cu urechea la vorbele lor, Zvonariov se uita încordat în direcţia în care dispăruse Blohin.

— Ssst, mai încet : să auzim ce se petrece în faţă, curmă el şopotelo ostaşilor.

— Înălţimea-voastră, să nu vă ridicaţi că vă pot simţi, îl preveniră tiraliorii.

Deodată, în faţă, la japonezi, un cîine lătră răsunător.

— L-a adulmecat, lepra, mormăiră ostaşii într-un glas. Ei, acu să vezi dandana !

După o clipă de tăcere, începură să răpăie focuri de puşcă, şi să zboare grenade. Praporşcikul şi tiraliorii se lipiră de parapet.

— S-a dus pe copcă, dracu împielităt ! spuse unul din tiraliori, despre Blohin.

Zvonariov mai aşteptă cîteva clipe şi apoi cuteză să scoată capul de după parapet, dar fu cît pe ce să se izbească de cizmele lui Blohin, care se tîra îndărăt. Uimitor de încet, fără cel mai mic zgomot, ostaşul coborî în tranşee prin trecerea camuflată.

— N-am văzut nimic, dar am tras cu urechea în ce parte se lucrează : puţin mai la dreapta de noi.

Trecu cel puţin un sfert de ceas pînă cînd, în sfîrşit, japonezii se liniştiră. În timpul acesta, lîngă Zvonariov căzură alte cîteva grenade, dar acum fără să se tulbure, praporşcikul le zvîrlea în şanţ, unde explodau.

— Trebuie să se născocească o bombiţă d-asta în aşa fel ca să plesnească la izbitură ! îşi dădu cu părerea Blohin. Hai înapoi, Serghei Vladimirovici. Ambii artilerişti porniră încetişor de-a lungul parapetului.

Reazanov dormea dus, cu capul pe masă. Alături de el se afla un pahar cu votcă, început.

— Îmi daţi voie, înălţimea voastră ? întrebă Blohin şi, fără să mai aştepte încuviinţarea, goli paharul. Acu' mi s-a făcut inima mai veselă, zîmbi el.

Karamîşev sforăia pe pat. Praporşcikul nu-i mai trezi pe cei doi ofiţeri şi, împreună cu Blohin, intră în caponieră.

În cazarmă nu dormea aproape nici un om. În mijloc, pe un pat, un soldat bărbos între două vîrste, povestea un basm. Tiraliorii, lungiţi pe paturi, sau stînd pe marginea lor, împrejurul lui, ascultau cu luare-aminte şi pufăiau de zor din ţigări.

La ivirea praporşcikului, săriră cu toţii în picioare.

— De ce nu dormiţi ? îi întrebă acesta.

— Îşi cam face de cap azi, gălbejitu'. Aruncă mereu la bombiţe. Să nu dea năvală peste noi, spuse un subofiţer.

— Hai să mergem, Blohin, zise Zvonariov.

— Tare-s bătuţi în cap pifanii ăştia, n-au nici un chichirez ! La noi, e cu totul altceva : Cînd l-auzi cîntînd pe Belonogov — te unge pe inimă ; face Zaiaţ o şotie — te strici de rîs ; răcneşte odată porucikul — tremură bojocii în tine ! sporovăia Blohin, ţinîndu-se după Zvonariov.

În galeria contraescarpei, soldaţii vegheau de asemenea, lîngă focurile aprinse chiar pe pardoseala de beton. Fumul plutea în rotocoale, sus spre tavan.

— Ciudat ! În noaptea asta, toţi ofiţerii dorm, iar soldaţii stau şi veghează, spuse praporşcikul.

— Apără fortul, ca să nu-l ia mutră-strîmbă, aşa, pe neaşteptate.

— De asta, trebuie să aibă grijă mai întîi ofiţerii, şi apoi soldaţii.

— Ostaşul le chibzuieşte şi singur pe toate, nu aşteaptă să fie pisat. Au primit ordin : „apăraţi fortul" ; şi îl apără cu toţii.

Lucrările din galeriile de minare erau în plină desfăşurare. Lebiodkin diriguia în stînga şi-n dreapta, şi tiraliori şi pioneri. Iurkin îl ajuta, lămurindu-i ce trebuia făcut şi în ce chip. Ostaşii îl ascultau fără vorbă, recunoscînd autoritatea tunarilor.

— Din amîndouă hrubele se aude cum scurmă iapoşka. Din stînga spre dreapta, şi din dreapta spre stînga. Se pare că sapă între ale noastre, raportă Lebiodkin. Ar trebui să mai săpăm una de-a curmezişul.

Zvonariov intră în ambele galerii, ascultă zgomotele ce se auzeau şi fu de acord cu părerea lui Lebiodkin.

— Mîine pionerii să sape o galerie transversală, ordonă el tunarilor.

Era aproape ora trei noaptea, cînd în sfîrşit se culcă pe paie alături de Blohin, care începu să sforăie cum puse capul jos.

Dimineaţa sosi praporşcikul Berg din compania de mineri, cu mai mulţi pioneri. După ce-i dădu în primire lucrările, Zvonariov plecă împreună cu tunarii lui la Zaliternaia. Abia acolo simţi, cît de obosit era, moral şi fizic, după cele trei zile petrecute în fortul 2.

Zvonariov făcu o baie şi se culcă, dormind zdravăn. Cînd se trezi nu putea de loc să înţeleagă unde se afla. Nu deschise ochii ; avea o senzaţie plăcută de prospeţime. Trase cu urechea la vorbele pe jumătate înăbuşite ce se auzeau în adăpost : Boreiko bombănea surd, ca un bondar, întrerupt mereu de o şoaptă întretăiată, aprinsă. Vasele zăngăneau pe masă. De afară se auzeau bubuituri surde de tun. Deodată, uşa se trînti zgomotos, şi glasul sonor al lui Vasea vesti :

— Tuşa Haritina aduce numaidecît mîncarea încălzită.

— Mai încet ! îl trezeşti pe Serghei Vladimirovici, îl struni glasul Varei.

— N-are nimic dacă se trezeşte. A dormit dus toată ziua fără să se întoarcă, răspunse Boreiko.

Zvonariov deschise ochii şi căscă cu poftă.

— A venit lăptăreasa, Seriojenka ! strigă Boreiko, aplecîndu-se spre el.

Vasea izbucni în rîs şi fu blagoslovit îndată de severa lui protectoare cu o pălmuţă după ceafă.

— Bună seara, Serghei Vladimirovici, îl salută pe neaşteptate şi Liolia. Ei, Boris Dmitrievici, poftim la masă ; să lăsăm porumbeii să gîngurească în voie.

La masă, Varia voi neapărat să ştie tot ce se petrecuse la fortul 2.

— Nu te mai întorci acolo, declară ea, întinzînd praporşcikului o hîrtie.

„Sînteţi detaşat provizoriu la fortul Nr. 3 — citi Zvonariov cu mirare — unde veţi asigura buna funcţionare a proiectoarelor. Şef de stat-major, căpitan Stepanov."

— Cum a ajuns ordinul acesta în mîinile dumitale ? o întrebă el pe fată privind-o bănuitor.

— Treceam pe lîngă comandament şi m-am interesat la Stepanov în privinţa dumitale. Cînd a aflat că viu încoace, mi-a încredinţat hîrtiuţa asta...

— Cum s-ar zice : din lac, în puţ ! La fortul 3, e şi mai multă vînzoleală decît la 2. Acolo sînt bombardamente aproape neîntrerupte, cu obuze de unsprezece ţoli.

— Atunci, să nu te duci, pînă nu stai de vorbă cu Raşevski, se nelinişti Varia.

— Sîntem „grade inferioare", ne ducem acolo unde ni se ordonă.

Se auzi o bătaie în uşă : intră Haritina, în rochie şi cu basma.

— Bună ziua, Serghei Vladimirovici, dădu ea bineţe praporşcikului. Parcă aţi mai slăbit acolo, la fort.

— Bună ziua, Haritina. Ai hotărît să devii iar „parte femeiască" ?

— Încerc ; cine ştie..... pînă m-o apuca iar doru' de tranşee.

— Dar Şmetillo, unde-i ?

— Domnul căpitan e la reduta 3. M-a chemat şi pe mine acolo, dar eu am prins rădăcini aici, la Zaliternaia.

— O fi de vină tot Iarţev, băsmuitorul...

— Vai, ce vorbiţi ! protestă tînăra femeie, roşind ca para focului. Nu-i vorba de el. Mie îmi place domnul porucik. E înalt, chipeş. Şi are inima curată, senină ; Ce dacă bea ? Care bărbat nu bea ? rosti Haritina cu convingere. Hai cu mine, puiul mamei, îl chemă ea pe Vasea. Să te pieptăn niţel, că uite ce ciufulit eşti !

Curînd după ce plecară, Rodionov bătu grăbit în uşa adăpostului. Pe chipul lui, totdeauna calm şi grav, era întipărită acum o tulburare adîncă.

— Surioară, n-aţi vrea să veniţi pînă la noi, în adăpost ? o rugă el pe Varia. Trebuie să pansaţi un rănit.

— Serghei Vladimirovici, unde aveţi pansamentele ? întrebă Varia sărind în picioare.

— Da' ce s-a întîmplat ? întrebă neliniştit Zvonariov, punîndu-şi mantaua.

— Blohin, beţivanul dracului, l-a nenorocit pe băsmuitor, răspune subofiţerul, mînios. Cînd a venit dimineaţa din fort şi a aflat că Haritina stă tot timpul cu Iarţev, a început să se lege de el. Mai adineaori, a venit de undeva beat şi a sărit la el. Ca să se apere, Iarţev i-a dat cu un scăunel în cap, dar ocnaşul ăla s-a repezit cu baioneta japoneză şi i-a spintecat ţeasta.

— Blohin să fie imediat legat şi băgat la arest.

— L-au şi legat burduf. E zdravăn al naibi, abia l-au pus jos cinci inşi. Ba chiar a trebuit să-l pocnească niţel în cap cu patul armei.

Iarţev zăcea în cazemata laterală, pe patul comun, cu capul bandajat, cu pete de sînge pe pansament. Lîngă el, Haritina plîngea, ştergîndu-şi lacrimile cu colţul basmalei :

— Egoruşka, şoimuleţul meu drag ! Pentru ce a dat în tine, de ce te-a tăiat răufăcătorul ? îl bocea ea.

Varia şi Melinkov scoaseră pansamentul. În stînga capului, deasupra urechii, se căsca o tăietură mare.

— Oasele craniului sînt întregi. Rana nu-i primejdioasă, e la suprafaţă, îi spuse Varia lui Zvonariov. Trebuie trimis numaidecît cu căruţa la mine, la spital. Am să-i dau un bilet. Să-l interneze jos, în salonul meu. Mîine o să-l aranjez mai ca lumea.

Sosi şi Boreiko. Zvonariov şi Rodionov îi raportară tot ce se întîmplase.

— Trebuie s-o îndepărtez pe Haritina din baterie. Cît timp n-a dat nimănui nici o preferinţă totul a mers bine, dar cînd l-a ales pe băsmuitor ceilalţi au căpiat nu altceva ! Răcnete, înjurături, bătăi... Ia-o la dumneata la spital, îi propuse el Varei.

— Nu ştiu dacă o să vrea, spus Varia, cu îndoială.

— În orice caz, aici n-o mai ţin. Comand bucuros o mie de bărbaţi, dar o singură muiere, nu !

— Muiere ! Vai Ursoiule, ce grobian eşti ! exclamă Varia.

Curînd după aceea, rănitul, însoţit de Haritina, de Liolea şi de Vasea, fu transportat la spital. Boreiko ordonă ca Blohin să rămînă legat pînă dimineaţa.

Varia şi Zvonariov plecară spre statul-major al lui Kondratenko. Se întunecase de-a binelea. Poticnindu-se mereu pe drumul abia zărit prin beznă, sprijinindu-se unul de altul, ajunseră cu bine.

— Am venit să întrebăm dacă Serghei Vladimirovici trebuie să se ducă mîine la fortul 3, îl întrebă Varia pe Naumenko care le ieşi înainte.

— Ordinul se referă la praporşcikul Zvonariov, şi n-are nici o legătură cu dumneavoastră, *mademoiselle*, îi răspunse locotenent-colonelul în glumă. După aceea îi explică în cîteva cuvinte, lui Zvonariov, misiunea pe care o avea de îndeplinit.

— Voi cere să fiu şi eu mutată în fortul 3, la postul de prim-ajutor al medicului Avrorov, declară Varia.

— Vă previn de pe acum că cererea aceasta va fi respinsă.

Praporşcikul o însoţi pe Varia pînă la spital.

— Cum se simte Saharov ? întrebă Zvonariov, pe cînd treceau prin faţa spitalului Crucii-Roşii.

— Închipuie-ţi că a scăpat. Febra tifoidă a cedat, temperatura încet-încet a scăzut, şi acum merge spre însănătoşire. Hai să-l vedem.

— Nu e tîrziu ?

— Cu mine poţi intra la orice oră.

Saharov dormita într-o rezervă. Era foarte tras la faţă. Varia îi luă încetişor pulsul. Mîna lui era umedă şi rece. Se grăbiră să iasă ca să nu-l trezească. Pe neaşteptate, în coridor se întîlniră cu Gantiumirov. Prinţul îi salută curtenitor şi le spuse că i-a adus lui Saharov lămîi.

— Doarme, să nu-l trezeşti, îl preveni fata.

— Intru doar o clipă ; numai să i le las pe masă.

Gantiumirov se strecură în cameră. Păşi tiptil spre bolnav, şi-l strigă încet. Saharov nu răspunse. Porucikul se uită împrejur. Privirea lui se opri la oberlichtul neînchis bine. Se apropie de fereastră, şi o deschise larg. Un val de aer umed şi rece năvăli îndată spre bolnav. Prinţul ieşi repede, închizînd cu grijă uşa după el. O expresie de triumf veninos i se ivi pe faţă. În vestibul îi ajunse din urmă pe Varia şi pe Zvonariov, îi salută din nou foarte politicos şi dispăru pe uşă.

— Blohin, oricum ai suci-o, oricum ai învîrti-o tot ticălos eşti ! îl mustra sever Boreiko, privindu-l mînios. Ia uită-te la mutra ta — leit sărsailă ! Şi ce glas ! Nu ştii să vorbeşti ca oamenii, latri. Nu scoţi două vorbe ca lumea fără să scuipi şi o sudalmă murdară. Şi mai vrei să te iei la întrecere cu băsmuitorul ! Ăla are chip omenesc, grăieşte domol, blajin. Nu e de mirare că el i-a fost Haritinei pe plac, şi nu tu.

Blohin oftă din rărunchi. Faţa lui sluţită în bătaie se schimonosi groaznic :

— Înălţimea voastră, o să-i cer iertare Haritinei că l-am vătămat pe Iarţev.

— Vrei să te pocnească cu un retevei în căpăţînă ? Şi apoi nu e vorba de asta. Vorba e cum ai putut tu să te repezi cu baioneta la fratele tău, ostaş şi el ca şi tine ? Pentru ce ? Pentru o muiere !

Boreiko vorbea cu un calm neobişnuit pentru el, privindu-l mohorît pe Blohin.

— Azi l-ai tăiat pe el pentru o muiere ; mîine, ai să omori pe altul, cine ştie pentru ce. În bateria noastră n-avem nevoie de asemenea pramatii. O să te trimit la lucrările de minare, în fortul 2. Acolo, nu-s muieri pe aproape — ţi-o mai veni mintea la cap. I-am întrebat pe soldaţi ce să fac cu tine. Ei au spus cu toţii : „Să plece ; poate s-o cuminţi. De un besmetic, în stare să-şi ucidă tovarăşii, n-avem nevoie.

Blohin se făcuse stacojiu. Întrebă cu glas întretăiat :

— Cum, înălţimea voastră, chiar mă alungaţi ?

— Deocamdată, da ; pe urmă... om vedea ce-o mai fi.

— Înălţimea voastră, da ce, sînt un asemenea răufăcător, că nu mai vrea nimeni să ştie de mine ? Daţi-mi voie măcar să mă duc cu domnu' praporşcik...

— Despre asta, întreabă-l pe el. Dac-o vrea te ia, de nu, înseamnă că s-a săturat şi el de tine ca de mere acre. Aşa, Filea, frate. Ai păcătuit ? Acu du-te de-ţi ispăşeşte păcatele. Dacă ar fi după lege, ar trebui să te dau în judecată.

— Mai pe urmă, mă primiţi înapoi ? întrebă ostaşul, cu nădejde.

— Pe un om cumsecade, de ce să nu-l primesc ? De secături, însă, n-am nevoie, încheie porucikul ridicîndu-se şi ieşind pe uşă.

Curînd după aceea, Blohin plecă din baterie, cu o bocceluţă subsuoară. Ostaşii, şedeau posomorîţi, tăcuţi, căutînd să nu-l privească, nici chiar atunci cînd încerca să le vorbească.

— Rămîneţi cu bine, fraţilor ; să nu mă vorbiţi de rău dacă m-o lua moartea acolo în fort.

Nu-i răspunse nimeni nimic.

— Totuşi îmi pare rău de *Bloha*. Nu-i băiat rău, îi spuse pe neaşteptate Boreiko lui Rodionov.

— Bine, Boris Dmitrievici, dar trebuia să-l înveţe cineva minte odată, ca să nu mai uite cît o trăi, răspunse subofiţerul.

Capitolul III

După cîteva zile, Zvonariov primi ordin să se ducă la fortul 3.

Aproape de Comandamentul fortului de Est, dădu de o companie de matrozi şi de pe nava *Baian*, trimişi acolo ca unitate de rezervă. Marinarii, cu scurte negre, cu cizme înalte, cu arme şi cartuşiere, păreau mai curînd soldaţi din infanteria marinei, decît matrozi. Comandantul lor era Pavlik Soimanov. După ce-şi strînseră mîinile, praporşcikul îl întrebă ce căutau acolo.

— Am fost trimişi în ajutorul fortului 3 şi a redutei 3. Spre seară o să înlocuim o parte din garnizoanele de acolo. Deocamdată, stăm pe loc fără nici o treabă, se plînse locotenentul.

La rîndul său, praporşcikul îi spuse că fusese detaşat la fortul 3.

— Prin urmare, vom fi împreună ! se bucură Soimanov.

Zărindu-l pe Fok, care se apropia călare, se duseră la unităţile lor.

— Bună ziua, matrozi ! îi salută generalul pe marinari, adăugînd ca deobicei o înjurătură.

Marinarii îi răspunseră printr-un răcnet care aducea tot a înjurătură. Fok zîmbi blajin şi le-o întoarse fără întîrziere, stîrnind hohotele de rîs ale ostaşilor şi matrozilor, printr-o grindină de vorbuliţe cu totul nepotrivite a vedea lumina tiparului. Satisfăcut de efectul produs, Fok descălecă, chemă ofiţerii şi intră cu ei în adăpostul comandantului. La ivirea lui, Nadein şi Stepanov se ridicară în picioare.

— Generalul Stessel mi-a ordonat să cercetez amănunţit situaţia din sectorul dumneavoastră şi să-i raportez totul, îi informă Fok, strîngîndu-le mîinile.

— Am înţeles, fonfăi Nadein. Căpitanul Stepanov o să prezinte îndată un raport detailat excelenţei voastre.

Şeful de stat-major se apropie de hartă şi începu să explice cu deamănuntul situaţia din fiecare fort şi baterie.

— Reiese, că japonezii s-au cramponat de forturile 2 şi 3 şi de reduta 3. După părerea dumneavoastră cam cît timp vor putea rezista acestea ? întrebă Fok, făcîndu-şi însemnări în carnet.

— Nişi nu mă gîndeşc şă le predau vreodată, i-o reteză scurt Nadein, dar Fok nu se uită la el, aşteptînd răspunsul lui Stepanov.

— Împărtăşesc pe deplin părerea excelenţei sale.

— Nu există fortăreţe care să nu capituleze ; cu atît mai mult, cînd e vorba de nişte forturi. Trebuie ca durata probabilă a rezistenţei lor să fie stabilită dinainte şi să se ia din timp măsurile necesare pentru eventuala lor evacuare.

— Fortul va rejista atîta vreme, cît va avea apărători. Cît trăiesc eu, forturile nu vor capitula, chiar dacă mi ş-ar ordona ş-o fac ! vorbi emoţionat bătrînul general, scuturîndu-şi barba-i lungă, albă.

— Mitrofan Alexandrovici, întotdeauna trebuie să se judece pornind de la raportul real al forţelor, şi nu de la dorinţe şi sentimente personale. Nici eu nu doresc cîtuşi de puţin ca forturile să capituleze, totuşi, e necesar să se prevadă această eventualitate.

— Generalul Kondratenko are mai multă grijă de întărirea forturilor, decît de stabilirea termenului capitulării lor, replica Stepanov cu o umbră de ironie.

— Mi-e lehamite de deşteptul ăla ! În Arthur s-a acrediat părerea, din păcate împărtăşită chiar de Stessel, că acest Kondratenko ştie tot, poate să facă orice şi că, în afară de el, nu mai există în fortăreaţă nici un om cu scaun la cap. După mine, el este mai curînd dăunător, decît util. Să luăm, de pildă, efectivul excesiv al soldaţilor din tranşee. Pentru ce atîţia oameni ? Asta duce numai la pierderi inutile de vieţi. Sîngele soldaţilor e vărsat degeaba. Dacă

războiul se va prelungi, iar Kuropatkin nu va ajunge într-o lună la Kindjou, Arthurul va trebui, fără doar şi poate, să capituleze.

— Îndeoşebi, cu nişte jenerali, ca exşelenţa voaştră ! îl luă gura pe dinainte pe Nadein.

— Se pare că sînteţi surmenat de şederea prea îndelungată pe poziţii şi aveţi nevoie de odihnă, răspunse Fok, calm, fără să ridice glasul şi scăpărîndu-şi uşor ochii reci de un albaştru cenuşiu.

— Atîta timp cît mai am încă puteri, voi sluji maieştăţii şale.

— Aşadar, domnilor, aş dori ca dumneavoastră să vă gîndiţi cît mai temeinic la chestiunea aprecierii posibilităţilor de rezistenţă în timp a forturilor asediate şi să-i înaintaţi, în scris, generalului Stessel raportul dumneavoastră.

— Vă rog să ne prejentaţi şi dumneavoaştră un ordin şcris în acest sens ! replică Nadein.

— Îl veţi primi chiar astăzi.

— Ei, atunci o şă ne gîndim şi noi, ce-i de făcut cu el şi, totodată, cu generalii care dau aşemenea ordine, răspunse Nadein, tremurînd de indignare.

— La vîrsta dumneavoastră respectabilă, nu e bine să vă enervaţi atît, rosti Fok, ironic, ridicîndu-se de pe scaun.

Cîteva clipe după aceea, călărea în trap mărunt, spre zona interioară.

Stepanov îl lămuri în două cuvinte pe Zvonariov în privinţa misiunii lui în fort, şi-l rugă să-şi prezinte, seara, raportul la comandament.

— În treacăt fie zis, cred că n-are rost să stai tot timpul în fort. Nu faci parte din garnizoana fortului, ci eşti instructor, aşa că poţi să dormi la comandament. Deocamdată, drum bun şi succes, încheie căpitanul, strîngîndu-i mîna.

Profitînd de relativa acalmie, Zvonariov şi Soimanov plecară direct spre fort. În zona acestuia, drumul strategic ducea printr-o văgăună, pînă aproape de fortul care se înălţa pe o sopcă stîncoasă, greu accesibilă.

Comandantul fortului, ştabs-căpitanul Bulganov, un ofiţer sprinten şi vioi, de vreo treizeci de ani, făcu vizitatorilor o primire prietenoasă şi-i conduse în fundul cazărmii, unde îşi amenajase după o perdea, un colţişor retras, împreună cu cei doi ofiţeri subalterni şi cu medicul veterinar Avrorov. Doctorul era şeful postului de primajutor al fortului.

— E adevărat că nu respirăm aici un aer mai curat decît în restul cazărmii şi nici liniştc nu avem ; în schimb, ostaşii sînt tot timpul sub ochii noştri, iar noi, sub ai lor. Asta creează o legătură directă şi permanentă cu ei, lucru foarte important în timp de

război, explică Bulganov lui Soimanov şi Zvonariov. Poftiţi, gustaţi din modestele noastre bucate, gătite cu carne de cal, sau pare-mi-se de măgar. N-avem bucătărie separată ; mîncăm la cazan, cu soldaţii...

— Şi ne văităm rău de stomac, termină Avrorov.

— E adevărat, apa o aducem din oraş, cu sacaua, şi adeseori nu e proaspătă. Din cauza ei, ne îmbolnăvim şi noi, şi ostaşii ; totuşi nu izbutim deloc să îmbunătăţim aprovizionarea cu apă, continuă căpitanul.

Aflînd scopul în care veniseră, le propuse să viziteze fortul, împreună cu el.

— Atîta timp cît încă nu l-au dărîmat obuzele de 11 ţoli, spuse el. Eri ne-au trîntit, leprele, zece proiectile, au astupat pe jumătate şanţul stîng, au retezat un colţ al caponierei şi au distrus parapetul gorjei. După aceea, am avut de muncit toată noaptea ca să le refacem.

Urmîndu-l pe Bulganov de-a lungul cazărmii, Zvonariov observă că la trecerea ofiţerilor soldaţii continuau să stea liniştiţi şi să-şi vadă de treburile lor. Unii se apropiau de comandantul lor şi-l întrebau de una sau de alta. Căpitanul se purta cu ei simplu : glumea, îi bătea pe umăr şi-şi continua drumul. Soldaţii care-l însoţeau pe Zvonariov îşi dădeau şi ei seama de acest lucru.

— Comandantul de aici nu prea e fudul ; se poartă cam la fel cu porucikul nostru, nu ca la fortul 2, spuneau ei.

Ieşiră din cazarmă, prin poterna îngustă, în incinta fortului, în faţa unei baterii formată din patru tunuri de 6 ţoli, amplasată lîngă parapetul din dreapta. Unul din tunuri era avariat şi zăcea trîntit la pămînt, iar tunarii nu erau prin preajmă.

— L-au lovit acum vreun ceas, spuse Bulganov, arătînd tunul răsturnat.

— Şi asta, numai fiindcă bateria nu e camuflată, îşi dădu cu părerea Soimonov. Pe masivul Skalistîi, noi marinarii amplasăm alte cîteva baterii ; toate piesele sînt aşezate în contrapantă.

— Superiorii dumneavoastră, în sfîrşit, s-au lămurit, observă Zvonariov.

Dintr-un adăpost lateral al bateriei apăru tînărul porucik Solomonov, pe care Zvonariov îl întîlnise cîndva, pe poziţiile de la Kindjou. Fiind rănit la picior în bateria *B*, cu prilejul luptelor din august, se sprijinea şi acum în baston.

— Salut pe Arhimedele Arthurului, îi strigă el praporşcikului. Apariţia dumitale mi-a ridicat îndată moralul aflat în scădere. Vrei să intri o clipă în chilia mea ?

— Alexandr Alexandrovici, acum sîntem ocupaţi, dar trecem pe la dumneata cînd ne întoarcem, răspunse căpitanul, în locul lui Zvonariov. E un artilerist destoinic, dar îi cam place să bea, adăugă el, după ce se depărtară.

Incinta fortului era străbătută cruciş şi curmeziş de baricade alcătuite din saci cu pămînt, pentru a proteja oamenii împotriva gloanţelor şi schijelor.

— Sîntem expuşi din trei părţi la focuri. Parapetele nu-s destul de înalte; asta ne-a determinat să ridicăm baricadele acestea în interior, explică Bulganov.

Ofiţerii ajunseră la gura poternei de beton, care ducea în caponiera şanţului din faţă. Poterna străbătea parapetul frontal şi cobora sub şanţ. La gura ei erau amplasate tunuri de contraasalt şi mitraliere gata de tragere, astfel încît, în caz de atac, puteau fi puse la iuţeală în bătaie pe baricadele fortului. Erau deservite de matrozii de pe nava *Peresvet*, care se adăposteau într-o cazemată mică aflată în apropiere. Trecînd de poterna slab luminată, ofiţerii intrară în caponieră.

Spre deosebire de caponiera din fortul 2, aceasta fusese amenajată pentru apărarea prin foc de armă şi mitralieră, aşa că n-avea decît ambrazuri înguste pentru trăgători. Prin acestea intra atît de puţină lumină, încît în caponieră era aproape întuneric. După ce i se mai obişnuiră ochii, Zvonariov observă înăuntru mai mulţi matrozi şi soldaţi.

Cîţiva trăgeau cu urechea la peretele dinapoi al caponierei.

— Se aude ceva? îi întrebă Bulganov.

— Da. Bocăneşte, bocăneşte şi o dată stă, răspunse unul.

— Cum e solul aici? se informă praporşcikul, punînd şi el urechea la perete.

— Numai stîncă, şi atît de tare că uneori nici cu ranga n-o poţi sparge, fără să mai vorbim de tîrnăcoape şi casmale.

— După zgomotul care se aude, am impresia că pînă la japonezi sînt pe puţin 25—30 de stînjeni.

— Sapă o tranşee exact la această distanţă.

— Atunci e greu de precizat dacă sapă o tranşee, sau o galerie de minare, îşi dădu cu părerea Zvonariov. Totuşi, cred că trebuie să se facă neîntîrziat lucrări de contraminare. Aici, bineînţeles, n-ar fi nevoie de armătură pentru pereţi şi pentru tavan. Aş putea să trasez îndată direcţiile galeriilor de minare, propuse el.

Căpitanul scoase planul fortului, pe care erau trasate liniile tranşeelor japoneze. Dintr-o singură privire pe hartă, era evidentă tendinţa lor de a se apropia cît mai mult de caponieră. În viitorul

apropiat era de aşteptat o ciocnire subterană, în imediata apropiere a fortului.

— N-ar fi trebuit lăsaţi japonezii să ocupe avantposturile, observă Zvonariov, acum ei pot foarte uşor să ne-o ia înainte, pe sub pămînt. Ca să săpăm o galerie de minare chiar lîngă caponieră nu are nici un rost.

— De ce ?

— Prin lucrările subterane noi trebuie să căutăm a ajunge sub poziţiile inamicului şi să-l aruncăm în aer. Aproape de zidurile caponierei explozia ar fi periculoasă în primul rînd pentru noi, căci ne poate distruge caponiera, explică Zvonariov.

— La drept vorbind nu e prea tîrziu ca să se mai înceapă asemenea lucrări ?

— Nu, nu ! Timpul nu este încă pierdut ; bineînţeles, nu trebuie să mai întîrziem.

— Am să trimit îndată tiraliorii la lucru. Pioneri n-am.

— Am adus doi tunari care au învăţat cum se fac galeriile de minare. Au să-i îndrumeze ei pe tiraliori.

— Aş putea trimite şi matrozi. Printre ei, sînt cîţiva care au lucrat în minele de cărbuni, propuse Soimanov.

— Perfect, încuviinţă căpitanul. Conducerea generală şi-o va asuma praporşcikul Zvonariov ; vă dau ca ajutor pe *praporul* meu. Eu am să mă mut din cazarmă în încăperea de la intrarea poternei. Acolo o să fim mai aproape de fiecare punct al fortului.

— În schimb, o să fiţi prea puţin liniştit, ba chiar destul de tulburat, observă praporşcikul.

— La război nu mai contează. Vă sînt recunoscător pentru indicaţii, domnilor, spuse Bulganov, strîngînd mîinile vizitatorilor. Eri a dat pe aici porucikul de pioneri Mokrievici, a bătut apa-n piuă nu ştiu cîtă vreme şi s-a dus de unde a venit.

Zvonariov chemă soldaţii şi matrozii de pe *Baian*, cărora le explică cu de-amănuntul ce aveau de făcut şi de ce anume trebuiau să se ferească. Bulganov asculta şi el făcîndu-şi însemnări cu grijă.

— Atunci cînd n-o să fii dumneata în fort, am să-i îndrumez eu pe soldaţi, spuse el zîmbind. Atîta timp cît e linişte pe poziţii, hai să admirăm priveliştea de la poalele fortului nostru, acum în paza lui dumnezeu.

— Să sperăm că pe lîngă dumnezeu, garnizoana participă cît de cît şi ea la această pază, completă Soimanov.

Se îndreptară cu toţii spre ieşirea caponierei, ciocnindu-se unul de altul acolo unde trecerea era strîmtă şi întunecoasă. Abia ieşiră în incinta fortului că şi auziră vîjîitul bine cunoscut al unui obuz de 11 ţoli.

— La noi vine ! strigă Bulganov şi, apucîndu-i pe Zvonariov şi pe Soimanov de braţe, se repezi înapoi în poternă.

Abea apucară să se adăpostească. Afară ţîşniră două trombe uriaşe de fum, însoţite de o bubuitură năpraznică. O ploaie de schije şi de pietre zbură şuierînd în toate părţile. Suflul violent îl izbi pe Zvonariov de perete. Soimanov căzu jos, iar căpitanul dădu peste o mitralieră şi se lovi zdravăn la genunchi. Matrozii şi tunarii care încă nu ieşiseră din poternă fugiră înapoi, în caponieră. În cele din urmă, cînd ofiţerii îşi veniră în fire şi se uitară împrejur constatară că parapetul lateral din stînga se năruise aproape de la jumătate, iar sacii cu pămînt ai baricadelor fuseseră împrăştiaţi peste tot în incinta fortului.

Vîjîitul unor noi obuze îi făcu pe toţi să se întoarcă în poternă şi să aştepte acolo încetarea bombardamentului. Obuzele mugeau sinistru şi explodau, distrugînd totul împrejur şi cutremurînd fortul din temelii.

— Doamne apără şi ne păzeşte ! murmura căpitanul cu evlavie, închinîndu-se la fiecare explozie.

— Hm ! Am impresia că aici e ceva mai serios, decît într-o bătălie navală. Acolo, distanţa pînă la obiectiv se schimbă necontenit, aşa că e mult mai greu să-l loveşti, pe cînd aici, şi bateria şi obiectivul sînt nemişcate, poţi trimite toate obuzele aproape în acelaşi punct, remarcă Soimanov.

— Se pare că mai multe baterii şi-au reglat tragerea asupra fortului 3, şi acum au luat hotărîrea să-l măture de pe faţa pămîntului, rosti Zvonariov, privind cam cu teamă în sus, spre bolta poternei din care curgea praf de beton.

— Ţi-e frică că se prăbuşeşte ? îl întrebă Soimanov. Cred că a fost calculată cu o mare rezervă de rezistenţă.

— Da, pentru proiectile de 6 ţoli, dar nu de 11, preciză praporşcikul. Acestea pot străbate cu uşurinţă orice boltă a fortului.

— Nici nu bănuiam aşa ceva. Cu alte cuvinte, realmente sîntem lipsiţi de orice protecţie ! exclamă Bulganov, sărind în sus speriat. Dar ce aţi gîndit voi, inginerii, cînd aţi construit forturile ? Pentru una ca asta ar trebui să fiţi trimişi toţi în Siberia sau şi mai simplu — puşi la zid !

— Asta n-ar face forturile mai solide, obiectă Soimanov, cu un aer filozofic.

— Trebuie să se ia imediat măsuri pentru întărirea boltelor de beton !

O flacără orbitoare, care ţîşni la intrarea poternei, îi făcu pe toţi să se trîntească fulgerător la pămînt. Explozia bubui năpraznic; de sus, începură să cadă blocuri întregi de beton. Bulganov scoase

un țipăt ascuțit și amuți în aceeași clipă. Mai multe spărturi de beton îl izbiră pe Zvonariov în cap, dar cușma îl apără. Alături de el, Soimanov se ridică în picioare și începu să se scuture. Careva din grupul de matrozi și de soldați gemea tare.

— Căpitanul nostru o fi fost ucis, ori numai a leșinat de spaimă? întrebă locotenentul, cu o umbră de ironie, aplecîndu-se spre Bulganov. A se pare că trăiește, dar l-a apucat pîntecăraia, adăugă el, mirosind cu nasul în sus.

— Am dat în dizenterie infecțioasă, se tîngui comandantul fortului, ridicîndu-se.

Zvonariov se întoarse spre ostași. Prin întuneric desluși un om întins la pămînt. Praporșcikul scăpără un chibrit, se aplecă spre rănit, dar sări îndărăt îngrozit. Omul fusese izbit de o schijă mare drept în față și i-o făcuse piftie.

— Amin! rosti Soimanov, scoțîndu-și chipiul.

— Amin! răspunseră ca un ecou, soldații și matrozii.

Căpitanul ordonă să se aducă o targă. Abia atunci observară cu toții că intrarea poternei fusese astupată de blocurile de beton și de pămînt.

— Am rămas închiși ca într-o capcană, la dracu! exclamă Soimanov.

Zvonariov se apropie de dărîmături. Acestea se ridicau pînă sus la boltă. N-aveau la îndemînă nici casmale, nici tîrnăcoape. Trebuiau să zvîrle pămîntul și să dea la o parte cu mîinile blocurile de beton.

— Haideți, să ne deschidem drum, băieți! îi îndemnă Zvonariov pe ostași și, dînd exemplu, începu el însuși să împingă blocurile la oparte.

Vreo zece brațe îi urmară îndată pilda.

Treaba mergea anevoie. Alte cîteva explozii izbucnite în apropiere dărîmară bolta și mai mult. Abia peste vreo oră și jumătate ajunseră la lumina zilei. Căpitanul izbuti să iasă afară tocmai în clipa cînd dinspre cazarma aflată în spatele bateriei apăru un pîlc de tiraliori cu tîrnăcoape și cu casmale, sub comanda doctorului Avrorov.

— Unde sînt ofițerii? De ce n-au alergat imediat în ajutorul nostru? se răsti Bulganov la medic.

— Și gorja a fost lovită de obuze. Podporucikii Jilin și Turski au fost răniți. Zece soldați sînt morți, iar răniți — peste treizeci. Abia am dovedit să-i pansez, raportă Avrorov.

— Revoltător! Dumneata ai dat primele ajutoare soldaților și ai uitat de comandant! Dar porucikul Solomonov, artileristul, ce treabă a avut?

— E beat. A trebuit să-i dau puţin amoniac ca să-şi revină.

— Îl trimit în judecată ! Îl pun la zid ! urla ca turbat căpitanul, împingîndu-l la o parte pe medic.

— Vine ! răcni deodată Soimanov şi o rupse la fugă spre cazarmă.

Uitînd de toate, căpitanul se repezi după el. Zvonariov trase cu urechea, dar nu auzi vîjîitul caracteristic al obuzelor şi o porni agale prin incinta fortului.

— De spaimă, locotenentului i se năzare mereu că vin obuze de mortier, rînji un tunar.

— Hodoronc-tronc ! Mare nătărău eşti, îl bruftului un matroz de pe *Baian*, apărîndu-şi ofiţerul. Dînsu' a strigat aşa dinadins, ca să se care căpitanu' cît mai repede.

Expresia mucalită de pe chipul lui Soimanov, care îl aştepta pe Zvonariov lîngă cazarmă, confirmă această părere.

— Straşnic l-am dus pe căpitan ! A fugit glonţ drept la privată ! rîdea cu poftă Soimanov.

— Domnule doctor, dumneavoastră veţi conduce acum lucrările pentru refacerea poternei ? îl întrebă praporşcikul pe Avrorov.

— Treaba asta o fac tiraliorii şi fără mine. Eu mă duc la răniţi. Unii au răni grave. E greu de unul singur. Nimeni nu vrea să vină încoace, iar eu mă jenez să plec ; m-am oferit de bună voie.

— Aţi vrea să vă trimit o soră ? propuse Zvonariov, pe neaşteptate, cu gîndul la Varia.

— Aş prefera doi brancardieri destoinici. Pentru asta ţi-aşi fi foarte recunoscător ; cît despre surori, mulţumesc, n-am nevoie ! refuză Avrorov, făcînd un gest dispreţuitor.

Zvonariov se simţi uşurat. Acum era sigur că Varia nu va nimeri acolo. Bombardamentul din ziua aceea îi arătase cît de primejdios era acest fort înaintat.

Profitînd de clipele de acalmie, se urcă pe o barbetă şi privi peste parapet. Pe malul rîului Luenhe, şerpuia rambleul căii ferate, pe alocuri surpat, ascunzînd şanţurile de comunicaţii japoneze. Mai spre stînga, pe un dîmb, se conturau valurile negre de pămînt ale unei redute. Între ea şi fort se căsca o vîlcea adîncă, barată de amplasamentul bateriei Kurgannaia, aşezată ceva mai în spate, dincolo de zidul chinezesc. În dreapta se zăreau ruinele unei caponiere. Şi mai departe, se distingea fortul 2. Acesta fusese mult mai bine adaptat la teren decît fortul 3.

„Bravo Raşevski, gîndi Zvonariov, a folosit cu iscusinţă relieful solului în scopuri defensive".

În spatele frontului, dominînd toate forturile şi redutele se înălţa o stîncă, postul de observaţie din totdeauna al lui Kondratenko, asupra căruia japonezii trăgeau aproape fără întrerupere.

În imediata apropiere a şanţurilor, chiar pe glacisul fortului, se conturau două linii negre de tranşee japoneze. Ivirea lui Zvonariov nu întîrzie să atragă atenţia japonezilor, care traseră asupra lui mai multe focuri. Praporşcikul coborî şi o luă spre cazarmă.

Soldaţii forfoteau în şanţul gorjei, ca furnicile într-un furnicar întărîtat, înlăturînd dărîmăturile pricinuite de bombardament. Bulganov glumea, agitîndu-se în mijlocul lor, îndemnîndu-i. Se liniştise ; atitudinea lui blajină, prietenoasă, faţă de soldaţi i se păru lui Zvonariov de data aceasta prefăcută.

— Mişcare vie, fraţilor ! Să-i jucăm festa lui mutră-strîmbă. Dimineaţa să fie totul ca de la început. El fărîmă şi noi dregem, turuia Bulganov. O să se sature repede şi o să-şi ia tălpăşiţa de la Arthur.

Praporşcikul nu-şi putea da seamă dacă soldaţii credeau ori ba vorbele lui ; totuşi, ei roboteau de zor. Căpitanul îi rugă şi pe Zvonariov şi pe Soimanov să rămînă în fort, pînă îi vor sosi alţi ofiţeri, în locul celor scoşi din luptă.

Zvonariov se întoarse la comandament tîrziu după miezul nopţii. Cu excepţia telefoniştilor de serviciu, toată lumea dormea. După ce-şi luă cina, alcătuită din carne rece de cal şi ceai fierbinte, pe care-l bău deadreptul din termos, praporşcikul se culcă pe patul de campanie fără să se mai dezbrace.

— Excelenţă, vă rog să-i predaţi chiar astăzi generalului Gorbatovski comanda frontului, ordonă Stessel aprins.

— Am înţeleş, răspunse Nadein, cu glas tremurător de emoţie, stînd în poziţie de drepţi lîngă calul generalului aghiotant.

— Mitrofan Alexandrovici, trebuie să vă odihniţi ca lumea. Nici nu vă închipuiţi cum arătaţi : aţi slăbit, sînteţi tras la faţă, aveţi pungi sub ochi. Oricît v-aţi impune să fiţi tare şi curajos, vîrsta îşi cere totuşi drepturile, adăugă Stessel, pe un ton mai blajin.

— Exşelenşă, o şă ne tot odihnim în mormînt. Dacă, din pricina bătrînecei, nu mai şînt apt pentru comanda frontului, atunci daci-mi măcar o companie în linia întîi, poate că la comanda ei o şă mai pot face faţă şervişiului, se rugă Nadein, privind cu ochii înlăcrimaţi spre Stessel, care întruchipa călare o poză de statue ecvestră.

— Ce vorbiţi, Mitrofan Alexandrovici ! Nici prin gînd nu mi-a trecut aşa ceva ! Staţi şi dumneavoastră o săptămînă-două în oraş,

dormiţi ca lumea, faceţi baie, răspunse generalul-aghiotant, căutînd să-l liniştească pe bătrîn.

— Vă rog, exşelenşă, şă-mi acordaci favoarea, de a mă lăşa pe pozicii cu soldacii, în orice funccie, chiar de infirmier, şau de bucătar.

— Mitrofan Alexandrovici, o ţineţi una şi bună ! Soţia mea, aflînd că veniţi în oraş, m-a rugat să vă transmit invitaţia noastră pentru mîine la prînz.

— Îi mulţumeşc din şuflet Verei Alexandrovna, ocrotitoarea noastră, pentru o atitudine atît de gracioaşă faşă de mine. Vă rog să fici pe lîngă domnia şa interpretul adîncii mele recunoştince.

— Generalul Gorbatovski soseşte curînd. Dumneavoastră veţi trece la dispoziţia mea, repetă Stessel nerăbdător ordinul. Toţi aghiotanţii mei sînt răspîndiţi prin forturi. Vă rog să detaşaţi pentru astăzi la ordinele mele pe careva din ofiţerii comandamentului dumneavoastră.

— Am înceleş ! răspunse Nadein. Feodor Vasilievici, pe şine am putea şeda, fără să ştingherim servişiul ? îl întrebă el pe Stepanov.

— Pe praporşcikul Zvonariov. Tinere, pregăteşte-te repede şi treci la dispoziţia domnului general-aghiotant. Ia calul meu. S-a odihnit prea mult.

Zece minute după aceea praporşcikul călărea în suita generalului-aghiotant care străbătea încet străzile Oraşului-Vechi. Ceaţa deasă îi stingherea pe japonezi şi ei se limitau să tragă, cînd şi cînd, la întîmplare asupra oraşului şi portului.

— Urîtă vreme ! rosti Stessel, zgribulindu-se de frig. Bine cel puţin că au lăsat-o mai moale blegii de japonezi, ca să se mai odihnească şi locuitorii Arthurului după atîtea bombardamente.

Cotiră la stînga, pe strada Puşkin. Aproape toate clădirile din Oraşul-Vechi fuseseră dărîmate. Doar oficiul poştal rămăsese întreg. Pe strada Puşkin se înşiruiau ruine după ruine : magazinul şi depozitul lui Ciurin, casa de lectură, tipografia ziarului „Novîi Krai", şi altele. Printre ruinele tipografiei rătăcea de colo-colo, posomorît, redactorul responsabil al gazetei, colonelul Artemiev. Împreună cu colaboratorii lui, căuta pe sub dărîmături ce mai rămăsese din maşinile tipografice.

Stessel îi făcu semn din cap să se apropie şi-şi exprimă regretul pentru dezastrul care se abătuse asupra ziarului, dar conchise :

— Cred că apărarea Arthur-ului nu va avea de suferit de pe urma acestei întîmplări. O gazetă, mai cu seamă în condiţiile unei fortăreţe asediate, este un lux de prisos. Să se citească ordinele

mele de zi : în ele e scris tot ce trebuie şi e îngăduit să ştie garnizoana şi locuitorii oraşului.

— Totuşi, intenţionez să scot din nou ziarul, dar în Oraşul-Nou. Tocmai sînt în căutarea unui local corespunzător.

— De acord, însă fără ca să colaboreze la el acel Nojin, acel spion ticălos în slujba japonezilor ! se aprinse deodată generalul, amintindu-şi de informaţiile celor doi „corespondenţi străini".

— Ordinele excelenţei voastre vor fi executate întocmai ! îl asigură grăbit colonelul.

Ieşind din Oraşul-Vechi, şi trecînd de gara în care zăceau pe linii, o mulţime de vagoane sfărîmate, generalul-aghiotant se gîndi să viziteze bateriile Zubceataia şi Sapiornaia, mai ales că acolo domnea în ziua aceea o acalmie desăvîrşită, şi nu exista probabilitatea vreunui pericol.

Veniaminov îl întîmpină pe general departe de poziţie şi, păşind respectuos pe lîngă scara generalului, raportă din mers situaţia. Din pricina lipsei de ofiţeri de artilerie — mulţi fuseseră scoşi din luptă — preluase comanda ambelor baterii şi se instalase în adăpostul admirabil amenajat al lui Straşnikov, de pe Zubceataia.

Stessel descălecă, dădu ziua bună, cu glas tunător, soldaţilor, apoi, se încumetă chiar să se urce pe parapet, unde stătu descoperit cît era de lung, cercetînd atent prin binoclu poziţiile japoneze. După ce mulţumi lui Veniaminov şi ostaşilor pentru modul în care îşi făceau datoria, generalul o luă înapoi. În clipa aceea undeva în depărtare, se auzi bubuitura unui tun urmată de vîjîitul obuzului ce se apropia tot mai mult.

— Parcă vine încoace, rosti generalul-aghiotant, neliniştit, grăbind pasul.

Înaintea lui, ceva mai la o parte, ţîşni fulgerător, o trombă de fum, bubui explozia, şuierară schijele. Nemaiţinînd socoteala de nimic, Stessel, ţinîndu-şi sabia, se repezise spre adăposturile salvatoare, cînd deodată o schijă mică îl lovi în tîmpla dreaptă. Generalul gemu şi se prăbuşi greoi la pămînt. Chipiul îi zbură cît colo. Însoţitorii lui se repeziră să-l ridice. Mai multe picături de sînge îi împurpuraseră părul cărunt.

— Generalul-aghiotant e mort, sau rănit mortal ! — strigă Veniaminov ca scos din minţi şi căzu în genunchi lîngă Stessel care zăcea la pămînt. O brancardă, repede ! Să vină medicii ! ordonă el, apăsînd batista pe rana generalului.

Cazacii şi soldaţii care îl escortau pe general o luară la fugă ca să execute aceste dispoziţii. Zvonariov se lăsă jos alături de Veniaminov şi-l ajută să-l trezească pe Stessel din leşin. Generalul

era palid şi abia mai respira ; totuşi pata de sînge de pe batistă aproape că nu creştea.

— Unde sînt ? Ce-i cu mine ? şopti, în cele din urmă, generalul, abia auzit, şi încercă să se scoale.

— Excelenţă, pentru dumnezeu, staţi liniştit, nu vă mişcaţi, să nu vi se scurgă creierii din cap ! rosti Veniaminov, cu o mină tragică.

„Numai dacă îi are", gîndi Zvonariov, fără să-şi poată stăpîni zîmbetul.

Cuvintele căpitanului şi mai ales tonul cu care fuseseră rostite, îl făcură pe Stessel să leşine din nou.

— Serghei Vladimirovici, du-te dumneata după brancardă ! spuse Veniaminov, tot mai agitat.

Brancardierii, cu tărgile sub braţe, se şi apropiau în goană. Rănitul fu dus cu grijă în cel mai apropiat adăpost al trupei, şi acolo felcerul campaniei îl pansă provizoriu. Stessel îşi revenise complet şi se strîmba de durere. Veniaminov trimise valvîrtej în toate părţile o companie întreagă de tiraliori şi de tunari, în căutarea unui medic. Printr-o nefericită coincidenţă, profitînd de starea de acalmie de pe poziţii, toţi medicii plecaseră în zona interioară, ca să ia medicamente şi pansament. În cele din urmă, dădură de un tînăr medic de la Crucea-Roşie, Mirotvorţev. Acesta examină rana şi se grăbi să-l liniştească pe general.

— Un fleac, nu e o rană, ci o zgîrietură. Peste o săptămînă totul va fi în perfectă ordine.

Faţa lui Stessel, încă palidă, se înroşi ca racul.

— E evident că dumneata, doctore, nu eşti chirurg de specialitate. Pe mine mă doare groaznic toată partea dreaptă a capului şi am pulsaţii în creier. Probabil că mi-au plesnit oasele craniului, şi acum se declară o hemoragie cerebrală, rosti el cu ciudă.

— Acest lucru e cu neputinţă, excelenţă, îl încredinţă medicul, cu naivitate. Dacă ar fi aşa, starea dumneavoastră ar fi mult mai gravă. Soldaţii cu asemenea răni sînt trimişi înapoi pe poziţii.

Ultimele cuvinte îl scoaseră cu totul din sărite pe general.

— Se pare că dumneata uiţi că nu sînt soldat, ci general, de-ţi permiţi un asemenea ton. Raportează acest lucru lui Balaşov şeful personalului. Deşi nu eşti medic militar, şi dumneata datorezi respect superiorilor. Generalul ieşi din adăpost fără a saluta.

— Ordonaţi să vină trăsura ? întrebă Veniaminov.

— Am să încerc să ajung călare acasă, răspunse Stessel.

Ajutat de două ordonanţe, încălecă măreţ pe iapa lui blîndă şi porni la pas. Exploziile mai multor şrapnele în urma excelenţei sale îl înviorară îndată ; se grăbi să-şi treacă iapa la trap, pe urmă,

la galop. Curînd, într-o alură din ce în ce mai vie, toată cavalcada gonea nebuneşte pe străzile înguste ale oraşului. Căruţele şi trăsurile se dădeau repede la o parte din calea generalului pansat la cap. Ferindu-se de caii care galopau ca turbaţi, oamenii încremeneau în loc, salutînd sau descoperindu-se în faţa temutului comandant. După ce alergă astfel vreo cinci verste şi mai bine, cînd ajunse în apropiere de casa lui Stessel trecu la pas.

Cu toată goana vijelioasă, nota telefonică prin care se anunţa rănirea gravă a generalului ajunsese la comandament înaintea lui. Reis se repezise îndată cu ea la Vera Alexeevna. În casă se stîrni o panică de nedescris. Fără a mai şti de ea, generăleasa, numai în capot şi cu capul descoperit, se repezi spre soţul ei şi, chiar în stradă, îl îmbrăţişă, izbucnind în hohote isterice de plîns.

Pupilele se aruncară în genunchi înaintea binefăcătorului lor, sărutîndu-i mîinile pe întrecute. Reis, Vodiaga, Gantimurov şi încă cinci-şase ofiţeri din statul-major se repeziră să-şi susţină comandantul de braţe. Liniştindu-şi nevasta nespus de agitată, generalul-aghiotant saluta binevoitor în dreapta şi-n stînga, mulţumind celor din jur pentru manifestările de simpatie.

Toţi îl întrebau care mai de care pe Zvonariov despre cele petrecute în nefasta baterie Zubceataia. Praporşcikul repetă de vreo zece ori banala istorisire a celor petrecute.

De îndată ce Stessel intră în cabinetul lui, se şi ivi Mikitin, urmat de Fok, de Ţerpiţki şi de Belîi.

După generali, sosiră coloneii şi toţi cei ce doreau să-şi exprime în felul lor simpatia pentru general. Un pluton întreg de medici, în frunte cu medicul şef Valaşov şi cu „Pirogovul [1] Arthurului" — doctorul Guibbenet, chirurgul şef al fortăreţei, examinară şi pansară din nou rana generalului.

Mai versat în ale vieţii decît naivul Mirotvorţev, Guibbenet recomandă insistent, cu vorbe bine gîndite, linişte desăvîrşită, atrăgînd atenţia ca rănitul să fie ferit de emoţii şi, în general, îngrijit cu cea mai mare atenţie. Sub condiţia respectării acestor recomandări, făgăduia o restabilire rapidă şi deplină.

— Boris Victorovici, nu cumva îmi ascundeţi ceva ? Pentru numele lui dumnezeu ! îl implora Vera Alexeevna. Nu cumva rana e mortală ?

— Totul e în puterea domnului. Să sperăm însă, că nu, răspunse chirurgul-şef cu diplomaţie.

— Am să vă trec în pomelnicul meu şi am să-l rog pe protoiereul Glagolev să vă pomenească la liturghie, să facă o slujbă pentru sănătatea dumneavoastră.

[1] *Pirogov N. I.* (1810—1881) — celebru chirurg şi anatomist rus (n.ed.).

Guibbenet mulţumi şi-i sărută respectuos mîna.

Stessel crezu necesar să evidenţieze în mod special iniţiativa de care dăduse dovadă Zvonariov cu prilejul rănirii sale.

— Da, da, *Anatole*. Conduita pe care a avut-o *monsieur* Zvonariov merită o recompensă, încuviinţă soţia lui.

— Toate acestea vor fi consemnate într-un ordin de zi. — Praporşcikule, ai *kliukva*[1] ? întrebă generalul-aghiotant.

— Suc de kliukva ? N-am, excelenţă.

Cei de faţă răspunseră la cuvintele lui Zvonariov, prin hohote de rîs.

— O, doamne, ce civil eşti ! oftă Vera Alexeevna. Eu sînt femeie, şi tot ştiu că *kliukva* este dragonul roşu al ordinului Sfînta-Ana, pentru sabie, cea dintîi distincţie de război specială pentru ofiţeri.

— Adică, ordinul Sfînta-Ana clasa a patra, cu bareta „Pentru vitejie", completă Stessel.

— Nu am acest ordin, excelenţă !

— Atunci, conform puterilor care mi-au fost conferite de comandantul suprem, te felicit în calitatea de cavaler al acestui ordin! declară generalul, întinzînd praporşcikului mîna.

— Mi se pare că nu-l prea merit, îngăimă Zvonariov încurcat.

— Nu mai face pe modestul, tinere ! L-ai meritat de mult ; numai că nu s-a ivit un prilej pentru decorarea dumitale. Dă-mi sabia, să-ţi prind la ea noul dragon, răspunse Vera Alexeevna, cu glas cîntător.

Urmară felicitările tuturor. Praporşcikul fu, în sfîrşit, lăsat să plece abia în amurg, după un dejun copios.

Lîngă şcoala *Puşkin*, se auzi strigat de Varia :

— Bolnavul nostru a murit azi, îi spuse ea, tristă.

— Care bolnav ?

— Cum care ? Saharov. Mergea atît de bine, şi iată că deodată, în chip inexplicabil, a dat în pneumonie şi în două zile s-a sfîrşit.

— De unde ai aflat ?

— În ultimele 24 de ore am stat de gardă lîngă el. S-a făcut tot ce se putea face. Medicul şef al spitalului, Piotr Andreevici Rozanov, nu l-a părăsit nici o clipă ; totuşi n-a fost posibil să-l salveze. Glasul fetei tremura, Varia abia se stăpînea să nu izbucnească în plîns.

Zvonariov oftă compătimitor :

— Odihnească în împărăţia cerurilor !

---

[1] Plantă mică cu fructe roşii, acrişoare. Creşte în regiunile mlăştinoase din nord (n.t.).

— Tot timpul a delirat. Vorbea ceva despre Fok, îl ocăra pe Gantimurov, o pomenea pe Vera Alexeevna...

— Ai auzit ? Stessel a fost rănit azi la bateria Zubceataia ! îi servi şi Zvonariov, la rîndul lui, o noutate.

— Grav ? întrebă fata, fără să se prea emoţioneze.

— N-are mai nimic ; a explodat un obuz şi a fost zgîriat la cap de o piatră sau o schijă. Fireşte el caută să-i facă pe toţi să creadă că e rănit grav, iar cei din jur se prefac îngrijoraţi. Curată comedie ! Pentru „temerara vitejie" de care aşi fi dat dovadă cu prilejul primelor ajutoare date generalului, am fost recompensat cu *kliuvka,* se lăudă praporşcikul şi povesti amănunţit tot ce se petrecuse.

— Dacă toate acestea sînt adevărate, atunci pentru ce ai fost decorat ? Şi pe urmă, nu e cuviincios să vorbeşti cu o doamnă, stînd în şea ; fii bun şi coboară imediat ! porunci Varia, recăpătîndu-şi tonul de totdeauna. Zvonariov se execută. Hai la şcoală, la institutoare. Să le povesteşti şi lor miraculoasele dumitale aventuri.

La şcoală îi găsiră pe Stah şi pe Boreiko. Zvonariov povesti pentru a suta oară totul, foarte amănunţit, neuitînd să pomenească despre neaşteptata distincţie de care avusese parte. Această din urmă veste stîrni rîsul tuturor.

— Ai fost pe Elektriceski Utios, la Kindjou, la bateria *B,* la asaltul colinei Vîsokaia, în sfîrşit, în forturi — şi nu ţi s-a spus măcar o vorbă de mulţumire ; iar acum ai fost decorat aşa deodată, pe nepusă masă ! observă uimită Maria Petrovna.

— Ia să-ţi văd sabia, Serioja, îl rugă Boreiko.

Luă sabia, duse comic la nas dragonul roşu, îl smulse şi-l svîrli în focul din sobă.

— Ca să nu mai rămînă nici o urmă din mirosul lui Stessel, lămuri el dîndu-i înapoi sabia. Sînt recompense de care poţi şi trebuie să fii mîndru, sînt altele care te înjosesc şi nu poţi să nu te ruşinezi de ele, adăugă el.

Clopoţelul de la uşă sună întrerupîndu-le conversaţia.

— Varia, un chinez în haine europene întreabă de tine, vesti Olia care se dusese să deschidă uşa.

— Spune-i să poftească înăuntru, zise Maria Petrovna.

O clipă după aceea, domnul Şu intră în sufragerie şi îi salută pe toţi cei de faţă cu o adevărată politeţă asiatică.

— Aşi dori să stau de vorbă între patru ochi cu *mademoiselle* Belaia, spuse el.

Mirată de această dorinţă, Varia trecu împreună cu el în odaia de alături.

— Prietenul nostru comun şi şeful meu, Vasili Vasilievici Saharov a purces în lumea umbrelor, începu chinezul. Înainte de moartea sa, domnul Saharov mi-a transmis, chiar prin dumneavoastră, o notiţă pe care doreaţi atît de mult s-o citiţi. Acum pot să vă satisfac curiozitatea. Vasili Vasilievici a făcut un testament în favoarea dumneavoastră. V-a lăsat tot mobilierul din apartamentul lui. Mi-a poruncit să vă spun că acesta este cadoul său de nuntă. Urmează să introduceţi o cerere la tribunalul local, pentru punerea dumneavoastră în posesie. Am şi redactat-o. Semnaţi aici, jos. Mîine dimineaţă încep formalităţile de rigoare, încheie el, întinzîndu-i hîrtia.

— Dar eu nu sînt dispusă să mă mărit, aşa că nu cred cu putinţă să intru în posesia bunurilor lăsate prin testament, răspunse Varia.

— Prin aceasta veţi aduce o jignire memoriei prietenului nostru comun. Permiteţi-mi să vă ofer deocamdată acest mic lingou de aur pur — pentru verighetele de logodnă. Îl veţi întrebuinţa cînd veţi avea nevoie.

Varia refuză categoric darul. Întorcîndu-se în sufragerie, spuse celor adunaţi acolo că Saharov făcuse un testament în favoarea ei şi că refuzase legatul.

Cei doi prieteni îşi luară rămas bun de la gazde şi plecară.

Praporşcikul merse împreună cu Boreiko jumătate din drum, şi apoi o luă spre statul-major. Acolo îi povesti amănunţit lui Stepanov peripeţiile acelei zile, trecînd însă sub tăcere decorarea sa. Căpitanul îl ascultă cu vădit interes, după care îl conduse la noul comandant al frontului, generalul Gorbatovski.

Foarte înalt, lat în umeri, cu favorite stufoase, cărunte, vorbind răspicat şi răstit, acesta făcu praporşcikului impresia unui soldat.

Generalul îi primi prietenos şi rîse, ascultîndu-i istorisirea.

Întors de la Stessel, Fok se lasă într-un fotoliu moale şi se apucă să citească ziarul german „Ostasiatische Zeitung“, sosit recent la Arthur. Nici nu apucase să se cufunde bine în înaltele sfere ale politicii, cînd Gantimurov dădu buzna radios în cabinet.

— Ordinul excelenţei voastre a fost executat. Saharov a răposat.

— Cînd, în ce împrejurări ?

— Azi. A murit de pneumoniea pe care a contractat-o graţie mie. Sper că acum veţi binevoi să-mi restituiţi măcar o parte din poliţele mele !

— N-am cîtuşi de puţin motive s-o fac, răspunse generalul imperturbabil.

— În schimb eu am toate motivele să nu vă consider un om de onoare ! replică furios porucikul.

— Ce te pricepi la onoare, dumneata, un proxenet, un cartofor, însfîrşit un escroc de mîna a treia ?

— În orice caz, mă pricep mai mult decît anumiţi foşti jandarmi şi spioni !

— În zadar speri să mă poţi jigni. Te dispreţuiesc prea mult pentru a putea fi ofensat de dumneata. Şi fiindcă mi-e dezagreabil să te văd, scuteşte-mă, te rog, de prezenţa dumitale. Hei, daţi-i porucikului mantaua ! strigă generalul.

Prinţul plecă. Fok îl chemă pe Reis la telefon, îl rugă să nu-l lase pe Gantimurov la Stessel şi adăugă :

— Te aştept la mine, imediat. Chemaţi pe chinezul lui Tifontai, porunci el apoi ordonanţelor.

De îndată ce domnul Şu îşi făcu apariţia, Fok se însenină.

— Aşa dar, spre marele nostru regret, prea scumpul nostru prieten, Vasili Vasilievici, a părăsit această lume plină de deşertăciuni. Acum ce aveţi de gînd să faceţi ?

— Domnul Tifontai a prevăzut şi această eventualitate, răspunse chinezul. Voi prelua eu conducerea tuturor întreprinderilor sale, bineînţeles sub înţeleapta îndrumare a excelenţei voastre.

— N-aşi fi putut crede că va fi atît de clarvăzător.

— Răposatul căpitan nu era un sfetnic prost.

— Voi căuta să-i urmez pilda în toate privinţele, cu excepţia retribuirii înţeleptei mele îndrumări, vorba dumneavoastră. Gradul meu de general, poziţia mea, impun o remuneraţie mult mai mare decît aceea acordată lui Saharov.

Se înţeleseră repede în privinţa sumei. Discutară apoi încă o serie de chestiuni mai puţin importante, după care cei doi interlocutori se ridicară în picioare.

— *À propos*, nu vi se pare, dragul meu, că un oarecare prinţ a devenit cu totul de prisos la Arthur ?

— Părerile mele coincid întotdeauna cu acelea ale excelenţei voastre.

— Cu atît mai bine. Să se ia măsuri fără întîrziere.

— Totul se va aranja în timpul cel mai scurt !

— Domnul Şu plecă şi în locul lui se ivi Reis.

— Să se sigileze locuinţa lui Saharov, începu îndată Fok.

— S-a şi sigilat.

— ...şi să se numească o comisie pentru inventarierea documentelor şi bunurilor rămase de pe urma lui. Preşedintele comisiei voi fi eu, dar nu trebuie să figurez oficial în compunerea ei.

Reis nota în fuga condeiului dispoziţiile lui Fok.

— Supuneţi chiar astăzi lui Stessel spre confirmare această dispoziţie.

— Am înţeles, excelenţă.

— Aşadar, în prezent, prin Şu, avem o legătură directă, fără intermediari, cu statul major — bineînţeles, nu al lui Kuropatkin, chicoti Fok bine dispus. Acum se poate acţiona cu mai multă îndrăzneală. Dumneavoastră veţi avea grijă de *madame*, dat fiind că sînteţi un bărbat în floarea vîrstei şi n-aţi pierdut nimic din alura unui „ofiţer din Gardă", iar eu mă voi ocupa în deaproape de vechiul, şi din păcate exasperant de prostul meu amic, glumi generalul, frecîndu-şi vesel mîinile.

— Ar trebui să se cinstească într-un mod oarecare memoria neuitatului nostru prieten. Asta ar constitui un paravan folositor şi pentru noi. De pildă să zicem că i-am ridica un monument la Dalni, propuse Reis.

— Asta nu se poate face fără autorizaţia japonezilor. Ar fi mai simplu să fie propus pentru decorare, de exemplu cu crucea Sfîntul-Gheorghe.

— Dar pentru ce merite ?

— Ei, hai să zicem, pentru că a ştiut să organizeze atît de bine legătura cu... firma Tifontai, doar e o misiune foarte periculoasă. Sugeraţi-i Verei Alexeevna ideea aceasta !

Soneria sună seara tîrziu, deranjînd-o pe Vera Alexeevna, care se pregătea să se culce. Nevrînd să-l trezească pe soţul ei, care aţipise, ieşi ea însăşi în salon.

— Mii de scuze ! N-aşi fi îndrăznit niciodată să vă deranjez la o oră atît de tîrzie, dacă n-ar trebui să discut cu dumneavoastră cîteva chestiuni foarte urgente ! îşi ceru iertare Reis, înclinîndu-se galant. Tocmai am primit vestea morţii la spital a căpitanului Saharov.

— A murit Vasili Vasilievici ? exclamă doamna general îngrozită şi, ne mai ţinînd-o picioarele, se lasă pe un scaun. O, ce nenorocire ! Medicii de-acolo n-au putut oare să-l salveze ? Acum două zile susţineau că este în afară de orice pericol... şi acum, să moară aşa, pe neaşteptate ! ? Chiar mîine voi cere să se oficieze un parastas pentru el. Şi Vera Alexeevna izbucni într-un hohot de plîns neprefăcut.

— Vasili Vasilievici a lăsat o avere considerabilă şi felurite documente care pot avea o mare importanţă de stat. Toate acestea trebuiesc identificate şi inventariate ; în acest scop, e necesar să se ia măsuri de urgenţă. Am întocmit un proiect de ordin şi voiam să rog pe excelenţa sa să-l semneze.

— *Anatole* doarme : am să-i spun mîine dimineaţă. Pentru nimic în lume nu mă pot împăca cu gîndul că bietul Vasili Vasilievici nu mai este pe lumea aceasta ; spuse Vera Alexeevna, suspinînd amarnic. Cînd se va sfîrşi oare cu nenorocirile ?

— Atunci cînd Anatoli Mihailovici va socoti necesar şi posibil.

— Ei, parcă depinde totul de el ! Mai sînt şi Fok, Smirnov, Belîi, Kondratenko, amiralii...

— Generalul Fok reflectează de mult la această eventualitate. În schimb, cu Kondratenko e mai greu să te înţelegi ! Ceilalţi sînt cantităţi neglijabile... La nevoie, pot fi făcuţi inofensivi.

— Roman Isidorovici a ridicat încă acum o lună chestiunea capitulării, dar *Anatole* n-a fost de acord cu propunerea lui, spuse generăleasa, dînd în vileag ceea ce ştia. Dar, Viktor Alexandrovici, să nu mă trădezi soţului meu. E o chestiune secretă.

— Totuşi, Kondratenko desfăşoară cea mai vie activitate pentru apărarea Arthurului şi, în plus, se bucură de o mare popularitate printre soldaţi şi printre ofiţerii inferiori.

— N-o să-i întrebe nimeni pe aceştia ce-i de făcut. Se va da ordin de capitulare şi ei îl vor executa.

— Dar dacă n-o vor face ?

Vera Alexeevna îşi privi interlocutorul nedumerită, speriată.

— Aşa ceva nu e cu putinţă ! răspunse ea, aproape în şoaptă.

— Sînt absolut convins că cel dintîi care va refuza să se supună ordinului de capitulare va fi tot Kondratenko, şi că garnizoana îl va sprijini. Nu de mult, l-am întrebat în glumă ce ar face dacă ar auzi că Arthurul a capitulat. El mi-a răspuns foarte serios că l-ar aresta pe comandantul care ar da o asemenea dispoziţie şi că ar continua rezistenţa pînă la ultimul om.

— *Anatole* ştie acest lucru ?

— Nu l-am adus încă la cunoştinţa excelenţei sale.

— Rău. Am să vorbesc chiar eu cu el despre toate. Noapte bună, încheie generăleasa concediîndu-l.

— Ce s-a întîmplat ? o întrebă Stessel, cu glas somnoros, pe soţia lui cînd aceasta intră în dormitor.

Vera Alexeevna îi relată cele discutate cu Reis. Generalul primi foarte nepăsător vestea morţii lui Saharov. Mai mult decît atît, nu acceptă să-l decoreze.

— Un escroc mai puţin în Arthur. Să-i fie ţărîna uşoară, mormăi el, căscînd.

— Cum poţi să vorbeşti aşa de un om care a murit ? „Despre morţi, ori nu spui nimic, ori vorbeşti numai de bine".

— Ei, Veruncik, în mormînt, toţi sînt neprihăniţi. Şi acest Reis e un vulpoi şiret, seamănă cu Kondratenko al tău. Cei ce seamănă

— s-adună. Însfîrşit, deocamdată nu se dau decoraţii pentru escrocherii.

— Viktor Alexandrovici îţi este cu totul devotat ţie şi intereselor tale...

— Fireşte, fiindcă e mult mai convenabil să stea la comandament, în loc să comande un regiment pe poziţii : are mai multe şanse să-şi scape pielea.

— *Anatole*, cînd ai de gînd să ceri încetarea focului ? întrebă generăleasa.

— Asta-i o chestiune complicată. Dacă Arthurul va capitula prematur, eu voi fi făcut răspunzător de toate. Cariera mea va fi compromisă.

— Avem ceva bani la banca din Şanhai.

— Ei, cu treizeci, patruzeci de mii de ruble, nu te descurci mult timp.

— Dar aurul chinezesc care a fost adus din palatele de la Pekin la Arthur ?

— Fără îndoială că japonezii ştiu de el şi-l vor ridica pe tot în momentul capitulării.

— Se poate încerca o tranzacţie cu ei.

— Ce-i pierdut e bun pierdut. După ce-ai predat fortăreaţa nu mai discuţi condiţiile de capitulare.

— Atunci trebuie să aranjezi tratativele din timp.

— Tratative de capitulare ? exclamă generalul ridicîndu-se în capul oaselor.

— Dacă Arthurul e sortit capitulării, atunci trebuie măcar să-ţi asiguri viitorul sub raport material. Eşti în armată de aproape patruzeci de ani şi ai rămas tot gol şi sărac ca un şoarece de biserică.

— E adevărat, desigur. Totuşi proiectele tale sînt pline de riscuri, răspunse Stessel ceva mai şovăitor.

— Nici din punct de vedere umanitar rezistenţa nu trebuie împinsă dincolo de anumite limite, aceasta ducînd la sacrificii zadarnice, fără rost. Gîndeşte-te numai cîte soţii şi mame, cîţi copii se vor ruga lui dumnezeu pentru tine dacă le vei salva soţii, fiii şi părinţii.

— Trebuie să reflectăm bine asupra acestei chestiuni atît de grave. Kondratenko să fie pus sub supraveghere secretă ; să se cerceteze dacă nu cumva complotează împotriva mea ? Cui să-i dau această sarcină ?

— Bineînţeles, lui Fok. Doar provine din jandarmerie şi ştie foarte bine cum să procedeze.

— Am să vorbesc cu el chiar mîine dimineaţă.

— Sfătuiţi-vă, totodată, asupra datei capitulării, completă Vera Alexeevna.

În aceeaşi seară, în timp ce Gantimurov se întorcea acasă, după ce încercase în zadar să ajungă la Stessel spre a-l demasca pe Fok, fu ucis de un glonţ rătăcit.

— Serghei Vladimirovici, fii gata cît mai repede, spuse Raşevski, trezindu-l pe Zvonariov, care se culcase noaptea tîrziu. Generalul Smirnov trebuie să sosească la fortul 2 în jurul orei zece. Vrea să arunce chiar el în aer mina aşezată de noi în galeria stîngă.

Praporşcikul începu să se îmbrace, sorbind totodată din ceaiul fierbinte care-l frigea, şi înghiţind pe nemestecate bucăţi de carne rece de cal. Curînd după aceea păşea alături de locotenent-colonel, pe drumul strategic. Era o zi senină, însorită. Japonezii trăgeau intens asupra tuturor forturilor şi în zona spatelui acestora. Bateriile ruseşti tăceau.

După ploaia din timpul nopţii aerul era răcoros ; băltoacele proaspete sclipeau în razele soarelui. Raşevski rîdea cu poftă, ascultînd amănuntele rănirii lui Stessel şi ale decorării lui Zvonariov.

— Rîdem dar sufletul nostru plînge. Triste, respingătoare sînt toate acestea. Ne facem datoria cu toţii, bucuroşi, dar ne e scîrbă de slugărnicie, observă Raşevski, după ce ascultă cele povestite de praporşcik.

— În schimb, liota de lingăi care mişună în jurul mărimilor prosperă, copleşită de favoruri.

— Să vezi ce încurcătură s-a iscat la fortul 2. Am hotărît să aruncăm în aer galeria de minare a japonezilor. Am calculat încărcătura — circa trei puduri de pulbere ; lui Grigorenko i-a ieşit de peste două ori mai mult. Am pus calculul în discuţie. A venit Smirnov — s-a apucat şi el să socotească. A ajuns aproape la zece puduri. Dacă punem atîta exploziv, se poate descoperi zidul dinapoi al caponierei. Toate obiecţiile mele au fost zadarnice. Grigorenko nu îndrăzneşte să zică ceva. Au fost puse însfîrşit nouă puduri şi jumătate. S-a făcut burarea şi obturarea încărcăturii. Trebuie să vină Smirnov în persoană să declanşeze explozia.

— Şi să fie recompensat cu o cruce, pentru munca depusă de dumneavoastră.

— Mai curînd, ca să recompenseze cu cruci de lemn cel puţin o duzină de ostaşi, bineînţeles, dacă totul se va întîmpla aşa cum prevăd eu.

— N-ar trebui să se raporteze acest lucru lui Stessel, pentru a interveni cu autoritatea lui spre a se suspenda operaţia aceasta ?

— Ce tot vorbeşti ! exclamă Raşevski, dînd speriat din mîini. Dacă îl deranjează cineva acum cînd e rănit, riscă să-l ia la rost generăleasa. Singura soluţie e să mergem în fort şi acolo, în măsura posibilului, să neutralizăm fantezia generalului.

În fort, noul comandant, tînărul porucik Frolov activa febril. Tunurile de contraasalt, puse în bătaie pe parapete, erau gata să intre în acţiune. Servanţii şedeau jos, lîngă piese. Pe caponiera interioară, fuseseră instalate mitraliere şi tunuri vechi de cîmp. În caponieră erau amplasate tunuri navale, de calibru mic, cu tragere repede. Garnizoana fusese divizată în trei părţi. O parte dormea în cazarma de jos, alta veghea în cea de sus, iar a treia stătea de pază afară. Garda fusese întărită chiar şi la paserela adăpostită, deasupra galeriei contraescarpei. Tînărul porucik de artilerie alerga de colo colo prin fort, alegînd locurile unde mai putea fi pus în bătaie un tun sau un aruncător de mine. Soldaţii erau mai veseli, mai vioi. Lîngă galeriile de minare, Raşevski şi Zvonariov dădură de praporşcikul Berg, specialist în mine.

— Rezistă burajul ? îl întrebă Raşevski.

— Cred că va rezista, dar mi-e teamă să nu crape bolta sau zidurile cazematei, din cauza exploziei, răspunse Berg.

— Atunci mikadoul va trebui să-i confere lui Smirnov o înaltă decoraţie, pentru concursul acordat pionierilor japonezi !

— În orice caz, să fie îndepărtaţi toţi oamenii, de aici şi din galeria contraescarpei ; să se retragă santinelele din paserela adăpostită şi de pe parapete, dispuse Raşevski.

— Vine domnul general Smirnov ! raportă grăbit un tiralior.

Însoţit de Frolov, comandantul fortăreţei se apropie repede, cu pasul său săltăreţ, de cocoş.

— Bună ziua, prieteni ! răspunse el din mers la salutul ostaşilor.

— Ca să vezi că am un prieten cu reveruri roşii ! şopti careva în spatele lui Zvonariov.

Praporşcikul se întoarse şi dădu cu ochii de Blohin. Slăbit, pămîntiu, nebărbierit, ochii lui afundaţi în cap licăreau, privind mobili, neliniştiţi.

— Noroc, Blohin ! rosti praporşcikul, zîmbindu-i prietenos.

— Să trăiţi ! Credeam că nici n-o să vă mai uitaţi la mine. Ai noştri unde-s ? întrebă ostaşul pripit, cu jumătate de glas.

— Lucrează la construcţia uzinei electrice, lîngă fortul 3. Dar tu, cum o duci aici ?

— Tare mi-e urît fără ai noştri ! oftă ostaşul. Mi se pare ziua lungă cît săptămîna. Mai bine domnu' porucik mi-ar cîrpi cîteva labe şi m-ar primi înapoi, la baterie.

— Ce-i conversaţia asta, în prezenţa mea ? se răsti Smirnov, întorcîndu-se pe neaşteptate spre ei. Puteţi găsi alt moment şi alt loc ca să conversaţi, domnule praporşcik. Dar cine-i omul acesta cu mutră de bandit ? Asta-i poziţie ostăşească ? Unitatea, numele ?

— Tunar-artificier Blohin.

— Nu ştii cine sînt eu, nătărăule ! ? Ia spune, ce cauţi aici ? O săptămînă fără hrană caldă ! ordonă generalul, împroşcînd salivă şi holbîndu-se la el furios.

— Halal prieten, n-am ce zice ! mormăi Blohin.

— Excelenţă, doriţi să ascultaţi cum lucrează japonezii ? întrebă Raşevski, grăbindu-se să distragă atenţia generalului.

Smirnov făcu un gest cu mîna, cerînd să se facă linişte, şi-şi lipi urechea de beton. Trecură cîteva clipe de tăcere încordată.

— Da, da ! După mine însă, se află încă departe de caponieră — la cel puţin treizeci de stînjeni.

— Eu cred că la cel mult zece-douăsprezece îşi dădu cu părerea Raşevski.

— Crezi dumneata, svîrli generalul, dispreţuitor. Eu am absolvit două academii : Academia de Artilerie şi Şcoala superioară de Război şi e de presupus că mă pricep, cît de cît, la mănări.

— Eu am absolvit numai una : Academia de Geniu.

— Locotenent-colonel Raşevski, dumneata angajezi veşnic discuţii ne la locul lor ! i-o reteză generalul şi părăsi caponiera.

— Ai văzut ? întrebă Raşevski, dînd din cap în urma lui. Poftim de te înţelege cu un asemenea catîr.

Firele electrice cuplate la mină treceau prin incinta fortului, intrînd într-un adăpost din parapetul frontal. Smirnov bodogănea într-una, iritat. Pe platoul incintei fortului dădu ziua bună soldaţilor în gura mare. Aceştia răspunseră cu glas scăzut ca să nu atragă atenţia japonezilor, pînă la care erau cel mult cincizeci de paşi.

— Răspundeţi ca lumea, nu ca nişte nemîncaţi ! Bună ziua, prieteni ! strigă din nou generalul.

De astă dată, soldaţii răspunseră în cor, cu glas tare, iar după cîteva clipe două grenade aruncate de japonezi explodară lîngă parapet.

— Aoleu, fraţilor, aoleu, mîna ! începu să se tînguie un tiralior al cărui braţ fusese rupt din cot. Tovarăşii lui îi săriră în ajutor, iar generalul se grăbi să dispară în adăpost.

Smirnov declanşă explozia minei înainte ca soldaţii să fi avut timp să se retragă de lîngă parapete. Deasupra locului exploziei ţîşni o trombă de fum şi de praf. Scînduri, pietre şi tot felul de sfărîmături săriră în toate părţile. Pămîntul se lăsă simţitor.

În primele clipe, la japonezi domni o liniște mormîntală, dar curînd izbucniră împușcături violente și o grindină de grenade. Gloanțele și schijele șuierau în toate părțile, rănindu-i și mutilîndu-i pe cei care nu izbutiseră să se adăpostească.

Smirnov preferă să stea pitit în adăpost, așteptînd potolirea acelui uragan al morții. Frolov, se repezi afară, pentru a-i liniști pe ostașii care alergau înspăimîntați prin incinta fortului, și fu rănit la mînă.

— Toate acestea puteau fi evitate, dacă excelența voastră nu v-ați fi grăbit atît, spuse Rașevski, privind panica ce se stîrnise în fort.

— Te rog să nu mă înveți dumneata pe mine ce și cum să fac ! se aprinse Smirnov. Ți-era teamă că o să se surpe caponiera și uite-o : e teafără și întreagă. Am prevăzut și m-am gîndit asupra tuturor ipotezelor atunci cînd am calculat încărcătura de exploziv. Am întocmit peste zece variante pentru tot felul de împrejurări.

Îndată ce se mai liniști atmosfera, Smirnov alergă spre cazarma din spatele adăpostului. Acolo praporșcikul Berg îi raportă că rezistaseră bine la șocul exploziei și caponiera și burajul minei.

— Ei, ai văzut ? se adresă generalul lui Rașevski jubilînd, și dumneata mă contraziceai !

În clipa aceea, de la luneta Kuropatkin sosi gîfîind un tiralior cu un bilet. Comandantul lunetei raporta că explozia minei desvelise zidul exterior al caponierei, iar japonezii se pregăteau pe semne să-l arunce în aer din afară.

— Să se deschidă imediat focul asupra lor ; să fie împroșcați cu grenade ! ordonă Smirnov.

— E imposibil să se deschidă focul, căci locul acela se află într-un unghi mort, iar grenadele pot avaria zidul, răspunse Rașevski, încruntat.

— Înălțimea voastră, mutră-strîmbă vrea să spargă acoperișul caponierei ! raportă Blohin, sosind în goană.

Rașevski se repezi spre poternă, urmat de toți ceilalți, cu excepția lui Smirnov care striga cu ciudă ceva în urma lor.

Cele mai sumbre temeri ale lui Rașevski se transformaseră în realitate. Japonezii se furișaseră pînă la acoperișul caponierei, așezaseră încărcături de dinamită și acum declanșară o serie de explozii, una după alta. După cea dintîi, bolta plesni ; după a doua, se produse o spărtură ; după a treia, bolta se prăbuși în caponieră. Toate acestea se petrecură atît de repede, încît tiraliorii n-avură timp decît pentru a bara cu saci de pămînt trecerea din caponieră în galeria contraescarpei.

Japonezii instalară la gura spărturii caponierei o mitralieră şi deschiseră focul de-alungul galeriei. Starea ruşilor deveni îndată critică. Frolov se repezi înainte şi salvă situaţia, distrugînd mitraliera cu o grenadă. Venindu-şi în fire, tiraliorii se repeziră după el. La intrarea caponierei înguste, întunecoase, pe jumătate năruite, se încinse o luptă corp la corp. Cîţiva soldaţi japonezi se strecurară prin şanţ, pînă la ambrazurile tunurilor şi aruncară prin ele în interiorul caponierei o mulţime de grenade cu o mare putere de distrugere, lucru care provocă explozia unui morman de obuze depozitate lîngă tunuri. O parte din caponieră se prăbuşi. Galeria contraescarpei se umplu de un fum înnecăcios şi de praf. Ostaşii fură cuprinşi de panică.

Frolov se străduia să domine larma infernală şi, îmbărbătînd tiraliorii, încercă cu un grup de curajoşi încă un contraatac la baionetă.

Zvonariov îl pierdu din vedere pe Raşevski, undeva, în întuneric ; apucînd cea dintîi armă care-i căzu la îndemînă, el începu să tragă cartuş după cartuş în direcţia japonezilor.

— Păzea, Serghei Vladimirovici, să-i blagoslovesc eu acuşi ! hîrîi Blohin la urechea lui, făcîndu-şi vînt şi aruncînd zece grenade deodată.

Praporşcikul se trînti la pămînt. O bubuitură năpraznică îl asurzi. De sus cădeau sfărîmături de beton, pămînt şi bucăţi însîngerate de trupuri omeneşti. Blohin sări în picioare şi, răcnind ca scos din minţi, se repezi cu baioneta înainte, asupra japonezilor. Praporşcikul alergă după el. Săriră amîndoi în caponiera pe jumătate surpată, în care dădură peste doi japonezi năuci. Blohin le făcu de petrecanie pe loc. Tiraliorii năvăliră după el şi se apucară să ridice la iuţeală o baricadă din saci cu pămînt. Japonezii dispăruseră.

Zvonariov cercetă care era situaţia. Jumătate din caponiera de lîngă galeria de minare din stînga se năruise complet, rămînînd acum un morman de beton sfărîmat. O parte din caponieră, lîngă galeria de minare din dreapta rămăsese întreagă. Se apucară s-o întărească repede cu saci de pămînt.

Curînd, japonezii încercară din nou să răzbească în şanţ prin caponiera distrusă, dar fură respinşi cu focuri de mitralii, trase de pe parapetele fortului, şi se întoarseră în tranşeele lor. Urmă un răstimp de linişte. Raşevski, rănit în două locuri de spărturile de beton, se legase cu o batistă şi dădea ocol rămăşiţelor caponierei.

— Trebuie să se ridice imediat un parapet din saci cu pămînt în jurul porţiunii de glacis, care e distrusă, şi să se instaleze cuiburi

de mitralieră ; altfel, japonezii vor răzbi noaptea peste şanţ, direct spre fort, îi preveni el pe ostaşi.

Sub îndrumarea lui, tiraliorii începură să aşeze sacii repede şi cu îndemînare.

— Unde-i Smirnov ? întrebă Zvonariov.

— Cum a simţit că se îngroaşă gluma, s-a şi făcut nevăzut. A uitat de gradul lui de general şi de tot ; a rupt-o la fugă peste podul de la gorjă, răspunse locotenent-colonelul.

Ziua se scurse foarte iute şi seara veni pe nesimţite. Întunericul cobora repede. Bombardamentul dezlănţuit asupra fortului îi sili pe tiraliori să se adăpostească în galeria contraescarpei şi în cazarmă. Zguduind fortul pînă în temelii, exploziile grele dovedeau că tirul se executa cu piese de 11 ţoli.

Zvonariov, Raşevski, Frolov şi artileristul Korsakovski şedeau la adăpost în cazarmă, cînd, pe neaşteptate, Kondratenko sosi în fort, însoţit de nelipsitul său şef de stat-major, Naumenko. Cu toate că bombardamentul era în toi, se duseră numaidecît să examineze avariile suferite la caponieră.

— Serghei Alexandrovici, de ce l-aţi amestecat pe Smirnov în operaţia de minare ? Doar n-are nici în clin, nici în mînecă cu asemenea lucruri, îl dojeni generalul pe Raşevski.

— S-a amestecat singur, la naiba ! Dacă japonezii s-ar fi repezit la asalt îndată după explozie, se isprăvea cu noi, n-am fi fost în stare să rezistăm.

— Cred că primejdia n-a trecut încă. Am dispus să se deplaseze aici două companii din rezervă şi v-am trimis două mitraliere şi un tun-mitralieră chinezesc, cu ţeava lisă.

— Ce să facem cu el ? se miră Korsakov.

— E bun ca tun de alarmă. Aşezaţi-l în dreptul spărturii şi, la nevoie, trageţi cu mitralii.

Trecînd prin cazărmi, Kondratenko dădu seară bună soldaţilor ca şi Smirnov, dar era atent numai la înfăţişarea lor şi nu la ţinută.

— Cînd aţi mîncat ? De cînd n-aţi mai fost în repaos ? Sînt bolnavi de scorbut printre voi ? îi întreba el pe tiraliori.

Uitîndu-se nestînjenit la generalul scund, nearătos, cu glas surd şi cu ochi vioi, inteligenţi, Zvonariov şi-l imagina în manta cenuşie de soldat.

„Nu prea s-ar remarca într-o mulţime de zeci şi sute de tiraliori decît poate, prin inteligenţa lui“, îşi zise praporşcikul, gîndindu-se că în înfăţişarea lui, generalul nu avea aproape nimic de boier şi de ofiţer.

Părea că şi ostaşii erau stăpîniţi de aceleaşi simţăminte, vorbind nestingheriţi generalului, adresîndu-i-se cînd după gradul său mili-

tar, cînd cu numele patronimic ca în viaţa civilă. Kondratenko nici nu lua în seamă acea încălcare a regulamentului.

— Dacă japonezii vor ajunge pînă la şanţ, căutaţi să le tăiaţi retragerea, atacîndu-i din galeria contraescarpei. Caponiera trebuie apărată pînă la ultima posibilitate, îi preveni generalul pe ostaşii adunaţi în jurul lui.

— Ar fi bine să aşezăm în galerie un tun cu tragere repede, propuse Blohin.

— E o propunere judicioasă. Cum te cheamă ? întrebă generalul.

Blohin se prezentă.

— Azi, s-a distins în luptă. I-a scos pe japonezi din partea caponierei care rămăsese întreagă, raportă Frolov.

— Propuneţi-l pentru decorare.

— Lăsaţi-o ciorilor de cruce, că tot o să zăcem sub alea de lemn ! Mai bine... bîigui ostaşul încurcat.

— Ei, spune, ce doreşti ? Vrei să fii învoit în oraş ?

— Nu... Aşi bea o votculiţă, se rugă Blohin, zîmbind stînjenit.

Tiraliorii izbucniră în hohote de rîs.

— Porucikule, dă-i o porţie din partea mea, îi ordonă generalul lui Frolov.

— Mulţumesc frumos ! răcni Blohin.

— Să vii la mine mai tîrziu, ordonă Frolov.

După ce inspectă tot fortul, inclusiv paserela adăpostită de deasupra galeriei contraescarpei, Kondratenko plecă împreună cu Raşevski şi cu Zvonariov.

— Ca să spun drept, tare mi-e teamă că fortul va fi cucerit la primul asalt serios. Asta ar îngreuna, ar complica apărarea zidului chinezesc, spuse Kondratenko, îngîndurat.

Varia îl aştepta pe Zvonariov la comandament.

— Hai să luăm masa, în adăpost. Bucătăria e instalată acolo ; la comandament, e cam peste mînă. Of, de te-ai întoarce cît mai curînd la Zaliternaia ! Atunci am să fiu mult mai liniştită în privinţa dumitale. Acolo toţi ne sînt cunoscuţi. Haritina a plecat azi cu bărbatul ei pe poziţii.

— Cu care bărbat ?

— Cu Iarţev. I-a cununat eri preotul spitalului. Le-a ordonat Ursul să se cunune.

— Cum adică ?

— Phii, că tare eşti de cap ! Blohin l-a rănit pe Iarţev din pricina Haritinei. Pentru asta, Ursul l-a alungat din baterie. Haritinei i-a interzis să mai dea pe acolo, ca să nu se mai ia la harţă soldaţii

pentru ea. Dacă vrei să vii, mărită-te şi vino împreună cu bărbatul tău, i-a spus, singură să nu te mai văd pe aici ! Ei, şi atunci, s-au căsătorit.

— Ce spui : ia te uită ! Ei şi cine a făcut cererea în căsătorie ? Haritina lui Iarţev : ori el Haritinei ?

— Încetează, că acum plec !

— Şi eu să mănînc singur ?

— A, da ; am uitat că la vîrsta dumitale fragedă mai ai nevoie să fii hrănit cu linguriţa.

La masă, Zvonariov află de-a fir a păr toate noutăţile din Arthur : care era starea lui Stessel ; cum se îndrăgostise lulea Grigorovici de Lolocika ; cîţi răniţi fuseseră operaţi într-o zi la spitalul unificat ; din cele spuse reieşea că Varia avusese aproape rolul principal în toate operaţiile.

— Pacienţii au decedat, cu toţii, nu ?

— Care pacienţi ?

— Păi, răniţii operaţi de domnia voastră...

— Pentru această obrăznicie ai să rămîi fără desert ! spuse Varia şi hăpăi crema, într-o clipă.

— Am tăcut chitic ! Mi-e teamă că şi a doua farfurie o să se volatilizeze tot atît de repede...

— Na, ca să nu mă mai înţepi ! se oţărî fata trăgîndu-l uşor de ureche.

Drept răspuns, praporşcikul mîrîi fioros, şi izbucniră în rîs amîndoi.

Zvonariov o conduse pe Varia pînă la porţile oraşului şi apoi se întoarse la comandament, unde Raşevski îi încredinţă o misiune pentru a doua zi, la reduta nr. 3.

Reduta 3 era ultima fortificaţie de la extremitatea dreaptă a frontului defensiv de est al fortăreţei. Deşi i se spunea „provizorie“, această denumire, ca multe altele din Arthur nu corespundea realităţii. După felul în care fusese construită, era o adevărată fortificaţie permanentă, ca şi forturile 2 şi 3, doar ceva mai mică. Ea bara căile de acces spre fortul 3 dinspre valea rîului Lunhe. Pornind de la ieşindul de vest al fortului 3, Zidul chinezesc se întindea pînă în faţa redutei.

Privită în plan, ea arăta ca un triunghi cu un vîrf rotunjit. Valul frontal de apărare avea forma unui arc, cu capetele înfipte în parapetele laterale.

În partea dinapoi a redutei se afla o cazarmă de beton pentru garnizoană. O poternă curbată ducea de la ea spre caponiera betonată de la şanţul frontal. În faţa redutei se întindea o linie de

tranşee de infanterie, iar în imediata apropiere a acesteia erau avanposturile japonezilor. În acest sector lupta nu contenea nici zi, nici noapte ; cînd năvăleau japonezii în tranşee ruseşti, cînd îi scoteau ruşii din ele, ocupînd o parte din traşeele japoneze. Împuşcăturile, răpăitul mitralierelor, exploziile grenadelor nu încetau o clipă. Dîrzenia siberienilor se înfrunta cu tenacitatea „fiilor Soarelui-Răsare".

Acolo se duse a doua zi Zvonariov, pentru a se informa asupra situaţiei din acel sector.

Era o zi mohorîtă, uşor înceţoşată. Tunurile bubuiau greoi, bateriile japoneze bombardau metodic ca întotdeauna oraşul şi escadra Arthurului, staţionată în rada interioară.

Duelul de artilerie, mai slab dimineaţa, se transformă treptat într-un muget continuu. Sute de obuze de mare calibru se prăbuşeau asupra forturilor 2 şi 3, ca şi asupra redutei. Nu era cu putinţă să se precizeze dacă se declanşase tragerea de pregătire în vederea asaltului general al fortăreţei, sau era numai o tatonare. Îndată ce ieşi din vîlceaua îngustă în care se adăpostea comandamentul, praporşcikul nimeri sub un foc puternic şi se adăposti repede după o stîncă. Astfel, făcînd salturi din adăpost în adăpost, ajunse pe creasta colinelor Skalistîi, la o verstă şi ceva dincolo de linia forturilor. Masivul, prăpăstios, fără nici o urmă de vegetaţie, domina liniile întîia şi a doua ale apărării — forturile şi Zidul chinezesc.

Culcat după o stîncă, Zvonariov cerceta prin binoclu panorama dinaintea sa. În vale, jumătate la dreapta, fortul 3 era învăluit în întregime de trombe negre de fum şi praf, stîrnite de obuzele care cădeau fără încetare. În văzduh se iveau mereu mingile albe de fum ale şrapnelelor care explodau.

Un obuz de mare calibru izbi în plin cazarma şi o clipă după aceea nori groşi de fum ţîşniră vijelios prin toate ferestrele.

Zvonariov tresări. Părea că vede zecile de soldaţi sfîrtecaţi, mutilaţi, rupţi în bucăţi, amestecaţi cu sfărîmături de beton şi de lemne, părea că aude gemete, ţipete, horcăitul muribunzilor, părea că-l îneacă duhoarea shimozei.

„Nu cred să fi scăpat cu viaţă vreunul din cei care s-au adăpostit în cazarmă", gîndi el îngrozit, şi-şi întoarse privirea spre reduta 3.

Învăluită şi ea într-o volbură de praf şi fum, abia se desluşea pe fondul cenuşiu al terenului înconjurător. La mijloc, între fortul 3 şi redută, se zărea limpede o vîlcea adîncă. Acolo, ceva mai la o parte, fusese amplasată o mică baterie alcătuită din două tunuri

de cîmp, pesemne cu misiunea de a bara căile de acces spre vîlcea.

Dincolo de rîul Lunhe se ridicau masivele întunecate ale colinelor Volcie.

Cerul se înseninase. Soarele încă destul de cald, mîngîia plăcut cu razele lui. Privelişteа redutei atît de violent bombardată îl punea pe Zvonariov în dilemă: să se mai ducă acolo, sau nu?

„Bineînţeles, sub un asemenea bombardament, nu le voi fi de nici un folos: acum nu le mai arde lor de galerii de minare", se justifica faţă de el însuşi. În cele din urmă, adoptă o hotărîre de compromis: să mai aştepte cîtva timp, şi dacă tirul va slăbi în intensitate, să se ducă totuşi. Conştiinţa fiindu-i astfel împăcată, începu să urmărească cele ce se petreceau mai spre dreapta.

Departe, ieşind puţin de după sopcile din apropiere, se zărea bateria *B*. Trombe de fum negru ţîşneau şi din ea, dar mult mai rar decît la forturile vecine. Bateriile fortăreţei răspundeau fără vigoare la focul japonezilor, trimiţîndu-şi obuzele departe în spatele acestora. Dinapoi, dinspre oraş, se rostogoleau bubuiturile gurilor de foc ale cuirasatelor, sprijinind fortăreaţa prin tirul lor.

Deodată începu să mugească o baterie alcătuită din tunuri de 42 milimetri, amplasată în spatele masivului Skalistîi.

„Dacă explodează înainte de timp un singur obuz, praful se alege de mine", gîndi el şi porni încet spre redută.

După un ceas bombardamentul îşi mai pierdu din intensitate. Profitînd de acest lucru, Zvonariov străbătu repede distanţa rămasă şi, înfruntînd focurile de puşcă se repezi peste podul de la gorjă şi intră în fugă pe uşa căzărmii.

Din lumina vie a soarelui şi din aerul curat, nimeri deodată într-o încăpere foarte slab luminată. În cazarmă stăruia o duhoare stătută. Vreo cincizeci de soldaţi şedeau pe paturi, cu armele între genunchi, gata de luptă.

— Unde-i comandantul? îl întrebă praporşcikul pe cel dintîi ostaş întîlnit.

— Înălţimea sa este în poternă.

Zvonariov ieşi din cazarmă şi trase de cîteva ori adînc în piept aerul curat, îndreptîndu-se spre gura neagră a poternei, luminată de cîteva felinare. Străbătînd aproape jumătate din poternă, praporşcikul ajunse la ieşirea dinspre incinta redutei. Acolo, la o încrucişare de treceri, beau ceai în jurul unei măsuţe toţi ofiţerii din garnizoana redutei: căpitanul Şmetillo, porucikul de artilerie Esaulov, Debogori, Mokrievici şi un praporşcik de tiraliori. Chipurile lor vesele, glumele, totul dovedea că bombardamentul nu izbutise să clintească moralul apărătorilor.

— Închinăciuni prea plecate vestitului artilerist şi inginer ! îl salută căpitanul pe Zvonariov. Pe legea mea, nu era de aşteptat, zău, să se aventureze careva încoace pe lumină, după potopul de foc de astăzi. Poftim la masă. Ostaş, un scaun !

Praporşcikul strînse mîinile tuturor şi se aşeză. Fu îndată asaltat de întrebări : cu ce treburi venise în fort, ce mai era nou la statul-major, ce se mai aude la Arthur ; pe scurt, vorbeau despre orice, numai despre bombardament şi de efectele lui, nu. Praporşcikul le satisfăcu curiozitatea.

— Am aşteptat aproape un ceas încetarea focului asupra redutei, mărturisi el.

— Bine ai făcut. La ce bun să-ţi rişti viaţa fără rost ? ! Eu am trimis în cazarmă, la adăpost, cît mai mulţi oameni. N-am lăsat afară decît santinelele. M-am stabilit în punctul acesta, căci de aici pot ajunge repede în orice parte a redutei — spuse căpitanul. Ce mai e nou la voi, la Zaliternaia ? Ce face Haritina ?

— E în luna de miere. S-a măritat cu un ostaş de la noi.

— A, tot i-au sucit capul leţii. Ei, e o muieruşcă cumsecade, de treabă, adăugă căpitanul, răsucindu-şi mustăţile.

După ce-şi bău ceaiul cu vin negru, Smetillo îl conduse pe Zvonariov în caponieră. Poterna cobora lin în şanţ, dar nu trecea pe sub el, ci-l tăia în două. În punctul acela era ceva mai lată şi zidurile ei aveau ambrazuri pentru guri de foc de calibru mic, care băteau cu foc şanţul frontal. Poterna trecea de-a dreptul prin mijlocul caponierei. La dreapta şi la stînga ei se aflau cîte cinci cazemate, cu tunuri de caponieră instalate pe platforme şi cu mitraliere cu cinci ţevi, capturate la bordul bruloturilor japoneze, ceea ce oferea admirabile posibilităţi de tragere asupra şanţurilor laterale.

— În colţul stîng al caponierei se aude cum lucrează minerii japonezi, spuse Şmetillo.

Zvonariov ascultă cu atenţie şi auzi îndată bocănituri destul de puternice de tîrnăcop ori de cazmale.

— Intenţionaţi să săpaţi o galerie de contraminare ? întrebă praporşcikul.

— Mokrievici şi pionierii vor să facă acest lucru. Dar, între noi fie vorba, Mokrievici e un papă-lapte, un lasă-mă să te las şi pe deasupra un fricos de n-are pereche. Pînă se mişcă el, japonezii fug în şanţ. Rămîi dumneata la noi, în locul lui. Opresc pionierii, îţi mai dau oameni de la mine şi o să le tragem amîndoi japonezilor un perdaf de-o să ne pomenească.

Zvonariov nu se aştepta la o asemenea propunere şi ezită :

— Am aici o misiune temporară : Raşevski îmi aşteaptă raportul.

— La naiba cu Raşevski ! Mokrievici o să-i comunice totul, ba chiar o să-i îndruge verzi şi uscate. Aşadar, de acord ? stărui Şmetillo, bătîndu-l pe umăr.

După o jumătate de ceas, sub îndrumarea praporşcikului, ostaşii asaltau peretele cu tîrnăcoape şi cu cazmale. Şmetillo, gospodar chivernisit, făcu rost de o forjă portativă şi de un ciocan, pentru a drege tîrnăcoapele şi cazmalele ştirbite, de scînduri pentru armătură şi de saci. Munca începu să clocotească.

Se însera pe nesimţite ; bombardamentul asupra redutei reîncepu din nou ; obuzele se apropiau urlînd, explodînd ba în şanţ, ba pe acoperişul caponierei. Pentru a feri oamenii de schije, ambrazurile fură astupate cu saci.

Şmetillo se ridică de la masă, oftînd uşor.

— Hai afară, Serghei Vladimirovici, să vedem ce se petrece. Să-i dăm drumul *praporului*, stă de gardă la tunurile de contraasalt ; şi Esaulov, probabil, e tot acolo. Acesta e un băiat minunat, un flăcău dezgheţat şi brav, trebuie să-l tragi mereu de coadă în cazemată, ca să nu-şi primejduiască viaţa degeaba.

Cerul era acoperit de nouraşi prin care sclipeau stelele. Bătea un vînt rece, destul de tăios. Pe poziţii era linişte ; doar din tranşeele japoneze mai apropiate se auzeau lătrînd răsunător căţeii de pază ascunşi sub viroage. Tentaculele de lumină ale proiectoarelor japoneze lunecau încet de-a lungul poziţiilor. Ici-colo răsăreau brusc din întuneric, ba parapetele tranşeelor, ba pîlcuri de copaci mutilaţi de obuze, ba cîte o fîşie de obstacole din sîrmă ghimpată.

Japonezii cercetau sistematic liniile ruseşti. Ajuns la redută, tentaculul de lumină se opri, pipăind parcă ceea ce se petrecea înăuntru. Şmetillo ordonă tiraliorilor să se ferească de lumina proiectorului : altfel japonezii aveau să observe mişcarea şi să deschidă focul. Deşi distanţa pînă la proiector trecea de două verste, la lumina lui foarte puternică se putea citi cu uşurinţă rîndurile unei cărţi.

Servanţii tunului de contraasalt începură să forfotească lîngă parapetul frontal.

— Mihail Filippovici, ce vrei să faci ? strigă Şmetillo.

— Să trag vreo două focuri asupra proiectorului ca să nu se mai obrăznicească, răspunse Esaulov din întuneric.

— Deocamdată abţine-te ! îl struni căpitanul. Acum se scot

afară răniţii, a sosit hrana caldă şi apa, iar gorja e plină de oameni. Nu-i momentul potrivit pentru a-i provoca pe japonezi.

Porucikul începu să bombănească înciudat, totuşi tunarii se îndepărtară de piese.

În spate, dinspre masivul Skalistîi, licări lumina slabă a unui proiector rusesc.

— Toate sînt mai bune la japonezi : şi proiectoarele şi binoclurile, şi îmbrăcămintea şi uneltele pionierilor ; de ce să nu avem şi noi asemenea unelte ? rosti Şmetillo cu ciudă. Într-un singur lucru nu rămînem mai prejos — ba le sîntem, poate, chiar superiori în vitejie. Cît a fost pace ne-am pierdut timpul numai cu mărşăluiala şi cu parăzile. Să nu-ţi vină să rîzi, dar eu, chiar după izbucnirea războiului, am învăţat carte vreo duzină-două de soldaţi.

— Şi vor să înveţe ?

— Treci prin cazarmă cînd ai o clipă liberă. Oricînd ai să vezi cîţiva oameni citind sau scriind. Cînd pleacă pe poziţii, în loc de o pereche de obiele de schimb, îşi vîră în raniţă abecedarul. Generalii noştri susţin încă prosteşte că ştiinţa de carte face numai rău în armată.

— Nici ei nu ştiu prea multă carte. Ia, de pildă ordinele lui Stessel ; el ridică agramatismul la rangul de stil. Cîte ordine, atîtea perle literare, observă Zvonariov.

— Dacă n-o să dispunem de o superioritate numerică de-a dreptul copleşitoare faţă de japonezi, o să ne tragă „maimuţoii“ o bătaie straşnică ! încheie căpitanul, oftînd, şi se îndreptă spre partea opusă a fortului.

Lumina proiectorului japonez lunecă mai departe şi totul se cufundă din nou în întuneric. Spre dreapta fulgeră orbitor lovitura unui tun şi se auzi îndată o bubuitură surdă.

— E bateria Zaredutnaia, preciză Şmetillo. Straşnic acţionează. De cîte ori n-au încercat japonezii s-o nimicească ! Zadarnic ! Iată ce înseamnă o bună adaptare la teren !

Cei doi ofiţeri intrară în cazarmă, privind cum se făcea curăţenia generală. Răniţii fuseseră scoşi afară : oamenii de corvoadă, împreună cu plantoanele, măturau, răzuiau, frecau de zor pe jos, puneau paturile în ordine. În poternă soldaţii cinau la lumina lumînărilor. Tot acolo, alături, se înălţau piramide de grenade, de cartuşe şi obuze.

Zvonariov îl întrebă pe Şmetillo unde era magazia de pulbere.

— Cînd s-a construit reduta, inginerii au uitat s-o facă. Şi-au dat seama de aceasta prea tîrziu. Aşa că depozităm muniţiile unde se nimereşte, răspunse Şmetillo.

— E periculos ! O schijă întîmplătoare sau chiar un şoc pot provoca explozia lor.

— Aici au fost ucişi mai mulţi soldaţi de propriile lor grenade decît de obuzele japoneze. Ştii din ce fel de beton e construită caponiera ? Are mai mult argilă, decît ciment. Eu i-aş spînzura fără judecată pe ticăloşii aceia de Lilier şi Barmin, pentru o asemenea crimă, rosti cu aprindere Şmetillo.

Zvonariov ieşi împreună cu căpitanul în incinta fortificaţiei. În dreapta licăreau necontenit fulgerele canonadei, urmate de bubuituri. Mugind înfiorător, proiectilele săgetau prin văzduh în direcţia Arthurului. Mai aproape, sclipeau focuri de arme, gloanţele treceau, ţiuind pe deasupra capului. Cînd şi cînd răspundeau cu cîte o salvă „mitralierele lui Şmetillo", alcătuite din cîte zece puşti cuplate şi puse de-a lungul parapetului. Şerpuind graţios, rachetele ţîşneau spre cer şi explodau în înălţimi, revărsînd ghirlande de steluţe viu colorate. La lumina lor răsăreau pentru cîteva clipe din întuneric sopci, liniile negre ale parapetelor, ale tranşeelor japoneze, pîlcuri de copaci şi punctuleţe negre ; pe urmă totul dispărea din nou în beznă.

Santinelele vegheau lîngă parapet, gata să dea în orice clipă alarma. Şmetillo şi Zvonariov străbătură incinta fortificaţiei de la un capăt la altul. Căpitanul se oprea lîngă fiecare ostaş şi schimba cu el cîteva vorbe.

— Siberienii mei sînt nişte oameni de aur : sînt de atîta vreme împreună cu ei şi n-am izbutit încă să-i apreciez la justa lor valoare. Tăcuţi, cam din topor la prima vedere, dar inteligenţi şi cu mult spirit de iniţiativă. Se ţin mereu de tot felul de pozne ca să facă sînge rău japonezilor. Ieri au dat drumul, legat cu o frînghie, unui căţel de-al japonezilor, de care agăţaseră o pîrîitoare. Să vezi ce comedie a fost, nici nu-ţi poţi închipui ! Mai întîi, împuşcături înverşunate ; apoi bombardament de artilerie şi o ploaie de grenade. Ai noştri trăseseră de mult javra înapoi, dar japonezii nu mai conteneau.

Cei doi ofiţeri se întoarseră în poternă. Ostaşii isprăveau cina. Ridicîndu-se de la masă, se închinau cu evlavie.

— Gnedîh ! îl strigă Şmetillo pe sergentul major, un flăcău zdravăn. Ce poznă aţi mai născocit astăzi pentru japonezi ?

— Vrem să înălţăm un zmeu cu grenade, răspunse cu un zîmbet ostaşul, salutînd.

— Bine, însă numai după ce isprăviţi curăţenia şi după ce pleacă bucătăria şi sacagiul, ca să nu fie pierderi fără rost.

— N-aveţi grijă, Ignati Bronislavovici, totul o să fie în deplină rînduială.

Vreo zece tiraliori trebăluiau pe lîngă nişte zmeie uriaşe de hîrtie, legînd de cozile lor grenade cu cîte un capăt de fitil.

După ce totul fu gata, soldaţii coborîră în şanţ. Vîntul bătea cu putere în direcţia japonezilor. Fitilurile fură aprinse, unul după altul, şi zmeiele înălţate. Punctuleţele de lumină ale fitilurilor aprinse licăreau abia zărit în întuneric. Cei de sus, de pe parapete, dirijau zmeiele spre ţinte, strigînd să se mai dea drumul la sfoară, sau să fie oprite cînd zmeiele ajungeau deasupra obiectivului vizat. În văzduh pîlpîia deodată o flăcăruie, grenada cădea în tranşeele japonezilor, iar zmeul, jucînd într-o parte, se înălţa repede tot mai sus. Tiraliorii trăgeau de sfoară, aducîndu-l înapoi şi încărcau din nou originalul bombardier. Zăpăciţi de-a binelea, japonezii trăgeau în sus, încercînd zadarnic să doboare inamicul invizibil şi, ca să se răzbune, începură să arunce spre şanţ o puzderie de grenade. Rîzînd cu poftă, tiraliorii se grăbiră să se adăpostească în cazarmă.

— Acum o să dăm drumul unei vipere, îi spuse Gnedîh lui Zvonariov.

Japonezii se mai liniştiseră.

Doi tiraliori ieşiră tîrîş în şanţ, cu nişte rachete mici în mîini. Rachetele aveau cartuşe cu foc bengal, alb. Cînd racheta era lansată, se aprindea şi lumina terenul. Racheta şerpuia jos, deasupra pămîntului, „se tîra ca o viperă“, cum spuneau tiraliorii, şi, după 40—50 de paşi, cădea. Cei de pe parapetul redutei urmăreau drumul „viperelor“ şi trăgeau imediat salve cu „mitralierele Şmetillo“ asupra obiectivelor descoperite.

Nici nu apucă să se stingă cea din urmă rachetă, şi japonezii, înfuriaţi, îndreptară lumina proiectorului spre fortificaţie şi deschiseră asupra ei un foc concentrat, cu mai multe baterii. Tiraliorii, în afară de santinelele de la mitraliere şi de ochitorii de la tunurile de contraasalt, se adăpostiră în poterna centrală.

— Aprig s-a mîniat azi pocitania de japonez ! rîdea Şmetillo, ca un copil, stînd la gura poternei. Acum o să ne piseze vreo jumătate de oră pînă-şi sărează inima.

— S-ar putea să se năpustească la atac, zise praporşcikul de tiraliori, care se oprise nu departe de căpitan.

— Nici tunarii mei n-au să stea cu mîna-n sîn ; au să-l trăznească la mir cu mitralii, zîmbi Esaulov.

Zvonariov se trase spre fundul poternei. Obuzele explodau unul după altul aproape de intrare ; schijele erau împroşcate în interior, unde se aflau grămăjoare de proiectile de calibru mic şi încărcături de pulbere pentru tunurile de contraasalt. Dacă le lovea o singură schijă, puteau sări în aer toate. Nici Şmetillo, nici

ceilalţi doi ofiţeri nu luau în seamă, însă, această primejdie. Căpitanul se aşează la masă şi strigă să i se aducă un ceai fierbinte.

— Şi mie, strigă Esaulov.

— Şi dumitale, Serghei Vladimirovici ? întrebă Şmetillo.

La lumina tulbure a gazorniţei, faţa lui cu barba nerasă zîmbea blajin şi prietenos de parcă n-ar fi zburat ploaia de schije în jurul lui, ameninţîndu-i viaţa în fiece clipă.

Deodată, o trombă orbitoare de foc ţîşni în apropiere. Izbit violent de suflu şi asurzit de explozie, Zvonariov leşină.

Nu-şi dădea seama cu precizie dacă trecuseră doar cîteva clipe ori cîteva ceasuri, cînd conştiinţa începu să-i revină treptat. Urechile îi ţiuiau ; tot trupul îl durea ; abia putea să răsufle ; mîinile şi picioarele nu-l mai ascultau, părînd îngrozitor de grele. Încetul cu încetul, negura dinaintea ochilor i se risipi. În sfîrşit, desluşi faţa bărboasă a felcerului companiei şi simţi o usturime în nas.

— Îşi vine în fire, auzi o voce groasă, uşor răguşită.

Zvonariov strănută şi, simţind o durere ascuţită în cap, gemu.

Felcerul îndepărtă amoniacul şi-i turnă în gură o doctorie.

— Înălţimea voastră, luaţi comanda, spuse el.

— Şi căpitanul ? întrebă praporşcikul, rostind cuvintele anevoie.

— A fost sfîrtecat şi dumnealui şi ofiţerul de artilerie, iar praporşcikul nostru are un picior zdrobit. Aşa că dumneavoastră trebuie să luaţi comanda, răspunse felcerul.

— Mă doare capul îngrozitor.

— Aţi avut un şoc, nu prea puternic ; încolo totul e nevătămat ; v-am examinat.

Zvonariov se ridică în capul oaselor şi constată că se afla pe jumătate dezbrăcat, pe un pat din cazarmă. Încercă să se ridice, dar simţi o ameţeală atît de copleşitoare, încît era cît pe ce să leşine iar. Făcînd o sforţare, se îmbrăcă şi, ajutat de tiraliori care îl sprijineau de braţe, ieşi din poternă. În drum, ofiţerul de tiraliori rănit, îi strigă :

— Te implor, trimite-mă la postul de prim-ajutor. Aici am să mor din cauza hemoragiei, se rugă el. Ai avut noroc că nu te-ai apropiat de Şmetillo atunci cînd te-a întrebat nu ştiu ce. Obuzele au explodat chiar lîngă el. Eu am avut timp să sar la o parte şi tot mi-a zdrobit piciorul ; altfel m-ar fi făcut bucăţi şi pe mine.

Încet, încet, bombardamentul îşi pierdea din intensitate. Ostaşii se strînseră în jurul rămăşiţelor pămînteşti ale căpitanului lor. Erau îndureraţi de pieirea comandantului iubit.

Praporşcikul se uită la resturile făcute scrum ale mesei la care şezuse Şmetillo, la băltoacele de sînge de pe jos, peste care se şi pusese pămînt, şi ordonă ca explozibilele să fie duse în poternă

cît mai în fund. Răpăitul mitralierelor „tip Şmetillo“ şi bubuiturile tunurilor de contraasalt îl siliră să iasă afară.

— Dau năvală gălbejiţii, raportă un ostaş.

— La arme ! Plutonul întîi, la dreapta ; plutonul doi la stînga ; trei, în caponieră. Plutonul patru rămîne pe loc, în rezervă ! ordonă Zvonariov, şi zeci de glasuri repetară numaidecît comanda prin toată reduta. Înşfăcînd din fugă armele, soldaţii se repeziră la posturi.

Pregătirea de artilerie încetă ; în schimb, acum ploua cu grenade. Din fericire cele mai multe cădeau departe, ori pe parapet, ori lîngă el. Cu o dibăcie neasemuită, tiraliorii le aruncau în şanţ.

— *Banzai ! Banzai !* izbucniră strigăte dinspre japonezi.

La lumina proiectoarelor ruseşti aprinse din spatele poziţiei, Zvonariov văzu cum japonezii, ajunşi în fugă la şanţuri, lăsau jos la iuţeală scările de bambus şi coborau pe ele.

— Foc mai viu din caponiere ; plotonul patru să atace din şanţul de la gorjă pe japonezi ! ordonă Zvonariov.

— Împroşcaţi cu grenade ! răcni un tunar alături.

În întuneric, praporşcikului îi era greu să vadă tiraliorii şi cu atît mai mult să-i dirijeze. Ostaşii însă acţionau din proprie iniţiativă potrivit cu împrejurările. Gradaţii sau chiar unii dintre soldaţii de rînd hotărau la iuţeală ce trebuia făcut. Ceilalţi îi înţelegeau dintr-un cuvînt. Tiraliorii aproape că nici nu-l luau în seamă pe Zvonariov, ba de multe ori nici nu-l observau pe întuneric.

— Îl dăm noi acuşi peste cap pe mutră-strîmbă ; de atîtea ori i-am făcut seama, spuse liniştit un tiralior, sprijinindu-l de braţ pe Zvonariov, care încă nu-şi venise de-a binelea în fire. Înălţimea voastră, staţi jos undeva în poternă ; oamenii au să vă raporteze ce şi cum, îl sfătui el.

Praporşcikul îi urmă sfatul. Curînd după aceea, veni un ostaş din caponieră şi raportă că japonezii aruncă o ploaie de grenade asupra cazematelor şi încearcă să pătrundă prin ambrazuri. Zvonariov alergă într-acolo. La lumina slabă a cîtorva lumînări, zări cîţiva tiraliori care, postaţi pe lîngă ambrazuri, susţineau un schimb viu de focuri cu japonezii. Încăperea era plină de fum.

— Înălţimea voastră, ordonaţi să se arunce cît mai multe grenade asupra japonezilor, iar noi o să încercăm să le dăm foc scărilor lor cu cîlţi muiaţi în gaz, propuse unul dintre tiraliori şi, fără să mai aştepte încuviinţarea, alergă să dea dispoziţiile necesare.

Cei din cazemata de la margine scoaseră prin ambrazură o prăjină lungă cu cîlţi aprinşi în vîrf şi cu acea făclie originală dădură

foc scărilor de asalt. Lemnul de bambus uscat ardea repede ca praful de puşcă, luminînd şanţul.

Dîndu-şi seama că li se tăiase retragerea, japonezii se repeziră spre gorja redutei, nădăjduind să găsească acolo o ieşire, dar fură întîmpinaţi de plotonul patru, care îi atacă la baionetă. O luptă crîncenă corp la corp se încleştă în spaţiul îngust din fundul şanţului. Fără a mai aştepta ordine, tiraliorii începură să sară jos de pe parapete, căzînd în spatele japonezilor. Zvonariov nu mai avu altceva de făcut decît să lumineze cu făcliile focul luptei.

— Stingeţi ! strigă de la o ambrazură un ostaş. Am isprăvit cu gălbejiţii, niciunul n-a scăpat viu.

Urmă un răstimp de linişte. Praporşcikul intră în cazarmă, unde erau aduşi răniţii şi cei morţi în luptă.

De îndată ce încordarea nervoasă stîrnită de luptă scăzu, Zvonariov se simţi din nou atît de rău, încît fu nevoit să se culce.

— Odihniţi-vă niţel, înălţimea voastră. Acum mutră-strîmbă o să stea cuminte pînă dimineaţă. Punem santinele, schimbăm plotonul de gardă în poternă şi apoi ne-om culca şi noi, îl sfătuiau prietenoşi tiraliorii.

Restul nopţii trecu în linişte. Veni o dimineaţă ceţoasă. Pe poziţii domnea linişte. Zvonariov, care dormise adînc, se simţea mai bine. Cînd ieşi de după perdeaua care despărţea culcuşul ofiţerilor de restul cazărmii, primul lucru pe care-l zări fu un morman de felurite obiecte luate de la japonezii omorîţi. Gnedîh, care ţinea loc de feldvebel, le cerceta cu luare aminte, alegînd ceea ce credea că poate fi de folos în companie : mantale groase japoneze, cu mîneci largi şi cu gulere de blană ; curele, gamele, bidoane, bocanci, rufe călduroase. Pesmeţii şi celelalte alimente erau puse separat. Soldaţii se strînseră roată în jurul gradatului, ajutîndu-l.

— Plotonul întîi, poftеşte ! comandă Gnedîh. Ia două mantale, bocanci, pesmeţi şi conserve, spuse el, înmînînd lucrurile comandantului de ploton.

După plotonul întîi veniră la rînd şi celelalte. Gnedîh împărţea obiectele capturate, frăţeşte.

Zvonariov urmărea scena cu interes. La Zaliternaia nu se împărţeau astfel trofeele. Acolo, fiecare socotea că orice lucru pe care pusese mîna era al lui.

— Ce faceţi voi aici ? întrebă el.

— Împărţim prada, înălţimea voastră ! răspunseră cu vioiciune mai mulţi ostaşi.

— Rînduiala asta a făcut-o răposatul căpitan Şmetillov, dumnezeu să-l ierte, cu toate că a fost papistaş, ca să nu fie nici pizmă, nici sfadă între ostaşi, adăugă Gnedîh. Astea-s pentru înălţimea

voastră, urmă el arătînd mai multe portharte ofiţereşti cu hărţi şi cu hîrtie de scris, puse cu îngrijire de o parte, împreună cu un binoclu excelent, o busolă, o baionetă şi cîteva cutii de conserve.

— Bine, dar eu n-am luptat la baionetă cu japonezii ! observă mirat praporşcikul.

— Înălţimea voastră, cu toate că abia vă ţineţi pe picioare, aţi fost cu noi pe parapet şi în caponieră, aţi împărtăşit cu noi primejdia, şi chiar ne-aţi dat la toţi ordine foarte bune, răspunse Gnedîh grav, bîlbîindu-se de emoţie.

Dîndu-şi seama că un refuz i-ar fi jignit pe soldaţi, Zvonariov mulţumi şi luă lucrurile rezervate pentru el.

Întorcîndu-se în colţul său, praporşcikul începu să examineze planurile şi hărţile capturate. Toate erau scrise cu caractere japoneze imposibil de înţeles ; pe planuri figurau, trecute cu îngrijire, forturile şi amplasamentele bateriilor ruseşti, precum şi avanposturile japoneze, prea bine cunoscute. Poziţii de artilerie sau servicii de etapă japoneze nu figurau pe hărţi.

Zvonariov deschise cu baioneta japoneză o cutie de conserve în care găsi lapte condensat — era delicios şi-l mîncă cu pesmeţi. Gnedîh se ivi cu o sticlă pe jumătate plină cu coniac de calitate inferioară, cu iz de ploşniţă, şi cu un pachet de ţigări ieftine.

— Stai jos, Gavrilîci, îl pofti Zvonariov, aducîndu-şi aminte de numele patronimic al lui Gnedîh ; să bem şi să mîncăm împreună.

Feldvebelul îşi scoase cuşma, îşi făcu evlavios semnul crucii, luă o felie de pîine neagră şi începu să mestece tacticos. Spuse în treacăt că numai cu şase luni în urmă, fusese soldat de rînd, că-şi cucerise galoanele în luptă, dar că „nu i se urcase la cap“, că se uita la obrazul ostaşilor, nu-i bătea fără vină, nu-i suduia, nu umbla cu zavistii la ăi mari, că pentru aceasta tiraliorii se purtau şi ei bine cu el, zicîndu-i „hatmanul“ lor. Înainte de război, cutreierase prin taiga cu nişte căutători de aur al căror staroste fusese — ce-i drept — cu toată tinereţea lui. Vorbi de Şmetillo cu căldură şi-l încondeie pe praporşcikul rănit, zicînd că „nu era nimic de capul lui“ şi că în clipe de primejdie se repezea cel dintîi în adăpost.

— Înălţimea voastră, iertaţi-mă, nu ştiu cum vă cheamă... ce-ar fi să rămîneţi comandant la noi ? Vă lăuda şi răposatul Ignati Bronislavovici. Se pricepe, zicea, la tot felul de meşteşuguri, dar ieri, ostaşii se bucurau mai ales cînd v-au văzut că înfruntaţi moartea neînfricat, vitejeşte.

— O să vi se trimită alt comandant mai mare în grad ca mine.

După ce se ospătară bine, Zvonariov şi Gnedîh se duseră în caponieră.

Profitînd de liniște, ostașii dormeau duși pe unde apucaseră ; în cazarmă, pe paturi, și în poternă, chiar pe jos, de-a lungul pereților.

Lucrările în galeria de minare erau în toi. Biruindu-și o senzație nedeslușită de frică, Zvonariov intră în săpătură. După ce fusese îngropat de viu, rămăsese în el o teamă instinctivă de pămînt. Ajuns în fund, praporșcikul trase cu urechea. Era liniște peste tot.

— Se odihnește zbanghiul, a ostenit de atîta trudă, spuse un pionier.

În galeria din stînga era aceeași situație. Zvonariov se întreba intrigat de ce încetaseră japonezii lucrările de minare.

Aceștia se grăbiră curînd să-l lămurească : de îndată ce începu să se împrăștie ceața, porniră din nou la atac împotriva redutei. Primul lanț de trăgători se trînti la pămînt chiar la marginea șanțului, iar cele următoare, ajunse acolo, aruncau jos saci mari cu cîrpe și fugeau înapoi. Tiraliorii îi copleșiră cu grenade, dar acest lucru nu-i tulbură pe atacatori. Lanț după lanț, aruncau mereu saci și curînd aproape că umplură șanțul.

Zvonariov, care le urmărea mișcările printr-o ambrazură a caponierei, nu le putea încă pricepe rostul. Tiraliorii făceau și ei cele mai felurite presupuneri. După ce umplură șanțul, japonezii se retraseră în tranșeele lor. Cîțiva tiraliori se duseră de bună voie și ridicară din șanț cîțiva saci. Aceștia erau umpluți cu cîrpe vechi, cu zdrențe.

În timp ce Zvonariov și tiraliorii cercetau sacii, japonezii se năpustiseră din nou, pe neașteptate, la atac. De astă dată, nu se mai opriră la marginea șanțului, ci săriră din fugă, de la trei stînjeni înălțime, pe sacii moi care, pe cît se vedea, erau destinați tocmai acestui scop. În cîteva clipe, șanțul fu plin de soldați inamici. Sprijinind scările de bambus pe peretele interior al șanțului, începură să se cațăre spre parapet. Reduta ajunsese pe neașteptate într-o situație critică : cel puțin două batalioane inamice atacară o singură companie a lui Zvonariov. Tiraliorii nu se pierdură însă cu firea. Profitînd de faptul că artileria japoneză amuțise, întîmpinară coloanele de asalt cu salve trase în plin, și apoi contraatacară la baionetă, aruncînd inamicul în șanț. Ajutat de doi ostași, Gnedîh ridică pe parapet un butoi mare de lemn plin cu petrol și-i dădu drumul la vale. În rostogolirea lui, butoiul se sparse și petrolul se revărsă peste sacii cu cîrpe, cărora li se dădu foc cu ajutorul cîtorva grenade. Curînd era cuprins de flăcări tot șanțul.

Începură să se ridice nori groşi de fum, formînd o perdea de protecţie. Înspăimîntaţi, japonezii alergau de colo colo prin şanţ, seceraţi de focul mitralierelor.

Acelaşi lucru fu făcut şi în şanţul lateral. Furioşi, tiraliorii zvîrleau o ploaie de grenade asupra japonezilor, care alergau neputincioşi pe fundul şanţului. Mitralierele răpăiau necontenit în caponieră, iar plotonul patru de la gorjă îi răpunea îndată pe toţi acei care izbuteau să scape vii din vîlvătăile care se tălăzuiau prin şanţurile laterale.

Fără să ştie ce se întîmplase în redută, alte lanţuri de trăgători japonezi soseau în goană la marginea şanţului, dar acolo se opreau, dînd înapoi în faţa barajului de foc şi a tirului bine ţintit al mitralierelor „Şmetillo“ şi al tunurilor de contraasalt de pe valurile de apărare.

La vederea redutei învăluite în flăcări şi fum, artileriştii din bateriile fortăreţei crezură că ea îşi trăia ultimele clipe şi dezlănţuiră asupra japonezilor un foc concentrat cu zeci de tunuri. Cuprinşi de panică, japonezii o luară la goană înapoi, lăsînd în urmă o mulţime de morţi.

Înăbuşit de fumăraie, Zvonariov, ba conducea focul tiraliorilor de pe parapet, ba se ivea în caponieră, unde mitraliorii, aproape sufocaţi, continuau să secere inamicul, ba alerga la cazarma din gorjă ca să vadă dacă nu e ameninţat spatele poziţiei. Instruiţi de Şmetillo să acţioneze din proprie iniţiativă, tiraliorii făceau cu pricepere tot ce trebuia fără să tragă un glonţ alături de ţintă, fără să arunce grenadele în vînt. Răniţii nu voiau să fie pansaţi înainte de încetarea asaltului, iar numărul morţilor, din fericire, nu era mare.

După ce inamicul fu nimicit, ostaşii, ca după o trudă grea, dar care fusese dusă la bun sfîrşit, începură să-şi şteargă sudoarea de pe faţă şi să zîmbească bucuroşi.

— Straşnic praznic i-am făcut căpitanului nostru : niciun gălbejit n-a scăpat viu...

— Da, pute amarnic a japonez fript, spuse Gnedîh, adulmecînd în aer şi păşind alături de Zvonariov.

Praporşcikul ordonă să se instaleze posturi de santinele, iar restul oamenilor să se retragă în cazărmi şi poterne. Mulţumită perdelei de fum, se putu face foc la bucătărie, lucru neobişnuit în timpul zilei. Curînd, apa din cazan dădu în clocot, iar soldaţii începură să se aşeze la rînd cu ceainice şi cu căni.

Generalul Gorbatovski îl chemă pe Zvonariov la telefon şi-l întrebă care era situaţia în redută. Praporşcikul raportă amănunţit totul.

— Să se stingă imediat focul : să nu se mai întîmple altădată asemenea lucru ! ordonă pe neaşteptate generalul.

Crezînd că Gorbatovski nu-l auzise bine, praporşcikul voi să-i explice din nou despre ce foc era vorba.

— În felul acesta am nimicit un batalion întreg de japonezi, încheie el.

— Pentru viitor, interzic în mod categoric să se mai procedeze astfel, i-o reteză generalul.

— Cum ? Interziceţi nimicirea japonezilor ? întrebă Zvonariov.

— Nu, ordon nimicirea lor, dar interzic să se mai aprindă focuri, se încăpăţînă comandantul frontului de est al apărării. Consider continuarea discuţiei inutilă, încheie excelenţa sa şi învîrti de manivela aparatului pentru încetarea convorbirii.

— Un idiot şi jumătate ! ocărî Zvonariov şi agăţă receptorul.

— Cine, înălţimea voastră ? întrebă telefonistul.

— Un cunoscut al meu, zîmbi praporşcikul şi plecă.

Începu bombardamentul obişnuit, de fiecare zi, dezlănţuit sistematic de artileria japoneză asupra fortificaţiilor ruseşti. Obuzele de 11 ţoli treceau vijelios, urlînd în zbor, zguduind pămîntul cu exploziile lor ; cele de 120 milimetri şuierau ascuţit, ricoşînd în cădere ; cele de 6 ţoli bubuiau surd.

Cerul se înseninã, soarele apăru, revărsînd pretutindeni o lumină vie, şi doar mult încercata redută 3 era încă învăluită în fum. În schimb însă, înlăuntrul ei clocotea viaţa. Tiraliorii făcuseră rost de o armonică şi, în acompaniamentul exploziilor, jucau voiniceşte în poternă. Zvonariov asculta larma veselă cu un zîmbet pe buze, scriind în ungherul său un raport neobişnuit de lung asupra asalturilor din ziua aceea şi din ajun. Aşezat lîngă el, Gnedîh înşira numele celor mai merituoşi dintre soldaţi, trecîndu-se cu modestie sub tăcere pe el însuşi.

După ce isprăvi raportul, praporşcikul se trînti pe pat pentru cîteva clipe. Capul îl durea mereu, chinuitor ; îi era greaţă, ochii i se împăienjeneau de oboseală. Aţipi. Îl trezi deodată un strigăt însufleţit al ostaşilor : „Să trăiţi, excelenţă !“

Zvonariov nu apucă să se scoale ; de după perdea se ivi Kondratenko, însoţit de Raşevski.

— Deci, dumneata erai comandantul redutei ! exclamă generalul. Şi eu îmi tot băteam capul şi mă întrebam : cine conduce cu atîta succes apărarea ei ? Învăluită în flăcări şi fum, aveai impresia că e pe punctul de a cădea şi deodată japonezii au luat-o la fugă care încotro, ca nişte potîrnichi.

— Rolul meu s-a mărginit să dau cînd şi cînd cîte un ordin. Ostaşii au respins singuri asalturile, au scos inamicul prin foc şi

fum din sectoarele ocupate, dînd în general nenumărate acte de inițiativă.

— Serghei Vladimirovici, modestia dumitale e bine cunoscută. O tînără persoană mi-a cerut stăruitor să-i dau voie să vină încoace, spuse zîmbind Kondratenko. N-am putut s-o liniștesc decît făgăduindu-i că te voi aduce personal la ea, întreg și nevătămat.

Zvonariov voi să zîmbească, dar simți o ameteală atît de copleșitoare, încît abia izbuti să se țină pe picioare.

— Ce ai? Nu ți-e bine? întrebă Rașevski, sprijinindu-l la timp.

— Ieri am suferit o contuzie ușoară, șopti praporșcikul.

— Înălțimea sa a zăcut vreo două ceasuri fără cunoștință, iar cînd japonezul a dat năvală, a ieșit sprijinit de doi soldați și a dat ordinele trebuincioase, raportă Gnedîh.

Kondratenko strînse cu căldură mîna lui Zvonariov; Rașevski îi urmă pilda.

— Aș vrea să vă rog, excelență, să mă lăsați aici mai departe.

— O, nu, nu e posibil. Și în alte locuri e nevoie de dumneata. Acum, fii bun și arată-ne reduta, îl rugă Kondratenko.

Praporșcikul îi conduse prin poternă în caponieră. Kondratenko se oprea ba ici, ba colo, întrebîndu-i pe ostași ba una, ba alta. Pe mulți îi cunoștea, știindu-le chiar numele.

— De unde îi cunoașteți, excelență? întrebă mirat Zvonariov.

— De unde-i cunosc pe tiraliorii lui Șmetillo? Dar ei sînt unici în felul lor pe toată divizia mea. Viteji ca ei nu mai există. Cînd s-a aflat la comandamentul fortăreței că Ignati Bronislavovici a căzut, toată lumea a fost convinsă că clipele redutei erau numărate. Smirnov s-a și apucat să elaboreze ipoteza numărul o mie o sută unu a respingerii atacului japonez. Eu eram însă atît de sigur de oamenii lui Șmetillo, încît m-am încumetat să vin încoace numai cu Serghei Alexandrovici, fără să aștept sosirea trupelor din rezervă, spuse Kondratenko, pășind încet prin poternă.

În fața locului unde pierise Șmetillo, generalul își scoase chipiul și-și făcu semnul crucii:

— Odihnească-se-n pace. A trăit și a murit ca un ostaș vrednic!

În caponieră, Zvonariov îi atrase atenția asupra compoziției extrem de proaste a betonului care, la încercare, se dovedi mai moale ca solul stîncos din jur.

— Dacă ar fi după mine, l-aș închide pe Barmin și l-aș obliga să stea aici pînă cînd japonezii vor arunca în aer caponiera, spuse Kondratenko. Cum ai de gînd să întărești bolta? îl întrebă el pe Rașevski.

— Acest lucru nu e cu putinţă. Deocamdată, nu sîntem în măsură să înlăturăm acest defect.

— În cazul acesta va trebui abandonată şi astupată cu bolovani şi cu mortar. După ce vor străpunge bolta, japonezii vor vedea astfel că trebuie să distrugă zidul pînă în temelii, pentru a putea pătrunde în şanţ. Poterna va trebui astupată şi în partea dinainte. Şanţul îl vom flanca de la gorjă, ridicînd acolo parapete din saci şi amplasînd tunuri navale mici, cu tir rapid, şi mitraliere cu mai multe ţevi, urmă generalul. Serghei Vladimirovici, te rog să iei măsuri pentru astuparea caponierei în întregime, de sus pînă jos. E necesar ca totul să fie gata pînă mîine dimineaţă.

— Am înţeles, excelenţă, răspunse Zvonariov, luînd poziţia de drepţi.

După aceea, generalul inspectă parapetele şi se opri acolo cîtva timp, urmărind prin binoclu poziţiile japoneze. În sfîrşit, dădu să plece. În clipa aceea, însă, o grenadă japoneză căzu în apropiere şi făcu explozie. Cu un geamăt, Zvonariov se apucă de cap şi căzu la pămînt. Kondratenko se repezi spre el. Praporşcikul, palid, nu dădu îndelung semne de viaţă.

— Ce-i cu el ? întrebă generalul, îngrijorat. O explozie atît de slabă şi să-i provoace o reacţie atît de puternică ?

— Pesemne că înălţimea sa a fost din nou lovit de suflu, la cap, spuse Gnedîh, apropiindu-se în grabă. Cu ajutorul tiraliorilor, acesta îl duse pe praporşcik în cazarmă.

— Pînă la sosirea rezervelor, comanda redutei o preiau eu. Pe dumneata, Serghei Alexandrovici, te rog să te ocupi cu astuparea caponierei, hotărî Kondratenko.

Trecu un ceas şi mai bine, pînă cînd sosiră companiile repartizate de curînd pentru redută. O dată cu ele veni şi noul comandant, ştabs-căpitanul Rjevski. Cînd Kondratenko plecă din fortificaţie, se apropie de el feldvebelul.

— Excelenţă, de o lună de zile stăm aici fără să fim schimbaţi. Ne-am umplut de păduchi şi de rîie din pricina murdăriei. Daţi-ne voie măcar să facem o baie.

— Bine, vă dau o săptămînă de repaus ; pe urmă, vă întoarceţi pe poziţii.

— Mulţumim frumos ! răspunse feldvebelul cu bucurie.

Îndată ce se înoptă, oamenii lui Şmetillo, luînd cu ei aproape toate capturile, se îndreptară spre spatele poziţiilor, ducîndu-l pe Zvonariov cu brancarda.

— Acum trebuie să ne găsim un comandant, zise Gnedîh.

— Duceţi-vă la porucikul Endjeevski. Se află în bateria *B*, îl

sfătui Zvonariov, care era purtat cu grijă de patru bancardieri. O să fiu şi eu pe aproape, la Zaliternaia.

— Răposatul căpitan ne-a spus multe lucruri frumoase despre dumnealui. O să meargă careva dintre noi acolo; poate că ne ia la dînsul, răspunse unul dintre ostaşi.

Pe Zvonariov îl lăsară la comandamentul Frontului de est, unde el rămase peste noapte.

Capitolul IV

Zvonariov fu cazat în acelaşi adăpost cu Nadein. După ce stătuse două zile în oraş, bătrînul nu mai putuse răbda şi se întorsese la statul-major, ca să fie cît mai aproape de poziţii. Îl înduplecase pe Gorbatovski să-i îngăduie să se instaleze într-un mic adăpost izolat, ca să nu stinghereasc㠄 pe nimeni prin prezenţa lui. Cu ajutorul ordonanţei, credinciosul Kapitonîci, rînduise adăpostul cum putuse mai bine; atîrnase pe pereţi icoane, şi pe masă pusese un triptic.

În adăpost era frig; de jos trăgea cumplit şi, cînd ploua, apa pătrundea înăuntru; soba nu ardea bine. Bătrînul suporta însă cu răbdare toate neajunsurile acestea. Kapitonîci bodogănea, oţărît, dar nu-şi părăsea stăpînul, deşi, formal, n-avea nici o obligaţie faţă de el.

Ostaşii înjghebară pentru praporşcik un pat de scînduri puse pe capre. După ce-l lăsară încetişor pe pat, tiraliorii îi urară însănătoşire grabnică şi plecară.

— Cumsecade oameni, ostaşii noştri. Nu-şi lasă niciodată ofiţerul în nevoie, fonfăi Nadein, urmărind scena. Apoi îi puse lui Zvonariov felurite întrebări în legătură cu toate cele petrecute în reduta 3, şi declară că-l ia sub aripa sa ocrotitoare.

Încă ametit, praporşcikul nu putea să urmărească atent firul discuţiei. Uneori, conştiinţa îl părăsea cu totul pentru cîteva clipe. Simţea o greutate ca de plumb în tot trupul; îi era lehamite să se mişte sau să gîndească. Undeva, în subconştientul lui, răsări chipul Varei Belaia, dar nu-şi putea da seama dacă-l vedea în delir ori aevea. Nepăsarea lui totală faţă de mediul înconjurător îi părea prevestitoare de moarte, dar gîndul la ea nu-l speria.

— Mă auzi? Răspunde-mi, dragule, măcar un cuvînt, îl implora în şoaptă Varia, aplecată la urechea praporşcikului, a cărui conştiinţă se limpezi deodată.

— Aud, Variuşa dragă, dar mă simt foarte slăbit şi mi-e greu să vorbesc.

— Fac numaidecît rost de o ricşă cu targă şi te duc eu însămi la spital.

— Nu plec de aici nicăieri ; mi-e greu să mă mişc şi mi-e somn.

— Bea puţin bulion, îl îndemnă Varia, vîrîndu-i în gură gurluiul ceainicului plin cu bulion cald. De trei zile, n-ai mîncat ca lumea.

După ce înghiţi din bulion, praporşcikul se simţi cu mult mai bine ; abia atunci îşi dădu seama cît de istovit de foame era. Privind feţişoara îngrijorată, suptă, a Varei, spuse :

— Ca să vezi ! Îmi porţi mie de grijă, dar cum arăţi dumneata, nu vezi ! Numai nasul, bietul de el, ţi-a mai rămas ! Zvonariov sărută cu duioşie mîna fetei. Varia se lumină la faţă şi-l mîngîie afectuoasă pe păr.

— Toată vina e numai a dumitale ! Dacă ai fi rămas cuminte la Zaliternaia, n-aş fi avut prilejul să mă neliniştesc atît. Să ştii că Vera Alexeevna îţi poartă sîmbetele pentru că ai vorbit în ironie despre rănirea lui Stessel.

— Dar de unde ştie ?

— Are peste tot iscoade. Ieri m-a întîlnit pe stradă şi mi-a declarat că eşti omul cel mai ingrat din cîţi a putut să cunoască. I-am răspuns că te-a bîrfit cineva şi ea mi-a spus că sînt o fetişcană prost crescută, şi care nu ştie să vorbească cu cei mai în vîrstă. Şi toate acestea, fiindcă sînt prietenă cu dumneata şi cu institutoarele.

— Cred că tot dumneata ai avut ultimul cuvînt, nu ?

— A, sigur ! I-am spus : „E uşor de înţeles de ce sînt în societatea unor tineri : încă n-am îmbătrînit..."

Zvonariov izbucni în rîs, cu toată durerea săgetătoare din cap :

— Îmi închipui ce mutră a făcut !

— Uite ce mutră ! Varia căscă gura, holbă ochii şi luă o expresie tîmpă.

Era atît de comică, încît nici chiar Nadein, care şedea tăcut pe patul lui, nu-şi putu stăpîni rîsul.

După ce-i dădu să mănînce zdravăn, Varia îi porunci praporşcikului să se culce imediat.

— Am să stau liniştită lîngă dumneata pînă ai să adormi, îl avertiză ea şi se aşeză la căpătîiul lui.

Cîteva clipe după aceea şi Zvonariov şi Varia căzuseră într-un somn adînc.

Ajutat de Kapitonîci, Nadein o culcă cu grijă pe Varia în patul lui şi el se lăsă alături de Kapitonîci, jos pe pămînt. Cei doi

bătrîni se zvîrcoliră mult timp, gemînd, şoptind rugăciuni şi în cele din urmă adormiră şi ei.

Varia fu trezită de frig cînd se lumină de ziuă. În primele clipe nu-şi putea aminti cu nici un chip, unde se afla şi cum ajunsese acolo. Apoi sări din pat, se aplecă spre Zvonariov, îi ascultă suflarea regulată, se uită peste umăr spre Nadein şi Kapitonîci care dormeau jos, îl sărută uşor pe praporşcik şi după aceea se strecură afară din adăpost, punîndu-şi haina din mers. Curînd, se topi în ceaţa deasă dinaintea zorilor.

A treia zi, Zvonariov se simţi atît de întremat, încît fu în stare să se ducă pînă la fortul 3. Tunarii şi matrozii îl întîmpinară uimiţi, parcă s-ar fi întors de pe lumea cealaltă.

— Umbla vorba c-aţi fost rupt în bucăţi, în redută. Nu ne mai aşteptam să vă vedem viu ! spuneau ei, strînşi roată în jurul praporşcikului. Tare rău ne părea de dumneavoastră ; ziceam : s-a prăpădit fără rost Serghei Vladimirovici al nostru. S-a dus pentru o jumătate de ceas, ca să-şi piardă acolo viaţa sa de voinic...

Praporşcikul cercetă lucrările de instalare a proiectorului, care erau pe terminate.

— La noapte îi dăm drumul, îl asigură Bratovski. Acum o să aibă lumină şi fortul nostru. Gălbejiţii n-o să mai poată să se furişeze încoace. O să le dăm lumină şi celor din reduta 3.

— Pregătiţi-vă pentru bombardament, îi preveni Zvonariov. Inamicul o să încerce neapărat să distrugă proiectorul.

În timp ce se întorcea la comandament, îi zări pe Nadein şi pe Kapitonîci mergînd pe drum înaintea lui. Kapitonîci şontîcăia de zor cu piciorul lui de lemn, sprijinindu-se într-un băţ. Drumul era împroşcat cînd şi cînd cu şrapnele, dar cei doi bătrîni nu le luau seama. Gîrbovit de ani, dar tot înalt, Nadein păşea domol înaintea însoţitorului său, uitîndu-se mereu peste umăr la el.

— Ai îmbătrînit rău, Kapitonîci, abia te mai ţin picioarele, auzi Zvonariov glasul generalului, cînd se apropie de ei.

— Păi, Mitrofan Alexandrovici, n-am decît un singur picior, şi aista ciuruit pe culmea Malahov, iar dumneavoastră aveţi două ! Nu e de mirare că abia pot să mă ţin după dumneavoastră.

În clipa aceea, pe drum, înainte, se ivi un tiralior tinerel. Zărindu-l pe general, păşi mai atent şi, la patru paşi de el, luă poziţia reglementară şi salută.

— Noroc, voinice ! îi răspunse prietenos generalul.

— Să trăiţi, excelenţă ! răcni tiraliorul, după care adăugă cu glas obişnuit : Îmi daţi voie să sărut icoana ?

— Cu dragă inimă, drăguţule, încuviinţă Nadein oprindu-se.

Ostaşul îşi scoase căciula, îşi făcu de mai multe ori semnul crucii şi sărută icoana care atîrna de gîtul generalului. Nadein îl luă pe după umeri şi-l întrebă blajin — ce contingent e, dacă e însurat, dacă are copii.

Uitînd de regulament, tiraliorul răspunse că se află în primul an de stagiu, că-şi lăsase acasă nevasta şi doi copii.

— Cum te numeşti ? întrebă generalul.

— Egor Nikolaev, excelenţă.

— Ei, merji şănătoş, robul lui dumnejeu, Egor. Deseară am să mă rog domnului să te ocrotească şi să te întorşi nevătămat la şocia ta. Ostaşul îl privea mişcat ; Nadein îl bătu pe umăr şi-şi văzu de drum.

Zvonariov îi ajunsese din urmă şi acum păşeau tustrei mai departe în tăcere. Zvonariov, care, în ultimul timp, aproape că nu se mai gîndea la rudele lui, îşi aduse aminte de surorile, de fratele lui şi, fără să vrea, oftă :

— Ai noroc, domnule praporşcik, că te vijiteajă jilnic logodnica dumitale, îi spuse generalul.

— *Mademoiselle* Belaia îmi este doar bună prietenă.

— Care te şărută în întuneric, atunci cînd dormi...

Zvonariov se înroşi.

— Cînd s-a întîmplat asta ?

— Ş-o întrebi pe ea, şă-ci poveştească ea. Eu n-am nişi un ameştec.

Praporşcikul nu mai putu scoate nimic de la încăpăţînatul bătrîn.

Spre seară, cerul se însenină şi apăru soarele drag. Dinspre mare suflă o adiere caldă ca în toiul verii. Aşteptînd vizita obişnuită a Varei, Zvonariov şedea lîngă adăpostul comandamentului şi privea bucătăriile, sacalele, ricşele mici cu tărgi, care se înşiruiau pe toate drumurile, venind spre forturi.

Cînd asfinţi soarele, Kapitonîci scoase din adăpost un scaun, puse tripticul pe el, aşternu jos un covoraş şi se duse să-i raporteze lui Nadein.

Peste puţin, generalul ieşi din adăpost cu capul gol, numai în tunică, cu nelipsita icoană pe piept. Se opri pe covoraş şi se închină, întorcîndu-se către tuspatru zările. Făptura lui înaltă, cu barba albă, lungă, şi cu părul des, ciufulit, se profila limpede pe cerul înserării. Aruncînd o privire împrejur, bătrînul general se lăsă în genunchi şi, ridicînd mîinile spre cer, începu să se roage cu glas tare.

Zărindu-l pe general la rugăciune, vreo două pîlcuri de ostaşi se apropiară şi se descoperiră, lăsîndu-se şi ei în genunchi. Încet, încet, numărul lor creştea ; curînd, în jurul lui Nadein se adună o adevărată mulţime.

Zvonariov privea mirat, de departe, originala slujbă religioasă. Închinîndu-se şi suspinînd, ostaşii se împrăştiau întocmai ca la biserică, după vreo vecernie ori liturghie.

Stînd la distanţă, matrozii din compania trimisă de pe nava *Peresvet* priveau batjocoritori şi făceau glume pe seama celor ce se rugau.

— Ia uite la moşulică, face farmece ! Aş vrea să ştiu : meneşte a bine sau a rău ?

— Meneşte ca gloanţele şi obuzele japoneze să nu mai răpună nici un răcan ; vrăjeşte adicătelea garnizoana din Arthur.

— Păcat că n-a fost cu noi în lupta din 28 iulie. L-ar fi vrăjit şi pe amiralul *Togov*, i-ar fi luat vederile. Acuşica am fi petrecut la Vladivostok cu fetişcanele...

Varia sosi curînd şi-l chemă pe Zvonariov în adăpost, să-i dea să mănînce.

Cînd masa era pe sfîrşite, praporşcikul primi ordin să se prezinte la Comandantul Artileriei frontului defensiv de Est, colonelul Mehmandarov. Varia îl însoţi.

Mehmandarov, bărbat între două vîrste, cu faţa năpădită pînă la ochi de o barbă neagră, deasă, din care i se ivea nasul mare. coroiat, privi nedumerit perechea ce se înfăţişă înaintea lui.

— Am nevoie numai de praporşcikul Zvonariov, nu şi de soţia sa.

— Nu sîntem căsătoriţi, doar prieteni, răspunse fata, cam fîstîcită.

— Tocmai mi s-a comunicat că în bateria *B*, un proiectil de 11 ţoli a lovit cazemata ofiţerilor...

— Nu cumva a fost ucis Jukovski ? exclamă Varia speriată.

— N-a fost ucis nimeni ! Trăiesc toţi. Jukovski şi Gudima sînt răniţi. Bateria nu mai are însă nici un ofiţer...

— Vreţi să-l trimiteţi acolo pe Serio... pe Serghei Vladimirovici ? Dar e bolnav rău, abia se ţine pe picioare !

— Hm ! făcu Mehmandarov, strîmbîndu-se înciudat. E bolnav fiindcă îl dădăciţi dumneavoastră, domnişoară. Altminteri e sănătos tun ; azi a făcut un drum la fortul 3. Dar n-am de gînd să-l trimit pe dumnealui la bateria *B*. Încă n-are gradul necesar pentru a i se da comanda unei asemenea baterii. Acolo se va duce porucikul acela voinic de la Zaliternaia...

— Boreiko, completă Zvonariov.

— Exact ; iar dumneata ai să te duci la Zaliternaia. Acolo au rămas doar două tunuri ; nici n-aş avea nevoie de un ofiţer, dar, întrucît dumneata ai suferit un şoc, o să te poţi odihni ocolo vreo săptămînă. Iar dumneavoastră, domnişoară, mai daţi pe acolo, căci altfel praporşcikul nu se va mai face bine niciodată... încheie colonelul rîzînd zgomotos.

— Cînd ordonaţi să plec la Zaliternaia ? întrebă Zvonariov.

— Cît mai repede, cu atît mai bine.

Luîndu-şi rămas bun de la Varia, praporşcikul porni spre Zaliternaia. Noaptea era întunecoasă, dar caldă. Dinspre mare sufla o adiere plăcută, umedă. Pe cerul neacoperit de nori sclipeau stelele. Din direcţia opusă se apropiau nişte companii de marinari.

După aproape un ceas şi jumătate de drum, Zvonariov ajunse, în sfîrşit, la Zaliternaia, Boreiko nu mai era acolo. Plecase la bateria *B*, luînd cu el jumătate din efectiv. În locul lui rămăsese Iarţev, care între timp ieşise din spital.

Zvonariov îl privi mirat. Băsmuitorul se rotunjise la faţă. Bărbierit şi îmbrăcat cu îngrijire, se fudulea cu cămaşa nouă şi cu cizmele făcute lună. Zărindu-l pe praporşcik, se lumină la faţă şi zîmbi larg :

— Înălţimea voastră, v-am crezut dus de pe lumea asta. Domnul porucik a băut chiar pentru pomenirea sufletului dumneavoastră un pahar de votcă, cu toate că în ultima vreme nici nu voia s-o mai vadă în ochi.

— Se pare că ţie ţi-a priit însurătoarea. Unde-i Haritina ?

— Trebăluieşte la bucătărie. V-o trimit numaidecît.

— Stai ; ia spune, ce au păţit comandantul şi Gudima.

— A nimerit o ghiulea în cazemată ; domnul căpitan a fost rănit la cap, în spate şi la picioare, iar domnul ştabs-căpitan, la mîna dreaptă şi la coastă. Au fost duşi la Utios, la locuinţa lor.

— Dar Şura ?

— Ea nu era în cazemată şi a scăpat. A plecat şi ea la Utios ; pe Melnikov l-a luat domnul porucik la bateria *B*, iar felcer a rămas la noi Haritina ! încheie ostaşul pufnind în rîs.

— De ce rîzi ?

— Tunarii noştri au venit toţi la ea, cu tot felul de boli născocite, şi ea le-a tras o doftoriceală în lege... cu vătraiul ! S-au făcut bine cît ai clipi ! răspunse Iarţev, izbucnind din nou în rîs.

— Te pomeneşti că şi pe tine te blagosloveşte cînd se mîniază ?

— Nicidecum. Mie îmi dă toată cinstirea cuvenită : îşi cunoaşte locul ei de muiere, răspunse băsmuitorul demn.

Se auzi o bătaie în uşă. Intră Haritina. Era în rochie şi-şi legase capul tuns cu basmaua.

— Bună ziua, Serghei Vladimirovici, bine-aţi venit! dădu ea binețe lui Zvonariov, cu glas cîntător. Doriţi un ceai cu lipie proaspătă? Chiar acu le-am scos din cuptor. Tocmai trebuia să stăm la masă. Hai, Egoţ Ivanovici, îşi pofti ea bărbatul.

— Am să cinez cu voi, spuse Zvonariov ridicîndu-se.

— Poftiţi, ne face plăcere, îl invită Haritina, simplă şi prietenoasă ca o adevărată gazdă vrednică.

Întors în adăpost, Zvonariov îl chemă pe Boreiko la telefon.

— A, noroc! Trăieşti, urîtule? întrebă porucikul. Nikolai Vasilievici, sărmanul, a păţit-o rău, mai ales că încă nu se întremase pe deplin după dizenterie. S-ar putea să nu mai scape cu viaţă. Gudima s-a ales doar cu răni uşoare. S-a internat mai mult ca să se odihnească, decît pentru îngrijire medicală. Vino mîine încoace, avem ceva de făcut împreună. Stah te salută. Ieri a fost rănit pentru a patra oară, dar uşor, şi a rămas pe poziţie.

În negura zorilor licăriră cele dintîi fulgerări ale loviturilor trase de bateriile japoneze. Tirul se înteţea cu fiecare clipă tot mai mult; peste puţin bubuiturile sutelor de tunuri se contopiră într-un vuiet necontenit. O avalanşă de obuze se abătu peste poziţiile ruseşti, de la bateria *B* şi pînă la redute. Peste Zaliternaia plouau obuze brizante, fuzante, şrapnele de toate calibrele.

— Se găteşte de năvală mutră-strîmbă, înălţimea-voastră, îşi dădu cu părerea Iarţev.

Un obuz explodă nu departe de adăpost, şi schijele lui izbiră uşa, răpăind. Încheindu-şi din fugă mantaua, Zvonariov se repezi afară. Zaliternaia părea pustie, ostaşii se adăpostiseră. Un nor de praf şi de fum stăruia deasupra bateriei.

Praporşcikul alergă înapoi, în adăpost, şi încercă să ceară la telefon bateria *B*, ca să afle situaţia de pe poziţie, dar firele fuseseră rupte. Zaliternaia era izolată. Zvonariov îşi dădu seama că în ciuda acelei vijelii semănătoare de moarte, trebuia să iasă spre a vedea ce se petrece de-a lungul Zidului chinezesc.

— Dă-mi binoclul; cred că de la postul de observaţie al bateriei se vede bine şi dispozitivul nostru, şi cel japonez, îi spuse el lui Iarţev.

— Serghei Vladimirovici, staţi să se mai potolească focul, îl sfătui ostaşul.

— Atunci să nu fie prea tîrziu; japonezii ar putea să ajungă pînă la noi, aşa cum au făcut-o în august. Transmite tuturor, chiar şi lui Zaiaţ şi lui Belogonov, să aibă armele la îndemînă, ca să-i ia

în primire pe japonezi, dacă aceştia ar răzbi în baterie, ordonă Zvonariov, ieşind din adăpost şi se îndreptă spre postul de observaţie. Cele cîteva clipe de care avu nevoie pentru a ajunge acolo i se părură praporşcikului o veşnicie. Nu făcuse nici zece paşi, cînd suflul unei explozii îi zbură chipiul din cap, îi umplu ochii de praf, şi o schijă îi găuri mantaua. Asurzit de explozii, orbit de praf şi de fum, abia nimeri la postul de observaţie. Iurkin, care se afla înăuntru, sări înspăimîntat de moarte, se piti într-un ungher din fundul adăpostului şi-l privi pe praporşcik ca pe o stafie.

— Noroc ! Ce, azi e sfînta Frică în calendarul vostru ? îl întrebă Zvonariov.

— Să trăiţi, înălţimea voastră ! O clipă am crezut că mi s-au năzărit alte celea cînd v-am văzut în carne şi oase, răspunse ostaşul, sărind în picioare.

— Ei, se vede ceva ? întrebă praporşcikul şi, apropiindu-se de ambrazură, cercetă panorama dinaintea sa.

Bateria *B*, Zidul chinezesc, luneta Kuropatkin şi fortul 2 abia se mai zăreau prin perdeaua de fum şi praf. În bateria *B* fulgerau mai în fiece clipă limbi roşii de flăcări : Boreiko se apăra cu toate tunurile disponibile împotriva japonezilor care înaintau cu îndîrjire. Toate celelalte baterii din linia întîi fuseseră reduse la tăcere.

În schimb, bateriile de coastă şi cele de pe cuirasate făceau ravagii în poziţiile japonezilor prin tirul lor direct asupra obiectivelor camuflate. Atunci cînd vîntul îndepărtă fumul şi praful, Zvonariov putu să observe mari distrugeri, atît la forturi, cît şi la Zidul chinezesc.

Deodată, o jerbă uriaşă de fum negru ţîşni deasupra lunetei Kuropatkin, urmată de bubuitul greu al exploziei. Era vădit că sărise în aer magazia de pulbere.

Nici nu se împrăştiase bine fumul exploziei, că japonezii se şi năpustiră la asalt asupra lunetei. În fruntea lor alergau ofiţerii cu drapelele în mîini ; cîteva clipe mai apoi, aceste drapele albe, cu discuri roşii în mijloc, fură înălţate deasupra fortificaţiei cucerite.

— S-a isprăvit cu luneta ! strigă Iurkin, speriat.

— Or să-i zvîrle înapoi ; japonezii sînt foarte puţini. Dă fuga la baterie şi transmite să se deschidă focul asupra obiectivului numărul 5 ; înălţătorul redus cu şase linii, ordonă praporşcikul.

Telefonistul îşi făcu semnul crucii şi se repezi în goană spre baterie. Curînd, la Zaliternaia bubuiră tunurile unul după altul. Mingile de fum albe ale şrapnelelor apărură în aceeaşi clipă deasupra lunetei Kuropatkin. Japonezii se grăbiră să se adăpostească. O com-

panie de matrozi se repezi asupra lor la timp, alungîndu-i din lunetă.

După amiază, canonada slăbi pentru un timp oarecare. În ciuda violenţei bombardamentului, Zaliternaia suferise relativ puţine stricăciuni. După ce dădu dispoziţii în privinţa lucrărilor de refacere care trebuiau executate, praporşcikul se duse la Boreiko, spre a se înţelege cu acesta ce trebuiau să facă amîndoi mai departe. Îl găsi la postul de prim-ajutor. Melnikov îi bandaja la iuţeală coasta rănită.

— M-a cam muşcat o schijă. Trebuie să-mi cos ruptura, spuse Boreiko pe un ton nepăsător, dar văzîndu-i paloarea feţei şi licăririle febrile din ochi, praporşcikul îşi dădu seama că prietenul lui suferea mult, abia suportînd durerea.

— Pansează oamenii cît mai repede. Trimit îndată votcă pentru toţi răniţii, spuse porucikul, ieşind din cazemată.

Obuzele explodau în baterie mai în fiece clipă; ostaşii se adăpostiseră prin cazemate.

— Vitregă a fost azi soarta pentru noi. Şapte morţi şi vreo cincisprezece răniţi şi printre aceştia din urmă toţi comandanţii de secţii. Au rămas însă cu toţii la posturi, relată Boreiko.

Zvonariov se înţelese cu el cum putea să sprijine mai bine prin focul tunurilor sale, bateria *B*.

— Trage cu înălţătorul redus; să nu-ţi fie frică că ne trînteşti şrapnelele în cap. E mai bine, decît să-l scapi pe japonez, îl povăţui porucikul.

— Năvăleşte gălbejitu'! zbieră Jiganov, dînd buzna în cazemata ofiţerilor.

— La posturi! La tunuri! răcni Boreiko, repezindu-se pe uşă spre baterie. Dă fuga la tine şi fii cu ochii în patru, îi strigă el lui Zvonariov.

În baterie ostaşii forfoteau de colo-colo: aduceau muniţii la piese; încărcau tunurile în grabă; pe parapete, între tunuri, se puneau în bătaie mitralierele. Sprijinindu-se într-o puşcă în loc de cîrjă, Boreiko trecea de-a lungul frontului bateriei. În depărtare se şi auzeau răcnete înverşunate: *Banzai, Banzai!*

Zvonariov abia apucă să ajungă în goană la bateria Zaliternaia, cînd cele dintîi lanţuri de japonezi năvăliră vijelios asupra tranşeelor companiei de tiraliori a lui Endjeevski, o dădură peste cap şi se repeziră spre bateria *B*. De la postul de observaţie se vedea bine cît de repede se apropiau de tunuri.

Zvonariov urmărea cu răsuflarea oprită cele ce se petreceau în bateria *B*. Japonezii ajunseseră în preajma pieselor, încleştîndu-se în luptă corp la corp cu tunarii. Mantalele cenuşii ale ruşilor se în-

vălmăşiră cu cele verzi ale japonezilor. Aceştia erau însă mult superiori numericeşte, aşa că tunarii începură să dea înapoi, apărîndu-se de inamicul care îi presa de aproape.

Mai mulţi oameni o rupseră la fugă înapoi. Bateria părea pierdută.

În clipa aceea însă, din dreapta se năpustiră în flancul japonezilor matrozii din rezerva proaspăt sosită, în fruntea cărora gonea uriaşa făptură a lui Boreiko. Învîrtind o sabie lungă marinărească, asemenea lui Samson, secera aprig japonezii din jurul lui. Neputînd rezista contraatacului, japonezii se învălmăşiră şi bătură curînd în retragere. Între timp, tiraliorii lui Endjeevski îşi ocupaseră din nou tranşeele şi-i primiră cu salve de puşcă. Mai multe sute de siluete mici, verzi, săreau de colo-colo, alergînd deznădăjduite în spaţiul îngust dintre bateria şi avanposturile infanteriei, decimate de focurile încrucişate ale tunarilor, matrozilor şi tiraliorilor. Cu fiecare clipă ce trecea, pămîntul se acoperea tot mai mult de pete verzi, de cadavre. Zvonariov îi vedea desluşit pe japonezi cum alergau cu armele în cumpănire ba încolo, ba încoace, şi cădeau seceraţi de gloanţe. Puţinii supravieţuitori zvîrleau armele şi ridicau mîinile, predîndu-se.

Împuşcăturile încetară cu totul. Prin flanc cîte unul, prizonierii dispărură în tranşeele tiraliorilor. Bateriile de asediu, care tăcuseră pînă atunci, îşi prăpăstuiră din nou focul asupra bateriei *B*. Ruşii se grăbiră să se adăpostească. Numai Boreiko, vînturîndu-şi uşor sabia lungă, păşea fără grabă de-a lungul bateriei, cercetînd fiecare cazemată.

— E viu şi teafăr, domnul porucik ! rosti Iurkin, plin de admiraţie. Se plimbă, ca într-o duminică pe cheu, cu toate că a fost rănit nu mai departe decît azi dimineaţă.

Încet-încet, canonada se potolea pe tot frontul. Zvonariov observă cu mirare că ziua era pe sfîrşite ; cerul se acoperise de nori grei ; începu să picure. Praporşcikul simţi deodată o foame aprigă ; trupul îi era greu ca de plumb. Căscă cu poftă şi-şi întinse cu plăcere mădularele amorţite.

— Ce zici, Iurkin, o fi gata masa ?

— E gata de mult ! Oamenii au şi mîncat, cînd eraţi la bateria *B*. Haritina Fedoseevna v-a strigat, cînd aţi venit în fugă, dar dumneavoastră aţi dat din mînă, adică : dă-mi pace.

— Rămîi aici, pînă se întunecă, pentru orice împrejurare. Eu mă duc la baterie să mănînc, îi ordonă Zvonariov.

Zărindu-l de departe, Haritina se grăbi să-i aducă ciorba şi friptura de carne de măgar. Praporşcikul mîncă grăbit, ascultînd sporovăiala tinerei femei.

— În bateria *B* sînt cincisprezece morţi şi vreo cincizeci de răniţi, povestea ea. Pe Sofron Timofeevici l-au rănit de două ori într-o singură zi, dar n-a vrut să se ducă la spital. Pe Jigan, ori cît îi el de împeliţat, erau să-l spintece cu spanga. Îi scoteau maţele dacă n-ar fi fost Zaiaţ aproape.

— Dar cum a ajuns Zaiaţ acolo ?

— El şi Belogonov veniseră la porucik, cu treburi, cînd japonezu' taman răzbise la tunuri. Atunci a pus şi el mîna pe o puşcă. Se fuduleşte că a dat gata cu spanga doi japonezi ! Dar are şi el o rană la şold. Acu zace în bucătărie şi geme. O să trebuiască să-l trimită la spital. Şi lui Belonogov i-a stîlcit unu mutra cu patul puştii — i s-a umflat nasul cît o pătlăgică ; nici nu i se mai văd ochii... Voiam adineauri să vă-ntreb de căpitanul Şmetillov, fie-i ţărîna uşoară, dar mi-era ruşine să vorbesc faţă cu alţii. Cum şi-a găsit moartea ?

Praporşcikul îi povesti împrejurările în care pierise căpitanul. Faţa Haritinei se crispă deodată şi ochii i se umplură de lacrimi ; izbucni într-un hohot de plîns şi zise suspinînd :

— Inimos om a fost Ignati Bronislavovici. Şi ostaşii o duceau bine cu el. Îmi pare rău de el, dar, mai mult de ei. Cine o să fie acu' comandant acolo ? O să vină vreo lepră şi o să fie amar de viaţa oamenilor !

Zvonariov încercă să-l cheme la telefon pe Boreiko, dar legătura era întreruptă şi atunci praporşcikul hotărî să se ducă la bateria *B*, mai ales, că se întunecase de-a binelea şi pe poziţii era linişte.

Boreiko stătea înaintea frontului bateriei din care scosese în faţă mai mulţi ostaşi.

— Mişeilor, aţi fugit din baterie ca să vă scăpaţi pielea, ai ! ? Încă n-am avut parte pînă acum de asemenea pramatii. Nu vreau să-mi murdăresc mîinile pe mutrele voastre. Am să vă pedepsesc aşa cum vor hotărî chiar ostaşii care şi-au apărat cu cinste tunurile.

Tunarii se îndreptară tăcuţi spre cazematele lor, iar Boreiko se apropie de Zvonariov.

— Cum stai ? Totul în ordine ?

— Da : Haritina diriguieşte gospodăria bateriei, iar băsmuitorul o diriguieşte pe ea. Eu sînt musafir la Zalitemaia. În general, totul merge bine.

În timp ce ofiţerii stăteau de vorbă, soldaţii se adunară pe plotoane în cazemate. Lepiohin chemă pe toţi subalternii lui în faţa colţului cu icoane şi-şi scoase evanghelia de rit vechi. Bărboşii lui se aşezară gravi pe paturi, aşteptînd cu răbdare hotărîrile comandantului secţiei. Tot acolo se aflau şi cei trei ostaşi care fugiseră

din baterie în timpul atacului. Aceştia aruncau împrejur priviri speriate.

— Ia vino încoace, spuse comandantul secţiei, unuia dintre ei. Povesteşte-ne despre tine, ce şi cum, fiindcă eşti nou şi încă nu te cunoaşte compania.

— Numele meu e Şeştiorkin ; sînt din gubernia Tambov.

— Muncitor ?

— Nu. Îs neam de ţăran ; am fost chelnăr la un birt.

Ostaşii începură să se foiască şi izbucniră într-un ropot de strigăte duşmănoase :

— Îi ştim noi pe pezevenghii ăştia : te îmbată, te jefuiesc şi apoi te aruncă în uliţă !

— De ce ai fugit din baterie ? întrebă Lepiohin.

— M-am înfricoşat : mă temeam că pun gălbejiţii mîna pe toţi.

— Te-ai temut ! Mai bine te uitai la ceilalţi şi dădeai şi tu cu spanga.

— Păi, n-am fugit numai eu, au fost şi alţii...

— Toţi au să răspundă.

Ostaşii oftau, se scărpinau.

— Ce facem cu ei ? îi întrebă Lepiohin.

— Ce zice la carte despre asta ? i se răspunse tot printr-o întrebare.

— „Cel ce-şi iubeşte feciorul, să-i rupă oasele în bătaie, spre binele său". Epistolia apostolului Pavel către corinteni, capul III, stihul şapte, ceti Lepiohin, uitîndu-se în Biblie.

— Să-i tragem douăzeci şi cinci la spate ! propuse careva din mulţime.

— N-aveţi dreptul ! se oţărî Şestiorkin, privind mînios.

— Dar de fugit, ai dreptul să fugi din baterie ? întrebă Lepiohin, apropiindu-se de el.

— O să ies la raport.

— La cine ? La porucik ? Doar ai auzit şi tu că te-a dat în judecata noastră...

— Ies la careva mai mare.

— Ia te uită ce isteţ !

Şestiorkin tăcu, uitîndu-se încruntat la comandantul secţiei.

— Hai, secătură ! se strigă din mulţime.

— N-aveţi dreptul.

— Culcaţi-l pe pat ; daţi-i jos nădragii ! porunci comandantul secţiei.

Mai mulţi oameni tăbărîră pe cel vinovat şi îl întinseră pe pat fără multă vorbă, după care începură să-l plesnească zdravăn cu centiroanele lor cazone, gravi şi plini de rîvnă. Lepiohin număra

loviturile. La fiecare lovitură, Şestiorkin răcnea şi cerea îndurare, dar nimeni nu-l lua în seamă.

— Ajunge ! rosti Lepiohin, oprind cazna, după ce se împlini numărul de lovituri hotărît.

Şestiorkin se îmbrăcă în grabă.

— Mulţumeşte-le oamenilor că te-au învăţat minte ! ordonă Lepiohin, sever.

Drept răspuns, cel pedepsit începu să împroaşte înjurături murdare.

— Daţi în el ! ordonă Lepiohin ostaşilor mîniat de neobrăzarea lui Şestiorkin.

Vreo duzină de pumni se prăbuşiră peste Şestiorkin.

— Ajunge ! spuse după cîtăva vreme Lepiohin, trăgîndu-i pe ostaşi înapoi. Îl omorîţi : doamne fereşte de ceasul rău !

Însîngerat, Şestiorkin se ridică gemînd în picioare.

Înfricoşaţi de această privelişte, ceilalţi doi dezertori se lăsară bătuţi fără nici o împotrivire. Faţă de supunerea lor deplină, Lepiohin se mărgini la cîte zece lovituri pentru fiecare. După îndeplinirea osîndei, ambii pedepsiţi făcură plecăciuni adînci în faţa tuturor celor din jurul lor, mulţumindu-le pentru „învăţătură de minte". După ce se isprăvi cu bătaia, comandantul secţiei se duse la Boreiko ca să dea raportul.

— Te pomeneşti că le-au rupt coastele pădureţii tăi ? întrebă neliniştit porucikul.

— Nu cred : se ţin pe picioare ; înseamnă, că-s teferi.

Convorbirea lor fu întreruptă de ivirea lui Blohin.

— Noroc, lotrule ! răspunse la salutul lui porucikul. Ce vînt te aduce ?

— Să trăiţi, înălţimea voastră ! Aveţi milă de mine, daţi-mi voie să mă întorc la bateţie ! se ruga ostaşul.

— Aici n-avem nevoie de tine. Poate au nevoie la Zaliternaia unde e comandant praporşcikul. Vorbeşte cu dumnealui.

— Înălţimea voastră — îl rugă cu umilinţă Blohin pe Zvonariov — îngăduiţi să mă întorc la dumneavoastră !

Praporşcikul îşi aţinti privirea asupra lui.

— Ce, n-o duci bine la fortul 2 ? întrebă el.

— Viaţa nu e viaţă laolaltă cu pifănimea. Adineauri, a venit schimbul, au sosit alţi prostovani. Trăncănesc anapoda mereu.

— Cam ce zic ? întrebă Boreiko.

— Cică mutră-strîmbă a cucerit bateria *B*, cu tot ce-i în ea. Eu le-am spus : cum se poate una ca asta, cînd acolo-s leţii de pe Elektriceski Utios, şi, pe deasupra, chiar Ursu... adică, domnul porucik Boreiko ! O sclipire de şiretenie flutură în ochii ostaşului.

Păi, nu-i în toată lumea oaste să-i biruie pe ei ! zic eu ; şi stau cu inima sărită ; dar dacă s-au făcut de rîs ? mă-ntreb. Şi, îndată ce s-a întunecat, am dat fuga încoace, să văd ce şi cum.

— Minţi frumos, Bloha, fără să roşeşti, rîse zgomotos Boreiko.

— Să mă trăsnească, dacă mint ! răspunse ostaşul, închinîndu-se.

— Ei bine ; rămîi la Zaliternaia, dar bagă de seamă, dacă te mai legi de Haritina, nu-ţi mai calcă piciorul în companie pînă la sfîrşitul războiului, îl preveni porucikul.

— Mulţumesc frumos, înălţimea voastră ! răcni ostaşul şi privind drăgăstos spre votca de pe masă oftă din rărunchi.

Observîndu-i privirea, porucikul turnă o jumătate pahar şi o întinse soldatului. Acesta dădu votca de duşcă pe nerăsuflate, mulţumi în gura mare şi ieşi repede din adăpost.

— Mi-e foarte drag Bloha ăsta. E beţiv şi zurbagiu, la mînie e în stare să taie chiar şi pe taică-său, dar are o inimă de aur. Şi nici prost nu e, cu toate că nu prea ştie carte. Cîţi fraţi de-ai noştri, asemenea lui, pribegesc de colo-colo, prin Rusia maica noastră ! rosti Boreiko, îngîndurat. Dar unde ţi-e amazoana ?

— Bine că mi-ai adus aminte. Probabil că mă aşteaptă cu sufertaşele la Zaliternaia. Trebuie să mă întorc repede. Olia ce mai face ?

— N-am mai văzut-o de vreo săptămînă, oftă porucikul. O fi ocupată la spital. Să nu-ţi treacă prin cap să-i spui Varei c-am fost rănit. Olga Semionovna are să se neliniştească degeaba.

Varia nu era însă la Zaliternaia. În locul ei, adusese Vasea mîncarea. Zvonariov îl găsi în adăpost, stînd de vorbă cu Haritina.

— Tanti Varia a spus să vă dau biletul ăsta şi vă roagă să-i răspundeţi.

Praporşcikul sublinie pe bilet două greşeli de ortografie şi-i răspunse Varei pe verso, scriindu-i că este viu şi nevătămat, că se află la Zaliternaia, în deplină siguranţă.

— Trebuie să-l trimitem pe Zaiaţ la spital, spuse Haritina. Să nu-i obrintească rana din pricina murdăriei. Să-l însoţească Vasea pînă la postul de prim-ajutor, de unde o să fie dus la Spitalul Unit, la Varvara Vasilievna.

Zvonariov încuviinţă. După cină, intră în bucătărie, unde zăcea Zaiaţ. Soldatul avea febră şi aiura.

— Te descurci singur, Belogonov ? îl întrebă Zvonariov, pe cîntăreţ, care era pansat la obraz.

— Pune mîna şi Haritina Fedoseevna, înălţimea voastră. Amîndoi, o scoatem la capăt ! răspunse ostaşul voios.

— O să ne ajute şi Egor Ivanovici, adăugă Haritina.

În următoarele două zile, asalturile continuară. Zvonariov veghea tot timpul la postul de observaţie, susţinînd cu focul său cînd bateria *B*, cînd fortul 2, cînd luneta Kuropatkin. Atacurile japoneze nu izbîndiră nicăieri.

Varea nu se mai arătă pe la baterie, fiind foarte ocupată la spital. Vasea însă venea în fiecare seară cu sufertaşele. Afla de la Haritina şi de la ostaşi toate cele cu privire la praporşcik, după care lua un bilet pentru Varia şi pleca, oftînd amărît pentru că nu i se dădea voie să rămînă în baterie.

A treia zi, dimineaţa, Zvonariov fu chemat la comandament. Atacurile japoneze se dezlănţuiseră din nou, însă acum în direcţia fortului 3. Stepanov era extrem de nervos şi nu mai pleca de la telefon, cerînd întăriri de la comandamentul fortăreţei. Gorbatovski dădea ordine după ordine, care de care mai stupide, apoi le contramanda pe loc. În adăpostul lui, Nadein se ruga înaintea icoanelor, cerînd lui dumnezeu să ocrotească oştirea rusă.

Numai Raşevski era cu desăvîrşire calm. Şedea aplecat asupra hărţii, făcînd pe ea însemnări cu creionul. Zvonariov se apropie de el.

— Mă bucură că te văd din nou bine sănătos, Serghei Vladimirovici, îl întîmpină locotenent-colonelul. Avem mare nevoie de dumneata. Uite ce este : japonezii s-au cramponat la teren în şanţul fortului 2 şi în preajma bateriei *B*. Am hotărît să lansăm asupra lor mine sferice. Porucikul va trece la fort, iar dumitale vrem să-ţi încredinţăm bateria *B*. Sînt convins că vei face faţă acestei misiuni. Pentru orice împrejurare, îţi voi trimite, o dată cu o mină încărcată, pe subofiţerul Butorin, specialist în materie, adăugă Raşevski.

După ce se înţeleseră asupra amănuntelor, Zvonariov se grăbi să plece ca să poată face la timp toate pregătirile necesare.

În adăpostul statului-major domnea aceeaşi atmosferă de derută. Gorbatovski nu-şi putea stăpîni nervii, sîcîindu-l mereu pe Stepanov. Scos din răbdări, căpitanul întrebă deznădăjduit :

— Excelenţă, la urma urmei ce aţi hotărît ? Trimitem sau nu la Zidul chinezesc companiile de matrozi aflate în rezervă ?

— Feodor Vasilievici, fă ce vrei, dar situaţia de acolo trebuie să fie imediat restabilită şi consolidată ! se eschivă generalul, grăbindu-se să treacă în încăperea de alături.

Stepanov ieşi în fugă din adăpost şi-l chemă pe comandantul detaşamentului de matrozi.

— Nehotărîrea asta ţine din zori, spuse Raşevski cu ciudă, ieşind spre a-l însoţi o bucată de drum pe praporşcik. Cu toată bătrîneţea şi slăbiciunea lui, Nadein nu se zăpăcea în nici o împrejurare şi nu se pierdea cu firea, aşa cum face Gorbatovski. Din fe-

ricire Stepanov e echilibrat şi inteligent, păstrîndu-şi în toate împrejurările prezenţa de spirit şi mintea clară.

Zvonariov îl zări pe Nadein lîngă adăpost. Generalul se îndrepta spre matrozi cu o iconiţă în mîini.

— Noroc, fracilor ! le strigă Nadein, ducîndu-şi mîna la cozoroc.

Matrozii îi răspunseră într-un glas.

— O şă pornici curînd la atac, aşupra duşmanului şi protivnicului noştru, japonejul. Doreşc şă vă binecuvîntej, pentru ca maica precişta năşcătoarea de dumnejeu şă vă aibă în pajă şub şfînta ei ocrotire. Pentru rugăşiune, deşcope-rici !

Luînd reglementar armele pe braţul stîng îndoit, matrozii îşi scoaseră beretele. Generalul spuse cu glas tare cîteva rugăciuni, după care, ridicînd sus mica icoană, pe care o ţinea în ambele mîini, făcu cu ea de trei ori semnul crucii asupra matrozilor.

— Şi acum, cu dumnejeu, înainte ! Cu arma în mînă, cu cruşea în inimă, după mine, băieţi !

Zvonariov privea emoţionat acea scenă. Cei mai mulţi matrozi zîmbeau ironici, totuşi, unii dintre ei îşi făceau semnul crucii, cu evlavie, sincer pătrunşi.

Stepanov se apropie şi încercă să-l convingă pe Nadein să renunţe la ideea de a-i conduce el însuşi pe matrozi în luptă.

— Excelenţă, generalul Gorbatovski vă roagă să vă întoarceţi, raportă el.

— Spune-i că nimeni nu poate şă mă opreaşcă şă mor în fruntea şoldaţilor mei, pentru Ruşia, maica noaştră ! răspunse răspicat generalul, păşind înainte.

Stepanov strînse din umeri şi plecă înapoi.

Însufleţit de exemplul lui Nadein, Zvonariov, fără să-şi dea seama, se luă şi el după matrozi. Kapitonîci şchiopăta grăbit pe marginea drumului, sprijinindu-se în loc de cîrje într-o puşcă. Credincios stăpînului şi prietenului său, moşneagul hotărîse să-l urmeze în luptă.

Antrenaţi de avîntul bătrînului general, cei peste două sute de matrozi se năpustiră înainte, ca o avalanşă, fără să ia în seamă focul bateriilor japoneze.

— În trăgători ! comandă Nadein, la vreo două-trei sute de paşi de Zidul chinezesc. Apoi, se închină încă o dată, trase sabia din teacă şi strigă cu toată puterea glasului său care îşi recăpătase pe neaşteptate tăria :

— Cu noi e dumnejeu ! Ura ! şi se repezi asupra japonezilor, care deschiseseră focul asupra atacatorilor.

Cîteva clipe, generalul alergă în fruntea tuturor, apoi matrozii îl întrecură şi, tăbărîră cu baionetele asupra inamicului. Nadein se împiedică, căzu la pămînt şi scăpă sabia din mînă ; ridicîndu-se cu greu în picioare se repezi înainte, înarmat numai cu revolverul.

Lîngă el, matrozii se prăbuşeau morţi şi răniţi, dar bătrînul nu vedea, nu observa nimic, strigînd mereu „ura !“ cu glasul lui răguşit.

Curînd fu din nou trîntit la pămînt de matrozii care alergau înainte. Doi dintre aceştia se opriră şi, ridicîndu-l cu grije de braţe, îl puseră pe picioare.

— Excelenţă, mai bine feriţi-vă, c-o să fiţi striviţi în încăierare, îl îndemnau ei, scuturîndu-i mantaua murdărită de pămînt.

Nadein îi ascultă, resemnat, şi din ochii lui picurară lacrimi.

— Am îmbătrînit, nu mai şînt bun de nimic ! Vream să-mi găşeşc aştăji moartea împreună cu marinăraşii, dar şe pare că dumnejeu încă n-are de gînd şă mă cheme la el. Duceţi-vă cu dumnejeu, fracilor !

În timpul acesta, lîngă Zidul chinezesc, totul fusese terminat. Puţinii japonezi rămaşi în viaţă după lupta la baionetă, fugiseră de grabă în tranşeele lor, iar matrozii, împrăştiindu-se de-a lungul zidului, erau gata să întîmpine inamicul cu baionetele şi cu gloanţe.

Curînd după aceea, Zvonariov care se năpustise înainte împreună cu matrozii, îl zări pe Nadein, căzut la pămînt. Praporşcikul ieşi din vîltoarea încăierării şi se grăbi să-i vină în ajutor.

— Totul e bine, şlavă domnului, şînt viu şi nevătămat, răspunse generalul la întrebarea praporşcikului. Hai şă mulţumim marinăraşilor, pentru atacul lor vitejesc.

Generalul străbătu tot sectorul recucerit de matrozi, mulţumind cu glas tare aproape fiecăruia pentru eroismul de care dăduse dovadă. Matrozii îi răspundeau veseli, voioşi. De astă dată, Zvonariov nu mai observă la ei nici o urmă de ironie. Dimpotrivă, matrozii îl priveau acum cu o netăinuită admiraţie şi dragoste pe moşneagul acesta cu purtări cam ciudate, dar care cu cîteva clipe mai înainte le dăduse o pildă de bărbăţie, izvorîtă din marea lui iubire de Patrie.

— Pentru generalul nostru, pentru bunicul nostru drag, ura ! strigă pe neaşteptate un matroz, şi strigătul fu repetat de toţi cei-lalţi. Nadein se opri, se ridică în vîrful picioarelor ca să ajungă la obrazul bravului marinar, mai înalt ca el, şi-l sărută.

Acea încordare nervoasă nu rămase însă fără urmări pentru bătrîn : spre seară se simţi rău, căzu la pat şi fu transportat la spital.

După ce-l conduse pe general pînă în preajma comandamentului, Zvonariov se întoarse la Zaliternaia, unde era aşteptat de Varia.

Ea trecuse pe la statul-major al lui Gorbatovski şi acolo aflase că praporşcikul luase parte la contraatac.

— Pentru ce îţi rişti viaţa zadarnic ? îl dojeni fata. De ce te-ai dus cu matrozii ?

— Varia, dragă, totul e bine cînd se sfîrşeşte cu bine. Nu mai are rost să vorbim despre aceasta.

— Da, dar la mine nu te-ai gîndit ! răspunse Varia şi deodată izbucni în hohote de plîns.

Praporşcikul fu nevoit să stăruie mult pînă cînd fata se linişti în sfîrşit.

Se auzi o bătaie în uşă. Varia îşi şterse imediat ochii şi-şi luă o înfăţişare nepăsătoare, meditativă. Intră Liolia Lobina.

— Cum aş putea să-l văd pe Stah ? întrebă ea după ce-şi strînseră mîna.

Praporşcikul îl chemă la telefon pe Endjeevski, prin mijlocirea bateriei *B*. Porucikul făgădui să vină imediat la Zaliternaia.

— De altfel, Serghei Vladimirovici, vreau să stau de vorbă cu dumneata în legătură cu lansarea minei sferice spre tranşeele japoneze, adăugă el.

În aşteptarea sosirii lui Stah, se duseră cu toţii să-l viziteze pe Rodionov, care zăcea la Zaliternaia. Subofiţerul avea febră — una din rănile de la picior făcuse puroi. După ce-l examină, Varia declară categoric că trebuia evacuat numaidecît la spital.

— Acolo o să i se sterilizeze rănile. Altfel dă inevitabil în septicemie ! rosti ea cu autoritate.

Rodionov îi rugă să-l lase la Zaliternaia. Fură nevoiţi să stăruie mult, pînă cînd, în sfîrşit, consimţi să plece din baterie, însă numai la spital la Varia, ca să fie măcar împreună cu Zaiaţ.

Stah relată amănunte despre ultimele asalturi asupra bateriei *B*. Varia povesti pe larg cum se desfăşurase recentul atac la baionetă de la Zidul chinezesc. Zvonariov o tachina cînd şi cînd ; Liolia scotea exclamaţii de spaimă.

Începu să plouă uşor. Amîndouă vizitatoarele se grăbiră să plece acasă. Ofiţerii le conduseră o bucată de drum după care se întoarseră la Zaliternaia şi se sfătuiră în privinţa lansării minei. Hotărîră să facă a doua zi o recunoaştere pe teren şi, îndată ce se înoptează, să treacă la acţiune.

Lansarea minei sferice urma să se facă din tranşeea avantposturilor, care, de obicei, era păzită noaptea de pîndari bine camuflaţi. Pînă la inamic erau vreo treizeci de paşi. Tranşeele japoneze se aflau mult mai jos, la poala coastei abrupte a stîncii.

Ajutat de matrozi, Butorin aduse la bateria *B*, într-o ladă de zinc, o mare mină sferică de vreo 16 puduri, încărcată cu 7 puduri

de piroxilină. Toate spaţiile goale din interiorul minei fuseseră umplute cu bucăţi de fier şi cu pietre, destinate a spori efectul ucigător al schijelor în explozie. Mina trebuia lansată pe un jghiab mare de lemn, lung de peste trei stînjeni. Căpătînd astfel viteză de rostogolire, avea să-şi continue drumul apoi, datorită inerţiei.

În afară de Butorin, Zvonariov îi mai luă cu el pe Blohin şi pe Iarţev, care văzuseră în septembrie, pe colina Vîsokaia ce efect aveau asemenea mine. Îmboldit de curiozitate, Boreiko ţinu neapărat să vadă explozia măcar de departe, din tranşeele tiraliorilor.

Stah dăduse vreo zece tiraliori ca să aducă mina la punctul de lansare. Soldaţii abia o duseră cu targa. Îndată ce se întunecă, japonezii începură să lumineze intens fortificaţiile cu proiectoarele. Lumina se opri de mai multe ori asupra bateriei *B* şi, nedescoperind nimic suspect, lunecă mai departe.

Tiraliorii aşezară jghiabul pe parapetul tranşeii, ridicară mina şi o aşezară în el. O ţineau pe loc cu o frînghie scurtă, legată de un inel făcut anume, ca să nu se rostogolească înainte de timp. După aceea, soldaţii coborîră în tranşee, iar Zvonariov se apropie de mină şi-i puse fitilul detonant, cu lungimea calculată pentru un minut şi jumătate de ardere.

— Blohin dă-mi aprinzătorul, ordonă el cu jumătate de glas.

Soldatul îi întinse cutia de tinichea, în care fumega uşor o bucată de fitil de iută. Praporşcikul suflă în el, ca să se aprindă mai bine, şi-l apropie de fitilul minei. Acesta se aprinse îndată şi începu să ardă, sîsîind uşor. Zvonariov se uită împrejur. În tranşeele japoneze era pretutindeni linişte şi întuneric. Tentaculul de lumină al proiectorului se îndepărtase mult spre dreapta.

De teamă ca mina să nu explodeze după un răstimp prea lung, ceea ce ar fi dat japonezilor posibilitatea de a fugi din preajma ei, praporşcikul hotărî să-i dea drumul după o jumătate de minut. Ascultînd sîsîitul abia auzit al fitilului detonant care ardea, praporşcikul număra în gînd secundele : zero-unu, zero-doi, zero-trei... Îndată după ce ajunse la zero-treizeci, ordonă soldaţilor să dea drumul capătului de frînghie care ţinea mina în loc, şi o împinse din răsputeri. Spre mirarea lui mina nici nu se clinti.

Zvonariov dădu să smulgă fitilul detonant, dar el arsese în partea exterioară ; doar în ochiul minei licărea slab o luminiţă. Acum nu mai putea să-l scoată afară.

„Explodează !“ îl săgetă un gînd înfricoşător.

Parte dintre tiraliori o luaseră la fugă îndărăt. O sudoare rece scălda spatele praporşcikului ; i se făcuse părul măciucă.

— Înălţimea voastră, vă ajut eu numaidecît ! se auzi pe neaşteptate glasul lui Blohin, şi în aceeaşi clipă, ostaşul fu alături de Zvonariov.

— Unu, doi, cu toată puterea ! comandă soldatul, şi se opintiră amîndoi. Globul înfiorător al minei scîrţîi şi se urni din loc. Bucăţile de fier şi pietrele de umplutură uruiră înăuntru.

— Zi-i, zi-i, şuiera Blohin, rostogolind mina tot mai repede.

Globul greu de şaisprezece puduri lunecă la vale, huruind. În tranşeele inamice se dădu alarma ; japonezii deschiseră un foc învălmăşit în direcţia zgomotului ; gloanţele şuierau în toate părţile. Unul dacă ar fi lovit mina ar fi fost de ajuns ca să-i provoace explozia.

— Înapoi, iute ! ordonă praporşcikul şi se repezi spre tranşee.

Totuşi, Blohin alergă după mină pînă la capătul jghiabului şi numai după aceea se întoarse. Pitulîndu-se după parapet, aproape lipiţi de pămînt, abia mai răsuflau de emoţie, aşteptînd cu înfrigurare explozia. Huruitul minei care se tot rostogolea la vale se auzea tot mai îndepărtat : se auziră două detunături slabe.

— Nu-i ea, şopti precipitat Zvonariov.

— Pesemne că japonezu' vrea s-o oprească şi zvîrle granate înaintea ei, răspunse Blohin.

— Numai de nu s-ar stinge fitilul, se nelinişti praporşcikul.

Deodată, în vale ţîşni o volbură orbitoare de foc, urmată de o explozie năpraznică. De pe parapet zburară mai mulţi saci cu pămînt. Schijele treceau vîjîind pe deasupra capetelor.

Pe urmă, peste tranşeele japoneze se aşternu o tăcere adîncă ; doar lumina proiectorului alerga în toate părţile. O rachetă ţîşni din spatele tranşeii, sus de tot, dintr-un fort, ori de la vreo baterie a fortăreţei ; încă una. Amîndouă se sparseră, împroşcînd mii de steluţe sclipitoare, luminînd totul, departe împrejur.

— Ptiu, nătărăi ce sînt ! O să ne descopere ! bodogăni praporşcikul, lipindu-se de fundul tranşeii.

La lumina vie a rachetelor se dezlănţui îndată de ambele părţi un foc violent de puşti şi mitraliere, întinzîndu-se repede pe tot frontul. Zvonariov şi Blohin se pomeniră deodată sub focuri care se încrucişau din toate părţile ; roiuri de gloanţe ţiuiau încoace şi încolo pe deasupra capului.

— Culcat ! îi ordonă praporşcikul lui Blohin care se ridicase puţin spre parapet.

— Dacă porneşte gălbejitul la atac şi dă peste noi ? ! spuse ostaşul cu îngrijorare, pitulîndu-se iar.

— N-o să-i lase ai noştri pînă aici, îl linişti praporşcikul.

Tirul slăbi abia după vreo cincisprezece minute, îngăduindu-i

lui Blohin să scoată capul de după parapet. La lumina unui proiector, zări o groapă uriaşă în mijlocul tranşeelor japoneze. În jurul ei, zăceau cadavre şi bucăţi mari de stîncă, zmulse din pămînt, de violenţa exploziei.

— Serghei Vladimirovici, să ştiţi, că i-am plesnit bine la moacă ! Acum, putem să ne întoarcem.

Praporşcikul se încumetă şi el să arunce o privire peste parapet. În aceeaşi clipă un glonţ îi zmulse căciula din cap.

— V-a atins ? întrebă Blohin cu îngrijorare şi, fără să aştepte răspunsul, îşi trecu mîna aspră peste obrazul şi părul lui Zvonariov.

— Mi se pare că nu, răspunse praporşcikul, încă nesigur, pipăindu-şi capul.

— Phii, ce ravagii a făcut mina noastră ! spuse Endjeevski, apropiindu-se de ei. Încă nu s-a potolit praful prin adăposturi. Lămpile s-au stins ca la o comandă, tot ce era pe pereţi a căzut, iar în adăpostul meu a sărit şi uşa din ţîţîni.

Luîndu-şi rămas bun de la Endjeevski, praporşcikul se duse la bateria *B*, unde Boreiko îl aştepta nerăbdător.

— Măi Serioja, ce alarmă ai stîrnit pretutindeni şi la japonezi, şi la noi ! exclamă porucikul cînd dădu cu ochii de el, sună telefoanele din toate părţile, toţi întreabă ce s-a întîmplat.

— Doar comandamentul ştia... se miră Zvonariov.

— Dar n-a avut grijă să înştiinţeze pe nimeni şi despre nimic. Drept să-ţi spun, cînd am auzit explozia chiar şi eu am alergat la baterie : credeam că se încinge o încăierare pe viaţă şi pe moarte.

— Cinsteşte-l pe Blohin cu un pahar de votcă. Dacă n-ar fi fost el, m-ar fi făcut bucăţi, îl rugă praporşcikul şi povesti emoţiile prin care trecuse.

— Ei, să ştii că se roagă cu osîrdie pentru tine prea fericita mucenică Varvara, glumi porucikul şi, deodată, răcni tunător : Filea, pui de lele, la mine, fuga marş !

Blohin răsări ca din pămînt.

— Bea ! porunci Boreiko, umplîndu-i un pahar de votcă.

— Pentru ce mă răsplătiţi, înălţimea voastră ? se miră ostaşul.

— Pentru că l-ai scăpat pe praporşcik de la o moarte sigură. Să-i povesteşti pe urmă totul domnişoarei lui ; ea o să te cinstească şi mai abitir.

— Ba nu, vă rog, să nu-i spuneţi Varei nimic. Iar o să bocească şi o să verse şiroaie de lacrimi, îi rugă Zvonariov.

— Face aşa ceva ? se îndoi Boreiko.

— Ehei, şi încă cum !

— Atunci, să ştii că nevastă-ta are să fie ! încheie porucikul, bătîndu-l pe Zvonariov pe spate.

Blohin izbucni în rîs, acoperindu-şi ruşinat gura cu palma.

— Hai acasă, la Zaliternaia, îi spuse Zvonariov. Porniră amîndoi pe drumul răscolit, lunecos după ploaie.

După asalturile necontenite, urmă o perioadă de acalmie. Japonezii, care pierduseră cincisprezece mii de oameni şi nu realizaseră decît succese fără importanţă, începură să sape de zor tranşee, apropiindu-se tot mai mult de liniile ruseşti. În acelaşi timp din Japonia soseau întăriri însemnate, care trebuiau însă instruite în tactica războiului de asediu. La rîndul lor, cei din Arthur profitară de acalmia de pe poziţii pentru a repara stricăciunile suferite la forturi şi redute, ca şi pentru construirea unor linii interioare de apărare. Ca şi pînă atunci Kondratenko conducea toate lucrările, pe cînd Stessel şi Smirnov trîndăveau prin comandamentele lor, angajînd un adevărat război conţopist pentru fiecare fleac.

Zvonariov rămase la Zaliternaia, unde avu prilejul să se odihnească bine în urma peripeţiilor prin care trecuse. Boreiko izbuti să organizeze la bateria *B*, chiar sub nasul japonezilor, un atelier pentru fabricarea de grenade şi, totodată, începu să lucreze la construcţia unui tun care urma să tragă cu mine. Zvonariov îl ajuta pe cît îi îngăduiau puterile.

O zi cenuşie, rece, ca de iarnă. Din cînd în cînd, începea să fulguiască. În adăpostul ofiţerilor de la Zaliternaia era umezeală, fum şi lipsă de confort. Zvonariov trîndăvea rebegit de frig, flămînd şi nervos. Prînzurile aduse de Varea deveneau din ce în ce mai puţin consistente şi praporşcikul slăbea tot mai mult. Fata slăbise şi ea vizibil. Foametea năpădea, neîndurătoare, iar ziua încetării asediului nu se vedea deloc la orizont.

Iarţev intră în adăpost, aducînd mai multe ordine şi dispoziţii primite de la Comandamentul Artileriei.

Privirea lui Zvonariov fu atrasă de un „memoriu“ nespus de lung a lui Fok, intitulat „Despre limita rezistenţei unei fortăreţe“. Luînd memoriul în mînă, praporşcikul începu să citească, plin de mirare :

„O fortăreaţă asediată poate fi comparată cu un organism atins de cangrenă. Aşa cum organismul, mai devreme ori mai tîrziu, este sortit pieirii, tot astfel şi fortăreaţa va cădea. Lucrul acesta trebuie să-l ştie, să nu-l uite nici medicul, nici comandantul. Bineînţeles, nimeni nu-i opreşte să creadă într-un miracol, dar în război nu există miracole. Cangrena mineză organismul, începînd cu membrele ; medicul e dator să le înlăture din timp. Tot aşa şi o fortăreaţă : îşi pierde în primul rînd forturile înaintate. Comandantul este dator să le evacueze la momentul oportun ca să evite la timp

lovitura. Medicul înlătură treptat organele atacate ; comandantul abandonează treptat fortificaţiile periferice şi-şi repliază trupele în citadelă. Nici un medic nu va reintegra un organ înlăturat ; tot astfel nici comandantul nu trebuie să facă încercări pentru a recuceri forturile şi redutele pierdute, căci acest lucru nu poate fi încoronat niciodată de succes, pricinuind numai pierderi inutile. Pentru a extirpa un organ atacat de boală, medicul are nevoie de asistenţi ; comandantul are nevoie de colaboratori devotaţi care să-i execute ordinele cu privire la evacuarea forturilor şi poziţiilor întărite."

Zvonariov nu citi mai departe. Era limpede că Fok, cu binecuvîntarea lui Stessel, propunea capitularea treptată a Arthurului. Tulburat, îi telefonă lui Boreiko, la bateria *B*.

— Ai citit memoriul lui Fok ? întrebă el. Ce părere ai ?

— Cred că Fok pregăteşte predarea fortăreţei, prin trădare.

— Şi ce deznodămînt ar putea să aibă toate acestea ?

— Un banchet la Arthur, în cap cu Stessel şi cu Noghi ; numai dacă Kondratenko nu va interveni cu toată energia, arestînd pe cei doi trădători. În ceea ce mă priveşte sînt gata să-i dau concursul cu toată compania mea.

— Mă îndoiesc că ar îndrăzni să ia o asemenea hotărîre ; nu e în firea lui.

— Cu forţe unite, îl vom convinge s-o facă. Pe scurt : Arthurul este asediat în prezent de trei generali : de Noghi, pe poziţii, din afară ; de Fok şi Stessel dinăuntru. Şi ca să nu uit, încă o noutate : Vamenzon a fost numit comandantul artileriei din sectorul nostru, şi intenţionează să inspecteze astăzi bateria *B*.

— Nu mă încîntă de loc această ştire.

— Da... trebuie să ne aşteptăm la tot felul de necazuri. Ordonă să se facă rînduială peste tot, la baterie şi în preajma bucătăriei, şi spune-i Haritinei să dispară undeva, pînă se termină inspecţia.

Praporşcikul abea avu timp să ia măsurile în consecinţă, că Vamenzon şi sosi cu trăsura, îndreptîndu-se spre baterie. Zvonariov îl întîmpină dînd raportul. Strîngîndu-i mîna cu răceală, căpitanul se interesă, înainte de toate, dacă în baterie exista o icoană şi dacă soldaţii purtau cruciuliţe. Mirat de întrebare, praporşcikul răspunse că nu există nici o icoană şi că nu s-a îngrijit niciodată de cruciuliţe.

— Probabil că dumneata nu eşti, din păcate, credincios ! Un ostaş pravoslavnic trebuie să fie, înainte de toate, foarte credincios. Numai atunci, numai cu ajutorul lui dumnezeu, poate nădăjdui în izbîndă, spunea profesorul Vamenzon, trecînd încet de-a lungul frontului bateriei.

— Pe lîngă credinţă, mai sînt necesare obuze, cartuşe şi alimente, şi tocmai de aşa ceva ducem lipsă.

— A, se pare că dumneata eşti un adevărat răzvrătit ! Rostind aceste cuvinte, căpitanul se opri în loc de indignat ce era.

Urmă catastrofa. Vamenzon scotoci prin toate ungherele, prin toate cotloanele, ordonă soldaţilor să se descalţe ca să vadă dacă îşi tăiau unghiile, şi-i vîrî lui Zvonariov sub nas obielele lor murdare. Din nefericire, zări lîngă bucătărie o fustă a Haritinei şi întreprinse o adevărată anchetă ca să stabilească a cui era, după care, o descoperi şi pe Haritina în persoană.

— Ce-i cu tîrfa asta ? întrebă el, înjurînd murdar.

Haritina se aprinse de ciudă :

— Sînt nevastă legiuită a bombardierului Egor Iarţev ; să vă fie ruşine că spuneţi asemenea vorbe.

— Marş de aici ! Să nu-ţi mai calce picioarele prin baterie ! Unde-i aşa-zisul ei soţ ? îl întrebă el pe praporşcik.

— Eu sînt, înălţimea voastră, răspunse Iarţev.

— Cum ai îndrăznit, ticălosule, să-ţi aduci căţeaua aici ?

— Soţia lui Iarţev a stat în baterie cu aprobarea porucikului Boreiko, raportă Zvonariov.

— Porucikul va primi un ordin observator, iar tu, chiar astăzi, să-i muţi fălcile tîrfei tale.

— Ordinul dumneavoastră e absurd şi ilegal, interveni Zvonariov. Nu puteţi avea asemenea pretenţii faţă de soldaţi.

— Praporşcikule, ai înnebunit ! Te arestez imediat şi te trimit înaintea curţii marţiale !

Zvonariov întoarse privirile spre baterie. Soldaţii ieşiseră din adăposturi şi urmăreau scena de departe, întunecaţi.

— La arme ! Adunarea ! strigă praporşcikul, cu glas răsunător, vibrînd de emoţie.

Ostaşii se repeziră care încotro, şi după cîteva clipe, în spatele lui se aliniaseră vreo treizeci de oameni înarmaţi.

— Pentru ce i-ai adunat ? întrebă Vamenzon, speriat.

— Ca să vă dea onorul la plecare, răspunse batjocoritor praporşcikul, abia izbutind să se stăpînească.

Vamenzon îi aruncă o privire nimicitoare şi, fără să salute, se îndreptă spre trăsură.

— Secţie, drepţi ! Pentru onor, prezentaţi arm' ! comandă Zvonariov, cum nu se poate mai vesel.

Vamenzon se îndepărtă.

— Să plec din baterie ? întrebă Haritina.

— Poţi să stai cum ai stat şi pînă acum. Nu cred ca Vamenzon să ne mai viziteze vreodată, zîmbi praporşcikul.

— Înălţimea voastră, n-aveaţi decît să ne faceţi cu ochiul şi l-am fi ridicat în spăngi, rosti Lebiodkin.

— ...şi aţi fi fost puşi cu toţii la zid.

În bateria *B*, Vamenzon se întîlni pe neaşteptate cu Blohin. Soldatul se zbîrli tot şi-şi privi fioros vechiul duşman.

— Asta-i poziţie reglementară, secătură ? Capul sus ! strigă căpitanul lovindu-l pe Blohin în falca de jos cu atîta sete, încît acesta clănţăni din dinţi şi abia se putu ţine pe picioare. Ai uitat cum te altoiam în fiecare zi ? Bagă de seamă, c-o să te scarmăn şi acum, să mă pomeneşti !

Blohin îi aruncă lui Vamenzon o privire plină de ură.

— Ce este domnule căpitan ? Cu ce s-a făcut vinovat bombardierul Blohin ?

— Cu nimic ! Pur şi simplu, i-am văzut mutra obraznică şi am vrut să-i dau o lecţie. Porucikule, văd că la dumneata s-a obrăznicit, s-a dezmăţat de tot.

— Poate că pentru asta a primit cele două cruci Sfîntul Gheorghe.

— Ar trebui bătut în fiecare zi, nu decorat. Cară-te de aici, lepră !

Blohin se întoarse reglementar şi, scrîşnind cele mai crunte înjurături, o luă la fugă spre cazemată. După o clipă se ivi din nou cu arma japoneză de captură, dar Vamenzon dispăruse în cazemata secţiei a doua. Observînd acolo o icoană mare cu candela înaintea ei, comandantul sectorului îşi scoase chipiul şi începu să se închine la nesfîrşit.

— Uite, aşa mai zic şi eu ! Aici nu este ca la Zaliternaia, unde comandă bateria un nihilist. Porucikule, toate succesele bateriei se explică prin această înţeleaptă educaţie religioasă a soldaţilor dumitale.

Boreiko asculta laudele cu un zîmbet ironic.

Vamenzon voi să plece, cînd deodată dădu cu ochii de biblia lui Lepiohin, uitată pe pat. Mîna strînsă pentru a face semnul crucii — după tipicul celor de credinţă veche, adică cu două degete — gravată cu aur pe copertă, atrăgea numaidecît atenţia.

— A cui e cartea ? izbucni căpitanul.

— A noastră, a tuturor, raportă comandantul secţiei.

— Dar văd că aici e un adevărat cuib de schismatici ! Să fie arsă imediat această carte eretică !

Apoi, căpitanul se apropie de icoană şi abia atunci îşi dădu seama, că şi aceasta era de credinţă veche. Lîngă ea, se aflau cîteva mai mici, asemănătoare.

— Curat casă de rugăciuni pentru eretici ! Să se distrugă imediat toate porcăriile astea ! strigă Vamenzon şi începu să zvîrle icoanele, călcîndu-le în picioare.

Soldaţii izbucniră într-un murmur de proteste şi se repeziră să strîngă icoanele de pe jos.

— Asta-i... asta-i răzvrătire ! Voi chema tiraliorii ca să vă aduc la ordine ! strigă căpitanul ieşind glonţ din cazemată şi îndreptîndu-se grăbit spre trăsura lui.

Îndată ce trăsura se îndepărtă, Blohin ţîşni de după un colţ, urlînd fioros, ridică arma la ochi şi trase spre Vamenzon un încărcător întreg, glonţ după glonţ, dar nu-l nimeri. Atunci zvîrli arma cît colo şi, înjurînd îngrozitor, făcînd spume la gură, se prăbuşi la pămînt şi începu să se zvîrcolească. Boreiko dădu ordin să fie închis într-o magazie de pulbere, goală.

— Să stea acolo pînă se potoleşte, hotărî el.

Împotriva tuturor aşteptărilor, Blohin se supuse fără împotrivire.

Porucikul chemă la telefon Zaliternaia, află cele petrecute acolo şi, la rîndul lui, îl puse pe Zvonariov la curent cu cele întîmplate în bateria lui.

— Ia spune, ce ne aşteaptă acum pe amîndoi ? întrebă praporşcikul.

— Tu, fiindcă ai fost contuzionat de două ori şi în plus ca ginerele *in spe* al lui Belîi, n-o să păţeşti nimic, dar eu, probabil c-o să mă despart pentru un timp de baterie şi o să mă odihnesc la comenduire.

— Dar şi tu ai fost rănit !

— Ei, pentru mine nu se dă în vînt nici o fată de general. În sfîrşit, om trăi, şi-om vedea.

A doua zi la bateria lui Zvonariov sosi în inspecţie Comandantul Artileriei frontului de Est, locotenent-colonelul Stolnikov. De statură mijlocie, cu părul aproape în întregime alb, cu mustăţi şi barbişon asemănătoare, veşnic iritat, nu se bucura de prea multă stimă şi dragoste printre subalterni, deşi vitejia lui personală era incontestabilă.

Îndată ce sosi la baterie, începu să-l sîcîie pe Zvonariov şi pe ostaşi. Spre deosebire de Vamenzon, Stolnikov socotea însă bătaia drept compromiţătoare pentru un om cultivat şi neîngăduită unui ofiţer. După ce scoase numeroşi soldaţi sub arme, pe o durată mai mare sau mai mică, şi-l făcu pe praporşcik să tremure de furie, Stolnikov intră cu el în adăpost şi acolo, între patru ochi, îl admo-

nestă pentru lipsa de respect pe care o arătase în ajun faţă de Vamenzon.

— Nici eu nu-l pot suferi pe „dentistul", pe licheaua aia, dar, întrucît îţi este superior nu ţi-e permis să-i vorbeşti necuviincios. Te iau de la Zaliternaia şi te trimit la spital. Vei preda chiar astăzi bateria ştabs-căpitanului Cij. Tot el va lua comanda bateriei *B*.

— Şi cu Boreiko ce se va face ?

— Deocamdată va fi trimis la comenduire.

Apoi, schimbînd tonul pe neaşteptate, Stolnikov îl rugă prietenos, să-l conducă la bateria *B* :

— O să discutăm acolo toate chestiunile administrative.

Boreiko primi foarte calm ordinul de a se prezenta la comenduire.

— Aşadar, încă n-a fost stîrpită la Arthur sămînţa zavistioşilor, chiar şi în timp de asediu, bombăni el.

— Înălţimea voastră, ordonaţi să strîng lucrurile ? îl întrebă pe Boreiko ordonanţa lui, Ivan, care se învîrtea speriată de colo-colo.

— Pune totul în geamantane ; mergem în oraş, să ne odihnim la arest.

Ostaşul ieşi repede din cazemată şi o luă la goană prin baterie. Întîlnindu-se cu Blohin, îi spuse în două vorbe vestea arestării lui Boreiko.

— Nu-l dăm ! strigă ostaşul cu hotărîre, scuturînd energic din cap, şi se repezi spre cazemate, răcnind :

— La arme ! Săriţi, fraţilor, scăpaţi-l pe Urs, că ni-l ia !

Vînturînd armele, tunarii se repeziră spre cazemata ofiţerilor. Curînd se strînse în faţa acesteia o mulţime de soldaţi înarmaţi şi aprinşi.

Zărind gloata de soldaţi, Zvonariov ieşi să vadă ce s-a întîmplat. Lepiohin, Jiganov şi Blohin, care erau în fruntea mulţimii, îl întrebară, dacă vestea îndepărtării de la comandă a lui Boreiko era adevărată. La răspunsul lui afirmativ, Blohin izbi cu patul armei în pămînt şi strigă :

— Nu se poate ! Fără domnul porucik viaţa noastră nu mai e viaţă ! Înălţimea voastră, nu s-ar putea să raportaţi chiar aşa celor mari ?

Praporşcikul se întoarse în cazemată, îi raportă lui Stolnikov că soldaţii erau agitaţi şi că, în ceea ce-l privea, îl sfătuia să-l lase pe Boreiko la postul lui.

— Sînt în cadrele armatei de treizeci de ani, dar încă n-am văzut una ca asta ! Bine, dar ostaşii nu înţeleg că ar putea fi puşi la zid pînă la unul !? se aprinse locotenent-colonelul.

— Şi aici îşi riscă zilnic viaţa, domnule locotenent-colonel, obiectă Zvonariov.

— Las' că-i fac eu numaidecît să se împrăştie. Toate manifestările acestea reprobabile izvorăsc direct din atitudinea dumitale îngăduitoare faţă de ostaşi, îl mustră Stolnikov pe Boreiko. Apoi ieşi la soldaţi şi-i întrebă :

— Ce este, flăcăi ? De ce v-aţi adunat ?

— Vă rugăm să nu ni-l luaţi pe domnul porucik, răspunse Lepiohin.

— Am dat un ordin şi el va fi executat întocmai.

— Ei, înălţimea voastră, atunci, luaţi-mă şi pe mine, rosti Blohin şi făcu un pas înainte.

— Şi pe mine, şi pe mine ! răsunară glasuri în mulţime, şi ostaşii se îmbulziră în jurul locotenent-colonelului, tot mai neliniştit.

— Înapoi ! strigă el cu glas răguşit, dar nu-l ascultă nimeni.

Larma devenea tot mai ameninţătoare. Zvonariov îl chemă repede pe Boreiko. La apariţia porucikului, hărmălaia se potoli ca prin farmec.

— Fraţilor, întoarceţi-vă în cazemate ! le strigă el soldaţilor.

Izbucniră strigăte de nemulţumire. Totuşi, tunarii începură să se împrăştie.

— Boris Dmitrievici, fie, rămîi la baterie, rosti Stolnikov, ridicînd dinadins glasul.

— Mulţumim frumos ! răcniră ostaşii.

Fără să-şi ia rămas bun de la cineva, Stolnikov se grăbi să plece. Ostaşii se dădeau în lături, lăsîndu-l să treacă.

Cînd locotenent-colonelul fu destul de departe, Boreiko comandă „drepţi" soldaţilor înghesuiţi în jurul lui.

— Mulţumesc, fraţilor ! rosti el cu căldură.

— Să trăiţi ! răspunseră tunarii într-un glas.

— În cinstea domnului porucik : ura ! strigă Jiganov, iar ostaşii se repeziră şi, ridicîndu-şi ofiţerul pe braţe, începură să-l zvîrle în aer, pînă cînd japonezii, alarmaţi de strigătele lor, deschiseră un foc violent de armă asupra bateriei.

— La posturi ! ordonă Boreiko. Straşnic e, Serioja, frate, să ai în spate o sută de oameni gata să sară pentru tine în foc şi-n apă.

Stolnikov era un om inteligent, aşa că hotărî să nu facă tărăboi în privinţa celor ce i se întîmplaseră în bateria *B*. De aceea, ajungînd la Statul-Major al Frontului, raportă comandantului artileriei sectorului, colonelul Mehmandarov, că găsise totul în ordine şi socotea că luarea comenzii lui Boreiko ar fi fost fără rost. Colonelul

fu de acord cu el. E drept, că în seara aceleiaşi zile, Stolnikov raportă totul, amănunţit, lui Belîi, între patru ochi. Generalul aprobă întru totul modul în care procedase, şi hotărî doar să dea un ordin observator lui Boreiko. Cu aceasta, incidentul fu închis. Ostaşii, însă, înflorind mult acea întîmplare, istorisiră tiraliorilor cum „îl scăpaseră pe Ursul lor din mîinile ălor mari". Cazul avu un răsunet cu totul surprinzător în unităţile de infanterie. Tiraliorii începuseră să-şi dea seama de forţa pe care o reprezentau. Cînd un ofiţer de-al lor lovi un ostaş, puseră mîna pe arme, făcîndu-l să se ascundă în adăpost şi să stea acolo pînă cînd se împrăştiară. Mai mulţi alţi ofiţeri se grăbiră să facă „raport de boală"... şi să plece în oraş. Pălmuirea ostaşilor devenise o faptă periculoasă.

Capitolul V

Ziua următoare cam mohorîtă, era relativ calmă şi praporşcikul, cu un simţămînt de uşurare în inimă se îndrepta agale spre Oraşul-Vechi. Nici convoaiele de răniţi, care se îndreptau către zona interioară, nici unităţile de întărire în marş spre forturi, nu-i puteau tulbura starea sufletească, liniştită, senină. Trecînd de Oraşul-Nou chinezesc, pe jumătate distrus de bombardamente, Zvonariov ajunse la spitalul unificat.

Începînd din vestibul, tot spaţiul liber era ocupat de zeci de brancarde. Trecînd peste răniţi, praporşcikul abia izbuti să ajungă la salonul de care avea grijă Varia. Fata tocmai dădea medicamente pacienţilor ei.

În salonul destinat pentru cincisprezece oameni se aflau cel puţin treizeci. Cîte trei grav răniţi zăceau pe paturi aşezate alături două cîte două. Cei cu răni uşoare şedeau de-a dreptul pe podea, pe mantale, pe tărgi şi, rareori pe saltele. Deşi oberlicht-urile erau deschise, aerul din salon era aproape irespirabil. Mirosea a fenol, a iodoform, a mahorcă şi a trupuri omeneşti nespălate. Zvonariov se crispă, grăbindu-se să-şi caute oamenii de pe Utios. Erau strînşi cu toţii într-un colţ, lîngă fereastră. Rodionov şi Zaiaţ zăceau amîndoi pe un pat. Tot acolo se învîrtea Gaidai, pe deplin însănătoşit, şi încă doi bărboşi din rezervă, ale căror nume praporşcikul nu le ştia. Zvonariov le dădu ziua bună. Uitînd de cei dimprejur, tunarii răcniră drept răspuns : să trăiţi.

— Hei, mai încet ! porunci Varia, întorcîndu-se cu ciudă spre ei, şi abia atunci dădu cu ochii de praporşcik. Şi dumneata, cum

ţi-ai permis să intri aici fără să-mi ceri voie ? întrebă ea, năpustindu-se ca un uliu asupra lui Zvonariov.

— Iertaţi-mă, dom' felcer, îmi daţi voie să rămîn ? se rugă ofiţerul în glumă, luînd poziţia de drepţi.

— Peste o jumătate de oră sînt liberă şi mergem împreună.

— Lăsaţi-ne să plecăm de-aici, o imploră Rodionov. Murim de foame ; tare e proastă mîncarea.

Obrajii lor supţi, slăbiţi, adevereau aceste cuvinte.

— Dă-le voie să plece, Varia. O să trimit încoace o căruţă ca să-i ducă la Utios, interveni praporşcikul în favoarea ostaşilor.

— Ei bine, fie, dacă mă rogi dumneata atîta pentru ei, consimţi fata.

— Mulţumim frumos, înălţimea voastră, lărmuiră bucuroşi ostaşii : lăsaţi că ajungem noi şi pe jos acolo.

În clipa aceea, vîrî capul pe uşă un medic în halat alb, cu o mină îngrijorată.

— Soră, pe cît se poate, fă ordine peste tot. Vine Vera Alexeevna în persoană. Vizitează toate saloanele, spuse medicul şi dispăru.

— Aranjaţi paturile ; nu mai fumaţi ! porunci Varia, punînd repede în ordine paturile răniţilor şi adunînd hîrtiuţele de pe jos. Dumneata pleacă ! adăugă ea, expediindu-l pe Zvonariov din salon. Generăleasa se şi ivi însă în uşă, însoţită de rotmistrul Vodiaga şi de doctorul Protopopov, medicul-şef al spitalului.

Varia îi făcu o reverenţă adîncă, iar Vera Alexeevna o sărută afectuoasă pe frunte.

— Uite, doctore, aşa se poartă fetele bine crescute, i se adresă ea lui Protopopov. Nu ca unele surori care nu catadicsesc să-şi plece căpşorul înaintea mea. Hm, ţi-ai găsit : o institutoare să facă o reverenţă ! Păi, se poate ? E mai prejos de demnitatea „noastră", spuse ironic Vera Alexeevna.

— Bună ziua, dragi ostaşi ! rosti ea către bolnavi.

— Să trăiţi, cucoană ! răspunseră aceştia, învălmăşit.

— Nu „cucoană" — excelenţă ! se răsti Vodiaga, uitîndu-se cu ciudă la soldaţi.

Generăleasa începu să împartă ostaşilor iconiţe şi cruciuliţe.

— Îţi lipseşte ceva aici, Varia ? întrebă ea.

— Alimentaţie bună, pansamente, rufărie, medicamente...

— Stai, mai încet. *Monsieur* Vodiaga va nota numaidecît totul, dar, bineînţeles că te voi ajuta în măsura în care va fi posibil, spuse agitată generăleasa.

— Înainte de toate, trebuie mîncare ca lumea. Am doi uşor răniţi care mor de scorbut. O săptămînă de alimentaţie consistentă,

şi sînt salvaţi. Le-ar trebui măcar vreo două găini şi vreo duzină de ouă, se rugă fata.

— Ei bine, să văd ce mai am pe acasă, răspunse generăleasa cu o grimasă, păşind maiestuos spre ieşire. Dar ce caută aici persoane streine de spital ? întrebă ea arătîndu-l din cap pe Zvonariov care se înclină înaintea ei.

— I-am spus să vină să mă ia, răspunse Varia, grăbindu-se să-i sară în ajutor lui Zvonariov. Mă însoţeşte pînă acasă.

— Eu, cu mintea mea a proastă, credeam că-i o cucoană, şi cînd colo, iacă-tă că-i gheneral cu fustă, glumi Zaiaţ, privind după cei plecaţi.

Bolnavii izbucniră în rîs. Varia îi ameninţă cu degetul, speriată, făcîndu-le semn să tacă.

— Da, e o muiere aprigă, întări Rodianov. Cine o fi ?

— E generăleasa *Stesselova*, lămuri Zaiaţ.

Varia se grăbea să isprăvească împărţirea medicamentelor. Aşteptînd-o, Zvonariov se aşeză pe patul lui Rodianov.

— Soră, cîte persoane pleacă de-aici ? întrebă medicul Protopopov, ivindu-se în uşă pe neaşteptate, însoţit de doctorul Subbotin, inspectorul spitalelor.

— Patru, răspunse Varia.

— Ei, cum asta ! De aici, pot pleca cel puţin zece oameni ! mormăi Subbotin cu ciudă. Ia spune, tu ce ai ? îl întrebă el pe ostaşul culcat la margine.

— Are o rană la picior. E încă purulentă, răspunse Varia.

— Să i se facă formele de ieşire din spital. O să se vindece la infirmerie. Dar ăsta ? continuă el, apropiindu-se de următorul.

— E rănit la ambele picioare, nici nu poate să se ridice. Şi-apoi, are febră mare.

— Se preface, ticălosul ! O să-i scadă temperatura tot la infirmerie. O să se facă bine cu cîteva scatoalce după ceafă.

— Piciorul drept nu i se îndoaie de loc ; nu poate merge.

— Fleacuri ! I-l îndreptăm noi numaidecît ! rîse Subbotin şi îndoi din răsputeri piciorul bolnav.

Soldatul răcni, săgetat de o durere insuportabilă şi căzu în nesimţire.

— Ia te uită ce gingaş e dumnealui ! Să fie trezit şi să i se facă formele de ieşire chiar astăzi. La companie n-o să mai facă fasoane.

— Dumneavoastră... dumneavoastră nu sînteţi om, ci un birocrat fără suflet ! strigă Varia, tremurînd de indignare. Asta-i o lipsă totală de omenie !

— S-o concediezi pe soră chiar astăzi. Are nervi prea slabi pentru munca noastră, dispuse Subbotin la plecare, ridicînd din umeri.

— E fata generalului Belîi, îi spuse încetişor Protopopov.

— De ce nu mi-ai spus pînă acum ? S-o mutaţi la sala de operaţii ; te pomeneşti că mă reclamă Verei Alexeevna, şi aş putea să am tot felul de neplăceri, bombăni Subbotin, ieşind din salon.

— Varia, iar ai provocat scandal, observă dojenitor Zvonariov. E nevoie de locuri libere pentru răniţii aduşi de pe poziţii ; de asta se agită el atît !

— Pe un „deştept“ să nu-l pui să bată mătănii la icoane că-şi sparge şi capul.

Încet, încet, Varia se linişti. Dînd serviciul în primire unei surori voluntare se duse să se îmbrace. Pe urmă plecă împreună cu Zvonariov spre şcoala *Puşkin*. Acolo o găsiră pe Liolia Lobina care le povesti despre un incident pe care-l avusese cu nevasta lui Stessel. Generăleasa îi ceruse să-i facă o reverenţă, şi ea îi făcuse doar o plecăciune.

— A dat ordin să fiu mutată la spitalul de exantematici, pe peninsula Tigrovîi.

— Păi, tu nu faci parte din personalul de la Crucea-Roşie, ci eşti soră voluntară, aşa că poţi refuza o asemenea mutare. Am auzit că aici la şcoală se va redeschide o anexă a spitalului unificat. Roagă-l pe Protopopov să te mute aici, ştii ce om cumsecade e. Vrei să-i vorbesc chiar eu, mîine ?

— Ţi-aş fi nespus de recunoscătoare. M-ar aranja de minune. Încotro vă duceţi ? întrebă Liolia, văzînd că cei doi tineri se pregătesc de plecare.

— La Elektriceskii Utios, răspunse Varia.

Luînd-o de braţ, Zvonariov se îndreptă, mai întîi, spre *Etajcră*. Bulevardul era însă răscolit peste tot de obuze. Totuşi, profitînd de linişte, mai multe perechi se plimbau pe aleile încă devastate. Lîngă pavilionul fanfarei se zbenguiau nişte pui de chinezi. În port, navele rămase la Arthur se legaseră lîngă cheu. Un detaşament de matrozi mărşăluia pe caldarîm, cîntînd cu vioiciune :

Am păţit-o la Arthur,
Am păţit-o frate, zău !
Toghi, Noghi, Kamimura
Scărmănatu-ne-au cam rău !

— Stăm prost cu frontul, oftă Varia.

— Şi escadra e harcea-parcea, observă Zvonariov. Nu pricep de ce se încăpăţînează marinarii să rămînă în Arthur, în loc să

încerce să răzbească în timpul nopţii, navă cu navă, spre porturile neutre.

— Tata spune, că e nevoie aici de matrozi şi de tunuri. Fără ei, fortăreaţa n-ar mai rezista mult timp.

Împrejurimile portului şi ale docurilor, altădată pline de viaţă, erau acum pustii. De undeva, de la nişte ateliere îndepărtate, se auzeau surd lovituri de ciocan, scrîşnetele unui ferăstrău, huruitul greoi al unei macarale mutată din loc. Se lucra aproape numai noaptea ; ziua, din cauza bombardamentelor, toată viaţa din ateliere amorţea.

Zvonariov şi Varia trecură de docuri şi cotiră spre Utios. Dincolo de colina Zolotaia, se întindea nemărginirea mării. La orizont, ca întotdeauna, se profilau siluetele navelor inamice. Vîntul rece, tăios, brăzda apa cu creste albe. Varia se zgribuli :

— Mă cuprinde jalea cînd văd acest tablou. În port, nave mutilate, pe mare, pustiu, la orizont, cîteva gîngănii japoneze, iar pe uscat, sopci cenuşii, mohorîte, cu forturi pe jumătate distruse şi cu apărătorii lor murind de tifos, de scorbut şi dizenterie. În oraş, ruine peste ruine, şi spitale pe jumătate dărîmate, arhipline de răniţi şi de bolnavi pentru care n-ai medicamente.

— Vai, Varia, să ştii, c-am să mor de inimă rea dacă înşiri mai departe nenorocirile noastre, răspunse Zvonariov, rugînd-o să înceteze. Sîntem amîndoi tineri, sănătoşi, n-avem nici un motiv să ne întristăm atît.

— Azi, da ; ziua de mîine, însă, e întunecată, groaznică...

— Ei, despre ea vom vorbi mîine. Deocamdată... hai, prinde-mă ! Şi Zvonariov o luă la goană. Varia se repezi după el. Îl ajunse curînd, dar el scăpă şi fugi înapoi.

— A, e contra regulilor jocului ; trebuia s-o iei spre Utios ! se aprinse Varia cu totul copilăreşte, uitînd de gîndurile sumbre.

Zburdînd şi hîrjonindu-se astfel, ajunseră pe neobservate la Utios. Plini de viaţă, roşii, veseli, dădură buzna în pavilionul ofiţerilor. În sufragerie, cu pledul pe el, Jukovski şedea într-un balansoar. Slăbise, îmbătrînise. Privea posomorît spre mare şi, din cînd în cînd, ofta adînc. Larma iscată de Zvonariov şi de Varia îl făcu să se întoarcă.

— Bună ziua, Nikolai Vasilievici. Cum vă simţiţi ? întrebă Varia, făcîndu-i o reverenţă.

— A, bună ziua, bună ziua ; cît de mult mă bucur să te văd pe dumneata şi pe Serghei Vladimirovici. Sufletul meu e tare mîhnit...

Voioşia de pe obrazul Varei şi al lui Zvonariov se şterse.

— Nikolai Vasilievici, vă mai supără rănile ? întrebă fata, oftînd.

— Rănile sînt un fleac ; în schimb, scorbutul mă duce la mormînt. Mi se clatină toţi dinţii. Nici unul dintre noi, tunarii ori tiraliorii, nu vom scăpa din Arthur. Sîntem sortiţi pieirii, ca şi Arthurul. Mai devreme, ori mai tîrziu, fortăreaţa va cădea, şi nu prea cred ca vreunul dintre noi să-i supravieţuiască, spuse căpitanul, frămîntat de gînduri sumbre.

Curînd după aceea, toţi locatarii pavilionului ofiţerilor se adunară în sufragerie, la masă. Din cazarmă veniră Katia Belaia şi Şura Nazarenko, împreună cu doctorul Zorin. Apăru şi micimanul Liubimov, un tînăr cam prea ferches ; după el intră Gudima. Katia ocupă locul de gazdă ; medicul şi marinarul se aşezară lîngă ea ; apoi, Şura şi Gudima de o parte, Varia cu Zvonariov de alta. Jukovski luă loc în faţa Katiei.

La masă se vorbi puţin, evitîndu-se subiectele în legătură cu Arthurul.

De cînd Oraşul-Vechi începuse să fie bombardat intens, se luaseră măsuri pentru evacuarea bunurilor de valoare în cazematele bateriilor de coastă. Astfel ajunseseră la Utios un pian mare de concert şi o pianină. Dintre toţi locatarii Utiosului, numai Katia şi Liubimov ştiau să cînte la pian. Acum, la rugămintea tuturor, Katia se aşează la pian şi începu să cînte încetişor felurite melodii care aveau darul să-l liniştească pe Jukovski. Şura Nazarenko o secunda cu glas scăzut.

— Şura, începe cîntecul meu preferat, o rugă Jukovski.

Fata îi făcu pe plac. Căpitanul o acompania melancolic :

Luminiţă, stinge-te,
Şi cu tine, viaţa mea...

— Păcat, că nu e cu noi şi Boris Dmitrievici, spuse căpitanul oftînd. El le face pe toate cu spor. Cînd începe să cînte, nu te mai saturi ascultîndu-l. Un singur lucru e trist : bea prea mult. E adevărat că se gîndeşte serios să se însoare ?

— Despre asta, întrebaţi-o pe Varia. Ea este la curent cu tot ce se petrece în bateriile *B* şi Zaliternaia, precum şi la şcoala *Puşkin*, preciză Katia.

— Cred că Olia Selenina o să se mărite cu el. Îl simpatizează vădit.

— Să le ajute dumnezeu ! Atunci are să se lase de băutură ; se face şi el om ! spuse Jukovski.

A doua zi de dimineaţă, destul de tîrziu, Zvonariov fu trezit din somn de nişte bătăi puternice în uşă :

— Hei, scoală-te mai repede somnorosule ! Peste un sfert de ceas, trebuie să mergem amîndoi la Tabăra Artileriei ! strigă Varia.

— Dar n-am de gînd să plec nicăieri de la Utios.

— În schimb, mă duc eu, şi prin urmare, trebuie să mă însoţeşti.

Vrînd-nevrînd, peste o jumătate de ceas Zvonariov mergea împreună cu Varia, pe şoseaua de pe coastă. Ziua era însorită, fără vînt. De peste colina Zolotaia se auzeau aproape fără întrerupere bubuiturile tunurilor şi exploziile obuzelor grele. Pe ţărmul mării însă domneau pacea şi liniştea. Obuzele japoneze nu ajungeau pînă acolo şi de aceea, pe locurile pustii, unde fuseseră amenajate amplasamente pentru baterii, răsăreau, clădite în grabă, căsuţe şi bordeie. Îm preajma lor, forfoteau oameni, se zăreau rufe întinse la uscat, cîini alergau de colo colo, lătrînd. Zvonariov şi Varia se uitau miraţi împrejur.

— Te pomeneşti că în curînd jumătate din Oraşul-Vechi o să se mute aici. Au să se deschidă prăvălii, magazine, spuse Varia.

— Acest lucru nu poate decît să te bucure : ar fi la un pas de Tabăra Artileriei.

— Şi aşa mă tot dojeneşte mama că cheltuiesc prea mulţi bani, deşi fac acest lucru numai pentru răniţi. Pentru mine, nu cumpăr nimic.

— Varia, faţă de dumneata am o datorie pe care n-o s-o pot plăti niciodată. Trebuie să încasez de la Comandament solda pe două luni, vreo şapte sute de ruble, inclusiv toate sporurile şi alocaţiile. Toţi aceşti bani am să ţi-i dau dumitale.

— Mai am nişte bani de la dumneata. De aceea, n-am să primesc decît o sută de ruble ; mai mult nu ; cu ce-ţi rămîne, poţi să faci un cadou mult adoratei dumitale Rivocika, alias Nadiuşa.

— Ascultă, Varia, hai să vorbim serios...

— Nu glumesc de loc, răspuse Varia, gravă.

— Vrei să te căsătoreşti cu mine ? o întrebă Zvonariov pe neaşteptate.

— Ce, eşti tra-la-la ? Păi, aşa se cere în căsătorie o fată ?! Trebuie să te laşi într-un genunchi şi să-mi spui : „Te iubesc la nebunie : fericeşte-mă pentru toată viaţa, fii soţia mea !“ Îl dăscăli Varia, sfătoasă. După aceea, eu o să chibzuiesc un timp ce răspuns să-ţi dau.

Zvonariov începu să rîdă cu atîta poftă, încît Varia îl privi întîi mirată şi apoi se simţi jignită şi se repezi mînioasă la el :

— Încetează, nesuferitule ! Să ştii că nici nu mai stau de vorbă cu dumneata !

— Of, Varia, eşti grozavă ! Ei, bine, chiar azi am să le spun tuturor cum trebuie să te ceară cineva în căsătorie !

— Numai să îndrăzneşti ! O să declar că eşti un mincinos mizerabil !

Făcură cîţiva paşi în tăcere.

— Ia spune, ai vorbit serios ? întrebă deodată Varia, privindu-l cu îndoială. Să repeţi totul faţă cu mama : atunci am să te cred.

Maria Fominişna îşi întîmpină fiica cu mustrări :

— N-ai timp să treci o clipă pe acasă, dar îţi petreci zile întregi cu cavalerii.

— Nu e un cavaler oarecare, mămico, vrea să se logodească cu mine.

— Serghei Vladimirovici, să nu rîzi de fetiţa mea ! Ea crede că tot ce zboară se mănîncă.

— Am vorbit foarte serios...

— Of, mi se pare că mă păcăleşti, urîtule ! Pe de o parte spui „am intenţii serioase", pe de alta, rîzi. Fata îl privi cu aceeaşi îndoială. Avea o expresie de neîncredere atît de comică, încît Zvonariov începu să rîdă în hohote.

— Mamă, să nu-l crezi pe mizerabilul acesta mincinos. Doar rîde de mine !

Şi fata ieşi în fugă pe uşă.

— Curată pacoste cu ea ! suspină Maria Fominişna. Creşte sălbatică întocmai ca buruiana, nu ascultă de nimeni, orice ai face : Cînd i-a intrat ceva în cap — o ţine una şi bună. Acum sînt vremuri de logodit ? Şi apoi e prea tînără. Să nu te superi, Serghei Vladimirovici, că vorbesc deschis.

Zvonariov tăcea încurcat, ascultînd respectuos.

Atenţia lor fu atrasă de o bubuitură asurzitoare care se auzi în apropiere. Începuse din nou bombardarea asupra Oraşului-Vechi. În port luară foc nişte cisterne cu ulei ; uriaşe rotocoale de fum negru învăluiră curînd Oraşul-Vechi. Japonezii înteţeau tot mai mult canonada. Pe fondul incendiului fulgerau mereu exploziile şi fumuleţele albe ale şrapnelelor. O echipă de marinari se îndreptă în grabă spre locul incendiului ; compania de pompieri a oraşului, cu căşti de alamă sclipitoare, trecu în goană.

— Azi, n-are nici un rost să te duci la spital, Varia, hotărî Maria Fominişna.

Zvonariov plecă spre Comandamentul Artileriei ca să-şi ridice solda. Acolo, nu găsi decît cîţiva furieri, un telefonist, aghiotantul, porucikul rezervist Azarov, uşor rănit, cu un braţ atîrnat de gît, şi mai mulţi funcţionari. Gemînd şi tuşind, casierul şef, Ivan

Kirovici care, pe vremuri, participase la apărarea Sevastopolului, îşi vedea de lucru lîngă casa de bani. Zvonariov îl salută pe Azarov şi-l întrebă cum fusese rănit, de vreme ce lucra la Comandamentul Artileriei.

— Doar îl ştii pe generalul nostru: nu trece o zi să nu viziteze, împreună cu Kondratenko, forturile sau bateriile. Eu trebuie să-i însoţesc. Nu demult, la luneta Kuropatkin, era cît pe ce să fim ucişi de japonezi. Generalul a pierdut un epolet smuls de un glonţ, iar eu am fost rănit la mîna dreaptă, la o coastă şi, în plus, am fost contuzionat de nişte pietre proiectate de suflu în timpul bombardamentului.

Conversaţia se însufleţi.

— Ce zici, cam cît crezi că are să mai reziste Arthurul? îl întrebă casierul pe Zvonariov. Asediul Sevastopolului a ţinut trei sute treizeci şi şase de zile; se pare că Arthurul n-o să poată rezista atîta.

— Noi sîntem complet izolaţi, pe cînd Sevastopolul, comunica, oricum, cu restul Rusiei. În orice caz, cred că mai rezistăm o lună sau două, pînă sosesc ori Kuropatkin, ori Rojestvenski.

— O să-i aştepţi mult şi bine! interveni Azarov. Kuropatkin tot dă îndărăt, ca racul, spre nord. Iarna bate la uşă, aşa că vremea e prea puţin potrivită pentru ofensivă. Escadra a II-a nu va ajunge aici, în cel mai bun caz, decît în a doua jumătate a lunii decembrie; şi-apoi, ce să caute aici? Rada interioară se află în întregime în bătaia tunurilor de 11 ţoli; baza navală şi atelierele de reparaţii lucrează ca vai de ele. Cel mai probabil este că escadra se va duce direct la Vladivostok, iar navele noastre, cîte vor mai exista pînă atunci, i se vor alătura în drum.

— Prin urmare, nu putem să nădăjduim un ajutor din partea lor, oftă casierul.

— Dacă Arthurul va rezista pînă la sosirea lui Rojestvenski, atunci misiunea lui ca bază pentru flotă va fi îndeplinită, îşi dădu cu părerea Zvonariov. Atunci, va putea capitula, căci în ziua aceea fortăreaţa nu va mai avea nici alimente, nici muniţii.

— Dar nici oamenii nu vor mai fi prea mulţi, adăugă Ivan Kirovici.

Ieşind de la Comandamentul Artileriei, praporşcikul se întîlni cu furierul şef Sevastianov.

— Ei, Piotr Evdokimovici, cum stăm? îl întrebă Zvonariov, strîngîndu-i mîna.

— Tragem targa pe uscat! Nu mai e mult pînă o să pierim cu toţii de foame. La noi, la artilerie, au fost scoşi din acţiune mai mult de jumătate din soldaţi şi două treimi din ofiţeri. Regi-

mentele de infanterie au pierderi şi mai mari. În curînd n-o să mai avem pe cine trimite în tranşee. Scorbutul şi tifosul seceră mai mulţi oameni decît gloanţele şi obuzele.

— Dumneata eşti însă sănătos voinic, precum se vede ?

— Dumnezeu nu vrea pieirea păcătosului ! răspunse Sevastianov. Serghei Vladimirovici, aţi auzit că Stessel a ordonat ca răniţii din spitale să fie internaţi laolaltă cu scorbuticii şi cu exantematicii ca să se întindă molima şi apoi să zică : nu mai am cu cine să apăr Arthurul, mă predau ! ? Ce spuneţi de asta ?

— Ar fi prea de tot.

— Pot să vă arăt la Comandament ordinul doctorului Subbotin, pentru spitalizarea în comun a răniţilor şi bolnavilor ; scrie textual : „din ordinul generalului Stessel". Vor să-i prăpădească pe ostaşi, şi pe urmă, să facă pace. Asta este, Serghei Vladimirovici.

Despărţindu-se de furier, Zvonariov se întoarse la Belîi şi-i împărtăşi Varei noutăţile pe care le aflase.

— N-am să îngădui la mine în salon nici un contagios, declară ea.

— Parcă are să asculte cineva de o fetişcană ca tine ? Nici n-or să te-ntrebe. Îi vor interna şi gata ! spuse Maria Fominişna.

Peste puţin, sosi şi Belîi, negru de funingine. Pînă şi falnicele lui mustăţi cărunte se înnegriseră.

— Tăticule, ai întinerit ! Ce mustăţi negre ! Parc-ai fi un flăcău de douăzeci de ani ! spuse Varia, repezindu-se la el.

— Nu mă atinge că te murdăreşti şi tu. Abia ne-am strecurat pe lîngă foc, mormăi Belîi, ducîndu-se să se spele şi să-şi schimbe hainele.

În timp ce generalul îşi punea ţinuta în ordine, praporşcikul încredinţă Varei toţi banii pe care-i încasase rugînd-o să-i păstreze. La început, Varia nu voi să-i primească ; pînă la urmă îi ascunse printre bibelourile ei.

— Uite, aici i-am pus, arătă ea. Dacă o să fiu rănită sau am să mor, să ştii unde sînt.

— La eventualitatea asta mă pot aştepta mult mai mult eu.

— Nu face pe viteazul şi nu ţi se va întîmpla nimic.

La masă, Varia îl încunoştinţă indignată pe tatăl ei despre ordinul pe care-l dăduse Subbotin.

— Am aflat şi eu. Am şi vorbit cu Smirnov şi cu Kondratenko. Au să-i raporteze lui Stessel, răspunse Belîi.

Cînd se ridicară de la masă, Varia spuse hotărîtă că se duce la spital.

Se înserase. Bombardamentul încetase aproape cu desăvîrşire, dar focul bîntuia cu aceeaşi furie. Rada, colina Zolotaia şi sopcile din jurul oraşului erau luminate de pălălăi. Între timp începuse să plouă, aşa că fumul şi funinginea nu se mai răspîndeau atît. Zvonariov o însoţi pe Varia pînă la spital unde ajunseră cu chiu cu vai. Praporşcikul rămase în vestibul, aşteptînd-o. Cîteva clipe după aceea Varia se întoarse şi-i spuse revoltată că în toate paturile din salonul ei, rămase libere, fuseseră aduşi bolnavi de dizenterie şi scorbut.

— Soldaţii se agită, socotind că acest lucru se face dinadins ca să-i contamineze, adăugă Varia în şoaptă, privindu-l speriată pe Zvonariov. Zic că-i vor omorî pe toţi generalii. Înseamnă că şi pe tata, deşi el n-are nici o vină.

— Nu fii îngrijorată ; vorbesc cît vorbesc şi tac, o linişti praporşcikul.

— Subbotin a dispus să fiu mutată la sala de operaţii, să lucrez acolo, nu în salon. Îmi pare rău că mă despart de bolnavii mei ; în schimb, la chirurgie e o activitate mai interesantă. Privind cum lucrează doctorii, poate c-am să învăţ şi eu să fac operaţii mai simple. Varia suspină visătoare. Ei, la revedere, am treabă.

Afară, praporşcikul zări de departe siluetele mici, negre ale pompierilor, matrozilor şi soldaţilor care forfoteau pe fondul învăpăiat al incendiului, aruncînd cu îndemînare pămînt cu lopeţile peste flăcări. În întuneric tuna vocea comandantului pompierilor Vaitikainen care conducea operaţiunile de stingere a incendiului. Zvonariov coti spre Oraşul-Nou şi nici nu-şi dădu seama cînd ajunse în faţa căsuţei soţilor Akinfiev.

Ploaia contenise ; dinspre radă adia un iz de alge ; stelele începeau să licărească. De pe poziţii se auzeau stins împuşcături. În oraş, cîinii lătrau ca în vremuri paşnice. Pe drumuri scîrţîiau furgoane militare, mărşăluiau în tăcere încolo şi încoace companii de soldaţi şi de matrozi. Toate restaurantele şi cafenelele fuseseră de mult transformate în spitale. Înăuntru se auzeau acum gemetele răniţilor şi ale muribunzilor.

Zvonariov se apropie de căsuţă şi bătu, într-o doară, deşi nu se zărea nici o luminiţă şi domnea o tăcere desăvîrşită. Spre mirarea lui, dinăuntru se auziră numaidecît paşi uşori, sprinteni, şi Nadia întrebă cine este. Praporşcikul răspunse. Zăvorul zăngăni şi uşa se deschise larg.

— Intră, Serioja dragă, îl pofti Nadia. Nu mă aşteptam cîtuşi de puţin să te văd. Vizita dumitale e o surpriză pentru mine.

Praporşcikul intră repede şi închise uşa după el. Se priviră cîteva clipe în tăcere. Îmbujorată în obraz, Nadia arăta mai plină de viaţă, ba chiar i se păru lui Zvonariov mai atrăgătoare ca oricînd. Nadia se uita şi ea la el cu o netăinuită duioşie.

— Ce frumoasă eşti, Nadiuşa ! şopti el, cu glasul întretăiat de emoţie.

— Şi dumneata te-ai făcut mai frumos, dacă se poate spune astfel despre un bărbat, zîmbi Akinfieva.

Fără să-şi dea seama ce face, Zvonariov o cuprinse în braţe şi o sărută pe buze.

Surprinsă, Nadia scăpă jos lumînarea. În întuneric, nu se mai auziră cîteva clipe decît sărutări.

În sfîrşit, Zvonariov îi dădu drumul.

— Stăpîneşte-te, dragul meu, îl rugă Akinfieva. Ia spune... n-ar fi mai bine să pleci ? Eu nu te alung ; însăşi inima dumitale să-ţi spună ce trebuie să faci : să rămîi mai departe aici sau să te duci şi să reflectezi pe îndelete ce ai de făcut.

— Rămîn ! răspunse Zvonariov, răguşit.

— Ei, atunci, linişteşte-te, spuse Nadia, de astă dată cu o nuanţă de severitate în glas. O clipă, să aprind lumînarea. Bine că sînt singură în casă şi nu ne-a văzut nimeni.

Încetul cu încetul, Zvonariov îşi recăpătă stăpînirea de sine şi începu să vorbească despre Andriuşa, despre viaţa celor de la Liaoteşan, despre planurile sale de viitor.

După ce bău ceaiul servit de Nadia, se ridică.

Ea îl conduse pînă la scară. Era o noapte neagră, mocnită. Ploaia se ţîrîia din nou ; cînd şi cînd răbufneau pale de vînt. Pălălăile roşii, tremurătoare, ale incendiului luminau povîrnişurile colinei Perepelinaia şi o parte din rada interioară.

— Brr, ce frig, şi ce urît e ! făcu Zvonariov. Şi, pe vremea asta mă goneşti ? spuse el cu reproş.

— Dar înţelege o dată — nu pot să te las la mine ! izbucni tînăra femeie, agitată, şi petrecîndu-şi braţele în jurul gîtului praporşcikului, îl sărută năvalnic.

Praporşcikul se îndepărtă agale şi o luă de-a lungul digului. Nici nu observă că o siluetă întunecată i-o luase înainte, silindu-se să-i vadă faţa.

În sufletul praporşcikului se învălmăşise totul. În relaţiile lui cu Varia şi cu Nadia se simţea parcă prăbuşit iremediabil într-o vîltoare. Dimineaţa, toate erau atît de simple, atît de clare : atunci i se păruse că Varia era singura fiinţă dragă, iubită, fata alături de care ar fi fost gata să păşească pe tot drumul vieţii. Şi acum, deodată, Nadia Akinfieva răsărise din nou în calea lui...

Adînc îngîndurat, Zvonariov nici nu observă că a ajuns în Orașul-Vechi, lîngă școala *Puşkin*. Hotărî să ceară institutoarelor găzduire peste noapte. Bătu la uşă; Liolia Lobina ieşi numaidecît, speriată. Aflînd ce-l adusese, îl pofti să intre.

— Prezența dumitale nu face decît să mă bucure, fiindcă sînt singură şi, drept să-ți spun, mi-e cam frică, rosti institutoarea, prietenoasă.

Curînd, Zvonariov, obosit de întîmplările zilei, adormi pe canapea, îmbrăcat cum era.

A doua zi, cînd se trezi, destul de tîrziu, dădu cu ochii de Varia : şedea la masă, tăcută, cu o expresie aspră, închisă, pe fața palidă, trasă de oboseală. Ochii ei cenuşii erau roşii — fie de nesomn, fie din pricină că plînsese. Văzînd-o, Zvonariov îşi simți spulberate toate îndoielile din timpul nopții, luîndu-le locul o adîncă duioşie față de Varia. O întrebă îngrijorat :

— Ce s-a întîmplat, Varia dragă ? De ce eşti atît de tristă ?

— Auzi, mai şi întreabă ! Fata tresări şi se ridică brusc de pe scaun. Ştiu tot ; de aceea, între noi s-a isprăvit totul ! exclamă ea.

Praporşcikul o privea atît de nedumerit, atît de uimit, încît Varia amuți brusc.

— Nu ne-am logodit, şi nici n-o să ne logodim ! Aseară, te-ai sărutat cu Nadia, pe scară, şi te-a văzut cineva. Da, da ; încearcă să negi ! Liolia zice chiar că ai buzele umflate ! Eşti un om de nimic, un scîrbos, un murdar... şi eu care... Izbucnind în hohote de plîns, Varia ieşi repede din odaie.

Praporşcikul îşi puse la iuțeală ținuta în ordine şi alergă după ea, dar fata nu mai era în şcoală. Lobina se uita după el cu o expresie gravă, îngîndurată.

— Nu-ți face inimă rea, Serghei Vladimirovici, spuse ea, blîndă. Doar ştii : Varia e ca pulberea — face explozie, gălăgie, şi se potoleşte numaidecît.

— Mai ales că n-are nici un motiv de scandal. Zvonariov îi povesti Liolei ce se întîmplase.

— O soră care lucrează cu Varia te-a văzut cu Nadia şi, bineînțeles, a informat-o numaidecît.

Curînd după aceea, Zvonariov lua din nou dejunul la Belîi. Spre sfîrşitul mesei generalul primi un plic de la statul-major al escadrei. Comandantul grupării de cuirasate şi de crucişătoare, amiralul Viren, îl invita pe comandantul artileriei la o consfătuire ce urma să aibă loc seara, la amiralul Grigorovici. Belîi se uită la ceas şi spuse :

— Fiindcă Azarov e bolnav, te rog, Serghei Vladimirovici, să faci azi oficiul de aghiotant al meu. Fii bun, treci după amiază pe la Comandament şi ia toate materialele cu privire la artileria navală şi la muniţia respectivă, existentă şi necesară. Pînă strîngi totul, eu am să mă odihnesc puţin. Trăsura te va aştepta aici la şase.

La ora fixată, Zvonariov sosi cu o mapă doldora de hîrtii. Trăsura cu doi cai aştepta la scară. Belîi şi praporşcikul se urcară şi trăsura porni imediat. Pînă ajunseră la vila lui Grigorovici, frigul îi pătrunse pînă în măduva oaselor.

Marinarii se adunaseră : trei contraamirali — Grigorovici, Viren şi Loşcinski, precum şi toţi comandanţii de nave. Sosise de asemenea şeful de stat-major al escadrei şi mai mulţi ofiţeri din statul său major.

Cei doi artilerişti intrară direct în biroul lui Grigorovici. După ce-şi strînseră mîinile, Loşcinski, cel mai vechi în grad dintre amirali, îi ceru lui Belîi, ca fiind cel mai în vîrstă dintre cei prezenţi, permisiunea de a deschide conferinţa. Zvonariov, în calitatea sa de aghiotant, se aşeză lîngă Belîi.

Viren făcu cunoscut că fusese primită o radiogramă de la Alexeev, guvernatorul general în Extremul Orient. Amiralul făcea cunoscut că e rechemat la Petersburg şi că flota din Oceanul Pacific trece în subordinele comandantului suprem al armatei din Manciuria, generalul Kuropatkin.

— Acum nimeni n-o să mai poarte de grijă Arthurului ! oftă Grigorovici. Kuropatkin se va preocupa mai mult de armată, decît de flotă, iar Arthurul va deveni o povară pentru armata din Manciuria.

— Totuşi, Arthurul va fi necesar ca bază pentru escadra lui Rojestvenski, obiectă Belîi.

— Deocamdată această escadră se află în porturile spaniole ; de altfel, în Marea Baltică se armează şi escadra a treia, sub comanda lui Nebogatov. E evident că Rojestvenski nu va veni decît împreună cu escadra a treia, aşa că vor sosi abia peste două luni, ba chiar două luni şi jumătate. Rămîne de văzut dacă noi vom rezista pînă atunci, spuse Grigorovici cu un zîmbet sceptic.

— Da ; stăm prost cu subzistenţele — printre matrozi s-au ivit cazuri de scorbut, iar cu echipamentul de iarnă situaţia e şi mai rea, îi ţinu hangul Viren.

— Armata, deşi are echipament de iarnă, duce lipsă de alimente mai mult decît marinarii, iar scorbutul face ravagii nu numai printre ostaşi, dar chiar printre ofiţeri. Ce să mai vorbim de ofiţeri — simptome de scorbut s-au constatat chiar la Kondratenko şi la Nadein, spuse Belîi.

— Asta-i culmea ! Dar ce, *madame* Stessel nu poate să-i ajute din cămara ei atît de bine aprovizionată ? izbucni indignat Viren.

— Se vede că nu vrea, interveni Loşcinski.

— Domnilor, propun ca generalii Kondratenko şi Nadein să fie puşi, chiar cu începere de mîine, în subzistenţa corpului de marină Kvantung. Motivarea : ambii deţin comanda întregului nostru detaşament de infanterie marină, debarcat, care se află în subzistenţa corpului, propuse Grigorovici.

— N-au să accepte. Kondratenko şi Nadein sînt foarte scrupuloşi, nu vor accepta nimic peste ceea ce li se cuvine legal.

— Spre deosebire de Reis, Fok şi Nikitin, care primesc în mod oficial cîte trei-patru raţii, spuse cu aprindere Essen care pînă atunci tăcuse.

— Şi de Ţerpiţki care mănîncă în fiecare zi la cel puţin trei-patru spitale, adăugă Loşcinski.

Apoi luară concret în discuţie problemele acute ale apărării : predarea către bateriile terestre a ultimei mii de obuze de 6 ţoli ; pregătirea crucişătorului *Baian,* în vederea forţării blocadei, pentru a ieşi în întîmpinarea escadrei lui Rojestvenski. Avariat de explozia unei mine japoneze la 28 iulie, cu o zi înainte de încercarea de ieşire a escadrei, crucişătorul fusese reparat. Marinarii cereau să li se restituie tunurile de calibru mijlociu şi mic, cedate forturilor, împreună cu trei sute de oameni din echipaj pentru ca *Baian* să iasă cît mai curînd în larg. Comandantul crucişătorului, căpitanul de rangul doi Ivanov, cerea urgentarea acestei ieşiri.

— Stînd aici, *Baian* riscă în fiecare zi să fie lovit de un obuz de 11 ţoli şi scos iar din funcţiune. Acum, nopţile sînt lungi şi mai întotdeauna ceţoase. Dacă ridic ancora îndată ce se înnoptează, în zori aş putea fi în zona Ţindao. O dată ajuns acolo mă strecor spre sud cum pot, stărui comandantul, bine cunoscut pentru priceperea cu care executase minarea din luna mai, instalînd baraje în zona apelor teritoriale, operaţie care dusese la avarierea concomitentă a două cuirasate japoneze.

— Ultima conferinţă a comandanţilor a decis că escadra şi-a legat strîns soarta sa de aceea a fortăreţei, aşa că, pînă în clipa cînd aceasta va fi în situaţia de a capitula, nici o navă nu va părăsi Arthurul, cu excepţia torpiloarelor care fac oficiul de curier pentru poştă, rosti Viren profesoral, cu glas scîrţîitor, neplăcut.

— Ei, atunci, ar trebui să socotim de pe acum toată escadra înmormîntată în băltoaca de la Arthur ! izbucni Essen cu aprindere. Nava mea va ieşi în larg îndată după terminarea reparaţiilor. N-am cîtuşi de puţin intenţia s-o fac cadou japonezilor.

— Nikolai Ottonovici veţi pleca atunci, şi numai atunci, cînd veţi primi aprobarea mea, îl întrerupse Viren.

— Dacă va fi absolut necesar mă voi adresa generalului Stessel.

— Înainte de a vă adresa, veţi fi înlăturat de la comanda navei şi arestat.

— Mai mult calm, domnilor, interveni Loşcinski. În afară de *Sevastopol,* în prezent mai sînt apte să iasă în larg: *Pobeda, Poltava* şi *Pallada,* fără să mai socotim canonierele *Ghileak, Otvajnîi* şi torpiloarele. Această acţiune va putea fi însă executată numai printr-un ordin special al lui Kuropatkin, sau al lui Skrîdlov, noul comandant al flotei din Oceanul Pacific.

— Şi despre care nu se ştie unde se află, completă Essen.

După aceea, Belîi ajutat de Zvonariov, aduse la cunoştinţă marinarilor lipsurile de care suferea artileria forţelor de apărare de la uscat. De astă dată lucrurile merseră mult mai uşor. Amiralii cedau cu dragă inimă comandanţilor fortăreţei — matrozi, tunuri, obuze, cartuşe, numai să nu fie solicitaţi chiar ei să se ducă în forturi. Comandanţii cuirasatelor făcură doar pe ici pe colo obiecţii, numai aşa, de ochii lumii; cînd aflară însă că le fuseseră rezervate posturi liniştite, neprimejdioase, departe în spatele poziţiilor, amuţiră îndată. Essen şi Ivanov protestară şi de data aceasta în chipul cel mai categoric.

— Să ni se dea înapoi oamenii debarcaţi şi tunurile; să se păstreze muniţia, căci navele noastre vor trebui să părăsească Arthurul în curînd. Cu toată adînca mea stimă şi cu toată simpatia pe care le am faţă de Vasili Feodorovici, nu-i mai dau nici un matroz şi nici un obuz de pe *Sevastopol,* declară Essen cu fermitate.

Comandantul crucişătorului *Baian* făcu şi el obiecţiuni, dar pe un ton mai calm.

Zîmbind cu şiretenie pe sub falnicile lui mustăţi, Belîi spuse împăciuitor că, deocamdată îi ajung oamenii şi muniţia de la celelalte nave.

— Şi acum, domnilor, vă rog să serviţi un pahar de ceai cu rom, îi îmbie amabil Grigorovici şi sună.

Intrară mai mulţi matrozi cu tăvi şi începură să servească ceaiul; după ei, apăru graţioasă Lolocika, sclipitoare de brăţări şi coliere de perle. Ofiţerii săriră cu toţii în picioare şi se înclinară curtenitor. Lolocika se apropie mai întîi de Belîi.

— Vasili Feodorovici, permiteţi-mi să vă prezint pe stăpîna casei mele, rosti Grigorovici zîmbind.

Belîi mormăi ceva nedesluşit şi se grăbi să-şi ia rămas bun:

— Trebuie să trecem şi pe la Kondratenko, explică el.

Grigorovici îl rugă să-i ducă lui Kondratenko, din partea lui, felurite alimente, printre care ceapă, usturoi, carne proaspătă, sare de lămîie, suc de răchiţele concentrat şi alte leacuri contra scorbutului. Lolocika se grăbi să le aducă. Zvonariov o urmă, oferindu-se să-i dea ajutor.

— În orice caz, pe dumneata nu te ameninţă scorbutul, cu asemenea buze roşii şi obraji rumeni, spuse tînăra femeie, mîngîind cu familiaritate obrazul praporşcikului.

— A, se pare că aghiotantul dumneavoastră nu-şi pierde vremea degeaba, răsună în uşă glasul ironic, dogit, a lui Viren. Nu cumva să crească în curînd pe fruntea gazdei noastre anumite semne distinctive, neprevăzute în regulament pentru amirali.

— Ele se şi ivesc cele mai deseori tocmai la amirali, pare-se, şi la căpitani de rangul întîi, nu la micimani şi locotenenţi, spuse vesel Essen, privindu-l ghiduş pe Zvonariov care apăru ruşinat în cabinet.

Toţi marinarii ieşiră împreună cu cei doi artilerişti, conducîndu-i.

Spre forturi fulgera canonada şi se auzeau aproape fără întrerupere bubuiturile ei surde. Fără îndoială că japonezii atacau din nou undeva într-un sector al sistemului de apărare al fortăreţei. Începuse să viscolească zdravăn. Fascicolele de lumină ale proiectoarelor ruseşti şi japoneze abia răzbeau prin norii de ninsoare, lunecînd pe povîrnişuri.

— Amiral, om bătrîn, însurat, şi se înhăitează ca un miciman cu tot felul de tîrîturi, ba le mai şi prezintă musafirilor ! bombăni Belîi, cu ciudă, tot timpul cît ţinu drumul.

Kondratenko locuia într-o căsuţă chiar la marginea Oraşului-Vechi, aproape de cartierul vilelor. Japonezii aproape că nu trăgeau în partea aceea, neştiind pesemne că acolo se afla sediul statului-major al lui Kondratenko, sufletul apărării Arthurului. Ferestrele casei erau oblonite ; în jurul ei nu se zărea ţipenie de om ; doar silueta întunecată a santinelei, cu căciulă şi cu glugă, se profila singuratică, lîngă poartă.

La Kondratenko se aflau mai mulţi prieteni şi tovarăşi de arme : şeful statului-major, locotenent-colonelul Naumenko, inginerii — locotenent-colonelul Raşevski, căpitanul Şevţov, ambii din statul-major al frontului de est ; comandantul frontului de nord, colonelul Semionov ; comandantul frontului de vest, colonelul Irman. Doar reprezentanţii comandamentului lui Stessel şi ai marinarilor nu erau de faţă.

Apariţia lui Belîi, strîns legat prin serviciu de comandamentul regiunii şi de amirali, fu salutată de toată lumea. Zvonariov

rămăsese la trăsură, ca să predea ordonanţelor alimentele aduse. Cînd intră în sufragerie, unde se adunaseră toţi ofiţerii, Belîi povestea noutăţile pe care le auzise de la Grigorovici. Vestea rechemării lui Alexeev fu primită cu un unanim oftat de uşurare.

— În sfîrşit, comanda armatei se va afla în mîinile unui om competent, nu în cele ale unui marinar, spuse Semionov. Să sperăm că acum, Kuropatkin va acţiona cu energie, pentru a despresura Arthurul.

— Numai să nu se întîmple tocmai pe dos, adică să-şi spună că, din moment ce escadra de la Arthur nu mai e aptă de luptă, n-are de ce să se mai îngrijească de Arthur ; să ne descurcăm singuri, cum ne-o tăia capul. Cel puţin, asta-i părerea marinarilor, explică Belîi.

— Ei, fără îndoială că înlocuirea lui Alexeev cu Kuropatkin nu e pe placul lor. Kuropatkin n-o să le caute în coarne. O să ordone tuturor navelor capabile să navigheze şi să lupte, să iasă imediat din Arthur, în întîmpinarea lui Rojestvenski, rosti Semionov cu convingere.

— Asta ar slăbi mult apărarea fortăreţei. Ar fi mai înţelept să fie trimise în întîmpinarea escadrei a II-a numai crucişătoarele *Baian* şi *Pallada,* împreună cu cîteva torpiloare. Ele l-ar grăbi pe Rojestvenski, iar cînd escadra s-ar apropia, ar ieşi în ajutorul ei şi cele cinci cuirasate, spuse Kondratenko.

— Numai dacă vor rămîne apte de luptă pînă atunci, observă Raşevski, sceptic.

Conversaţia se însufleţi. În legătură cu rechemarea guvernatorului general se exprimau cele mai felurite presupuneri asupra soartei Arthurului.

— Domnilor, ne-am abătut de la subiectul principal al consfătuirii noastre de astăzi, rosti Kondratenko ciocănind cu creionul în masă. Cine doreşte să relateze situaţia de pe frontul de est ? Dumneata, nu, Serghei Alexandrovici ? i se adresă el lui Raşevski.

— Evghenii Nikolaevici este mai la curent ca mine cu mersul lucrărilor de acolo, răspunse Raşevski, arătînd din cap spre Naumenko.

— Sînt gata să vă informez, se declară prompt de acord omniprezentul şef de stat-major al lui Kondratenko şi începu să desfăşoare hîrtiile puse dinaintea sa.

— Domnilor, vă rog să fiţi atenţi. Aveţi cuvîntul, Evgheni Nikolaevici, rosti Roman Isidorovici, cu glas tare.

Conversaţiile fură curmate ; toată asistenţa se pregăti să asculte.

— La extremitatea flancului drept, de la mare şi pînă la bateria *B*, japonezii deţin poziţii situate la o verstă de fortificaţiile noastre, dar se menţin într-o inactivitate totală, limitîndu-se doar la schimburi răzleţe de foc de infanterie şi artilerie. La drept vorbind, sectorul acesta a fost cel mai liniştit de pe tot frontul terestru de la începutul asediului nostru.

— Aha, nu degeaba Stessel se duce adeseori în vizită pe acolo, spuse Raşevski cu glas scăzut, desenînd ceva cu creionul pe hîrtie.

Careva izbucni în rîs. Kondratenko dădu din cap a dezaprobare.

— E de remarcat, continuă Naumenko, că flota japoneză, cu toate că deţine în prezent în mod categoric stăpînirea mării, nu bombardează flancul şi spatele frontului nostru de est. Artileria ei ar putea ţine cu uşurinţă sub foc toate poziţiile noastre, pînă la fortul 2, ceea ce ne-ar pune într-o situaţie foarte grea. Acest lucru se explică prin comportarea strălucită a bateriilor de coastă, aflate sub priceputa comandă a excelenţei sale. Naumenko se înclină spre Belîi.

Toţi cei prezenţi izbucniră în aplauze.

— Cunoaştem şi preţuim foarte mult acest lucru, confirmă Kondratenko strîngînd mîna lui Belîi.

— Nu-i meritul meu, întrucît, personal, mă ocup exclusiv de operaţiunile de pe fronturile terestre. Meritul e al ofiţerilor şi soldaţilor mei, precizează generalul, răsucindu-şi stînjenit falnicile mustăţi.

— Lîngă bateria *B*, după mina lansată cu succes de Serghei Vladimírovici, japonezii sînt pasivi. Fac nu ştiu ce săpături şi se mărginesc să tragă focuri de arme şi să arunce grenade. Mai departe, pînă spre fortul 2, se amenajează o nouă poziţie paralelă, trasată la trei sute de paşi de Zidul chinezesc. La fortul 2, se fac întăriturí de cîmp şi se sapă galerii de minare sub parapet. Sînt necesare măsuri energice de contracarare a acestor acţiuni. Gorski e bolnav şi această misiune va trebui încredinţată praporşcikului Zvonariov.

Zvonariov clătină din cap şi oftă, neîndrăznind să obiecteze ceva cu glas tare.

— La fortul 3, situaţia este şi mai critică decît la 2. Japonezii dau aproape în fiecare zi asalturi locale, străduindu-se să cucerească fortul — deocamdată însă fără succes. Comandantul fortului, ştabs-căpitanul Bulganov, rezistă vitejeşte. La reduta 3, japonezii, după ce au pierdut sute de oameni arşi de vii în şanţ, s-au retras vremelnic în tranşeele lor cele mai apropiate. Asta-i tot ce se poate spune despre sectorul nostru, încheie Naumenko.

— Vladimir Grigorievici, dumneavoastră aveţi vreo veste bună ? i se adresă Kondratenko lui Semionov.

— La mine, lucrurile stau mai satisfăcător. Lîngă bateria Kurganaia japonezii au fost opriţi la trei sute de paşi ; la Kramatornaia, sînt chiar şi mai departe. La Manejul-Cazacilor, stau la o sută de paşi ; nici acolo însă nu dau semne de activitate. La bateriile Zubceataia şi Strelkovaia, ca şi la fortul 4, se semnalează focuri izolate de infanterie şi acţiuni de recunoaştere. Pe frontul de vest, ca şi pînă acum, sectorul hotărîtor este colina Vîsokaia. Atîta timp cît această înălţime se află încă în mîinile noastre, rezistă şi colinele Ploskaia, Falşivaia şi Diviziomnaia. În două luni, inamicul a săpat două linii paralele de tranşee şi s-a apropiat la patru sute de paşi de creastă. Fireşte, n-ar fi nici o nenorocire, dar artileria japoneză trage zi şi noapte asupra colinei Vîsokaia şi nu ne lasă s-o fortificăm ca lumea. Tiraliorii se adăpostesc în tranşeele pe jumătate năruite, care se repară totdeauna în pripă. În celelalte sectoare, situaţia e stabilă. Dacă nu vom rezista pe Vîsokaia, vom fi nevoiţi să ne repliem direct spre sopcile ce domină Oraşul-Nou şi spre Liaoteşan. Deocamdată, şoseaua care duce la baia Golubinaia se află în întregime în mîinile noastre. Gruparea lui Romanovski se menţine pe poziţii. Vîsokaia trebuie apărată cu orice preţ. Ea reprezintă cheia strategică a întregii fortăreţe şi, o dată cu căderea ei, escadra va fi distrusă în cîteva zile prin bombardament de artilerie.

— Ideea de a încredinţa matrozilor apărarea ei a fost fericită. Ei sînt garda Arthurului. Luptători admirabili, oameni unul şi unul, ridicaţi, plini de iniţiativă, nu seamănă cu tiraliorii. Tiraliorii sînt valoroşi prin dîrzenia lor, iar marinarii prin iscusinţă, observă Raşevski.

— Aşadar, situaţia cea mai nevralgică e pe frontul de est. Spre el trebuie să ne îndreptăm atenţia principală. Pe frontul de vest, să rezistăm cu îndîrjire pe Vîsokaia. În măsura puterilor şi posibilităţilor lui, Vladimir Grigorievici va ajuta şi sectoarele vecine, încheie Kondratenko, rezumînd situaţia. Dar cu muniţia cum stăm, Vasili Feodorovici ?

— Muniţie avem în cantitate suficientă ca să putem respinge două ofensive. Pentru tunurile de calibru mic, avem din belşug ; în schimb, în ceea ce priveşte calibrele mari se resimte o lipsă acută. O scoatem oarecum la capăt, cu ceea ce ne cedează marinarii şi, în plus, turnăm şi noi zilnic cîte şaizeci de obuze de fontă de 6 ţoli, raportă Belîi.

— Dar cu subzistenţele cum stăm ? întrebă Irman.

— Intendantul fortăreței susține că făina, pesmeții, crupele, ceaiul, ne mai ajung pentru două luni de zile ; carne avem numai de cal, și chiar carne de cal, s-a hotărît să se dea numai de două ori pe săptămînă, cîte patru sute de grame de om, iar restul zilelor să se gătească ciumiză, și la prînz și seara. Concret, vom rezista pînă la mijlocul lunii februarie, răspunse Naumenko.

— Din nefericire, însă, spitalele stau prost, urmă Kondratenko. Avem treisprezece mii de bolnavi și răniți — a treia parte din garnizoană. Numărul celor ce se însănătoșesc este tot mai mic ; scorbutul doboară din ce în ce mai mulți oameni. Și pe deasupra Subbotin a făcut una și mai bună : a ordonat ca la toate spitalele bolnavii să fie internați laolaltă cu răniții. Rezultatul : epidemia se propagă, iar mortalitatea e foarte ridicată. Am vorbit cu Stessel ; el însă ori nu pricepe cît de criminală e dispoziția lui Subbotin, ori se face că nu pricepe, căci nu vrea să intervină. I-am scris lui Balașov amănunțit : poate că acesta va izbuti să-l convingă pe generalul-aghiotant, să anuleze acea dispoziție răufăcătoare.

— Și acum, în sfîrșit, dragă Roman Isidorovici, am vrea să știm ceva mai mult în ceea ce privește starea sănătății dumneavoastră, spuse Belîi.

— N-am nimic : o ușoară pleurezie la plămînul drept ; peste o zi-două, totul va trece, răspunse vrînd-nevrînd generalul.

— Ba este o pleurezie serioasă, după cum afirmă medicii, dar, mai ales, aveți scorbut și tocmai el împiedică vindecarea grabnică a pleureziei, completă Naumenko.

— Ne vom strădui să-l vindecăm de scorbut, cît se poate de repede. Grija asta o vor avea soția mea și amiralii care v-au și pus, Roman Isidorovici, în subzistența lor, anunță Belîi.

— Întrucît aceasta e o dispoziție ilegală, iar scorbutul meu nu există decît în închipuirea medicilor, nu sînt de acord cîtuși de puțin cu această măsură a marinarilor, declară Kondratenko.

— De la un berbec rîios și un smoc de lînă-i de folos. De la amiralii noștri nu avem nici un folos. La Sevastopol comandanții flotei erau sufletul apărării, pe cînd la Arthur, amiralii sînt ca niște musafiri — nici nu ies din bîrlogurile lor, observă Irman cu dispreț.

— Matrozii și ofițerii tineri au dat dovezi de vitejie neînfricată, dar amiralii sînt niște lași, niște intriganți, îi ține isonul Semionov.

De îndată ce consfătuirea luă sfîrșit, Belîi și Zvonariov își luară rămas bun.

— O să trecem puțin și pe la Stessel ; poate că are ceva noutăți, spuse generalul, strîngînd mîna lui Kondratenko.

În clipa aceea, sună telefonul. Kondratenko luă receptorul şi ascultă.

— Voi ordona imediat să se trimită două companii de marinari din detaşamentul de debarcare spre comandamentul dumneavoastră, dar să nu intre în acţiune decît în caz de extremă nevoie şi, în general, să-i folosiţi cu cît mai multă băgare de seamă, dispuse generalul. Japonezii asaltează fortul 2; au şi ajuns de două ori la parapete. Frolov cere întăriri; Gorbatovski nu mai are de loc rezerve proprii. Le trimit marinarii de la arsenal, din rezerva generală, explică el. Serghei Vladimirovici, va trebui să te duci chiar astăzi la fortul 2.

— Am înţeles! Sînt gata să plec deîndată.

— Nu e cazul să te duci chiar acum. Atîta timp, cît japonezii atacă, n-ai ce face acolo, dar cînd se vor astîmpăra, să iei măsuri pentru lansarea de mine sferice.

— Mai întîi să stăm de vorbă cu Stessel, să ne informăm asupra situaţiei, adăugă Belîi, după care plecă pe jos împreună cu Zvonariov spre Stessel.

Viscolul bîntuia cu furie. Ninsoarea se învolbura aprig, luînd vederea, strecurîndu-se pe sub guler şi în mînecile mantalei. Prin pîcla nopţii, canonada fulgera fără întrerupere...

Snopul de lumină al unui proiector răzbea anevoie prin viforniţă; şerpii de foc ai rachetelor ţîşneau unul după altul spre cer. Cînd şi cînd puşti şi mitraliere răpăiau cu înverşunare. Părea că clocoteşte un cazan uriaş. Mai mulţi călăreţi trecură în galop spre sectorul atacat, urmaţi în pas alergător de cîteva unităţi de marinari. După ei trecură huruind în goană tunuri de cîmp pe lîngă care galopau gradaţii şi servanţii de la chesoane, cu făclii aprinse în mîini.

Belîi şi Zvonariov ajunseră aproape în fugă la casa lui Stessel şi intrară repede în antecameră. Acolo, la lumina slabă a unei lămpi cu petrol, Stessel trimitea în toate părţile cazaci, agenţi de legătură. Generalul dădea ordine cu glas tăios, răstit: să se afle, să se lămurească; să se stabilească. Tot acolo, la o masă de scris, încovoiat de tot, Reis îşi nota ordinele în carnetul de campanie.

— Ce este? Ce se petrece pe poziţii? întrebă Stessel, repezindu-se la noii sosiţi.

— Şi noi am venit să aflăm care e situaţia, răspunse Belîi.

— Nu ştiu nimic. I-am telefonat lui Kondratenko, dar el este încă bolnav.

— Anatoli Mihailovici, trăsura mea aşteaptă la scară; haideţi la postul de comandă al lui Gorbatovski, propuse Belîi.

— M-mda-a... nu ştiu, zău... mormăi încurcat generalul.

— Ce, ce e ? Vasili Feodorovici, unde vrei să-l iei pe Anatoli ? Nu-l las, n-are să plece nicăieri ! Aici e statul lui major, deci, aici e locul lui ! se răsti Vera Alexeevna, năpustindu-se ca un uliu asupra lui Belîi. Să meargă zănaticul de Smirnov, Viktor Alexandrovici, dumneata şi, în sfîrşit, Vladimir Nikolaevici, adăugă generăleasa, arătînd din cap spre Nikitin.

— Să trag o duşcă de coniac şi sînt gata să merg şi la dracu-n praznic, nu numai la postul de comandă al lui Gorbatovski, consimţi Nikitin.

— De Viktor Alexandrovici am nevoie aici la comandament. Smirnov nu trebuie lăsat nici măcar să se apropie, căci va încurca totul. Deci, rămîn numai Vasili Feodorovici şi Vladimir Nikolaevici; vă rog să vă duceţi la comandamentul frontului de est, decise în sfîrşit, Stessel.

— Întoarceţi-vă cît mai repede ; vă aştept cu ceaiul, le spuse generăleasa celor ce plecau.

Canonada continua cu aceeaşi intensitate. Nikitin care, înainte de-a pleca, trăsese zdravăn la măsea, fredona mereu şansonete decoltate şi povestea cele din urmă noutăţi pe care le auzise de la Stessel.

— Pe Alexeev l-au măturat, turuia el. Acum o să le arătăm noi marinarilor ! O să-i expediem curînd în larg pe toţi !

— Asta ar slăbi apărarea fortăreţei. Şi apoi escadra noastră e prea slabă, pentru a putea să-i înfrunte pe japonezi, obiectă Belîi.

— Nu contează navele, ci marinarii. La japonezi, e Togo, la noi — *Nikogo*, [1] făcu el un calambur şi începu să rîdă în hohote. Dacă m-ar pune pe mine mai mare peste amirali... Pe cuvîntul meu : aş ieşi imediat în larg şi i-aş bate măr pe maimuţoii ăştia de japonezi...

La Comandamentul frontului de Est erau adunaţi, spre mirarea lor, Kondratenko, Raşevski, Naumenko şi Şevţov. Obrajii lui Roman Isidorovici erau învăpăiaţi de febră ; sorbea încet ceai cu vin negru. Aplecat asupra mesei, Gorbatovski îi explica situaţia din sectorul atacat, arătînd cu degetul pe harta întinsă pe masă. Ciupindu-şi înciudat barbişonul, Stepanov îl corecta mai la fiece pas pe generalul care o încurca mereu, ceea ce îl enerva vizibil pe Kondratenko.

— Lasă-l mai bine pe şeful dumitale de stat-major să explice, îl întrerupse el, în sfîrşit, pe Gorbatovski.

Căpitanul raportă totul, în cîteva cuvinte :

— Cum comunicaţi în prezent cu fortul 2 ? întrebă Kondratenko.

[1] Nimeni (l. rusă) (n.t.).

— Telefonul nu mai funcţionează de mult, iar agenţi de legătură nu mai avem în număr suficient.

— Cînd s-a primit cel din urmă raport ?

— La opt şi treizeci seara, răspunse Stepanov, prezentînd nota informativă a lui Frolov, comandantul fortului.

— Cu alte cuvinte, de aproape un ceas, dumneata nu mai ştii nimic despre situaţia din sectorul atacat ! exclamă generalul. Să se trimită imediat într-acolo agenţi de legătură, şi nu unul, ci doi, spre mai mare siguranţă. Poate s-o întoarce măcar unul.

— Sînt răspîndiţi cu toţii, raportă Stepanov.

— Ei, atunci nu mai rămîne decît să mă duc eu însumi, spuse Kondratenko şi ridicîndu-se, dădu să iasă din adăpost.

Toţi cei de faţă protestară într-un glas împotriva acestei intenţii. Şevţov, Raşevski, Stepanov şi Zvonariov se oferiră pe întrecute să plece în sectorul primejdios.

— Serghei Vladimirovici, va trebui să te trimit pe dumneata, spuse Kondratenko, adresîndu-se lui Zvonariov. Eşti cel mai tînăr dintre toţi. Du-te la fortul 2, vezi amănunţit ce se petrece acolo şi întoarce-te cît mai repede. Te aşteptăm pînă la zece şi jumătate ; dacă n-ai venit pînă la ora aceea, vom socoti c-ai pierit şi vom trimite pe altcineva. Ei, du-te cu dumnezeu ! şi generalul strînse cu tărie mîna praporşcikului.

Afară viscolul se învîrtejea cu aceeaşi furie. Vuietul vîntului se contopea cu ţiuitul gloanţelor şi cu vîjîitul şrapnelelor. Cunoscînd bine drumul, Zvonariov ajunse în goană la şanţul de comunicaţie care ducea spre fort. Acolo se opri să mai răsufle. Două obuze explodară aproape de tot, împroşcîndu-l cu pămînt şi cu zăpadă. Deodată îl cuprinse spaima. Era singur, în beznă şi-n volbura de ninsoare, sub ploaia de gloanţe şi de obuze. Dacă se întîmpla să să fie rănit, fie cît de uşor, ar fi fost greu să aştepte vreun ajutor înainte de a se lumina de ziuă.

„Şi cu Varia nu m-am împăcat !“ îşi zise el pe neaşteptate.

Pînă la fort, mai era cel mult o jumătate de verstă. Se şi auzeau limpede detunăturile grenadelor, strigăte de *ura* şi *banzai*. Luminile proiectoarelor ruseşti şi japoneze rămăseseră îndreptate asupra fortului şi a drumurilor care duceau spre el, îmbrăcînd totul într-o lumină tulbure, şovăielnică.

Pitulat după valul de pămînt, praporşcikul se căznea să deslu-şească ce se petrece pe cîmpul de luptă ; din cînd în cînd i se părea că zăreşte şirurile întunecate ale coloanelor atacatoare, dar, totul pierea numaidecît în vîrtejul viforniţei. Curînd văzu doi tiraliori răniţi care, sprijinindu-se unul pe altul, veneau încet dinspre fort.

— Ce se petrece în fort, fraţilor ? îi întrebă praporşcikul.

Unul dintre ei începu să povestească sfătos :

— La început a fost jale mare. Mutră-strîmbă răzbise pînă înăuntru şi era gata să ajungă la cazarmă, cînd au sosit deodată drăguţii de marinari — să le dea dumnezeu sănătate — ei, şi l-au ardeiat straşnic pe japonez ! Acu gălbejitu' s-a pitit colo, în şanţ şi doar zvîrle cu granate în noi — de, a cam rămas cu buza umflată. Dă să aprind şi eu o ţigară, leatule. Ce, vii de la comandament, după ştiri ? Cînd ajungi la pod, ascunde-te bine că bat mitralierele asupra lui, din două părţi — nici nu poţi să pricepi cum şi de unde !

Zvonariov mulţumi ostaşilor şi o porni spre fort. Lîngă pod, o grenadă căzu alături de el şi începu să se rotească pe loc sîsîind.

„Mi-a sunat ceasul !“ îl săgetă un gînd ; în aceeaşi clipă, apucă instinctiv grenada şi o zvîrli din răsputeri. Înainte de a cădea jos, ea explodă tunător în aer, asurzindu-l. Praporşcikul o luă la goană peste pod.

Pe porucikul Frolov, comandantul fortului, îl zări la intrarea poternei care ducea spre galeria contraescarpei. Tot acolo se aflau micimanul Vasea Vitgheft, care sosise cu matrozii, şi porucikul de artilerie Iuniţki. Înspăimîntător de palid, acesta bîiguia ceva în timp ce Frolov vîntura mîna spre el de parc-ar fi alungat o muscă.

— Intră în cazemată, bea puţină votcă şi nu mai stîrni panică printre oameni, îi spunea Frolov autoritar. Salutare ! rosti el strîngînd mîna lui Zvonariov. Cu ajutorul vitejilor domnului Vitgheft i-am dat peste cap pe maimuţoi, ba i-am şi alungat în fundul şanţului caponierei. Acum, de necaz ne împroaşcă cu grenade.

Zvonariov îi explică scopul în care venise.

— Roman Isidorovici nu trebuia să-şi facă atîta grijă. Atîta timp cît trăieşte porucikul Frolov şi numai unul dintre cei o sută douăzeci de voinici ai lui, stîrpiturile galbene au să vadă fortul acesta cînd şi-or vedea ceafa ! Hai în cazemată, să bem un păhărel de votcă — vezi că strînge rău frigul, îl invită el pe praporşcik.

— Nu prea obişnuiesc să beau, refuză praporşcikul.

— Ei, nici eu nu obişnuiesc decît în împrejurări speciale, şi atunci foarte puţin ; cu prilejul victoriei de azi o să beau însă şi o să-mi cinstesc şi tiraliorii ! Din păcate, o să lipsească la apel vreo duzină-două, oftă el, şi sînt nişte băieţi... unul şi unul ! Cînd am sosit aici, mi s-a spus că nu-s ostaşi, ci nişte zurbagii. Comandantul companiei îi stîlcea în bătăi, felvebelul şi gradatul le rupeau dinţii, le mutau din loc nasurile şi fălcile. Soldaţii erau scoşi în pumni la contraatac, la posturile de pîndă. Acum nu mai există aşa ceva. În toate misiunile primejdioase se duc numai voluntari. Şi, închipuie-ţi, niciodată nu ducem lipsă de ei.

Zvonariov îl asculta cu interes pe tînărul acela vesel şi energic, care înfrunta neînfricat moartea în fiece clipă. Uşor rănit la mîna stîngă, Vitgheft dădea uşor din cap, ca pentru a întări cele spuse de porucik. În schimb, Iuniţki asculta posomorît.

— Gheorghi Petrovici, ce ar fi să te duci să vezi cum şi-au instalat piesele tunarii dumitale ? se adresă Frolov acestuia.

Porucikul se îndreptă mohorît şi dispăru în gangul care ducea spre incinta fortului.

— O comoară, nu alta ! Ce pleaşcă pe capul meu ! spuse Frolov, arătînd din cap în urma lui. Laş, fanfaron şi, pe deasupra, îşi urăşte şi-şi dispreţuieşte ostaşii, ba nici nu-i socoate oameni. Şi ce plin de el este ! „Neamul meu e de viţă veche ; dacă n-am fi scăpătaţi, m-aş afla în Garda-călare“, spuse Frolov, imitînd ironic tonul îngîmfat al filfizonului.

Cei doi ofiţeri intrară în cazemată. Politeţea îl obligă pe Zvonariov să bea aproape un sfert de pahar de votcă şi să mănînce o bucată de carne de cal bătrîn, tare ca guma.

— Cu începere de mîine, vin să lucrez la dumneavoastră, împreună cu o companie de tunari şi de matrozi mineri, anunţă el.

— Minunat ! Împreună cu dumneata şi cu micimanul o să le arătăm noi japonezilor ! Am să-ţi dau o scrisoare, direct către generalul dumitale : să-l ia cît mai repede pe Iuniţki de aici.

După ce cercetă amănunţit fortul, Zvonariov se întoarse, într-o acalmie relativă, la comandament, unde era aşteptat cu multă nerăbdare. Kondratenko ascultă raportul şi-i mulţumi. După aceea, împreună cu Belîi şi cu praporşcikul plecă cu trăsura spre Stessel, pentru a-l informa asupra situaţiei. Nikitin pornise înaintea lor, tot într-acolo.

Vera Alexeevna îşi întîmpină musafirii în antecameră şi-i pofti îndată în sufragerie, unde era pusă masa pentru cină. După gerul muşcător de afară şi după şfichiuiala vîntului, masa era deosebit de ispititoare. Chiar şi Kondratenko uită de boală şi se învioră.

Scoţîndu-şi mantalele groase, se apropiară cu toţii de Nikitin care oficia la bufetul cu băuturi şi cu gustări.

— Serviţi cîte un păhăruţ de coniac, îi îmbie el, cu aerul unei gazde ospitaliere, şi după aceea gustaţi din aceşti rîşcovi marinaţi, opera Verei Alexeevna. Se topesc în gură. Poftiţi şi batog de la Ciurin, şi şvaiţer cu lacrimă de grăsime ; ce mai aşteptaţi ?

Generalii începură să ciocnească de zor şi să bea, icnind cu poftă şi înfulecînd apoi cu o nespusă plăcere gustările. Zvonariov stătea sfios de o parte. Părea că Stessel şi soţia lui nici nu-l observau, acordînd toată atenţia excelenţelor.

Dîndu-şi seama că Zvonariov se simţea stînjenit, Kondratenko, cu o căldură deosebit de accentuată, ridică păhăruţul în sănătatea „viteazului tînăr, care cu cîteva clipe mai înainte îşi riscase cu îndrăzneală viaţa pentru a stabili legătura cu fortul 2". Belîi se grăbi să i se asocieze. Nikitin, înduioşat, nu întîrzie să-l sărute cu lacrimi în ochi... Soţilor Stessel nu le mai rămînea decît să-l felicite, la rîndul lor, pe Zvonariov, pentru vitejia lui. Totuşi, Vera Alexeevna nu se putu să nu remarce, că respectul faţă de cei mai în vîrstă face parte indispensabilă din educaţia celor tineri.

După gustări, urmă o cină aleasă şi îmbelşugată. Hămesit de foame, Zvonariov aprecie după cum se cuvenea arta culinară a Verei Alexeevna. Uşor îngreunat şi ameţit după vinul băut şi masa copioasă, începu să-i observe pe cei dimprejur.

Conversau animaţi. Parcă nici n-ar fi fost asediu, război, foamete, scorbut, tifos şi zeci de mii de răniţi care sufereau în spitale. Prin uşile bine închise, se auzea slab de tot bubuitul surd al canonadei.

— Vasili Feodorovici, ai auzit, cum s-au distins azi cufundarii, prietenii dumitale ? întrebă Stessel. Grigorovici a fost înştiinţat de acum o lună că la data de... adică astăzi, un vapor cu muniţii şi cu alimente va încerca să forţeze blocada maritimă. Ei, azi spre amiază, a şi apărut în dreptul băii Golubinaia. Tunarii tăi habar n-aveau de aceasta şi cînd vaporul a început să semnalizeze, au deschis focul asupra lui, crezînd că semnalizează japonezilor. Vasul s-a îndepărtat de coastă ; în aceeaşi clipă un torpilor japonez s-a apropiat în viteză de el şi l-a capturat sub ochii noştri ! Cufundarii şi-au făcut apariţia mult mai tîrziu. Dusu-s-au obuzele noastre — şi erau cîteva mii de bucăţi — plus o sută de mii de puduri de alimente.

— Anatoli Mihailovici, arestează-i imediat pe toţi amiralii, şi spînzură-i ca pe nişte trădători ! propuse Nikitin, sărind în sus. Dacă n-ai s-o faci, să ştii că am să-i împuşc cu mîna mea.

— Povestea asta este atît de puţin verosimilă încît mă face să mă îndoiesc de autenticitatea ei ! exclamă Belîi. Marinarii nici n-au pomenit de aşa ceva.

— Am primit de la Romanovski un raport amănunţit în această privinţă, confirmă Reis.

— I-am întrebat pe amirali, continuă Stessel. Închipuiţi-vă ! Au avut neobrăzarea de a da toată vina pe artilerişti ! Cică vaporul trebuia să vină seara, că nimeni nu se aştepta să sosească ziua, că fortăreaţa ar fi trebuit de mult să adopte codul de semnalizare al marinei.

— În orice caz, dacă era un secret, aveau datoria să-l prevină din timp cel puţin pe Vasili Feodorovici, interveni Vera Alexeevna. *Anatole*, acum ai putea să-i somezi să cedeze fortăreţei o parte din proviziile lor.

— De bună voie n-au să dea nimic ; iar dacă recurgi la forţă, înseamnă că dezlănţui un război civil în Arthur, răspunse Stessel.

— Ce mai tura-vura, ne-au scăpat de sub nas obuzele şi alimentele care ne-ar fi ajutat să rezistăm cel puţin o lună în plus, dacă nu şi mai mult, spuse Kondratenko, posomorît.

— La urma urmei, cu atît mai bine ! Vom trage toate obuzele, vom termina proviziile şi o dată cu ele, se va isprăvi şi cu războiul, răspunse generăleasa cu vioiciune.

— Vera Alexeevna, judecînd după masa copioasă de astăzi, proviziile dumneavoastră personale sînt încă atît de îmbelşugate, încît vor mai ajunge mult timp, obiectă Kondratenko zîmbind. Anatoli Mihailovici, aţi revocat dispoziţia lui Subbotin, în ceea ce priveşte internarea contagioşilor la un loc cu răniţii ? îl întrebă el pe Stessel.

— Am hotărît să vorbesc mai întîi cu Balaşov. Fok susţine că nu există nici o primejdie, zice că trîntorii de medici nu vor să-şi bată capul cu bolnavii.

— Un asemenea fel de a judeca e aproape o crimă. Trebuie să se pună capăt cît mai repede acestei măsuri greşite luate de Subbotin, stărui Kondratenko.

— Rămîne de văzut, dacă e o greşeală ! De vreme ce Fok insistă, nu miroase a bine — înseamnă că la mijloc e mai mult decît o simplă greşeală ! îşi dădu pe neaşteptate cu părerea Nikitin, care între timp trăsese zdravăn la măsea coniac şi votcă.

— Vladimir Nikolaevici, ai băut peste măsură, de aceea îndrugi absurdităţi ! zise Stessel, strunindu-şi prietenul.

— E vremea să plecăm, spuse Belîi ridicîndu-se. Orele sînt înaintate.

Îşi luară cu toţii rămas bun de la amfitrioni. Kondratenko şi Naumenko plecară spre casă pe jos. Zvonariov propuse lui Belîi să treacă pe la spitalul unificat s-o ia pe Varia :

— Poate că e liberă şi îi e frică să plece acasă pe jos, prin beznă şi pe un asemenea viscol.

Generalul bombăni ceva, dar, în cele din urmă se declară de acord. Varia era ocupată în sala de operaţii şi se ivi abia peste cîteva minute. Îi spuse, gravă, tatălui ei că tocmai participase la o operaţie grea.

— Şi, bineînţeles, pacientul a murit pe masa de operaţii ! observă Zvonariov cu un zîmbet.

În loc de răspuns, Varia îl săgetă cu o privire rece ca de gheaţă şi-l pofti să nu se amestece în convorbirea dintre ea şi tatăl ei.

— Ei, Varvara, lasă prostiile ! Mai întîi, dă-i bună seara lui Serghei Vladimirovici, o dăscăli Belîi.

— A, Serghei Vladimirovici ? Vă rog să mă iertaţi ! rosti fata făcînd în bătaie de joc o plecăciune adîncă şi privindu-l pe praporşcik cu aceeaşi expresie dispreţuitoare.

— Nu termini cu prostiile ? o struni Belîi enervat. Hai, îmbracă-te. Să mergem acasă.

— Dar sînt ocupată, tăticule ! Mai am încă o operaţie.

— Ia te uită ! Grozav chirurg ! Se face operaţia şi fără tine ; ia-ţi haina, hai, fuga marş !

De ciudă, Varia se aprinse în obraz, dar nu îndrăzni să mai zică ceva. Cînd se urcară în trăsură, generalul o sili, cu toate protestele ei, să se aşeze între el şi Zvonariov. Tot drumul, ea căuta să se atingă cît mai puţin de praporşcik, dar, ca un făcut, trăsura dădea mereu prin hîrtoape, iar Varia era nevoită mai în fiece clipă să se sprijine de tînăr.

Profitînd de faptul că sub coşul trăsurii era destul de întuneric, Zvonariov îndrăzni să atingă de mai multe ori cu buzele ba urechea mică, trandafirie, ba ceafa, ba chiar obrazul fetei, îmbujorat de ger. De fiecare dată, Varia se trăgea violent la o parte, şi în cele din urmă, exasperată, i se plînse tatălui ei :

— Tăticule, spune-i să nu mai îndrăznească să mă atingă !

— Nu-ţi oferi mutrişoara, şi nimeni n-o să pupe o viespe ca tine, răspunse Belîi impasibil, cufundîndu-şi mai adînc obrazul în gulerul de blană al mantalei.

Nici nu se opri bine trăsura la scara casei lui Belîi, şi Varia, tremurînd toată de furie, sări cea dintîi jos şi dispăru în casă. Zvonariov ajută generalului să coboare şi intră împreună cu el în vestibul.

Deşi era aproape de miezul nopţii, Maria Fominişna îşi aştepta soţul cu ceaiul pregătit. Ca să n-o mîhnească, Zvonariov şi Belîi băură cîte un pahar, iar Varia începu să mănînce cu lăcomie din toate, ca după un post lung.

— S-ar putea crede, că la voi, la spital, nici nu vă dă să mîncaţi, îi spuse maică-sa.

— Mămico, dar azi n-am luat masa, am fost tot timpul ocupată. Ştii bine, acum sînt soră în sala de operaţii şi trebuie să fiu mereu acolo.

— Sper că nu te lasă să operezi chiar tu ? întrebă Maria Fominişna îngrijorată.

— Aş, cum să-i dea voie unei fetişcane zănatice ca ea ! o întrerupse Belîi. Adineaori mi s-a plîns de Serghei Vladimirovici...

— Tată, te rog să nu deschizi discuţia de faţă cu dumnealui ! Mai pe urmă, am să povestesc eu mamei totul ! De enervată ce era, fata sări de pe locul ei şi se aprinse în obraji ca para focului.

— Zău că nu-i adevărat ! protestă Zvonariov.

Privind spre tînăra pereche, cei doi bătrîni începură să rîdă cu poftă.

— Nici nu e nevoie să-mi dai raportul, Serghei Vladimirovici ! Îmi închipui eu cam ce a fost ! spuse în cele din urmă Maria Fominişna.

— Ba de loc, mămico, nu-ţi închipui de loc ! stăruia Varia.

— Bine, bine, doar am fost şi eu odată tînără ! Să-i faci lui Serghei Vladimirovici patul în cabinet, hotărî Maria Fominişna, după ce băură ceaiul.

Zvonariov se ridică de la masă o dată cu Varia şi dădu s-o urmeze, dar fata îi aruncă o privire atît de ucigătoare, încît el se lăsă păgubaş. Mai rămase puţin cu Belîi, în sufragerie, apoi se îndreptă spre cabinet. Acolo, privi prin uşa întredeschisă. Făcînd mişcări violente, mînioase, fata aşternea cearşaful pe canapea şi arunca pernele la întîmplare, izbindu-le cu pumnii.

— Varia, s-ar putea crede că ai dori să-mi tragi şi mie o bătaie, spuse praporşcikul, intrînd în cabinet.

— Cu începere de azi, nu mai sînt pentru dumneavoastră Varia, ci Varvara Vasilievna, sau mai bine — nimeni ! Nu doresc să mai am nimic comun cu dumneavoastră, domnule Zvonariov, după obrăzniciile şi mojiciile de care aţi dat dovadă în trăsură.

— Ei, dacă sînt de vină numai fiindcă nu te-am sărutat mai cu foc, sînt gata să-mi repar pe loc greşeala, spuse Zvonariov zîmbind. Făcu un pas şi încercă s-o îmbrăţişeze. În aceeaşi clipă îşi simţi obrazul ars de o palmă. Praporşcikul tresări şi închise ochii uluit, iar cînd îi deschise din nou, Varia zbura triumfătoare din odaie.

După ce se răfui astfel cu Zvonariov, Varia le ură, drăgăstoasă, părinţilor săi noapte bună, apoi se culcă şi ea. Cu toată oboseala pe care o simţea după truda zilei, nu putu să adoarmă multă vreme. Retrăia toate necazurile pe care le îndurase în cursul zilei din pricina lui Zvonariov. Era vinovat şi de observaţia pe care i-o făcuse tatăl ei la spital, şi de glumele părinţilor, lăsînd la o parte neobrăzatele lui sărutări din trăsură, ca şi încercarea de a o îmbrăţişa în cabinet. Pe scurt, praporşcikul era în totul vinovat faţă de ea şi-şi meritase pe deplin pedeapsa pe care i-o dăduse. Totuşi Varia nu era mulţumită de sine. În adîncul sufletului îşi mărturisea că săru-

tările lui Zvonariov nu-i fuseseră chiar atît de neplăcute ; că şi el, nu mai puţin decît ea, se simţise stînjenit de glumele tatălui şi ale mamei sale. Poate că nu trebuia să-l pălmuiască, mărginindu-se doar la o politeţe rece şi la un dispreţ de gheaţă. Îşi imagina în mod viu, cît de distantă ar fi părut astfel.

Poate că nici el, sărăcuţul, nu doarme de supărare, oftă Varia, şi-şi aminti ceea ce povestise tatăl ei despre primejdioasa misiune a praporşcikului la fort. Dar de ce caută el cu lumînarea asemenea misiuni ? Într-o zi are s-o păţească, ferească dumnezeu ! gîndi Varia, de astă dată, tulburată. Atunci, nu mi-aş ierta palma de astăzi !

Îşi aruncă şalul pe umeri şi se strecură tiptil spre uşa cabinetului ca să se convingă că praporşcikul nu doarme. Mare îi fu însă dezamăgirea cînd auzi de după uşă sforăiturile lui Zvonariov, care dormea dus. Aceasta era o nouă amărăciune pentru ea. Cu o mişcare hotărîtă se întoarse în patul ei, îşi vîrî capul sub pernă şi adormi pe loc.

Dimineaţa, Zvonariov n-o mai întîlni pe Varia. Fugise la spital. Praporşcikul primi de la Belîi felurite dispoziţii de serviciu, se duse la Comandamentul Artileriei, în port, iar de acolo, la statul-major al lui Kondratenko.

Ceasurile trecuseră repede. Ziua însorită îşi ceda locul amurgului rece, neguros. Arthurul se învălui în nori groşi de ceaţă.

Îl găsi pe general în pat. Avea febră. Drumul pe care-l făcuse în ajun la comandamentul lui Gorbatovski nu rămăsese fără urmări. Totuşi, Roman Isidorovici îl primi numaidecît pe praporşcik şi, după ce-i puse o serie de întrebări amănunţite asupra rezultatelor misiunii sale pe lîngă marinari, îi dădu mai multe indicaţiuni, cu privire la lansarea minei.

— Nu uita : dumneata eşti acum singurul specialist în lansarea minelor sferice. Gorski e bolnav şi nu se va restabili curînd. Deci, toată răspunderea conducerii operaţiei de lansare a minelor sferice îţi revine dumitale. În deosebi să nu-ţi expui la riscuri nici oamenii, nici viaţa dumitale, ordonă generalul.

— Excelenţa voastră trebuie să vă cruţaţi mai mult ca toţi ! Eu şi ostaşii sîntem uşor de înlocuit, pe cînd dumneavoastră, nu ! Totuşi, nu vă cruţaţi de fel. Starea sănătăţii dumneavoastră o dovedeşte.

Kondratenko începu să rîdă zgomotos.

— Pentru întîia oară mi-e dat să aud un praporşcik făcîndu-mi morală !

— Nu voiam să vă jignesc... preciză jenat Zvonariov.

— Îmi dau foarte bine seama de aceasta. Să fiu înlocuit, e un lucru uşor. Poate că trebuia făcut demult acest lucru. Apărarea fortăreţei excelează prin pasivitatea ei. Nici un atac din partea noastră în trei luni şi jumătate de asediu ! Nu e revoltător ? În primele zile ale încercuirii, puteam să străpungem cu uşurinţă dispozitivul japonezilor, să le cădem în spate, să le capturăm tunurile şi, mai ales, muniţia, pulberea şi alimentele de care avem atîta nevoie. Chiar după aceasta, se poate vedea, ce grozav comandant al apărării terestre sînt eu.

— Dumneavoastră personal n-aveţi nici o vină. Stessel, Fok şi Reis n-ar fi aprobat niciodată o asemenea acţiune. Operaţiunile ofensive ne-au fost interzise de Stessel. Fok şi Reis au împiedicat tot timpul activizarea apărării.

— Dar atunci, ce comandant sînt eu, dacă n-am fost în stare să-mi impun opiniile în faţa superiorilor ?

— Cunoscîndu-l pe Stessel şi anturajul lui, nu e greu de înţeles, că în cazul acesta, nu concesivitatea dumneavoastră e pricina acestei situaţii, ci încăpăţînarea obtuză a înalţilor comandanţi din Arthur. Mie nu prea mi-e clar rolul generalului Smirnov. În calitatea lui de comandant al fortăreţei, ar trebui să se afle în fruntea apărării Arthurului, şi nu să-i cedeze locul lui Stessel. Generalul-aghiotant este comandant *de facto*, iar Smirnov comandant fără comandă.

— Tot un drac ! Dacă Smirnov ar comanda efectiv fortăreaţa, am asista la situaţii şi mai „originale“ decît cele de astăzi. Smirnov ţine să prevadă posibilul şi imposibilul şi nu poate să priceapă adevărul simplu că e cu neputinţă să prevezi totul şi, prin urmare, trebuie să laşi o oarecare iniţiativă şi ofiţerilor subalterni. Nu ; n-aş vrea să-l văd pe Smirnov comandant efectiv al Arthurului. N-are vederi largi, necesare pentru aceasta, încheie Kondratenko îngîndurat.

— Majoritatea zdrobitoare a garnizoanei Arthurului este de părere că excelenţa-voastră sînteţi cel mai indicat pentru postul de comandant al Arthurului.

— Mărimile din Piter şi din Manciuria preferă să fie de altă părere ; ba chiar şi aici, anumite persoane cu multă greutate găsesc că sînt mai degrabă dăunător, decît folositor, spuse generalul cu amărăciune.

— Dar cine sînt, ca să mă exprim mai delicat, proştii aceştia ?

— Poftim, citeşte. Kondratenko îi întinse una dintre hîrtiile de pe masă.

Era un memoriu al lui Fok, bătut la maşină, intitulat : „Cîteva consideraţiuni referitoare la apărarea Arthurului“, adresat lui

Stessel, tuturor generalilor şi comandanţilor de mari unităţi. Deasupra scria : „Confidenţial“. Praporşcikul avusese prilejul să cunoască produsele literare ale lui Fok şi-şi dădu imediat seama că avea de a face cu un nou pamflet îndreptat împotriva lui Kondratenko.

— Face să-mi pierd timpul cu aceste absurdităţi ? îl întrebă el pe general.

— Deşi e „confidenţial“, îl citesc toţi furierii, inclusiv cei de la companii, care, bineînţeles, îi informează pe ostaşi asupra cuprinsului său. Asta-i, ca să zicem aşa, literatura „stil Arthur“ adresată mulţimii. Oricum, tot va trebui să iei cunoştinţă de ea.

Zvonariov începu să citească :

— „Am arătat în repetate rînduri că sporirea excesivă a efectivului de tiraliori şi de matrozi în tranşeele înaintate duce numai la pierderi inutile de oameni, fără nici o justificare. Dar generalul Kondratenko, care se socoteşte cel mai deştept om din Arthur, bineînţeles, nu va fi dispus să se coboare pînă la aceste consideraţiuni. Cu aerul savant al atotştiutorului, el va continua şi în viitor să verse în torente sîngele ostaşilor, ferm convins că asta îi va aduce glorie, avansări şi decoraţii“.

— Cum admite Stessel răspîndirea unor astfel de calomnii ? izbucni Zvonariov. Astă nu este numai subminarea prestigiului dumneavoastră în faţa soldaţilor şi matrozilor, ci asmuţirea lor directă împotriva dumneavoastră !

— „Nu demult, un general cu mustăţi grozave, cunoscut în tot Arthurul, ar fi afirmat pe faţă că-l interesează mai mult situaţia precară a muniţiilor, decît viaţa oamenilor. Că, după părerea lui, în fortăreaţă există prea multă trupă, faţă de proviziile disponibile. Deci, pieirea a o mie-două de oameni n-ar putea decît să uşureze situaţia fortăreţei. Mai e oare necesar să adaug că el nu doreşte cîtuşi de puţin să se afle în numărul acestor două mii ?“ Ce calomnie strigătoare la cer circulă pe seama lui Vasili Feodorovici !

— Ei, calomnia asta, cel puţin, nu-i menţionează numele. Şi apoi, orice s-ar spune, el e rudă cu Stessel, nu ca noi, plebei.

— Roman Isidorovici, dacă nu sînt indiscret, ce aveţi de gînd să întreprindeţi în legătură cu această ispravă neobrăzată şi lipsită de tact a lui Fok ?

— Am înaintat un raport pentru eliberarea mea din postul de comandant al apărării terestre şi, precum era de aşteptat, raportul mi-a fost respins. Sînt sfătuit să nu dau atenţie poznelor lui Fok, care a fost rănit la cap, încă în războiul cu Turcia, şi nu e tocmai normal. N-am insistat de teamă că o dată plecat să nu cadă totul tocmai pe mîna lui Fok ; atunci, zilele Arthurului ar fi numărate.

Nu, n-am de gînd să dau înapoi nici un pas ! spuse Kondratenko cu fermitate.

— Roman Isidorovici, dar dacă vi s-ar oferi comanda supremă a fortăreţei Arthur, aţi accepta-o ?

— Ce ar face atunci Stessel şi Smirnov ?

— I-am aresta.

— Cine i-ar aresta ?

— Noi, partizanii dumneavoastră.

— V-aş aresta şi eu imediat pe voi şi aş da drumul lui Stessel şi lui Smirnov, ca să-şi ia din nou în primire funcţiunile cu care sînt însărcinaţi, răspunse Kondratenko zîmbind. Nu ; sînt împotriva oricărei acţiuni ilegale. Chiar aşa să le spui tuturor „partizanilor mei", cum te exprimi dumneata.

Praporşcikul oftă, dezamăgit. Peste puţin, sosi Naumenko. Profitînd de aceasta, Zvonariov salută şi plecă.

La spitalul unificat, fu nevoit să-şi piardă mult timp în sala de aşteptare, pînă cînd Varia apăru în sfîrşit. Zărindu-l, ea se încruntă şi-l întrebă rece cu ce-i poate fi de folos.

— Înainte de toate, cred, că ar trebui să-mi ceri scuze pentru grosolănia dumitale de aseară, răspunse Zvonariov imitîndu-i dinadins tonul.

Fără a răspunde ceva, fata se întoarse şi se îndreptă spre uşă. Praporşcikul abia avu timp s-o apuce de mînă :

— Stop, stop, stop ! Încă n-am terminat. Ca orice fată bine crescută, eşti datoare să asculţi pînă la sfîrşit cînd îţi vorbeşte cineva mai în vîrstă, spuse el.

— Jos mîinile, sau te trezeşti cu încă o palmă, îl repezi Varia, încercînd să scape.

— Gura ! vorba lui Boreiko. Zvonariov îi strînse şi mai zdravăn mîna. Kondratenko a trimis pentru bolnavii dumitale de scorbut carne proaspătă şi legume. Fii bună şi ia-le în primire, adăugă el, întinzîndu-i un pachet mare.

— Nu mai sînt şefă de salon. Dă-mi drumul, mă doare, spuse ea încetişor.

— Nu mai tragi palme ? întrebă Zvonariov, de data asta vesel.

— Nu vreau să-mi murdăresc mîinile de... de obrazul dumitale nesuferit, răspunse fata, bîlbîindu-se de emoţie.

— Ei, aşa da ! acceptă praporşcikul, dîndu-i drumul. Acum sîntem chit. Am să te sărut încă o dată...

Varia sforăi, ca o pisică, şi dintr-un salt fu dincolo de uşă.

— Să nu mai îndrăzneşti niciodată să te apropii de mine şi nici să mai vii pe aici, ori la noi acasă, om josnic ce eşti ! strigă

ea, găsind, în sfîrşit, cuvîntul cel mai ucigător şi, trîntind uşa, dispăru.

Zvonariov zîmbi. Aşa cum era Varia, aprinsă de mînie, îi plăcea mai mult ca oricînd.

La statul-major al lui Gorbatovski, îl şi aşteptau Butorin şi Fomin, cu trei mine sferice de cîte zece puduri. După ce stătu de vorbă operativ cu Stepanov şi primi de la el ultimele instrucţiuni, praporşcikul plecă împreună cu matrozii spre fortul 2.

Pe poziţii domnea o linişte relativă ; doar cînd şi cînd izbucneau împuşcături sau detunau grenade ; rareori bubuia un tun şi se auzea vîjîitul vreunui şrapnel urmat numaidecît de explozie. Pala de lumină al cîte unui proiector răzbea anevoie prin ceaţa nopţii. Două căruţe, trase de cîte o pereche de măgăruşi, se urniră, huruind, în urma lui Zvonariov şi a marinarilor.

Frolov îl aştepta cu nerăbdare pe praporşcik. Elaborase un plan amănunţit pentru curăţarea şanţurilor fortului de japonezi :

— De îndată ce minele dumitale vor exploda, micimanul Vitgheft cu matrozii lui va ataca de-a lungul şanţului lateral din stînga ; eu cu tiraliorii, de-a lungul celui din dreapta, iar porucikul Iuniţki se va năpusti din galeria contraescarpei, şi va încerca să-i scoată pe japonezi din şanţul caponierei. Dumneata vei acţiona pe parapet, avînd comanda artileriei din incinta fortului, repartiză el misiunile ofiţerilor.

— Cred că misiunea mea nu va putea fi executată. Japonezii s-au instalat în şanţul caponierei atît de temeinic, încît n-o să izbutim să-i scoatem de acolo, bîigui Iuniţki.

— În orice caz, cred c-o să poţi muri acolo, dacă va fi nevoie, îi răspunse ironic comandantul fortului.

— Şi eu cred că voi fi mai folositor viu decît mort.

— N-ai decît să crezi ce vrei, dar eşti dator să execuţi ordinul. Eşti liber ! ordonă Frolov. Viu, nu-i mai folositor decît mort, spuse el după ce Iuniţki se îndepărtă.

Punctele de pe parapet pentru lansarea minelor fuseseră alese din timp ; oamenii începuseră să aşeze jghiaburile de lemn, păstrînd cea mai desăvîrşită tăcere, umblînd atenţi ca să nu rostogolească la vale vreo pietricică, ori vreun bulgăraş de pămînt. De îndată ce lucrul acesta fu făcut, Frolov repetă pentru ultima oară instrucţiunile : exploziile minelor lansate vor constitui semnalul dezlănţuirii atacului general ; Zvonariov şi tunarii din fort aveau misiunea de a neutraliza prin focul tunurilor un eventual contraatac al japonezilor. Frolov ură succes praporşcikului şi plecă.

Minele fură aşezate pe jghiaburi cu băgare de seamă, fără zgomot. Zvonariov aprinse fitilurile, unul după altul şi comandă în şoaptă :

— Doamne-ajută, daţi-le drumul !

Cîte trei matrozi vînjoşi se opintiră în fiecare sferă, şi acestea, scîrţîind abia auzit, se urniră la vale. În clipa următoare, un văl de ceaţă deasă îi ascunse pe toţi. Nebănuind nimic japonezii erau liniştiţi. Huruind tot mai zgomotos, minele se rostogoleau repede la vale.

Una după alta bubuiră trei explozii năpraznice. Suflul fu atît de puternic, încît o avalanşă de saci cu pămînt se prăbuşi de sus, astupînd ieşirea adăpostului, al cărui acoperiş scîrţîi înfiorător.

— O, doamne Isuse, ce o mai fi şi asta ? Nu cumva ne-a aruncat în aer gălbejitu' ? strigau ostaşii, repezindu-se speriaţi să degajeze ieşirea adăpostului.

Praporşcikul alergă afară printre cei dintîi. Schijele şi bulgării de pămînt zvîrliţi de explozie se potoliseră, dar în văzduh stăruia răpăitul împuşcăturilor, detunăturile grenadelor, ţiuitul gloanţelor. Din şanţuri se auzea larma luptei corp la corp : ţipete, gemete, împuşcături ; exploziile grenadelor se contopeau într-un vuiet tot mai asurzitor care se deplasa repede spre şanţul frontal.

— Fug stîrpiturile gălbejite ! vesti Butorin. I-am luat pe neaşteptate. Au luat-o la goană de spaimă, fără să se mai uite îndărăt.

Zvonariov ar fi vrut să privească peste parapet, dar risca să fie rănit, sau chiar ucis. Luminile mai multor proiectoare japoneze se opriră asupra fortului, străduindu-se zadarnic să pătrundă prin perdeaua lăptoasă a ceţei dese. Bateriile de asediu, mute pînă în clipa aceea, deschiseră deodată un foc învălmăşit, revărsînd o ploaie de obuze peste toată suprafaţa fortului.

Peste puţin, sosi un agent de legătură de la Frolov şi raportă că toate şanţurile fuseseră curăţate de japonezi.

— Sînt pierderi mari ? întrebă Zvonariov.

— Aproape că nu sînt ; vreo doi-trei uşor răniţi. Domnul porucik a fost şi dînsul puţin lovit, dar a rămas în front ; şi domnul ofiţer de la marină a fost rănit la umăr, dar nu prea rău, nici dumnealui, raportă tiraliorul. Numai domnul porucik de artilerie n-a ieşit din caponieră, fiindcă s-a speriat grozav. Domnul comandant v-a rugat pe înălţimea voastră să vă duceţi acolo să-l ajutaţi.

Zvonariov străbătu în goană incinta fortului, peste care plouau grenadele, şi se adăposti în cazarma din dos. Acolo îl întîlni pe Frolov, voios ca întotdeauna.

— Totul a ieşit cum nu se poate mai bine. Nici nu mă aşteptam la un succes atît de rapid şi decisiv. Mai cu seamă ne-a venit în aju-

tor explozia unui depozit de piroxilină al japonezilor. Au fost uciși foarte mulți inamici. Tiraliorii au să arunce grenade prin ambrazuri ; pe dumneata te rog să-l schimbi pe Iunițki și să ataci dinspre galeria contraescarpei.

— Am înțeles ! spuse praporșcikul, salutînd, și coborî spre interiorul poternei.

Abia făcu însă cîțiva pași cînd, deodată, o rafală de mitralieră răpăi de-a lungul galeriei ; gloanțele izbeau pereții de beton țăcănind răsunător. Praporșcikul se repezi îndărăt, așteptînd încetarea tirului.

Înălțimea voastră, mitraliera trage fără răgaz de aproape un ceas. Trebuie să se aducă un tun ca s-o nimicească, propuse unul dintre tiraliori.

Dinspre caponieră detunară una după alta două grenade și mitraliera amuți.

— Au lovit-o prin ambrazură, își zise praporșcikul. Să mergem, le spuse el tiraliorilor.

În galeria contraescarpei era aproape întuneric. Doar două felinare puse în firidele ambrazurilor luminau slab hruba boltită. În fundul ei mai mulți tiraliori se pitiseră după un parapet de saci cu pămînt. Iunițki se trîntise jos nu departe de ei. Ori de cîte ori avea de dat un ordin, făcea semn cu mîna, chemînd ostașii la el. Tiraliorii se lăsau în genunchi, lîngă ofițer și primeau dispozițiile necesare. Porucikul nu ridica nici măcar capul de la pămînt și tresărea speriat la detunăturile grenadelor.

Zvonariov se apropie de el și-i transmise ordinul lui Frolov. Iunițki îl copleși de mulțumiri și, se tîrî de-a bușilea spre spatele poziției.

— N-ar strica să te ridici ! îl sfătui praporșcikul.

— Paza bună trece primejdia rea ! răspunse porucikul, îndepărtîndu-se repede în patru labe.

— Tare nevricos e dumnealui ! zise un tiralior, privind cu un zîmbet poziția caraghioasă a ofițerului. Ehei, cînd e liniște să-l vezi ce fudul se ține ! Cum nu l-ai salutat îndată — cum te-a și cîrpit peste bot !

— Ce a fost a fost ; acu' nu le mai dă mîna domnilor ofițeri să batjocorească obrazul ostașului... Gloanțele pot să lovească și din spate, adăugă veninos un alt tiralior.

— Unde sînt japonezii și cum aveți de gînd să-i alungați ? îl întrerupse Zvonariov.

— Așteptăm pînă încep ai noștri din șanț să zvîrle grenade ; atunci izbim și noi, răspunseră tiraliorii.

Hotărîrea lor nu-i plăcu lui Zvonariov.

— Înainte! ordonă el, şi cu arma în mîini, sări pe traversă. Tiraliorii îl urmară.

Asurziţi, zăpăciţi, japonezii fură dezarmaţi la iuţeală. Curînd după aceea, toată partea dreaptă a caponierei, rămasă întreagă, se afla în stăpînirea tiraliorilor.

Urmărindu-i pe japonezii care fugeau, ruşii năvăliră într-un şanţ de comunicaţii, care ducea în spatele poziţiilor inamice, dar fură întîmpinaţi cu foc de mitralieră. Se întunecase de-a binelea. În şanţul îngust, pe o mică porţiune, se încleştă o luptă la baionetă pe viaţă şi pe moarte. Luptătorii se izbeau cu patul armei, cu pumnii, se spintecau cu baioneta, se muşcau, se sugrumau... Deasupra locului încăierării stăruia o larmă cumplită din care răzbăteau cînd şi cînd gemete şi înjurături.

Deodată, înaintea lui Zvonariov răsări silueta lui Frolov.

— Am dat ordin să se aducă un tun de cîmp şi să se tragă în plin cu mitralii, spuse porucikul.

— Bine, dar în întuneric nu poţi să vezi, care-s ai noştri şi care-s inamicii.

— Las' că se descurcă ostaşii şi matrozii; chibzuiesc ei mai bine ca noi, ce şi cum.

Zvonariov trecu prin galeria contraescarpei şi prin poternă ieşind în mica incintă a fortului, unde, de-a lungul parapetelor, fuseseră amplasate tunurile de contraasalt. Acolo îl zări pe Vitgheft cu marinarii lui. Micimanul fusese rănit la amîndouă mîinile, dar rămăsese la post, continuînd să conducă acţiunile tiraliorilor şi ale matrozilor.

— Coborîţi pe braţe un tun în şanţul de la gorjă şi puneţi-l acolo în bătaie, aşa cum o să vă arate praporşcikul. Luaţi vreo duzină-două de mitralii cu încărcături. O să vă dea o mînă de ajutor matrozii şi tiraliorii.

Ostaşii puseră mîna la iuţeală pe unul din tunuri şi-l traseră spre trecerea către şanţul din dos. Zvonariov abia se ţinea după ei. În şanţul gorjei se adunară lîngă tun toţi servanţii: patru canonieri şi un gradat. Tot acolo se mai aflau vreo şase tiraliori şi matrozi, cu mitralii şi cu pachetele de pulbere în mîini.

Nici nu aduseră bine tunul la locul lui, că şi fură răniţi mai mulţi soldaţi şi matrozi. În ciuda greutăţilor, tunul fu totuşi pus în bătaie. Nu departe de el se stîrni o încăierare. Tragerea încetase aproape cu totul; se auzeau numai răcnete răzleţe, gemete şi înjurături.

— *Banza-ai!* răsună prin întuneric, undeva pe sus.

Tiraliori şi matrozi, întîi unul cîte unul, apoi în grupuri, veneau fuga înapoi şi se ascundeau în aripa caponierei rămasă întreagă. O parte din ei se retraseră în şanţ.

— Ne biruie japonezul, înălţimea voastră ! strigă speriat un tunar.

Praporşcikul vedea şi el că primejdia creştea cu fiece clipă. Garnizoana fortului se împuţina tot mai mult. În lumina şovăielnică a unui proiector, se desluşeau coloane inamice care se apropiau. Nu mai era timp de aşteptat.

— Încărcaţi ! comandă Zvonariov.

— E încărcat de mult, răspunse ochitorul.

— Foc !

Din tun ţîşni un snop de flăcări şi de mitralii care şuierară în zbor. Tunul sări înapoi, dar fu imediat tras la loc.

— Prea sus ! Le-a trecut pe deasupra capetelor, murmură ochitorul ; trebuie să ochim mai jos.

— Foc ! răcni cumplit praporşcikul văzînd baionetele japoneze sclipind la vreo douăzeci de paşi.

De astă dată, mitraliile izbiră în plin masa de oameni. Japonezii scoaseră un urlet prelung şi se opriră.

Profitînd de acea clipă de şovăială, tunul mai trase de două ori, măturînd şirurile dinainte ale atacatorilor. Încurajaţi de această izbîndă, tiraliorii şi matrozii se năpustiră din nou asupra inamicului. Zvonariov voi să mai tragă un foc, dar în aceeaşi clipă tunul explodă. Pentru a trage repede, nu se mai ştersese ţeava tunului şi în culata lui rămăseseră spărturi încă incandescente din cartuşul şrapnelului tras. În pripă, încărcătorul nu le observase şi vîrîse un nou cartuş cu pulbere care făcuse imediat explozie în tunul cu închizătorul deschis. Toţi servanţii piesei fură omorîţi. Zvonariov fu zvîrlit la o parte şi se alese cu arsuri uşoare la obraz şi la mîini. Japonezii profitară de cele cîteva clipe de confuzie şi se năpustiră din nou la atac.

Tiraliorii şi matrozii o luară la goană spre caponieră. Urmărindu-i, japonezii se revărsară valvîrtej prin şanţuri. Praporşcikul se ridică de jos şi o rupse la fugă spre şanţul lateral din stînga, oprindu-se tocmai lîngă cazarmă. Abia acolo îşi dădu seama că pierduse căciula, sabia şi binoclul. Pipăindu-şi faţa, constată cu mirare că sprîncenele, mustăţile şi bărbuţa îi dispăruseră. După ce-şi mai trase răsuflarea, intră agale în cazarmă. Lîngă uşă însă era cît pe ce să fie dat peste cap de matrozi şi de tiraliori, care sub comanda lui Vitgheft alergau grăbiţi spre şanţul lateral din dreapta.

— Cum, dumneata eşti ? exclamă micimanul apropiindu-se de praporşcik. Adineauri mi s-a raportat că ai fost rupt în bucăţi cînd

a explodat tunul şi mi s-a arătat drept dovadă căciula dumitale însîngerată. E pe masă, în cazemata ofiţerilor.

— Cum, tunul a explodat ? întrebă mirat Zvonariov. Credeam, că a căzut vreo grenadă în pachetele de pulbere de lîngă el şi că ele au sărit în aer. Am fost trîntit la pămînt şi m-am ales cu cîteva arsuri uşoare.

— Intră în cazarmă. Acolo ai să fii pansat. În primul rînd, însă, cere de la Gorbatovski întăriri urgente. Frolov a fost din nou rănit, dar nu vrea să plece din caponieră. Eu voi căuta să stăvilesc răspîndirea japonezilor prin şanţuri, iar dumneata ia provizoriu comanda tunurilor din incinta fortului, spuse micimanul.

După ce-şi pansă la iuţeală obrazul şi mîna stîngă, arsă, praporşcikul se duse la telefon. Strigînd desperaţi, ostaşii se sileau să transmită raportul asupra situaţiei din fort, dar se auzea foarte slab. Zvonariov hotărî să trimită la comandament pe agentul său de comunicaţie şi scrise un bileţel pentru Stepanov.

— Au plecat pînă acum trei oameni, dar nici unul nu s-a întors. Se pare că n-au ajuns, spuse agentul de legătură, vîrînd biletul în manşeta mantalei. O iau de-a dreptul peste şanţurile de legătură — poate am să răzbesc. Dacă izbutesc, într-un sfert de ceas sînt la comandament. Dădu hotărît din cap şi plecă.

— Neînfricat om e Olenin ăsta ! A fost rănit de trei ori şi tot îşi pune pielea la bătaie, spuse telefonistul cu admiraţie.

Zvonariov ieşi în incinta fortului. Aceasta era viu luminată de fascicolul unui proiector care se oprise drept asupra ei. Bombardarea fortului încetase cu desăvîrşire, japonezii temîndu-se să nu lovească în trupele proprii care dădeau asaltul. În dreapta şi în stînga fortului era însă angajat un duel de artilerie destul de viu între bateriile japoneze de asediu şi acelea ale fortăreţei.

Praporşcikul ascultă îngrijorat vuietul luptei. În şanţuri detunau puşti, explodau grenade, lărmuiau sute de oameni.

Situaţia aceasta nehotărîtă ţinu cam o jumătate de ceas. În sfîrşit sosi în goană un tiralior, anunţînd că veniseră rezervele : o companie de marinari şi două secţii de tiraliori cu două mitraliere. Aceste întăriri fură aruncate imediat în luptă.

Cu toată vigoarea contraatacului ruşii nu izbutiră însă să alunge inamicul din fort : japonezii rezistau cu dîrzenie în şanţ. Spre zorii zilei lupta încetă. Ofiţerii se adunară în cazemata lor. Rănit de trei ori în cursul nopţii, Frolov şedea într-o rînă pe patul lui şi, stăpînindu-şi slăbiciunea şi durerea, dădea mai departe felurite ordine. Zvonariov, pe care-l usturau arsurile îşi expuse părerea cu privire la continuarea rezistenţei în şanţuri.

Vitgheft, pe care îl durea rău umărul rănit, se plimba tăcut prin intervalul îngust dintre masă şi paturile de campanie. Locotenentul Morozov, care sosise cu întăririle, era teafăr şi nevătămat.

— Totuşi, Serghei Vladimirovici, hotărî Frolov, am să te rog să te duci la bateriile fortăreţei de unde se văd bine şanţurile în care s-au cramponat japonezii, şi să le ceri artileriştilor să deschidă focul asupra lor. Peste vreo două zile, cînd ţi se mai vindecă faţa, sper să te văd din nou aici.

Praporşcikul ieşi imediat din mult încercatul fort. Istovit după acea noapte zbuciumată, chinuit de arsuri, păşea întins, adăpostindu-se tot timpul după Zidul chinezesc şi, spre mirarea lui, se pomeni deodată lîngă bateria *B*, în loc să ajungă la Bolşoie Orlinoe Gnezdo, aşa cum intenţiona.

— Dar ce ai păţit, amice ? îl întrebă Boreiko strîngîndu-i mîna. Amazoana ta te-a zugrăvit astfel ?

Zvonariov îi povesti ceea ce se petrecuse în fort.

— Aşa ! Hai să chibzuim împreună cu ce am putea să-l ajutăm pe Frolov, răspunse porucikul.

Cei doi ofiţeri ieşiră din cazemată. Din baterie, se vedeau împrejurimile fortului, dar şanţurile nu.

— Numai de la Bolşoie Orlinoe Gnezdo ai putea să-i vezi pe japonezi, spuse Boreiko, dar acolo nu mai sînt de mult tunuri. Cea mai apropiată baterie este Maloie Orlinoe Gnezdo. De acolo trebuie să se tragă asupra japonezilor, cu ajutorul unui observator instalat pe culmea Bolşoie Gnezdo. Am să trimit îndată într-acolo un curier cu cîteva rînduri. Între timp, Melnikov o să te panseze din nou, mai acătării, că, doamne-fereşte, ar putea să te vadă Varia şi să-ţi dea paşaportul.

— Chiar şi fără asta, între noi s-a sfîrşit totul.

— Dar ce v-a apucat ?

Zvonariov tăcea încurcat.

— A, pesemne că te-ai întîlnit cu Akinfieva şi apriga amazoană a fost geloasă, nu ? ghici porucikul.

— Cam aşa ceva... adeveri praporşcikul şi-şi povesti necazurile.

— Ei, cu asta nu sînt de acord, spuse Boreiko, surprinzător de serios. O iubesc pe Varia, o sărut pe Nadia, mă gîndesc la Lola ! Asta, frate, nu e dragoste, ci aiureală curată. Alege-ţi o singură femeie şi nu te mai uita la altele ! încheie Boreiko încruntat.

Zvonariov îl privea cu mirare, văzîndu-l pe neaşteptate într-o lumină nouă, încă necunoscută. Melnikov sosi cu pansamente, întrerupîndu-le discuţia. Schimbarea pansamentului fu nespus de chinuitoare. Arsurile nu erau profunde, dar acopereau o mare parte a feţei.

— Peste o săptămînă nici nu se mai cunoaşte ! Ba o să arătaţi şi mai frumos, înălţimea voastră, îl consolă felcerul.

Doborît de oboseală, praporşcikul se culcă pe un pat de campanie şi adormi îndată. Boreiko dădu ordin să nu fie deranjat şi se duse el însuşi la Orlinoe Gnezdo, ca să organizeze tirul asupra japonezilor cuibăriţi în şanţurile fortului 2.

Capitolul VI

Zvonariov rămase mai multe zile în bateria *B*, ajutîndu-l pe Boreiko. Deşi bateria nu era prea potrivită pentru odihnă, praporşcikul n-avea chef să se ducă în oraş, iar la Zaliternaia se afla Cij, şi numai vederea acestuia îl scotea din sărite.

Praporşcikul îşi trecea vremea fabricînd grenade în cazemata de la marginea bateriei unde se amenajase un laborator în acest scop. Grenadele se confecţionau foarte uşor : tuburile proiectilelor de 37 şi 47 milimetri, trase, erau umplute cu piroxilină, li se amorsa un fitil de aprindere şi grenada era gata.

Blohin făcea pe şeful de laborator. Se ţinea după praporşcik ca o umbră, dîndu-i un mare ajutor în toate iniţiativele.

Ofiţerii mîncau la cazan împreună cu soldaţii. Mulţumită rezervelor strînse, hrana în bateriile *B* şi Zaliternaia era satisfăcătoare. Totuşi, Zvonariov ducea dorul prînzurilor Varei. Din ambiţie nu căuta să amintească Varei despre existenţa lui ; or, se părea că fata hotărîse serios s-o rupă cu el. Boreiko împărţea frăţeşte cu praporşcikul tot ce avea.

Într-o seară, Haritina îşi făcu apariţia în baterie, împreună cu Vasea : într-o manta japoneză, lungă pînă la călcîie, cu o şapcă veche de general, cu brasarda Crucii-Roşii la mînecă, băiatul arăta de-a dreptul impunător.

Nu-l recunoscuse pe Zvonariov şi-l privea pieziş, cu neîncredere.

— Noroc, Vasea ! îl salută praporşcikul.

— A, Serghei Vladimirovici, dumneavoastră sînteţi ? strigă Vasea bucuros. De cînd vă caută tanti Varia : a fost şi la comandament, şi la şcoala *Puşkin*. Vai, ce bine o să-i pară cînd o să-i spun !

— Ba să nu-i spui de loc, îl preveni Zvonariov : mîine plec de aici.

— Nu-l asculta, puiule, interveni Boreiko. Să-i spui lui tanti Varia, că eu şi Seriojenka murim de foame de cînd nu ne mai tri-

mite de mîncare. Şi chiar dacă pleacă praporşcikul, rămîn eu aici, aşa că să n-aibă grijă : înfulec totul într-o clipă.

— Dar de ce să luaţi ce-i al altuia ? Cînd plec cu sufertaşele, tanti Varia îmi spune totdeauna să nu vă dau nimic — hăpăie tot ursul ăla, zice, iar Serioja nu se alege cu nimic, turuia Vasea.

Zvonariov rîdea să se prăpădească, iar Boreiko, holbîndu-se fioros, răcni :

— Stai că-ţi arăt eu ţie urs, de n-ai s-o poţi duce.

Băiatul ţopăia vesel.

— Serioja, hai, fă o epistolie de pocăinţă către amazoana ta, propuse Boreiko : poate că mîine om mînca şi noi pe săturate.

Praporşcikul scrise cîteva cuvinte pline de căldură, rugînd-o pe Varia să nu-i mai trimită de mîncare, întrucît el rătăcea de colo-colo în fiecare zi.

Luînd biletul, băiatul îl vîrî grav în şapcă, şi dădu să plece, dar Haritina îi spuse să mai stea puţin.

— Boris Dmitrievici, am venit la dumneavoastră ! i se adresă ea lui Boreiko. Pentru dumnezeu, înduraţi-vă, apăraţi-ne de vrăjmaş ! Nu mă lasă-n pace, se tot leagă de mine, îmi spune tot felul de porcării. Se ţine de capul omului meu fără să aibă vreo vină, îl scoate sub arme, şi chiar în faţa postului de observaţie, ca să mi-l împuşte japonezii. Ieri, un glonţ i-a găurit lui Egoruşka poala mantalei ; azi, poate să-l omoare pe loc.

— Pot să-i dau eu ordin lui Cij ? E mai mare în grad ca mine — n-o să mă asculte. Du-te la generalul Belîi sau, mai bine, la Varia. Povesteşte-i totul ; ea o să-i spună lui taică-său, o sfătui porucikul.

— Pînă apucă domnu' gheneral să facă ceva, ştabs-căpitanu prăpădeşte toţi ostaşii de la Zaliternaia.

— Serioja, du-te tu pe acolo şi încearcă să-i bagi secăturii minţile în cap !

— Nici n-o să stea de vorbă cu mine. Nu mă poate suferi.

— Serghei Vladimirovici, poate că treceţi aşa, ca din întîmplare, pe la postul de observaţie. Domnul ştabs-căpitan scoate sub arme în faţa postului pe cei pedepsiţi, pe urmă şade în turela blindată şi se uită. Curat diavol, nu om, spuse Haritina cu aprindere.

Zvonariov îi făgădui că va veni la Zaliternaia chiar a doua zi.

— Ehei, nu scapă Cij teafăr, zise Boreiko, după ce Haritina şi Vasea ieşiră. O să-i facă de petrecanie soldaţii.

A doua zi, praporşcikul porni spre Zaliternaia. Ajuns aproape de baterie, Zvonariov zări trei ostaşi scoşi sub arme, doi din ei fiind Iarţev şi Zaiaţ. Cij se plimba prin faţa lor.

— Vă învăţ eu minte lepădăturilor ! Aşa o să vă cînte cucul ; v-aţi dezmăţat de tot, ticăloşilor ! spumega el, vînturîndu-şi pumnul pe sub nasul ostaşilor.

La o comandă a lui aceştia făcură o întoarcere pe loc şi porniră spre postul de observaţie, aşezat pe creasta colinei Zaliternaia.

— Vă opriţi la o sută de paşi înaintea postului ! le strigă Cij din urmă. Noroc, Serghei Vladimirovici ! strigă el prietenos praporşcikului. Ce mai e nou ?

— Se pare că începe o nouă ofensivă asupra fortăreţei. De aceea, se recomandă să nu se trimită ostaşii departe de baterii. Mai ştii, ceasul rău ! ? Japonezii ar putea să asalteze Zaliternaia ca în august. Atunci fiecare om va fi preţios, răspunse Zvonariov.

— Cu ce treburi ai venit la Zaliternaia ? întrebă Cij. Eu zac aici în frig şi în umezeală, lîngă treizeci de păduchioşi şi o tîrfă întinsă de toţi. N-ai vrea să pui o vorbă bună pentru mine pe lîngă excelenţa sa, viitorul dumitale socru ?

— N-am intenţia să devin ginerele lui Belîi, răspunse praporşcikul cu răceală.

— Serghei Vladimirovici, la ce bun să faci pe discretul ? Toată lumea din Arthur ştie c-o să te căsătoreşti cu *mademoiselle* Belaia.

În clipa aceea zăriră pe doi dintre cei trei tunari pedepsiţi, coborînd povîrnişul cu al treilea pe braţe.

— Parcă aduc un mort. N-o fi Egoruşka al meu ? ţipă Haritina, ieşind din bucătărie şi repezindu-se înaintea lor.

Praporşcikul o urmă grăbit. Cel rănit era Zaiaţ. Fusese lovit în şold de un glonţ, chiar cînd se oprise cu arma pe umăr în locul ordonat de ştabs-căpitan. Era în nesimţire. Picături mari de sînge cădeau pe pămînt din rana pansată în pripă. Zvonariov îi pipăi pulsul care aproape că nu se mai simţea şi ordonă să fie dus în adăpostul ofiţerilor. Cij se opuse însă cu hotărîre :

— Se preface, scîrba de jidov ! bodogănea el. Las că stă foarte bine şi în bucătărie. Voi, duceţi-vă înapoi. Hai, marş ! ordonă el lui Iarţev şi celuilalt ostaş.

— Împuşcaţi-ne pe loc, înălţimea-voastră, dar nu ne mai ducem acolo în calea gloanţelor ! răspunse Iarţev, posomorît.

— Ce-e-e ? răcni ştabs-căpitanul. Te cotonogesc ! Şi el se repezi la ostaş, cu pumnii ridicaţi.

Scos din sărite, revoltat, Zvonariov se repezi între Iarţev şi Cij.

— Praporşcikule, cum îndrăzneşti să mă împiedici să pedepsesc un soldat ? ! zbieră Cij.

— Bătaia nu este prevăzută printre pedepsele disciplinare, răspunse Zvonariov, abia mai stăpînindu-se. Şi apoi, o asemenea purtare faţă de soldaţi nu e demnă de un om civilizat.

— Tăcere ! La o parte ! răcni ştabs-căpitanul şi se repezi din nou la Iarţev, dar Zvonariov nu-l lăsă, apucîndu-l de braţ.

Cij se smuci, îşi eliberă mîna, scoase revolverul şi-l îndreptă asupra praporşcikului. Iarţev îl lovi cu toată puterea peste mînă. Detună un foc. Glonţul trecu pe alături de praporşcik. Atunci Cij, cu obrazul schimonosit de ură, trase încă două focuri în pîntecul lui Iarţev. Cu un geamăt, ostaşul se prăbuşi la pămînt. În aceeaşi clipă Haritina sări la ştabs-căpitan, îl apucă de gît şi-l dădu grămadă.

Soldaţii care sosiseră în goană la auzul împuşcăturilor îl duseră în adăpost pe băsmuitorul rănit mortal şi abia izbutiră să smulgă mîinile tinerei femei din beregata lui Cij, căruia îi stîlcise şi-i zgîriase obrajii.

— O armă ! horcăia căpitanul : trebuie să spăl cu sîngele acestei tîrfe insulta ce mi s-a adus.

— Domnule ştabs-căpitan, eşti arestat, declară Zvonariov. Duceţi-l în adăpost şi puneţi o santinelă la uşă, ordonă el tunarilor.

Cij încercă să opună rezistenţă, dar fu înşfăcat de doi ostaşi zdraveni, care îl tîrîră în adăpost.

Zvonariov îi telefonă lui Boreiko povestindu-i cele întîmplate şi-l întrebă ce e de făcut.

— Japonezii se pregătesc să asalteze forturile şi redutele. Ia comanda lui Zaliternaia şi apoi raportează-i lui Belîi totul. Vezi să nu încerce *Cijik* [1] să zboare că se iau soldaţii după el şi-l fac fărîme.

— Păi, sînt gata eu însumi să-i fac felul !

— Linşaj în nici un caz ! îl preveni Boreiko.

Zvonariov intră în adăpost, la răniţi. Zaiaţ îşi venise în fire şi gemea înfundat. Iarţev era în agonie. Haritina plîngea încet lîngă el.

— Se poate să nu plătească ştabs-căpitanul pentru omorul de astăzi ? întrebă artelnicul cu glas abia auzit, recunoscîndu-l pe Zvonariov.

— Oricum ar fi, pînă aici i-a fost : de mîna mea are să moară blestematul ucigaş ! strigă Haritina. După aia, îmbrac iar haina ostăşească !

Bubuitul tunurilor îl sili pe Zvonariov să alerge la postul de comandă.

Sună telefonul ; de la statul-major al frontului fu transmis ordinul de a sprijini cu foc luneta Kuropatkin.

Chiar primele obuze trase de la Zaliternaia nimeriră în plin. Coloanele de asalt ale japonezilor se culcară la pămînt şi apoi începură să se replieze.

---

[1] Joc de cuvinte : *cij* — *scatiu* (l. rusă) (n.t.).

Bateriile vecine se alăturară curînd Zaliternaiei şi japonezii o luară la goană în neorînduială. Artileria rusească îi urmări cu foc. Spre orele trei după masă, asaltul era respins pe toată întinderea sectorului.

Profitînd de liniştea care se lăsase, praporşcikul se îndreptă spre baterie. Încă de departe auzea plînsul şi bocetele Haritinei. Iarţev murise. Lîngă bucătărie, Belonogov şi alţi cîţiva ostaşi îi făceau la iuţeală coşciugul. După datina încetăţenită, toţi ostaşii de pe Utios, indiferent că muriseră pe poziţii ori la spital, erau înmormîntaţi în cimitirul de lîngă Elektriceski Utios, în spatele unui mic dîmb stîncos pe malul mării. În timpul asediului, acolo răsăriseră cîteva zeci de morminte străjuite de cruci scunde.

Veniră ostaşi şi din bateria *B* ca să-şi ia rămas bun de la răposat. Sosi şi Boreiko. Privindu-l îndelung pe Iarţev, făcu o plecăciune pînă la pămînt.

— Iartă-mă, băsmuitorule, dacă te-am supărat uneori, fără de voie, rosti el îndurerat. Cu ucigaşul tău, ne răfuim noi.

Apoi se întoarse spre Haritina şi o mîngîie pe cap.

— Linişteşte-te, eşti tînără, îţi mai găseşti tu un om pe placul inimii.

Blohin îşi luă repede rămas bun de la Iarţev, dar zăbovi o vreme, şoptind ceva la urechea Haritinei.

Observînd o foială suspectă în baterie, Cij ceru să vină Zvonariov. Praporşcikul sosi.

— Ca mai mare în grad, îţi ordon să-mi dai imediat drumul din arestul ilegal, altfel voi recurge la forţa armelor, îl ameninţă ştabscăpitanul.

— La cea mai mică nesupunere faţă de santinele, vei fi împuşcat pe loc, răspunse Zvonariov.

Ştabs-căpitanul îl privi uluit. De obicei blajin, delicat, sfios, praporşcikul folosise pe neaşteptate tonul lui Boreiko. Pînă şi chipul de obicei prietenos, zîmbitor al praporşcikului, era acum posomorît, de nepătruns.

— Blohin! strigă Boreiko. Îţi dau sarcina să-l păzeşti pe arestat pînă vor veni cei de la comandament să-l ridice.

— Am înţeles, înălţimea voastră! N-aveţi grijă, nu fuge nicăieri. Poate numai pe lumea cealaltă, răspunse soldatul, întunecat, şi ridicîndu-şi pe umăr arma japoneză de captură se postă la intrarea adăpostului.

Spre seară, se dezlănţui un nou asalt.

Japonezii revărsară o ploaie de obuze asupra zidului Chinezesc şi peste bateriile din linia a doua, din care făcea parte şi Zaliternaia. O puzderie de schije şuierau, zburînd în toate părţile.

Zvonariov ordonă soldaţilor să se ascundă în adăpost, el rămînînd mai departe la observator. Bombardamentul încetă abia cînd se înnoptă şi praporşcikul se întoarse la baterie. Acum, mai rămînea o problemă de rezolvat : ce să facă cu Cij ? Trimisese în cursul zilei un raport la Comandamentul Artileriei, dar nu primise încă nici un răspuns. Ştabs-căpitanul îl chemă din nou şi-l întrebă ce avea de gînd să facă cu el. În atitudinea lui nu mai rămăsese nici urmă din îngîmfarea de pînă atunci. Îl rugă slugarnic să îndepărteze santinelele, în special pe Blohin.

— Banditul ăsta o să-mi taie negreşit gîtul la noapte, spunea el. Măcar daţi-mi înapoi armele ca să mă pot apăra.

— După regulament, arestaţilor nu li se pot lăsa armele. Blohin, fii cu ochii în patru ! ordonă Zvonariov.

— Am înţeles ! Înălţimea voastră poftiţi în adăpost, rosti soldatul şi îl împunse cu baioneta în pîntec pe Cij. Acesta ţipă ca din gură de şarpe şi sări îndărăt.

— Copăcel, dommule Cij. Doamne, fereşte — te împiedici şi cazi, spuse praporşcikul ironic.

Ştabs-căpitanul trînti furios uşa.

Zvonariov hotărî să rămînă peste noapte într-unul din adăposturile soldaţilor. Curînd, se întoarseră de la Utios ostaşii care îl petrecuseră pe Iarţev în ultimul său drum ; o dată cu ei sosi şi Haritina. Nu mai plîngea. Era aspră şi tăcută.

— Să trăiţi ! Gata şi la ordinele dumneavoastră ! raportă Rodionov ivindu-se pe neaşteptate înaintea lui Zvonariov.

— Sofron Timofeevici ! exclamă bucuros praporşcikul. Ei, te-ai făcut bine ?

— Da ; aproape pe deplin. Căpitanul a răposat azi la Utios. Pe jumătate putrezise de scorbut.

Aflînd vestea morţii lui Jukovski ostaşii se închinau :

— Dumnezeu să-l odihnească... A fost ca un părinte pentru noi, nu se ţinea de capul nimănui d-a surda, spuneau ei.

— De ce or muri oamenii buni iar o jivină ca *Cijik* al nostru trăieşte, ba mai ucide şi alţi oameni ? se întrebă Iurkin, îngîndurat.

— Las că-i sucim noi gîtul ! răspunse Blohin.

Praporşcikul îl informă prin telefon pe Boreiko despre moartea lui Jukovski. Porucikul oftă îndurerat.

— A fost un om, în toate privinţele, însă prea moale cu nişte secături ca Cij, spuse el.

Tîrziu de tot, sosi un curier de la Comandamentul Artileriei, cu ordinul ca Cij să se prezinte de îndată la generalul Belîi.

Ştabs-căpitanul ceru, înainte de toate, să i se restituie armele şi voi să se răfuiască cu Haritina, dar n-o găsi în baterie. De ostaşi

n-avea curaj să se atingă. Fără să-şi ia rămas bun de la Zvonariov, porni pe jos spre oraş.

Era o noapte întunecoasă, cu ceaţă. Cij nu observă că două umbre îl urmăreau îndeaproape pas cu pas. Cînd ajunse pe malul pustiu al lacului Presnoie, în faţa lui răsăriră pe neaşteptate doi ostaşi. Ştabs-căpitanul crezu că erau o patrulă de noapte şi strigă :

— Ştabs-căpitanul Cij merge în interes de serviciu la Comandamentul Artileriei !

— Fă-ţi rugăciunea, înălţimea ta ; ţi-a sosit ceasul morţii ! răsună glasul adînc al Haritinei care îmbrăcase din nou haina ostăşească.

— Cum îndrăzneşti, secătură ! scrîşni ştabs-căpitanul scoţînd din buzunar naganul.

În aceeaşi clipă, însă, al doilea ostaş îl doborî la pămînt cu patul puştii.

Ofiţerul îşi vîrî faţa în noroi şi guiţă :

— Fie-vă milă, fraţilor !

Haritina ochi locul cu grijă şi-şi împlîntă baioneta sub omoplatul stîng al căpitanului. Un geamăt scurt, un horcăit şi totul se sfîrşi.

Tîrîră cadavrul într-o pîlnie apropiată. Blohin îi puse pe piept o grenadă şi aprinse fitilul.

— Acum, Haritina, valea ! şopti ostaşul şi amîndoi se mistuiră în bezna nopţii. O clipă mai tîrziu, se auzi o bubuitură surdă.

A doua zi de dimineaţă, o patrulă descoperi cadavrul unui ofiţer necunoscut, fără cap şi fără partea de sus a trupului, retezată de explozie.

Ancheta întreprinsă duse la stabilirea identităţii cadavrului, constatîndu-se că moartea fusese provocată de explozia unui obuz rătăcit.

În timpul nopţii, Zvonariov primi ordinul de a se prezenta urgent la statul-major al generalului Gorbatovski. Praporşcikul se sculă în silă, ieşi din adăpost şi-l chemă pe sergentul major Rodionov.

— Sînt chemat la comandament. Ia comanda bateriei, ordonă el. Dimineaţa, raportezi porucikului Boreiko.

Era o noapte neguroasă de noiembrie, umezită de lapoviţă. Cînd şi cînd, răbufneau rafale de vînt. Pe drum se tîrau umbre jalnice de soldaţi, matrozi şi căruţe. După aproape un ceas de mers pe jos, Zvonariov ajunse, în sfîrşit, la comandament. Acolo, cu ochii umflaţi de nesomn, Stepanov alerga de la un telefon la altul. Generalul Gorbatovski, privea năuc, din pricina oboselii excesive :

— La fortul 3, au fost răniţi Bulganov şi Solomonov, şi sînt pierderi mari de oameni. Au fost trimişi într-acolo matrozii de pe *Baian* în frunte cu locotenentul Soimanov. Du-te imediat şi ia comanda întregii artilerii din fort. Japonezii asaltează parapetul ; pînă acum au izbutit să ocupe caponiera şi, în plus, s-au instalat în şanţ, îl puse la curent Stepanov pe Zvonariov.

Praporşcikul ceru permisiunea de a lua cu el în fort cîţiva ostaşi de-ai lui. Căpitanul aprobă acest lucru cu dragă inimă. Zvonariov îi trimise numaidecît lui Boreiko un bilet prin care îl ruga să-i trimită pe Blohin, pe Iurkin şi pe Lebiodkin.

Poticnindu-se mai la fiecare pas în întuneric, praporşcikul ajunse la destinaţie abia spre ziuă. Se revărsau zorile, ceţoase, cenuşii. Colinele din împrejurimi se contopeau cu cerul. Lapoviţa se cernea mereu.

În fort, fu întîmpinat de matrozi şi condus la Soimanov.

— Japonezii se pregătesc să arunce în aer parapetul frontal, îl informă locotenentul îngrijorat. Bocănesc, forfotesc în şanţ. Mă tem că explozia poate izbucni dintr-o clipă în alta şi nu ştiu ce măsuri să iau.

— Retrage soldaţii în cazărmi şi spre şanţul de la gorjă. Lasă înainte numai santinelele, îl sfătui Zvonariov.

Locotenentul dădu îndată ordinele necesare. Pe urmă, ambii ofiţeri se îndreptară spre incinta fortului. Ajutaţi de tiraliori şi de matrozi, tunarii ridicară un parapet din saci umpluţi cu pămînt. Tot acolo, fură aşezate în bătaie trei tunuri de cîmp, cu mitralii şi cu săculeţele de pulbere alături. Zvonariov puse ca ochitori pe oamenii lui, de la Utios. O dată cu aceştia, venise şi Haritina, echipată milităreşte.

— Înălţimea voastră, daţi-mi voie să rămîn şi eu aici, îl rugă ea.

— Cum, iar te-ai îmbrăcat ostăşeşte ? întrebă mirat Zvonariov.

— După moartea lui Egoruşka mi s-a urît cu viaţa asta. Am hotărît să mă întorc pe poziţii ; numai că acum n-am să fiu tiralior, ci tunar.

Matrozii acordară toată atenţia Haritinei. Cîte unul chiar încercă să-i facă niţică curte, însă fiind puşi la punct precum se cuvenea, nenorocoşii curtezani se grăbiră să bată în retragere.

— Femeie dintr-o bucată ! observă Soimanov cu un zîmbet, privind-o pe Haritina de departe.

Dimineaţa se înstăpînise. Soarele de noiembrie îşi revărsa razele firave peste împrejurimile Arthurului.

Din sfert în sfert de oră, Zvonariov intra în poterna care ducea spre caponiera frontală şi asculta bocănitul din galeria subterană. Două santinele urmăreau cu luare aminte tot ce se petrecea în şanţ.

— Îi dă zor gălbejitul. Acuşi-acuşi, aprinde mina, raportau ei îngrijoraţi praporşcikului ; totuşi nu se clinteau de la post.

Bocănitul încetă spre orele trei după amiază. Zvonariov îşi dădu seama că se apropiase clipa exploziei. Retrase toţi soldaţii în cazarma din spate şi ordonă să se încarce tunurile, instalîndu-se el însuşi ca ochitor la tunul 1.

— Trageţi numai atunci cînd japonezii vor sări pe parapet, ordonă praporşcikul celor trei ostaşi ai săi — Blohin, Iurkin şi Lebiodkin.

Se mai scurseră cîteva clipe chinuitoare. Zvonariov începu să creadă că greşise, crezînd că explozia era iminentă ; deodată însă pămîntul se cutremură, parapetul din faţă se clătină uşor şi se nărui brusc. În aceeaşi clipă un nor gros de fum se ridică din şanţul frontal. Era limpede că din pricina burajului insuficient suflul exploziei răzbise în şanţ, provocînd doar surparea parţială a parapetului.

Îndată ce detună explozia, japonezii se năpustiră la asalt în strigăte de *banzai*. Pe parapetul din faţă îşi făcură apariţia mai întîi, doi ofiţeri care arătau soldaţilor drumul cu săbiile.

— Încă nu deschideţi focul, aminti din nou praporşcikul servanţilor săi.

Blohin nu putea sta locului de emoţie şi nerăbdare. În mîna dreaptă ţinea cordeaua tunului, iar în stînga arma japoneză. Dinţii lui Iurkin clănţăneau ; el îşi rotea cu nelinişte capul, cînd spre praporşcik, cînd spre japonezi.

În vremea aceasta pe parapet se iveau tot mai mulţi japonezi. Curînd acoperiră tot valul din faţă. Ofiţerii lor îşi fluturară săbiile şi în interiorul fortului se revărsară cîteva sute de oameni cu baionetele întinse.

— Foc ! comandă Zvonariov.

Mitraliile izbiră vîjîind în şirurile dese de atacatori, măturînd totul în calea lor. Cînd se risipi fumul, tunarii nu mai zăriră înaintea lor decît vreo duzină şi ceva de japonezi. Ceilalţi acoperiseră cu trupurile lor toată latura din faţă a incintei fortului.

Trăgînd o salvă în plin, marinarii îi culcară la pămînt şi pe supravieţuitori.

Tunarii încărcară din nou piesele. Nu trecu mult şi peste parapet sări un nou val de atacatori ; şi acesta fu însă secerat de mitralii. Deşi decimaţi astfel, japonezii nu se descumpăniră. Peste cîteva clipe, în şanţ răsunară semnalele războinice ale goarnelor, contopite cu răcnete asurzitoare : *banzai* şi o a treia coloană de japonezi, mai numeroasă decît celelalte, se revărsă în incinta fortului. Pe noii atacatori nu mai putură să-i răpună în întregime nici mitraliile,

nici salvele de puşcă. În jurul tunurilor se încinse o încăierare corp la corp. Împreună cu tunarii săi Zvonariov lupta pe viaţă şi pe moarte. Alături de praporşcik, Haritina izbea aprig cu baioneta, străpungînd mai mulţi inamici. Blohin îşi înfipsese mîinile în beregata unui ofiţer japonez, silindu-se să-l sugrume, dar asupra lui se repezi un soldat şi dacă acesta n-ar fi fost spintecat de Zvonariov cu baioneta, soarta lui Blohin era pecetluită.

Tiraliorii sosiţi în ajutor, se năpustiră asupra japonezilor şi-i zvîrliră înapoi. Urmărindu-i apoi pas cu pas, împreună cu marinarii, năvăliră în şanţ şi-i căsăpiră aproape pe toţi cu baionetele.

Amurgul de iarnă pogorî devreme. Tunarii şi tiraliorii se apucară să strîngă numeroasele cadavre care zăceau în incinta fortului şi pe parapete. Morţii erau aruncaţi în şanţul din stînga şi aşezaţi în stive, ca lemnele, spre a nu stînjeni tirul.

Haritina îi aduse lui Zvonariov o cutie de conserve, pesmeţi şi o sticlă cu coniac.

— Sînt teferi toţi ai noştri? o întrebă praporşcikul.

— Toţi; numai că un pocit de japonez aproape că i-a rupt lui Blohin nasul cu dinţii. Nici aşa nu era el prea arătos, dar acuşica o să fie leit nichipercea, zîmbi ea.

Curînd, se ivi şi Blohin cu faţa pansată, dar cu moralul foarte ridicat.

— Înălţimea voastră, mă gîndesc să mă duc într-o recunoaştere! declară soldatul. Să vedem dac-oi putea să fac vreo ispravă.

— În noaptea asta nu. Trebuie să reparăm stricăciunile din fort, îl domoli Zvonariov.

Seara, în fort îşi făcu apariţia sacagiul cu butoiul lui de patruzeci de vedre tras de doi catîri. Împreună cu el sosi şi Vasea cu nelipsitele sufertaşe.

— Cine ţi-a dat voie să vii încoace? îl certă praporşcikul. Dacă află tanti Varia, o păţeşti.

— V-am căutat la bateria *B*. Ursu a vrut să-mi ia toată mîncarea, dar nu i-am dat-o. Abia am aflat unde sînteţi.

— Ţi-a dat vreun bilet tanti Varia?

— Nu, răspunse Vasea cu un zîmbet ghiduş. Lasă-l să creadă, a zis, că sînt încă supărată. Cînd v-a citit scrisoarea, a început să joace într-un picior şi m-a trimis la cucoana generăleasă Stesseleva să cumpăr o găină. Am făcut eu rost de ea şi fără bani, încheie băiatul privind printre gene cu aceeaşi expresie şugubeaţă.

— Cum adică? Ai furat-o?

— Am prins-o cu undiţa.

— Cu ce fel de undiţă?

— D-alea obişnuite, cu care se prinde peşte. Un cîrlig cu aţă, numai că fără băţ. Orătăniile umblă după gard, prin curte. Le chem şi arunc cîrligul cu o bucată de pîine. Ele vin să ciugulească, iar eu trag sfoara. Şi uite aşa — agăţ una în cîrlig! Apoi o trag peste gard; ea, de bună seamă, cîrîie. Atunci, îi sucesc gîtul şi-o iau la picior, povestea Vasea sfătos.

— Ptiu! Cînd o afla tanti Varia, să vezi ce-ai să păţeşti, îl dojeni praporşcikul clătinînd din cap a dezaprobare.

— Numai să nu-i spuneţi dumneavoastră.

În pofida acestora, supa de găină şi chifteluţele fură foarte apreciate de Zvonariov. Haritina îl răsplăti pe Vasea cu cîteva cutii de conserve găsite la japonezi.

— Spune-i domnişoarei Varia, să n-aibă grijă de Serghei Vladimirovici; să fie liniştită. Ne dă japonezul de mîncare, spuse ea zîmbind.

Vasea se rugă să fie lăsat pînă dimineaţa în fort:

— Vreau să-l văd pe mutră-strîmbă, să ştiu şi eu cum arată.

— Uite, în şanţ zac sute de hoituri; n-ai decît să te duci să-i vezi, răspunse Haritina. Aici n-are ce căuta un copil. Cînd o să creşti mare, o să te duci şi tu la război şi o să vezi de toate.

Băiatul plecă înapoi, dezamăgit, împreună cu sacagiul, ducînd ca trofee un bidonaş japonez şi un briceag cu mai multe lame.

Noaptea trecu în linişte pentru luptătorii din fort. Înainte de a se lumina de ziuă, Zvonariov inspectă posturile. Japonezii săpau o nouă tranşee, pe glacis, iar la o aruncătură de piatră de ei, ruşii ridicau un parapet din saci cu pămînt. Gerul pişca bine. Soldaţii se încălzeau, suflîndu-şi în mîini şi jucînd pe loc.

Ziua, japonezii dădură încă două asalturi, fără elan, şi ele fură respinse cu uşurinţă. Tot atît de puţin succes avură încercările lor de a pune stăpînire pe fortul 2 şi pe reduta 3. Suferind pierderi mari, trupele de asediu se întoarseră pe poziţiile de plecare.

Noul comandant al fortului 3, căpitanul Usenko, un bărbat între două vîrste, cu mustăţi de zaporojean, nespus de lungi, inspectă amănunţit fortificaţiile, se prezentă trupei şi luă hotărîrea de a executa, îndată ce se va înnopta, o incursiune, pentru a afla ce se petrece la japonezi.

Căpitanul Stepanov, care sosi în fort ceva mai tîrziu, fu de părere că era suficient să se trimită în recunoaştere doi-trei soldaţi şi nu un pluton întreg, cum intenţiona Usenko.

— Întrucît praporşcikul Zvonariov cunoaşte mai bine decît ceilalţi ofiţeri dispozitivul şi sistemul de apărare al fortului, e numit aici comandant provizoriu. Căpitanul Usenko va rămîne ajutorul şi locţiitorul lui, dispuse Stepanov.

Căpitanul făcu o grimasă, dar nu îndrăzni să obiecteze ceva. Soimanov îl bătu prieteneşte pe praporşcik pe umăr.

— Serioja dragă, faci rapid carieră. Te pomeneşti că la sfîrşitul asediului ajungi cel puţin comandantul fortăreţei, dacă nu cumva ai să-i iei locul chiar şi lui Stessel!

Seara, Zvonariov întrebă care dintre tiraliori şi matrozi ar vrea să plece în recunoaştere, dar nu se oferi nimeni. Atunci, ieşiră înainte Blohin, Iurkin şi Haritina.

— Înălţimea voastră, tare ne place să ne jucăm de-a v-aţi ascunselea cu gălbejiţii, rînji Blohin.

Praporşcikul încercă s-o facă pe Haritina să renunţe la intenţia ei, dar nu izbuti.

Tîrziu după miezul nopţii, cei trei cercetaşi ieşiră prin şanţul din spatele fortului şi începură să se tîrască spre japonezi: Zvonariov se urcă pe taluzul exterior al şanţului din dreapta, împreună cu un pîlc de tiraliori şi de matrozi. Observînd înaintarea cercetaşilor, aşteptau gata în orice clipă să-i ajute. La început, era linişte peste tot; doar ici şi colo izbucnea cîte o împuşcătură. Deodată, la japonezi lătră un cîine şi după el, încă unul.

— I-au simţit, jigodiile! şoptiră neliniştiţi tiraliorii.

Cîinii tăcură însă curînd. Se scurseră cîteva clipe apăsătoare. Deodată, spre dreapta se auzi o detunătură urmată de strigăte şi se dezlănţui un viu schimb de împuşcături.

„S-au ars", gîndi Zvonariov.

— Băieţi, fiţi cu ochii în patru, vedeţi unde-s ai noştri! le strigă el ostaşilor.

Chiar şi fără îndemnul lui, tiraliorii, scrutau cu încordare bezna dimprejur. Pe fondul cerului întunecos trecu o umbră. O clipă după aceea se apropie Blohin gîfiind.

— Haritina a fost rănită; nu e departe; ajutaţi-mă s-o aduc încoace, vorbi el răguşit şi abia trăgîndu-şi răsuflarea.

O mînecă a mantalei lui Blohin era ruptă şi se întuneca treptat la culoare.

— Ce ai? Eşti rănit? întrebă Zvonariov.

— N-aveţi grijă, înălţimea voastră, m-a atins o leacă. Numai s-o scăpăm pe Haritina...

Gloanţele ţiuiau prin aer, ţăcănind sec în pămîntul îngheţat. Soldaţii şoviăiau.

— Să aşteptăm o leacă, înălţimea voastră, pînă se mai astîmpără stîrpitura, zise unul.

— După mine! rosti deodată Zvonariov şi sări peste parapet. Blohin fu numaidecît lîngă el.

Alergară vreo douăzeci de paşi. Ostaşul se opri.

— E pe aici pe undeva, înălţimea voastră, dar nu se vede prin întuneric. Haritina, unde eşti ? o strigă el cu jumătate de glas.

Cuvintele îi fură acoperite de împuşcături. Praporşcikul se lăsă la pămînt şi începu să bîjbîie de colo-colo. În sfîrşit mîna lui dădu peste ceva.

— Haritina, dumneata eşti ? întrebă el încet.

Se auzi un geamăt slab. Era tînăra femeie. Zvonariov o luă în braţe şi se repezi cu ea spre şanţ. Nu apucă să facă însă nici zece paşi, şi simţind deodată o izbitură puternică în picioare, se prăbuşi la pămînt scăpînd jos povara. Haritina oftă adînc, şi amuţi. Praporşcikul încercă să se ridice, dar simţi cu mirare că picioarele nu-l ascultau. Şi le pipăi. Pe palmă i se prelinse un lichid fierbinte, lipicios.

„Sînt rănit", îl săgetă un gînd, şi în aceeaşi clipă simţi că îl părăsesc puterile.

— Haritina ! şopti el, abia auzit, dar nu căpătă nici un răspuns.

Încordîndu-şi toate puterile, Zvonariov începu să se tîrască spre fort. Peste puţin, se prăbuşi într-o pîlnie adîncă de obuz.

Varia fierbea instrumentele în sala de operaţii, cînd, pe neaşteptate, Vasea se ivi gîfîind înaintea ei. Era cu mantaua lui japoneză, cu şapcă de general şi cu cizmele murdare.

— Cum îndrăzneşti să intri aici în halul ăsta ! se răsti fata la el.

— Tanti Varea, dumnealui a dispărut ! îngăimă băiatul.

— Cine, unde ?

— Serghei Vladimirovici ! A plecat azi noapte cu tuşa Haritina în recunoaştere. Pe tuşa au omorît-o, iar dumnealui parc-a intrat în pămînt, n-a mai fost găsit.

Varia scăpă jos borcanul şi se lăsă pe un scaun.

— Cînd s-a întîmplat asta ? întrebă ea cu vocea sugrumată.

— Azi noapte. Am fost la comandament. Acolo ce văd : tuşa Haritina zace moartă, cu faţa plină de sînge, iar soldaţii o căinează. Am întrebat îndată de Serghei Vladimirovici. Mi-au spus : s-a dus şi dus a fost. L-o fi omorît, ori l-o fi tîrît la el pocitania.

Varia dădu fuga la medicul-şef al spitalului şi-i ceru voie să plece din spital.

— *Mademoiselle*, nu sînteţi cîtuşi de puţin obligată să staţi ; doar lucraţi ca voluntară. Dar ce s-a întîmplat de v-aţi schimbat aşa la faţă !

— Am pierdut un om drag... a dispărut...

— Nu cumva praporşcikul acela, vesel, rumen la faţă ? Hm, păcat, sărmanul... începu Protopopov. Varia izbucni în hohote de plîns şi plecă grăbită.

— Hai numaidecît cu mine la comandament! îl chemă ea pe Vasea.

Cîteva clipe după aceea, lipăiau amîndoi prin zloată, spre forturi.

— Domnule căpitan, pentru dumnezeu, spuneţi-mi, unde-i Zvonariov? i se adresă Varia lui Stepanov, uitînd să mai dea bună ziua cînd ajunseră la statul-major al frontului de est.

— Spre adîncul meu regret, *mademoiselle*, nu vă pot spune nimic. Se ştie doar atîta că praporşcikul a fost rănit noaptea trecută şi a rămas între linii. Dimineaţa n-a fost descoperit pe cîmp. S-ar părea că a fost luat prizonier de japonezi.

— Am să-l caut eu însumi. Japonezii doar n-or să tragă într-o femeie, într-o reprezentantă a Crucii-Roşii.

— Nu ne lasă să adunăm răniţii; totdeauna trag cu armele şi cu mitralierele asupra sanitarilor noştri.

— Dar asta e o barbarie, incompatibilă cu noţiunea de „civilizaţie"!

Stepanov ridică din umeri.

Varia îl chemă la telefon pe Boreiko.

— A dispărut Seriojenka al nostru, îl vesti ea.

— Numai pentru dumneata, ori a dispărut de-a binelea? întrebă porucikul, încercînd să glumească.

— Nu s-a întors de azi noapte, din recunoaştere.

— Trebuie să fie căutat imediat! spuse Boreiko neliniştit deodată. Trimit numaidecît acolo pe Rodionov, împreună cu mai mulţi ostaşi. Unde-i Blohin? Cum de nu şi-a păzit ofiţerul? Apoi, şi Haritina era acolo!

— Haritina s-a dus de pe lumea asta. Serioja a pierit căutînd s-o salveze tocmai pe ea...

Varia nu mai putea să stea locului. Pînă avea să vină Rodionov, hotărî să se urce pe masivul Skalistîi ca să cerceteze prin binoclu terenul din jurul fortului.

— Zona aceea e foarte periculoasă, o preveni Stepanov.

Drept răspuns fata dădu cu ciudă din mînă. Vasea se luă după ea numaidecît.

— Pe tuşa Haritina au îngropat-o în acelaşi mormînt cu ostaşii, spuse el şi suspină într-un hohot de plîns.

Varia îl mîngîie pe creştet şi-l strînse cu duioşie la piept.

— Am rămas singuri pe lume, băieţelul meu, îngăimă ea, ştergîndu-şi lacrimile.

Din vîrful masivului Skalistîi, fortul 3 şi împrejurimile lui se vedeau ca în palmă. Toată întinderea de pămînt dimprejur era ciuruită de mii de pîlnii mari şi mici făcute de obuzele explodate.

Printre ele zăceau cadavre de ruşi şi de japonezi. Cu toate că Varia îşi încorda vederea, ea nu zărea însă printre acestea nici o manta ofiţerească, cenuşie. Fata lăsă binoclul jos, oftînd. Vasea se uita şi el atent, dar tot degeaba. Obuzele treceau vîjîind pe deasupra capetelor lor, mai în fiece clipă. Cînd şi cînd, undeva în apropiere ţîşnea o trombă de fum negru, dar nici Varia, nici băiatul n-o luau în seamă.

Se întoarseră amărîţi la comandament. Peste puţin, sosiră cei de la Utios: Rodionov, Koşeliov, Belonogov, Jiganov, Smekalov, Bratonski.

— Nu vă necăjiţi, domnişoară, o îmbărbătă subofiţerul pe Varia. Ne găsim noi praporşcikul, de s-ar afla şi în fundul mării! Numai să nu-l fi tîrît stîrpitura de japonez la el.

Varia plecă spre fortul 3 împreună cu tunarii. Acolo, fură întîmpinaţi de Soimanov. Informat de comandament, acesta o conduse pe Varia în adăpostul ofiţerilor. Aflînd de la locotenent cine era Varia, Usenko se străduia să fie cu ea cît mai amabil şi prevenitor.

— Unde sînt Blohin şi Iurkin? întrebă în primul rînd fata.

— Aici sîntem, domnişoară! răspunseră cei doi, înfiinţîndu-se înaintea ei. Blohin se simţea mai bine, rana fiind uşoară.

Varia îi puse să povestească împrejurările în care dispăruse Zvonariov.

— Ce aveţi de gînd să faceţi acum? îl întrebă fata pe ofiţer.

— Îndată ce se întunecă, trimitem o patrulă întărită şi, sub protecţia ei, cercetăm în jurul punctului în care a fost găsit cadavrul Haritinei. Praporşcikul trebuie să fie undeva aproape de locul acela.

Se hotărî ca marinarii şi tiraliorii să-i acopere pe cei de la Utios, iar aceştia să cerceteze tot sectorul în care putea să se afle Zvonariov.

Cu toate încercările celor din jur de a o opri, Varia ieşi în incinta fortului şi voind să cerceteze de pe parapet terenul înconjurător. Japonezii o observară, însă, curînd şi deschiseră focul. Soimanov o duse în cazarmă aproape cu forţa.

Adunaţi într-un ungher, Rodionov, şi cei de la Utios, discutau amănuntele acţiunii pe care aveau s-o întreprindă în noaptea aceea.

Spre seară, sosi în fort şi Boreiko.

— Am cerut învoire de la comandament ca să mă duc în oraş să mă odihnesc, dar în realitate am hotărît să vin şi eu să-l caut pe Serioja, spuse el, dîndu-le bună seara lui Soimanov şi Varei.

După aceea, porucikul ieşi să cerceteze fortul.

— Aici parapetul mai trebuie reparat ; să se amplaseze tunuri în colţurile frontale ale incintei, pentru a se putea trage asupra şanţurilor ; în şanţul din spate, să se pună în bătaie mitraliere şi tunuri cu tir rapid, ordona el tiraliorilor şi matrozilor.

— Ehei, dar nu eşti dumneata comandantul fortului, ci căpitanul Usenko. O să se supere că te amesteci, îl preveni Soimanov pe porucik.

— Dacă se supără să-i spui de la mine că e un prost. Cînd nu-ţi ajunge mintea ta, mai împrumută şi de la alţii.

Nici tiraliorii şi nici marinarii nu ştiau cine era porucikul acela uriaş, energic, şi pentru ce venise în fort ; se repeziră însă cu toţii să execute dispoziţiile lui.

— De unde-i porucikul ăsta ? îi întrebară ei pe tunari.

— A, e Ursul nostru, prieten la toartă cu praporşcikul, răspunse Blohin mîndru. E cel mai grozav ofiţer din Arthur, iar votca o bea ca apa !

— Ce spui ? ! Dar cu ostaşul cum se poartă ?

— N-avem supărare de la el. Nu te cîrpeşte degeaba peste bot.

După ce cercetă fortul, însoţit de Rodionov şi de Blohin, Boreiko urcă la cota Projektornaia aflată în spatele fortului, privind locul în care se bănuia că ar putea fi Zvonariov.

— Trimitem trei grupuri în căutarea lui. Unul merge drept înainte, al doilea, ceva mai la stînga, al treilea, la dreapta. Le vor conduce Blohin, Belonogov şi Lebiodkin. Tu, Sofron, rămîi cu mine, ordonă porucikul, repartizînd misiunile, îndată ce se întoarse în fort.

— Şi eu vreau să mă duc să-l caut... începu Varia.

— Numai să încerci că te şi închid în magazia de pulbere, şi apoi ordon să fii îndepărtată cu forţa, o ameninţă Boreiko.

— N-ai dreptul... încercă Varia să protesteze.

— Drept, nedrept, n-am să-ţi dau voie să ne stingherești, răspunse porucikul cu hotărîre.

Varia deschise gura, vrînd să-l repeadă, dar Boreiko îi şi întorsese spatele continuîndu-şi convorbirea cu ostaşii.

Vasea, care se învîrtea de colo-colo, holbă ochii, uimit. Pînă atunci, nimeni nu fusese atîta de îndrăzneţ cu stăpîna lui, şi uite că acum ea răbdase totul în tăcere !

— Mai bine îngrijeşte-te de o brancardă şi de pansamente pentru Serioja, spuse deodată Boreiko, întorcîndu-se spre fata jignită. Fără îndoială că ne vor trebui.

Porucikul îngădui să se înceapă căutarea lui Zvonariov spre orele nouă seara. El se stabili în şanţul din dreapta. Tot acolo ve-

nise şi Varia cu brancarda. Ea se urca mereu pe parapet, silindu-se să vadă ceva prin bezna dimprejur.

Era o noapte fără lună. Geruia uşor. Cînd şi cînd, se tălăzuiau valuri dese de ceaţă. La japonezi era linişte. Arareori lătra cîte un cîine în tranşeele lor. Timpul se scurgea chinuitor de încet. Boreiko începu să pufnească nervos, nerăbdător ; Soimanov fuma agitat ţigară după ţigară. Numai Usenko, care venise şi el în şanţ, căsca alene.

În sfîrşit, primul grup de soldaţi se întoarse.

— Am căutat cu mîinile mele prin toate gropile şi pîlniile, dar domnul praporşcik nu e nicăieri, raportă Lebiodkin, necăjit.

— Odihniţi-vă ; o să plecaţi din nou, ordonă porucikul.

Curînd, se întoarse şi Belonogov, de asemenea fără nici un rezultat.

Vasea, care se învîrtea pe lîngă „tanti" a lui în lipsă de altă treabă, plictisit de atîta aşteptare, se sui pe taluzul exterior al şanţului. În faţa lui se profilau abia zărit prin întuneric parii obstacolului de sîrmă ghimpată, dincolo de care se întindeau tranşeele japoneze. Cu inima zvîcnind de emoţie, băiatul se tîrî încet înainte. Îi era frică şi de gloanţele japoneze şi de mînia aprigei lui stăpîne ; totuşi, înainta încetişor. Se strecură cu uşurinţă pe sub sîrme, ocoli parii şi pietrele, ajungînd dincolo de linia obstacolelor. În faţa fiecărei gropi sau pîlnii băiatul se oprea, şi-l striga încetişor pe Zvonariov, bîjbîind încolo şi încoace. Fără să-şi dea seama, înaintase atît de mult încît parapetul fortului abia se mai zărea prin întuneric. Undeva prin apropiere, lătrară nişte cîini în tranşeele japoneze. Aducîndu-şi aminte de ei, Vasea se sperie şi se hotărî să se întoarcă repede înapoi, dar pierdu drumul pe care-l străbătuse şi se tîrî de-a dreptul spre fort.

Deodată, se pomeni lîngă o pîlnie mare şi adîncă.

— Serghei Vladimirovici ! strigă el încetişor, mai mult pentru a fi cu cugetul împăcat.

— Sînt aici, îi răspunse deodată un glas stins. Cine-i acolo ? Tu eşti, Blohin ?

— Nu. Eu, Vasea. Tanti Varia şi cu Ursu vă tot caută şi nu vă găsesc. Tîrîţi-vă după mine, sîntem aproape.

Zvonariov făcu o mişcare şi gemu greu :

— Nu pot. Sînt rănit la amîndouă picioarele. Dă-mi puţină apă...

— N-am apă. Aşteptaţi niţel, ajung numaidecît la fort şi aduc soldaţii încoace. Numai să răspundeţi, că e întuneric beznă, spuse Vasea făcîndu-se nevăzut.

De astă dată se tîrî mai iute, fără să bage în seamă pietrele ascuţite şi sîrma ghimpată. Ajuns la şanţ, îşi dădu drumul de-a berbeleacul spre fundul lui şi căzu la picioarele Varei.

— Isprăveşte o dată cu năzbîtiile, copil rău ce eşti ! îl bruftui fata.

— L-am găsit, tanti ! Nu-i departe ; e colea într-o pîlnie, şi trăieşte, numai că n-are picioare, adică, nu poate să umble, şi cere apă ! turui băiatul, pe nerăsuflate.

— O, doamne ! Vorbeşte odată ca lumea ! bîigui Varia zgîlţîindu-l de umeri.

Vasea povesti totul amănunţit mai întîi fetei, pe urmă, lui Boreiko şi celorlalţi ofiţeri. Porucikului nu-i venea să creadă ceea ce spune.

— Nu cumva minţi, puştiule ? îl întrebă, aspru.

— Nu ! Nu minte niciodată ! îi luă apărarea Varia. Trebuie să se trimită cît mai repede brancarda.

— Blohin, Belonogov, duceţi-vă cu piciul, ordonă Boreiko. Zice că l-a găsit pe praporşcik.

Vasea se strecura printre sîrme cu uşurinţă, ca la el acasă, pe cînd cei doi ostaşi voinici se agăţau de ea şi, înjurînd pe înfundate, erau siliţi să facă ocoluri. La înapoiere, drumul fu şi mai greu. Trebuiră să poarte rănitul pe braţe. Acesta gemea stins la orice mişcare şi îndeosebi atunci cînd era trecut peste sîrme. Zgomotul făcut de ei, deşi uşor, atrase atenţia japonezilor care deschiseră focul. Ultimii cîţiva paşi, praporşcikul fu pur şi simplu tîrît pe jos, şi el leşină din pricina durerii şi a pierderii de sînge ; în cele din urmă, fu adus în şanţ nemişcat, ca mort.

Uitînd de prezenţa celorlalţi, Varia se repezi plîngînd spre el.

— Decît să boceşti, mai bine dă-i o duşcă de votcă, o sfătui Boreiko, luînd-o de umeri.

Peste puţin, praporşcikul îşi veni în fire şi fu dus în cazarmă. Acolo, la lumina lămpii, se putu vedea cît de mult slăbise şi se trăsese la faţă în ultimele douăzeci şi patru ore. Ochii îi căzuseră adînc în orbite şi ardeau de febră. Pe obraji îi crescuse barba negricioasă. Varia îi dădu să bea şi să mănînce şi apoi trecu la acţiune.

Îi tăiară amîndouă cizmele şi i le scoaseră. Pe picioarele goale, umflate îngrozitor, se vedeau două răni sîngerînde. Piciorul stîng fusese atins uşor de glonţ. În schimb, dreptul avea o rană profundă.

— Nimica toată, peste o lună dansează, spuse Boreiko, ca să-şi îmbărbăteze prietenul. Nu-i aşa, domnule felcer ? o întrebă el pe Varia.

Avînd mai multă experienţă decît porucikul, fata observă numaidecît sub genunchi o dungă roşie ce se ridica în sus. Ştia că acesta era semnul ameninţător al cangrenei iminente.

— Trebuie trimis cît mai repede la spital, fiindcă are nevoie urgentă de operaţie, răspunse ea.

— Unde-i Haritina ? întrebă încetişor Zvonariov.

— În mormînt, să-i fie ţărîna uşoară, oftă Boreiko. Cumsecade femeie a fost !

— Am alergat cu ea, pînă m-au rănit ; pe urmă, am căzut în nesimţire, se dezvinovăţi praporşcikul.

— Da ; şi te-ai rostogolit într-o groapă de care n-a dat nimeni, mormăi Boreiko.

După ce Varia îl pansă, praporşcikul fu pus pe brancardă. Tunarii de pe Utios o ridicară cu grijă, şi tot cortegiul, sub comanda lui Boreiko, porni spre comandamentul lui Gorbatovski. În frunte, ţopăia Vasea pe care-l uitaseră toţi, frămîntaţi de griji. Băiatul se socotea eroul zilei. Chiar „nenea" Blohin îl mîngîiase şi-i dăruise o spangă japoneză adevărată. Băiatul şi-o atîrnase mîndru de cingătoare în chip de sabie.

Varia păşea alături de targă, aplecîndu-se mai în fiece clipă pînă la faţa lui Zvonariov. Era fericită ; doar ameninţarea probabilei amputări a piciorului drept îi întuneca starea luminoasă sufletească. Atunci cînd mîna Varei îi atingea buzele, Zvonariov o săruta pe furiş. Fata se prefăcea că nu observă, şi-şi ducea mereu bucuroasă mîna la obrazul praporşcikului.

— Spune-i lui Vasea că-i mulţumesc. Dacă n-ar fi fost el aş zace şi acum în pîlnia aceea murdară, spuse încetişor Zvonariov.

— O să stea la noi pînă se face mare, hotărî Varia. Sper că n-ai nimic împotrivă ?

— Bineînţeles că nu. Numai să supravieţuiesc asediului.

Boreiko hotărî să-şi conducă prietenul pînă la spital. Varia şi Vasea plecară înainte ca să pregătească un loc pentru Zvonariov. Neliniştit, Boreiko îi tot zorea pe soldaţi. Pe neaşteptate, Vasea le ieşi înainte în faţa Spitalului împărăteasa *Maria*.

— Tanti Varia a spus să-l duceţi la spitalul Crucii-Roşii, că aici nu-s locuri, îi vesti el.

Întrară cu brancarda în vestibulul spitalului şi o lăsară jos. Praporşcikul, aproape în nesimţire, cînd şi cînd, delira.

— Mai aveţi nevoie de mine ? întrebă Boreiko cînd apăru Varia. Sper, că nu vei face din Serioja un cobai, spuse el, bănuitor. Tratează-l după metoda obişnuită, nu născoci marafeturi noi...

— Cred că şi mie mi-e scumpă sănătatea lui Serghei Vladimirovici, răspunse jignită Varia. Mă tem că va trebui să i se amputeze piciorul.

— Să-i spui chirurgului care va face aşa ceva că am să-i amputez lui capul, nu numai piciorul ! Dacă-i laşi să-şi facă mendrele, medicii te ciopîrţesc cît ai clipi, spuse Boreiko fioros. Ei, nu boci de pomană, nu te pierde cu firea şi nu-i lăsa de capul lor pe doctori. Trec mîine să văd ce şi cum, adăugă el şi se îndepărtă.

Un sfert de ceas după aceea Zvonariov era culcat pe masa de operaţii. Varia îi urmărea cu atenţie pulsul. Chirurgul şef al fortăreţei, Boris Viktorovici Ghiubbenet, cu şorţ alb de muşama şi cu tichie albă, examina cu luare aminte picioarele umflate, vineţii ale lui Zvonariov. Îl asista, tînărul medic Serghei Romanovici Mirotvorţev, echipat ca şi el. Cei doi medici schimbau între ei termeni latini. Palpitînd toată, Varia se silea să înţeleagă sensul cuvintelor.

— Amputarea piciorului drept, mai sus de genunchi, este inevitabilă. Cu cel stîng, se mai poate aştepta o zi, hotărî, în sfîrşit Ghiubbenet.

— Doctore dragă, nu faceţi din el un schilod ! îl imploră Varia.

— Doar eşti soră, prin urmare trebuie să-ţi dai seama că piciorul drept este deja atacat de cangrenă. Azi îl vom amputa numai pînă la genunchi, mîine, mai sus de genunchi, iar poimîine chiar pînă la şold.

— Vă implor, aşteptaţi măcar o zi ! Dacă rana va fi curăţată cu îngrijire, poate că vom reuşi să-i salvăm piciorul.

— Refuz categoric. Dumneata eşti de altă părere ? adăugă Ghiubbenet, adresîndu-i-se lui Mirotvorţev.

Mirotvorţev examină pacientul cu grijă de la cap pînă la picioare, îi ascultă inima, plămînii şi rosti îngîndurat :

— *Habitus* [1] general, excelent. Inima, sănătoasă. S-a alimentat absolut satisfăcător : nu există nici cele mai vagi simptome de scorbut. De altfel l-am mai întîlnit : e întruchiparea sănătăţii. Părerea mea e să amînăm amputarea, o zi, două. Poate că organismul lui tînăr va birui !...

— Cum crezi, cum crezi ; eu îmi declin orice răspundere, răspunse Ghiubbenet.

Cei doi medici începură să se pregătească pentru operaţie.

— Narcoza, comandă Mirotvorţev.

Verocika Garşina, soră la secţia de chirurgie, aplică masca pe faţa praporşcikului şi începu să picure cloroformul.

— Promiţi să nu ne dai un spectacol de isterie cînd ne vom apuca să-ţi tăiem logodnicul ? întrebă Mirotvorţev, fără ocol.

[1] Stare (l. lat.) (n.t.).

— Promit, răspunse cu tărie Varia.

Operaţia dură mai bine de două ore. Medicii făcură incizii adînci şi curăţară cu atenţie rănile de puroi. După aceea puseră suturi, tampoane şi pansamente. Cînd sfîrşi operaţia, sudoarea curgea şiroaie pe obrazul lui Mirotvorţev. Ghiubbenet îi dăduse tot timpul îndrumări scurte şi-l ajutase.

— Am făcut posibilul şi imposibilul pentru a evita amputarea. Acum, totul depinde de rezistenţa organismului său, îi spuse Ghiubbenet Varei.

Zvonariov fu dus într-o rezervă de patru persoane, la etajul corpului central de clădire al spitalului Crucii-Roşii. Pacienţii din celelalte paturi erau tot ofiţeri de artilerie. Căpitanul Vahneev fusese rănit încă în august şi se însănătoşise de mult, dar rămăsese ambuscat în spital.

Porucikul Solomonov fusese rănit cu două zile mai înainte, tot la fortul 3, ca şi Zvonariov. Al treilea pacient era vechea cunoştinţă a lui Zvonariov din lupta de la Kindjou, podporucikul Sadîkov. Greaua rană pe care o avea la cap i se vindeca anevoie. De altfel patima lui pentru stupefiante, şi îndeosebi pentru opiu, stingherea mult procesul de vindecare.

Apariţia lui Zvonariov, însoţit de Varia, aduse un suflu nou în viaţa monotonă a celor din rezervă.

— Ehei, ceata noastră creşte! exclamă Vahneev, vesel. Nu te necăji Varia, medicii de aici fac minuni. Nu demult, i-au tăiat căpitanului Rujiţki capul, şi apoi, din greşeală, i-au cusut la loc altul, al unui soldat.

— Şi, închipuiţi-vă: s-a făcut îndată mai isteţ, adăugă Solomonov, din patul său.

— În consecinţă, propunem să se înlocuiască şi capetele unor generali, de pildă al lui Stessel. Poate că aşa au să fie ceva mai curajoşi şi mai deştepţi, încheie Sadîkov.

— Din păcate, nu se poate spune acelaşi lucru şi despre tine, amice, îl tachină Solomonov.

Zvonariov fu trezit foarte greu din somnul narcotic.

— Acum nu trebuie lăsat să doarmă, declară Varia.

— N-avea grijă: la noi, se trezeşte şi un mort, dar' mite bolnavul dumitale, o asigură Vahneev.

Urmară zile lungi, grele. Zvonariov zăcea între viaţă şi moarte. Febra lui făcea mereu salturi periculoase. Mirotvorţev trecea de cîteva ori pe zi, îi pipăia pulsul, examina picioarele, clătina din cap şi pleca. Cînd temperatura scădea, renăscînd speranţele în vindecare, Varia, trasă la faţă şi palidă, după zbuciumul din ultimele zile, se înviora, apucîndu-se să hrănească intens bolnavul cu bulion.

Apoi, alerga, radioasă prin spital, spunînd tuturor că starea praporşcikului s-a îmbunătăţit. Era însă de ajuns ca temperatura să se ridice la 41 şi mai mult, pentru ca Varia să împietrească din nou, veghiind nemişcată la patul lui, urmărindu-i încordată pulsul.

Veselii vecini de salon deveneau gravi şi ei ; conversaţiile zgomotoase şi rîsul încetau ; o tăcere apăsătoare se aşternea în cameră.

— Totuşi va trebui să-i amputăm piciorul, declară a treia zi Mirotvorţev, posomorît.

— Of ! tresări Varia şi-şi duse mîna la inimă.

— Nu se mai poate amîna nici măcar un ceas, adăugă doctorul.

Trupul chinuit, pe jumătate gol, al lui Zvonariov fu din nou întins pe masa de operaţii, albă ca zăpada, lîngă care se postară Ghiubbenet şi Mirotvorţev. Varia se afla şi ea acolo.

— În aceste trei zile, cangrena a progresat foarte puţin ceea ce denotă că organismul luptă cu dîrzenie împotriva ei. Poate că, în cele din urmă, o să evolueze favorabil, se pronunţă Mirotvorţev.

— Nu prea pare să fie aşa. Totuşi, să căutăm focarul purulent, consimţi Ghiubbenet, cu îndoială.

Cu inima tremurînd, Varia privea oţelul sclipitor al bisturiului ce despica pielea cu un pîrîit uşor şi se afunda în carne. Sîngele ţîşnea în toate părţile şi se scurgea sub masă, în şuviţe subţiri, întunecate. Sora asistentă se grăbi să pună copci la vasele sanguine. Cu mişcări repezi şi precise, Mirotvorţev execută două incizii profunde. Pe urmă, desfăcu marginile rănii şi sondă în interior.

— Ipoteza mea e justă. Se pare, că focarul de infecţie se află aici. Soră, fii gata cu lighenaşul, dispuse el.

Încă o mişcare cu bisturiul şi din rană ţîşni puroiul verde-gălbui.

— Abcesul e deschis. Acum, trebuie numai curăţat bine, rosti scurt Ghiubbenet.

— Slăbeşte pulsul ! anunţă cu îngrijorare Vera Garşina, care îi administrase lui Zvonariov narcoza.

Mirotvorţev apucă mîna bolnavului :

— Două injecţii cu camfor, iute !

Faţa lui Zvonariov, roşie de febră cu cîteva clipe mai înainte, pălea repede, căpătînd o nuanţă gălbuie ca de ceară ; ochii îi căzură deodată în orbite, nasul i se ascuţi, tot trupul i se acoperi de broboane mari de sudoare.

Înnebunită de groază, Varia înfipse fulgerător acul în braţul lui Zvonariov. Încetul cu încetul, pulsul începu să se îndrepte ; şocul trecuse cu bine.

— Ai avut dreptate : temperatura o provoca focarul de puroi, observă Ghiubbenet. Ia uitaţi-vă cum s-a înviorat faţa bolnavului !

După cîteva clipe focarul era curăţat şi introdusă o drenă.

Se scurseră încă două zile ; temperatura era aproape normală. Praporşcikul dormea cîte douăzeci şi patru de ore în şir, trezindu-se numai pentru a fi alimentat. În aceste zile obrajii lui căpătaseră puţină culoare.

— Ei, surioară, mare e dumnezeu şi norocul dumitale ! Logodnicul îţi scapă cu viaţă, ba rămîne şi cu picioarele întregi ! spunea cu un zîmbet Mirotvorţev, privind convalescentul.

Deodată, Varia izbucni în hohote de plîns, şi-şi acoperi faţa cu mîinile.

— Ce-i cu dumneata, surioară ? Doar totul s-a isprăvit cu bine ! Hai cu mine să-ţi dau valeriană, o îmbărbătă medicul şi o luă de braţ, ducînd-o cu el.

— Ah, Serghei Romanovici, de-aţi şti prin ce am trecut în zilele aceastea ! spuse Varia, fără să-şi poată stăvili lacrimile. Mă gîndeam : moare, şi eu am să fiu de vină, căci n-am lăsat să i se taie la timp piciorul.

— Ei, uite că trăieşte şi pe deasupra cu picioarele întregi ! Acum o să dansez la nunta dumneavoastră, se strădui Mirotvorţev s-o liniştească.

— Dumneavoastră, dumneavoastră, nu sînteţi Mirotvorţev, ci Ciudotvorţev ! [1], spuse Varia, şi luînd mîna medicului o sărută apăsat de cîteva ori.

— Ce faci, surioară ? exclamă doctorul trăgîndu-şi repede mîna.

— Noroc, Serioja ! Arăţi ca un adevărat erou ! strigă Boreiko, năvălind în salon.

Halatul alb abia îi cuprindea umerii atletici. În mîinile lui scli-peau două sticle de vin :

— Am hotărît să beau în sănătatea ta şi a amazoanei tale, bineînţeles dacă nu se va opune tagma medicală.

— Domnule ofiţer, este interzis să se aducă băuturi spirtoase bolnavilor ! declară Domojirova, sora şefă la Crucea-Roşie, intrînd repede după porucik.

— Păi, eu am adus clondirele, celor sănătoşi — iacă de pildă, căpitanului Vahneev şi leneşului acestuia de Sadîkov.

— Pe mine m-ai uitat, protestă Solomonov.

— Deşi faci pe bolnavul, eşti de două ori mai zdravăn ca mine. Doriţi puţină Marsala, surioară ? E dulce, am cumpărat-o anume pentru doamne.

— Vai, ce vorbiţi ! Nu beau niciodată !

---

[1] *Mir — pace, ciudo — minune :* joc de cuvinte — „făcător de minuni", în loc de „făcător de pace" (n.t.).

— D-aia sînteţi aşa de slabă şi severă. Ia aduceţi nişte păhărele. Primul pahar îl bem pentru... viitorul dumneavoastră bărbăţel.

— Da' de unde ştiţi că nu sînt măritată ?

— N-aţi fi aşa de rea. Ia uitaţi-vă la Varia Belaia. E o diavoliţă în fustă, nu femeie, dar s-o vedeţi după ce-o să-l ia pe Serioja — adică, Serioja pe ea — devine îndată un înger întruchipat, gemea porucikul.

Domojirova, dădu din mînă şi ieşi. Vahneev închise uşa în urma-i :

— Bine mai ştii să iei oamenii, Borea. Pînă şi pe ghionoaia asta ai învîrtit-o după deget. Mănîncă zilele tuturor surorilor tinere de-aici ; nici două vorbe nu le dă voie să schimbe cu noi.

— În schimb este foarte binevoitoare cu tinerii ca Sadîkov al nostru, ori ca Zvonariov, observă Solomonov.

— Ce ar fi, Vasili Nikolaevici, să-i faci o leacă de curte !? Poate că devine mai binevoitoare şi faţă de tine, îl sfătui Boreiko pe Vahneev.

— Dă-o dracului !

Varia intră cu cîteva pahare în mîini.

— A, bună ziua, împieliţatule ! îl salută ea pe Boreiko. Mi-am închipuit imediat că eşti aici, cînd mi-a dat Domojirova paharele. A venit, zice, un ofiţer tare vesel, încărcat cu clondire.

— M-am gîndit să bem pentru însănătoşirea lui Serioja şi, totodată, drept „adio burlăcie" !

— Mai are mult pînă să se însănătoşească. Întîi să se scoale din pat.

— Ei, atunci, să închinăm pentru fericirea dumneavoastră viitoare, propuse Vahneev.

— N-am nimic împotrivă, răspunse fata nu prea amabilă ; totuşi, duse paharul la buze. Restul bea-l dumneata, urmă ea, întinzînd paharul lui Zvonariov, numai atît îţi dau ; nici un strop mai mult.

Sticla de votcă fu golită frăţeşte de Boreiko şi Solomonov. De Marsala avură parte Vahneev şi Sadîkov.

— Deseară fac cinste sorei şi zgripţoroaicei Domojirova, ca să nu ne pună beţe-n roate, declară Vahneev.

Mirotvorţev intră pe neaşteptate. Mirosi în aer şi se întoarse numaidecît spre Boreiko :

— Nu mai este mult pînă la ora amiralităţii, domnule porucik.

— Mă grăbesc să ajung pe Vîsokaia şi am trecut să-l văd pe Serioja şi să-l felicit cu prilejul însănătoşirii sale.

— Sper că aţi avut timpul să vă satisfaceţi dorinţa.

Porucikului nu-i mai rămînea decît să se retragă.

Zvonariov atipi. Războiul, poziţiile, totul trecuse pe planul al doilea. E drept, uneori explodau pe aproape obuze grele, zăngăneau geamurile sparte, sanitarii alergau grăbiţi încoace şi încolo ; dar, după atîta vreme petrecută în forturile asaltate, toate acestea nu mai făceau cine ştie ce impresie asupra praporşcikului.

Se înserase. Zvonariov întredeschise ochii. În salon era aproape întuneric ; lămpile încă nu fuseseră aprinse. Umbra unei femei se aplecă spre el.

„A, Varia nu s-a putut stăpîni şi s-a întors", îşi zise praporşcikul.

— Te-ai trezit, Serioja ? auzi el deodată glasul Nadiei. Varia s-a dus să se odihnească ; am să stau eu lîngă dumneata pînă dimineaţa.

— Nadiuşa, cum ai aflat că sînt aici ? întrebă mirat Zvonariov.

— Mi-a povestit totul Pavlik Soimanov. A fost retras pentru refacere în Oraşul-Nou împreună cu compania de pe *Baian*. A trecut pe la noi şi ne-a povestit ce ţi s-a întîmplat. Eu, bineînţeles, m-am repezit încoace. În drum, am zărit-o pe Varia, şi chiar mi-am luat inima în dinţi şi am oprit trăsura generalului. M-am înţeles cu ea să stau puţin de gardă la căpătîiul dumitale.

Zvonariov luă mîna Nadiei şi o sărută de cîteva ori.

— Fii cuminte, Serioja dragă, şopti Nadia, trăgîndu-şi mîna.

Aprinse lumina şi începu să vorbească despre soţul ei şi să povestească ultimele noutăţi :

— Escadra lui Rojestvenski a şi depăşit Spania. Acum se află undeva aproape de coasta Africei. Japonezii se tem mult de ea, şi de aceea se grăbesc să ocupe Arthurul, sau măcar să ne scufunde escadra. Bombardează tot timpul portul şi asaltează colina Vîsokaia, de unde bazinul interior se vede ca în palmă.

În seara aceea, Zvonariov n-avu mult timp parte de somn.

Asediul Port-Arthurului care se prelungea, şi apropierea escadrei lui Rojestvenski stîrnea o adîncă preocupare în Japonia şi la Marele Cartier general al armatei nipone. Se hotărîse să se termine neapărat şi, în cel mai scurt timp cu Arthurul. Eşecul total al asalturilor date asupra forturilor 2, 3 şi a redutei 3 îl siliseră pe comandantul armatei japoneze, generalul Noghi, să deplaseze efortul ofensivei în sectorul vecin, asupra bateriei Kurgannaia amplasată în spatele redutei 3. Această baterie avea şaisprezece tunuri de calibre diferite şi era apărată, în afară de tunari, de patru companii de infanterişti şi una de marinari. Ea reprezenta un puternic centru de apărare, deşi aparţinea categoriei fortificaţiilor improvizate, de cîmp. Cucerirea acestui punct de sprijin i-ar fi adus pe japonezi

în spatele liniei principale de apărare, dîndu-le posibilitatea de a pătrunde în interiorul fortăreţei.

Atribuind acestei operaţiuni o importanţă deosebită, generalul Noghi formase un detaşament special de voluntari, sub comanda generalului maior Nakamira care se oferise să conducă coloanele la asalt. Generalul selecţionase în total circa trei mii de oameni, pe care îi instruise în prealabil, punîndu-i în condiţii asemănătoare acelora prin care aveau să treacă la asaltul bateriei.

În seara zilei stabilite pentru asalt, îşi adunase detaşamentul şi rostise în faţa lui un legămînt solemn, jurînd să cucerească fortificaţia cu orice preţ şi să răzbească în interiorul fortăreţei sau să moară. Soldaţii repetaseră după el legămîntul. Toţi participanţii la asaltul plănuit îşi puseseră cruciş peste piept, peste mantale, nişte benzi albe ca să se recunoască în întuneric.

Tragerea de pregătire în vederea asaltului începuse încă pe lumină. Peste Kurgannaia se prăbuşiră sute de obuze de toate calibrele. Bombardamentul dură două ore şi jumătate. Toate adăposturile şi cazematele bateriei fuseseră distruse ; jumătate din gurile de foc erau scoase din acţiune, iar pierderile garnizoanei se vesteau ridicate. Se întunecase de-a binelea, cînd bombardamentul încetă. Garnizoana se apucă repede să repare stricăciunile pricinuite în baterie. Marinarii sosiţi din rezervă dădură drumul curentului de înaltă tensiune prin obstacolele de sîrmă ghimpată. Peste puţin, oamenii, istoviţi de bombardament, adormiră. Doar santinelele mai vegheau. În timpul acesta, japonezii, ascunşi de ceaţa nopţii, ajunseră pe neobservate, tîrîş, pînă la baterie.

Puţin mai înainte, la Kurgannaia sosise un grup de tunari de la bateria Zaliternaia, sub comanda lui Rodionov ; printre aceştia se afla şi Blohin.

Cei de la Utios nu mai văzuseră pînă atunci Kurgannaia. Nu cunoşteau de loc terenul, dispozitivul gurilor de foc, locul în care se aflau magaziile de pulbere şi obstacolele de sîrmă ghimpată. Rodionov îl căută pe comandantul fortificaţiei. Din lipsă de ofiţeri, Kurgannaia se afla sub comanda unui subofiţer de tiraliori. Acesta se bucură mult cînd îi văzu pe cei de la Utios.

— Cît de cît, tot e un ajutor, spuse el. Dumneata ai să fii comandant peste artilerie, iar eu peste trupa de apărare.

Rămaseră înţeleşi astfel. Blohin, care era şi el acolo, se oferi să facă o recunoaştere în faţa bateriei.

— N-aţi pus înainte posturi de pîndă şi fără ele sîntem ca fără ochi. Îl iau şi pe Iurkin. Dacă adulmec ceva, vă dau îndată de veste prin el. Vorbind astfel, ostaşul se făcu nevăzut în întuneric.

Stăruia aceeaşi beznă de nepătruns, aceeaşi linişte adîncă. Nimic nu prevestea apropierea asaltului. Japonezii hotărîseră să folosească din plin elementul „surpriză“ astfel că se tîrau spre baterie fără cel mai mic zgomot. Blohin se strecură cu bine printre obstacolele de sîrmă şi rămase în preajma lor. Cu toate străduinţele lui, nu putea să vadă nimic prin ceaţa nopţii. O dată sau de două ori, atenţia îi fu însă atrasă de zgomotul unor pietricele care se rostogoleau la vale. Şi el şi Iurkin ciuliră urechea.

— Ca telefonist, tu eşti obişnuit să prinzi orice sunet, îi şopti Blohin lui Iurkin. Auzi ?

— Se tîrăşte cineva pe aproape, spuse Iurkin. Pesemne că umblă şi gălbejitu'. Vor să afle ce stricăciuni au făcut ziua.

— Ai *levolverul* la tine ? întrebă Blohin.

— Da ; am vîrît şi baioneta în tureatcă.

— Dacă vine pocitu' aproape de noi, sărim amîndoi o dată şi-i astupăm gura, să nu zică nici pîs, porunci Blohin.

În dreapta, se aprinse un proiector ; lumina lui lunecă ca o panglică alburie peste sopcile sure. Nu se vedea însă nimic suspect. Deodată, Blohin îi zări desluşit la vreo sută — o sută cincizeci de paşi pe japonezii care înaintau tîrîş. Nu-i observă pe soldaţi, ci benzile albe încrucişate peste mantalele lor. În prima clipă nu pricepu ce era. Dar Iurkin, cu vederea lui ageră, strigă îngrozit :

— Sînt gălbejiţii, cîtă frunză şi iarbă, cu cruci albe pe piept !

Judecînd fulgerător situaţia, Blohin sări în picioare şi strigînd „Japonezii !“ se repezi spre baterie. De frică să nu dea în întuneric peste obstacolele de sîrmă ghimpată, a căror atingere însemna moartea, cei doi ostaşi făcură un ocol. Din cauza aceasta întîrziară puţin, aşa că ajunseră la baterie în acelaşi timp cu elementele înaintate ale japonezilor. Totuşi, Koşeliov care moţăia lîngă tun, auzind strigătul lui Blohin, apucase să tragă de cordea. Tunul încărcat cu mitralii bubui alarmînd nu numai bateria Kurgannaia ci şi pe celelalte. Luminile proiectoarelor fortăreţei fură concentrate asupra coloanelor de asalt, şi mai multe baterii deschiseră focul asupra lor, decimîndu-le. Totuşi japonezii înaintau, fără să ţină socoteală de pierderi. Kurgannaia fu ocupată din mers. Puţini dintre apărătorii ei avură timp să se retragă. Rodionov îl trimise pe Blohin la compania de rezervă a marinarilor, pe lîngă care trecuseră cînd veneau spre Kurgannaia. Soldatul o luă la goană, şi dădu curînd peste matrozi. Aceştia alergau spre Kurgannaia în frunte cu Akinfiev.

— Încotro fugi, secătură ? se răsti Akinfiev la el. Te împuşc pe loc, ticălosule !

— Înălţimea voastră, sînt de la Utios, am dat fuga după ajutor. Au năpădit gălbejiţii Kurgannaia ! răspunse ostaşul gîfîind.

— Tu eşti Blohin ? îl recunoscu locotenentul. Unde-i porucikul ?

— Dumnealui a rămas la Zaliternaia. Acu' Rodionov e comandantul nostru.

Cunoscîndu-i aproape pe toţi cei din Utios, Akinfiev ştia că Blohin spunea adevărul.

— Călăuzeşte-ne aşa fel ca să cădem în spatele sau în flancul japonezilor, ordonă locotenentul.

Blohin o luă înaintea marinarilor şi ocoli cu ei colina Kurgannaia. Matrozii căzură în spatele japonezilor şi, atacîndu-le rezervele, le dădură peste cap şi le alungară înapoi. Lupta angajată în spatele coloanelor care se revărsaseră peste Kurgannaia, provocă panică printre japonezi. Îşi dădeau seama că sînt împresuraţi ba poate chiar izolaţi complet de ai lor. Ofiţerii japonezi răcneau din răsputeri, loveau în stînga şi-n dreapta, dar nu izbuteau să struneaască soldaţii înnebuniţi de groază, care se năpustiră ca o avalanşă înapoi, măturîndu-i din cale pe matrozii lui Akinfiev şi ajungînd la ai lor. Acolo erau însă aşteptaţi de generalul Nakamura în persoană. El se repezi la soldaţi, ţipînd şi împroşcîndu-i cu înjurături. Ofiţerii împuşcau pe loc soldaţii care fugeau înspăimîntaţi. Aceste măsuri necruţătoare îi dădură posibilitatea lui Nakamura să-şi regrupeze cît de cît forţele mult încercate şi să le arunce din nou la atac. Japonezii ajunseră la obstacolele de sîrmă ghimpată ale bateriei Kurgannaia şi încercară s-o asalteze frontal. Îndată ce atingeau sîrmele, se prăbuşeau însă electrocutaţi. Nakamura venise el însuşi în preajma bateriei şi-şi îmbărbăta soldaţii. Mîniat de nereuşita asaltului, generalul striga că dacă nu va fi cucerită colina, se va arunca în sabia lui, ca să-şi spele ruşinea înfrîngerii. Dar totul era zadarnic.

Împingîndu-şi trupele mereu înainte, la atac, Nakamura uitase de flancuri şi de spate. În timpul acesta, furişîndu-se neobservate, trei companii de marinari căzură pe neaşteptate în spatele atacatorilor şi ajungînd chiar la statul-major al generalului erau cît pe ce să-l ia prizonier. Japonezii fugiră valvîrtej înapoi. Lăsînd totul baltă, uitîndu-şi jurămîntul de samurai, Nakamura se grăbi să-i urmeze... Numai întunericul salvă de la pieire jalnicele rămăşiţe ale nenorocoşilor războinici. În învălmăşeală, Nakamura era cît pe ce să fie străpuns de baioneta unui matroz de pe *Baian* care îi sfîşie pantalonii şi-l răni la şezut. Astfel, bătut straşnic, apăsîndu-şi rana cu mîna, se înfăţişă înaintea ochilor comandantului armatei de asediu, generalul Noghi, care, spumegînd de furie, îi luă pe loc comanda.

A doua zi de dimineaţă, în baterie şi împrejurul ei fură strînse cadavrele a patruzeci ofiţeri şi circa o mie de soldaţi ; vreo sută cincizeci de japonezi pieriseră electrocutaţi în sîrmele ghimpate. Ruşii avuseseră de asemenea pierderi mari ; căzuseră mai cu seamă, numeroşi marinari. Cei de pe Utios, acţionînd tot timpul la tunuri, se aleseră doar cu răni uşoare.

Se îngîna ziua cu noaptea, cînd Boreiko veni la Kurgannaia. Acolo stătu de vorbă pe îndelete cu soldaţii lui despre peripeţiile luptei.

— Va să zică, nu ne-aţi făcut de ruşine Utiosul ? întrebă el.

— Nicidecum, totu-i în deplină rînduială ! Nu ne-am făcut de rîs, cu toate că o cam sfeclisem fără înălţimea voastră, răspunse Blohin.

După ce-i felicită pe ostaşi pentru bărbăţia de care dăduseră dovadă, porucikul se întoarse împreună cu ei la Zaliternaia.

Eşecul pe care-l suferise la Kurgannaia determină pe comandantul armatei nipone, generalul Noghi, să deplaseze direcţia de atac într-un alt sector al apărării. Hotărî să asalteze colina Vîsokaia. În acest sector, japonezii mai aveau mult pînă la linia forturilor, aflîndu-se abia în zona de acces din preajma lor. Vîsokaia domina tot sectorul de vest al fortăreţei. De pe creasta ei se vedea foarte bine Oraşul-Nou, escadra ancorată în port şi zona interioară a frontului de est. Prin cucerirea ei japonezii ar fi obţinut un excelent post de observaţie pentru bombardarea navelor din escadra Arthurului şi ar fi îngreunat nespus comunicaţiile între fronturile de est şi de vest ale fortăreţei. În felul acesta situaţia Arthurului s-ar fi agravat de îndată, iar escadra ar fi fost sortită unei pieiri inevitabile. Ambele tabere beligerante înţelegeau pe deplin valoarea strategică a colinei Vîsokaia, ceea ce explică înverşunarea luptelor pentru stăpînirea ei.

Cele dintîi asalturi fură respinse de ruşi relativ uşor. Atunci, japonezii concentrară tirul tuturor bateriilor de asediu asupra celor două cocoaşe de pe creasta colinei. Tranşeele improvizate, de cîmp, şi adăposturile ale căror tavane prea puţin întărite cu şine şi cu bîrne erau repede dărîmate de obuzele de 11 ţoli. Oamenii cădeau seceraţi de focul şrapnelelor. Poziţiile ruseşti fură bombardate crîncen timp de trei zile, după care în sfîrşit, japonezii hotărîră să pornească la asalt.

Boreiko ajunse la statul-major al colonelului Irman, comandantul artileriei de pe colina Vîsokaia, tocmai în momentul cînd japonezii începuseră asaltul. Creasta colinei pe care fumegau necontenit exploziile, se zări limpede pentru cîteva clipe. Puteau fi deslușite mormane de pietre, de moloz, de lemne sfărîmate, şi zeci de

cadavre, printre care alergau încă siluetele tiraliorilor scăpaţi cu viaţă.

— *Banzai!* se auziră strigăte dintr-acolo, şi aproape în aceeaşi clipă un steag alb, cu discul roşu al Soarelui-Răsare, se înălţă deasupra părţii din stînga a colinei.

Înconjurat de statul său major, Irman observa prin binoclu cele ce se petreceau pe povîrniş. Acolo fusese adusă şi compania de marinari de pe *Baian* sub comanda lui Soimanov. Matrozii tropăiau nerăbdători, aşteptînd ordinul de a porni la deal. Pe povîrniş se şi urcau mai multe lanţuri de trăgători, învăluind din flanc sectorul atacat.

— Ce zici, Nikolai Alexandrovici, detaşamentul nostru îi dă peste cap pe japonezi, ori ba ? îl întrebă Irman pe comandantul regimentului 5 Est-Siberian de tiraliori, colonelul Tretiakov care comanda sectorul de apărare al colinei Vîsokaia.

— Îmi pun multă nădejde în căpitanul Livotov. El va şti să angajeze lupta la baionetă, răspunse Tretiakov. E bine cunoscut că aşa ceva nu le place deloc japonezilor ; totuşi, să fie gata şi marinarii. Locotenente, oamenii dumitale sînt adunaţi ? îl întrebă el pe Soimanov.

— Da. Ordonaţi să pornim la atac ? întrebă marinarul salutînd.

— Mai aşteptaţi vreo zece minute.

— Am înţeles !

— Dar dumneata, cu ce treburi pe aici ? îl întrebă Tretiakov pe Boreiko care se apropia de el.

— Din ordinul generalului Belîi, am sosit la dispoziţia dumneavoastră.

— Pe Vîsokaia nu mai există artilerie, şi n-ai ce face aici.

— Atunci daţi-mi voie să merg împreună cu marinarii.

Matrozii care ascultau schimbul de vorbe se uitau miraţi la uriaşul artilerist care se oferea de bună voie să pornească împreună cu ei, la atac.

— Ai ceva împotrivă, locotenente ? îl întrebă Irman pe Soimanov.

— Din contră, voi fi foarte bucuros. Hei, Borea ? Te mănîncă pumnii, ai ?

— Vreau să mă mai dezmorţesc. Destul am lîncezit în baterie. Hei, băieţi, ia daţi-mi şi mie o armă cu baionetă.

Dorinţa îi fu îndeplinită de îndată. Luînd arma, o aruncă de mai multe ori în sus.

— Cam uşurică pentru mine.

— Din păcate, mai grea nu avem.

— Ei, Pavluşa, îi dăm drumul, ce zici ? propuse Boreiko întorcîndu-se spre Soimanov.

Locotenentul privi şirurile negre de marinari, încolonaţi prin flanc cîte doi.

— Direcţia la stînga, înainte, marş ! comandă el.

Detaşamentul porni.

— Drumul spre culmea dealului era ciuruit de pîlnii şi presărat cu schije. Gloanţele şuierau, şrapnelele vîjîiau explodînd deasupra capului, biciuind pămîntul cu o grindină de plumbi.

— Să trăiţi ! strigă Blohin răsărind înaintea lui Boreiko, cu arma japoneză în mîini.

— Da' tu de unde ai răsărit ?

— Am ţopăit şi eu după înălţimea voastră. Am cerut învoire de la baterie.

Încărcîndu-şi armele din mers, marinarii se răspîndiră în trăgători, căutînd să străbată cît mai repede terenul descoperit, adăpostindu-se după cutele de teren. La dreapta, fulgeră o baterie de mortiere. Se putu zări proiectilul, ţîşnind din ţeavă învăluit într-o trombă de fum alb şi făcîndu-se nevăzut în văzduh.

Soimanov şi Boreiko mergeau înaintea matrozilor. În urma lor, păşea fără grabă comandantul secund al companiei, micimanul Sokolov. El le arăta matrozilor locurile în care se puteau adăposti mai bine şi se ţinea de şotii îmbărbătîndu-i. Boreiko păşea încet, sprijinindu-se în armă ca într-un baston şi glumind pe seama lui Soimanov, care se apleca la pămînt cînd şuierau gloanţele.

— Ce, Pavlik, tot întîlneşti cunoscuţi de faci atîtea temenele ? spuse el zîmbind.

— Ţie ţi-e uşor să vorbeşti, dar eu am fost rănit de două ori pînă acum. Nu prea am chef să mă curăţ.

— De soartă nu scapi.

În sfîrşit, marinarii ajunseră la un şanţ de comunicaţie, pe jumătate năruit, şi se strecurară în el. Soimanov se ridică o clipă peste parapet, cercetînd cu privirea terenul din faţă. Prin volbura de fum şi praf se zăreau pe culme rămăşiţele adăpostului redutei din stînga. Lanţurile înaintate de trăgători se topeau unul după altul, acoperind cu cadavrele lor povîrnişurile. Doar cîţiva tiraliori ajunseră pe culme unde începură să tragă fără vlagă de după un adăpost dărîmat. În afară de ei nu se mai vedea nimeni.

— După mine, salt înainte ! strigă locotenentul, şi sărind peste parapet, o luă la goană de-a dreptul spre reduta din stînga, vînturînd sabia.

Matrozii ţîşniră din şanţul de legătură. Unii căzură pe loc, răpuşi de gloanţe. Sokolov care se repezise înainte se şi afla aproape

de culme, cînd deodată explodă un şrapnel deasupra lui. Micimanul mai alergă cîţiva paşi, apoi se lăsă încet la pămînt. Soimanov alergă la el şi-l întoarse pe spate. Ochii tînărului erau deja sticloşi, iar gura însîngerată i se schimonosise în rînjetul morţii.

— Spre parapet ! comandă locotenentul, sărind în picioare.

Matrozii se grăbiră să se adăpostească în dosul sacilor cu pămînt, cîţi mai rămăseseră pe loc.

Aerul, înţesat de praf, mirosea a sînge cald şi a pulbere.

— Companie, foc de salvă ! strigă din răsputeri Soimanov, ca să fie auzit în mijlocul împuşcăturilor.

— Foc ! răcni asurzitor Boreiko în locul lui. Salvă ! Salvă ! repetă el.

Japonezii care se cramponaseră la teren ceva mai departe de redută îşi înteţiră şi ei focul puştilor şi al mitralierelor. Steagurile lor albe ciuruite de gloanţe fluturau încă, înfipte în parapet, între cele două tabere. Matrozii lunecau de pe parapet unul după altul răniţi sau morţi. Doi matrozi se adăpostiseră după scutul unui tun de 47 milimetri avariat şi trăgeau glonţ după glonţ în lanţurile de trăgători japonezi. Din adăpostul pe jumătate dărîmat se ivi un porucik de tiraliori cu mantaua cenuşie ruptă, bandajat la cap, şi se prezentă :

— Porucik Liubimov, comandantul redutei. Tocmai mi-am venit în fire. Am fost rănit. Şi acum îmi vîjîie capul. Trebuie să trecem la contraatac şi să-i zvîrlim înapoi pe japonezi. Daţi-mi vreo douăzeci de matrozi.

Soimanov ordonă cele necesare. Matrozii se strînseră în jurul lui Liubimov care începu să le explice misiunea :

— Atacăm fără să tragem. Îndată ce ajungem, ne năpustim asupra lor cu baionetele şi cu patul puştii. Nu-i urmăriţi departe la vale, căci va fi greu la întoarcere. Şi acum, înainte ! comandă porucikul dispărînd după colţul redutei.

Sprijinind atacul, matrozii trăgeau de sus, din redută salvă după salvă.

— Staţi ! Japonezii fug ! Ura ! strigă Soimanov.

Micile siluete ale japonezilor se rostogoleau la vale pe povîrnişurile repezi, ascunzîndu-se după cutele terenului. Scurtele negre ale matrozilor goneau vijelios după ei. Stînd în picioare pe un dîmb, Liubimov fluiera din răsputeri, adunîndu-i pe marinari în jurul lui.

Soimanov o luă la fugă spre el. În clipa aceea, parcă îl izbi ceva în cap. Urechile îi vîjîiau. O şuviţă de sînge cald începu să i se prelingă pe obraz.

— Leagă-te ! îi spuse Liubimov, aruncîndu-i batista lui. E o rană superficială, o zdrelitură.

Un matroz-felcer îl duse înapoi, în redută, şi îl pansă la iuţeală.

Bombardamentul de artilerie, potolit pentru o vreme, se dezlănţui iar, cu furie. Obuze grele, de 11 ţoli, zburau şuierînd strident; trombe negre de fum ţîşneau fără întrerupere în jurul colinei Vîsokaia. Peste puţin, fu adus Liubimov, care fusese ucis pe loc.

— Înălţimea voastră, am dezgropat un tun de sub dărîmături, îi raportă Blohin lui Boreiko, răsărind lîngă el. Căutăm obuze şi-l pocnim pe gălbejit.

Dîndu-şi seama, că matrozii de pe *Baian* n-au să poată face faţă singuri situaţiei şi să reziste pe deal, Boreiko alergă la vale, după ajutor.

Soimanov se apropie de tunul cu tragere rapidă dezgropat de sub dărîmături. Mai mulţi matrozi scormoneau cu îndemînare pămîntul şi scoteau nişte obuze mici pe care le aşezau cu grijă lîngă tun. Curînd strînseră aproape cincizeci de bucăţi. Blohin scutură ţărîna de pe dispozitivele de ochire, şi împreună cu matrozii, puse tunul în bătaie.

— Ceva mai la stînga, comandă el, ochind. E bine. Încărcaţi!

Închizătorul zornăi.

— Gata! raportă Blohin.

— Foc!

Tunul bubui, reculă brusc şi rămase în poziţia de recul.

— E defectă frîna de recul, ghici locotenentul.

Matrozii puseră mîna şi aduseră tunul în poziţia de tragere; bubui o nouă lovitură.

— Gălbejitul ne învăluie prin stînga! raportă un gradat, sosind în goană. Să nu ne cadă în spate.

Soimanov alergă după el fără să mai ia seama la gloanţe şi obuze.

— Să nu vă împiedicaţi, înălţimea voastră. Sînt morţi, peste tot, spuse un tiralior sprijinindu-l.

— Să se îndrepte tunul încoace, ordonă Soimanov, zărind lanţurile de trăgători japonezi.

În clipa aceea aproape de el explodă un obuz şi suflul îl dădu peste cap.

— S-a zis cu tunul nostru! Drept în el a nimerit stîrpitura gălbejită. Doi ostaşi au căzut morţi pe loc, iar ăilanţi au fugit care încotro, raportă Blohin.

Soimanov nu apucă să se scuture bine de pămînt, că şi detună o nouă explozie. Fum, bubuituri, duhoare înecăcioasă de şimoze. Din adăpostul care fusese dărîmat, se auzeau ţipete sfîşietoare:

— Aju-to-or!

Soimanov încercă să dea un ordin, dar un nou obuz căzu în acelaşi punct. Ţipetele încetară. Doar gemete surde se mai auzeau de sub pămînt ; peste puţin însă, amuţiră şi acestea.

— Primeşte, doamne, în împărăţia ta pre răposaţii tăi robi ! rostiră tiraliorii, făcîndu-şi cu evlavie semnul crucii.

— Vin gălbejiţii, sumedenie, raportă un matroz.

Soimanov se apropie de parapet. Un tînăr japonez, spînatic, înfigea pripit steagul alb cu discul roşu. Pe creastă, se şi auzeau strigăte victorioase : *banzai*. Puţinii tiraliori şi matrozi rămaşi teferi, strîngînd zdravăn armele în mîini, înfigeau baionetele în japonezii care săreau de sus asupra lor. În redută se încinse lupta corp la corp. Deodată, un „ura" năvalnic tună din spate. Compania de debarcare de pe cuirasatul *Sevastopol* se apropia vijelios din vale. În fruntea ei, se înălţa făptura uriaşă a lui Boreiko. Năvăliră în redută, ca o avalanşă năpraznică, se năpustiră asupra japonezilor îi dădură peste cap, zmulseră steagurile şi se repeziră după ei la vale.

Atacul, al douăzecelea din cursul acelei zile, fusese respins.

— Ne-am bătut zdravăn, rosti Boreiko, dînd roată cu privirile de jur împrejur, după care îşi cercetă mantaua sfîşiată în mai multe locuri şi arma stropită de sînge.

— Eşti teafăr ? îl întrebă el pe Soimanov care se aşezase aproape, pe dărîmăturile adăpostului redutei.

— M-a ameţit explozia unei grenade. Îmi ţiuie şi acum urechea stîngă. Bine ai făcut, Borea, că ne-ai adus întăriri. Altfel s-ar fi ales praful de noi. Cine e comandantul matrozilor de pe *Sevastopol* ?

— Andriuşa Akinfiev. Uite-l că vine şi el.

Akinfiev se apropie de prietenii săi. Era încă înfierbîntat de luptă.

— Nici n-aş fi bănuit vreodată că va trebui să renunţ la viaţa tihnită de pe Liaoteşan şi să alerg în ajutorul Vîsokiei, spuse el apropiindu-se.

Ofiţerii se priviră atenţi unul pe altul.

— Cei trei muşchetari, spuse Soimanov zîmbind. Curînd se împlineşte un an de cînd ne batem cot la cot, pe uscat şi pe mare.

— Jorj Dukielski nu mai este ; Serioja Zvonariov a fost scos pentru mult timp din luptă. Acum trebuie să vină rîndul unuia dintre noi... zise Akinfiev.

— Hei, nu mai cobi, Andriuşa, îl struni Boreiko, blajin. Ce-o mai fi, om vedea. Deocamdată să bem ceva. Tare mi s-a mai uscat gîtlejul. Hei, Blohin ! Unde eşti, diavole împieliţat ?

— Ordin, înălţimea voastră ! răspunse voios ostaşul.

Chipul lui era radios. În fiecare mînă ţinea cîte o sticlă sclipitoare de coniac. Era vădit că apucase să tragă o duşcă.

— Doriţi să gustaţi, înălţimea voastră ? zise el, întinzînd porucikului o sticlă. E pradă de război !...

Boreiko goli pe nerăsuflate mai bine de jumătate din sticlă. Mormăind satisfăcut, oferi restul celor doi marinari. După băutură mîncară pesmeţi japonezi.

— Ei, acum am prins puteri ; acum putem să luptăm mai departe. Ca mai mare în grad, iau comanda poziţiei, anunţă Boreiko. Tu, Pavlik, vei apăra culmea stîngă, iar tu, Andriuşa, pe cea dreaptă. Eu rămîn la mijloc, în şa.

Cei doi marinari salutară şi plecară spre posturile lor.

Însoţit de Blohin, porucikul, coborî în mica depresiune aflată între cele două creste ale colinei Vîsokaia. În partea aceea nu existau nici măcar tranşee obişnuite ; doar un şanţ de comunicaţii năruit, lega ambele culmi.

Boreiko se uită împrejur. De vale se zărea o tranşee japoneză care încingea colina în semicerc. De la ea, se întindeau şanţuri de comunicaţii spre spatele poziţiei.

— Ce zici, Filea, au să cucerească ei Vîsokaia, ori ba ?

— Vorba e — cine o apără ! Dacă sîntem aici noi amîndoi, nu pune în veci mutră-strîmbă mîna pe ea, zîmbi Blohin.

Zărindu-l pe Boreiko pe creastă, japonezii deschiseră focul asupra lui cu armele şi cu mitralierele.

Peste puţin, Boreiko şi cu Blohin dădură de amplasamentul năruit al unei baterii. Tunurile instalate pe povîrniş fuseseră scoase din acţiune încă din septembrie de artileria inamică, dar deşi mutilate, rămăseseră pe loc. Acolo se dăduse nu demult o luptă corp la corp. Împrejurul pieselor zăceau o mulţime de cadavre, încremenite în poziţia în care fuseseră surprinse de moarte. Un japonez rămăsese într-un genunchi, sprijinit cu mîna dreaptă de armă, cu capul aplecat, parcă îngreunat de oboseală. Alături de el zăcea un matroz, cu mîinile încleştate în gîtul altui japonez a cărui baionetă era înfiptă în pîntecul lui.

Spre seară, sosi căpitanul de tiraliori Solonikio, numit comandant al dispozitivului de pe colină. O dată cu el, sosiră şi infanteriştii care trebuiau să-i înlocuiască pe marinari. Akinfiev îi invită pe Soimanov şi pe Boreiko la el, în Oraşul-Nou. Ajunseră repede acasă la locotenent. Ordonanţa începu să pună masa. Cei trei amici povesteau întîmplările prin care trecuseră în ultimele zile. Andriuşa se uita cu nerăbdare la ceas.

— De ce o întîrzia Nadia atît ? se întreba el, nervos.

Însfîrşit sosi.

— Bietul Serioja e grozav se slăbit ; nici nu se poate întoarce

pe o parte. Ţi-a trimis salutări, Andriuşa. A întrebat dacă eşti sănătos. Ştii, se căsătoreşte curînd cu Varia, spuse ea.

După masă, cei trei ofiţeri se duseră la statul-major al lui Irman, care se instalase într-o cazarmă din Oraşul-Nou. Acolo, Kondratenko, Belîi şi Tretiakov participau la o consfătuire la care se discutau măsurile necesare pentru apărarea colinei Vîsokaia. Kondratenko şedea la capătul mesei şi, ca de obicei, asculta pe ceilalţi, făcîndu-şi repede însemnări în carnet. Irman vorbi îndelung şi confuz, pledînd pentru apărarea colinei cu orice preţ, lucru la care nimeni n-avea de făcut obiecţiuni. Tretiakov se plîngea că ostaşii sînt foarte obosiţi, cerînd să fie schimbaţi şi să se trimită întăriri. Ofiţerii de la unităţile de tiraliori, care se aflau de faţă, arătau că înainte de toate era necesar să se ia măsuri pentru asigurarea hranei soldaţilor întrucît aceştia nu mîncaseră de peste douăzeci şi patru de ore.

— În primul rînd, să ni se trimită o bucătărie de campanie, cu ciorbă fierbinte, apoi grenade, cartuşe şi, în sfîrşit, echipament de iarnă, cereau ei într-un glas.

— Dumneavoastră, marinarii, de ce aveţi nevoie ? îl întrebă generalul pe Soimanov care tocmai intrase împreună cu ceilalţi.

— Noi vrem să ştim încotro şi cînd pornim, răspunse voios Soimanov.

— Răspunsul nu e rău. Cum staţi cu hrana şi cu echipamentul de iarnă ?

— Comandamentul Bazei Navale ne-a aprovizionat pe deplin cu de toate. Matrozii au asigurată raţia de carne conservată : o jumătate de cutie pe zi. Au de asemenea şi echipament gros. Ciorba se găteşte la cazărmile marinei şi ni se aduce pe poziţii.

— Întrucît flota are cel mai mare interes ca Vîsokaia să nu cadă în mîna inamicului, s-o apere, spuse unul dintre ofiţerii de tiraliori.

— Asta e o concepţie cu totul greşită. Timp de patru luni de cînd a început asediul fortăreţei, marinarii au luptat vitejeşte, în forturile şi redutele ei, cot la cot cu tiraliorii şi cu tunarii. Cît priveşte soarta Vîsokaiei, aceasta e foarte importantă, pentru desfăşurarea generală viitoare a asediului, răspunse Belîi.

— Aşadar, ne-am înţeles : marinarii vor rămîne pe poziţii ; tiraliorii vor fi înlocuiţi cu efective recrutate din personalul spitalelor şi din convalescenţi, conchise Kondratenko şi se ridică, îndreptîndu-se spre uşă urmat de ceilalţi.

— Adunaţi trupa de marină ! ordonă generalul.

Cînd ordinul fu executat, Kondratenko îi felicită cu căldură pe matrozi pentru bărbăţia de care dăduseră dovadă în luptă.

— Să apăraţi şi mai departe Vîsokaia. Ţineţi minte : căderea acestei poziţii ar fi un eveniment tot atît de grav ca şi scufundarea navelor voastre. Îmi pun nădejdea în voi ca şi în tiraliorii mei. Patria v-a încredinţat apărarea Arthurului şi sînt ferm convins că-l veţi apăra, aşa cum veţi apăra şi Vîsokaia.

— O să ne străduim, excelenţă ! strigară tunător marinarii.

— Ei, cu dumnezeu înainte ! le ură Kondratenko ridicînd mîna.

Soimanov şi Akinfiev porniră în fruntea detaşamentelor.

Boreiko plecă şi el. Se pomeni curînd lîngă şcoala *Puşkin*. Ajuns acolo, bătu încetişor în uşă şi-şi spuse numele. Îi deschise mica institutoare.

— Ce vînt te-aduce la o oră atît de tîrzie ? îl întrebă ea.

— Îmi daţi voie să rămîn peste noapte la dumneavoastră ? răspunse el tot printr-o întrebare.

— Fireşte, dar cu o condiţie : să fii foarte cuminte, răspunse institutoarea, ameninţîndu-l cu degetul.

— A, despre asta să n-ai nici o grijă. E ştiut că în prezenţa dumitale din urs mă fac mieluşel.

— Pînă acum am avut de-a face cu pisici, cîini şi alte animale domestice, dar nu cu urşi.

— Întrucît ai o experienţă atît de îndelungată ca dresoare, cred c-o să mă domesticeşti şi pe mine, sau, mai bine zis, m-ai şi domesticit, adăugă el după cîteva clipe de tăcere.

— Pare-mi-se, că n-ai nimic împotriva acestui lucru ? zîmbi institutoarea.

— N-am, mormăi porucikul şi, deodată, ridicînd-o, o sărută cu foc.

— *Tout beau!* La loc comanda ! strigă Olia, apărîndu-se, dar porucikul o luă pe sus, ca pe-un copilaş, şi intră cu ea în camera de alături unde se aflau Maria Petrovna şi Liolia.

— Se pare că porumbeii noştri s-au înţeles ! observă Liolia, văzîndu-le chipurile fericite.

Olia îl prezentă solemn :

— Soţul meu.

Sosiseră ultimele zile ale colinei Vîsokaia. În dimineaţa zilei de 20 noiembrie, asupra poziţiilor de pe culmea acesteia fu dezlănţuit un uragan de foc. Bateriile de asediu bubuiau cu înverşunare. Întreg frontul terestru şi cuirasatele răspunseră prin tir indirect, căutînd să reducă la tăcere bateriile grele inamice.

La auzul canonadei, Boreiko se grăbi să ajungă la Vîsokaia. Lîngă spitalul unificat, îi ajunse din urmă pe Varia şi pe Vasea.

— Serioja se simte mult mai bine, îl vesti fata fericită. Se întremează repede.

— Pesemne că din pricina sărutărilor Nadiei, glumi porucikul.

Varia îl privi mirată :

— Nu este în firea lui Serioja să mă iubească pe mine şi să se sărute cu alta !

— Dar cine ţi-a spus că el te iubeşte ?

— Chiar el.

— Şi l-ai crezut pe cuvînt ?

— Ia mai lasă-mă, ursoiule ! îl repezi Varia intrînd iute în spital.

Dinspre Oraşul-Nou se tîrau spre Vîsokaia coloane pestriţe de oameni, ultima rezervă a fortăreţei : soldaţi, matrozi, rezervişti de clasa a doua ieşiţi din spital, purtînd încă pansamente şi şchiopătînd.

— A dracului tocătoare ! rosti din mers un soldat, arătînd din cap spre Vîsokaia. Ce de oameni au pierit acolo !

Toată ziua mugiră tunurile, bubuiră exploziile obuzelor de 11 ţoli, detunară şrapnelele şi grenadele ; sîngele curgea şiroaie, oamenii se chinuiau şi mureau. Japonezii nu treceau la atac, ci doar se pregăteau.

A doua zi, canonada începu din nou cu aceeaşi intensitate.

Ziua era rece şi senină, ceea ce înlesnea reglarea tirului. Bateriilor de asediu li se alăturară canonierele din Baia Golubinaia. Creasta colinei se afla acum între două focuri. Torentul de fontă şi de oţel se revărsa asupra ei tot mai năpraznic.

După amiază, japonezii porniră din nou la asalt în şiruri strînse. Se prăbuşeau valuri-valuri, seceraţi de focul tunurilor, al mitralierelor, al puştilor şi grenadelor, totuşi înaintau nestăvilit. Val după val, atacatorii alergau vijelios, peste mormanele de morţi şi de răniţi. Urcau tot mai sus, spre culmea cu două cocoaşe. În sfîrşit ruşii dădură îndărăt şi japonezii ajunseră pe culme, unde se încinse lupta corp la corp. Spumegînd ca fiarele, oamenii se loveau cu ce le cădea sub mînă : cu baionetele, cu paturile puştilor, cu pietre, cu grenade ; se spintecau, se sugrumau, se sfîşiau cu dinţii.

Artileria asediatorilor îşi deplasa focul asupra rezervelor şi a Oraşului-Nou. Casele se năruiau una după alta ; izbucneau incendii ; totul se mistuia în nori de praf şi fum.

Kondratenko îşi dădea seama că situaţia era tot mai grea cu fiecare clipă ce trecea. Efectivul apărătorilor era insuficient ; ofiţerii erau scoşi din luptă unul după altul. Trebuia să trimită acolo un om de nădejde care ar fi fost în stare să îmbărbăteze soldaţii, să stăvilească asaltul japonezilor, tot mai vijelios.

Generalul hotărî să trimită pe culme detaşamentul de grăniceri de sub comanda lui Butusov. Era încredinţat că acesta va face posibilul şi imposibilul, spre a se rezista pe poziţii.

Butusov se întorsese însă în ajun de la bateria Kurgannaia, unde, timp de aproape o săptămînă, respinsese atacurile neîntrerupte ale japonezilor. Detaşamentul lui se rărise simţitor. Nu mai avea decît jumătate din efectivul iniţial şi doi ofiţeri. Totuşi locotenent-colonelul nu făcu nici o obiecţie cînd Kondratenko îl anunţă că va trebui să plece pe Vîsokaia.

— Roman Isidorovici, de vreme ce socotiţi necesar să mă duc acolo, ordinul dumneavoastră va fi executat întocmai ! Rezervele mele sosesc aici peste un ceas. Am să plec direct pe poziţii.

Kondratenko îşi dădea seama foarte bine că trimitea la moarte pe unul dintre cei mai buni ofiţeri, care trecuse cu cinste prin toate încercările războiului. Abia putînd să-şi stăpînească tulburarea, generalul se ridică de la masă, îl îmbrăţişă călduros şi-l sărută :

— Dragă Piotr Dmitrievici, binecuvîntarea Domnului să te ocrotească ! Pe cît se poate, să nu-ţi rişti viaţa ; caută să te păstrezi pentru Arthur. Oameni ca dumneata avem puţini, şi mai este multă nevoie de ei aici, rosti Kondratenko cu emoţie.

Butusov, mişcat, îl rugă doar un lucru : să aibă grijă de familia lui. Generalul i-o făgădui.

După ce plecă Butusov, Kondratenko îşi plecă fruntea în piept, gîndindu-se la soarta dureroasă a celor din Arthur. Dar n-avea timp să stea mult pe gînduri : Arthurul îl aştepta. Se vesti că fusese dezlănţuit un nou asalt asupra Vîsokaiei. Generalul ieşi în curtea comandamentului privind prin binoclu cele ce se petreceau pe colină.

Poziţiile erau învăluite într-o perdea groasă de fum şi praf, prin care fulgerau mereu exploziile roşietice ale obuzelor grele. Părea că pe colină erupea un vulcan. Cînd şi cînd, se auzea răpăit de mitraliere şi strigăte de „ura“ sau *banzai*. După culoarea uniformelor ostaşilor care coborau repede povîrnişul, pîlcuri-pîlcuri sau răzleţi era vădit că ruşii se retrăgeau sub presiunea forţelor copleşitoare ale inamicului.

— Vîsokaia a fost din nou ocupată de japonezi, raportă telefonistul.

— Vezi unde e locotenent-colonelul Butusov, ordonă generalul.

— Au sosit grănicerii, raportă aghiotantul.

Generalul ieşi în stradă. Acolo se înşiruia o coloană de soldaţi cu epoleţi verzi şi cu benzi de aceeaşi culoare la şepci. Kondratenko îi salută, şi trecu de-a lungul frontului. Deşi numeroşi soldaţi fuseseră răniţi şi purtau încă pansamente, arătau voioşi, odihniţi şi sănătoşi. Butusov avusese întotdeauna o grijă deosebită de hrana

soldaţilor şi, cu ajutorul prietenilor săi chinezi, ştia să facă rost de leacuri şi de alimente antiscorbutice.

Comparînd înfăţişarea grănicerilor cu aceea a tiraliorilor, Kondratenko îşi dădu seama îndată că grănicerii, sănătoşi, voinici, vor opune o rezistenţă mult mai dîrză, decît orice regiment de tiraliori. „Da, se poate conta pe ei", gîndi el. După ce-i felicită pentru bărbăţia de care dăduseră dovadă pînă atunci generalul arătă spre colina Vîsokaia :

— Fraţilor, nu uitaţi : dacă japonezii ocupă înălţimea aceasta, s-a isprăvit cu Arthurul. Locotenent-colonelul Butusov pe care l-am numit comandant al sectorului, vă aşteaptă acolo. Împreună cu el şi sub comanda lui, va trebui să apăraţi poziţiile şi aveţi datoria s-o faceţi. Cu dumnezeu, înainte.

— O să ne străduim, excelenţă ! răspunseră ostaşii într-un glas şi porniră spre poziţii.

— Domnul locotenent-colonel Butusov îşi aşteaptă trupa pe povîrniş, raportă telefonistul.

Kondratenko ieşi din nou afară şi duse binoclul la ochi. Grănicerii se răspîndiseră în trăgători şi urcau repede spre culme. Tirul infanteriei şi al artileriei japoneze se înteţi de îndată. Salvele se contopeau cu ropotul focului de voie, mitralierele clănţăneau turbate, trăgînd cu cadenţa maximă. Culmea pieri din nou în praf şi fum. Lanţurile de grăniceri se culcară la pămînt ; curînd însă porniră iar în salturi dese şi, peste puţin, dispărură în norul ce învăluia culmea.

Nu mult după aceea se raportă că, printr-un viguros atac la baionetă, grănicerii îi zvîrliseră pe japonezi în vale şi ocupaseră Vîsokaia în întregime. Kondratenko răsuflă uşurat.

Artileria de asediu deschise numaidecît focul. În ziua aceea japonezii porniseră de şase ori la asalt şi de şase ori se retrăseseră, acoperind pămîntul cu cadavrele lor. Lupta conteni abia cînd se înnoptă. Colina rămăsese în mîinile celor din Arthur.

Se întunecase de-a binelea cînd locotenent-colonelul Butusov, după ce luptase toată ziua vitejeşte pe colină, fu rănit mortal de o schijă, în abdomen. Abia mai dînd semne de viaţă, comandantul grănicerilor fu adus de aceştia la statul-major al lui Kondratenko. Generalul alergă fără întîrziere la postul de prim-ajutor şi se lăsă în genunchi lîngă brancarda pe care zăcea Butusov. O clipă, locotenent-colonelul îşi veni în fire. Recunoscîndu-l pe Kondratenko, raportă cu glas abia auzit :

— Ordinul excelenţei voastre a fost executat. Vîsokaia a rămas în întregime în mîinile noastre.

Acestea fură ultimele lui cuvinte. Peste o clipă rămase nemişcat. Descoperindu-se, Kondratenko sărută fruntea atinsă de răceala morţii, a credinciosului său tovarăş de arme şi prieten. Generalul îşi suflă îndelung nasul, neputîndu-şi stăpîni lacrimile, fără să bănuiască că în mai puţin de două săptămîni avea să-l urmeze şi el pe Butusov, pecetluind cu sîngele lui credinţa către Patrie.

Boreiko nu putea să rămînă nepăsător la cele ce se petreceau în jurul lui şi de aceea se duse seara la statul-major al lui Irman.

— Nu cumva aş putea să fiu şi eu de folos pe aici ? întrebă el pe aghiotant, porucikul Konstiuşko.

— Pentru noi contează acum fiecare om teafăr. Deci rămîi la comandament ; o să-ţi găsim şi dumitale o întrebuinţare.

Completările alcătuite din serviciile auxiliare, din echipe de oameni de la spitale, sosiră la comandament în tot cursul nopţii. Ele erau trimise spre poziţii laolaltă cu unităţile de marinari şi tiraliori aduse din alte sectoare.

Kondratenko şi Irman conduceau cu tenacitate, fără o clipă de răgaz, operaţiunile de apărare. Pe la miezul nopţii, se ivi la comandament Stessel — palid, tras la faţă, însoţit de Fok şi de Nikitin. Cei trei vizitatori începură să emită pe întrecute ordine contradictorii.

— Degeaba apăraţi Vîsokaia cu atîta îndîrjire. Cît sînge de soldaţi şi de matrozi se varsă aici, fără rost ! Ar fi trebuit de mult să fie evacuată şi să retragem trupele pe linia principală de apărare, spre forturi, bodogănea Fok.

— Dar atunci, flota, ar fi pierdută, obiectă Stessel.

— Anatoli Mihailovici, nu sîntem răspunzători pentru ea. Ar face mai bine să se care în larg, să scăpăm de ea. În larg are mai mult spaţiu decît aici în port...

— Acolo o pîndeşte escadra japoneză, mult mai puternică decît a noastră.

— Ei, dumnezeu e milostiv. Poate că o navă, două o ajunge, tîrîş-grăpiş, pînă la un port neutru.

— Da, da, să se trimită chiar astăzi cufundarilor un ultimatum : să se care din Arthur pînă nu le-a dat la fund japonezii toţi galoşii, se asocie Nikitin.

— Pentru ca navele să poată ieşi în larg, trebuie să li se dea înapoi gurile de foc mici şi mijlocii, circa două sute de piese, care ar urma deci să fie retrase de pe frontul terestru. Aceasta va slăbi mult apărarea. În plus, va trebui să le restituim proiectilele respective, iar noi nu mai avem decît foarte puţine, obiectă Kondratenko.

— Le vom restitui tunurile din liniile a doua şi a treia, şi o parte din muniţii, concedă Stessel. Numai să plece odată.

— Mă opun cu toată hotărîrea, protestă vehement Kondratenko. Nici aşa nu mai dispunem de rezerve ; dacă vom lua de pe poziţii cele două mii de marinari, nu vom mai avea cu cine să-i înlocuim.

— Reduceţi garnizoanele forturilor ; acolo sînt mulţi oameni de prisos, îşi dădu Fok cu părerea.

— Dar atunci forturile vor fi ocupate numaidecît de japonezi.

— Cu alte cuvinte, după dumneavoastră, trebuie să mai fie nimiciţi vreo cincisprezece mii de soldaţi şi de matrozi, şi numai după aceasta, să se pună problema capitulării, nu ? Sărmanii ostaşi : nici nu bănuiesc că se intenţionează sacrificarea lor, aproape pînă la unul, suspină Fok.

— Vîsokaia trebuie apărată cu orice preţ, iar excelenţa voastră, pe cît se pare, nu vreţi să înţelegeţi acest lucru, rosti tăios Kondratenko.

— Aş ! Cum să înţeleagă aşa ceva un prost bătrîn ca mine ? Eu n-am absolvit nici un fel de academii, replică Fok, batjocoritor.

— Domnilor, domnilor, mai mult calm ! interveni Stessel. Hotărîrea mea e să mai apărăm Vîsokaia o zi, iar după aceea, dacă nu mai putem să rezistăm, o evacuăm. Avem nevoie de oameni în alte sectoare.

Mai multe obuze care explodară în apropiere îl făcură pe generalul-aghiotant să-şi urgenteze plecarea.

Spre miezul nopţii, Boreiko şi Tretiakov se duseră pe Vîsokaia. De pe culme coborau şiruri nesfîrşite de răniţi şi de ostaşi care sufereau de orbul găinilor. Dînd la fiecare pas peste cadavre, cei doi ofiţeri ajunseră cu chiu, cu vai la reduta de pe culmea din stînga. Aceasta fusese aproape complet distrusă. În lumina difuză a stelelor, sute de tiraliori şi de matrozi se străduiau să refacă parapetele şi adăposturile.

Căpitanul Solonikio, noul comandant al poziţiei, raportă că lucrările mergeau încet, fără însufleţire, fiindcă oamenii erau obosiţi şi n-aveau poftă de muncă.

— Le-ai explicat pentru ce sînt necesare ?

— Fireşte, însă ei obiectează pe bună dreptate, că mîine dimineaţa japonezii vor nărui iarăşi totul şi că preferă să se odihnească mai ca lumea, decît să muncească degeaba, răspunse căpitanul.

— Oamenii sînt istoviţi ; trebuie să se aducă întăriri, căci altfel, e îndoielnic, dacă toate lucrările vor avea vreun rost, confirmă Boreiko.

— Bine, dar de unde să iei rezerve ? Pînă şi sanitarii şi invalizii au fost trimişi încoace, obiectă colonelul.

— Ei, atunci e greu să sperăm că vom rezista pe poziţii, oftă porucikul.

— Totuşi, Vîsokaia trebuie negreşit apărată.

Deşi era întuneric, artileria japoneză continua focul trăgînd rar asupra culmii.

— Ar fi bine să vă feriţi domnule colonel, îl preveni Boreiko.

— Păi, nici n-ai unde să te adăposteşti aici — poate doar la postul de comandă, dacă au apucat să repare adăpostul.

Vorbind astfel, Tretiakov o luă spre culmea din dreapta, unde se afla postul de comandă al dispozitivului de apărare de pe colină.

Îndată ce se lumină de ziuă, canonada începu din nou cu o putere sporită, după care japonezii se năpustiră la asalt. Curînd, izbutiră să ocupe mai întîi culmea din stînga, apoi şi pe cea din dreapta. Apărătorii poziţiilor pieriră aproape cu toţii.

Puţinii supravieţuitori se retrăgeau ici-colo, la vale, spre Comandament. Adunînd tot efectivul disponibil — tiraliori, matrozi, ostaşi din artileria de cîmp, miliţieni, Kondratenko porni el însuşi în fruntea lor la contraatac. Boreiko păşea alături de el. Între timp, japonezii instalaseră pe deal mitraliere şi aruncătoare de mine. Detaşamentul improvizat, bătut cu focuri încrucişate, se învălmăşi, trîntindu-se la pămînt aproape de mijlocul povîrnişului. În zadar încercară Kondratenko şi porucikul să-şi ridice oamenii. Aceştia nu mai voiau în ruptul capului să se urnească. Mai mulţi matrozi care încercară să facă un salt înainte, fură ucişi pe loc. Un glonţ îi zvîrli lui Kondratenko cuşma din cap. Contraatacul eşuă.

Întors la comandament, generalul adună pe toţi ofiţerii cîţi mai rămăseseră în viaţă, ca să afle părerea lor în ce priveşte măsurile ce se impuneau în vederea recuceririi colinei. Tiraliorii, marinarii şi artileriştii declarară într-un glas că lupta pentru Vîsokaia nu mai putea să continue. Tocmai atunci sosi însă generalul Smirnov. După ce ascultă raportul asupra situaţiei, pe care-l prezentă Kondratenko, începu să zbiere :

— Prin voinţa maiestăţii sale împăratului, am fost numit comandant al Arthurului, şi nici o fortificaţie nu poate fi abandonată fără ştirea mea. Am şi elaborat opt ipoteze operative pentru recucerirea Vîsokaiei. Vi le expun îndată, începu el.

— Oricît de judicioase ar fi ipotezele excelenţei voastre, totuşi ar însemna să ne pierdem timpul ascultîndu-le, se opuse Kondratenko. Din lipsă de efective nu mai putem executa nici cel mai mic contraatac.

— Generale, nu ţi-am cerut părerea ! răspunse Smirnov, ridicînd glasul.

Enervat, Kondratenko se ridică de la masă, şi se îndreptă spre uşă urmat de ofiţeri.

— E revoltător ! Vă ordon să vă reluaţi locurile ! clocotea Smirnov, însă toţi căutau să scape de el. Boreiko ajunse la uşă cel din urmă. Generalul îşi înfipse mîinile în mantaua lui. Porucikul se descotorosi uşor de el.

— Excelenţă, mai bine duceţi-vă acasă, rosti el, pe un ton compătimitor. Vîsokaia nu mai puteţi să ne-o daţi înapoi, iar cu ipotezele dumneavoastră nu faceţi decît să zăpăciţi oamenii.

Generalul îl privi uluit.

— Pentru asemenea vorbe meriţi să fii împuşcat ! spuse el încet.

— Ce să se mai strice muniţia degeaba ! Japonezii fac operaţia asta cu mulţi dintre ai noştri, fără cheltuială pentru statul rusesc ! spuse porucikul zîmbind.

Răspunsul acesta îl convinse deplin pe Smirnov că porucikul nu era în toate minţile ; el se grăbi să iasă din cameră uitîndu-se cu teamă peste umăr, spre Boreiko. Porucikul îl urmă cu acelaşi zîmbet pe buze. Afară, primul lucru pe care-l văzu fu un proiector puternic, instalat de japonezi pe colina Vîsokaia. Lumina lui orbitoare luneca pe suprafaţa apei din port, căutînd navele staţionate acolo.

„Japonezii nu pierd timpul“ gîndi porucikul.

— Totuşi, vreau să încerc încă o dată să recuceresc Vîsokaia, auzi el de undeva din apropiere glasul înăbuşit al lui Kondratenko.

— În afară de conductorii de cai din brigada mea, nu mai avem de unde să luăm oameni, răspunse Irman.

— Mai este o companie de matrozi de pe *Baian* sub comanda locotenentului Soimanov, şi una improvizată din furieri. O să formăm din ei trei coloane de asalt, spuse înviorat generalul.

— Vă lăsaţi mult antrenat, excelenţă. Nu cred că încercarea aceasta va avea succes, dar sînt gata să conduc personal la atac coloana de tunari, răspunse Irman.

Hotărîră să încerce totuşi. Boreiko se alătură marinarilor. La semnalul convenit — un foc de tun, tras din fortul cel mai apropiat — atacatorii începură să urce povîrnişul într-o tăcere adîncă. La început, totul merse bine. Japonezii încă nu-i simţiseră ; coloanele de asalt izbutiră să urce destul de sus. Deodată începură să latre cîinii de pază. Aproape instantaneu fu deschis focul cu puştile şi cu mitralierele şi începură să zboare grenade de mînă. Coloana din dreapta, alcătuită din tunari, izbuti să răzbească pînă pe culmea dreaptă şi, într-o crîncenă luptă corp la corp, măcelări toată garnizoana. În această luptă, Irman fu şi el rănit uşor de două ori. Marinarii ajunseră la şaua dintre cele două culmi, unde fură întîmpinaţi cu focuri de flanc şi se culcară la pămînt.

— Trebuie să-i aruncăm pe matrozi la atac, rosti Soimanov, întorcîndu-se spre Boreiko, care, trîntit după o stîncă, scruta întunericul dimprejur.

Proiectorul se stinsese ; se zăreau doar fulgerările puştilor.

— Se pare că în faţa noastră nu e nimeni. În schimb, la stînga sînt masate puternice forţe inamice. Va trebui să schimbăm direcţia de atac. Să ne străduim să răzbim în flancul redutei din stînga, spuse porucikul, împărtăşind locotenentului gîndurile lui.

— Nu ştiu, cîţi oameni teferi mai am în companie. În întuneric, scurtele negre ale matrozilor nu se văd de loc. Gavrilov, Teapin, la mine ! strigă Soimanov. Ce pierderi avem ?

— Se pare că nu-s mari. Gălbejiţii trag anapoda, mai mult ca să ne sperie. Gloanţele nimeresc oamenii numai întîmplător, raportară cei doi matrozi.

Soimanov le spuse ce aveau de făcut mai departe.

— Ajungem pînă la şa şi de acolo cădem în spatele japonezilor.

— Să ştiţi, că furierii care ne flancau din stînga, au rămas în urmă, departe, la jumătatea povîrnişului. Cînd au auzit împuşcăturile s-au speriat şi s-au trîntit cu toţii la pămînt. N-au vrut să mai facă nici un pas înainte. Auxiliari, şi pace ! N-au mai mirosit praful de puşcă.

În clipa aceea, însă, din dreapta izbucni un „ura“ ! năvalnic şi se auzi tropotul unor oameni care goneau în pas alergător.

— Ia uite ce *coraj* au prins furierii noştri ! observă Gavrilov.

— După mine, înainte, ura ! strigă Soimanov, sărind în picioare.

Repetîndu-i strigătul, matrozii se repeziră după comandantul lor. Locotenentul nu apucase însă să facă decît vreo zece paşi. Deodată scoase un strigăt scurt şi se lăsă jos.

— Borea, sînt rănit. Ia comanda, rosti el cu un efort.

Porucikul se apropie repede de el :

— Unde te-a lovit ?

— La picior, mai sus de genunchi ; nu pot nici să merg, nici să stau în picioare.

Boreiko opri doi matrozi, le ordonă să-l ducă pe locotenent la postul de prim-ajutor şi se repezi înainte.

Între timp japonezii izbutiseră să-şi împingă rezervele în sus. Pe culmea dealului, se încăierară în întuneric la baionetă. Furierii şi conductorii de cai — tunari, slab instruiţi în lupta la baionetă, fură respinşi şi începură să se retragă pe coastă, la vale. Marinarii fură încercuiţi. Dîndu-şi seama de acest lucru, Boreiko se năpusti cu un răcnet asupra japonezilor. Apucînd arma de ţeavă, o învîrtea pe deasupra capului ca pe o ghioagă, măturînd totul în calea lui.

Matrozii luptau vitejeşte. Inamicul nu le ţinu piept şi o luă la fugă în neorînduială. Marinarii rupseseră încercuirea.

Boreiko trimise la comandament un raport propunînd să se reia atacul în zori, dar, drept răspuns, primi ordinul pentru retragerea tuturor trupelor spre fortul 4.

După zece zile de lupte îndîrjite, Vîsokaia, în sfîrşit, căzuse în mîinile japonezilor.

— Acum începe agonia Arthurului, spuse Kondratenko, cînd porucikul sosi în zori la comandament, predînd comanda matrozilor unui ofiţer de marină.

— Agonia escadrei ; nu şi a fortăreţei, îl corectă Boreiko.

— Mă tem că, de azi înainte, şi fortăreaţa se va afla într-o situaţie foarte dificilă, obiectă Kondratenko.

Starea sufletească sumbră a generalului se mai risipi cînd i se comunică declaraţia unuia dintre prizonierii japonezi capturaţi noaptea de marinari pe Vîsokaia.

Japonezul, originar din Tokio, om între două vîrste, avocat, mobilizat recent cu gradul de soldat, arăta extrem de obosit şi răspundea de bună voie la toate întrebările. După spusele lui, Japonia se afla într-o situaţie financiară şi economică extrem de grea ; stocurile de materiale de război erau pe sfîrşite, iar rezervele de oameni instruiţi, aproape secătuite ; soldaţii din armata de asediu erau istoviţi, epuizaţi din pricina hranei proaste.

— Numai încheierea cît mai grabnică a păcii ne poate salva de la un crah total, spuse japonezul, în încheierea declaraţiilor sale. Pentru aceasta, însă, e necesar să cucerim mai întîi Arthurul. Altfel, Rusia nu va consimţi să înceapă tratative de pace cu noi, deşi armata ei a suferit în Manciuria o serie de înfrîngeri.

— E civil, nu prea îmi vine să cred că se poate orienta prea bine în conjunctura actuală de război, se îndoi Kondratenko, cînd interpretul îi comunică declaraţiile prizonierului.

— În ceea ce priveşte economia şi finanţele, fiind avocat şi, în plus, specialist în drept comercial şi financiar, este, desigur, la curent cu problemele zilei, obiectă interpretul.

— Iar înfăţişarea lui arată că nici japonezii nu stau pe roze la Arthur, adăugă Naumenko.

— Ar fi interesant de ştiut, cam pe ce contau japonezii, după părerea lui, cînd s-au angajat în război cu noi, spuse Kondratenko.

Interpretul repetă întrebarea. Japonezul ezită o clipă ; pe urmă, însă, dădu un răspuns amănunţit. După părerea lui, Germania, foarte interesată să abată atenţia puternicei ei vecine din est, de la graniţele ei, împinsese Japonia la războiul cu Rusia. Tocmai de

aceea, japonezii contau şi pe ajutorul Germaniei, pe lîngă cel al Angliei, aliata lor.

— Ceea ce însă, deocamdată, nu s-a întîmplat. Tocmai în aceasta constă una din erorile de calcul ale japonezilor, completă Kondratenko, îngîndurat. Iar noi, firește, trebuie să apărăm Arthurul, pînă la capăt, conchise el. În aceeaşi seară, Kondratenko relată lui Stessel rezultatele interogatoriului. Sub impresia căderii fortificaţiilor de pe colina Vîsokaia, generalul-aghiotant asculta posomorît şi privi cu neîncredere aceste relaţii.

— Toţi pociţii aceştia mint ca să-şi salveze pielea. Nemţii au fost de cînd lumea bunii noştri prieteni ! bodogăni el.

Fok, care era şi el de faţă, observă veninos :

— Bineînţeles, excelenţă, nu se poate să fiţi atît de naiv, încît să daţi crezare declaraţiilor unor prizonieri, mai cu seamă, în ceea ce priveşte relaţiile dintre noi şi Germania ! Cine altcineva, dacă nu nemţii, au ajutat dezinteresat Rusia, în tot cursul istoriei ei ?

— De pildă, la congresul de la Berlin din 1878 ne-au trădat în toată legea, spuse zîmbind Kondratenko, iar acum, ne-au silit să încheiem un acord comercial, cu totul dezavantajos pentru noi, profitînd, se pare, de dificultăţile noastre din Manciuria.

Varia aranjase ca Zvonariov să fie mutat într-o rezervă cu două paturi ; de la ferestrele acesteia se desfăşura o admirabilă privelişte asupra Oraşului-Vechi şi a portului înţesat de nave. Condamnat la inactivitate, praporşcikul contempla ore întregi panorama dinaintea ochilor săi, iar Varia îşi petrecea cu el tot timpul liber.

De obicei vecinul de pat al lui Zvonariov, un căpitan vîrstnic de tiraliori, pleca din cameră, spre a nu-i stînjeni.

Varia se aşeza la căpătîiul patului, şi amîndoi dondăneau fără sfîrşit, făcînd planuri peste planuri în privinţa viitoarei lor vieţi în comun.

Cînd Varia era ocupată, îi ţinea locul Vasea. Băiatul se obişnuise repede cu praporşcikul şi-l distra sporovăind cîte-n lună şi-n stele.

— Numai să nu mă spuneţi lu' tanti Varia — îl ruga el — că mă ceartă.

Zvonariov îi făgăduia, dar apoi îi destăinuia Varei totul.

Praporşcikul îi propuse lui Vasea să-l înveţe să citească. Băiatul primi bucuros propunerea. Fire calmă şi cumpănită, Zvonariov se arătă un pedagog destul de bun, şi îndrumat de el Vasea învăţă repede.

De la Vîsokaia Boreiko o luă direct spre spital, ca să-şi viziteze prietenul. Neras, slăbit, cu ochii înroşiţi de nesomn, năvăli greoi în cameră.

— Noroc, Serioja ! S-a zis cu Vîsokaia ! Au cedat-o japonezilor, vesti el de la bun început. Ai noroc că eşti rănit. Ai să ajungi să vezi capitularea.

— Dar tu ai de gînd să mori ? întrebă mirat Zvonariov.

— În orice caz, în captivitate n-am să ajung, răspunse Boreiko grav.

Porucikul povesti cu de-amănuntul peripeţiile luptei pentru Vîsokaia.

— Azi, o dată cu ivirea zorilor, japonezii au şi început să-şi regleze tirul asupra navelor noastre din port. Ia ridică-te puţin, şi admiră-i pe marinarii noştri. Îi paşte scufundarea în băltoaca de la Arthur, iar lor puţin le pasă ! Nu fac nici măcar o încercare ca să iasă în larg, spuse indignat porucikul.

Zvonariov se ridică în capul oaselor şi se uită pe fereastră. Trombe uriaşe de apă ţîşneau mereu lîngă cuirasatele acostate la cheu, chiar lîngă colina Perepiolka. Cele mai multe obuze cădeau lîngă cuirasatul *Poltava* aflat în coada escadrei. Deodată, o coloană de fum, mai întîi negru, apoi ruginiu, ţîşni deasupra pupei lui. Nava se învălui în abur. Cînd se risipi fumul, Zvonariov văzu cum *Poltava* se scufundă pînă la puntea superioară şi se apleacă într-un bord.

După *Poltava*, spre seară fu scufundat şi *Retvizan*. Cuprins de flăcări, cuirasatul eşuă de asemenea, pe fund, puntea tunurilor rămînînd deasupra apei. Doar puternica înclinare spre tribord împiedica acţiunea artileriei sale. Navele fură bombardate pînă tîrziu după ce se înnoptă.

În timpul zilei, Belîi trecu pentru cîteva clipe pe la Zvonariov. Era istovit şi agitat.

— Marinarii au o conduită incalificabilă ! În loc să tragă cu tunurile de 12 ţoli asupra culmii Vîsokaia, îşi aşteaptă resemnaţi rîndul să fie scufundaţi în băltoaca asta, spuse el, răsucindu-şi nervos mustăţile lungi. N-aşi fi crezut niciodată ca amiralii şi comandanţii cuirasatelor să fie atît de tembeli.

— Dar bateriile fortăreţei trag asupra Vîsokaiei ? întrebă Zvonariov.

— Trebuie să economisim muniţia. L-am trimis pe Azarov la Viren, cu rugămintea de a deschide focul asupra Vîsokaiei ; amiralul e însă rănit şi, în treacăt fie vorba, nici nu se ştie cine anume deţine efectiv comanda escadrei, răspunse Belîi cu ciudă.

În următoarele trei zile, japonezii continuară tot atît de metodic să distrugă prin tragere indirectă navele escadrei ruseşti. Unul după altul fură scufundate cuirasatele *Pobeda*, *Peresvet*, crucişătoarele *Baian*, *Pallada* şi canoniera *Ghileak*.

Stessel se plimba nervos prin cabinetul său. Era indignat de pasivitatea totală a marinarilor cu prilejul bombardamentului şi al scufundării navelor din port.

— Să nu tragă nici o lovitură de tun asupra *Vîsokaiei* unde sînt instalate posturile de observaţie ale bateriilor de asediu ! Să nu se opună nici o rezistenţă japonezilor ! Asta nu este numai laşitate ; e de-a dreptul o trădare a cauzei ruseşti ! spunea clocotind generalul.

— Anatoli Mihailovici, ar trebui să-i chemi pe cufundari şi să-i scarmeni bine, propuse Nikitin. Deşi am făgăduit să pun o lumînare de o rublă la icoana sfîntului Nikolai atunci cînd cel din urmă galoş al nostru se va scufunda, totuşi e inadmisibil ca marinarii să se poarte atît de ruşinos. Doar pe nave există încă muniţie, de care avem nevoie, alimente, cărbuni, medicamente şi alte lucruri necesare.

— Ceea ce îi preocupă e să-şi scape pielea : fug de pe nave o dată cu şobolanii, salvîndu-şi bagajele personale, dar la fortăreaţă nici nu se gîndesc. L-am chemat pe Viren să discutăm anumite chestiuni de serviciu, iar el mi-a trimis vorbă, ca să vezi, că-l doare piciorul, şi nu poate să vină. Grigorovici se ocupă de salvarea navelor sortite pieirii... în cartierul vilelor !...

— Probabil că e cu Lolka, cocota aceea de la „Variété“, adăugă Vera Alexeevna. Le-am cerut celor de la poliţie s-o aresteze pe stradă şi s-o trimită la o spălătorie. Să-şi mai facă şi bătături la mînuţele ei albe !

Colonelul Reis intră şi-i întinse lui Stessel o notă telefonică, prin care generalul era invitat la o conferinţă a amiralilor.

— Se înţelege de la sine că n-am să mă duc ; Viktor Alexandrovici, te rog să mergi dumneata, dispuse generalul-aghiotant.

— Trimite-l şi pe Belîi, amiralul nostru de uscat, sugeră Nikitin.

— De ce vorbeşti astfel despre Vasili Feodorovici ? Este un om demn de stimă, interveni Vera Alexeevna.

— Cine seamănă s-adună : Are suflet de cufundar — nu bea votcă şi e prieten cu marinarii.

— Bine, dar nici eu nu obişnuiesc să beau votcă, observă Stessel.

— Tu, amice, stai sub fermecătorul papucel al măicuţei Vera Alexeevna, altfel ai fi ajuns de mult un beţiv şi jumătate, cam ca şi mine.

În seara aceleiaşi zile, toţi amiralii şi comandanţii navelor de rangul I se adunară în vila lui Grigorovici. Aşteptau doar sosirea reprezentanţilor comandamentului forţelor terestre. Apariţia lui Belîi fu întîmpinată cu căldură. Amiralul îi ieşi repede înainte, copleşindu-l de amabilităţi. În schimb, Reis fu primit rezervat, rece.

Se puse în discuţie măsurile ce se impuneau a fi luate pentru salvarea navelor. Comandanţii cuirasatelor şi ai crucişătoarelor susţineau într-un glas că cel mai judicios lucru ar fi fost ca navele să fie scufundate în port.

— După război, ele vor putea fi ridicate uşor ranfluate, adăugă Viren căutînd să convingă adunarea.

— De cine să fie ridicate : de ruşi, ori de japonezi ? întrebă Reis.

— Socotim că Arthurul nu va capitula. Escadra lui Rojestvenski e în drum spre noi. Peste o lună, cel mult, peste şase săptămîni, va fi aici. Atunci, blocada va fi forţată şi ni se vor trimite pe mare provizii şi muniţii, răspunse Grigorovici.

— Generalul-aghiotant Stessel m-a trimis aici pentru a preveni pe excelenţele voastre că e necesar să se aibă în vedere şi posibilitatea capitulării fortăreţei, răspunse colonelul.

— Deşi nu împărtăşesc temerile generalului-aghiotant, totuşi părerea mea e că navele trebuiesc scoase în rada exterioară, fără a aştepta să fie scufundate de japonezi. După mine, pasivitatea în care ne complacem, ne dezonorează pur şi simplu, rosti Essen cu aprindere.

— Dar, Nikolai Ottonovici, nici dumneavoastră n-aţi tras măcar un foc asupra Vîsokaiei ! îl dojeni Viren.

— Mi-am camuflat cuirasatul cu ajutorul macaralelor din port şi cu alte nave, în aşa fel, încît japonezii nu m-au descoperit. Dacă aş fi deschis focul, mi-aş fi trădat imediat prezenţa.

— Şi ce aveţi de gînd să faceţi cu nava dumneavoastră ?

— Să trec în baia Belîi Volk ; de acolo să încerc să ies în larg şi să răzbesc spre un port neutru, sau să-l întîmpin pe amiralul Rojestvenski.

— Credeţi că fortăreaţa are să vă restituie tunurile şi trupa ?

— Vă pot da asigurări că toate navele care vor încerca să forţeze blocada vor primi înapoi de la fortăreaţă şi una şi alta, declară Reis.

— Deşi mi-ar părea foarte rău să mă despart de matrozii de pe *Sevastopol,* care s-au comportat admirabil în baterii, n-aş avea nici eu nimic împotriva restituirii oamenilor, ca şi a unui număr de guri de foc, împreună cu cantitatea necesară de muniţii, rosti Belîi.

— Aşadar, s-a hotărît : cuirasatul *Sevastopol* va ieşi în baia Belîi Volk, preciză Viren. Cine mai doreşte să urmeze pilda lui Nikolai Ottonovici ? li se adresă el comandanţilor de nave din jurul mesei.

Alţi amatori nu se mai arătară.

— Dar dumneavoastră, ce aveţi de gînd să faceţi cu *Baian ?* i se adresă Grigorovici lui Ivanov, comandantul acestei nave.

— Ieri, un obuz de 11 ţoli a pătruns în compartimentul căldărilor şi *Baian* şi-a pierdut capacitatea de a se deplasa...

— De ce n-aţi ieşit mai demult ? întrebă Essen.

— Din aceleaşi motive, ca şi dumneavoastră, Nikolai Ottonovici, replică Ivanov.

— Eu am de gînd să ies acum.

— Iar eu nu dispun de această posibilitate, aşa că *Baian* al meu va trebui să rămînă în port.

Se discută apoi în amănunt operaţiunea de trecere a cuirasatului *Sevastopol* în baia Belîi Volk. Se hotărî să se mai scoată din port canoniera *Otvajnîi,* toate torpiloarele care mai existau, precum şi remorcherul portului *Silaci.* Cu aceasta, consfătuirea se sfîrşi.

Fiind informat asupra hotărîrilor luate, Stessel ceru categoric ieşirea tuturor navelor în baia Belîi Volk, dar Viren îi răspunse printr-un refuz tot atît de categoric.

— Escadra nu este subordonată excelenţei voastre, astfel că va acţiona şi pe viitor conform ordinelor comandantului ei.

Baia Belîi Volk, situată între peninsula Tigrovîi şi Liaoteşan, era complet deschisă spre mare, fiind protejată doar la nord de un mic promontoriu stîncos. De aceea, îndată ce navele ancorară acolo, se procedă la instalarea de estacade şi baraje protectoare de mine. În plus, fură întinse şi plase împotriva torpilelor. Adăpostită dinspre uscat de munţi, baia Belîi Volk era inaccesibilă tirului bateriilor de asediu, fiind deci oarecum locul cel mai puţin periclitat din Arthur.

Pentru paza apropiată, fură deplasate de pe cheu spre ţărmul băii trei tunuri de cîmp, cu o mică alocaţie de obuze, sub comanda lui Boreiko. Acesta era însoţit de nelipsitul Rodionov şi de ceilalţi ostaşi de pe Utios.

— Păcătos loc pentru baterie, înălţimea voastră ! bombănea subofiţerul. Nici o acoperire dinspre mare ; de jur împrejur, numai

piatră — nici n-ai unde să faci adăposturi. Marinarilor le convine să huzurească pe cuirasate, pe cînd noi stăm descoperiţi, la vedere!

— Ei, Timofeici, ce te-a apucat să te văicăreşti la bătrîneţe? Lîngă fortul 2, japonezul şade la cinci stînjeni de tiraliorii noştri, şi tot nu e rău. Apoi, de pe mare o să tragă înainte de toate asupra navelor, îl încurajă Boreiko.

Porucikul cercetă coasta, şi trasă, în dosul unui mic dîmb, locul amplasamentelor pentru tunuri. La propunerea lui Rodionov, hotărî să se sape adăposturi pentru oameni într-una din coastele rotunde ale dîmbului. Rodionov, vechi miner din Donbas, era mare meşter în „săpăturile de puţuri şi de galerii direcţionale" — astfel numea el, fără excepţie, toate lucrările pe care le fac pionierii.

După ce amplasară tunurile în locurile indicate, ostaşii, glumind şi povestind snoave, se apucară să sape adăposturile.

Lăsînd comanda lui Rodionov, Boreiko se duse să dea raportul lui Essen pe *Sevastopol*. Nu-i fu însă chiar atît de simplu să-l găsească. Înainte de a ieşi în larg, Essen îşi examina personal nava, cercetîndu-i toate ungherele, toate cotloanele. Comandantul secund, botsmanul, subofiţerii şi toţi şefii de posturi de luptă îl urmau pas cu pas. Boreiko îl zări ieşind dintr-o intrare în punte, cu chipiul dat pe ceafă, cu barba încîlcită, plină de praf.

— Pe mine mă cauţi, domnule porucik? întrebă Essen. Cu ce pot să-ţi fiu de folos?

Aflînd că artileristul avea intenţia să-i protejeze cuirasatul cu tunurile lui de cîmp, învechite, începu să rîdă în hohote.

— Asta-i ca şi cînd un copilaş de doi ani ar lua apărarea unui om în toată firea. N-avem cîtuşi de puţin nevoie de dumneata. Poate doar pentru a respinge atacurile cu torpile, adăugă el, ceva mai prietenos, cînd îşi dădu seama cît de jignit se simţea Boreiko. Cum staţi cu legăturile, cu aprovizionarea, cu proiectoarele?

— Din păcate, n-avem de nici unele.

— Bun. Vă dăm noi un semnalizator, vă punem în subsistenţă şi vă instalăm un proiector. Avem o singură rugăminte: să fiţi cu ochii în patru şi să trageţi asupra tuturor obiectivelor apropiate: torpiloare, crucişătoare ori şalupe. Nu merită să stricăm pe ele obuzele mari de marină; tunurile dumitale de cîmp sînt foarte potrivite pentru aşa ceva. Trimiteţi artelnicul după pîine şi conserve. Şi acum, am onoarea...

Boreiko se întoarse la uscat. Soldaţii izbeau din răsputeri cu tîrnăcoapele şi cu cazmalele în lutul îngheţat, şi pe măsură ce scoteau pămîntul întăreau bolta adăposturilor; curînd fură gata patru adăposturi unde încăpeau toţi cei de pe Utios. Rodionov, rumen şi înviorat, striga mereu servanţilor săi:

— Daţi-i zor ! Pînă se înnoptează, trebuie isprăvit totul, ca să mîncăm pîsat fierbinte, în casă nouă ; poate că drăguţii de marinari ne-or da şi ceva băuturică.

— Trebuie să trimitem un om la *Sevastopol*, după alimente, dispuse Boreiko, apropiindu-se de el.

— Uite-l şi pe *Zaicik* al nostru ! strigă Rodionov.

— Să trăiţi, înălţimea voastră. Am sosit la ordinele dumneavoastră ! raportă artelnicul.

— Ce vînt te aduce ?

— Am fugit din spital. Japonezu' trage cumplit cu mortierele. Nu-i chip de îndurat. A dărîmat spitalul de alături. Şi într-al nostru au nimerit două obuze. Am aflat că sînteţi aici, şi iată-mă-s, răspunse ostaşul.

— Bine, rămîi ; o să fii şi aici tot artelnic. Acum trebuie să te duci la *Sevastopol*. Poţi ?

— Da, să trăiţi, pot ! răspunse bucuros ostaşul.

Se repezi spre mal, dar se clătină deodată, cît pe ce să cadă jos.

— Rău te-ai mai rablagit, *Zaicik*, spuse Boreiko, compătimitor. Stai o clipă ; o să mergi cu încă cineva la bordul cuirasatului. Deocamdată, rămîi aici, cu Rodionov.

Porucikul scrise bonul pentru eliberarea alimentelor şi-l dădu lui Zaiaţ. Curînd după aceea, artelnicul plecă cu barca trimisă de la *Otvajnîi*, ca să ridice raţiile.

Ziua scurtă de iarnă era pe sfîrşite. Nori grei atîrnau jos deasupra oceanului plumburiu. Bătea vîntul de la nord-est. Valuri uriaşe se năpusteau mugind asupra coastei, acoperind stîncile cu un tiv alb de spumă şi cu stropi. La orizont, se întrezăreau ca nişte punctuleţe navele de pază japoneze. În mijlocul golfului se înălţa silueta cenuşie, masivă a cuirasatului *Sevastopol*. La stînga, lîngă el, la ancoră, era *Otvajnîi ;* şi ceva mai aproape de ţărm, remorcherul portuar *Silaci*. Aproape de stînci, se legăna pe valuri torpilorul *Storojevoi*. La dreapta cuirasatului, se încolonau în linie de şir, *Serditîi, Statnîi, Skorîi, Smelîi* şi *Vlastnîi*, tot ce rămăsese din flotila de torpiloare de la Arthur. Dinspre oraş, de peste sopcile de pe litoral, se auzeau bubuiturile surde ale artileriei.

Tunarii de pe Utios îşi rînduiau cît mai bine culcuşurile în micile lor vizuini. Căraseră şi aşternuseră pe jos gaolian uscat, puseseră la intrarea în adăpost drept perdea foi de cort. Instalaseră şi cîteva sobiţe în locurile în care nu se putea zări fumul dinspre mare. La baterie, se puneau tunurile în bătaie şi se săpau gropi pentru depozitarea muniţiei.

Boreiko păşea prin faţa pieselor, chibzuind, în ce direcţie să orienteze bateria. Dinspre Liaoteşan sosi o companie de marinari de pe *Sevastopol*, în frunte cu Andriuşa Akinfiev.

— Îndată ce instalăm tunurile pe navă, încercăm să răzbim spre larg, spuse locotenentul, radios, strîngînd mîna lui Boreiko.

— Voi fi bucuros dacă reuşiţi. Am venit să vă apăr de japonezi, îi spuse porucikul.

Cît timp fură transportaţi matrozii la bordul cuirasatului *Sevastopol*, cei doi prieteni putură să stea de vorbă.

— În caz că *Sevastopol* izbuteşte să iasă în larg, soţia ta rămîne la Arthur ? întrebă Boreiko.

— Da. Te rog foarte mult să ai grijă de ea. Doar acum eşti şi tu familist.

— N-avea grijă, Andriuşa ; Nadejda Sergheevna nu va fi părăsită de prietenii tăi din Arthur. La nevoie, au s-o ajute.

Akinfiev îi propuse lui Boreiko să doarmă noaptea la bordul cuirasatului :

— Nu cred să fie cald şi comod în bîrlogul tău.

— În schimb, sînt aproape de ostaşi şi de tunuri. M-am obişnuit să împărtăşesc cu oamenii toate greutăţile războiului, răspunse porucikul, mulţumindu-i.

— Ei, atunci vino măcar să iei masa la noi, în careul ofiţerilor.

— Mai bine trimite-mi o sticlă-două de votcă, ca să am cu ce să mă încălzesc, îl rugă Boreiko.

Îndată ce se întunecă, se aprinseră proiectoarele din bateriile de pe Belîi Volk. Navele rămîneau cufundate în întuneric spre a nu fi reperate. Începu să viscolească. Fulgi mari de zăpadă se tălăzuiau pe jos susurînd. Tunarii cinau în adăposturile lor. Santinela păşea în tăcere de colo-colo pe lîngă tunuri.

Boreiko se trînti pe un maldăr de gaolian şi, la lumina slabă a unui felinar se apucă să cerceteze cu luare aminte planul topografic al sectorului Belîi Volk. Ivan, ordonanţa porucikului, se căznea să deschidă cutia de conserve.

— Înălţimea voastră, beţi votcă ? întrebă el.

— Pînă nu amorţesc de frig, nu beau. Pune-o cît mai încolo, să nu mă ducă-n ispită.

Ostaşul oftă şi bombăni ceva la adresa „dăscăliţei“ care-l perpelea pe porucik.

Pînă spre miezul nopţii domni peste tot liniştea. Ninsoarea nu contenea de loc ; vizibilitatea nu era mai mare de un cablu. Chiar şi silueta masivă a cuirasatului abia se mai zărea prin negura nopţii. Santinelele care se schimbau la fiecare ceas, trăgeau cu urechea la

bătaia clopotelor de la bordul navelor. Boreiko moţăia la el în adăpost.

Deodată, lîngă *Storojevoi* se ivi o umbră şi aproape în aceeaşi clipă, licări flăcăruia roşiatică la tubul lans-torpile. Pe toate navele se sună alarmă pentru respingerea atacului cu torpile. Pe torpiloarele de gardă se aprinseră proiectoarele ; la bordul cuirasatului *Sevastopol,* începură să bubuie piesele cu tir rapid.

— La tunuri ! strigă Boreiko, ieşind valvîrtej din adăpost. Direcţia drept înainte, obuz brizant, înălţător 20, foc de salvă !

Tunarii de pe *Utios* se repeziră la piese ; luminiţele felinarelor se legănau, închizătoarele deschise şi închise la loc zăngăneau.

— Gata ! raportară ochitorii, unul după altul.

— Foc !

Trei jerbe de flăcări fulgerară prin volbura albă a ninsorii şi, aproape în acelaşi timp, scînteiară exploziile obuzelor pe fondul sumbru al navei inamice.

— Se pare că am nimerit, spuse Rodionov, cu îndoială.

— Mult mai zăboviţi, diavoli stîngaci ! bodogăni porucikul cu ciudă. Păcat că nu-l am aici pe Blohin : sprinten lucra !

— S-a înstrăinat cu totul de noi, răspunse feuerverkerul.

După o jumătate de ceas alarma de pe mare se potoli, proiectoarele se stinseră, totul se cufundă iar în întuneric. Rebegiţi de frig, tunarii săreau de pe un picior pe altul ca să se încălzească.

— Încetarea ! ordonă, în sfîrşit, Boreiko. Altă dată, mişcaţi-vă mai cu viaţă !

Spre dimineaţă, ninsoarea încetă ; vizibilitatea era acum ceva mai bună. Din dosul Liaoteşanului se iviră pe neaşteptate, două torpiloare japoneze. Goneau cu toată viteza spre baia Belîi Volk.

— Proiectorul la tribord ! se auzi comanda de pe *Storojevoi.*

Puternicul fascicul de raze lumină la distanţă de două cabluri de ţărm marile torpiloare cu patru coşuri. Cel din faţă apucă să lanseze o torpilă, iar al doilea se mărgini să tragă cu tunurile. Pe urmă, amîndouă executară un rondou şi se întoarseră spre larg.

— Torpila, vine torpila ! se auzi un strigăt pe torpilorul de gardă.

Pe punte se stîrni panică ; matrozii se pregăteau să sară în apă. Pe valurile întunecate, se zărea clar siajul torpilei. Ea trecu repede pe lîngă torpilor, se lovi de ţărm şi explodă bubuind năprasnic. Împreună cu schijele, ţîşniră, pînă la baterie stropi reci de apă sărată.

Cei de pe Utios traseră imediat şi izbutiră să nimerească de două ori în cele două nave inamice, fără să le provoace însă avarii

serioase, lucru care îi necăji nespus pe tunari. Nici marinarii n-avură succese mai mari.

Ziua trecu în liniște. Tunarii continuau să se gospodărească cît mai temeinic pe noua poziție. Matrozii de pe *Sevastopol* își instalau tunurile care le fuseseră date înapoi, își completau magaziile cu pulbere și obuze, ambarcau apă și provizii. Profitînd de acalmie, Boreiko făcu o vizită pe cuirasat, ca să stabilească împreună cu Essen, modul în care aveau să coopereze pentru respingerea atacurilor cu torpile. Comandantul navei îl primi foarte amabil.

Cînd se întoarse la baterie, Boreiko le găsi în adăpost pe Nadia Akinfieva și pe Olia Selenina. Aduseseră îmbrăcăminte groasă și ustensile pentru bărbierit. Nadia îl rugă să-l cheme pe Andriușa de pe *Sevastopol*. Boreiko ordonă semnalizatorului să comunice prin semnale că Akinfiev e chemat la uscat.

— Poftim, ca să nu mori de frig ! spuse Olea, întinzînd porucikului o sticlă de votcă. Dar, bagă de seamă : să n-o bei pe nerăsuflate !

— „Și tu, Brutus... !“ rosti Boreiko, suspinînd comic. Am și pus deoparte două clondire. Cu al tău sînt fericitul posesor a trei exemplare. Te pomenești c-o să dau în darul beției.

Akinfiev sosi de pe cuirasat. Micul adăpost era însă neîncăpător. Atunci locotenentul ieși împreună cu Nadia, cu gînd să se plimbe pe mal. Vîntul tăios nu prea dispunea însă la promenadă.

— Hai să mergem la bord, propuse locotenentul. O să dormi acolo, la mine.

Comunicîndu-le lui Boreiko și Olei intenția lor, soții Akinfiev plecară pe *Sevastopol*.

În noaptea care urmă, vizibilitatea fu mai bună. Așteptîndu-se la atacuri cu torpile, Boreiko ordonă soldaților să facă de gardă cu schimbul lîngă tunuri.

Luna apuse curînd după miezul nopții. Torpiloarele inamice începură să se apropie din toate părțile de baia Belîi Volk. Soseau simultan de la nord, de la sud și de la răsărit, unul cîte unul și în grupuri. Printre ele roiau șalupe torpiloare.

— La piese ! Foc ! strigă Boreiko, ieșind în goană din adăpost.

Luînd-o înainte, tunurile de pe *Sevastopol*, de pe *Otvajnîi* și de pe torpiloare începură să mugească. După ele bubuiră și bateriile de coastă, răpăiră și mitralierele.

Nimerind în jerba de lumină a proiectorului, torpiloarele japoneze virau brusc, lansau torpilele și se îndepărtau, trăgînd cu toate gurile de foc. Un obuz de 12 țoli tras de *Sevastopol* reteză prova unuia dintre ele. Torpilorul mai înaintă puțin, scufundîndu-se însă tot mai mult în valuri. O clipă, sclipiră în aer palele elicelor și totul

pieri de îndată. Un alt torpilor fu lovit de mai multe obuze concomitent. Învăluindu-se în nori de aburi, el începu să se scufunde repede, trăgînd totuşi violent cu toate gurile de foc. Unui al treilea îi fusese avariată cîrma şi venea cu toată viteza asupra canonierei *Otvajnîi*, parcă vrînd s-o spintece cu etrava. Explozia unei torpile lansată cu succes de pe *Storojevoi* îl despică în două, şi el se duse la fund într-o clipă. Imobilizate din pricina avariilor la maşini, alte două torpiloare se opriră în faţa bateriei. Timp de cîteva minute, Boreiko le ciurui cu obuze.

Lîngă mal, săreau mereu în aer torpilele care se izbeau de stînci ; altele explodau în baraje şi estacade, ori se încurcau în plăşile instalate contra torpilelor şi zumzuiau ca bondarii bătînd aerul, cu elicele.

Preocupaţi de lupta împotriva torpiloarelor, marinarii uitaseră de şalupele torpiloare. Profitînd de aceasta, japonezii, urmînd linia ţărmului, se furişară pînă la pupa cuirasatului *Sevastopol* şi lansară în plin o torpilă. O bubuitură năpraznică dovedi că lovitura îşi atinsese ţinta. Încetînd tirul, nava se trase repede spre mal şi eşuă acolo cu pupa pe fund. După aceea, japonezii izbutiră să lovească pe *Otvajnîi* şi pe *Storojevoi* care se grăbiră şi ele să eşueze pe mal. Escadra din Arthur nu mai exista.

Cînd, în sfîrşit, ultimul torpilor inamic pieri în zare, Boreiko constată mirat că mijeau zorile. În total, cel puţin cincizeci de nave inamice defilaseră prin golful Belîi Volk şi nu mai puţin de zece îşi găsiseră mormîntul acolo.

— Înălţimea voastră, vă poftеşte domnişoara învăţătoare. A fost rănită de o schijă, raportă ordonanţa lui Boreiko.

— De ce nu mi-ai spus pînă acum ? Cum s-a întîmplat ? întrebă porucikul grăbindu-se să intre în adăpost.

Olia zăcea pe gaolian, palidă, cu piciorul drept întins într-o nemişcare nefirească, şi gemea încetişor.

— Nu te nelinişti, Borecika, m-a lovit la genunchiul drept, dar rana nu este primejdioasă, şopti ea abia auzit.

— Comoara mea, de ce ai venit aici ? exclamă tulburat porucikul. Mai bine mi-ar fi rupt mie amîndouă picioarele... Rabdă încă puţin : am să caut să-l chem pe medicul de pe *Sevastopol.*

Îngrijorată la auzul celor întîmplate, Nadia, veni şi ea cu medicul. După ce o examină pe Olia, doctorul declară că rotula genunchiului era spartă. Rana nu era periculoasă, dar fata avea să rămînă şchioapă toată viaţa. Desperarea lui Boreiko nu avea margini.

Îndată ce se lumină de ziuă, rănita, însoţită de Akinfieva fu trimisă cu o şalupă la Arthur.

— A, dar şi uitasem ! Ce s-a întîmplat azi noapte cu *Sevastopol ?* întrebă în sfîrşit Boreiko.

— Cuirasatul nostru a încheiat-o cu războiul ! Torpila i-a făcut la pupa o spărtură de trei stînjeni pătraţi. La Arthur nu poate fi reparat, răspunse medicul.

Capitolul VII

Belîi tocmai cerceta situaţia stocului de proiectile existent în fortăreaţă, cînd sosi pe neaşteptate colonelul Reis. Belîi nu-l avea deloc la inimă pe linguşitorul, făţarnicul şef de stat-major al lui Stessel. Îl dispreţuia şi căuta să evite întîlnirile cu el.

Colonelul îl întrebă de sănătate şi se plînse de vremea rea ; se interesă, pe cînd era proiectată nunta Varei. Belîi îi răspunse la întrebări scurt, rece, tot mai nedumerit de rostul vizitei lui. În cele din urmă nu mai putu să se stăpînească şi-l întrebă fără ocol ce-l adusese.

Reis spuse că fortăreaţa se afla într-o situaţie gravă, că pe cei din Arthur îi pîndeau mari nenorociri în caz că oraşul ar fi fost luat cu asalt :

— O dată cu pierderea escadrei, valoarea Arthurului, ca fortăreaţă, se reduce la zero. În sfîrşit, mila faţă de zecile de mii de răniţi şi de bolnavi, faţă de garnizoana sleită de puteri, ar trebui să-i facă să se gîndească la faptul că există limite în toate.

Belîi îl asculta tăcut, privindu-l ţintă.

— E greu de presupus că Arthurul va fi despresurat din afară. Escadra lui Rojestvenski nu prea va fi în stare să-i înfrunte pe japonezi. Armata din Manciuria e departe şi deocamdată nu se vede c-ar avea intenţia să vină în ajutorul fortăreţei.

— Şi ce concluzie aţi dori, domnule colonel, să trag din aceste cuvinte ? întrebă generalul, răsucindu-şi mustaţa lungă, căruntă.

— Excelenţa-voastră nu e de părere că ar fi cazul să se convoace consiliul de apărare şi să se pună în discuţie aceste chestiuni? întrebă Reis, eschivîndu-se de la un răspuns direct.

— De ce nu ? Consiliul ar putea pune în discuţie măsurile cele mai indicate pentru apărarea fortăreţei, răspunse Belîi ironic.

Căruntul, înţeleptul cazac, ghicise de mult unde bătea Reis, şi acum îl ironiza făţiş.

Colonelul se grăbi să-l salute, anunţînd că vorbise şi cu Kondratenko în această chestiune, iar acum se ducea la Smirnov.

— Să fie într-un ceas bun. Pentru discuţia dumneavoastră în perspectivă cu comandantul fortăreţei, vă recomand să vă înarmaţi cu toată răbdarea, îl sfătui generalul, vădit în bătaie de joc.

În aceeaşi zi, spre orele cinci seara, în cabinetul lui Smirnov se adunaseră Fok, Belîi, Nikitin, Gorbatovski, Reis şi colonelul Hvostov, şeful de stat-major al lui Smirnov. Era aşteptat Kondratenko, care întîrzia.

— Vreau să vă pun la curent, pe scurt, cu noile ipoteze operative pentru apărarea Arthurului, începu Smirnov, bătînd cu palma într-o mapă voluminoasă.

— Să sperăm că nu prevăd calcule pe bază de matematici superioare, observă Belîi.

— O, nu ! Sînt doar consideraţiuni generale, răspunse Smirnov şi se apucă să citească cu glas monoton nişte proiecte de dispoziţii nesfîrşite, care urmau a fi adresate garnizoanei fortăreţei, în eventualitatea unor ipoteze posibile şi absolut imposibile, ale asalturilor japoneze.

Căscînd cu mîna la gură cei de faţă îl ascultau deprimaţi. Sosi şi Kondratenko.

— Ei, acum, sîntem cu toţii prezenţi. Să trecem la treabă, spuse Belîi, cu glas tare.

— Da, da, acceptă numaidecît Smirnov. O să vă citesc cu altă ocazie ipotezele mele. Aşadar, domnilor, Vîsokaia a căzut, escadra nu mai există. Ce facem mai departe ?

— Luptăm mai departe, răspunse Kondratenko pe loc.

— Dar muniţia e pe isprăvite ; garnizoana se macină văzînd cu ochii, se pronunţă Reis.

Muniţia existentă e suficientă pentru a respinge două asalturi mari, replică Belîi, tăios, iar dacă nu se vor produce asalturi, putem rezista două-trei luni de acum încolo.

— Cum stăm cu proviziile ? întrebă Kondratenko.

— Avem făină pentru două luni, şi crupe pentru două săptămîni ; mai putem sacrifica aproape trei mii de cai pentru carne, ceea ce ne va da posibilitatea să rezistăm circa două luni, răspunse Smirnov.

— În afară de aceasta, azi a intrat în golful Golubinaia, forţînd blocada, vaporul englez *King Arthur*. De astă dată, marinarii m-au înştiinţat la timp, şi treaba a mers strună, anunţă Belîi.

— Ce a adus ? întrebă repede Fok.

— Cincizeci de mii de puduri de făină, plus ceva conserve şi salam ; din păcate, muniţii nu.

— Atunci, dispunem de provizii pentru cel puţin încă o lună,

adică pînă la sfîrşitul lui februarie. Între timp, mai pot sosi şi alte vapoare, spuse bucuros Kondratenko.

După aceea, relată declaraţiile avocatului japonez luat prizonier, ceea ce stîrni o vie discuţie între cei de faţă. Cu excepţia lui Reis, susţinură toţi ca unul, necesitatea apărării Arthurului, pînă la extrem.

— Din moment ce situaţia japonezilor este atît de critică, sîntem datori faţă de Patrie să prelungim cît mai mult apărarea fortăreţei. Capitularea chiar şi cu o zi înainte de timp ar fi o crimă gravă, frizînd de-a dreptul trădarea ! rosti Belîi, cu o înflăcărare neobişnuită pentru el.

— Totuşi, generalul aghiotant mi-a ordonat să pun în discuţia consiliului chestiunea unei eventuale limite a rezistenţei fortăreţei, spuse Reis.

— În prezent, e cu totul inadmisibil să se vorbească de capitulare, se înfierbîntă Kondratenko. Vom lupta atît timp cît vom avea muniţii ! Cînd nu vom mai avea, vom lupta la baionetă.

La auzul acestor cuvinte, Fok îşi dădu seama că generalul Kondratenko era mai primejdios ca oricînd pentru planurile urzite de el. Informat asupra slăbiciunii interne a Japoniei, hotărî să intervină imediat.

— Da, da ! Este încă prematur să se vorbească de capitulare ! observă el pe neaşteptate.

Reis îl privi mirat dar nu spuse nimic.

Consfătuirea luă sfîrşit şi participanţii începură să plece. Fok şi Kondratenko mai rămaseră puţin la Smirnov.

— Roman Isidorovici, la fortul 2 situaţia e gravă ! i se adresă Smirnov lui Kondratenko. Japonezii pot năvăli din clipă în clipă în cazărmile din interior.

— Frolov e om de nădejde. Atîta timp cît trăieşte el, fortul 2 rezistă.

— În zadar prăpădiţi oamenii, excelenţă, interveni Fok. Sfîrşitul e inevitabil. Fortul 2 are distrugeri atît de mari, încît nu va mai rezista mult timp. Dacă asta e situaţia la ce bun să prelungim lupta cu atîta încăpăţînare ?

— Într-una din ipotezele mele, am prevăzut această eventualitate, observă Smirnov. Deocamdată însă fortul e în mîinile noastre.

— Azi — e în ale noastre, mîine — poate cădea în mîinile japonezilor... rosti Fok, semnificativ.

— Să sperăm că aşa ceva nu se va întîmpla interveni aprins Kondratenko.

— Roman Isidorovici, totuşi, ar trebui să vedeţi la faţa locului care-i situaţia, propuse Smirnov.

— Aveam de gînd să mă duc mîine dimineaţă acolo.

— Mai bine v-aţi duce chiar acum, răspunse Fok, înviorîndu-se subit. Un ochi priceput observă multe lucruri care nu pot fi exprimate prin nici un fel de rapoarte.

Kondratenko se uită la ceas.

— Aş putea fi acolo pe la nouă seara ; mai devreme n-am cum să ajung, spuse el.

— N-are a face. Nu e nici o grabă, spuse Fok ; Roman Isidorovici, aş merge şi eu cu dumneavoastră ; dar mă simt cam răcit, am guturai, şi tuşesc.

Cei trei generali se despărţiră.

Îndată ce ajunse acasă, Fok trimise după Şu şi-l anunţă că generalul Kondratenko urma să inspecteze fortul 2 chiar în seara aceea.

— Ai cea mai potrivită ocazie să-mi dezlegi mîinile încheie generalul.

— Mă voi strădui din răsputeri ca să ajut pe excelenţa voastră, răspunse chinezul, şi se făcu nevăzut.

În seara aceea, pe la orele opt şi ceva, Kondratenko, însoţit de mai mulţi curieri călări, trecea în trap uşor prin Oraşul-Nou chinezesc, în drum spre statul-major al lui Gorbatovski. Bătea un vînt puternic. Zăpada îngheţată se tălăzuia pe pămînt susurînd.

Ajuns la Comandamentul frontului de Est, Kondratenko primi raportul lui Gorbatovski asupra situaţiei din fortul 2.

— Am să mă duc personal acolo. Dumneavoastră, Vladimir Nikolaevici, nu vă deranjaţi : odihniţi-vă atîta timp cît e linişte pe poziţii. Spunînd aceste cuvinte, generalul plecă.

Drumul spre fort trecea prin luneta Kuropatkin. Kondratenko îl găsi acolo pe locotenent-colonelul Naumenko, care preluase provizoriu comanda regimentului 25, şi porni împreună cu el mai departe.

Coborîră în şanţurile de comunicaţie, năruite în multe locuri. Generalul şi însoţitorul său trebuiră să facă eforturi, sărind peste mormanele de pămînt îngheţat, peste pietroaiele şi bîrnele răspîndite peste tot. Ajunşi în sfîrşit la fort, se îndreptară spre adăpostul ofiţerilor.

După ce se scuturară de zăpadă şi-şi dădu jos ţurţurii de gheaţă din mustăţi şi din barbă, Kondratenko strînse mîna, prietenos ca întotdeauna, porucikului Frolov, comandantul fortului, care îl conduse în adăpost, unde se şi adunaseră colaboratorii apropiaţi ai generalului : locotenent-colonelul Raşevski, căpitanul inginer Zed-

ghenidze şi cîţiva ofiţeri de infanterie. După ce strînse mîinile tuturor, Kondratenko se aşeză într-un colţ al cazematei şi deschise consfătuirea, întrebînd pe apărătorii fortului ce acţiuni întreprinseseră japonezii în ultimele două zile. După aceea ordonă să fie chemaţi soldaţii care se distinseseră în mod deosebit în ultima vreme, îi felicită şi-i decoră pe loc cu crucea Sfîntului Gheorghe. Printre aceştia se afla şi Blohin.

— Dumitale ţi se cuvine crucea de aur, clasa a doua, dar acum nu o am la mine, îi spuse tunarului generalul, aşa că doar te felicit, iar crucea ai s-o capeţi de la comandamentul regiunii.

— Mulţumesc, excelenţă. Aici n-am ce face cu ea ; s-ar putea să o şi pierd, răspunse Blohin.

— E mîna mea dreaptă în materie de mine. E pionier înnăscut, deşi provine din artilerie, spuse Frolov.

— Din ce companie ? întrebă Kondratenko ?

— De la Elektriceski Utios ; după aceea am fost la bateria *B*, în compania domnului porucik Boreiko şi a domnului praporşcik Zvonariov, excelenţă.

— Ei, asta înseamnă că ai făcut şcoală bună. Tot îmi pun în gînd să-l vizitez pe Serghei Vladimirovici la spital şi mă iau cu alte treburi ! Evgheni Nikolaevici, să-mi aduci aminte mîine.

După aceea, Kondratenko dădu drumul celor decoraţi şi se duse cu Raşevski în galeria contraescarpei, unde japonezii lansaseră un gaz toxic. Toată partea din faţă a galeriei se afla în mîinile lor ; doar un parapet de saci îi despărţea de ruşi. Kondratenko se apropie de parapet la lumina unui felinar şi mirosi aerul. Cîţiva soldaţi erau angajaţi într-un schimb de focuri cu japonezii. Împuşcăturile detunau răsunător sub bolta joasă. Gloanţele izbeau pereţii şi ricoşau, ţiuind de-a lungul galeriei.

— Miroase a usturoi ; e posibil să fie vapori de arsenic, rosti generalul.

Auzindu-i glasul cunoscut, tiraliorii încetară focul şi luară poziţia de drepţi.

— Noroc, voinicilor ! Vă felicit pentru bărbăţia cu care vă faceţi datoria !

Tiraliorii răspunseră răspicat, toţi într-un glas. Japonezii deschiseră imediat un foc viu.

— Feriţi-vă, Roman Isidorovici, că — doamne, fereşte — vă nimereşte vreun glonţ, îl rugă stăruitor Frolov.

— Eu de ce să mă feresc şi dumneata nu ?

— Noi sîntem mulţi, dar dumneavoastră, unul singur !

Kondratenko zîmbi, îl bătu pe umăr şi porni înapoi.

În adăpostul ofiţerilor, găsiră vreo cincisprezece oameni, stînd înghesuiţi, unii pe paturi, alţii în picioare. Deodată, se auzi şuieratul unui obuz care se apropia. Explozia lui bubui undeva în spatele fortului. Frolov ieşi din cazemată să vadă ce s-a întîmplat. Nu apucă să se întoarcă şi căzu al doilea proiectil, de astă dată în faţa fortului.

— Ne-au încadrat, observă careva.

— Roman Isidorovici, ar fi mai bine să plecaţi de-aici. Nu sfidaţi soarta ! se nelinişti Raşevski.

— O moarte are omul, răspunse Kondratenko.

Frolov se întoarse şi raportă că puntea de la gorjă fusese distrusă şi că japonezii bănuiau, pesemne, că în fort se afla careva dintre înalţii comandanţi ruşi.

— Înălţimea voastră, gălbejiţii nu mai fac nici un zgomot sub pămînt ; nu cumva au de gînd să aprindă mina ? îi raportă Blohin lui Raşevski, ivindu-se în cazemată.

— Ce-ar fi să vedem ce se petrece acolo ? îl întrebă Kondratenko pe Raşevski şi se ridică în picioare, dar se lăsă îndată la loc.

— Sînt groaznic de obosit ; s-o lăsăm pe altă dată, adăugă el cu glas stins. Prin minte îi trecură fulgerător imaginile copiilor, a soţiei. Îşi aminti cum îl rugase Mania, mezina de patru ani, să-i aducă de la război „o mutră-strîmbă vie“... Pesemne că şi-l închipuia pe japonez ca un fel de ursuleţ de pluş. La această amintire, un zîmbet duios se ivi pe faţa lui Roman Isidorovici şi el închise ochii.

Toţi cei din adăpost tăceau respectîndu-i odihna.

Deodată se auzi şuierul tot mai ascuţit al unui obuz ce se apropia. Toţi rămaseră cu răsuflarea oprită, ascultînd iureşul sfredelitor.

O secundă, încă una, încă una... Explozia bubui năprasnic, odată cu un fulger orbitor, odată cu un geamăt, cu un răcnet de spaimă al tuturor. Lumina se stinse, totul se învălmăşi în praf, în fum, în scrîşnetul betonului ce se prăbuşea, laolaltă cu gemetele tot mai slabe. Încăperea fu înţesată de un gaz roşcat înecăcios ; o flacără albăstruie alerga peste dărîmături şi cadavre. Nisipul curgea de sus, foşnind.

Auzind bubuitura, tiraliorii alergară la locul catastrofei. Cel dintîi de care dădură cu ochii fu trupul însîngerat al comandantului fortului, porucikul Frolov.

— Toţi au fost ucişi, spuse el cu glas răguşit, cînd porucikul Kurov, singurul ofiţer rămas în picioare, se apropie în goană de el. Ia comanda...

Kurov ordonă tiraliorilor să fie gata pentru respingerea asaltului şi intră în cazemata năruită. Încăperea era plină de dărîmături şi de trupuri omeneşti. Ici şi colo, se auzeau gemete slabe. Se apucară să dea la o parte molozul şi să scoată victimele afară. Nouă dintre cei scoşi dădeau încă semne de viaţă ; ceilalţi şapte fuseseră omorîţi pe loc. Printre aceştia se aflau : Kondratenko, Naumenko, Zedghenidze, Raşevski şi trei soldaţi, dintre cei decoraţi cu cîteva clipe mai înainte. Generalul se prăbuşise pe jumătate peste masa la care şedea doar cu o clipă mai înainte. Din ceafa lui despicată se prelingeau creieri amestecaţi cu sînge.

— Acum, cum o mai scoatem la capăt cu războiul ? întrebă jalnic Blohin, care alergase şi el la locul nenorocirii. S-a dus generalul nostru !

— A pierit Roman Isidorovici ! Înseamnă că o să pierim şi noi, rosti un subofiţer.

— Kondratenko a fost ucis ! vesti Stessel, emoţionat, intrînd în odaia soţiei sale.

— Odihneşte, doamne, sufletul răposatului tău rob Roman ! rosti Vera Alexeevna, făcîndu-şi cu evlavie semnul crucii. Să aibă parte de împărăţia cerurilor.

— Acum, ce ne facem ? Cine o să-l înlocuiască ? întrebă generalul, cu totul descumpănit.

— În afară de Fok, nu mai văd pe nimeni. El trebuie să ia imediat comanda apărării terestre, şi noi să ne gîndim la încetarea asediului. Destul cu războiul, e timpul să facem pace.

Soarta Arthurului fusese pecetluită de îndată ce inima lui Kondratenko nu mai bătuse.

Dimineaţa rece, cenuşie a zilei de 4 decembrie. Pe poziţii, linişte. Arthurul, cufundat în doliu, amuţise. Bateriile fortăreţei tăceau ; nu se auzea nici măcar obişnuitul schimb de împuşcături. În biserica regimentului 10, se slujea prohodul. În mijlocul ei, erau puse nouă sicrie simple, de lemn. În jurul sicrielor se adunase un grup de ofiţeri, de funcţionari, precum şi cîteva femei, în uniforme de surori. Cei mai mulţi aveau o înfăţişare chinuită, bolnăvicioasă. În faţa altarului, la căpătîiul lui Kondratenko, erau prezenţi Stessel şi soţia lui. Generalul aghiotant venise în mare ţinută, cu brasardă de doliu ; Vera Alexeevna era în toaletă neagră. Lîngă ei : Belîi, soţia lui şi Varia. Bătrînul Nadein gemea înăbuşit, făcînd mătănii pînă la pămînt. Ceva mai la o parte, Kostenko, sleit de puteri, şedea înfofolit cu mai multe fulare groase. Fok lipsea demonstrativ. În fund, un grup pestriţ de ofiţeri ai forţelor terestre.

Ceva mai încolo, amiralii Grigorovici, Viren, Loşcinski, înconjuraţi de matrozi.

Domnul Şu se strecură prin mulţime, elastic, atent, cu o coroană uriaşă, pe care frapa inscripţia cusută cu fir pe lenta de catifea neagră : „Viteazului apărător al Arthurului, sufletul rezistenţei eroice, generalul R. I. Kondratenko, din partea firmei „Tifontai". Chinezul purta un frac nou, cu plastronul scrobit, ţeapăn. El aşează grav coroana pe sicriul generalului, se înclină adînc, apoi îi salută respectuos pe soţii Stessel şi se retrase spre uşă. Mai fură aduse cîteva coroane mici de la diferite unităţi militare.

Slujba ţinu mult timp. Varia abia mai putea să stea. Ca să-şi distragă atenţia, începu să se uite la morţi. Pe faţa lui Kondratenko, stăruia o expresie de îngîndurare, de nelinişte. Lîngă el, chipul lui Naumenko era schimonosit de durere şi de groază. Mai departe, Raşevski avea o grimasă de mirare. După el, Zedghenidze parcă era viu — pe obrazul lui nu se vedea nici o zgîrietură, nici cea mai mică arsură.

Varia întoarse capul, nemaiputînd să suporte vederea cadavrelor carbonizate.

„De ce n-or fi închis cosciugele ?" se întrebă ea.

Prohodul se sfîrşi. Generalii ridicară pe braţe sicriul lui Kondratenko. Celelalte erau purtate de ofiţeri. În faţa bisericii aştepta o companie mixtă, alcătuită din tiraliori şi artilerişti, cu drapel ; fanfara intonă un marş funebru.

— Pentru onor prezentaţi arm' ! comandă tunător Boreiko, cu glasul său gros de bas.

Armele răpăiră, săbiile sclipiră în soare, fanfara cîntă „Glorie lui..." Drapelul se înclină uşor, dînd ultimul salut eroilor.

Sicriile, aşezate pe afete de tun, porniră pe ultimul lor drum. Stessel, Belîi, Reis, Stepanov păşeau după ele. Varia, mama ei şi Vera Alexeevna, rămaseră ceva mai în urmă. Marşul funebru suna tînguios...

În fruntea regimentului în doliu
Să tacă toba, linişte să fie,
Că azi înmormîntăm pe comandant.

îi trecură Varei prin cap cuvintele cunoscute.

Pe dreapta şi pe stînga drumului se înşiruiau mulţimi de ostaşi şi de muncitori, veniţi să-şi ia rămas bun de la iubitul lor general.

— Ei, acum sfîrşitul Arthurului nu e departe... spuse suspinînd careva din mulţime.

Stessel întoarse capul cu ciudă şi ordonă cazacilor să împingă mulţimea înapoi.

Soarele firav de iarnă arunca raze neprietenoase, reci. Zăpada acoperise pămîntul ca un giulgiu. Deasupra oceanului plutea o perdea de negură.

Mormintele fuseseră săpate pe un dîmb de lîngă capul Ploski, de unde se întindea nemărginirea oceanului.

Începu ultimul serviciu religios. Preotul zvîrli cîte un pumn de ţărînă îngheţată pe pieptul fiecărui răposat.

— Companie ! Foc de salvă ! comandă Boreiko trupei.

— Nu, nu ! Nici o salvă ! Ne fac praf şi pulbere japonezii cînd or auzi ! răcni Stessel.

Boreiko nu se grăbi să contramandeze ordinul, privindu-l nedumerit.

— La loc comanda ! răcni Stessel ca turbat, alergînd spre companie.

— La loc ! comandă porucikul, încruntat.

Ostaşii luară armele la picior. Fanfara intonă „Glorie lui". Sicriile erau coborîte încet în morminte.

— Companie ! Pentru onor, prezentaţi arm' ! comandă pe neaşteptate Boreiko şi, scoţînd naganul, trase şase focuri, unul după altul.

Cîţiva ofiţeri îi urmară pilda.

— Încetarea ! Încetarea ! strigă Stessel, întorcîndu-se spre cei ce trăseseră, dar nimeni nu-l asculta.

— La arest ! Te dau în judecată ! strigă el, repezindu-se la Boreiko.

Porucikul se uită întunecat la general şi, deodată, ridică revolverul spre el. Stessel sări îngrozit la o parte.

— Nu vă speriaţi, excelenţă ! Vreau să văd dacă nu mai e vreun cartuş pe ţeavă ! spuse Boreiko cu glas tare, batjocoritor.

Cuprins de spaimă, Stessel se grăbi să plece, dîndu-i lui Belîi ordin „să-l sancţioneze sever pe acest neobrăzat".

— Boris Dmitrievici, nu te astîmperi deloc ! Ar fi timpul s-o faci ! Am auzit că ai de gînd să te însori sau că te-ai şi însurat. Ar trebui să te gîndeşti măcar la soţia dumitale ! îl mustră binevoitor generalul pe Boreiko şi plecă.

— Dă-mi laba, Ursule ! strigă Varia, apropiindu-se de el repede. Te-ai purtat splendid ! Chiar azi mă întîlnesc cu Olea şi-i povestesc totul, cu de-amănuntul.

— Ba să n-o agiţi fără rost.

— Cred că nu poate să fie decît mîndră de fapta dumitale, răspunse fata, grăbindu-se să-şi ajungă tatăl şi mama.

În seara aceleiaşi zile, în cabinetul lui Stessel se adunaseră Fok, Reis şi domnul Şu. Vera Alexeevna asista la discuţie, cu ne-

lipsitul ei lucru de mînă. Cu toate că uşa camerei fusese închisă bine, toţi vorbeau încet, de parcă s-ar fi temut să n-aibă pereţii urechi.

— Spre marele său regret, firma „Tifontai“ va trebui să amîne un timp emiterea cecului în valoare de cinci milioane de dolari, spuse chinezul, zîmbind mieros. Fiecare zi de asediu ne aduce pagube mari, aşa că vom fi nevoiţi să reducem suma fixată iniţial pentru bunele oficii ale excelenţelor voastre.

— Bine, dar nu pot ordona tam-nesam încetarea luptei. Dacă predau Arthurul, aşa, fără motiv, voi fi spînzurat. Şi atunci la ce-mi mai folosesc banii dumneavoastră ? obiectă Stessel cu ciudă.

— Armata japoneză a cucerit Vîsokaia şi a nimicit escadra de la Arthur ; garnizoana este decimată de scorbut şi de alte boli. Escadra lui Rojestvenski s-a împotmolit undeva lîngă Madagascar, iar Kuropatkin nici nu se gîndeşte să înainteze spre sud. În sfîrşit, s-a isprăvit şi cu Kondratenko. Generalul Fok mi-a declarat personal că acest lucru îi va dezlega mîinile, continuă domnul Şu, cumpănit.

— Atîta timp cît forturile din Sectorul de Est rezistă, lupta va continua, răspunse Stessel cu răceală.

— În prezent, fortul 2 este într-o situaţie foarte grea, dar, bineînţeles, că trebuie cucerit, observă Fok în treacăt.

— Voi ţine cont de observaţia excelenţei voastre, spuse chinezul cu acelaşi zîmbet.

— Lucrurile stau destul de prost şi la fortul 3 ; la reduta 3 e ceva mai bine. Pe tot restul frontului, situaţia s-a mai consolidat, continuă Fok să strecoare cuvintele printre dinţi, uitîndu-se la domnul Şu.

— Mai există şi linia a doua de apărare, de la bateria *B* pînă la bateria Kurgannaia. Şi pe ea se mai poate rezista, obiectă chinezul.

— De asta nu duceţi dumneavoastră grijă, i-o reteză Fok.

— Totuşi vă transmit o mare rugăminte din partea domnului Tifontai : să nu se tărăgăneze lucrurile. Totul trebuie isprăvit pînă în primele zile ale lunii ianuarie. În caz contrar, vom considera înţelegerea noastră inexistentă.

— Vă rog să-i faceţi cunoscut... domnului Tifontai, răspunse Fok, ironic, că totul va fi terminat între 15 şi 20 decembrie. Poate conta pe acest termen cu toată siguranţa. Este ultimul. Îl garantez în calitatea mea de comandant al apărării terestre.

— În numele umanităţii, pentru bieţii oameni, e necesar să se sfîrşească totul şi cît mai repede. Fiecare zi aduce cu sine zeci

şi sute de victime. *Anatole,* ai milă de soţiile şi de copiii din Arthur ! exclamă patetic generăleasa.

— E o adevărată plăcere să auzi nişte vorbe atît de înţelepte. Le voi aduce neîntîrziat la cunoştinţa domnului Tifontai, încheie chinezul, grăbindu-se să salute şi să plece.

— Pesemne că drăguţii de japonezi sînt într-adevăr la capătul puterilor, aşa cum spun şi prizonierii. De aceea ne zoresc atît să capitulăm, observă Reis.

— Ei, cu atît mai mult trebuie să-i stoarcem bine ! spuse Vera Alexeevna cu nesaţ.

Îndată ce preluă comanda apărării terestre a fortăreţei, înainte de orice, Fok reduse la jumătate efectivul garnizoarelor din toate forturile.

— Atîta aglomerare de oameni nu face decît să înlesnească propagarea epidemiilor şi chiar să sporească pierderile. Numai trădătorii pot insista asupra măririi garnizoanelor, o ţinea el morţiş.

Garnizoana fortului 2 fu de asemenea redusă mult, deşi situaţia acestuia era socotită ca foarte grea. Japonezii se instalaseră temeinic în sanţul frontal al fortului ; acum săpau sub pămînt zi şi noapte, avînd intenţia să arunce în aer parapetul. Ocupaseră de asemenea partea din faţă a galeriei contraescarpei. Fortul era bombardat fără întrerupere cu obuze de 11 ţoli, care produceau distrugeri mari în cazarma din spatele lui.

În zorii zilei de 5 decembrie, se auzeau doar împuşcături răzleţe. Garnizoana se afla în cazarmă : numai santinelele vegheau la parapete. Veni o zi senină, însorită. Vlăguiţi de asediul îndelungat, soldaţii şi matrozii ieşiră cu toţii afară, în şanţul din spate, încălzindu-se la soare. Noul comandant al fortului, ştabs-căpitanul Kvantz, se plimba printre ei. Ieşise de curînd din spital şi acum umbla sprijinindu-se în baston.

Kvantz coborî în poternă şi intră în galeria contraescarpei. Acolo, chiar atunci cînd afară lumina viu soarele, era aproape întuneric.

— Înălţimea voastră, bine ar fi să aducem aci un tun şi să tragem în plin asupra gălbejitului ! propuse Blohin ştabs-căpitanului.

— Dar cine eşti tu, ca să-mi dai sfaturi ? îl repezi ofiţerul.

— Sînt bombardier-artificier Blohin ; fac lucrări de minare în fort !

— Ia te uită ! Şi cum ai ajuns miner ?

— De bună voie. Am venit aici mai de mult, cu praporşcikul Zvonariov.

— Bine, dă-i drumul, dar mai iute, că japonezii se pregătesc să arunce fortul în aer.

După un sfert de ceas, cu ajutorul tiraliorilor şi matrozilor, Blohin aduse în galerie un tun de 57 milimetri, instalîndu-l chiar după parapet.

— Ia, pifanii să se care de aici, porunci el.

Tiraliorii priviră cu mirare spre comandantul nou înfiinţat.

— Mai bine strînge-ţi tu catrafusele şi ia-o din loc pînă n-ai mîncat mardeală, se răţoiră ei.

Fără să se sinchisească, Blohin începu să dea jos sacii de pe parapet, făcînd o fereastră pentru tun. Auzind zgomotul, japonezii aruncară mai multe grenade, dar tiraliorii le prindeau din zbor şi le zvîrleau înapoi.

După ce puse tunul în bătaie, Blohin ochi şi trase în plin mai multe focuri asupra japonezilor. Înspăimîntaţi, aceştia începură să urle şi ieşiră val vîrtej din galerie. Nelăsîndu-i să-şi vină în fire, Blohin trăgea mereu, proiectil după proiectil, alternînd obuzele cu şrapnele care-i împroşcau cu mitralii.

— Înainte, la atac ! strigă un subofiţer de tiraliori, sărind pe rămăşiţele parapetului. Soldaţii se repeziră după el. Blohin rămase lîngă tun, ştergîndu-şi cu mîna fruntea asudată.

Tiraliorii pătrunseră din galeria contraescarpei în caponiera distrusă, de acolo ieşiră în şanţ şi se pomeniră în faţa galeriei de minare a japonezilor.

Atacul impetuos al ruşilor îi făcu pe japonezi să-şi împingă repede rezervele spre fortul 2 şi să urgenteze explodarea minei de sub parapetul frontal. Totodată, ei instalară un tun de munte la gura galeriei contraescarpei. Blohin nu-l observă numaidecît şi se repezi la tunul lui abia atunci cînd bubui primul foc tras de japonezi. Din fericire, proiectilul trecu pe deasupra, fără să atingă pe careva dintre servanţi.

Începu un neobişnuit duel de artilerie subteran. Loviturile fulgerau mereu prin întunericul galeriei. Tunurile bubuiau, obuzele şi şrapnelele zburau vîjîind înfiorător. Tiraliorii se trîntiră la pămînt, lăsîndu-l pe Blohin să acţioneze singur. După mai multe focuri, tunul inamic amuţi.

De îndată ce isprăvi cu el, Blohin se întoarse în cazarma din spate. Tiraliorii şi matrozii vorbeau cu îngrijorare despre măsurile suspecte luate de japonezi : aceştia opriseră toate lucrările din şanţul frontal şi-şi retrăseseră soldaţii înapoi.

— Probabil că au de gînd să explodeze mina şi apoi să se repeadă la asalt, îşi dădeau cu părerea tiraliorii.

Kvantz ordonă retragerea tuturor santinelelor la retranşamentul făcut din saci lîngă cazarma din spate. Garnizoana fortului luă armele, gata în orice clipă să înfrunte asaltul.

Japonezii începură să bombardeze cu tunuri de toate calibrele fortul şi împrejurimile lui. O ploaie de obuze se revărsă asupra fortificaţiilor. Exploziile năprasnice distrugeau totul de jur împrejur. Micul efectiv al garnizoanei, redus de Fok aproape la jumătate, se topea repede. Legătura prin telefon cu comandamentul lui Gorbatovski fu întreruptă. Fortul nu mai putea să conteze decît pe propriile sale forţe.

Ziua, pe la unu şi jumătate, deasupra parapetului frontal ţîşni un uriaş nor de fum negru-cenuşiu, urmat de o explozie năprasnică. După ea, vuiră alte două explozii. Cuprinsă de groază, garnizoana se zăpăci. Ieşind în goană din cazarmă, soldaţii dădură cu ochii de asaltatorii japonezi care pătrunseseră în fort prin breşa enormă, făcută de explozii în parapetul frontal. Se încăierară corp la corp în spaţiul îngust al incintei fortului. Japonezii primeau mereu întăriri şi ruşii fură siliţi să se retragă spre cazarmă.

Bateriile de fortificaţii învecinate sprijiniră fortul atacat, deschizînd un foc violent asupra tuturor căilor de acces spre fort, izbind forţele de asalt japoneze de rezervele din spatele lor. Acest lucru dădu garnizoanei fortului posibilitatea de a-şi veni în fire şi a executa un contraatac energic. Aruncînd o ploaie de grenade asupra japonezilor, tiraliorii şi matrozii supravieţuitori atacară vijelios la baionetă, nimicindu-i pînă la unul.

Soldaţii şi matrozii postară santinele şi se adunară în cazarmă. Nu rămăseseră decît cel mult cincizeci de combatanţi.

— Şi acum, fraţilor, ce-i de făcut ? întreba careva dintre matrozi.

— Păi, e limpede : să ne ţinem bine cu toţii ! răspunse unul dintre tiraliorii bărboşi. Îndată ce se întunecă, o să ne vină întăriri.

Auzind explozia de la fortul 2, Gorbatovski îl informă prin telefon pe Fok. Acesta sosi neîntîrziat la Comandamentul frontului de Est.

— Trebuie să trimitem urgent întăriri la fortul 2, raportă Gorbatovski. Am la dispoziţie o companie mixtă alcătuită din matrozi de pe navele *Pobeda* şi *Poltava.*

— Pînă vor ajunge la faţa locului au să fie ucişi sau răniţi cei mai mulţi dintre ei. De ce să vărsăm fără rost sîngele ostaşilor, aşa cum făcea răposatul Kondratenko ? Să mai aşteptăm.

— Dar japonezii nu aşteaptă ! Ei asaltează fortul fără întrerupere, stărui Gorbatovski.

— Să se reziste, iar dacă nu se mai poate rezista, înseamnă că e timpul ca fortul să fie evacuat. Şi aşa ne-a costat destul de scump în cele cinci luni de luptă.

— Japonezii au pierdut pentru el de zece ori mai mulţi oameni, obiectă Stepanov.

— Cu atît mai mult ; deci, fortul şi-a îndeplinit rolul.

Totuşi, înainte de a se întuneca, fură trimişi într-acolo o parte din marinari. Bateriile de asediu îi împrăştiară, însă, înainte de a ajunge la destinaţie.

— V-am spus eu că aşa are să se întîmple, jubilă Fok.

Aruncînd în luptă forţe proaspete, japonezii pătrunseră din nou în fort. Mica garnizoană abia izbutea să se menţină în cazarma din spate. Acest lucru fu raportat la comandament, lui Fok. Generalul ordonă să se arunce în aer cazărmile şi să se abandoneze fortul.

Soldaţii erau nedumeriţi :

— Gălbejitu' s-a zvîrcolit toată ziua şi n-a putut să ne arunce afară. Acu' de ce să dăm fortul chiar noi ?

— E ordin de la comandanţi, le răspunse Kvantz.

— Care comandanţi : ruşi ori japonezi ? întrebă Blohin, strecurîndu-se printre ostaşi ca să iasă mai în faţă. Rănit de două ori în cursul zilei, avea pansamente pătate de sînge la cap şi la mîna stîngă.

Kvantz era cît pe ce să-l repeadă, însă văzînd expresia mînioasă de pe chipurile soldaţilor, preferă să tacă.

— Generalii ne trădează, continuă Blohin. Cine vrea, n-are decît să plece ! Eu rămîn aici.

— Rămîn şi eu cu tine.

— Şi eu ! Şi eu ! răsunară mai multe glasuri.

— Faceţi cum vreţi. Noi plecăm, spuse Kvantz. O parte însemnată dintre ostaşi se luă după el.

Îndrumaţi de Blohin, cei rămaşi se apucară să instaleze mine prin diferite locuri din fort, în cazărmi, în poternă, în galeria contraescarpei. Japonezii se organizau în partea cucerită a fortului şi aduceau rezerve pentru asaltul pe care plănuiau să-l dea în noaptea aceea.

Împrăştiaţi prin toate ungherele, Blohin, tiraliorii şi matrozii îi hărţuiau cînd şi cînd cu foc de arme. Zgomotul pe care-l făceau japonezii creştea mereu ; lucrul acesta nu prea îl neliniştea însă pe Blohin. Amorsase toate minele printr-un fir electric. În clipa cînd japonezii aveau să se repeadă asupra lor n-avea decît să dea drumul la curent ca să-i îngroape sub ruinele fortului.

Blohin începu să cerceteze fortul golit de oameni. În galeria contraescarpei, doi matrozi de pe crucişătorul *Pallada* şi japonezii se împroşcau cu grenade. Firele electrice nu ajunseseră pînă acolo, fiind prea departe, aşa că în loc de mine, în partea aceea puseseră numai cartuşe cu exploziv şi cu fitil de aprindere.

— Nu uitaţi, băieţi : dacă dă năvală mutră-strîmbă, trageţi-vă înapoi fără grabă şi daţi foc la încărcăturile din pereţi. Adunarea tuturor lîngă pod, după şanţul din spate.

— Blohin, te-ai făcut ofiţer sadea, spuse Lebiodkin, ironic. Numai epoleţi de aur n-ai. Te pomeneşti că începi să şi cîrpeşti oamenii peste bot.

— Fără rînduială nu merge ; altfel ne suceşte gălbejitu' gîtul la toţi, ca la puii de găină. Ascultă comanda la mine ! continuă să dea ordine Blohin. Cînd strig : la pod, la mine ! fugiţi îndată şi nu vă opriţi, că vă poate prinde sub dărîmături, cînd o să sară în aer cazarma.

Pe neaşteptate, sună undeva telefonul. Blohin se uită pe uşa cazematei şi zări un aparat de telefon, uitat de comandant la plecare.

— Ia uite leprele, au lăsat aici bunul ţării ! spuse el cu glas tare şi ridică receptorul.

— Cine-i acolo ? auzi el un glas mînios.

— Comandantul fortului 2, bombardierul-artificier Filipp Blohin.

— Idiotule, cine te-a pus pe tine comandant ? Ia cheamă pe careva dintre domnii ofiţeri !

— N-avem aşa ceva !

— Cum îndrăzneşti să vorbeşti astfel cu mine ?

— Iertare, înălţimea voastră, dar nu pot să vă văd gradul prin telefon, răspunse Blohin în batjocură.

— Vorbeşte generalul Gorbatovski. De ce n-a fost aruncat în aer fortul pînă acum ?

— Aşteptăm să pornească gălbejitu' la asalt. Atunci îl aruncăm în aer cu el cu tot, excelenţă.

— Ordon să se arunce imediat fortul în aer ; altfel, o să fiţi daţi cu toţii în judecată !

— Tare mă sperii eu d-asta... mormăi Blohin şi smulse legăturile aparatului. Acuşica urlă cît vrei, pînă-i răguşi... bodogăni el.

Curînd după aceea, flacăra orbitoare a unei rachete străluci în văzduh. Aproape în aceeaşi clipă, fu dezlănţuit şi asaltul. Blohin ieşi în goană pe pod şi strigă la tiraliorii care păzeau încă şanţurile laterale. De îndată ce aceştia trecură cu toţii podul de peste şanţ, Blohin conectă repede întrerupătorul. O flacără uriaşă ţîşni spre cer ; o explozie năprasnică zgudui cerul şi pămîntul. Suflul îl dădu

pe Blohin peste cap. Lîngă el răcnea în chinurile morţii un matroz strivit de dărîmături. Ceilalţi apucaseră să ajungă într-un loc ferit.

Cînd totul se linişti, Blohin se ridică în picioare şi o luă la fugă spre luneta Kuropatkin. Acolo găsi mai mulţi matrozi şi pe Lebiodkin ; toţi ceilalţi apărători ai fortului pieriseră sub dărîmături.

După căderea fortului 2, bombardamentele asupra Oraşului-Vechi se înteţiră. Obuze de 11 ţoli mugeau zi şi noapte, măturînd totul în calea lor. Numeroase proiectile cădeau acum şi în preajma spitalului Crucii-Roşii.

Îndată ce începea bombardamentul, toţi cei în stare să se mişte coborau în subsolul clădirii. Surorile şi infirmierii rămîneau lîngă cei grav bolnavi.

De obicei, vecinul de pat al lui Zvonariov pleca şi praporşcikul rămînea singur. Noaptea îndeosebi punea stăpînire pe el un simţămînt de singurătate şi de neputinţă. Cît cutreierase prin forturi şi prin fortificaţii nu trecuse niciodată prin asemenea clipe de groază care-i îngheţau sîngele în vine. Acolo, primejdia era mult mai mare; obuzele explodau împrejur, schijele zburau în toate părţile şi, totuşi, instinctul de conservare nu era atît de puternic. Zvonariov îşi dădea seama că acest lucru se datora faptului că se simţea slab şi în imposibilitate de a se mişca. Nu putea să fugă ; nu putea să se ducă la adăpost, fiind nevoit să-şi aştepte pasiv soarta. De obicei, cînd auzea paşii surorii de gardă pe coridor, zbuciumul din sufletul lui se mai liniştea.

— Nu ţi-e frică ? îl întreba Verocika Garşina, intrînd pentru o clipă în cameră.

— De loc, îi răspundea praporşcikul, cu un calm prefăcut, deşi tremura ca varga de spaimă.

— Foarte frumos ! Dumneata te porţi ca un viteaz ; în saloanele celor grav răniţi e un adevărat coşmar : se agită, strigă, se roagă să fie duşi la adăpost. Nici nu-ţi vine să crezi că sînt bărbaţi în toată firea, ofiţeri. Şi sora pleca.

Tortura începea din nou pentru Zvonariov ; totuşi nu îndrăznea să se destăinuie nici măcar Varei, de teamă să nu pară laş în ochii ei.

— Toate surorile spun că în timpul bombardamentului te porţi ca un viteaz, îi spunea fata.

Doar o dată, faţă de Akinfieva, îndrăzni să aducă vorba pe departe despre chinurile prin care trecea.

— Şi ce este de mirare ? Eu şi Andriuşa sîntem sănătoşi şi totuşi, cînd se bombardează noaptea, uneori nu putem închide ochii.

Într-o seară, Nadia se afla în vizită la praporşcik. Pe neaşteptate

se dezlănţui un bombardament violent. Mai multe obuze căzură lîngă spital, aproape de tot. Podeaua se cutremura ; geamurile sparte zuruiau jalnic. Căpitanul, vecinul de pat al lui Zvonariov, se grăbi să plece în tăcere. Praporşcikul rămase singur cu tînăra femeie. După expresia încordată a chipului ei, Zvonariov ghici ce se întîmplă.

— Ţi-e frică, Nadiuşa ? întrebă el, luînd-o de mînă.

— Da, răspunse ea fără prefăcătorie. Mă gîndesc : acum cade aici un obuz şi se termină totul.

— Du-te jos în subsol, la adăpost. Acolo nu-i nici un pericol, o îndemnă Zvonariov.

— Dar atunci ai să rămîi singur şi are să-ţi fie frică de două ori mai mult. În asemenea clipe te simţi mult mai liniştit cînd ai pe cineva lîngă tine.

Praporşcikul o privi cu recunoştinţă.

Deodată, clădirea se zgudui pînă în temelii. O flacără orbitoare licări în ferestre. Lumina se stinse. Zuruiau geamuri sparte, trosneau uşi trîntite de suflu ; un ţipăt sfîşietor izbucni în coridor. Nadia se repezi îngrozită la fereastră, ca pentru a-l feri pe Zvonariov de spărturile geamurilor. Praporşcikul îşi lăsă iute picioarele pe marginea patului, vrînd să-i vină în ajutor ; cînd atinse însă podeaua, o durere fulgerătoare îl făcu să se prăbuşească pe pat.

Nadia trase obloanele şi se apropie pe dibuite de pat.

— Unde eşti, Serioja ?

Zvonariov îi răspunse. Tînăra femeie se aşeză cu băgare de seamă pe pat. O nouă explozie o făcu să scoată un ţipăt de spaimă şi să se aplece instinctiv. Zvonariov o îmbrăţişă şi o trase spre el.

— Nu, Serioja ! şopti speriată Akinfieva şi sări repede în picioare. Asta-i sălbăticie ! Trag dinadins asupra spitalelor ! strigă ea.

— La Kindjou, am văzut cu ochii mei cum omorau răniţii ruşi, răspunse Zvonariov. Probabil că aşa concep ei războiul.

— Dar noi îi îngrijim pe răniţii lor ca şi pe ai noştri !

— Se pare că japonezii au rămas tot sălbatici.

Curînd după aceea bombardamentul încetă. Akinfieva se pregăti să plece.

— Andriuşa se află cu un detaşament de matrozi debarcaţi de pe *Sevastopol,* în rezervă, lîngă masivul Skalistîi. Eu m-am mutat provizoriu la şcoala *Puşkin.* Din cînd în cînd, am să trec să te văd.

Zvonariov se întrema repede. Începu chiar să umble în cîrje prin cameră. Varia îl urmărea ca o mamă iubitoare care supraveghează primii paşi ai copilului, plină de grijă ca nu cumva să calce greşit şi să cadă.

Faptul că spitalul era expus la atîtea bombardamente făcea ca şederea în el să fie destul de primejdioasă. Într-o zi, după vizită, Mirotvorţev îi îngădui lui Zvonariov să se plimbe puţin prin curte, sprijinindu-se în cîrje.

— Dar cu atenţie. Deocamdată, să nu calci decît cu piciorul stîng ; cel drept mai trebuie menajat.

— Serghei Romanovici, cînd credeţi c-o să poată ieşi din spital ? întrebă Varia.

— Deocamdată, pentru serviciu nu e apt, dar dacă vrea să stea într-o casă particulară, poatte pleca chiar mîine.

— Minunat ! Vorbesc chiar azi cu tata şi cu mama. Ai să vii la noi, decise Varia.

Zvonariov nici nu voi să audă de aşa ceva, temîndu-se c-o va deranja pe Maria Fominişna.

— Ce te face să rămîi aici, expus mereu la primejdia bombardamentelor ? întrebă Mirotvorţev. Mai bine du-te undeva, la Liaoteşan, sau pe promontoriul Tigrovîi. Acolo e o linişte desăvîrşită, pe cînd la noi în curte au început să zboare chiar şi gloanţe. Pe zi ce trece, primejdia e tot mai mare.

— O să ne ducem pe Elektriceski Utios ! hotărî Varia.

— N-ai unde să stai acolo, spuse cu îndoială praporşikul.

— Găsim noi. Camera lui Jukovski şi a lui Cij a rămas liberă. Eu am să stau cu Katia sau cu Şura, răspunse Varia, găsind repede soluţia.

— Are încă nevoie de masaje zilnice la picioare, o preveni Mirotvorţev.

— Îi fac chiar eu masaj.

A doua zi Zvonariov îşi luă rămas bun cu căldură de la Mirotvorţev şi, coborînd cu băgare de seamă în vestibul, se urcă împreună cu Varia în trăsura lui Belîi. Vasea se aşeză grav pe capră, lîngă vizitiu.

Oraşul-Vechi avea o înfăţişare jalnică. Case dărîmate, pavaje şi trotuare împestriţate de pîlnii de obuze, căpriori carbonizaţi, ziduri înnegrite de fum, toate acestea aminteau de război, de asediul prelungit. Lîngă casa lui Stessel se vînzolea un pîlc de femei îmbrăcate ţipător, înconjurate de poliţişti. Spre mirarea lui, Zvonariov zări printre ele pe Lolocika şi pe Liolea Lobina. Femeile se certau aprig cu poliţiştii.

— Ce s-a întîmplat, Liolea ? întrebă Varia, oprind trăsura.

— Mergeam pe stradă şi individul acesta s-a repezit la mine şi m-a tîrît aici. Am aflat că m-a luat drept prostituată şi m-a dus „pentru pedeapsă“ la Vera Alexeevna.

— Dă-i drumul, imediat ! îi strigă mînios Varia poliţistului.

— Pe doamna o cunosc, e soţie de ofiţer. Las-o liberă numaidecît ! ordonă aprins şi praporşcikul.

— Nu pot, refuză încruntat poliţistul.

— Liolea, urcă-te în trăsură, o invită Varia.

Poliţistul o apucă pe institutoare de mînecă, Lobina se smuci şi alergă spre trăsură. Poliţistul o înşfăcă de haină. Scos din sărite, Zvonariov dădu o lovitură de cîrjă poliţistului, trîntindu-l jos.

În clipa aceea, uşa casei lui Stessel se deschise şi pe scară se ivi Vera Alexeevna, însoţită de rotmistrul Vodiaga.

— Varia, *monsieur* Zvonariov, de ce loviţi un poliţist ? întrebă ea cu glas dulceag. Domnule Zvonariov, nu m-aş fi aşteptat la atîta temperament din partea dumitale. Probabil că încă nu te-ai restabilit şi nu eşti perfect sănătos !

Sugrumată de furie, Varia îi explică generălesei, destul de confuz, ce se întîmplase.

— Orice bărbat are zeci de asemenea „soţii". Iar pentru dumneata, doamnă învăţătoare, urmă generăleasa, întorcîndu-se spre Liolea, e ruşinos să întreţii raporturi cu tîrfele. Asta să-ţi servească drept lecţie pentru viitor. Poţi să pleci !

— Otravă bătrînă ! i-o trînti Lolocika, de la obraz.

— Repetă ce-ai spus, îndrăzneşte să repeţi aşa ceva ! şuieră generăleasa.

Lolocika îşi puse în funcţiune tot vastul ei vocabular, nespus de colorat. Pînă şi Vodiaga, bărbat destul de versat în asemenea materie, rămase cu gura căscată. Vera Alexeevna se grăbi să-şi astupe urechile.

— Să i se tragă imediat acestei netrebnice o sută de vergi ! Celelalte, la spălătorie, pentru o săptămînă ! dispuse ea.

Zvonariov porunci vizitiului să pornească imediat. Liolea coborî, încă tulburată, la şcoala *Puşkin*.

— O detest pe murdara aceea de Lolka, dar a avut dreptate s-o ocărască pe nevasta lui Stessel, şi pentru ea, şi pentru Liolea, spuse Varia. Să fiu în locul lui Stah, aş împuşca-o pe Vera Alexeevna pentru o asemenea jignire adusă soţiei lui.

— Bine că o să ai un soţ şi nu o soţie.

Înainte de a ajunge la Utios, îi întrecu o trăsură cu un matroz pe capră. În ea şedea, ţanţoşă, Lalocika, alături de un miciman, aghiotantul lui Grigorovici.

— Babalîcul meu a trebuit să dezlege băierile pungii ca să mă scape ! strigă ea. Cred că v-a plăcut cum am bălăcărit-o pe paţachina aia.

Micimanul se grăbi să acopere cu palma drăgălaşele buze ale vecinei lui.

— Fă-te bine mai repede, nebunaticule! îi strigă ea lui Zvonariov.

— Cum îndrăzneşte să-ţi vorbească astfel? se revoltă Varia.

— A vrut să-ţi facă ţie sînge rău. Ştii bine că nu e cazul să te superi pe nişte persoane ca Lolocika.

Pe Utios, Zvonariov fu instalat într-o odăiţă ale cărei ferestre dădeau spre spatele bateriei. De acolo se vedeau cazarma, transformată în spital de convalescenţi, bucătăria, uzina electrică şi, mai departe, cimitirul, în care erau înmormîntaţi cei de pe Utios. Varia fusese mutată, la cerere, pe Utios, şi acum lucra împreună cu sora ei sub ordinele doctorului Zorin. Tunurile bateriei erau deservite de marinarii de pe cuirasatul *Peresvet*, sub comanda locotenentului Liubinov. Comandant al Utiosului era căpitanul Andreev. Astfel, pentru Zvonariov, tot cercul de cunoştinţe se limita la aceste persoane.

Varia locuia în aceeaşi cameră cu sora ei. Şura se despărţise de Gudima şi se întorsese la părinţi. Spre seară, veni să-l viziteze pe Zvonariov. Privindu-i formele mai pline, observîndu-i mişcările domoale, prudente, praporşcikul înţelese că era în aşteptarea unui copil. Surprinzîndu-i privirea atentă, fata se roşi ca para focului. Ca să nu se simtă prost, praporşcikul îi vorbi despre împrejurările în care fusese rănit, despre situaţia de pe poziţii, despre starea timpului. Încetul cu încetul, Şura se simţi mai la largul ei.

— Ştiţi, m-am despărţit de Alexei Andreevici. spuse ea încetişor.

— Bine ai făcut. Ţi-aduci aminte cînd ţi-am spus că timpul vindecă totul, c-o să-ţi găseşti şi dumneata într-o zi un bărbat după placul inimii?

În aceeaşi seară, Zvonariov îi povesti Varei cele vorbite cu Şura.

— Trebuie să-i găsesc o ocupaţie la şcoala *Puşkin*. răspunse fata, expeditivă.

A doua zi de dimineaţă, Zvonariov, care stătea în fotoliu la fereastră, o văzu pe Şura trecînd prin curte cu un braţ de lemne. Pîntecul ei apărea acum deosebit de proeminent.

Mai mulţi soldaţi din echipa de auxiliari începură să facă glume deşucheate pe seama ei. Unul dintre ei se repezi la ea şi o plesni peste pîntec. Şura gemu, se aplecă şi căzu jos, sub povara lemnelor. Indignat, Zvonariov, uitînd de rănile lui, sări la fereastră vrînd să strige la nemernic; în clipa aceea, se ivi însă Blohin, pe neaşteptate. Cu o lovitură de pumn dădu de pămînt cu derbedeul, apoi o ridică cu grijă pe fata care plîngea, luă lemnele şi le duse pînă la locuinţa feldvebelului.

— Ce faci pe slugoiul la tîrfa asta ? îl întrebă ostaşul bătut, ridicîndu-se de jos.

Turbat de mînie, Blohin se repezi la el şi-şi înfipse degetele în beregata lui.

— Blohin, lasă-l ! strigă Zvonariov de la fereastră.

Blohin nu-l ascultă. Ostaşului îi ieşise limba din gură şi obrazul i se învineţise. Doi matrozi care treceau pe acolo abia izbutiră să-l tragă pe tunar înapoi.

— Dacă se mai leagă vreo lepră de Şura, îl sugrum cu mîinile mele ! ameninţă Blohin.

Zvonariov îl chemă la fereastră.

— Noroc, Blohin ! Ce vînt te aduce la Utios ? întrebă praporşcikul.

— Să trăiţi ! M-a trimis domnul porucik s-aduc echipament gros, fiindcă ostaşii din bateriile *B* şi Zaliternaia se plîng că le e frig, răspunse el.

Blohin zăbovi pe Utios pînă a doua zi. Seara, trecu pe la Zvonariov.

— Stai jos, aprinde o ţigară şi povesteşte în ce împrejurări a căzut fortul 2, îl rugă praporşcikul.

Ostaşul se aşeză lîngă uşă, dar nu-şi îngădui să-şi fumeze mahorca.

— Miroase greu, o să vă doară capul de vreme ce nu sînteţi obişnuit, lămuri el.

Apoi începu să povestească pe îndelete, căutîndu-şi cuvintele, amănuntele căderii fortului 2.

— Lucrurile au început să meargă prost la Arthur ! Oricît ar întoarce-o ostăşeii şi matrozii cu mintea lor, şi pe faţă şi pe dos, nu iese altcum decît că s-a cuibărit vînzarea printre noi. Careva vrea să vîndă fortăreaţa, iar pe noi să ne prăpădească pînă la unul, ca să nu aibă cine s-o apere, îşi încheie el povestirea.

— Ei, vînzare ! Ordine nechibzuite, necunoaşterea situaţiei la faţa locului — astea-s cauzele, obiectă Zvonariov.

— Dacă gheneralii şi coloneii ar fi oameni fără şcoală, ca d-alde noi, s-ar mai putea să-i iertăm ; dar cînd şi ostaşii îşi dau seama că lucrurile nu merg cum trebuie, cu atît mai mult trebuie s-o priceapă gheneralii.

Praporşcikul nu izbuti să-l facă pe Blohin să-şi schimbe părerea.

Varia intră şi se aşeză în tăcere deoparte, ascultîndu-le vorbele. Prezenţa ei îl stînjeni vădit pe ostaş şi el se grăbi să plece.

— Blohin gîndeşte just. Numai nişte trădători pot face ceea ce a făcut Gorbatovski, spuse Varia după ce ostaşul plecă.

— Se ştie că Gorbatovski e mărginit, totuşi de aci şi pînă la trădare e o mare distanţă.

— Tata spune că în împrejurările de faţă prostia e egală cu trădarea. După părerea lui, capul răutăţilor la Arthur este Fok; după el, vine Reis. Iar Stessel face tot ce-i spune Vera Alexeevna.

Noaptea, Blohin ieşi afară. Deodată, observă o umbră trecînd prin curte şi intrînd pe uşa întredeschisă a magaziei de lemne. Crezînd că era vreun matroz sau auxiliar care venise să fure lemne, a căror lipsă era tot mai simţită, ostaşul deveni atent. Aşteptă cîteva clipe şi apoi se apropie tiptil de magazie şi trase cu urechea. Auzi un geamăt ori un scîncet, urmat de un ţipăt slab. Blohin împinse în uşă şi dînd buzna înăuntru, se izbi de un trup omenesc ce se bălăbănea în întuneric.

„Şurka!" îl săgetă un gînd; o ridică în sus şi-i scoase laţul de după gît.

Nu mai mişca. Blohin o lăsă jos cu băgare de seamă şi se apucă să-i facă respiraţie artificială, amintindu-şi cum făcea lucrul acesta felcerul Melnikov. Şura nu dădea semne de viaţă. Ostaşului i se păru chiar că începuse să se răcească. Speriat, o luă în braţe şi se repezi cu ea spre pavilionul ofiţerilor unde începu să bată desperat în fereastra lui Zvonariov.

Trezit din somn de bătăile violente, praporşcikul crezu în prima clipă că începuse asaltul general al fortăreţei.

— Înălţimea voastră, Serghei Vladimirovici, ajutor! auzi deodată; praporşcikul luă cîrjele şi se apropie de fereastră.

— Şurka s-a spînzurat, moare! strigă Blohin.

Zvonariov deschise larg fereastra şi abia atunci înţelese ce se întîmplase.

— Vino cu ea pe scară; îi trezesc numaidecît pe doctor şi pe Varia.

Şi Zvonariov începu să bată în peretele camerei în care dormeau cele două surori Belîi. Varia se trezi numaidecît. Tot timpul cît durase boala lui Zvonariov se obişnuise să tragă cu urechea la cel mai uşor zgomot din camera lui.

— Ţi-e rău, Seriojenka? întrebă ea, intrînd repede pe uşă, îmbrăcată sumar.

Praporşcikul îi spuse ce se întîmplase cu Şura. Varia se repezi pe scară. Cîteva clipe după aceea fata îşi venise în fire; o aduseră la locuinţa feldvebelului. Varia rămase pînă dimineaţa de gardă la patul ei; pe urmă, o transportă la şcoala *Puşkin*. Blohin le însoţi.

— Bagă de seamă, Lixandra, să nu-ţi mai treacă prin cap aşa ceva! rosti aspru Blohin la despărţire, ameninţînd-o cu degetul.

— Nu-mi închipuiam niciodată că Blohin, care pare atît de grosolan, să poată da dovadă de un simţămînt omenesc atît de cald, îi spuse Varia lui Zvonariov în seara aceea.

— Are o inimă de aur.

Ştirile despre situaţia din forturi ajungeau anevoie la Utios şi atunci, îndeosebi, prin Varia, care se ducea aproape în fiecare zi în oraş sau la ea acasă. Uneori treceau şi ostaşi de la Zaliternaia ori de la bateria *B*, aducînd ultimele veşti.

Praporşcikul se obişnuise repede cu această „poştă" şi stătea îndelung de vorbă cu ostaşii.

— Ce plăcere ai dumneata, om instruit, să asculţi tot felul de baliverne, se mira Andreev. Doar, cele povestite de soldaţi sînt pe trei sferturi curate născociri.

— Un sfert din ele sînt totuşi adevărate. La drept vorbind, Arthurul rezistă acum numai datorită soldaţilor.

— Fără ofiţer, trupa e egală cu zero — e o gloată neorganizată.

— Ofiţerii fără soldaţi au adeseori chiar o valoare negativă.

— Dumneata păstrezi încă mentalitatea de civil. Nu poţi înţelege un adevăr limpede : ofiţerii sînt sufletul armatei, ei poartă făclia virtuţilor ostăşeşti.

Aceste cuvinte îl făceau pe Andreev să se emoţioneze, să se aprindă, iar praporşcikul se grăbea să schimbe vorba.

Varia pleca la cazarmă dis-de-dimineaţă împreună cu sora ei, ca să panseze răniţii. Sprijinindu-se în cîrje, Zvonariov şchiopăta de colo-colo prin Utios ; dădea pe la bucătărie, unde tăia şi spînzura Belonagov, şi gusta din mîncare ; o lua spre uzina electrică, unde-l vizita pe Lebiodkin. Intra împreună cu Rodionov în cazematele bateriei, unde se adăposteau tunarii şi matrozii ; în sfîrşit, cerceta hîrtiile în cancelarie. Andreev, aproape tot timpul bolnav, îl lăsa să le rezolve el cum socotea de cuviinţă. Pe la ceasurile trei, se adunau cu toţii la masă, în pavilionul ofiţerilor.

Bateria aproape că nu mai deschidea focul, căci nu mai avea decît vreo sută de obuze de 10 ţoli. Acestea erau păstrate în vederea asaltului iminent. Marea era pustie. După scufundarea escadrei, japonezii îşi retrăseseră flota de la Arthur, cu excepţia unui număr oarecare de nave mici de pază. De aceea, numai oamenii din gardă, santinelele şi plantoanele vegheau noaptea ; ceilalţi dormeau duşi. Doar bubuitul surd al canonadei de pe frontul terestru şi afluenţa de răniţi aminteau că e război.

Într-o zi veni vestea morţii lui Nazarenko. Bătrînul feldvebel traversa strîmtoarea cu o barcă, cînd deodată aceasta fusese răs-

turnată de un obuz care căzuse aproape de ea. Nazarenko se dusese la fund ca o piatră. Savişna căzuse la pat de supărare, iar Şura fusese nevoită să se întoarcă acasă ca să-şi îngrijească mama. Fata era trasă rău la faţă şi se urîţise. Nici nu mai îndrăznea să treacă pe la Zvonariov.

Într-o zi de decembrie, veni în vizită Nadia.

— În sfîrşit, mi-am găsit timp, să trec să te văd Serioja ! spuse ea, strîngîndu-i mîna. Utiosul îmi evocă amintiri atît de neplăcute încît pe drum m-a cuprins o teamă superstiţioasă. Mi se pare mereu că apar din nou jandarmii...

— Acum nu e cazul să te mai temi de ei. Mikeladze a fost mutat de mult din Arthur, iar Poznanski a zăcut de tifos şi abia îşi mai trage sufletul, o linişti Varia.

— Asta nu poate decît să ne bucure. Ei nu combăteau spionii, ci făceau mizerii oamenilor nevinovaţi, observă Zvonariov. Ce mai face Andriuşa ?

— Apără fortul 3. Am auzit că acolo e foarte primejdios. Sînt tare îngrijorată. Japonezii atacă tot timpul. Olea îţi trimite salutări. Umblă şi ea în cîrje, cu ajutorul lui Boreiko. Se restabileşte repede. E nostim şi mişcător să priveşti această pereche : un uriaş şi un pitic.

— N-are importanţă. Îi leagă o adîncă iubire reciprocă, preciză Varia.

— Ca şi pe dumneavoastră, adăugă Nadia.

— Şi noi ne iubim foarte mult. Nu-i aşa ? îşi întrebă Varia logodnicul, fără ocol.

— Oricît de ciudat ar părea, totuşi iubesc fiinţa asta geloasă şi numai ţepi, răspunse Zvonariov, atrăgîndu-şi logodnica spre el.

Capitolul VIII

— A trecut mai bine de o săptămînă de cînd fortul 2 a sărit în aer şi toate sforţările japonezilor care atacă fortul 3, n-au dus pînă acum la nici un rezultat. Acest lucru îndepărtează ziua capitulării Arthurului şi aduce mari daune firmei „Tifontai", rosti domnul Şu, cu un zîmbet mieros, privindu-l pe Fok.

— În război, multe lucruri depind de hazard. Astfel, alaltăieri, cînd a fost dezlănţuit asaltul asupra fortului, s-a întîmplat să se afle acolo o companie de marinari care amenajau linia a doua de apă-

rare. Matrozii au participat, din proprie inițiativă, la respingerea asaltului, răspunse generalul.

— Sper că excelența voastră veți lua măsuri pentru ca asemenea coincidențe să nu se mai repete ! Altfel chiar interesele excelenței voastre pot avea de suferit...

— Desigur, desigur, domnule Șu. Fiți convins că planul nostru va fi tradus în fapt pînă la data stabilită.

Chinezul salută și plecă. Rămas singur, Fok începu să se plimbe nervos prin cabinet.

— Maimuțoiul acesta mă strînge în chingi, iar eu n-am cum să-i pui ștreangul de gît, mormăi el. Pe de altă parte, lașul acela de Stessel se și vede spînzurat în cazul capitulării premature a fortăreței. Poftim de mai fă ceva în asemenea condiții !

Generalul se așeză la masă și scrise larg o notă pentru Gorbatovski :

„Față de grelele distrugeri suferite de adăposturile de beton din fortul 3, rog pe excelența voastră să nu uite că apărarea excesiv de îndîrjită a acestui punct nu va duce decît la pierderi inutile în efectiv. Or, în prezent, contează fiecare om din fortăreață. E necesar să se cruțe cît mai mult garnizoana rămasă."

Nota fu trimisă cu un curier călare la Comandamentul frontului de Est.

— Băieți, ascultați cu luare-aminte dacă bocănește japonezul, ordonă comandantul fortului 3, ștabs-căpitanul Bulganov. Îndată ce nu se mai aude nimic, veniți repede și-mi spuneți.

Japonezii ocupaseră șanțul frontal și acum săpau două galerii de minare, în dreapta și în stînga poternei care ducea în caponieră, cu intenția de a arunca în aer parapetul. Pentru a le dejuca planul, rușii făceau și ei lucrări de contraminare ; acestea se executau însă fără tragere de inimă și fără pricepere. În fort nu existau pionieri ; săpau tiraliorii și matrozii. Bulganov stătea la adăpost în cazarma din spate. În afară de el, în fort se mai afla Andriușa Akinfiev, cu matrozii de pe *Sevastopol*. Locotenentul nu se prea pricepea la războiul de fortificații și se mărginea doar să pună santinele și să ridice un retranșament în spatele incintei fortului.

Curînd începu bombardarea fortului cu tunuri de calibru mare. În afară de aceasta, japonezii instalară în tranșeele din glacisul fortului aruncătoare de mine și începură să tragă cu ele asupra incintei. Tiraliorii și matrozii se adăpostiră repede în poternă, dar poterna fu distrusă prin explodarea minei. Toți cei ce se aflau în ea rămaseră îngropați de vii acolo.

Akinfiev alergă cu matrozii să-i dezgroape. O nouă explozie îi făcu însă să se împrăştie în toate părţile. Asurzit de bubuituri, locotenentul se întoarse în cazarmă şi-l întrebă agitat pe Bulganov cum putea fi ajutaţi cei îngropaţi în poternă.

— Ce putem face ? Garnizoana trebuie păstrată pentru respingerea asaltului. Dacă-i respingem pe japonezi, o să încercăm să le venim în ajutor.

Locotenentul nu fu de acord cu aceasta şi făcu apel la matrozi. Aceştia se apucară să înlăture dărîmăturile, pas cu pas, cu băgare de seamă, ferindu-se să nu fie văzuţi de japonezi. Spre seară, izbutiră să scoată din poternă vreo treizeci de oameni neatinşi şi tot atîţia răniţi. Andriuşa jubila.

După ziua senină, rece, pogorî o noapte întunecoasă. Profitînd de acest lucru, apărătorii fortului începură să repare în grabă stricăciunile făcute în cursul zilei. Se hotărî să se abandoneze cu totul poterna care urma să fie astupată cu sfărîmături de beton şi cu pămînt. Pentru orice eventualitate, zidurile şi tavanul ei fură minate.

Japonezii săpau mereu sub parapet.

Veni o dimineaţă ceţoasă. Soldaţii beau ceaiul în cazărmi, cînd deodată vui o explozie cumplită. De sus începu să cadă o ploaie de pămînt, de beton spart şi de pietre ; un fum gros, usturător, se revărsă peste toată incinta. Bulganov şi Akinfiev încercară să-şi scoată din cazărmi soldaţii şi matrozii, dar cei ce cutezau să iasă erau seceraţi de gloanţe.

— Trebuie să le dăm o pildă de bărbăţie, domnule ştabs-căpitan, spuse locotenentul, îndreptîndu-se spre uşă.

— Nu ieşiţi încă, înălţimea voastră ; la ce bun să pierim degeaba ? îl domoliră matrozii. Îndată ce se repede japonezu' asupra fortului, încetează şi focul : doar n-o să tragă asupra lui însuşi.

Era o observaţie justă. Locotenentul se opri.

— Nu te mai juca cu moartea, dragul meu, îl sfătui Bulganov, apropiindu-se. Pînă la urmă, tot dumneata pierzi partida şi pleci înainte de timp pe lumea cealaltă. Gorbatovski a ordonat ca soldaţii să fie cruţaţi, să nu se treacă la contraatac decît atunci cînd este absolut necesar.

— Cu alte cuvinte, să nu mai apărăm fortul ?...

— Nu tocmai, dar cam aşa ceva. Am şi ordonat să se strîngă treptat tot calabalîcul. Stăm pînă se întunecă şi apoi o luăm din loc.

— Dar putem încă foarte bine să apărăm fortul !

— Se pare că lucrul acesta nu e în vederile celor de sus.

Locotenentul nu crezu ceea ce auzea pînă nu citi nota telefonică a comandantului frontului defensiv de est al fortăreţei. Peste puţin, toată garnizoana cunoştea cuprinsul acesteia.

Japonezii nu-şi credeau nici ei ochilor văzînd că ruşii, care pînă atunci apăraseră cu îndîrjire fiecare palmă de pămînt, le cedau acum, fără rezistenţă, aproape toată incinta fortului. Ei continuau să tragă intens asupra cazărmii, asupra şanţului şi nu îndrăzneau să înainteze, temîndu-se de cine ştie ce cursă din partea ruşilor.

Spre seară, fu primit un ordin făţiş pentru evacuarea fortului, „faţă de imposibilitatea absolută de a-l mai apăra".

— Trădare ! strigă Akinfiev, fierbînd de mînie. Mai putem rezista !

— Ordinul se execută, nu se discută, răspunse Bulganov.

Atunci Akinfiev scrise un protest şi-l trimise printr-un matroz lui Gorbatovski. Drept răspuns, primi ordin să se prezinte la comandamentul frontului de est.

— Înălţimea voastră, dar noi ce facem ? îl întrebau matrozii, în timp ce locotenentul se pregătea să plece la comandament.

— Staţi aici pînă mă întorc, chiar dacă tiraliorii vor evacua fortul.

— Am înţeles, înălţimea voastră ; aşa o să facem !

La comandament, Gorbatovski îl copleşi pe locotenent de laude, mulţumindu-i pentru bărbăţia şi temeritatea de care dăduse dovadă cu prilejul apărării fortului.

— Dacă toată garnizoana fortului ar fi formată din marinari, atunci nici nu s-ar pune în discuţie abandonarea fortului 3, dar tiraliorii sînt istoviţi, şi-au pierdut capacitatea de luptă, susţinu generalul. În consecinţă, s-a hotărît să se restrîngă linia de apărare abandonîndu-se forturile care prezintă distrugeri deosebit de grave şi nu mai pot fi apărate cum trebuie. Fortul 3 face parte dintre acestea.

— Eu pot rezista acolo, cu compania mea cel puţin o săptămînă, îl asigură Akinfiev.

— Matrozii dumitale sînt necesari în altă parte. Te rog insistent să execuţi ordinul.

— Am înţeles !

În timp ce se întorcea spre fort, se întîlni cu matrozii lui care îi raportară că fortul fusese evacuat.

— L-am lăsat aproape neatins... Am izbutit să explodăm doar o singură mină sferică, la intrare, dar şi pentru atîta ne-a înjurat ştabs-căpitanul, raportă subofiţerul.

— Dar de ce aţi părăsit fortul fără ordinul meu ?

Matrozii îl priviră nedumeriţi :

— Păi, ni s-a transmis prin telefon, din partea dumneavoastră, ordinul de a ne întoarce la comandament, şi noi l-am executat.

Akinfiev se miră, dar îşi dădu seama că nu mai avea ce face.

Japonezii nu observară imediat că ruşii evacuaseră fortul şi nu îndrăzniră să-l ocupe în întregime decît spre seara zilei următoare.

— Lepiohin, ia-ţi vreo cinci oameni şi du-te cu ei la reduta 3, ordonă Gudima. O să iei acolo comanda tunurilor.

Feuerverkerul salută şi intră în cazemata lui. Acolo, îşi strînse ostaşii şi le comunică ordinul pe care-l primise.

— Care vine cu mine ?

Soldaţii tăceau şi oftau.

— Stăteam tihniţi la baterie şi ne gîndeam c-om rămîne aici pînă la sfîrşit. Cînd colo, acu — hai la reduta a treia, sau cum îi mai zice ! răspunse în cele din urmă unul dintre ei.

— Aşa a vrut dumnezeu, răspunse aspru Lepiohin.

Înainte de plecare, Lepiohin rosti cîteva rugăciuni şi-şi luă cu el biblia şi una din icoane. Trecînd pe lîngă Zaliternaia, ostaşii se auziră strigaţi de Boreiko, care tocmai se întorcea de la bateria Belîi Volk.

— Aţi pornit în hagialîc, cuvioşilor ?

— Ne ducem la reduta 3 ; acolo o să ne rugăm lui dumnezeu pentru înălţimea voastră, îi răspunse Lepiohin, pe acelaşi ton.

— Băgaţi de seamă : acolo e primejdie, să nu ne faceţi de rîs Utiosul ! Dacă aud că aţi feştelit-o vă rup gîtul ! îi ameninţă Boreiko.

Tunarii ajunseră la redută spre seară şi se prezentară lui Spredov, comandantul acesteia.

Lepiohin îşi instală oamenii în cazarmă şi se duse să vadă ce armament se afla acolo. Acesta se compunea din două tunuri cu închizător-şurub, o mitralieră chinezească veche, cu ţeava lisă, şi mai multe piese navale de calibru mic.

Japonezii ocupaseră caponiera frontală şi o parte din poternă.

După ce cercetă poziţia, Lepiohin puse tunurile în bătaie, pe parapete şi în şanţul din spate, numind pentru fiecare cîte un comandant dintre oamenii lui de încredere de la Utios.

— Să nu trageţi fără ordin. Ochiţi cu grijă, ca să nu prăpădiţi obuzele degeaba, îşi dăscălea el tunarii.

Ca şi la fortul 3, japonezii băteau acolo cu aruncătoare de mine toată incinta fortului. Din pricina aceasta fură retraşi în poternă toţi oamenii, cu excepţia santinelelor, care se şi adăposteau la intrarea în incintă. Căpitanul Spredov se stabili tot acolo, iar pe feldvebelii care îndeplineau funcţia de praporşcik îi trimise să păzească şanţul de la gorjă.

Toată ziua trecu în încordare, aşteptîndu-se aruncarea în aer a parapetului din faţă, dar japonezii nu se grăbeau. Spre seară, tirul asupra redutei încetă cu desăvîrşire. Nu se mai auzeau decît împuşcături răzleţe şi detunări de grenade aruncate la întîmplare.

Se întunecase, cînd un japonez se ivi pe parapetul din faţă şi strigă în ruseşte :

— Hei, zdrenţăroşilor, predaţi-vă ! Voi v-aţi săturat de carne de cal, iar noi să tot îngheţăm în tranşee. E timpul să se isprăvească cu războiul. Generalii voştri ne-au vîndut fortăreaţa, cu soldaţi cu tot !

— Mă, mama ta de mutră-strîmbă ! răcniră tiraliorii, punînd mîna pe arme, dar japonezul o şi zbughise.

După aceea, în tranşeele ruseşti începură să cadă pietre cu manifeste legate de ele. Japonezii îi îndemnau pe ruşi să se predea.

— Atîta timp cît mai avem vlagă în noi, trebuie să apărăm pînă la capăt reduta ! declară Lepiohin.

Noaptea trecu în linişte. Japonezii săpau de zor la galeriile de minare.

Dimineaţa, bocănitul încetă. Spredov ordonă retragerea tuturor oamenilor în fundul redutei, rămînînd în faţă doar o santinelă sau două. Tunarii vegheau la piesele lor, încărcate cu mitralii. Lepiohin le spuse grav :

— Nu uitaţi ce-a spus Ursul : „Să nu facem de ruşine Utiosul ; plesniţi-l pe japonez, drept în rît !“

Pe la orele nouă dimineaţa, în liniştea adîncă ce domnea pe poziţii, bubuiră două explozii violente, una după alta. Parapetul frontal se nărui de ambele părţi ale poternei, dezvelind zidurile de beton ale acesteia. Japonezii deschiseră imediat asupra redutei un foc concentrat cu mortiere de 11 ţoli. Toată garnizoana se grăbi să se adăpostească în cazarmă şi în poternă. Lepiohin îşi retrase tunarii în şanţul din spate. Nu mult după aceea, un obuz căzu în partea din faţă a poternei, străpunse bolta de beton şi făcu explozie în interiorul ei, zvîrlind în aer şi grenadele depozitate acolo. Violenţa exploziei făcu să se prăbuşească toată partea frontală a poternei. Comandantul redutei şi o mare parte din garnizoană pieriră sub dărîmături. Ieşirea spre incintă era blocată.

În aceeaşi clipă, japonezii se năpustiră la asalt. Fără să întîmpine nici o rezistenţă, ei ocupară toată incinta şi pătrunseră prin şanţurile laterale în spatele redutei. Resturile garnizoanei se văzură încercuite în cazarmă. Lepiohin îşi dădu cel dintîi seama de situaţia în care se aflau. Scoase biblia şi-şi făcu cu evlavie semnul crucii :

— Ei, fraţilor, ne-a sosit ceasul morţii, le spuse el celor de la Utios.

Bărboşii săi sărutară biblia unul după altul şi puseră mîna pe arme :

— Ei, comandirule, acuma ce-i de făcut ?

Lepiohin îi împărţi la ambrazurile cazărmii şi se postă el însuşi la intrare. Acolo ridicară în pripă un parapet din saci cu pămînt şi puseră o mitralieră în bătaie. În cazarmă şi în poternă se aflau cam o sută de ostaşi, dar cei mai mulţi erau răniţi, contuzionaţi ori surzi. Cel mult patruzeci de oameni erau apţi de luptă.

— Predă-te, rusule ! strigau japonezii. Drept răspuns, răpăiau împuşcături.

Japonezii aduseră tunuri de cîmp şi începură să tragă în plin asupra cazărmii din spate. Betonul rezista însă exploziilor. Soldaţii se ascundeau după intervalele dintre ambrazuri şi între două lovituri de tun aruncau grenade asupra inamicului. La uşă, Lepiohin trăgea asupra japonezilor rafale de mitralieră. Scund, vînjos, cu bărbuţa rară, acum părea mai înalt ; glasul lui suna aspru, poruncitor ; ochii cenuşii priveau tăios, cu dîrzenie. Toate ordinele lui erau executate de îndată. Pînă şi matrozii, care la început vorbeau în batjocură despre slăbiciunea sa de a citi din biblie, îi executau toate ordinele.

Ziua de iarnă era pe sfîrşite. Garnizoana rezista cu înverşunare. În redută sosi însuşi generalul Idziti, şeful de stat-major al armatei de asediu. El ordonă să se trimită un parlamentar, spre a începe tratative pentru capitulare. Un maior japonez, cu steag alb în mînă, apăru în faţa uşii şi ceru să iasă un ofiţer superior.

— Băgaţi de seamă, uitaţi-vă bine la mutră-strîmbă, să nu ne joace festa. Dacă face vreun vicleşug, trageţi fără somaţie, ordonă Lepiohin, ieşind la parlamentar.

— Doresc să vorbesc cu ofiţerul comandant, spuse japonezul.

— Eu sînt comandant, n-avem ofiţeri, răspunse gradatul cu demnitate.

— Vă garantăm viaţa, dacă vă predaţi imediat, de bună voie, propuse japonezul.

— Aşteptaţi mult şi bine, înălţimea voastră japoneză, răspunse Lepiohin şi plecă.

Japonezii mai aduseră cîteva companii şi, lărmuind, începură să asalteze cazarma. Mica garnizoană se împuţina văzînd cu ochii. Tiraliorii de la ambrazuri erau înlocuiţi unul după altul. Cei uşor răniţi aduceau cartuşe şi grenade. Rănit de două ori, Lepiohin continua să tragă cu mitraliera, pînă cînd aceasta fu sfărîmată de

explozia unei grenade. Toată cazarma se umplu de un fum ustu-rător. Numărul răniţilor creştea mereu. Aceştia erau adunaţi într-o parte a poternei, rămasă întreagă. Tot acolo fuseseră depo-zitate şi grenadele de rezervă.

În sfîrşit, japonezii izbutiră să pătrundă înăuntru. În întune-ricul ce se lăsa tot mai mult, se încinse lupta corp la corp. Rănit a treia oară, Lepiohin ajunse cu greu în poternă. Japonezii um-plură cazarma şi se repeziră spre poternă. Gradatul aruncă o ultimă privire supravieţuitorilor şi izbi din răsputeri o grenadă de la picioarele lui. O vîlvătaie uriaşă lumină fulgerător mîna de matrozi şi de ostaşi ruşi, plini de răni, ca şi pe japonezii care se repeziseră cu baionetele asupra lor. Totul dispăru într-o volbură de fum. Resturile garnizoanei pieriră sub dărîmături, împreună cu coloanele de asalt inamice.

La reşedinţa lui Stessel fusese convocat consiliul militar. În spaţiosul cabinet se adunaseră vreo douăzeci de persoane — ofi-ţeri, generali, amirali. Pe perete se afla un plan mare al Arthuru-lui, pe care erau trasate forturile şi toate fortificaţiile. Fok trase zelos, cu creionul roşu, două linii încrucişate peste reduta Nr. 3 şi caligrafie alături data căderii ei : 18 decembrie 1904. Pe plan se vedeau şi alte cruciuliţe asemănătoare puse peste forturile 2 şi 3.

— Vă rog, atenţie, domnilor, rosti Stessel, ciocănind cu creionul în masă. Acum cîteva clipe s-a primit ştirea căderii redu-tei Nr. 3. Deci toate fortificaţiile frontului de est au căzut în mîinile inamicului. De azi înainte, trupele noastre ocupă poziţii slab amenajate în linia a doua de apărare. Doresc să vă aud pă-rerea în privinţa perspectivelor continuării apărării.

Cei de faţă luară cuvîntul pe rînd. Artileriştii, marinarii şi comandanţii regimentelor din divizia a VII-a se pronunţară cu toţii pentru continuarea luptei. În schimb, reprezentanţii diviziei a IV-a, de sub comanda lui Fok, susţinură cu toţii inutilitatea ori-cărei rezistenţe.

— Muniţii nu mai avem, afirmă locotenent-colonelul Dmi-trievski, şeful de stat-major al diviziei a IV-a.

— Mai dispunem de peste o sută de mii de obuze şi de şrap-nele de diferite calibre, replică Belîi.

— În regimente, mai mult de jumătate din soldaţi sînt bolnavi de scorbut : hrana e slabă. Iarna a venit, şi echipament gros n-avem, o ţineau morţiş coloneii Saviţki, Gaidurin şi Nekrasevici, ţinîndu-i isonul lui Dmitrievski.

— Nici japonezul n-o duşe mai bine — dîrdîie de frig, mai ştraşnic decît noi. Soldăceii mai pot şă rejişte ; numai să se şpo-

reaşcă racia de carne de cal. Mai avem cîteva mii de cai. Şîntem datori şi trebuie să luptăm pînă la capăt, rosti cu multă înflăcărare bătrînul Nadein, care după moartea lui Kondratenko luase comanda diviziei a VII-a.

— Am fost recent în tranşee şi i-am văzut pe bieţii noştri soldaţi. Numai un om fără inimă ar putea să-i mai silească să lupte. Sînt plini de păduchi şi istoviţi de foame, dar au încă moralul ridicat. E necesar să fie păstraţi pentru Rusia. Şi-au meritat pe deplin dreptul la viaţă, perora Fok, cu ton plîngăreţ.

— Nici vorbă de capitulare! Mai am aproape cincizeci de ipoteze pentru continuarea rezistenţei! rosti Smirnov grav, dar această declaraţie stîrni doar zîmbete de enervare pe feţele celor de faţă.

— Misiunea Arthurului ca bază navală a luat sfîrşit, întrucît escadra nu mai există. În prezent, Arthurul nu mai e decît o povară pentru armata de nord. Continuarea rezistenţei poate duce la ocuparea fortăreţei prin asalt şi la masacru, rosti Reis, pe un ton calm, profesoral.

— Uitaţi de escadra lui Rojestvenski. El n-are intenţia să se ducă la Vladivostok, ci să vină la Arthur, obiectă Viren.

— Ca să se scufunde în băltoaca de aici, alături de escadra de la Arthur! completă Stessel, ironic. Pentru atîta lucru nu era cazul să întreprindă o asemenea croazieră.

Totuşi, cu o majoritate zdrobitoare, cei prezenţi la consiliu se pronunţară pentru continuarea rezistenţei.

— Deci, considerăm că membrii consiliului s-au pronunţat pentru luptă pînă la ultima suflare, conchise Stessel. Dar pe ce poziţii vom rezista acum înainte?...

— Permiteţi, ceru cuvîntul Smirnov, ridicînd mîna. Mai întîi, după Zidul chinezesc, unde ne aflăm acum. Pentru această situaţie, am cinci ipoteze.

— Fără ipoteze, vă rog, îl opri generalul-aghiotant.

— Apoi, ne retragem pe masivul Skalistîi; după aceea, pe colinele Vladimirskaia şi Mitrofanievskaia şi, în fine, în incinta oraşului. Bineînţeles, aici pot să existe diferite ipoteze, dar nu mai vorbesc de ele.

— Părerea mea e că toate aceste poziţii n-au o valoare defensivă serioasă. Nu vom reuşi să rezistăm mult timp pe ele. De altfel, în momentul de faţă acest lucru nu mai are multă importanţă, răspunse Stessel.

De îndată ce plecară toţi membrii consiliului, Fok se aşează la masa de scris a lui Stessel şi schiţă la iuţeală un ordin pentru

evacuarea bateriilor *B* şi Zaliternaia, a celor două coline Orlinoe Gnezdo şi a întregii linii a doua de apărare.

— Mă retrag de-a dreptul spre incinta interioară a oraşului, îl anunţă el pe Stessel.

— Ce vorbeşti, Viktor Alexandrovici, ce vorbeşti ! Păi, adineauri, consiliul s-a pronunţat pentru continuarea rezistenţei !

— Ce-mi pasă mie de toate consiliile ! Dacă Arthurul nu capitulează pînă la data de 20, vom pierde amîndoi cîteva milioane de dolari. Asta are mai multă importanţă. Măcar în zilele ce ne mai rămîn să avem parte de o viaţă tihnită, asigurată. Ei, am plecat.

— Stai, totuşi nu e posibil aşa, deodată... încercă Stessel să-l pondereze.

— Să-i ordoni lui Reis să pregătească o scrisoare, cu propunerea de capitulare. Pînă la miezul nopţii de 20 decembrie stil vechi trebuie să ajungă la statul-major japonez, încheie Fok ieşind fără să salute.

Statul-major al generalului baron Noghi, comandantul armatei de asediu japoneze de la Port-Arthur, era instalat la Şuişiin, un sat mare chinezesc, situat la 11 kilometri de forturile înaintate ale fortăreţei asediate.

Generalul ocupa o fanză încăpătoare, luminoasă, cu toţi pereţii acoperiţi de hărţi şi de planuri directoare pe care figurau forturile şi redutele din Arthur.

În acea seară întunecoasă de decembrie, Noghi stătea împreună cu generalul Idziti, şeful statului său major, aplecat asupra mesei de scris, pe care se aflau cele din urmă rapoarte asupra pierderilor suferite de armata de asediu, cu prilejul ultimelor asalturi.

— Excelenţă, nu mai putem să continuăm asalturile : vom rămîne fără efective, raportă Idziti.

— Cerescul nostru Tenno a ordonat ca Arthurul să fie cucerit cît mai curînd, întrucît escadra lui Rojestvenski a şi sosit în apele Madagascarului, iar trupele din Manciuria ale lui Kuropatkin sporesc în fiecare lună cu cîte două corpuri de armată care sosesc ca întăriri. Dacă Arthurul nu va fi cucerit pînă în primele zile ale lunii ianuarie, ruşii vor obţine superioritatea atît pe uscat cît şi pe mare şi atunci vom pierde războiul, obiectă Noghi calm.

— Totuşi, în prezent, pur şi simplu nu mai avem cu ce să luptăm : nu mai există nici efective suficiente, nici muniţii, răspunse Idziti, agitat.

Se aşternu o tăcere apăsătoare.

— În cazul acesta, Idziti-san, nu ne mai rămîne decît un singur lucru : harakiri, rosti Noghi, răspicat, sever, privindu-şi în ochi şeful de stat-major.

Convorbirea celor doi fu întreruptă de o bătaie puternică în uşă.

— Poftim ! strigă Noghi, nemulţumit.

Intră năvalnic generalul Tanaka, emoţionat, radios.

— Am satisfacţia de a aduce la cunoştinţa excelenţei voastre, îi raportă el respectuos lui Noghi, că generalul Stessel a făgăduit să predea fortăreaţa cel mai tîrziu la 1 ianuarie.

Era o dimineaţă senină. Geruia. Boreiko ieşi din adăpostul său de la Zaliternaia şi se apucă să se spele cu apă rece ca gheaţa. Era neras, slăbit, dar arăta voinic şi sănătos.

— S-au întors ai noştri de la reduta 3 ? întrebă el pe ordonanţa sa.

— Nu, să trăiţi ! Tiraliorii au spus că gălbejitu' a aruncat în aer reduta şi că au pierit toţi oamenii, pînă la unu.

Porucikul se încruntă :

— Păcat de Lepiohin ! Dar, dacă nu s-au predat, înseamnă că au pierit cu cinste, rosti el îngîndurat. Mai bine să mori cu arma în mînă, decît s-o predai duşmanului.

După ce se spălă şi bău la iuţeală un pahar de ceai, porucikul se duse la postul de comandă.

Acolo se uită prin binoclu, dar în aceeaşi clipă îl lăsă jos, uluit. Tot Zidul chinezesc mişuna de japonezi, care îl amenajau în grabă pentru apărare. Încă în ajun, tiraliorii se aflau acolo : acum erau cam cu o verstă mai aproape de Zaliternaia, deşi în noaptea aceea fusese linişte deplină.

Boreiko se duse imediat la tiraliori, ca să afle situaţia şi motivul pentru care evacuaseră poziţia bine amenajată pe care o ocupaseră pînă atunci.

— Am primit ordin de la generalul Fok, îi răspunse praporşcikul de tiraliori care comanda sectorul. Se aude că la noapte o să ne retragem în oraş.

— Eu nu plec cu tunarii mei din Zaliternaia ! spuse răspicat Boreiko, posomorît.

— O că cazi în mîinile japonezilor.

— Mai întîi, am să întorc tunurile spre oraş şi am să fac praf statul-major al lui Stessel, cu casa lui cu tot ! mormăi porucikul încruntat.

La baterie îl aştepta o nouă surpriză. Gudima îi făcu cunoscut că se primise un ordin care dispunea evacuarea în cursul acelei zile, pînă la amiază, a bateriilor *B* şi Zaliternaia.

— Cine a dat o asemenea dispoziţie ?

— Statul-major al generalului Gorbatovski, din ordinul lui Fok.

— Nici nu mă gîndesc s-o execut ! Endjeevski ce părere are ?

— A trimis un protest personal lui Stessel.

— Ce naiv e ! Nu-şi dă seama că generalul-aghiotant şi Fok sînt o apă şi-un pămînt ?! Dar dumneata, Alexei Andreevici, ce ai de gînd să faci ?

— Atîta timp cît rămîn aici tinaliorii, nu plec nici eu.

Observînd că ruşii se retrag, japonezii deschiseră focul asupra lor cu toate bateriile. În tranşeele lor, prost amenajate, tiraliorii sufereau pierderi grele, ba pe-alocuri chiar se traseră îndărăt. Japonezii se repeziră după ei, urmărindu-i de aproape, dar intrară sub focul nimicitor al bateriilor fortăreţei şi se retraseră pe poziţiile de plecare. Atunci se dezlănţui un duel de artilerie între fortăreaţă şi bateriile de asediu.

Boreiko dirija de la postul de observaţie un tir intens asupra infanteriei şi bateriilor inamice. La rîndul lor, japonezii se străduiau să aducă la tăcere Zaliternaia, dar nu izbuteau. După amiază, un curier călare aduse un nou ordin care dispunea evacuarea neîntîrziată a Zalitemaiei.

Gudima şi Boreiko refuzară să execute şi acest ordin. Nu trecu însă nici un ceas şi bateriile *B* şi Zaliternaia începură să fie bombardate din spate de bateriile aflate în linia a treia de apărare. Chiar primele obuze răniră mai mulţi servanţi de la piese. Ca să nu-şi expună oamenii fără rost, vrînd-nevrînd, Boreiko şi Gudima evacuară Zaliternaia şi bateria *B* după care se duseră amîndoi la comandamentul lui Gorbatovski.

— Ce măsuri aţi luat pentru distrugerea bateriei ? îi întrebă generalul.

— Toate tunurile şi adăposturile au fost aruncate în aer ; tot ce poate arde a fost stropit cu petrol şi aprins, tot ce se poate căra a fost cărat, raportă porucikul.

— Aţi adus mulţi oameni ? îi întrebă precipitat şeful de stat-major, căpitanul Stepanov. Trebuie să sprijinim neapărat garnizoana de la Bolşoe Orlinoe Gnezdo.

— Avem vreo douăzeci de oameni, toţi tunari de la Zaliternaia şi din bateria *B*.

— Să se ducă imediat la Bolşoe Gnezdo şi să facă tot posibilul spre a-i ţine în loc pe japonezi cît mai mult, pentru ca trupele noastre să poată întări între timp linia a treia de apărare. Altfel,

inamicul va năvăli în oraş şi va masacra populaţia civilă şi răniţii, aşa cum s-a întîmplat în timpul agresiunei împotriva Chinei.

După zece minute, ultimii supravieţuitori de pe Utios mărşăluiau spre Orlinoe Gnezdo. În fruntea micii coloane păşea Boreiko; Blohin era încheietor.

Înălţimea Bolşoe Orlinoe Gnezdo domina tot Oraşul-Vechi şi spatele frontului de Est. Prin cucerirea ei, japonezii ar fi pus mîna pe cheia strategică a întregului sistem defensiv de Nord şi de Est al fortăreţei. De pe Bolşoe Orlinoe Gnezdo şi de pe Vîsokaia se zărea orice cotlon din Arthur.

Pe culme fuseseră înjghebate întărituri de cîmp, iar cele cîteva adăposturi săpate în stîncă apărau foarte bine împotriva proiectilelor de orice calibru. Dealul acesta înalt de peste cincizeci de stînjeni, era aproape inaccesibil pentru infanterie; în schimb avea la poale un întins unghi mort. Acest lucru îngăduia concentrarea unor forţe mari, în imediata sa apropiere.

În urma căderii bateriilor Zaliternaia şi *B*, toate căile de acces spre Orlinoe Gnezdo se aflau sub focul direct al inamicului, aşa că, făcînd pe alocuri salturi, tunarii abia izbutiră să ajungă la poteca abruptă care ducea spre culme. Acolo dădură de căpitanul Goliţinski, comandantul poziţiei şi de locotenentul Timirov, comandantul unui detaşament de marinari. Goliţinski era rănit, contuzionat, şi zăcea în adăpost, înfăşurat în pansamente. Timirov, chinuit de scorbut, abia se ţinea pe picioare.

— Vă rog să luaţi comanda, i se adresă căpitanul lui Boreiko, căci şi eu şi locotenentul sîntem sleiţi de puteri.

— Am înţeles! răspunse Boreiko salutînd. În primul rînd, domnilor, sînt de părere să părăsiţi la cea dintîi posibilitate Orlinoe Gnezdo şi să vă duceţi la postul de prim-ajutor.

După aceea porucikul cercetă poziţia. Apărătorii ei, fără tunari, nu treceau de douăzeci de oameni, tiraliori şi marinari. Ca armament, dispuneau de trei mitraliere obişnuite, plus alte cîteva, tip *Şmetillo*. În afară de aceasta, aveau mine sferice şi grenade.

— Blohin, tu chibzuieşte cum am putea să rostogolim mai uşor la vale plocoanele astea, ordonă Boreiko. Tu, Gaidai, ai grijă de mitralierele tip *Şmetillo*. Tu, *Zaicik*, vezi cam ce alimente şi cîtă apă avem.

De pe Orlinoe Gnezdo se deschidea o panoramă întinsă asupra tuturor poziţiilor japoneze, asupra fortului şi Oraşului-Vechi. Porucikul zări şi şcoala *Puşkin*, unde se afla Olia Selenina. Clădirea se vedea clar.

„Ce-o fi făcînd ea acum?“ se gîndi el.

Observînd mişcarea neobişnuită de pe culme, japonezii deschiseră focul asupra acesteia. Garnizoana se adăposti în tranşeele înguste şi adînci şi aproape că nu avu pierderi. După tragerea de pregătire care se ţinu o jumătate de oră, porniră la asalt lanţuri dese de trăgători inamici. Ajunseră curînd la poalele dealului.

Scoţînd capul de după parapet, Boreiko se uita la japonezi. Căţărîndu-se din stîncă în stîncă, aceştia se căzneau să urce pe povîrniş.

— Să rostogolim o mină sferică peste ei! ordonă porucikul, şi pînă una, alta zvîrli spre atacatori mai multe grenade legate la un loc. Răcnetul care urmă exploziei arătă că ele nimeriseră la ţintă.

Ajutat de tiraliori şi de matrozi, Blohin ridică pe parapet o mină de zece puduri, încărcată cu piroxilină.

— Gata! raportă el în cele din urmă şi aprinse fitilul.

Boreiko puse umărul şi se opinti, rostogolind mina la vale. Înainte de a ajunge jos, mina explodă, bubuind năprasnic. Puţinii japonezi care scăpară cu viaţă se întoarseră în goană spre tranşeele lor.

Bombardamentul de artilerie începu din nou. Culmea dealului dispăru în nori de praf şi fum.

— Ce ziceţi, rezistăm pînă se întunecă? îi întrebă Boreiko pe ostaşi.

— Cum o vrea dumnezeu, răspunse în doi peri Gaidai, vădit deprimat de frică.

— Nu-i răpune pocitania de japonez pe cei de pe Utios! declară Blohin cu dîrzenie. Dacă ne ţinem bine aici, după aia mergem în oraş, la dăscăliţe, adăugă privind mucalit, cu coada ochiului, spre porucik.

— Am auzit că-i cam dai tîrcoale fetei feldvebelului, i-o întoarse Boreiko.

— Are şi ea nevoie de mila cuiva, sărmana, mai cu seamă că oamenii îi fac necazuri, răspunse ostaşul, cam fîstîcit.

Sub protecţia focului de artilerie, japonezii ajunseră din nou la poalele dealului şi, de astă dată, se adăpostiră temeinic în unghiul mort. Acolo nu-i puteau atinge nici grenadele, nici minele sferice.

Vîntul bătea dinspre nord. Blohin se gîndi să profite de acest lucru. Culese de prin cazemate tot felul de cîrpe şi, legîndu-le laolaltă, prinse de ele nişte pietre, le stropi cu petrol, le aprinse şi le zvîrli în rîpă. Împrejurul lor se răspîndi un fum înecăcios, urît mirositor. Neputîndu-l suporta, japonezii o zbughiau din ascunzişuri şi nimereau sub gloanţe.

— Bine l-am mai afumat pe mutră-strîmbă ! strigau bucuroşi ostaşii.

Bombardamentul violent de artilerie îi sili însă să se ascundă din nou în adăposturi. Tot mai mulţi dintre ei cădeau răniţi. Cei rămaşi încă teferi abia pridideau să-i panseze. Boreiko dădu voie răniţilor să plece devale.

— Acum n-avem timp de pansat, spuse el cu hotărîre.

Cei de pe Utios hotărîră, toţi ca unul, să rămînă pînă la sfîrşit cu comandantul lor.

— Am luptat împreună pe Utios şi la Zaliternaia, şi tot împreună vom întîmpina moartea, spuse subofiţerul şef de secţie Jiganov, în numele tuturor.

Cam pe la două după amiază, japonezii atacară din nou Orlinoe Gnezdo, de data aceasta fără pregătiri de artilerie. Învăluiră repede cota şi începură să urce pe povîrniş în sus. Unii izbutiră să ajungă pînă la culme, dar fură numaidecît căsăpiţi cu baionetele.

Izolat de comandament, Boreiko nu mai putea să ţină legătura cu el decît prin fanioane de semnalizare. Ceru întăriri. Gorbatov rămase însă surd şi mut. Din ordinul lui Fok, Orlinoe Gnezdo trebuia să fie evacuat. Garnizoana lui era sortită pieirii.

Spre seară, se lăsă ceaţă. Oraşul-Vechi dispăru după perdeaua ei. Boreiko se uită pentru ultima oară spre şcoala *Puşkin* şi oftă adînc.

Curînd, rezerva de apă se termină. Răniţii cereau apă şi se zvîrcoleau în chinurile morţii, fără ajutor în adăposturi. Grenadele şi cartuşele erau pe sfîrşite.

— Înălţimea voastră, daţi-ne voie să-l zvîrlim înapoi cu baionetele pe japonez şi să ducem răniţii devale, zise Jiganov.

Porucikul se uită împrejurul lui. Nu mai rămîneau decît vreo 15—20 de oameni valizi şi cam tot atîţia răniţi, printre care vreo cinci cu răni grave.

— Bine, Jiganov, dă-i drumul ! încuviinţă el posomorît. Lasă-mi doi oameni, să-ţi acopăr cu ei retragerea.

— Înălţimea voastră, îngăduiţi să rămîn aici, se rugă numaidecît Blohin.

— Şi eu, îi urmă pilda Zaiaţ.

— Nu, tu nu te-ai vindecat încă, aşa că nu poţi face mare ispravă. Altul ? întrebă el, uitîndu-se cercetător la ostaşi.

— Ce-o fi, o fi ! Am luptat împreună cu Blohin la *Kindjova ;* hai să-mi încerc iară norocul spart în fund ! se oferi Gaidai clătinînd din cap.

— Nu uitaţi : nu prea se pare c-o să scăpăm vii de aici, îi preveni Boreiko.

— Înălţimea voastră, sîntem tunari de pe Utios, răspunse Blohin, mîndru.

Adunînd în jurul lui pe toţi cei în stare să lupte, Jiganov se năpusti de pe creastă asupra japonezilor. Avîntul lui fu atît de îndrăzneţ, atît de uimitor, încît împresurătorii o luară la fugă care încotro. Aproape toţi ostaşii răzbiră prin cordonul în care era încleştat Orlinoe Gnezdo.

— Au răzbătut, spuse Boreiko, urmărindu-le iureşul. Şi acum, băieţi, ţineţi-vă bine. Japonezii au să se năpusteasca îndată asupra noastră.

Aşa se şi întîmplă. Închipuindu-şi că nu mai rămăsese nimeni pe culme, japonezii începură să urce povîrnişul din toate părţile. Boreiko, Blohin şi Gaidai îi împroşcară însă pe neaşteptate cu grenade. Deşi japonezii strigau mereu *banzai*, căutînd să se îmbărbăteze unii pe alţii, ei fură din nou nevoiţi să dea înapoi.

— Cîte grenade mai sînt ? întrebă Boreiko, obosit.

— Zece, înălţimea voastră. Nouă, pentru japonezi, şi una, cea din urmă, pentru noi, răspunse Blohin.

— Ba şi cea din urmă, tot pentru ei. Ne rămîn baionetele.

— *Banzai !* răsună din nou pe povîrniş.

Cei trei apărători se repeziră la parapetul frontal. De îndată ce siluetele se iviră pe creastă, vui înspăimîntător explozia unei mine, zvîrlind în văzduh sfărămături de stîncă şi bîrne...

Cinci minute după aceea, deasupra colinei Orlinoe Gnezdo se înălţă drapelul japonez.

Suflul exploziei îl zvîrli pe Blohin cît colo. Ameţit de şoc, leşină. Abia cînd se întunecă, îşi veni în fire. Aducîndu-şi aminte de cele întîmplate, primul lui gînd fu să-l caute pe Boreiko.

Găsi nu departe o şapcă de artilerist, cu paspoalul de catifea neagră, rupt şi însîngerat. Înăuntru era cusută cu fir o monogramă „B.B.“

— Tiii, a pierit şi Ursu nostru ! Ce mîndreţe de om a fost ! gîndi Blohin simţind un nod în gît. Îl podidiră lacrimile. În jur nu era nimeni ; fără să se ruşineze, îşi şterse obrazul cu mîneca şi vîrî şapca în buzunar.

După ce ocupară Bolşoe Orlinoe Gnezdo, japonezii nu îndrăzniră să se apropie pe întuneric de Arthur şi începură să sape tranşee. Acest lucru îi îngădui lui Blohin să se strecoare în liniile ruseşti. Ajungînd în oraş, se duse în primul rînd la şcoala *Puşkin*. Acolo bătu în uşă. Ieşi Olia Selemina, sprijinindu-se în cîrjă. Ostaşul îi întinse şapca, fără a spune o vorbă. Olia o învîrti în mîini,

parcă fără să înţeleagă şi deodată izbucni în hohote înăbuşite de plîns.

— Pe Balşoe Orlinoe Gnezdo se zăresc steaguri japoneze ! vesti rotmistrul Vodiaga, dînd buzna neanunţat în cabinetul lui Stessel.

Generalul aghiotant sări în sus ca ars şi se lăsă la loc pe scaun. Vera Alexeevna dădu deznădăjduită din mîini şi începu să plîngă. În casă începură toţi să forfotească. Ordonanţele alergau de colo-colo, uşile se trînteau.

— Unde a dispărut Fok ? întrebă generăleasa, strigînd isteric. Să se înceapă imediat tratative pentru încheierea armistiţiului, înainte de a năvăli japonezii în oraş şi a se dezlănţui măcelul ! *Anatole*, trimite numaidecît după Reis !

Curînd după aceea, şeful de stat-major intră repede, agitat.

— Viktor Alexandrovici, să-i expedieze imediat lui Noghi un mesaj cu propunerea de capitulare a Arthurului, îi spuse înainte de orice Vera Alexeevna.

— Textul mesajului e gata, răspunse colonelul, scoţînd o hîrtie din buzunarul vestonului. N-am primit încă raportul oficial asupra situaţiei trupelor noastre, nici de la comandantul fortăreţei, generalul Smirnov, nici de la comandantul apărării terestre generalul Fok — aminti Reis.

— Nici nu e cazul să-l amestecăm pe Smirnov în această chestiune ; Fok, însă, trebuie găsit imediat, ordonă Stessel.

— A şi sosit. E jos, la scară, raportă Vodiaga.

O clipă după aceea, Fok, în manta, încins cu centura de fir, cu sabie şi cu revolver la şold, intră în cabinet, călcînd larg, în pas de marş. Cu aer oficial, luă poziţia de drepţi în faţa lui Stessel şi raportă :

— Excelenţă, sub presiunea forţelor superioare ale inamicului, trupele noastre s-au retras pe ultima linie de apărare. Dat fiind că stocurile de muniţii s-au terminat şi avînd în vedere starea de extremă epuizare a garnizoanei, consider imposibilă continuarea rezistenţei.

Stessel asculta raportul în picioare.

— Sînt întru totul de acord că nu se mai poate rezista. Faţă de această situaţie, ce intenţionaţi să faceţi, excelenţă ? întrebă generalul-aghiotant.

— Consider necesar să se înceapă imediat tratative pentru capitularea Port-Arthurului, răspunse Fok cu fermitate.

Palid, tulburat, tras subit la faţă, Stessel îşi pierdu deodată aerul marţial de totdeauna.

— În calitatea mea de general-aghiotant al maiestăţii sale imperiale şi de cel mai mare în grad dintre comandanţii militari din Arthur, decid capitularea, rosti el. Colonele Reis, te rog să iniţiezi tratative în acest sens cu comandantul armatei de asediu japoneze, generalul baron Noghi, încheie el pe un ton oficial. Doamne, apără-mă, păzeşte-mă de năpastă! Acum nu scap de spînzurătoare...

— Din fericire în Rusia generalii-aghiotanţi încă nu sînt spînzuraţi, şi dacă săvîrşesc vreo faptă reprobabilă, sînt trimişi în faţa Consiliului de Stat, îl linişti Vera Alexeevna. *Anatole*, să nu uiţi că prin pasul acesta salvezi de la moarte zeci de mii de ofiţeri şi de soldaţi bravi. Mii şi mii de mame, de soţii, de surori şi de fiice se vor ruga lui dumnezeu toată viaţa pentru tine.

— Îmi permiteţi să citesc textul mesajului către comandantul suprem japonez ? interveni Reis.

„Excelenţei sale, baronului Noghi, comandantul suprem al armatei japoneze de asediu

Stimate domn,

Avînd în vedere situaţia generală de pe teatrul de război, consider inutilă continuarea rezistenţei Port-Arthurului şi, spre a evita pierderi zadarnice de vieţi omeneşti aş dori să iniţiez tratative cu domnia voastră în vederea capitulării. În caz că excelenţa voastră veţi fi de acord, vă rog a numi plenipotenţiar pentru a discuta condiţiile şi modalităţile capitulării, precum şi a indica locul, în care aceştia se vor putea întîlni cu persoanele împuternicite de mine în acest scop.

Profit de această ocazie pentru a vă exprima sentimentul celui mai profund respect,

General-aghiotant
Stessel“

— Perfect, se declară de acord Stessel şi iscăli hîrtia ce-i fu întinsă.

Un sfert de oră după aceea, praporşcikul Malcenko, însoţit de doi cazaci cu un mare steag alb, galopa către liniile japoneze. Cînd îl zări trecînd prin dreptul comandamentului său, generalul Gorbatovski întrebă mirat :

— Încotro s-o duce parlamentarul, atît de tîrziu ?

— Pesemne că îi transmite lui Noghi felicitările lui Stessel cu prilejul Anului nou, răspunse Stepanov ironic.

Cînd Malcenko şi însoţitorii lui trecură prin apropierea liniilor ruseşti, tiraliorii ghiciră unde se duce.

— Aleargă să vîndă Arthurul pocitaniei, spuse cu mînie Denisov, feldvebelul detaşamentului de cercetaşi al lui Endjeevski şi, ridicînd arma la ochi, trase asupra parlamentarilor foc după foc, tot încărcătorul. Numai umbrele înserării făcură să nu nimerească ţinta.

Auzind împuşcături în urma lui, Malcenko se grăbi să se adăpostească de gloanţele ruseşti în tranşeele japoneze.

Belîi se plimba nervos prin cabinet, aşteptînd raportul asupra situaţiei de pe poziţii. Evacuarea bateriilor *B* şi Zaliternaia era o mare surpriză pentru el. În cursul dimineţii, primise de la Fok dispoziţia de a deschide focul împotriva acestor fortificaţii, spunîndu-i-se că fuseseră ocupate de japonezi. Bateriile de fortificaţii îşi concentraseră tirul asupra lor. Ulterior se constatase că fortificaţiile fuseseră abandonate tocmai datorită acestui bombardament din spate. Belîi îşi dădu seama că fusese indus în eroare de Fok şi hotărî să discute totul direct cu Stessel.

Era îngrijorat şi de cele ce se petreceau pe Bolşoe Orlinoe Gnezdo. Acolo se aflau un ofiţer şi tunari de-ai lui şi nu putea să nu fie neliniştit de soarta lor. De altfel, importanţa deosebită a acestei poziţii pentru mersul apărării era evidentă pentru el. Vorbi de mai multe ori la telefon, întrebînd care e situaţia la Gnezdo, dar i se răspunse de fiecare dată că apărătorii rezistă mereu.

Se aşezară la masă. Generalul răspunse absent la ziua bună a Varei, care venise de pe Elektriceski Utios, şi-i ascultă cu gîndurile aiurea sporovăiala despre noutăţile de acolo. Sună telefonul. Varia alergă la aparat şi după o clipă se întoarse palidă, agitată.

— Boreiko a fost ucis! S-a comunicat de la statul-major al lui Gorbatovski, spuse ea cu glasul sugrumat, şi izbucni în plîns.

— Care e situaţia pe Bolşoe Orlinoe Gnezdo? întrebă grăbit Belîi.

— Nu... ştiu... n-am ascultat... pînă la sfîrşit...

— Ptiu, deşteaptă eşti — n-ai aflat ceea ce este mai important! spuse necăjit generalul şi se duse el însuşi la telefon.

— A fost ocupată? Şi ce are acum de gînd Fok să facă? Pe linia a treia n-o să rezistăm mult. Belîi se întoarse la masă tulburat. Trebuie să mă duc numaidecît la Smirnov. Spune să vină trăsura, îi porunci el enervat Varei care încă plîngea.

— Rău îmi pare de Boreiko, tare rău îmi pare. A fost un ofiţer escelent, deşi ducea o viaţă dezordonată. Se zice că ar fi fost rupt în bucăţi, îi spuse Belîi soţiei sale.

— O, doamne, cînd se va isprăvi această grozăvie? se tîngui Maria Fominişna, oftînd din greu.

— Curînd de tot! Nu zilele, ci orele Arthurului sînt numărate, răspunse generalul, grăbindu-se să-şi termine prînzul.

Soneria din vestibul anunţă sosirea unui vizitator. Spre mirarea lui Belîi apăru amiralul Viren.

— Vasili Feodorovici, mi-am permis să vă deranjez, întrucît se petrec anumite lucruri neobişnuite, spuse marinarul.

— Poftiţi în cabinet, îl invită Belîi.

— Nu e un sfert de ceas de cînd am primit următoarea notă: „În momentul acesta expediez prin parlamentari un mesaj al generalului Stessel către baronul Noghi, prin care se propun tratative în vederea capitulării. Deci, numai noaptea aceasta mai rămîne pentru a se proceda cu navele după cum veţi crede de cuviinţă. Trebuie pregătit un torpilor, pentru a se expedia cu el la Cifu drapelele şi documentele secrete. *Reis.*“

— Aud pentru întîia oară de aşa ceva. Să mergem imediat la Smirnov. El trebuie să fie la curent. Doar aseară, consiliul a decis continuarea luptei şi acum, tam-nesam — capitulăm! spuse generalul, nedumerit.

Belîi îşi aruncă mantaua pe umeri şi plecă împreună cu Viren la Smirnov.

Cînd auzi de capitulare, comandantul fortăreţei rămase cu gura căscată, clipind mereu din ochi.

— Trebuie să fie o neînţelegere la mijloc! Să mergem imediat la Stessel...

Stessel se afla în societatea lui Fok, Reis, Nikitin şi a mai multor aghiotanţi. Îşi reluase aerul marţial de totdeauna. Fok se sfătuia încet cu Reis. Nikitin, cu carafa în mînă, golea păhăruţ după păhăruţ, ciocnind cu aghiotanţii.

— Slujesc şi eu parastasul Arthurului rusesc! spunea generalul rîzînd în hohote. Hai să bem şi întru pomenirea tuturor galoşilor noştri scufundaţi. Rotmistre Vodiaga, începe: Pentru *Retvizan*, pentru *Poltava*, pentru *Pobeda*, pentru *Peresvet*... se porni el să înşire pomelnicul vaselor scufundate.

— În loc să cutreeraţi prin oraş, excelenţele voastre, mai bine v-aţi îngriji de executarea promptă a ordinelor mele! îi luă în primire Stessel pe noii sosiţi. Dumneavoastră, domnule amiral, mai aveţi foarte puţin timp pentru a vă arunca navele în aer. Iar pe dumneata, Vasili Feodorovici, te rog să ai grijă de baterii, în special cele de coastă. Nu vă mai reţin, domnilor.

Vizitatorilor nu le mai rămînea decît să salute şi să plece.

Îndată ce plecă Belîi, Varia se grăbi să se întoarcă pe Elektriceski Utios. Vestea morţii lui Boreiko îl zgudui profund pe Zvonariov.

— N-am să cred că a murit pînă nu-i văd cadavrul cu ochii mei, repeta mereu praporşcikul.

— A venit Blohin, îl vesti Varia.

— Ce-i cu Boreiko ? îl întrebă repede praporşcikul.

— A pierit la Orlinoe Gnezdo, răspunse Blohin şi povesti amănunţit tot ce se petrecuse.

— N-o fi scăpat cu viaţă, aşa cum ai scăpat şi tu ?

— N-avea cum. Înainte de explozie stătea înaintea noastră... Gaidai după dînsul, eu — puţin mai înapoi. Cred că au fost sfîrtecaţi amîndoi.

— Eu cred c-ar trebui să-i trimitem imediat pe ai noştri să-l caute.

— Înălţimea voastră, acum nu mai poţi să ajungi acolo. Ai noştri s-au tras înapoi la zidul oraşului.

Totuşi Zvonariov se duse la baterie, unde stătu de vorbă cu Rodionov şi cu alţi ostaşi din secţia întîia. Hotărîră cu toţii să plece spre Orlinoe Gnezdo în zori. Pentru aceasta, trebuia să ceară aprobarea lui Belîi. Praporşcikul se gîndi să se ducă el însuşi în Tabăra Artileriei, pentru a vorbi cu generalul.

— Cum o să umbli pe întuneric cînd abia poţi pune piciorul în pămînt ? Mă duc eu şi aranjez totul, dacă vrei, propuse Varia.

Zvonariov, însă, începu să se îmbrace în tăcere.

— Nu te-aşi fi crezut atît de încăpăţînat !

— E vorba de cel mai drag prieten al meu. Cum de nu înţelegi ? o întrebă praporşcikul.

— Îl rog pe Andreev să ne dea trăsura, ca să nu fii nevoit să mergi pe jos, cedă însfîrşit Varia.

După un sfert de ceas coborau amîndoi cu trăsura pe drumul şerpuitor din jurul colinei Zolotaia. Norii atîrnau jos deasupra oceanului care vuia surd. Pe frontul terestru izbucneau împuşcături răzleţe. Luminile proiectoarelor se tîrau încet de colo-colo.

Zvonariov îl găsi pe Belîi acasă. Auzind ce pusese la cale praporşcikul, el se posomorî şi-i spuse că fusese trimis un parlamentar la japonezi, cu propunerea de a se începe tratative în vederea capitulării.

— Probabil că mîine se va încheia armistiţiul şi atunci veţi putea obţine uşor toate informaţiile asupra lui Boreiko, chiar de la japonezi, încheie generalul.

Vestea îl consternă pe Zvonariov. Varia se uita surprinsă cînd la tatăl, cînd la logodnicul ei. Deodată sări în sus şi începu să bată din palme.

— Aşadar, războiul s-a terminat ! S-a sfîrşit cu toate grozăviile şi suferinţele ! Oh, tăticule, ce bun eşti ! Fata îşi sărută cu aprindere tatăl şi-şi trase zglobie, de ureche logodnicul. Deci n-o să te mai duci pe poziţii şi n-o să mai umblu cu inima sărită pentru tine !

— Încetează odată, fetişcană fără minte ! o struni Belîi. Ţi-ai găsit de ce să te bucuri ! Mare bucurie că am predat o fortăreaţă rusească, nu ? E o pată pe onoarea tuturor apărătorilor ei !

Faţa radioasă a Varei păli :

— Dar, tăticule, nici tu şi nici Serioja nu sînteţi vinovaţi de aceasta !

— Crezi c-o să se întrebe cineva dacă sînt vinovat ori nu ? De vreme ce am fost în Arthur, trebuie să mă consider vinovat de căderea lui înainte de oricine, spuse Zvonariov cu amărăciune.

— Dacă se sfîrşeşte războiul, putem să plecăm acasă, în Rusia, nu ? întrebă fata.

— Rămîne de văzut. Probabil că toată garnizoana va fi luată în captivitate, iar cei grav răniţi, femeile şi copii, vor pleca în ţară. Deocamdată însă nu se ştie nimic. Trebuie să se ia măsuri pentru distrugerea bateriei de pe Elektriceski Utios, urmă generalul, adresîndu-i-se lui Zvonariov, de astă dată pe ton oficial. Aruncaţi în aer tunurile, muniţia, pulberea. Dacă nu aveţi timp să faceţi acest lucru, aruncaţi în mare tot ce se poate arunca. Să nu cadă nimic în mîinile japonezilor.

— Am înţeles, excelenţă, răspunse Zvonariov, în poziţie de drepţi.

Dinspre port se auzi o bubuitură violentă.

— Ce-o fi asta ? întrebă Varia.

— Probabil că marinarii au început să-şi arunce în aer navele, răspunse Belîi.

Varia ieşi repede în balcon ; generalul şi Zvonariov o urmară. Afară era întuneric beznă. În dreapta, deasupra colinei Bolşoe Orlinoe Gnezdo, pălălăiau două focuri uriaşe, scăldînd în vîlvătaia lor roşie-sîngerie tot frontul de nord-est. Limbile văpăilor se înălţau, unduind spre norii ce pluteau jos, deasupra pămîntului. Pe poziţii domnea o linişte desăvîrşită ; nu se auzeau nici măcar împuşcăturile obişnuite. De pe colina Vîsokaia şerpuiau panglicile albe de lumină ale proiectoarelor, lunecînd încet, iscoditoare, peste rada interioară. Pe colina Perepelinaia era mistuită de pîrjol o casă. La poalele colinei în zona în care se scufundaseră navele escadrei din

Arthur săgetau fulgere orbitoare şi vuiau explozii surde, prelungi. Ceva mai aproape de Tabăra Artileriei, în Bazinul de est, izbucni deodată un foc violent, luminînd silueta unei nave mari de război.

— Tăticule, să ştii că e *Baian*... arde ! spuse Varia consternată.

— Probabil că s-a hotărît să fie distrus, răspunse generalul.

Spre stînga, la capătul Bazinului de vest şi deasupra Taberei Minerilor, juca pe cer o văpaie uriaşă şi dintr-acolo răbufneau ca nişte tunete, bubuiturile unor explozii năpraznice. Apele întunecate ale golfului licăreau, înroşite de incendii.

— E sinistru, Serioja, nu-i aşa ? Parcă tot golful e plin de sînge omenesc, spuse Varia, înfiorată.

Generalul pufni furios şi se întoarse în cabinet.

Zvonariov se grăbi să plece spre Utios. Varia rămase s-o ajute pe maică-sa. Maria Fominişna socotea că, după capitularea Arthurului, aveau să pornească la un drum lung spre Rusia, şi, în consecinţă, începu din timp pregătirile de plecare.

— Aproape de Utios, trăsura lui Zvonariov fu oprită de un grup de ofiţeri :

— Eşti bun, nu ştii cumva unde staţionează torpilorul *Statnîi* ?

— Regret, dar nu ştiu.

— Ni s-a spus că ne aşteaptă lîngă Elektriceski Utios. Transportăm drapelele regimentelor, goarnele Sfîntul-Gheorghe şi documentele secrete ale comandamentului.

— Aşadar, capitularea a fost hotărîtă definitiv ?

— Nu se poate rezista pe poziţiile pe care le ocupă trupele noastre.

Lîngă baterie se contura nedesluşit silueta unui mic torpilor acostat la mal. Pe schelele aşezate de-a dreptul pe stîncile de pe coastă forfoteau siluetele întunecate ale matrozilor. De pe punte se auzeau comenzi :

— Poate că nava aceea e *Statnîi*, spuse Zvonariov, arătînd cu mîna.

— Hei, torpilorul *Statnîi* e acolo ? strigă unul dintre ofiţeri.

— *Statnîi !* răspunse numaidecît un glas.

Ofiţerii se îndreptară spre mal, urmaţi de două care greu încărcate.

Cei de pe Utios aflaseră între timp de capitulare ; praporşcikul fu copleşit de întrebări. Tunarii declarară că vor arunca imediat în aer tunurile, muniţia şi pulberea, dar Zvonariov îi opri.

— Încă nu se ştie dacă japonezii vor accepta propunerea de capitulare. Poate că o resping şi ne atacă. Atunci o să avem nevoie de tunuri şi de obuze, le explică el ostaşilor.

— Serghei Vladimirovici, să rînduim totul, ca să fie gata. Dacă aflăm că japonezu' a căzut la învoială, le aruncăm numaidecît în aer, îşi dădu cu părerea Rodionov.

Propunerea fu primită de toţi. Blohin, recunoscut unanim drept specialist în materie de distrugeri, luă conducerea lucrărilor pregătitoare.

Însoţit de Rodionov şi de Blohin, Zvonariov cercetă pentru ultima oară toate cotloanele de pe Utios. În ţeava fiecărui tun fu vîrît cîte un pachet de cartuşe de piroxilină. Aproape o sută de obuze de 10 ţoli, adunate la un loc, aveau să fie aruncate de asemenea în aer, prin contact electric. Zidurile de beton ale cazematelor bateriei fură şi ele minate.

— Dar noi unde ne mai adăpostim, dacă bateria o să fie aruncată în aer ? întrebau matrozii şi artileriştii cazaţi în aceste cazemate.

— Marinarii au să se ducă în cazarma lor, iar noi şi blegii ăştia, în a noastră, răspunse Blohin, arătînd din cap spre cei din plotonul de auxiliari.

La uzina electrică, Lebiodkin plasă în diferite puncte vreo zece cartuşe de piroxilină.

— Cred că n-am uitat nimic, spuse Zvonariov după ce isprăviră lucrul. Acum putem să ne odihnim.

În noaptea aceea n-avură însă parte de somn. Puţin înainte de ivirea zorilor sosi o comunicare de la Comandamentul Artileriei, anunţînd că japonezii acceptaseră începerea tratativelor în vederea capitulării.

„Se interzic categoric orice distrugeri sau incendieri“ Comandanţii de baterii sînt direct răspunzători de executare — suna în încheiere nota telefonică, semnată de Belîi.

Zvonariov fu trezit din somn de bubuituri. Se îmbrăcă în grabă şi ieşi repede afară. În penumbra premergătoare zorilor, exploziile licăreau fără întrerupere în baterie. Tunurile se prăvăleau la pămînt fărîmate, schije de obuze săgetau prin aer, flăcări uriaşe ţîşneau spre cer. Bubuiau Utiosul şi Zolotaia, bateriile de pe Tîgrovka şi de pe colina Krestovaia. Exploziile răbufneau fără încetare pe tot frontul terestru. Părea că Arthurul trăia din nou zilele asalturilor.

— Arthurul rusesc se sinucide, murmură cu un suspin Zvonariov, ascultînd vuietul exploziilor.

Spre orele nouă dimineaţa, dinspre Belîi Volk, se iviră navele *Sevastopol* şi *Otvajnîi* trase la remorcă. Pe ele detunară curînd mai multe explozii, deasupra cărora se ridicară nouraşi de fum... Ultimele două nave ale escadrei din Arthur se duseră încet în fundul mării.

După ce isprăviră cu Elektriceski Utios, ostaşii se împrăştiară prin bateriile vecine ori prin oraş. Zvonariov plecă spre Comandamentul Artileriei. Apropiindu-se de oraş, îşi dădu seama încă de departe că începuseră devastările. Soldaţii spărgeau magazine, prăvălii, locuinţe particulare, puneau foc la casele scăpate întregi din bombardamente „ca să nu se bucure gălbejitu' de ele", explicau ei. Unii dintre tiraliorii matrozi se repezeau la ofiţerii pe care îi întîlneau în drum.

— Acum, toţi sîntem deopotrivă — şi ghenerali, şi ofiţeri, şi ostaşi ! Toţi sîntem prizonieri ! răcneau ei.

— Gheneralii au vîndut şi Arthurul, ne-au vîndut şi pe noi ! Întinde-o, înălţimea ta, că acu' te scărmănăm de-ţi merg fulgii : strigară doi tiraliori beţi, repezindu-se la Zvonariov care se opri în loc.

— Pentru ce ? întrebă praporşcikul, calm.

— Pen-că ne-a venit şi nouă apa la moară ! Altădată, ne mardeau ofiţerii pe noi, acu' e rîndu' nostru, lămuri unul.

— Ia leagă căţeaua, bă, nu vezi că înălţimea sa e rănit ? şi-apoi, pe dumnealui l-am văzut de multe ori în fortul 2, îl struni celălalt. Înălţimea voastră, duceţi-vă mai bine acasă. Staţi acolo şi tăceţi chitic, îl sfătui el.

Ajuns la locuinţa lui Belîi, Zvonariov îi povesti Varei întîmplarea.

— Nu te mai las să pleci nicăieri ! Stai aici pînă se restabileşte ordinea în oraş ! spuse fata cu hotărîre.

De două zile la reşedinţa lui Stessel era un du-te-vino neîntrerupt. Ofiţeri, civili, poliţişti şi chiar chinezi dădeau buzna înăuntru ca să se intereseze dacă era adevărată vestea capitulării. Vera Alexeevna îşi făcea repede bagajele. Vreo zece soldaţi înjghebau din scînduri lăzi, le umpleau pînă la refuz cu tot felul de lucruri şi le astupau. Numărul lor creştea mereu. Generăleasa nu voia să lase nimic în Arthur.

În cabinetul lui Stessel, a cărui uşă fusese încuiată, se adunaseră prietenii şi colaboratorii lui apropiaţi : Nikitin, Fok, coloneii Saviţki, Gaidurin şi alţi acoliţi ai generalului.

Dezordinile din oraş băgaseră spaima în Stessel şi în cei din anturajul lui. Colonelul Saviţki, care avusese proasta inspiraţie de a face morală unor soldaţi, fusese cît pe ce să fie snopit în bătăi şi abia scăpase, refugiindu-se într-o casă particulară. Fok încercase şi el să restabilească ordinea, şi doar părul lui alb îl scutise de molestări. În casa generalului-aghiotant îşi găsiseră adăpost şi cîţiva ofiţeri pe care soldaţii îi urau de moarte.

Aflînd despre aceasta, pîlcuri de tiraliori şi tunarí începură să se îndrepte spre reşedinţa generalului-aghiotant. Fu chemată prin telefon singura unitate de cavalerie din Arthur, o sotnie de cazaci din Zabaikalie, sub comanda esaulului Konţevici. Ea sosi tocmai la timp ca să bareze calea mulţimii. Între soldaţi şi cazaci începu un schimb de înjurături care ameninţa să degenereze în încăierare. Konţevici raportă discret generalului că nici oamenii lui nu prea erau de nădejde.

— Cere-i lui Noghi să trimită imediat în oraş trupe japoneze pentru reprimarea dezordinilor, sugeră Vera Alexeevna, privind îngrozită vîlvătăile care se tălăzuiau deasupra oraşului.

Îndată ce se întunecă, rotmistrul Vodiaga, escortat de un ploton de cazaci, plecă în galop la cartierul general al armatei japoneze cu o scrisoare din partea lui Stessel. Noghi îl ajută prompt pe „viteazul paladin", cum îl intitula pe Stessel în răspunsul lui.

Îndată după sosirea acestui răspuns, o companie de japonezi, cu baionetele la arme, cu paspoaluri galbene la şepci şi cu gulere de blană la mantalele de postav, încercui casa generalului-aghiotant cu un cordon gros, înlocuindu-i pe cazaci şi pe tunari.

Patrule japoneze începură să circule pe străzi, prinzînd şi împuşcînd, în lumina incendiilor, zeci de apărători eroici ai Arthurului. În acelaşi timp, Stessel, soţia lui şi acoliţii lor ridicau paharele în onoarea împăratului Japoniei şi a generalului Noghi.

De îndată ce se făcu cunoscut că ordinea fusese restabilită în oraş, Varia plecă spre Bolşoe Orlinoe Gnezdo, ca să-l caute pe Boreiko. Îi chemase prin telefon de la Utios pe Blohin şi pe Rodionov şi acum urcau tustrei povîrnişul. Cei de la Utios cercetaseră încă în timpul zilei atît Orlinoe Gnezdo, cît şi împrejurimile sale, dar nu dăduseră de vreo urmă a porucikului. De data aceasta întîlniră nişte japonezi care legau cîteva vorbe ruseşti. Aceştia îi spuseră Varei că în ajun, lîngă Gnezdo, fusese găsit un ofiţer rus grav rănit, care zăcea în nesimţire: „Forte mare, noi nici nu văzut unul ca el, şi n-avea pe el loc fără rană, dar tot mai răsufla", lămuriră japonezii.

— Ursu e, cine altu'! strigară bucuroşi cei doi tunari.

— Am să cer chiar mîine relaţii de la japonezi, prin Balaşov! hotărî Varia.

Cei de pe Utios se întoarseră plini de nădejde.

— Mă duc să-i fac de petrecanie lui Vamenzon! îi spuse Blohin lui Rodionov, vînturîndu-şi arma japoneză.

— De ce să-ţi mînjeşti mîinile? întrebă subofiţerul calm.

— Dacă nu-l curăţ, o să chinuie şi alţi oameni! spuse Blohin hotărît şi plecă.

La bateria 22, aflată sub comanda căpitanului Vamenzon, ardeau cazărmile de lemn, incendiate de soldaţi. Căpitanul îşi punea grăbit în geamantan lucrurile mai de valoare. Deodată atenţia lui fu atrasă de o hărmălaie care se stîrnise afară. Uitîndu-se pe fereastră, zări o gloată de ostaşi înarmaţi, în frunte cu Blohin. Căpitanul îşi dădu seama că-i sosise ceasul răfuielii pentru fără de legile lui. Lăsînd totul baltă, ieşi repede pe uşa din dos şi se ascunse în latrină.

Soldaţii dădură buzna în casă. Căutară pe sub paturi, prin dulapuri, prin pod, dar nu dădură de căpitan.

— Zon, unde-mi eşti, mama mă-ti? urla Blohin, împungînd cu baioneta în toate ungherele, dar nici urmă de căpitan, nicăieri. Bine, dar pe unde dracu' a zbughit-o? Doar n-o fi zburat pe horn, călare pe un măturoi! se întrebă ostaşul nedumerit.

Blohin ieşi în curtea din dos şi se gîndi să se uite şi în latrină. Îndată ce-l văzu printr-o crăpătură că se îndreaptă spre el, căpitanul ridică repede scîndura scaunului şi-şi dădu drumul în hazna, cufundîndu-se în murdărie pînă la gît. Paşii răsunau tot mai aproape. Răsucindu-se spazmodic, Vamenzon se vîrî într-un ungher, căznindu-se să se ascundă cît mai bine. Uşa latrinei se deschise. În aceeaşi clipă, căpitanul, trăgînd cît mai mult aer în piept, se afundă cu totul în scîrnă. Blohin se uită în hazna.

— Nici aici nu e, scîrnăvia! Haideţi de-aici băieţi! le porunci el soldaţilor.

Căpitanul se ivi numaidecît la suprafaţă.

— Staţi voi, ticăloşilor! O să-mi plătiţi baia asta cu vîrf şi îndesat... scrîşni el şi după ce se îndepărtară ostaşii, ieşi din hazna.

Soldaţii sfărîmară totul în locuinţa lui Vamenzon, pe urmă dădură foc casei şi zăboviră mult înaintea ei, privind cu nesaţ focul care nimicea bîrlogul odiosului lor comandant.

— „În urma demersurilor mele, maiestatea-sa împăratul a îngăduit domnilor ofiţerii care vor dori acest lucru, să semneze în faţa forurilor în drept japoneze angajamentul de a nu mai participa la acest război şi a se întoarce în Rusia", îi citi Belîi lui Zvonariov, cu glas tare, nota telefonică primită cu cîteva clipe mai înainte. Ei, tinere, ce părere ai?

— Nici un ofiţer cinstit nu-şi va părăsi ostaşii şi nu se va întoarce în Rusia! răspunse praporşcikul cu hotărîre.

— Seriojenka, dă-mi voie să te sărut pentru aceste cuvinte! strigă Varia, repezindu-se entuziasmată la logodnicul ei. Tare aş

vrea să rămîi cu mine, dar asemenea lucru ar fi urît faţă de soldaţi.

Belîi o privi înduioşat.

— Cîndva, după ce o să mai creşti şi are să-ţi vină mintea la cap, ai să fii o soţie destul de bună, spuse el. Chestiunea acceptării sau neacceptării captivităţii se va discuta astă seară la adunarea ofiţerilor din toată garnizoana. Plecăm îndată într-acolo.

În încăperea întunecoasă, neîngrijită, a cazinoului, găsiră peste o sută de ofiţeri, sosiţi de la toate unităţile din garnizoana Arthurului — tiraliori, artilerişti, pioneri, cazaci şi de la diferite comandamente. În sala cazinoului şi la popotă erau aliniate ca la paradă şiruri de mese lungi cu feţe albe ca zăpada.

Curînd sosi şi Stessel, însoţit de Fok şi de Nikitin.

— La rînd, drepţi! comandă Belîi.

Toţi cei de faţă se ridicară luînd poziţia de drepţi. Stessel înclină capul în direcţia întregii asistenţe, strînse mîinile generalilor şi coloneilor, şi se îndreptă spre capătul uneia din mese.

— Ocupaţi-vă locurile, vă rog! îi invită el pe ofiţeri cu ton de comandă.

Ofiţerii începură să tragă scaunele, aşezîndu-se în ordinea gradelor: generalii, alături de Stessel, după ei coloneii, şi aşa mai departe. Zvonariov luă loc la capătul ultimei mese împreună cu medicii şi cu funcţionarii.

— Toţi cei din Arthur ne-am adunat aici pentru ultima oară ca o familie unită, începu Stessel, în picioare. Mulţi lipsesc din rîndurile noastre rărite. Unii zac prin spitale, alţii au căzut vitejeşte pe cîmpul de onoare. Să păstrăm cîteva clipe de reculegere în amintirea lor.

Toată asistenţa se ridică în picioare.

— Lipsa tot mai accentuată a mijloacelor de apărare, epidemiile care au început să bîntuie în garnizoană, au făcut imposibilă continuarea luptei, aşa că am iniţiat tratative pentru capitulare. Colonelul Reis mi-a comunicat din Suişin, unde au avut loc tratativele, că ni s-au pus condiţii foarte onorabile. Trupa va pleca în captivitate iar domnilor ofiţeri li se dă posibilitatea de a se întoarce în Rusia. Li s-a mai acordat de asemenea dreptul de a purta arme, de a-şi păstra ordonanţele şi a lua cu ei o anumită cantitate de bagaje. Maiestatea-sa împăratul a lăsat la latitudinea domnilor ofiţeri să plece în captivitate sau să se întoarcă în patrie. În această chestiune am socotit necesar să avem un schimb de vederi. Bineînţeles, în ceea ce mă priveşte, eu mă întorc în Rusia, împreună cu şeful statului meu major, colonelul Reis, ca să prezint personal majestăţii-sale raportul asupra tuturor împrejurărilor apărării Ar-

thurului. Cine doreşte să-şi exprime punctul de vedere? Vă rog, fără sfială, încheie Stessel.

— Permiteţi, rosti colonelul Tahatelov, cu accent caucazian, netezindu-şi părul stufos, cărunt. Sîntem datori toţi ca unul, să împărtăşim soarta ostaşilor noştri şi să mergem în captivitate, împreună cu ei. Cum i-am privi în ochi mai tîrziu, dacă acum, în aceste clipe grele, i-am părăsi în voia soartei? Eu mă voi duce în captivitate şi consider că toţi ofiţerii valizi ori cu răni uşoare trebue să facă la fel!

Vamenzon se ridică aprins, zgomotos. Abia izbutise să se cureţe după baia forţată.

— În tot timpul asediului, am împărtăşit cu gradele inferioare toate suferinţele şi privaţiunile. Şi cum ne-au răsplătit? Cu insulte, cu ameninţări, ba chiar cu atacuri personale, la care am fost martori, în oraş, ieri şi azi. Ce poate fi comun între mine şi, iertaţi-mi expresia, dobitocii aceia care nu înţeleg decît de înjurături şi de pumni? Nu, domnilor, părerea mea e că nu ne leagă nimic de *turma* aceasta de vite nerecunoscătoare şi, bineînţeles, am să plec în Rusia.

— Just! Ce rost are să ne legăm soarta de a mîrlanilor? îi ţinură hangul mai multe glasuri.

— Căpitane, ofiţeri ca dumneata n-au ce căuta în rîndurile armatei! strigă colonelul Mehmandarov, sărind în sus indignat. Dezonorezi uniforma!

— Vă rog, excelenţă, să fiu scutit de ofense! i se adresă Vamenzon lui Stessel, stacojiu de furie.

— Mai mult calm, domnilor! Colonel Mehmandarov, vă chem la ordine!

Se iscă o discuţie aprinsă. Părerile ofiţerilor erau divizate. O parte din ei îl susţinea pe Vamenzon, iar cealaltă pe Mehmandarov.

— Dumneata ce părere ai, Vasili Feodorovici? îl întrebă Stessel pe Belîi, întorcîndu-se spre el.

— Mi-aş pierde tot respectul faţă de mine însumi dacă m-aş întoarce în Rusia înainte de încetarea războiului!

Ofiţerii dimprejur izbucniră în aplauze. Stessel mormăi ceva înciudat şi întoarse capul.

Ceasurile erau destul de înaintate cînd dezbaterile se terminară, fără să se fi ajuns la nici un rezultat concret. Scos din fire, Belîi plecă acasă împreună cu Zvonariov.

— *Anatole*, am dat ordin să se aducă încoace toate obiectele de aur chinezeşti care erau păstrate în cazarma regimentului 14, îl informă Vera Alexeevna pe soţul ei. Au să fie mai ferite aici.

— Ai făcut foarte bine, încuviinţă Stessel. Doar reprezintă o valoare de vreo opt sute de mii de ruble. Zdravăn am curăţat în 1900 palatele imperiale din Pekin.

— Sper că o să le putem scoate din Arthur, o dată cu bagajele noastre. Japonezii nu vor îndrăzni să-ţi scotocească bagajele. Dar, *Anatole*, bagă de seamă, nici o vorbă nimănui, îl preveni generăleasa.

— Tac ca peştele, răspunse generalul, dînd din cap a încuviinţare.

— Tăticule, eu şi cu Serioja vrem să ne cununăm, spuse Varia, intrînd în biroul tatălui ei.

— Ţi-ai şi găsit momentul! mormăi generalul contrariat. Şi apoi, eşti prea tînără; aşteaptă să se mărite întîi Katia, şi Zvonariov să se întoarcă din captivitate.

— Dar tăticule... încercă Varia să stăruie.

— Nici un „dar"! Cînd am spus că nu se poate, nu se poate, ridică glasul Belîi.

Supărată foc, fata se grăbi să iasă şi se duse la logodnicul ei ca să-şi împărtăşească amarul.

— Vasili Feodorovici are dreptate, firește. Trebuie să aşteptăm pînă se termină războiul, spuse praporşcikul, oftînd.

— Vasăzică, nu mă iubeşti?! se aprinse Varia şi dădu să plece. Zvonariov abia izbuti s-o liniştească.

În seara aceea, Varia se retrase devreme în camera ei şi se culcă numaidecît, dar nu putu să adoarmă mult timp. Era frămîntată de gînduri. O aştepta o lungă despărţire de omul ei drag. Se frămîntă îndelung, gîndindu-se cum ar putea să obţină consimţămîntul părinţilor pentru a se căsători imediat şi, în sfîrşit, luînd o hotărîre, sări jos din pat şi ieşi în coridor. Ascultă atent la uşa dormitorului părinţilor săi şi, încredinţîndu-se că dormeau, după o clipă de şovăială, cu inima zvîcnindu-i năvalnic, se apropie în vîrful degetelor de camera lui Zvonariov şi se furişă înăuntru...

Dimineaţa, îl zgîlţîi energic pe Zvonariov care dormea dus:

— Scoală, scoală! Tata te şi aşteaptă în birou.

— Poftim? Ce este? întrebă Zvonariov, frecîndu-se la ochi. Ce are cu mine Vasili Feodorovici?

— Cum ce are? I-am spus mamei că acum eşti al meu, cu totul al meu... răspunse fata şi-l sărută de mai multe ori.

Curînd după aceea, praporşcikul şedea în faţa lui Belîi.

— Aş dori să vă spun ceva... Eu şi cu Varia am vrea... Daţi-ne voie să ne cununăm... izbuti el, în sfîrşit, să spună ce dorea.

Generalul se uită la el cu o severitate prefăcută şi rosti:

— E cam prea devreme pentru ea ; dar, odată ce lucrurile au ajuns atît de departe, nu mai am încotro... Fominişna ! o strigă el pe soţia sa, ridicîndu-se de pe scaun.

Varia, care trăgea cu urechea la uşă, se strecură înăuntru şi se opri lîngă Zvonariov. Belîi şi soţia lui binecuvîntară unul după altul, cu o icoană, tînăra pereche.

— Ei, acum trebuie să plecăm la Comandament, spuse generalul.

— Tăticule, Serioja încă nu şi-a băut ceaiul, protestă Varia, trăgîndu-l pe Zvonariov de mînecă, spre sufragerie. Am şi chibzuit totul, turuia ea turnîndu-i ceai. Ne va cununa Tahatelov şi cu Maria Petrovna ; Olia şi Liolia vor fi domnişoare de onoare, Stah şi Soimanov, cavaleri, iar Vasea va ţine icoana.

— Dar de Andriuşa ai uitat ? întrebă mirat Zvonariov.

— Sărmanul Andriuşa. A fost ucis încă de alaltăieri, răspunse Varia oftînd. Am şi uitat să-ţi spun.

— Vai de mine ! Nadia a rămas din nou văduvă ! rosti mîhnit praporşcikul.

— Ei, ţi-ai băut ceaiul ? îl întrebă Belîi pe Zvonariov cu un ton patern.

— O clipă ! răspunse praporşcikul golind paharul.

— Stai o clipă ; dă-mi degetul inelar să-ţi iau măsura pentru verighetă, spuse Varia, ajungîndu-l pe Zvonariov din urmă tocmai în vestibul. Comand imediat verighetele şi vorbesc cu preotul în privinţa cununiei.

La Comandamentul Artileriei se adunaseră toţi ofiţerii de artilerie şi marinarii detaşaţi. După ce le mulţumi pentru modul în care îşi îndepliniseră datoria, Belîi aprobă ca marinarii să treacă din nou la dispoziţia comandanţilor lor de la marină. Ofiţerilor săi le dădu instrucţiuni asupra ordinei în care urma să fie predat japonezilor materialul de artilerie. După aceea, Zvonariov se duse la Utios împreună cu Gudima şi cu Andreev.

De îndată ce sosiră la baterie, fură înconjuraţi de o gloată lărmuitoare de soldaţi. Zvonariov încă nu văzuse pînă atunci pe chipurile tunarilor săi atîta neîncredere şi mînie.

— Ce s-a întîmplat ? îi întrebă el mirat.

— Înălţimea voastră, nu vă supăraţi că vă întrebăm fără ocol : e adevărat că noi mergem prizonieri la japonezi, iar domnii ofiţeri pleacă să huzurească în Rusia ? îl întrebă Rodionov pe praporşcik.

— Ofiţerii care doresc să se întoarcă în ţară au voie s-o facă.

Ostaşii răspunseră printr-un ropot de indignare. Zvonariov avea impresia că sînt gata să se repeadă la ei.

— Lăsaţi gălăgia, băieţi, îi struni Rodionov. Fie, dar înălţimea voastră rămîneţi cu noi? întrebă el, întorcîndu-se spre praporşcik.

— Cu voi, bineînţeles. Împreună am luptat, împreună vom merge în captivitate.

— Nu v-am spus eu că Serghei Vladimirovici e totdeauna cu noi ca şi Ursu nostru! strigă Blohin, triumfător.

— Dar domnul ştabs-căpitan Gudima şi domnul căpitan Andreev? întrebă Rodionov.

— Merg şi ei în captivitate.

— Ura! Fraţilor, trăiască ofiţerii noştri! strigară ostaşii ridicîndu-şi comandanţii pe braţe.

Zvonariov fu aruncat în sus timp de aproape un sfert de oră şi în sfîrşit i se dădu drumul.

Curînd după aceea se iviră pe Utios un ofiţer japonez şi doi soldaţi. Făcînd mereu plecăciuni şi ciripind politicos, ofiţerul rugă să i se predea toate armele individuale.

— Noi sîntem artilerişti. Ne-au luat de mult tiraliorii tot ce am avut, răspunse Andreev, netulburat. Ne-au rămas doar două arme de instrucţie şi nişte nagane stricate.

Decepţionaţi, japonezii se grăbiră să plece.

— Dar ce aţi făcut cu armele? întrebă mirat Zvonariov.

— Le-am ars lemnul, iar ţevile le-am fărîmat şi le-am zvîrlit în mare, răspunse Blohin cu un rînjet. Înălţimea voastră, vreau să vă rog ceva, adăugă el, devenind îndată grav.

— Ce anume?

— Daţi-mi voie să mă însor legiuit cu Lixandra Nazarenko.

Praporşcikul rămase cu gura căscată de mirare.

— Dar copilul...

— E al meu, înălţimea voastră, răspunse Blohin, încruntat.

Zvonariov îşi dădu seama că Blohin hotărîse s-o ajute pe Şura, luînd totul asupra lui.

— Bine; am să-i raportez căpitanului. Dar trebuie să vă grăbiţi. Mîine, sau cel mai tîrziu poimîine, plecăm din Arthur, îl preveni el.

Modesta cununie a Varei avu loc în seara aceleaşi zile. Erau de faţă doar cîţiva cunoscuţi şi prieteni intimi. Varia purta o rochie albă, simplă. În lipsa uniformei de rigoare, Zvonariov era îmbrăcat civil. La biserică veniseră şi dintre cei de la Utios.

După Zvonariov, se cunună şi Blohin cu Şura.

— Nu mi-aş fi închipuit că eşti un om atît de bun! spuse Varia şi-l sărută cu căldură pe ostaş. N-ai nici o grijă: eu şi

Serioja nu vă lăsăm, dacă va fi nevoie o să-i dăm Şurei o mînă de ajutor.

— Nu-s pe lume doi oameni ca Filip Ivanovici, rosti Rodionov cu convingere.

În zorii zilei de 23 decembrie, trupele ruseşti porniră din toate direcţiile spre cîmpia de lîngă fortul 5, dincolo de Oraşul-Nou. Era o zi frumoasă, însorită. Dinspre mare sufla o adiere călduţă, umedă. Japonezii ocupaseră Oraşul-Vechi; patrulele lor circulau pe străzi, supraveghiind ordinea. Companie după companie, batalion după batalion, regiment după regiment, unităţile ruseşti se scurgeau lent pe străzile mutilate ale Arthurului, într-un şuvoi fără de sfîrşit. Printre ostaşi se aflau mii de răniţi, ieşiţi sau chiar fugiţi din spitale. Greutăţile şi lipsurile provocate de asediu îi apropiaseră unii de alţii şi acum simţeau nevoia să fie cu toţii împreună. Unii erau atît de slabi, încît tovarăşii lor îi duceau de braţe. Ofiţeri aproape că nu se vedeau, iar cei prezenţi în front aveau o înfăţişare vlăguită, bolnăvicioasă; mulţi dintre ei şchiopătau vizibil şi mergeau sprijinindu-se în beţe.

Dar iată că alămurile unei fanfare sclipiră în soare. În accentele îmbărbătătoare ale muzicii militare, trecea un regiment Est-Siberian, de tiraliori. Deşi regimentul avea foarte mulţi răniţi, soldaţii păstrau ferm cadenţa şi alinierea, păşind larg, voinicește. Nadein călca mărunt, bătrîneşte, în fruntea regimentului, iar după el, şchiopăta Stah Endjeevski, pansat la cap şi la o mînă. Nelipsitul Kapitonîci şontîcîia şi el pe trotuar.

Îndată ce fanfara tăcu, Endjeevski făcu un semn cu mîna şi miile de ostaşi intonară, tunător, într-un glas:

Oleg înţeleptul e gata să dea
Hazarilor, hulpavă hoardă,
Pedeapsă cu paloşul, dreaptă şi grea,
Şi holdele lor să le ardă.[1]

Japonezii se neliniştiră; zîmbetele pieriseră de pe feţele lor; începură să se agite. De la cazarma din apropiere sosi numaidecît la locul predării o companie de infanterie.

— Ce unitate e asta? întrebă un ofiţer japonez, sosind în goană.

— Regimentul 25 Est-Siberian al generalului Kondratenko, răspunse răspicat Stah. Cred că numele acestui general vă este cunoscut!

---

[1] Din „Cîntecul lui Oleg înţeleptul" de A. S. Puşkin, „Opere" (Cartea-Rusă, 1957) (n.ed.).

Japonezul zîmbi cu gura pînă la urechi, se înclină grăbit şi ciripi ceva.

Regimentul 25 fu îndrumat ceva mai la o parte şi înconjurat cu un cordon strîns de santinele.

— Au băgat tot regimentul la arest! glumeau soldaţii.

În urma tiraliorilor, veneau tunarii. În fruntea celor de pe Utios era Zvonariov. Bineînţeles că el nu putea să facă un marş de 60 verste, pînă la Dalni. Totuşi hotărîse să-şi petreacă soldaţii pînă la ieşirea din Arthur. Mai departe îl înlocui Gudima. În urma tuturor sosiră marinarii cu scurte negre, cu beretele trase voinicește pe o parte. Feţele matrozilor şi ale ofiţerilor erau însă posomorîte, aspre. Nu-şi mai luau ochii de la navele scufundate în rada interioară, puţin adîncă, pe care japonezii începuseră să mişune ca furnicile. Îndată ce intraseră în Arthur, aceştia se şi repeziseră în port, cercetînd navele, stingînd focurile, acolo unde mai ardeau, iar scafandrii lor se şi apucaseră de lucru pentru a ranflua navele capturate.

— Ptiu, am lăsat maimuţoilor navele noastre dragi! N-am ştiut nici măcar să le aruncăm în aer ca lumea!

— Cică generalul *Stesselev* n-a spus dinadins nimic amiralilor noştri, pînă la sfîrşit, pentru ca noi să nu apucăm să nimicim navele.

— Dacă ne-ar fi lăsat, noi, matrozii, le-am fi fărîmat cu dinţii şi n-ar fi pus mîna pe ele stîrpiturile de japonezi! scrîşneau marinarii.

Sprijinindu-se în băţ, Soimanov se apropie de Zvonariov care stătea de o parte, cu cei de la Utios.

— Îmi pare bine că te văd în picioare, spuse el, strîngînd mîna praporşcikului. Şi, totodată, te felicit cu prilejul căsătoriei, adăugă, aruncînd o privire la verigheta din degetul lui Zvonariov.

— Îţi mulţumesc. Sper că ai să ne faci o vizită, mie şi Varei, în Tabăra Artileriei? Socrul meu e cam bolnav şi o să mai zăbovesc cîteva zile în Arthur.

— Ia priveşte. Navele noastre vor învia curînd sub pavilion japonez, spre marea noastră ruşine şi dezonoare, spuse locotenentul, arătînd îndurerat cu capul spre port.

— Am auzit adineaori că Grigorovici a predat japonezilor o mare cantitate de alimente. Şi cîtă nevoie aveam noi de hrană în ultimul timp! Le păstra, pesemne, în vederea sărbătorilor de crăciun. Ia te uită — şi uitasem! Mîine e ajunul crăciunului! Nici noi, artileriştii, n-am apucat să distrugem totul. Numai obuze au rămas peste două sute de mii; e drept că numai vreo douăzeci de mii sînt bune de întrebuinţat, şi acestea de calibru mic.

— Japonezii le vor recondiţiona la iuţeală pe celelalte şi le vor putea întrebuinţa împotriva armatei din Manciuria.

— Da, comandanţii noştri, atît cei din marină, cît şi cei de la uscat, n-au fost la înălţime, spuse Zvonariov îngăduitor.

— Părerea mea e că au procedat, pur şi simplu, în mod criminal. În primul rînd, Stessel şi amiralii noştri! rosti aprins Soimanov.

Nu departe de ei se afla un mic cort, pe care era o tablă cu inscripţia: *Loc de legămînt*. Ofiţerii care se întorceau în Rusia iscăleau acolo angajamentul de a nu mai lua parte la război.

Cînd se ivi Nadein, un ofiţer japonez îl pofti în cort şi-i întinse un formular pentru a-l iscăli. Aflînd despre ce era vorba, bătrînul se revoltă:

— Sînt în cadrele armatei de şinjeşi de ani şi nu mi-am luat nişiodată, faţă de nimeni, aşemenea angajamente dejonorante! Eu nu sînt Ştessel! rosti generalul, mînios, ieşind din cort.

În ciuda soarelui, îl lua cu frig; se apropie de unul dintre focurile aprinse de tiraliori.

— Lăşaţi-mă şă-mi încălţeşc şi eu oaşele bătrîne! îi rugă el zîmbind, cu gura ştirbă. Kapitonîci, ce-ar fi şă faşi roşt de olecuţă de votcă?

Invalidul plecă numaidecît să-i satisfacă dorinţa.

Cu excepţia lui Nadein, nici un alt general nu veni la locul capitulării.

În clipele acelea, la Stessel, soseau invitaţii la banchet. Într-o toaletă somptuoasă de mătase, strînsă în corset, şi cu o coafură complicată, Vera Alexeevna arunca asupra mesei o ultimă privire ageră, de gazdă.

În salon, generalul aghiotant, împreună „cu prietenii şi colaboratorii apropiaţi" — Fok, Nikitin, Reis şi Vodiaga, îşi distra oaspeţii. Era aşteptat însuşi „cuceritorul Arthurului", generalul Noghi, precum şi generalul Idziti, şeful statului său major, dar întîrziau în mod inexplicabil. Stessel se uita cu nerăbdare la ceas. Întîrzierea începea să pară vădit ofensatoare. În sfîrşit, trase la scară o trăsură cu doi cai din care săriră sprinteni doi militari în uniformă japoneză. Generalul-aghiotant şi soţia lui ieşiră repede în vestibul spre a-şi întîmpina musafirii. În locul lui Noghi, apăru, însă, spre mirarea lor, generalul Tanaga, radios, iar alături de el, domnul Şu, în uniformă de maior.

— Excelenţă, generalul baron Noghi şi generalul Idziti vă roagă să-i iertaţi, dar întrucît au o uşoară indispoziţie, nu pot

profita de amabila dumneavoastră invitaţie, aşa că m-au însărcinat pe mine să-i reprezint, explică Tanaka, înclinîndu-se curtenitor.

Soţilor Stessel nu le mai rămînea decît să-şi exprime regretul şi să-şi poftească oaspeţii la masă. Pentru completarea locurilor rămase libere, mai fură invitaţi doi-trei ofiţeri japonezi care treceau întîmplător pe stradă. Unul era Ito, un ceasornicar din Arthur, iar altul Jean, fostul coafor al guvernatorului-general, preschimbat acum în căpitanul-locotenent Kabaiasi. Gorbatovski, Belaşov şi Kostenko nu sosiseră la banchet şi nici nu comunicaseră motivele care-i determinau să lipsească. Stessel simţi pentru întîia oară că steaua lui apune.

Ca să înviореze atmosfera, Nikitin turna cu dărnicie vin în pahare. Unul după altul, se rosteau toasturi pentru cei doi împăraţi, al Rusiei şi al Japoniei, pentru ambele armate beligerante, pentru Noghi şi pentru Stessel, continuîndu-se cu un schimb de amabilităţi.

— Sînt nespus de fericit că mi s-a oferit prilejul de a întîlni pe excelenţa-voastră în condiţii mai favorabile decît cele din rîndul trecut! spuse Tanaka, foarte curtenitor. N-am să uit niciodată că datorez viaţa excelenţei-voastre şi în inima mea vă voi fi recunoscător toată viaţa.

Domnul Şu, acum maiorul Tadzima, angajase o discuţie de afaceri cu Fok care, ca de obicei, nu bea decît apă. Nu mult după aceea, cerîndu-şi permisiunea de a se ridica de la masă, intrară amîndoi în cabinet.

— Am onoarea de a înmîna excelenţei-voastre cecul emis pentru suma stabilită, conform înţelegerii noastre, asupra Băncii Japoniei. Binevoiţi a constata pe el iscălitura *de manu proprio* a prinţului Konoe, membru al cereştei noastre familii imperiale, rosti el, întinzîndu-i lui Fok o filă de hîrtie împestriţată cu caractere japoneze.

— Aş fi dorit măcar un mic avans în numerar, îl rugă generalul.

— Am socotit în contul avansului obiectele de aur păstrate în Arthur, acum împachetate împreună cu bagajele generalului Stessel, răspunse japonezul imperturbabil.

— Aud pentru întîia oară de aşa ceva... bîigui Fok.

— Binevoiţi a vă informa la Vera Alexeevna...

„M-au escrocat!“ gîndi Fok, plin de indignare.

După ce se ospătară, trecură cu toţii în salon. Stessel îşi aduse aminte deodată că la ora aceea garnizoana trebuia să părăsească Arthurul.

— Vreau să-mi iau rămas bun de la soldaţi, spuse el. Excelenţa voastră nu doreşte să vadă pe eroii noştri din Arthur? îl invită el pe generalul Tanaka.

— I-am mai văzut cîndva, răspunse japonezul, amintindu-şi de ghionturile şi palmele de care avuse parte cu prilejul arestării.

— *Anatole*, nu e cazul să te duci. Soldaţii s-au dezmăţat pînă într-atîta încît ar fi în stare să te ucidă, interveni Vera Alexeevna.

— Soţul dumneavoastră se află sub protecţia armatei imperiale nipone; prin urmare, nu-l ameninţă nici o primejdie, răspunse Tanaka cu morgă.

Totuşi, fu trimis să salute, în numele lui Stessel, garnizoana gata de plecare, Nikitin, care se cherchelise de-a binelea.

În clipa cînd acesta sosi la fortul 5, trupele erau încă acolo. Generalul comandă adunarea şi le ură soldaţilor „captivitate veselă". Tiraliorii începură să lărmuiască.

— Eşti beat turtă, d-aia-ţi dă mîna să fii vesel. Pe noi ne împuşcau alaltăieri japonezii pentru o jumătate de clondir! strigau soldaţii.

— Las' că punem noi odată mîna pe generalul Stessel şi pe toată gaşca lui!

Nikitin se grăbi să-şi ia tălpăşiţa.

Kapitonîci se apropie de ostaşi. Bătrînul, afumat, purta şapca căzută pe o ureche, iar unicul lui picior umbla, ca şi cel de lemn, pe şapte cărări. Holbîndu-se la feţele posomorîte ale ostaşilor, Kapitonîci zbieră:

— Drepţi! Smirna! Ascultă comanda la mine, întocmai ca la gheneralul *Stesselev!*

Tiraliorii izbucniră în hohote de rîs.

— Nu vă necăjiţi, băieţi! Eu m-am luat de piept, la Sevastopol, cu inglejii, cu franţujii, cu turcii şi cu sarzii şi ştiu că nimeni nu poate să doboare ostaşu'rus! Japonezii au cumpărat Arthurul de la un gheneral dar ostaşu' rus n-o să-l biruie ei nicicînd!

Mai mulţi soldaţi japonezi din cordon se năpustiră asupra lui şi-l tîrîră după ei, fără să ia în seamă rugăminţile lui Nadein.

Belîi şi Zvonariov plecară din Arthur la 29 decembrie, într-o zi mohorîtă, cenuşie. Urmau să meargă cu trăsura pînă la halta de la versta 19, iar de acolo cu trenul, la Dalni, iar mai departe, pe mare în Japonia. În afară de familie îi mai petrecură institutoarele de la şcoala *Puşkin*, Şura, precum şi Nadia Akinfieva, în doliu din cap pînă în picioare. În jurul lor se învîrtea şi Vasea care se oploşise definitiv la Belîi.

Generalul îşi sărută soţia şi fiicele, strînse mîinile tuturor celorlalţi şi se sui în trăsură. După ce-şi luă rămas bun de la toată lumea, Zvonariov se apropie de Akinfieva.

În clipa aceea se ivi şi Olia Selenina. Venea repede, sprijinindu-se în cîrjă. Faţa ei era strălucitoare de bucurie, flutura din mers o foaie de hîrtie.

— Trăieşte, trăieşte! striga ea către prietenii de departe.

— Cine? întrebă Belîi mirat.

— Borea al meu! Am primit de la japonezi o adresă oficială. A fost evecuat la Dalni şi de acolo în Japonia.

— Olecika, scumpa mea! exclamă Varia repezindu-se la prietena ei. Ce bine-mi pare că ai dat de urma Ursului nostru şi că trăieşte!

— Slavă ţie, doamne! rosti Maria Fominişna, făcîndu-şi semnul crucii.

Chiar şi Akinfieva se însenină:

— Serioja, cum ajungi acolo să-l cauţi şi să-i transmiţi cel mai sincer salut din partea noastră a tuturor! îl rugă ea pe Zvonariov.

— E timpul să plecăm, spuse Belîi, preocupat.

— Drum bun; să nu cumva să faci curte japonezelor! porunci Varia soţului ei şi-l sărută duios.

Trăsura porni.

Sus pe colina Zolotaia, drapelul de război rusesc coborî de pe catargul de semnalizare şi în locul lui se înălţă cel japonez.

Vuietul unei salve cutremură văzduhul.

Epopeea Arthurului se sfîrşise.

1939 - 1941 - 1944.

La 2 ianuarie 1945, a avut loc la Port-Arthur o mare paradă a garnizoanei japoneze, cu prilejul împlinirii a patruzeci de ani de la cucerirea fortăreţei. La paradă, comandantul fortăreţei, generalul Ota, a rostit o lungă cuvîntare, spunînd în încheiere că fortăreaţa n-ar fi putut fi cucerită numai prin bărbăţia şi vitejia samuirailor, că fuseseră necesare şi anumite relaţii „personale" între generalul Noghi şi Stessel. Iată cum, după patruzeci de ani, chiar japonezii au recunoscut că trădarea săvîrşită de Stessel le-a dat cheia fortăreţei ruseşti, blocată pe uscat şi pe mare.

Asediul fortăreţei a ţinut trei sute douăzeci şi nouă de zile. În acest timp, japonezii au pierdut o sută douăsprezece mii oameni, iar ruşii douăzeci şi şase de mii. Deşi insuficient înarmată, incomplet amenajată şi pusă sub ordinele unui comandant trădător, fortăreaţa a arătat de ce sînt în stare soldatul şi ofiţerul rus.

Credincioasă angajamentelor luate faţă de aliaţi, la 8 august 1945 Uniunea Sovietică a declarat război Japoniei samurailor. Şi nu mult după aceea a fost zdrobită fulgerător cea mai bună armată niponă, armata de la Kwantung. Pentru a o înfrînge a fost de ajuns ceva mai mult de o săptămînă. Astfel sub presiunea năvalnică a Armatei şi Flotei Sovietice, Japonia a capitulat.

În ziua de 24 august 1945, trupele aeropurtate ale Armatei Sovietice au debarcat la Port-Arthur, şi pe colina Zolotaia s-a arborat steagul roşu al Ţării Sovietelor.

La 2 septembrie, Japonia şi-a recunoscut înfrîngerea şi a semnat actul de capitulare necondiţionată.

Pentru a se preîntîmpina o nouă, eventuală, agresiune din partea Japoniei şi pentru întărirea securităţii Uniunii Sovietice şi a Chinei în Oceanul Pacific, după eliberarea Port-Arhturului ambele puteri l-au declarat bază navală militară în Extremul Orient.

La 1 octombrie 1945, nave din victorioasa Flotă Sovietică au ancorat în locul unde cu patruzeci şi unu de ani în urmă staţiona

escadra rusă; ele au sosit acolo pentru a sta de strajă întru apărarea păcii şi securităţii patriei noastre.

Anul 1949 s-a distins prin istorica victorie a poporului chinez, repurtată împotriva forţelor coalizate ale reacţiunii gomindaniste şi americane. În ziua de 1 octombrie 1949 a fost proclamată Republica Populară Chineză.

Poporul sovietic a primit această ştire cu mare bucurie. El a nutrit întotdeauna sentimente de prietenie şi de respect faţă de poporul chinez, faţă de lupta sa de eliberare, dusă în frunte cu conducătorul său Mao Tze-dun, împotriva asupririi feudale şi imperialiste.

Năzuinţa ambelor popoare spre prietenie şi colaborare, şi dorinţa lor de a asigura pacea şi securitatea, şi-au găsit expresia în Tratatul de prietenie, alianţă şi asistenţă mutuală, încheiat la 14 februarie 1950 între Uniunea Sovietică şi Republica Populară Chineză.

Respectînd suveranitatea şi independenţa naţională, drepturile şi interesele poporului chinez, Uniunea Sovietică a hotărît să retrocedeze, Republicii Populare Chineze, Port-Arhturul şi oraşul Dalni.

Marinarii sovietici şi soldaţii chinezi s-au întîlnit înfrăţiţi la Port-Arthur.

Pe locul vechilor forturi şi în faţa mormintelor soldaţilor ruşi, inimile marinarilor sovietici au bătut cu mîndrie pentru poporul lor; ei s-au înclinat în faţa faptelor eroice ale părinţilor şi bunicilor lor, căzuţi în războiul ruso-japonez.

CUPRINS

	Pag.
Partea a treia .	5
Partea a patra .	265
Cuvînt de incheiere	579

Responsabil de carte: Al. Bărcăcilă
Tehnoredactor: A. Bucur

Dat la cules 13.06.59. Bun de tipar 24.07.59. Tiraj 15100+5050 ex. Hîrtie cărți școlare de 65 gr. m². Format 610×860/16. Coli ed. 41,35. Coli de tipar 36,5. Editia I. Comanda 668. A. nr. 0819. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 S—31=R

Tiparul executat sub comanda Nr. 90753 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin".
București — R.P.R.